

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

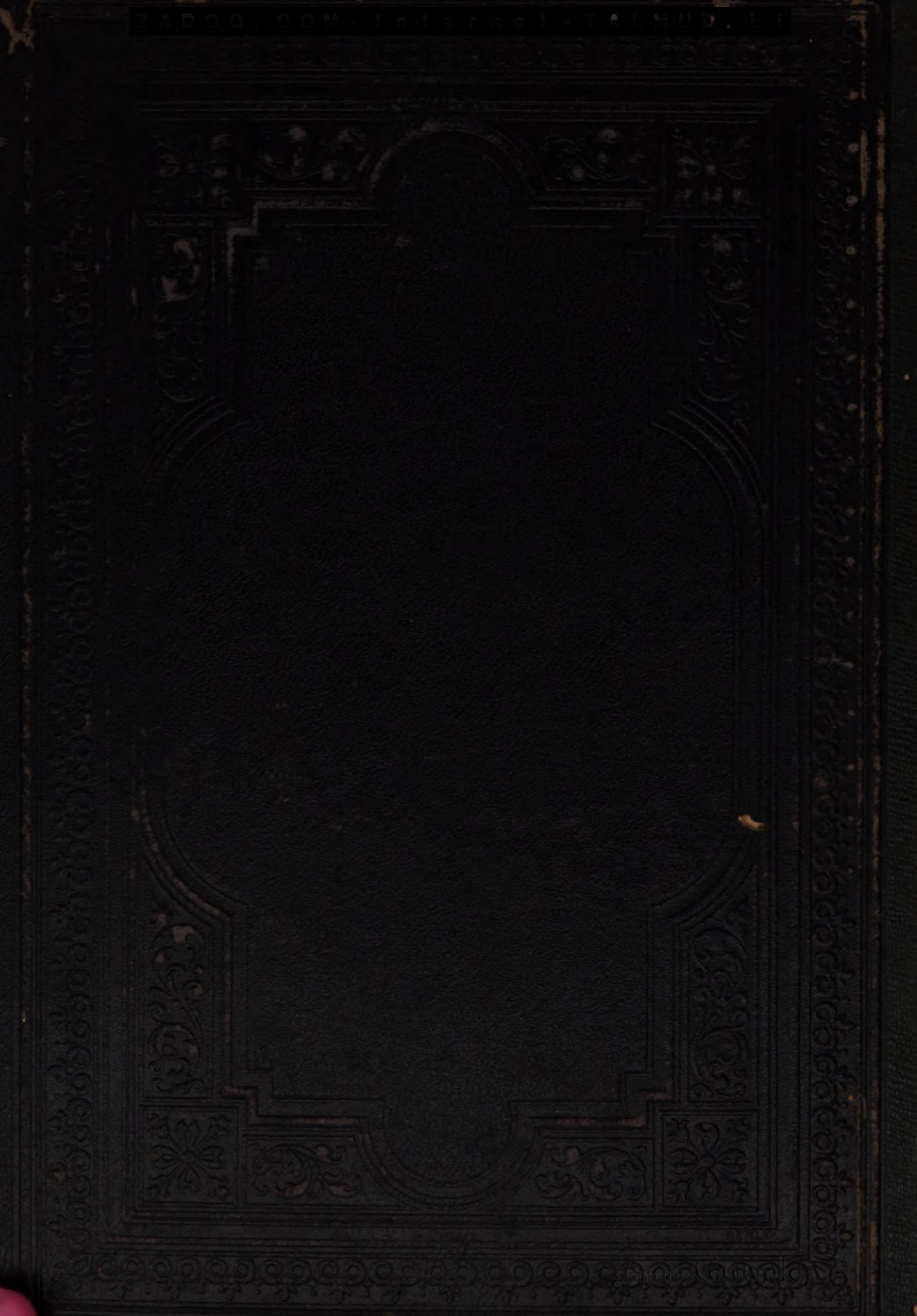
Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

Stanford University Libraries

3 6105 025 928 354

Legum. Lib.

Legum. Lib.

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

ה'תשנ"ה
 תשנ"ה

חמשה חומשי תורה

מתורגם אשכנזית מחדש

ונתוסף בו בהוצאה החדשה הזאת

פירוש רש"י

עם נקודות

ע"פ כללי דקדוק לה"ק. ועם ציונים להקל קריאתו ומתורגם
אשכנזית צח וקל למען ילך בטח בו כרב כתלמיד.

מאת

יהודה דרורי דעסויער

עבר התורה והעבודה.

הוצאת שניה מתוקנת

בשנת תרס"ה לפ"ק.

בודאפעשמ

פערלאג פאן יאָז. שלעזינגער'ס ביבראנדלונג קאָנינגסאססע נר. 1

DER
PENTATEUCH.

DIE FÜNF BÜCHER MOSCHE

mit worttreuer deutscher Uebersetzung.

Nebst dem

RASCHI-COMMENTARE

punktirt, leichtfasslich übersetzt, und mit vielen
erklärenden Anmerkungen versehen

von

JULIUS DESSAUER

Rabbi

ZWEITE VERBESSERTE AUSGABE

SCHEMOTH

Budapest, 1905.

Verlag von Jos. Schlesinger's Buchhandlung Königsgasse Nr. 1. }
Wien, I., Seitenstettengasse 5.

TALMUD THORA
TALMUD.LI
ZADOQ
- ZADOQ.COM -

שמות א

(1) Und dies sind die Namen der Söhne Israels, die nach Mizrajim kamen; mit Jakob waren sie, Jeder mit seinem Hause, gekommen. (2) Reuben, Schimeon, Levi und Jehuda. (3) Jisachar, Sebulun und Binjamin. (4) Dan und Naphthali, Gad und Ascher. (5) Und es waren alle Seelen, die hervorgegangen aus der Hüfte Jakobs, siebenzig Seelen; mit Joseph, der in Mizrajim war. (6) Und Joseph starb und alle seine Brüder und alle desselben Zeitalters. (7) Und die Kinder Israel waren fruchtbar und wim-

א (1) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו: (2) ראובן שמעון לוי ויהודה: (3) יששכר זבולן ובנימן: (4) דן ונפתלי גד ואשר: (5) ויהי כול נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים: (6) וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא: (7) ובני ישראל פרו וישרצו

רשי

1. (1) Obgleich die Söhne Israels bei ihrem Leben mit Namen gezählt wurden, so zählte man sie wieder nach ihrem Tode; es sollte dadurch die Liebe Gottes für sie gezeigt werden, daß sie mit den Sternen verglichen sind, welche Gott ebenfalls nach

ואלה שמות בני ישראל. אף על פי ששמונת בתיהם בשמותם חזרו וקראו במיתתן להודיע חבתן שנמשלו לוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם. שנאמר: המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא (ישעיה מ' מ"ד): (6) ויוסף היה במצרים. הלא הוא ובניו היו בכלל שבעים? ומה בא ללמדנו? וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיע צדקתו של יוסף. הוא יוסף. הוזהרה את צאן אביו: הוא יוסף שדעה במצרים. ונעשה מלך. ועומד בצדקו: (7) וישרצו. שהיו יולדת ששד

Zahl und Namen aus- und einführt, denn es heißt Jes. 40, 26: Der herausführt nach Zahl ihre Heere, sie alle mit Namen ruft. (5) Waren doch er und seine Söhne unter den siebenzig Personen, s. M. 1, 46, 8 mitgerechnet: was will dies lehren? Wissen wir denn nicht, daß Josef in Egypten war? Allein dies soll auf den Tugenden Josefs hinweisen; dieser Josef war es, der seines Vaters Heerde geweidet hat, er war der Josef, der in Egypten gewesen und daselbst zur Regentschaft gelangt ist, und dennoch an seiner Frömmigkeit festhielt. (7) Zeigt die Menge der Geburten

וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמִאֵד מְאֹד וַתִּמְלֵא
הָאֶרֶץ אֹתָם: פ

(8) וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר
לֹא-יָדָע אֶת-יוֹסֵף: (9) וַיֹּאמֶר אֶדְעֻמוּ
הַגֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֶב וַעֲצוּם מִמֶּנּוּ:
(10) הִבֵּה נִתְחַכְמָה לוֹ פַּן-יִרְבֶּה וְהִנֵּה
בִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֶת גַּם-הִוא
עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-

melten und mehrten sich und wurden stark gar sehr, und das Land ward voll von ihnen. (8) Da stand ein neuer König auf über Mizrajim, der den Joseph nicht gekannt. (9) Und er sprach zu seinem Volke: Siehe, das Volk der Kinder Israel wird mehr und stärker als wir. (10) Wohlan! wir wollen uns klug be-

weisen gegen dasselbe, daß es sich nicht vermehre, und es geschehe, wenn sich Krieg ereignet, daß auch es sich hinzuthue zu unsern Feinden, und wider uns streite und hinaufziehe aus dem Lande.

רש"י

בָּרָם אֶחָד: (8) וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ. רַב וְשִׁמּוּאֵל
חַד אֶמֶר חָדָשׁ מִמֶּשֶׁ. וְחַד אֶמֶר שְׁנֵתְחַדְשׁוּ גִּדּוּתוֹ:
(סוּסָה י"א): אֲשֶׁר לֹא יָדַע. עָשָׂה עֲצוּם, בְּאֵילּוּ לֹא
יָדַע (כִּי ר' אֵלִי): (10) הִבֵּה נִתְחַכְמָה. בֵּל הִבֵּה, לְשׁוֹן
הַבְּנֵה וְהוֹמָנָה לְדָבָר הוּא: בְּלֹא מֶ, הוֹמִינוּ עֲצוּמָם
לְבָד: נִתְחַכְמָה לוֹ. לָעַם. נִתְחַכְמָה מֶה לַעֲשׂוֹת לוֹ:
(שִׁיר) וְרַבּוּתוֹ דְּרָשׁוּ: נִתְחַכְמָה לְמוֹשִׁיעַם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
לְדוֹנָם בְּמִים, שֶׁבֶר נִשְׁבַּע שְׁלֹא יָבִיא מִבּוֹל לְעַמָּם
(וְהֵם לֹא הִבִּינוּ שֶׁעַל פֶּה הָעוֹלָם אֵינוּ מְבִיא: אֲבָל הוּא
מְבִיא עַל אִמָּה אֶחָת. בְּרִשִׁי יִשָּׁן): וְעָלָה מִן הָאֶרֶץ.
עַל פְּרִתָּנוּ. וְרַבּוּתוֹ דְּרָשׁוּ: בְּאֵדָם שֶׁמְקַלֵּל עֲצוּמוֹ
וְתוֹלָה קָדְלָתוֹ בְּאֵדָרִים וְהִי הוּא כְּאֵילוֹ כְּתָב. וְעָלָנוּ

an, Jede gebor sechs-
linge. (8) וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ
Raw und Schemuel: der
Eine meint, es war wirk-
lich ein neuer König, nach
dem Andern ließ er nur
neue bedrückende Ver-
ordnungen über sie er-
gehen. אֲשֶׁר לֹא יָדַע Er
that, als hätte er ihn
nicht gekannt. (10) הִבֵּה
heißet überall ein Vor-
bereiten und sich an-
schicken zu einem Unter-

nehmen, d. h. haltet euch dazu bereit. וְנִתְחַכְמָה לוֹ Wir wollen klug überlegen, was mit dem Volke zu thun sei. Unsere Weisen aber beziehen dies auf Gott, d. h. wir wollen ihn, den Helfer der Israeliten überlisten, und sie alle durch Wasser richten; da zwar Gott längst geschworen hat, die Welt nimmer mit einer Fluth heimsuchen zu wollen, sie wußten aber nicht, daß Gott wohl keine allgemeine Fluth bringen würde, aber er kann sie über eine Nation bringen! Fluth bringen würde, aber er wird mit offener Gewalt aufbrechen. Der Talmud, Sota 11 meint, wie wenn sich Jemand selbst flucht, aber aus Furcht den Fluch einem Andern anhängt; man lese es sonach als stünde

(11) Da setzten sie über dasselbe Frohnauffseher, um es zu drücken durch ihre Lastarbeiten; und es baute Vorrathsstädte für Phareo, Pithom und Raamses. (12) Doch wie sie es drückten, so mehrte es sich und so breitete es sich aus; und sie empfanden Grauen vor den Kindern Israel. (13) Und die Mizrajim hielten die Kinder Israel zur Arbeit an mit Strenge. (14) Und verbitterten ihr Leben durch harte Arbeit, in Lehm und Ziegeln und durch allerlei Arbeit auf dem Felde, neben all ihren andern Arbeiten, wozu sie dieselben anhielten mit Strenge.

הָאָרֶץ: (11) וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעֹה אֶת־פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס: (12) וְכַאֲשֶׁר יַעֲנוּ אוֹתוֹ בֶּן יִרְבֵּה וּבֶן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִבְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (13) וַיַּעֲבֲדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶגֶר: (14) וַיַּמְרֹרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם

רש"י

und wir selbst würden das Land verlassen müssen, und sie würden es besetzen. (11) וישימו עליו שרי מסים Über das Volk מסים Frohdienst, vornehme Amtsherren, welche die Steuer eintreiben; und welche? dem Pharaon Vorrathsstädte bauen zu müssen. (12) ויבנו ערי מסכנות Mit den Lasten für die Ägypter. ערי מסכנות Nach Onk. Vorrathsstädte, ebenso Jes. 22, 15 zum Schatzmeister, der die könig-

מן הארץ. והם ירשנה: (11) על העם: מסים. לשון מס: שרים שגובין מהם המס ומהו המס? שיבנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענותו בסבלותם. של מצרים: ערי מסכנות. בתרגומו. וכו' לך בא אל הפוכן הנה (ישעיה כ"ב) גִּבְרַת הַמְּמוֹנָה עַל הָאוֹצֵרוֹת (ש"ד): את פיתום ואת רעמסס. שלא היו ראיות מתחלה לכה. וקצאום חקוקות וקצורות לאור: (12) וכאשר יענו אותו. בכל מה שהם נותנין לב לענות. בן לב הקבדה להרבות ולהפריץ: בן ירבה. בן רבה וכן פריץ. ויבדשו. רוח הקדש אוסרת בן. אתם אוסרים: פן ירבה. ואני אוסר: בן ירבה. וקוצו. קצו בחייהם. ויש מפרשים המצרים בעיני עצמם וקל. ורבותינו דרשו בקוצים היו בעיניהם: (13) כסדר. בעבודת קשה המפרכת את הנפח

liche Schätze verwaltet. Anfangs waren diese dazu nicht geeignet, darum ließ er sie nun stärker und fester zu Vorrathsmagazinen herstellen. (12) וכאשר יענו אותו Ze mehr man sie zu unterdrücken suchte, desto mehr war es der Wille Gottes, sie zu vermehren und auszubreiten. בן ירבה um so größer war die Fruchtbarkeit, desto stärker wurden sie. Nach d. Midr. gab sich der göttl. Wille also kund: Ihr sagt פן ירבה damit es sich nicht vermehre, ich aber sage: בן ירבה es soll sich allerdings vermehren! וקצו Ihr Leben ekelte sie

בְּפָרָה: (15) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם
לְמִילְדַת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִתָּה
שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית פּוּעָה: (16) וַיֹּאמֶר
בְּיֶלְדָּךְ אֶת־הָעִבְרִית וְרֵאִיתָן עַד־
הָאֲבָנִים אִם־בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאִם־
בַּת הִיא וְחַיָּה: (17) וַתִּירֶאן הַמִּילְדֹת
אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר
אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶין אֶת־

(15) Und der König von Mizrajim sprach zu den ibrischen Geburtshelferinnen, von denen der Name der einen Schiphra und der Name der andern Pua war. (16) Und sprach: Wenn ihr Geburtshilfe leistet den ibrischen Weibern, so sehet auf den Geburtstuhl; wenn es ein Sohn, so sollt ihr ihn tödten, wenn es

aber eine Tochter ist, so mag sie leben. (17) Aber die Geburtshelferinnen fürchteten Gott, und thaten nicht wie der König von Mizrajim zu ihnen geredet hatte, und erhielten die Kinder am Leben.

רש"י

וּמִשְׁפָּרָתוֹ: (15) לְמִילְדוֹת. הוּא לְשׁוֹן מוֹלִידוֹת
אֶלָּא שֵׁשׁ לְשׁוֹן קָל. וְיֵשׁ לְשׁוֹן פָּדָה. כְּמוֹ: שׁוּבֵר:
וּמִשְׁפָּר: דּוֹבֵר וּמְדַבֵּר. בָּהּ מוֹלִיד וּמִלְדָּה. שִׁפְרָה.
וְיִדְבָּר. עַל שֵׁם שִׁמְשֻׁפְּרָתָהּ אֶת הַדָּר: פּוּעָה.
וְיִדְבָּר. עַל שֵׁם שִׁמְשׁוּעָה. וּמִדְבָּרָתָהּ וְהוּנָה לְיֹלֵד
בְּדֶרֶךְ הַנְּשִׁים הַמְּפִיסוֹת חֲנוּךְ הַבּוֹקֶה. פּוּעָה. דְּשׁוֹן
אֶעְקָרִי. כְּמוֹ: בְּיֹלְדָהּ אֶפְעָרָה (יִשְׁעִי מִיב):
(16) בְּיֶלְדָּךְ: כְּמוֹ בְּהוֹלִידָךְ: עַל הָאֲבָנִים. מוֹשֵׁב
הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת: וּבִקְקוֹם אַחֵר קָרָא: מִשְׁבֵּר.
וּכְמוֹהוּ: עוֹשֶׂה מְלָאכָה עַל הָאֲבָנִים. (יִרְמְיָה י"ח)
מוֹשֵׁב בְּלִי אוֹמְנוֹת יוֹצֵר תְּרֵשׁ: אִם בֶּן הוּא וְגו'. לֹא
הָיָה מְקַפֵּד אֶלָּא עַל הַקְּרִיב, שֶׁנֶּאֱמַר אֲצַנְתִּינוּ.
שִׁעְתִּיד לְהוֹלִיד בֶּן הַמּוֹשֵׁעַ אוֹתָם: וְחַיָּה. וַתַּחְיֶין:

an; der Talmud nimmt es von קין Dorn, d. h. Israel schien ihnen ein Dorn im Auge. (13) בַּסֶּדֶךְ Durch harte Arbeit, welche den Körper anstrengt und bricht. (15) לְמִילְדוֹת! So viel wie מוֹלִידוֹת Geburtshelferinnen; es gibt davon eine einfache (Kal-) und eine schwere (Piel-) Form, so wie שִׁיבֵר brechen und מְשַׁבֵּר zertrümmern, רדב רדבן u. מדרב מדרבן reden u. strenge Reden halten, so auch

וּמִלְדָּה gebären und מִלְדָּה die Geburt befördern. Wenn ihr Geburtshilfe leistet. Diese war Sochebed; sie hieß so, weil sie das Kind verschönte (שפר) läutern. d. i. Mirjam, weil sie das Kind mit sanfter Stimme gleichsam angesprochen und es beruhigte, wie die Frauen die gewöhnlich die schreienden Kinder zu besänftigen pflegen. פועה gleich Jes. 42, 14 אפעה ich schreie wie eine Gebärende. על האבנים d. i. der Stuhl, worauf eine gebärende Frau sitzt; an einer andern Stelle Jes. 37, 3 heißt dieser Stuhl משבר; desgl. Jerem. 18, 3: er fertigte die Töpferarbeit auf dem Stuhl (האבנים) der Arbeitsstuhl eines Töpfers. הוא richtete sein Augenmerk bloß auf die männlichen Kinder, weil

(18) Da ließ der König von Mizrajim die Geburtshelferinnen rufen, und sprach zu ihnen: Warum habt ihr dies gethan, und die Kinder am Leben erhalten? (19) Und die Geburtshelferinnen sprachen zu Pharao: Weil nicht wie die mizrischen Weiber die ibrischen sind, denn sie sind lebenskräftig; ehe die Geburtshelferin zu ihnen kommt, haben sie geboren. (20) Und Gott that den Geburtshelferinnen Gutes,

רשי

seine Sterndeuter sagten, ein Knabe werde der fünftige Befreier der Hebräer sein. Und Sie kann am Leben bleiben. (17) Und Sie versorgten sie mit Speise und Trank. Das erste und das zweite, weil im Hebräischen in der verg. Zeit der Mehrzahl weiblich die zweite und dritte Person g l e i c h gebraucht werden. Es kann sonach bedeuten: sie haben etwas gewirkt

und i h r habt etwas gewirkt, wie z. B. וַתֹּאמְרוּן 2, 2, 19, sie sagten, ist die Zukunft in der dritten Person, wie וַיֹּאמְרוּ für männl. Person; hingegen Jerem. 3 und תַּרְבֵּנָה ihr sprached, die zweite Person, wie das männliche וַתִּדְבְּרוּ, ebenso: וַתַּחַלְלֶנָּה (19). Und Sie sind erfahren wie Hebammen, מִלּוּתִים überf. Dnf. חַיִּיתָא, die Rabbinen erklären, sie sind mit den Thieren des Feldes (Kחיות) verglichen, welche ebenfalls keiner Geburtshelferin bedürfen, wie z. B. „ein junger Löwe ist Jehuda“, Benjamin, ein reißender Wolf, Raftali eine flüchtige H i n d i n, und der Stamm, der kein ähnliches Beiwort hat, ist in dem allgemeinen Segen וַיְבָרֵךְ אֹתָם, mit inbegriffen. (20) Und Er that ihnen

(18) ותחיון את הידדים. מספקות להם מים ומזון (סוטה שם) תרגום הראשון: וקיימא: והשני וקיימתון. לפי שלשון עבר לנקבות רבות, תיקר זה וביצא בה משמשת לשון פעלול ולשון פעלתם. כגון. ותאמרה. איש מצרי לשון עבר, כמו: ואמרו לוקרים. ותדברנה בפניהם לשון דברתם, כמו ותדברו לוקרים, וכן ותחללנה אותי על עמי לשון עבר: תחללם: כמו ותחללו לוקרים: (19) כי חיות הנה. בקיאות במלכות. תרגום מידות חיות: ורבותינו דרשו הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מידות (סוטה שם). והיון משולות לחיות? נדר ארדה: ואב יברך: בכור שור: אלה שלוחה. ומי שלא נכתב בו הרי הפתוח בודד: וברך אותם: ועוד פתח: מה אפק לביאה (יחזקאל י"ט): (20) וייטב. הטיב להם. וזה הדיק בתורה

וַיִּרְבּוּ הָעָם וַיַּעֲצֵמוּ מְאֹד: (21) וַיְהִי כִּי-
יֵרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ
לָהֶם בָּתִּים: (22) וַיֵּצֵא פַרְעֹה לְכָל-עַמּוֹ

und das Volk mehrte sich,
und sie wurden sehr stark.
(21) Und es geschah, als
die Geburtshelferinnen
Gott fürchteten, und er
ihnen Häuser machte.

(22) Da gebot Phareo seinem ganzem Volke und sprach: Jeden neu-

רשי

שיסודה ב' אותיות ונתן לה ויו יוד בראשה.
פשהיא באה לרבר בלשון ופעיל, הוא נקוד היד
בצירי, שהוא קמין קמן, גנון: וייטב אלהים
למלכות. ורבר בבית יהודה (אכה ב) הרבה תאניה
וכן: ויגל את השארות (דיה ב' ליו). דנבחרתן
הגלה את השארות. ויפן זנב אל זנב (שופטים טו)
הסנה הזנבות זו לזו. כל אלו לשון הפעיל את
אחרים: וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד
היוד בחידק. גנון וייטב בענין, לשון הושב: וכן
וירב העם, גתרבה העם. ויגל יהודה, הגלה יהודה:
ויפן כה וכה, הפנה לכאן ולכאן. ואל תשכחי:
וילך, וישב, וירד, ויצא, לפי שאין מנחתן של
אלו, שדרי היידי יסוד בקן ירד, יצא, ישב, ירד
ייד אות שלישית בו: וייטב אלהים למלכות. מהו
הפוכה: ? (21) ויעש להם בתים. בתי בהונה, וליה
ומלכות שקורין: בתים. קמין: ויפן את בית ה'
ואת בית המלך. בהונה וליה, מיכנה, ומלכות
ממרים. בראתא במסכת סוטה (שם): (22) לכל
עמו. את עליהם גור, יום שנולד משה, אמר
אנשנינו. היום נולד המושע, ואין אני ידעיי

Gutes. Es ist die Regel,
daß ein Wort, dessen
Radix aus zwei Buch-
staben besteht und dem
" vorgelegt wird, im
Hifil das " mit Zere, d. i.
Segol punktiert werden,
so hier וייטב, Scha 2
וירב, Chron. 2, 37, ויגל,
Richter 15 ויפן; alle diese
Wörter werden im Hifil
gebraucht; stehen diese
Ausdrücke " dagegen im
Kal, so wird das " mit
Chirif punktiert, wie z. B.
Mi. 3, 10 וייטב בעיניו
Sam. 2, 18 וירב העם
Rön. 2, 25 ויגל יהודה,
Mi. 2, 12: ויפן כה וכה.
Du darfst aber nicht ein-
wenden, daß וירב, ויגל
wie im Hifil וירד, וירד
mit Zere punktiert und den-

noch unübergehend sind, diese gehören nicht zur selben Klasse, weil
das " bei ihnen zum Stamme gehört, וירד, ויצא usw. wo das " der
dritte Stammbuchstabe ist. Worin bestand das Gute? (21) ויעש
בתי Er ließ von ihnen Priester-, Leviten- und Königshäuser
entstehen, welche Häuser genannt werden, so Rön. 1, 9, 15 לבנות
את בית ה' את בית המלך, ויגל וליה, מיכנה, ומלכות
ממרים. בראתא במסכת סוטה (שם): (22) לכל
עמו. את עליהם גור, יום שנולד משה, אמר
אנשנינו. היום נולד המושע, ואין אני ידעיי

geborenen Sohn sollt ihr in den Fluß werfen, jede Tochter aber leben lassen.

(1) Und es ging ein Mann aus dem Hause Semi's und nahm eine Tochter Semi's. (2) Und das Weib ward schwanger und gebor einen Sohn; und als sie ihn sah, daß er schön war, verbarg sie ihn drei Monde. (3) Aber länger

לאמר בן-הבן הילוד היארה משליכה וכל-הבת תחיו: פ

ב (1) וילך איש מבית לוי ויקח את בת-לוי: (2) ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים: (3) ולא יכלה עוד הצמינו

רש"י

אם מצרים אם מישאל, ורואין אנו שפסוק ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים שנאמר בן הבן הידור, ולא נאמר לעברים: והם לא ידעו שפסוק ללקות על מי מדינה:

ב (1) ויקח את בת לוי, פירש היה ממנה מפני גזרת פרעה, והחזירה ועשה בה לקוחין שניים: ואף היא נהפכת להיות נערה, וכת קר שנה היתה, שגולדה בבואה למצרים בין החמות, ומאמין ועשר גשמהו שם, וכשצא היה משה בן שמונים שנה, אם בן בשנת עשרה ממנו היתה בת מאה ול וקודם אותה בת לוי: (2) כי טוב הוא, כשנולד נתמלא הבית בן אורה (סוטה שם): (3) ולא יכלה עוד הצמינה שמנו לה המצרים מיום שהחזירה, היא גלתה, לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לו

geboren, wir wissen aber nicht, ob er ein Israelite oder ein Egyptianer sein wird, wir sehen aber, daß ihm einst das Wasser verhängnißvoll sein wird, darum erließ er den Befehl auch gegen die Egyptianer (כס הבן הידור) alle Knaben die geboren werden, sie mögen Ebräer oder Egyptianer sein; die Sterndeuter wußten aber nicht, das dies auf die Haderwasser M. 4, 12, 20, 22 hindeutet.

2. (1) Er lebte von ihr abgesondert wegen der Verordnung Pharaos, und nahm sie dann wieder, d. h. er folgte dem Rathe seiner Tochter, denn sie sagte: Dein Entschluß ist strenger, als Pharaos Beschluß, dieser verhängte blos über die Knaben den Untergang, du aber über Knaben und Mädchen zugleich; daraufhin nahm er sie wieder zu sich, sie erschien ihm ganz jugendlich, obgleich sie damals 130 J. zählte, denn sie wurde, als die Israeliten nach Egypten kamen, zwischen den Stadtmauern geboren, 210 Jahre hielten sie sich daselbst auf, bei ihrem Auszuge war Mose 80 Jahre alt: folglich zählte sie bei dieser Schwangerschaft 130 Jahre. Die Schrift nennt sie (wie im väterlichen Hause) „die Tochter des Semi“. (2) כי טוב Als Mose geboren wurde, erfüllte sich das Haus mit Lichtglanz. (3) Die Egyptianer hatten von der Stunde an gezählt, als der Mann sie wieder zurücknahm, sie kam zu sechs

וּתְקַח-לוֹ תִּבְתָּ גִמָּא וּתְחַמְרָהּ בְּחֹמֶר
וּבִנְיָת וּתְשֶׂם בָּהּ אֶת-הַיֶּלֶד וּתְשֶׂם
בְּסוּף עַל-שִׁפְתַּת הַיָּאָר: (4) וּתְחַצֵּב
אֶחָתוּ מִרְחָק לְדַעְוָה מַה-יַּעֲשֶׂה לוֹ:
(5) וּתְרַד בַּת-פָּרְעָה לְרַחֵץ עַל-הַיָּאָר
וּנְעֻרְתֶּיהָ הִלְכָת עַל-יַד הַיָּאָר וּתִרְאֶה
אֶת-הַתִּבְיָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וּתְשַׁלַּח אֶת-

ging die Tochter Phareos hinab, um zu baden im Flusse, und ihre Mädchen gingen auf der Seite des Flusses, und sie sah das Kästchen im

רש"י

יָלְדָת לְמִקְוֵעִין וְהֵם בְּדוּקוּ אֶתְרֵיהָ לְסוּף ט': נמא
נמי בלשון משנה ובלעז יונקיו, jone (כינון), ודבר
כך הוא ועומד בפני רך ובפני קשה: בחמר ובופת.
ופת מבחויץ וטיט מבפנים. כדי שלא ידעו אותו
צדיק רים רע של נפת: ותשם בסוף: הוא לשון
אנם רושיל בלעז, roseau (קשה סילן). ודומה
רו: קנה וסוף קמלו: (5) לרחוץ על היאר. כסם
המקרא ופרשדו. ותרד בת פרעה על היאר לרחוץ
בו: על יד היאר. אצל היאר. כמו הלכת יואב
על ידי (שמואל ב' יד) והוא לשון יד ממש. שיד
האדם קמוכה לו. ורבותינו אמרו: הולכות לשון
מיתה. הולכות למות. לפי שמיחו בה (סוטה שם)
והפגוב כמינעו כי רמה לנו לכתוב: ונערותיה
הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו
לשון יד: אבל לפי הדקדוק לשון הקודש היה לו
לינקד: אמתה מים דנושה. והם דרשו: את אמתה.
את ידה. ונשתרבה אמתה אמות הרבה (סוטה שם):

konnte sie ihn nicht ver-
bergen; da nahm sie für
ihn ein Kästchen von
Papierschild, und verklebte
es mit Erdbharz und Pech,
und legte das Kind hinein,
und setzte es in das Schilf
am Ufer des Flusses.

(4) Und seine Schwester
stellte sich von fern, um
zu erfahren, was ihm ge-
schehen würde. (5) Da

Monaten und einem Tage
nieder, wie gewöhnlich
jene Kinder, welche zu
sieben Monaten zur Welt
kommen, vorzeitige Ge-
burten sind; die Egyptianer
aber suchten erst zu neun
Monaten nach. נמא In
der Mischna נמי Rohr,
es ist weich und wider-
steht harten und weichen
Dingen. Auswendig mit Pech und in-
wendig mit Lehm, damit
dieses fromme Kind von
dem üblen Pech-Geruche
nicht belästigt werde. בסוף
d. i. Schilf, wie Jes. 19
לרחץ על היאר (5) קנה וסוף
Diese Stelle ist so zu lesen:

על יד היאר, sie ging zum Flusse, darin zu baden. Neben
dem Flusse, wie in Sam. 2, 14, 30: Der Ufer Joabs ist neben dem
meinigen (על ידי), wie die eine Hand neben der andern ist. M. d. Talm.
bedeutet ונערותיה הלכת sie gingen zum Tode, weil die Mägde ihre
Gebietlerin (vom Erretten) abhalten wollten, was die Schrift auch deshalb
betont; denn wozu sollte uns die Mittheilung: „ihre Mädchen gingen“?
Die Gelehrten lesen es אמתה ihr Arm, (das מ mit Dagesch)

Schilf, und sandte ihre Magd und ließ es holen. (6) Und öffnete es und sah das Kind, und siehe, ein weinender Knabe! da erbarmte sie sich sein und sprach: Von den Kindern der Ibrim ist dieses. (7) Da sprach seine Schwester zur Tochter Phareo's: Soll ich hingehen und dir ein säugendes Weib rufen von den Ibrischen, daß sie dir das Kind säuge? (8) Und die Tochter Phareo's sprach zu ihr: Gehe! Und die Jungfrau ging und rief die Mutter des Kindes. (9) Und die Tochter Phareo's sprach zu ihr! Nimm hin dieses Kind und säuge es mir, und ich werde dir deinen Lohn geben. Und das Weib nahm das Kind und säugte es. (10) Und als das Kind groß war, brachte sie es der Tochter Phareo's, und es ward ihr Sohn,

אֶמְתָּהּ וּתְקַחְהָ (6) וּתְפַתַּח וּתְרַאֲהוּ אֶת־הַיֶּלֶד וְהִנֵּה־נֶעַר בֶּכֶה וּתְחַמֵּל עָלָיו וּתֹאמֶר מִלְּדֵי הָעִבְרִים זֶה: (7) וּתִאָּמֶר אַחֲתָו אֶל־בַּת־פְּרֹעֶה הַאֶלֶף וּקְרֵאתִי לָךְ אִשָּׁה מִנֶּקֶת מִן הָעִבְרִית וְתִיַּקֵּךְ לָךְ אֶת־הַיֶּלֶד: (8) וּתֹאמֶר־לָהּ בַּת־פְּרֹעֶה לָכִי וְתִלְדִּי הָעֶלְמָה וּתְקַרָא אֶת־אִם הַיֶּלֶד: (9) וּתֹאמֶר לָהּ בַּת־פְּרֹעֶה הִלִּיכִי אֶת־הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנַּקְתְּהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֶּן אֶת־שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנַּקְהוּ: (10) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וּתְבִאָהּ בַּת־פְּרֹעֶה וְהִיא־לָהּ לְבֵן וּתְקַרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וּתֹאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם

רש"י

und bedeutet, sie streckte ihren Arm, ihre Hand (zum guten Werke) weit aus. (6) Und die Tochter Wen sah sie? Das Kind; n. d. Midr. sah sie auch die göttl. Glorie um ihn her. נער Seine Stimme war wie die eines erwachsenen

(6) ותפתח ותראהו. את מי ראתה? הילד: זהו פשוטו. ומדרשו ראתה עמו שכניה: והנה נער בוכה. מולו כנער: (7) מן העבריות. שהחזיתו על מצות הרבה לנגן ולא ינק. לפי שהיה עתיד לדבר עם השכניה (שם): (8) ותלך העלמה. הדברה בנדיבות ועלמית פעלם: (9) הילכי. נתנבארה ולא ידעה מה נתנבאה: הי שליכי (סוטה שם): (10) משיתהו. שהליתה. הוא גשון הוצאה בלשון

R n a b e n. (7) מן העבריות Sie brachte ihn zu vielen egypt. Frauen, er wollte sich aber von ihnen nicht stillen lassen, weil er später mit der Gottheit reden sollte. (8) ותלך העלמה Sie ging eilig, hurtig wie ein kräftiger Jüngling (עלם) הילכי Nimm es hin; sie prophezeierte, ohne es zu ahnen wie: Hier ist der Deinige. (10) משיטהו. (10) משיטהו. herausziehen, gleich Talm. M. Ratan 28:

מִשִּׁיתָהּ: שְׁלִישׁ (11) וַיְהִי | בַּיָּמִים הָהֵם
וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל־אֶחָיו וַיֵּרָא
בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ

und sie nannte seinen
Namen Mosche, und
sprach: Denn aus dem
Wasser habe ich ihn ge-
zogen. (11) Und es ge-
schah in jenen Tagen,

als Mosche groß war, da ging er aus zu seinen Brüdern, und sah
ihre Lastarbeiten an; da sah er einen mizrischen Mann schlagen einen

רשי

אִשָּׁי: כְּמִשְׁחַל בִּינִיתָא מְחַלְכָא, וּבְלִשׁוֹן עִבְרִי:
מִשִּׁיתָהּ לִשׁוֹן הַסִּדְרוֹתָיו, כְּמוֹ: לֹא יְמוּשׁ, לֹא מִשׁ.
כִּי חָבַר מְנַחֵם, וְאֵנִי אוֹמֵר, שְׁאֵינוֹ מִמְּחַפְּרָת מִשׁ
וְיָמוּשׁ אֵלֹא מְנֻחָת: מִשָּׁה וְלִשׁוֹן הַזְּמָרָה הוּא,
וְכֵן: יְמִשְׁנִי מִמּוֹם רַבִּים (שְׁמוּאֵל ב' כ"ב): שְׁאֵל
הָיָה מִמְּחַפְּרָת: מִשׁ, לֹא יִתְכַּן לוֹמֵר: מִשִּׁיתָהּ, אֵלֹא
הַמִּשְׁוֹתֶיהָ, כְּאִשֶּׁר יֹאמְרוּ מִן: קָם, הַקִּמּוֹתִי; וְכֵן:
כֹּא הִבִּיאֹתִי אוֹ מִשִּׁיתָהּ, כְּמוֹ: וּמִשְׁתִּי אֶת עֵץ
הָאֶרֶץ (זכריה ו) אָבִיר: מִשִּׁיתִּי, אֵינוֹ אֵלֹא מְנֻחָת
תִּכְבֶּדִי, שֶׁפָּעַל שְׁלֵה מִיִּסְדֵּר בְּהֵיָא בְּסוֹף הַתִּכְבֶּדָה.
כְּנֹן: מִשָּׁה, בְּנֵה, עֲשֶׂה, צִדֵּה, פָּנֵה, כְּשֶׁכָּבֵד לוֹמֵר
בְּרָם פְּעֻלָּתִי, תָּבֵא דְיָדִיד בְּמִקְוִם הָיָא, כְּמוֹ: עֲשִׂיתִי,
בְּנִיתִי, צִוִּיתִי: (11) וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה, וְהֵלֵךְ כְּבֵד כְּתִבֵּי
וַיִּגְדַּל הַלֵּל? אָמַר רַבִּי הֵיכָּה בְּרָא: הִרְאִשׁוֹן לְקוֹמָה,
וְהִשְׁנִי לְגִדּוּלָה, שְׁמִיעִינָה פִּרְעֹה עַל בֵּיתוֹ - וַיֵּרָא
בְּסִבְלֹתָם, גִּתָּן עֲנִיו וְלָבוֹ לְהוֹיֹת מִצְרִי עֲלֵיהֶם
(שיר): אִישׁ מִצְרִי, נֹגֵשׁ הָיָה מְמוֹנֶה עַל שׁוֹמְרֵי
יִשְׂרָאֵל וְהָיָה מַעֲמִיד מִקְרוֹת הַגִּבּוֹר לְמִלְכָּתָם (שיר):
מִכָּה אִישׁ עִבְרִי, מְלָכָהּ וְהוּדָה, וּבְעֶלְהָ שֶׁל שְׁלוֹמִית
בַּת דְּבָרִי הָיָה, וְגִתָּן עֲנִיו קָה, וּבְלִלְהָ הַעֲמִידוֹ
וְהוּצִאוֹ מִבֵּיתוֹ, הוּא חוֹר וְנִכְנֵם לְבֵית וְכֹא אֵל
אִשְׁתּוֹ כְּסִבְרָה שְׁהוּא בְּעֶלְהָ וְחוֹר הָאִישׁ לְבֵיתוֹ
וְהִרְגִּישׁ בְּדָבָר; וּכְשֶׁצָּרָה אוֹתוֹ מִצְרִי שְׁהִרְגִּישׁ בְּדָבָר

„wie man ein Haar aus der
Milch zieht“. Im Hebr.
heißt מִשִּׁיתָהּ wegnehmen.
יִמּוֹשׁ (Maschi) glaube, daß
es nicht mit מִשׁ und יְמוּשׁ
zu vereinen ist, sondern
mit מִשָּׁה herausziehen,
ebenso Ps. 18 und Sam.
1, 22: יְמִשְׁנִי, dennstammte
es von מִשׁ, so würde
es nicht מִשִּׁיתָהּ, sondern
הַמִּשְׁוֹתֶיהָ heißen, so wie
man von קָם sagt הִקִּמּוֹתִי
und von שָׁב וּשְׁבוּ הַשִּׁיבּוּתִי,
oder es hieße
מִשִּׁיתָהּ wie גָּעַח. 3, 9
ומִשְׁתִּי; aber מִשִּׁיתִּי gählt
zu solchen Wörtern, die
ein ה zum dritten Buchst.
haben, wie עֲשֶׂה, בְּנֵה, bei
welchen in der verg. Zeit
das ה in י übergeht, wie
צִוִּיתִי. (11) וַיִּגְדַּל
וְהָיָה שֶׁל מֹשֶׁה
der Knabe wurde groß?

R. Jehuda bemerkt, das erste וַיִּגְדַּל bedeutet den Wuchs, das zweite
zeigt auf den Rang; denn Pharao ernannte ihn zum Hausverwalter.
אִישׁ Er nahm sich ihre bedrängte Lage sehr zu Herzen. Er
Ein Antreiber war gesetzt über die isrl. Aufseher, um diese schon
vom Hahnenruf an zur Arbeit anzuhalten. אִישׁ Er schlug
ihn und trieb ihn zu der schwersten Arbeit an, und kam heimlich zu

ibrischen von seinen Brüdern. (12) Da wandte er sich hierhin und dorthin, und sah, daß kein Mensch da war; da erschlug er den Mizri, und verbarg ihn im Sande. (13) Und er ging hinaus am andern Tage, und siehe, zwei ibrische Männer zankten sich; da sprach er zu dem Ungerechten: Warum schlägst du deinen Nächsten? (14) Und er sprach: Wer hat dich gemacht zum Obersten und Richter über uns? Gedenkst du, mich zu erschlagen, wie du den Mizri erschlagen? Da fürchtete sich Mosche, und sprach: Wahrlich, die Sache ist bekannt geworden. (15) Und Pharao

עבְרִי מֵאֲחִיו: (12) וַיֵּפֶן כֹּה וְכֵן וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ בְּיָד אֶת־הַמִּצְרִי וַיַּטְמֶנְהוּ בַּחֹד: (13) וַיֵּצֵא בֵּינָם הַשְּׂנִי וְהַנֶּהָ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לָמָּה תִּכֶּה רֵעֶךָ: (14) וַיֹּאמֶר מִי שָׂמְךָ לְאִישׁ שָׂר וְשִׁפְטָם עָלֵינוּ הִלְהִרְגֵנִי אֶתָּה אָמַר בָּאֲשֶׁר הִרְגָת אֶת־הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲבָן נֹדַע הַדָּבָר: (15) וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה

Richter über uns? Gedenkst du, mich zu erschlagen, wie du den Mizri erschlagen? Da fürchtete sich Mosche, und sprach: Wahrlich, die Sache ist bekannt geworden. (15) Und Pharao

רש"י

dessen Weihe Schelomit, Tochter Dibris. (12) ויפן כי Er sah, was er im Hause gethan und was er ihm auf dem Felde zugefügt. Nach dem einf. Sinne: er sah sich nach allen Seiten um. כי וירא כי er sah im Voraus, daß kein Frommer kommen dieses Egypters sich der Gotteslehre zuwenden werde, (13) שני D. i. Dathan und Abiram, die (ungläubig) vom Manna übrig ließen, s. Kap. 16, 20. Obgleich er ihn nicht schlug, heißt er die Hand gegen ihn aufgehoben. רעך So gottlos, wie du. (14) Du bist ja noch ein Knabe! אימר Darum entnehme wir, daß er ihn durch das Aussprechen des göttl. Namens tödtete. ויירא משה er fürchtete sich; nach d. Midr. war er deswegen besorgt, weil er

הָיָה מִכֹּהֵן וְרוֹדְהוּ כָּל הַיּוֹם. (שם): (12) ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו בבית. ומה עשה לו בשדה ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. עתיד לצאת ממנו שיתנביר: (13) אנשים עברים. דתן ואבירם הם שדותרו מן הפן: נצים. מריבים: למה תכה. אעפ"י שלא הכהו נקרא רשע. בדרמת ד. רעך: רשע במוחל: (14) מי שמך לאיש. ודרי עורך נער: הלהרגנו אתה אומר. כפאן אנו למדים. שדרנו בשם המפורש: וירא משה. בפשוטו. ומדרשו: דאן לו על שראה בישאל רשעים דלטורין. אמר מעתה שפא אינם ראויין לנא. אכן נודע הדבר כמשמעו. ומדרשו. נודע לי הדבר שדתיי תמה עלי. מה חטאי ישאל מכל ע' אומות להיות גדים בעבודת הפרך? אבל רואה אני שהן ראויים לכך: (15) וישמע פרעה. הם הקשינו עליו: ויבקש להרג

20. Obgleich er ihn nicht schlug, heißt er die Hand gegen ihn aufgehoben. רעך So gottlos, wie du. (14) Du bist ja noch ein Knabe! אימר Darum entnehme wir, daß er ihn durch das Aussprechen des göttl. Namens tödtete. ויירא משה er fürchtete sich; nach d. Midr. war er deswegen besorgt, weil er

וַיִּבְקֹשׁ לִהְיוֹת אֶת־מִשְׁחָה וַיִּבְרַח מִשְׁחָה
מִפְּנֵי פָרְעָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־מִדְיָן וַיֵּשֶׁב
עַל־הַבְּאֵר: (16) וּלְבָתֵּן מִדְיָן שָׁבַע
בָּנוֹת וַתְּבָאֵנָה וַתִּדְּלָנָה וַתִּמְלְאֵנָה אֶת־
הַהֲרָטִים לְהִשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:
(17) וַיָּבֹאוּ הָרָעִים וַיְגַרְשׁוּם וַיֵּקָם מִשְׁחָה
וַיֵּשִׁיעֵן וַיִּשָּׁק אֶת־צֹאֲנָם: (18) וַתְּבָאֵנָה
אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מְהֵרָתָן
בָּא הַיּוֹם: (19) וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרִי
הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרָעִים וְנִסְדָּלָה רַגְלָהּ
לָנוּ וַיִּשָּׁק אֶת־הַצֹּאן: (20) וַיֹּאמֶר אֶל־
בָּנָתָיו וְאִנִּי לָמָּה זֶה עוֹבְרָתֵן אֶת־הָאִישׁ

Water; da sprach er: Warum kommt ihr so bald heute? (19) Und sie sprachen: Ein mizritischer Mann rettete uns von der Hand der Hirten, auch schöpfte er für uns und tränkte die Schafe. (20) Da sprach er zu seinen Töchtern: Und wo ist er? Warum denn habt ihr den

את משה. מקרו לקסטינר להגנו ולא שלטה בו
החרב, הוא שאמר משה: ויצילני מחרב פרעה:
(וישב בארץ מדין. נתעצב שם, פמו וישב יעקב):
וישב על הבאר. למד מעצב שנדונו לו וזנו על
הבאר: (16) ולכהן מדין. רב ששהן. ופירש לו
מצא' ונדיחהו מאצלם: את הרהמים. את פריכות
מריצות המים העשויות בארץ: (17) ויגרשונו. מפני
הנדיז: (20) למה זה עזבתך. הפך בו שהוא מורע

haben denn die Isr. mehr als andere Nationen verschuldet, daß sie zu solch harten Arbeiten verurtheilt wurden? Nun seh' ich's ein, daß sie es verdienen. (15) וישמע פרעה Sie verleumdeten ihn. ויבקש להרג Sie suchten ihn zu tödnen. ויבא משה ויפגש את פרהאון Pharaon übergab ihn dem Scharfrichter, ihn zu enthaupten, allein das Schwerdt hatte über ihn keine Gewalt; daher sagte Mose Kap. 13, 4: er errettete mich vom Schwerte Pharaon's. וישב על הכאר er hat es von Jakob gelernt, der auch seine Ehefrau am Brunnen traf. (16) ויבא משה ויפגש את פרהאון Der Vornehmste unter ihnen, er hielt sich vom Sögen- dienste fern und wurde deswegen von den Midjanitern verstoßen. ויבא משה ויפגש את פרהאון Die Wasserrinnen, welche in der Erde angebracht sind. (17) ויבא משה ויפגש את פרהאון

hörte diese Sache und suchte den Mose zu erschlagen. Da floh Mose vor Phareo, und blieb im Lande Midjan. Er saß bei dem Brunnen. (16) Und der Priester Midjans hatte sieben Töchter, und sie kamen und schöpften und füllten die Kinnen, um die Schafe ihres Vaters zu tränken. (17) Aber es kamen die Hirten, und trieben sie weg; da machte sich Mose auf und stand ihnen bei, und tränkte ihre Schafe. (18) Und sie kamen zu Reuel, ihrem

unter den Israeliten Ver-
räther sah und dachte,
vielleicht sind sie gar nicht
würdig, befreit zu werden.
אכן נורע הדבר es wurde
bekannt; der Midr. er-
klärt, und ist es begreif-
lich, worüber ich so sehr
verwundert gewesen: Was

ישראל וידע אלהים: ס רביעי

ג (1) ומשה היה רעה את-צאן יתרו
חתנו בתן מדין וינהג את-הצאן אחר
המדבר ויבא אל-הר-האלהים חקבה:
(2) וירא מלאך יהוה אליו בלבת-אש
מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער
באש והסנה איננו אכל: (3) ויאמר
משה אסדה-נא ואראה את-המראה
הגדל הזה מדינע לא-יבער הסנה:
(4) וירא יהוה כי סר לראות ויקרא
אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה

Gott beachtete sie.

(1) Mosche aber weidete die Schafe Jithros, seines Schwiegervaters, des Priesters von Midjan; und er führte die Schafe hinter die Wüste, und kam an den Berg Gottes, an den Choreb. (2) Da erschien ihm ein Engel des Ewigen in einer Feuerflamme aus dem Dornbusche; und er schaute, und siehe, der Dornbusch brannte in Feuer, und der Dornbusch ward nicht verzehrt.

(3) Da sprach Mosche: Ich will mich doch hinwenden und schauen diese große Erscheinung, warum der Dornbusch nicht verbrennt? (4) Als der Ewige sah, daß er sich hinwandte, um zu schauen, da rief ihm Gott aus dem Dornbusche, und sprach: Mosche! Mosche!

רש"י

בריתו את אברהם. עם אברהם: (27) וידע אלהים.
נתן עליהם לב ולא העלים עיניו:

ג (1) אחר המדבר. להתרחק מן הגזל שלא ידעו
בשדות אחרים: אל הר האלהים. על שם
העתיד: (2) בלבת אש. בשלהבת אש. רבו של
אש. כמו לב השמים. בלב האלה. ואל תתמה על
הקרי' יש לנו כיוצא בו. מה אמורה לבתך (יחזקאל
ט"ז): מתוך הסנה. ולא אילן אחר משום: עמו
אנכי בצדה: אכל. נאכל כמו. לא עבד בה: אשר
לקח משם: אסודה נא. אסודה. מכאן להתקרב

wurde aussäsig und schlachtete ihr. kleine Kinder, um sich in ihrem Blute zu Baden. (24) Nahtet Ihr Seufzen, wie in Job 24, 12 מעיר מתים „aus der männerreichen Stadt seufzen sie“. Mit Abraham. וידע אלהים (28) Er beschloß, sich ihrer anzunehmen und sein väterl. Auge

(Vorsehung) ihnen nimmer zu entziehen.

3. (1) Um sie vom Raube fern zu halten, und sie nicht fremde Felber abweiden zu lassen. הר האלהים So genannt hinsichtlich der Zukunft. (2) In einer Feuerflamme, im Herzen (Mitte) des Feuers, wie M. 5, 4 כלב השמים, Sam. 18, 14 כלב האלה; das Herz darf uns nicht befremden, da wir auch Gen. 16, 30 finden מה נאך uns nicht befremden, da wir auch Gen. 16, 30 finden wie krank ist dein Herz! מתוך הסנה Nicht aus einem

Und er sprach: Hier bin ich! (5) Und er sprach: Nahe nicht hierher! Ziehe deine Schuhe von deinen Füßen, denn der Ort, auf welchem du stehst, ist heiliger Boden. (6) Und er sprach: Ich bin der Gott deines Vaters, der Gott Abrahams, der Gott Iſchaks und der Gott Jaakobs. Da verhüllte Mosche sein Angesicht, denn er fürchtete sich hinzuschauen zu Gott. (7) Und der Ewige sprach: Gesehen habe ich den Druck meines Volkes, das in Mizrajim ist, und sein Geschrei wegen seiner Dränger habe ich gehört; ich kenne seine Leiden. (8) So bin ich herabgekommen, es zu erretten von der Hand Mizrajims

und es hinaufzuführen aus diesem Lande in ein gutes und geräumiges Land, in ein Land fließend von Milch und Honig, an den Ort des Kenaani und Chitti und Emori und Perisi und Chimi und Jebusi. (9) Und nun, siehe, das Geschrei der Kinder Israhel ist vor mich gekommen, auch habe ich gesehen das Drangsal, wie die Mizrajim sie

רש"י

andern Baume, weil Gott selbst ihre Leiden mit empfand. אכל wurde nicht verzehrt, gleich Mt. 5, 21 womit nicht gearbeitet wurde, desgl אכר (3) אשר

אסרה (3) אשר לכה desgl נא Ich will mich von hier wegwenden, um mich dorthin zu begeben. (5) שש נעליך wie Mt. 5, 19 וגש הכרזל Das Eisen wird ausgleiten; das. 25, 40 ויתך כי ישל ויתך denn dein Delbaum wirft ab. אדמת קדש אדמת קדש (6) וידע אלהים כי ידעתי כי wie oben אלהים וידע d. h. ich fühle ihre Plagen mit,

משה ויאמר הנני: (5) ויאמר אל תִּקְרַב הָלֵם שֶׁל־נַעֲלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עומד עָלָיו אֲדַמַּת־קֹדֶשׁ הוּא: (6) ויאמר אֲנִי אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֲדֹנָי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהֵבִט אֶל־הָאֱלֹהִים: (7) ויאמר יְהוָה רֹאה רָאִיתִי אֶת־עַמִּי עֲמִי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶת־צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נְגִשָּׁיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת־מַכּוֹבָיו: (8) וְאָרַד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאֶרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זְבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מָקוֹם הַנִּגְעָנִי וְהַחֲתִי וְהַאֲמִרִי וְהַפְרִי וְהַיְבִינִי: (9) וְעַתָּה הִנֵּה צָעֲקַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי וְגַם־רָאִיתִי אֶת־הַלֶּחֶץ אֲשֶׁר

שם: (5) של. שלוף והוצא: כמו: וְנָשַׁל הַכֹּהֵן: כי ישל ויתך: אדמת קדש הוא. המקום: (7) כי ידעתי את מכוֹבָיו. כמו: וידע אֱלֹהִים, כלומר, כי שמתי לב להתבונן לדעת את מכוֹבָיו, ולא העלמתי עיני ולא אסוס אֲנִי מצַעֲקָתָם: ואשלחך אל פרעה, ואם תאמר מה תועיל? והוצא את עמי: יעילך דברך

מִצְרַיִם לְחַצִּים אֲתָם: (10) וְעַתָּה לֵךְ
וְאַשְׁלַחְךָ אֶל־פָּרְעָה וְהוֹצֵא אֶת־עַמִּי
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: (11) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִי כִי אֵלֶךְ
אֶל־פָּרְעָה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם: (12) וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ
וְהָיָה לְךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ
בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדֶנּוּ

dies sei dir das Zeichen, daß ich dich sende: Wenn du geführt hast dieses Volk aus Mizrajim, werdet ihr Gott dienen auf diesem Berge.

רש"י

וְהוֹצִיאָם מִשָּׁם: (11) מִי אֲנִי. מֶה אֲנִי חֹשֵׁב לְדַבֵּר
עִם הַמְּלָכִים? וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם
חֹשֵׁב אֲנִי מֶה זָכוּ יִשְׂרָאֵל שְׂעִשְׂעָה לָּהֶם גַּם וְאוֹצִיאָם
מִמִּצְרַיִם? (12) וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ. הָשִׁיבוּ עַל
רֹאשׁוֹן. רֹאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן. שְׂאֵמֶרֶת: מִי
אֲנִי כִי אֵלֶךְ אֶל פָּרְעָה. לֹא שֶׁלֶךְ הָיָא. כִּי אִם
מִשְׁלִי. כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ. וְהָיָה הַפְּרָאָה אֲשֶׁר רָאִיתָ

halte auf sie mein Augenmerk und verschließe mein Ohr ihren Klagen nicht. Solltest du fragen: Was nützt das bloße Schiden? וְהוֹצֵא אֶת Deine Worte werden nützen, du wirst sie von

dort gewiß befreien. (11) Bin ich denn so vornehm, daß ich mit Königen sprechen soll? und wäre ich auch dessen würdig, welches Verdienst haben die Israeliten, daß ihretwegen Wunder geschehen sollen, daß ich sie aus Egypten führen könne? (12) כי אהיה עמך Gott antwortete ihm nach Reihenfolge der Fragen; du fragst, wer bin ich, daß ich zu Pharao gehen soll? dies hängt nicht von dir ab, sondern von mir, denn ich werde mit dir sein; die Erscheinung, die dir beim Dornbusch geworden, diene dir als Zeichen, daß ich dich gesendet, und daß du in meiner Botschaft glücklich sein wirst. Ich besitze die Macht zu befreien, wie du gesehen hast, der Dornbusch vollzieht meinen Auftrag und er wurde nicht verzehrt, ebenso wirst auch du bei meiner Sendung keinen Schaden erleiden. Du fragtest sodann, durch welches Verdienst sollen sie befreit werden? ich selbst halte diese Befreiung für deine hochwichtige Sache, denn auf diesem Berge werden sie die Thora in Empfang nehmen, nämlich drei Monate nach ihrem Auszuge aus Egypten. — Oder: ich werde mit dir sein, und daß du bei deiner Sendung glücklich sein wirst, dies sei dir ein

(13) Und Mosche sprach zu Gott: Wenn ich nun komme zu den Kindern Israel, und spreche zu ihnen: Der Gott eurer Väter sendet mich zu euch, und sie sprechen zu mir: Wie ist sein Name? Was soll ich zu ihnen sagen?

(14) Da sprach Gott zu Mosche: Ich bin, der ich bin. Und sprach: So sprich zu den Kindern Israel: Ehejeh sendet mich zu euch. (15) Und Gott

Beweis für das Eintreffen einer andern Versicherung, der nämlich: Nach euerem Auszuge aus Egypten werdet ihr auf diesem Berge meinem Dienste zugeführt werden, sobald ihr dort die Thora empfangen haben werdet; nur dieses Zweckes halber soll Israel befreit werden. Ein ähnliches Beispiel in Jes. 37, 30 usw. man wird im ersten Jahre den Nachwuchs verzehren, d. h. der Sturz Sancheribs sei dir zum Zeichen des Eintreffens einer fernern Versicherung, daß ich euer

Land, welches von einer Dürre heimgesucht wird, durch einen Nachwuchs reichlich entschädigen werde. (14) Ich bin das Wesen, welches ewig sein wird. Ich will ihnen in dieser Noth ebenso wie in anderen Drangsalzeiten beistehen. Mosche erwiederte: Herr der Welt! Was soll ich sie noch an künftige Leiden erinnern, sie haben ja genug an der gegenwärtigen Noth! Du hast trefflich gesprochen, sagte Gott sprich nur: Ich schick dich! (15) לעולם וזה שמי לעולם

אֶת־יְהוָה אֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה: (13) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה הֵנָּה אֲנִי בָא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמַרְתִּי לִי מִה שְׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים: (14) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה

רשי

בְּפָנֶיהֶם לֵךְ הָאוֹת: כִּי אֲנִי שְׁלַחְתָּךְ וְתַצְלִיחַ בְּשַׁלְיָחוֹתַי וְכִדְאֵי אֲנִי לְהַצִּיל בְּאִשֶּׁר רָאִיתָ הַסֶּנֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹתַי וְאִנְנִי אוֹכֵר. כֹּה תִלְךָ בְּשַׁלְיָחוֹתַי וְאִינְךָ נִזְוֵק. וְשִׁשְׁאֵלְתָּ מִה זֶכֶת יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁצִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם? דָּבָר גָּדוֹל יֵשׁ לִי עַל הוֹצָאתָ זֶה שֶׁהָיָה עֲתִידִים לִקְבֹּל הַתּוֹרָה עַל הָהָר הַזֶּה לְסוֹף נִי חֲדָשִׁים שֶׁצִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם. דָּא: כִּי אֲהִיָּה עִמָּךְ. וְהָיָה שְׁתַּצְלִיחַ בְּשַׁלְיָחוֹתֶיךָ לֵךְ הָאוֹת עַל הַבְּסָחָה אַחֶרֶת שֶׁאֲנִי מְבַטֵּחַךְ שֶׁבְּשִׁשְׁאֵלְתָּ מִמִּצְרַיִם: תַּעֲבֹדֶנּוּ אוֹתִי עַל הָהָר הַזֶּה שֶׁתִּקְבְּלוּ תַּחֲנִיחַ עֲלֵיו וְהָיָה הַזֶּכֶת דְּעוֹמְדָתָ לְיִשְׂרָאֵל וְדוֹגְמָתָ לְשׁוֹן זֶה מִצְוֵה בִּישְׁעִיהָ מ' לז: וְהָיָה לֵךְ הָאוֹת אֲכֹלֵה הַשָּׁנָה סָפִיתָ וְגוֹמֵר. מִפְּלֵת מִתְּהַרְבֵּי תַּחֲנִיחַ לֵךְ אוֹת עַל הַבְּסָחָה אַחֶרֶת שֶׁאֲרָצְכֶם תִּרְיֶכָה מִפִּדּוֹת וְאֲנִי אֲבָרַךְ הַסִּפִּיחִים: (14) אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה. אֲהִיָּה עִמָּךְ בְּצִדָּה זֶה אֲשֶׁר אֲהִיָּה עִמָּךְ בִּשְׁעֵבֶד שֶׁאֲרָ מַלְכּוֹת (בְּרוֹכָתָ ט) אָמַר לִמְנוֹי: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם. מִה אֲנִי מוֹפֵר לָהֶם צִדָּה אַחֶרֶת?

שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם: (15) ויאמר עוד אלהים
אל־מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי
אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה שְׁמִי לְעֹלָם וְהוּא זִכְרִי לְדֹר
דָּר: חֲמִישִׁי (16) לךְ וְאַסְפַּת אֶת־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲבוֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
יִצְחָק וַיַּעֲקֹב לֵאמֹר פֶּקֶד פְּקֻדָּתִי
אִתְּכֶם וְאֶת־הָעֲשׂוֹי לָכֶם בְּמִצְרַיִם:
(17) וְאָמַר אֲעֵלֶה אִתְּכֶם מִצְרַיִם מִצְרַיִם
אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי
וְהַכְּנִזִּי וְהַכְּחִי וְהַכְּחִי אֶל־אֶרֶץ זִבְתַּת

sprach ferner zu Mosche: So sprich zu den Kindern Israel: Der Ewige, der Gott eurer Väter, der Gott Abrahams, der Gott Izsaks und der Gott Jakobs sendet mich zu euch. Dies ist mein Name in Ewigkeit, und dies mein Gedenken für jedes Geschlecht. (16) Gehe und versammle die Ältesten Israels, und sprich zu ihnen: Der Ewige, der Gott eurer Väter, ist mir erschienen, der Gott Abrahams, Izsaks und Jakobs, und hat ge-

sprochen: Bedacht habe ich euch und das an euch Verübte in Mizrajim. (17) Da sprach ich: Ich will euch hinaufführen aus dem Drucke Mizrajims in das Land Kanaani und Chitti und Emori und Perisi und

רשי

הַיָּם בְּצִרְתָּהּ וְזוֹ אָמַר לוֹ יְהוָה אָמַרְתָּ: כֹּה תֹאמַר וְנָוִי
(שמות רבה): (15) שְׁמִי לְעֹלָם. חֲסֵר וְיִי. לֹא
הַעֲלִימוּהוּ שְׁלֹא יִקְרָא בְּקִבְלוֹ (שיר): וְהוּא זִכְרִי.
לְמַדוֹ הַיָּאֵד יִקְרָא וְכֵן דָּוִד הוּא אָמַר: ה' שָׁמַךְ לְעוֹלָם
ה' וְכָרַךְ לְדֹר דָּוִד: (16) אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹחֲדִים

fehlt das וי, das will sagen: Haltet ihn verborgen; er darf nicht so ausgesprochen werden, wie er geschrieben wird. וְהוּא זִכְרִי Gott lehrte ihn, wie

er gelesen wird. Dasselbe sagt Dawid Ps. 135, 13: „O Herr, dein Name ist ewiglich, dein Andenken von Geschlecht zu Geschlecht.“ (16) וְאֶת־הָעֲשׂוֹי וְכֵן יִשְׂרָאֵל Welche bestimmt waren zur Berathung. Man kann nicht annehmen, daß es die wirklichen Ältesten waren, wie wäre es möglich gewesen, die Ältesten von 600,000 einzuberufen? (18) וְשָׁמַךְ

Chimi und Jebusi, in ein Land, fließend von Milch und Honig. (18) Und sie werden hören auf deine Stimme, und dann gehst du und die Ältesten Israels zu dem Könige von Mizrajim, und sprichst zu ihm: der Ewige, der Gott der Äbrim, ist uns begegnet, und nun möchten wir doch drei Tagereisen weit ziehen in die Wüste, und opfern dem Ewigen, unserm Gotte. (19) Ich aber weiß, daß der König von Mizrajim euch nicht gestatten wird, zu ziehen, auch nicht durch starke

רשי

לכלך Sobald du sie mit
פקד anredest, wer-
den sie dir gehorchen;
dieses Zeichen ist ihnen
bereits von Jakob und
Josef überliefert worden,
daß es ihnen als Erlös-
sungsruf diene. Jakob
sagte: פקד אתכם;
Josef sagte ebenfalls פקד.
זוהי מקרה נקרה אלינו
fall, ähnlich Mt. 4, 23,
4: ויקר אלהים;
selbst היה אקרה כה ver-
fügen. לא יתן אתכם (19)
לאהלך Wenn ich ihm nicht

לְיִשְׂרָאֵל. וְאֵם תֹּאמַר: וְקִנְיֹם סָתָם, הֲאֵיךְ אֶמְשֹׁר לוֹ
לְאִסּוֹף וְקִנְיֹם שֶׁל ס' רְבּוּאָה? (18) וְשָׁמְעוּ לְקוֹלְךָ.
מֵאֲלֵהֶם מִבְּיֹן שְׁתֹּאמַר לָהֶם לֵשׁוֹן זֶה יִשְׁמְעוּ
דְּקוֹלְךָ שֶׁנֶּכְרִי סִמֵּן זֶה מְסִיר בְּיָדָם מֵעֵקֶב וּמִחֶסֶק.
שֶׁבִּלְשׁוֹן זֶה הֵם גִּנְאָלִים. יַעֲקֹב אָמַר לָהֶם: וְאֵלֹהִים
פָּקֹד יִפְקֹד אֹתְכֶם. יוֹסֵף אָמַר לָהֶם: פָּקֹד יִפְקֹד
אֱלֹהִים אֹתְכֶם: נִקְרָה עֲלֵינוּ. לֵשׁוֹן מִקְרָה. וְכֵן וְיִקְר
אֱלֹהִים: וְאֶנֶּכִי אֶקְרָה כֹּה (בְּמִדְבַּר כֵּן), אֲחָא נִקְרָה
מֵאַתְנֵן הַלֹּאם: (19) לֹא יִתֵּן אֹתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהֵלֶךְ.
אִם אֵין אֲנִי מֵרָאָה לוֹ דִּי הַחֲזָקָה בְּלוּמֵר: בֵּל עוֹד
שְׂאִין אֲנִי מוֹדִיעוּ דִּי הַחֲזָקָה לֹא יִתֵּן אֹתְכֶם לְהֵלֶכְךָ:
לֹא יִתֵּן, לֹא יִשְׁבּוֹק: כְּמוֹ עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיד (בְּרֵאשִׁית
כ'): לֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים דְּהִרְעוּ עִמָּדִי (שֵׁם לֵא). וְכֵלְךָ
לֵשׁוֹן נִתְּנָה דָּם. וְהֵם: וְלֹא בִיד הַחֲזָקָה וְלֹא
בְּשִׁבְלִי שִׁידוּ הַחֲזָקָה. כִּי מֵאֵן אֲשַׁלַּח אֶת דִּי וְהִנֵּחִי
אֶת מִצְרַיִם וְגו'. וּמִסְתַּרְמִין אוֹתוֹ. וְלֹא מִן קֶדֶם

nicht zu-
gehen, wie Mt. 1, 20: לא נתתיך; nicht zulassen;
zu-
gehen. Einige erklären הוזה וְלֹא folgenderweise: Er (Pharao) wird
euch nicht ziehen lassen, nicht etwa weil er mächtig ist, denn da würde

חֲזֹקָה: (20) וְשַׁלַּחְתִּי אֶת־יָדִי וְהִפַּתִּי
אֶת־מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה
בְּקִרְבּוֹ וּבְאַחֲרֵיָּךְ יִשְׁלַח אֶתְכֶם:
(21) וְנָתַתִּי אֶת־חֶן הָעֵם הַזֶּה בְּעֵינֵי
מִצְרַיִם וְהָיָה כִּי תִלְכֶּן לֹא תִלְכוּ רִיקָם:
(22) וְשִׁאֲלָה אֲשֶׁה מִשְׁכָּנְתָּה וּמִגֵּרַת
בֵּיתָה כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב וְשִׁמְלַת

Hand. (20) Und so werde ich meine Hand ausstrecken und Mizrajim schlagen mit all' meinen Wundern, die ich thun werde in seiner Mitte, und nachher wird er euch entlassen. (21) Und ich werde diesem Volke Gunst verleihen in den Augen Mizrajims, und es wird geschehen, wenn ihr zie-

het, werdet ihr nicht leer ziehen. (22) Und jedes Weib wird fordern von ihrer Nachbarin und von der Mitbewohnerin ihres Hauses silberne

רשי

דחילה תקיף. משמו של רבי יעקב ברבי מנחם
נאמר לי: (22) ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה
אתה בבית: ונצלתם. בתרגומי. ותרזקינו. וכן
ויתנצלו את מצרים: ויתנצלו בני ישראל את עדים
והניין בו יסוד. ומנחם חפז במחברת צדי עם
הציל אלהים את מקנה אביכון. אשר הציל אלהים
מאבינו. ולא יאמנו דבריו: כי אם לא היתה הניין
יסוד. והיא נקודה בחירק לא רחוק משמשת
בלשון ופעלתם. אלא בלשון ונפעלתם. כמו.
ונפתם מן האדמה (דברים כה). ונתתם פד אוב
(ויקרא כו). ונפתם לפני אויביכם (שם). ונתתם
בתוכה (יחזקאל כב) ואמרתם נצלנו (ירמיה ו) לשון
נפעלנו. וכל ניין. שהיא באה בפיכה לפרקים.
ונפלת ממנה. בניין של נותן. נשוא. נותן; נישך
בשהיא מדברת לשון ופעלתם. תנוד בשריא בחטה.

ich meine Hand ausstrecken und Egypten schlagen; auch Onk. ist dieser Ansicht, die ihm mitgetheilt ist von R. Jakob ben Menachem. (22) ומגרת ביתה Von ihrer Hausbewohnerin. ונצלתם Nach Onkel. ihr werdet ausleeren; desgl. את ויתנצלו את ויתנצלו בני ישראל sie entäußerten sich ihres Schmuckes Das נ gehört hier zum Stamme, Menachem dagegen bringt es in Verbindung mit jenen Wör-

tern, welche mit נ anfangen, wie g. B. M. 1, 31: ויצל אלהים: 16: יל; dies ist aber nicht richtig, denn gehörte das נ nicht zum Stamme, und wäre es nicht mit Shirif punktiert, so stünde das Wort nicht in der thätigen (Kal), sondern in der leidenden Nifal-Form, wie M. 5, 28, 63: ונסחתם: M. 3, 26: ונתתם überliefert werden, ונפתם, ונפעלתם, ונפתם. Jerem. 7, 10: נצלנו wir sind frei geworden. Diese stehen im Nifal; jedes נ aber, welches auch zuweilen wegb bleiben kann, wie das נ in

Gefäße und goldene Gefäße und Kleider, und die werdet ihr anlegen eueren Söhnen und eueren Töchtern, und so werdet ihr Mizrajim ausräumen.

4. (1) Da antwortete

Mosche und sprach: Aber siehe, sie werden mir nicht glauben und nicht hören auf meine Stimme, denn sie werden sprechen: der Ewige ist dir nicht erschienen. (2) Da sprach der Ewige zu ihm: Was ist das in deiner Hand? Und er sprach: Ein Stab. (3) Und er sprach:

וְשָׁמַתֶּם עַל-בְּנֵיכֶם וְעַל-בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת-מִצְרָיִם:
 ד' (1) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא-יֵאֱמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא-נִרְאָה אֱלֹהֶיךָ יְהוָה: (2) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה מִזֶּה בִּידְךָ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: (3) וַיֹּאמֶר

רש"י

הנוף, ונשאתם את אביכם, ונתתם להם את ארץ הגלעד, ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר. שזאת הנקודה בחיריק רק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נציל, והוא מן השונות הגבירים, כמו דבור, כפיר, למיד פשידבר בלשון ופעלתם, ינקד בחיריק: כמו, ודברתם אל הפלע (במדבר כ') וכפרתם את הבית (יהוואל מיד), ולפרתם אותם את בניכם (דברים יא)

בנוף, ונשאתם את אביכם, ונתתם להם את ארץ הגלעד, ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר. שזאת הנקודה בחיריק רק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נציל, והוא מן השונות הגבירים, כמו דבור, כפיר, למיד פשידבר בלשון ופעלתם, ינקד בחיריק: כמו, ודברתם אל הפלע (במדבר כ') וכפרתם את הבית (יהוואל מיד), ולפרתם אותם את בניכם (דברים יא)

ד' (1) מזה בידך. לך נכתב חובה אתה. לרש מזה שבידך אתה חייב דלקות. שתיצתה בבשרים. ופשיטו. באדם שאומר לחבירו מזה אתה שני שלפניך אכן הוא? אומר לו הן, אכן לו

4. (2) Es steht deshalb in einem Worte (für זה) um anzudeuten, durch das (Vergehen mit dem,) was du in deiner Hand hältst, wirst du einst büßen müssen, weil du Unschuldige in üblen Ruf brachtest. Nach dem einf. Wortsinne bedeutet es so viel, wie wenn Jemand sagt: Du gestehst doch, daß du vor dir einen Stein hast, und der Befragte erwiedert: Ja, worauf jener sagte, ich will ihn in Holz

השליכוהו ארצה וישליכוהו ארצה ויהי
לנחש ויגם משה מפניו: (4) ויאמר
יהוה אל־משה שלח ידך ואחז בנביו
וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו:
(5) למען יאמינו כי־גראה אלהי ידוה
אלהי אבותם אלהי אברהם אלהי יצחק
ואלהי יעקב: (6) ויאמר יהוה לו עוד
הבא־נא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקו
וילציאה והנה ידו מצרעת כשלג:

Wirf ihn auf die Erde.
Und er warf ihn auf die
Erde, und er ward zur
Schlange; da floh Mosche
vor ihr. (4) Und der
Ewige sprach zu Mosche:
Strecke deine Hand aus
und fasse sie beim
Schwanz; und er streckte
seine Hand aus und er-
griff sie, da ward sie zum
Stabe in seiner Hand.

daß dir erschienen ist der Ewige, der Gott ihrer Väter, der
Gott Abrahams, der Gott Izschaks und der Gott Jakobs. (6) Und
der Ewige sprach ferner zu ihm: Thue doch deine Hand in
deinen Busen; und er that seine Hand in seinen Busen; und als
er sie herauszog, siehe, da war seine Hand ausfälig, wie Schnee.

רשי

הריני עושה אותה עין: (3) ויהי לנחש. רמז לו
שפיט רשון דרע על ישראל (באומרו לא יאמינו
לי ותפס אומנותו של נחש: (4) ויחזק בו. לשון
אחזה הוא. והרבה יש במקרא. ויחזקו. האנשים
בירו (בראשית י"ט). ויהחזקה במכושיו (דברים
כ"ה). ויהחזקתי בקנני (שמואל א' י"ז). כל לשון
חזק הדיק לבית לשון אחזה הוא: (6) מצורעת
כשלג. הרך צרעת להיות לבנה אם פהרת לבנה
היא: אף באות זה רמז שלשון דרע ספר באומרו.
לא יאמינו לי לפיכך העקרו בצרעת כמו שלקחה

verwandeln. (3) ויהי לנחש
Andeutend, daß er Übles
auf Israel gesprochen, da
er sagte: Sie werden
mir nicht glauben; er
ahmte hierin der Schlange
nach. (4) ויחזק בו heißt
erfassen; es gibt hier-
über viele Beispiele, wie
M. 1, 19: ויחזיקו האנשים
והחזיקה: M. 5, 25: בירו

ב. u. a. Gewöhnlich steht חזק ergreifen in Verbindung mit
בדור: Der Ausfag ist gewöhnlich weiß, M. 3, 13: מצורעת
כשלג. Auch mit diesem Zeichen wird angedeutet, daß
er ihnen Uebles nachgeredet hat, indem er sagte, sie werden nicht
glauben, daher wurde er mit Ausfag bestraft, wie Mirjam, wegen der

(7) Und er sprach: Thue deine Hand wieder in seinen Busen; und er that seine Hand wieder in seinem Busen; und als er sie aus seinem Busen herauszog, siehe, da war sie wieder wie sein Fleisch. (8) Und es wird geschehen, wenn sie dir nicht glauben und nicht hören auf die Stimme des ersten Zeichens, so werden sie glauben auf die Stimme des andern Zeichens. (9) Und es wird geschehen, wenn sie auch diesen beiden Zeichen nicht glauben und nicht hören auf deine Stimme, so nimm von dem Wasser des Flusses und gieße es aufs trockne, so wird das Wasser, das du aus dem Flusse genommen, zu Blut werden auf dem

(7) ויאמר השב ידך אל־חיקך וישב ידו אל־חיקו וימצאה מחיקו והנה־שבה בבשרו: (8) והיה אם־לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל הַאֵת הַרְאֵשׁוֹן וְהָאֲמִינוּ לְקַל הָאֵת הָאַחֲרוֹן: (9) והיה אם־לא יאמינו גַּם לִשְׁנֵי הָאֵתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקִלָּהּ וּלְהִקְהָתָהּ מִמִּיַּם הַיָּאֵר וְשִׁפְכָתָהּ בַּיַּבֶּשֶׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֵר וְהָיוּ לְדָם

רש"י

üblen Nachreden. (7) מחיקו Daraus folgt, daß Gottes Trost und Heil schneller erfolgt, als das böse Verhängniß, denn oben heißt es nicht מחיקו (d. h. sie wurde geheilt, noch bevor er sie aus dem Schoße gezogen). (8) והאמינו Sobald du ihnen sagen wirst, eurentwegen wurde ich gestraft, weil ich Schlechtes

מרים על לשון הרע: (7) מחיקו והנה שבה כבשרו. מפאן, שמדה טובה, ממדת לבוא ממדת פורענות. שהרי הראשונה לא נאמר מחיקו: (8) והאמינו לקול האחרון. משתאמר להם. בשבילכם לקיהי על שם פירתי עליכם לשון הרע ואמינו לך: ששבר למדי בכך שהמדותונן לרוע להם לזקים בגנעים. פגון פרעה ואביתלך בשביל שרה: (9) והיו המים ונוי. והיו והיו שני פעמים. נראה בעיני אילוי נאמר. והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביבשת. ש מע אני שבידו הם יהפכים לדם. ואז פשרידו לארץ

von euch geredet, werden sie es dir glauben, denn sie sind es gewohnt, daß Alle, die sich böswillig gegen sie verbinden, gestraft werden, wie z. B. Pharao und Abimelech wegen Sara. (9) Hier wurde ihnen angedeutet, daß die erste Plage ihre Götter treffen wird; wenn Gott die Völker straft, so straft er zuerst ihre Götter, sie beteten ihren Ernährer Nilus an, daher wurde dieser in Blut verwandelt. והיו Das Wort והיו steht hier zweimal; ich glaube, das Wasser wurde nur in seinen Händen in Blut verwandelt, sobald es aber den Boden berührte, wurde es wieder Wasser, daher lehrt ביבשת, daß es nicht eher zu Blut wurde, als bis es den Boden erreichte.

בִּיבֹשֶׁת: (10) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
כִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם
מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֹשׁ גַּם מֵאִז דְּבָרָךְ
אֶל־עֲבָדֶךָ כִּי כְבֹד־פָּה וּכְבֹד לָשׁוֹן
אֲנִי: (11) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שֵׁם
פֶּה לְאָדָם אוֹ מִי־יְשׁוּם אֱלֵם אוֹ חֵרֶשׁ
אוֹ פֶּקֶה אוֹ עֵוֶר הֲלֹא אֲנִי יְהוָה:

macht stumm oder taub, oder sehend, oder blind? Nicht ich der Ewige?

רשי

יהו פהויתן אבל עכשיו מלמדנו שדא יהו דם עד
שרהו בִּיבֹשֶׁת: (10) גם מתמול וגו'. למדנו שדא ו'
ימים היה הקב"ה מפתה את משה בסגרה ללך
בשליחותו מתמול שלשום. מאז דברך הרי ג' ושלשה
במין רבוי דם הרי ו' והוא היה עומד ביום השביעי
קש"אמר לו זאת עוד שלח נא ביד תשלח עד שתהיה
בו וקבל עליי. וכל זה שדא היה רוצה ליטול גדולה
על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו וגביא היה. שג"אמר
הנגלה נגלתי לבית אביך פהויתם במצרים (שמואל
א' ב') הוא אהרן. וכן ואדע לכם בארץ מצרים
ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו (יחזקאל
כ' ואותה נבואה לאהרן נאמרה: כבר פה. בפברדות
אני מדבר ובקשון לעזו בל"ב. (סטטוטוס):
(11) מי שם פה וגומר. מי למך? לדבר פשהית
בדון לפני פרעה על המצרי? או מי ישום אלם. מי

Trocknen. (10) Aber
Mose sprach zum Ewi-
gen: Bitte, Herr! ich bin
kein Mann von Worten,
weder seit gestern, noch
seit vorgestern, noch seit-
dem du redest zu deinem
Knechte, denn ich bin von
schwerem Munde und
schwerer Zunge. (11) Da
sprach der Ewige zu ihm:
Wer machte dem Menschen
einen Mund, oder wer

Daraus
folgt, daß Gott sieben
Tage lang dem Mose
beim Dornbusch zugeredet
hat, seine Sendung zu
übernehmen; denn מתמול
gestern, שלשום vorgestern,
zeigen drei Tage
an, dies dreimal wieder-
holte גם deutet ebenfalls
auf drei Tage, somit
sechs, auch am siebenten
Tage wartete ihm Gott
noch, bis Mose sagte:
Schicke doch, wen du
schicken willst, zürnte ihm.
Gott, und er die Sen-
dung endlich übernahm.

Er weigerte sich aber nur aus Rücksicht gegen seinen ältern Bruder
Aharon, die Würde anzunehmen, da er ja auch Profet war, wie Sam. 1,
2, 27: Ich habe mich ja geoffenbart deinem väterl. Hause, als sie
in Egypten waren, d. i. Aharon; ebenso Ezech. 20, 5: Ich that mich
ihnen kund im Lande Egypten und sagte: Jeder werfe hinweg die
Gräuel seiner Götzen; diese Profeteiung wurde dem Aharon mitge-
theilt. Ich rede mit großer Anstrengung. (11) מי שם פה Wer
hat dich reden gelehrt, als du vor Pharao zu Gericht standest, wegen

וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ: (15) וּדְבַרְתָּ אֵלָיו וְשָׁמַח
אֶת־הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנֹכִי אֲהִיָּה עִם־
פִּיךָ וְעִם־פִּיהוּ וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת־
אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: (16) וּדְבַרְתָּהּ לֵךְ אֶל־
הָעָם וְהִיא הִיא יְהִי־לָךְ לִפֶּה וְאֲתָהּ
תְּהַיְדִילּוּ לְאֱלֹהִים: (17) וְאֶת־הַמַּטֵּה
הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ אֶת־
הָאֹתוֹת: פ שש

(18) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשֻׁב אֶל יִתְרֵה חֹתְנוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלֶיךָ נָא וְאֲשׁוּבָה אֶל־אֲחֵי
אֲשֶׁר־בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעוֹדָם חַיִּים
וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם:

seinem Schwiegervater, und sprach zu ihm: Ich möchte doch ziehen und zurückkehren zu meinen Brüdern, die in Mizrajim, und sehen, ob sie noch leben. Und Jithro sprach zu Mosche: Ziehe in Frieden!

רש"י

(ובחים ק"ב): יוצא לקראתך. בשתלף למצרים: וראך
ושמח בלבו. לא בשאתה כבוד. שהיה מקפיד
עליה שאתה עולה לגדולה. ומשם זכה אהרן לעדי
החשן הנתון על הלב: (16) ודבר הוא לך. בשבילך
ידבר אל העם. וזה יוכיח על כל דבר. ולי ולי
וקדם. ולזהם הפסוקים לדבור שכולם קשור
עליהם: יהיה לך לפה. למליך. לפי שאתה
קבד פה: לאלהים. לרב ולשון: (18) וישב אל יתרו
חוננו. ליטול רשות. שהרי נשבע לו (ושלא תח
מפרץ פי אם ברשותו. ה' שמות היו לו: רעואל

wird Priester und du wirst Lewite (וי) sein, nach Chron. 1, 23, 14: Die Nachkommen Mosche's des göttl. Mannes, werden Lewijim heißen. Wenn du nach Egypten gehst, und wirst nicht wie du denkst, daß er dir deine Stellung mißgönnen wird; dadurch machte sich Mha-

ron würdig, das Brustschild s. weiter 28, 30 als Pier und Schmuck zu tragen, welches am Herzen (על 5 כו) angelegt wurde. (16) ודבר ורבר Er wird für dich zum Volke reden; auch dies לך beweist, daß überall, wo לך לי mit לי verbunden steht, es für oder über bedeutet. Zum Sprecher, weil du schwer sprichst. אלהים Zum Lehrer und Herrn. (18) אל יתר התנו Um die Erlaubniß zu

(19) Und der Ewige sprach zu Mosche in Midjan: Ziehe, kehre zurück nach Mizrajim, denn gestorben sind alle die Leute, die nach deinem Leben trachteten. (20) Da nahm Mosche sein Weib und seine Söhne und ließ sie auf den Eseln reiten, u. kehrte zurück ins Land Mizrajim. Und Mosche nahm den Stab Gottes in seine Hand. (21) Und der Ewige sprach zu Mosche: Da du ziehest, um nach Mizrajim zurückzukehren, so merke all die Wunder, die ich in deine Hand lege, daß du sie thuest vor Pharao, und ich, ich

(19) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ יָשָׁב מִצְרָיִם בִּיְרֵמְתִי כָּל־הָאֲנָשִׁים הַמִּבְקָשִׁים אֶת־נַפְשְׁךָ: (20) וַיָּקֶחַ מֹשֶׁה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְכָּבֵם עַל־הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אֶרְצָה מִצְרָיִם וַיָּקֶחַ מֹשֶׁה אֶת־מִטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: (21) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּלִכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרָיִמָּה רְאֵה כָּל־הַמַּפְתִּים אֲשֶׁר

רשי

holen, weil er schwören mußte, daß er Midjan nur mit seiner Einwilligung verlassen wolle. Jithro hatte sieben Namen: Neuel, Zefer, Zifro, Keni usw. (19) כי מתו כל האנשים Wer waren diese? Dathan und Abiram, sie lebten zwar noch, allein sie verloren ihr Vermögen, und der Arme ist

יתר יתרו. קני וכו' (מכילתא): (19) כי מתו כל האנשים. מי הם? דתן ואבירם. היום היה אלא יסדרו מנכסיהם. והעניי חשבו כמרת: (20) על החמור. חמור המיוחד. הוא החמור שהבש אברהם לעקדת יצחק. והוא שעתיד ללך המשיח להגלות צדקו. שנאמר: עני ורכב על החמור (נכריה ט.). וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה. אין מקדם ומאחר מדוקדקים במקרא: (21) בלכתך לשוב מצרימה וכו'. דע שעל מנת פן חלף. שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה. ולא תירא

dem Todten gleich geachtet. (20) das ה' zeigt ein be-
stimmtes Lästthier an, dasselbe nämlich, welches Abraham gesat-
telt hat, als er Jizchak zur Opferstätte geführt, und dasselbe, auf
welchem einst der Gesalbte Moschiach erscheinen wird, nach S. 9, 9:
יישב — ויקח משה את מטה. Die Reihenfolge des früher oder später Geschehenen ist in der Schrift
nicht in Betracht gezogen. (21) Wisse, daß dein Gehen
blos den Zweck hat, daß du dich in meiner Sendung heldenmüthig
zeigst, um alle Wunder vor Pharao unerschrocken zu vollziehen. אשר
Nicht die obenerwähnten drei Wunderzeichen, denn diese
wurden ihm nicht vor Pharao auszuführen befohlen, sondern vor den
Israeliten, damit sie ihm Glauben schenken; wir finden auch wirklich

שמות ד

Cap. 4. 28

שִׁמְתִּי בִידְךָ וְעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַרְעֹה וְאֲנִי
אֲחֻזְקֶךָ אֶת־לְבֹי וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הָעָם:
(22) וְאָמַרְתָּ אֶר־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה
בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל: (23) וְאָמַר אֵלֶיךָ
שְׁלַח אֶת־בְּנִי וְיַעֲבֹדֵנִי וְתִמְאֵן לִשְׁלַח

ner Sohn ist Israel. (23) Und ich sprach zu dir: Entlasse meinen Sohn, daß er mir diene, du aber weigertest dich, ihn zu entlassen; siehe so

רש"י

מִמֶּנּוּ: אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בִידְךָ. לֹא עַל ג' אוֹתוֹת
הָאֲמוּנוֹת לְמַעַל שֶׁהָיָה לִפְנֵי פַרְעֹה צִוָּה לַעֲשׂוֹתָם
אֲלֵא לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינֶנּוּ לוֹ. וְלֹא מִצִּוּוֹ שֶׁעָשָׂה
לְפָנָיו אֲלֵא מוֹפְתִים שֶׁאֵינִי עוֹתֵד לְשׁוֹם בִּידְךָ בְּמַצֵּי־
כֶּמֶל. כִּי דִבַּר אֵלֵיכֶם פַּרְעֹה וְגו' וְאֵל תַּחֲמָה עַל אֲשֶׁר
כָּתִיב. אֲשֶׁר שִׁמְתִּי שָׁבִין מִשְׁמֵעוּ. בְּשִׁתְּדָדֵר עֲמֹ
כָּבֵר שִׁמְתִּי בִידְךָ: (22) וְאָמַרְתָּ אֵל פַּרְעֹה. בְּשִׁתְּשִׁמְעוּ
שְׁלֹבֵי הַזֶּקֶק וְיִמְאֵן לִשְׁלֹחַ אֲמֹר לוֹ כֵּן: בְּנִי בְכוֹרִי.
לְשׁוֹן בְּרִיָּה. כֶּמֶל. אִף אֲנִי בְכוֹר אֲתֹנְהוּ (תַּהֲלִים
פ"ט) וְהוּא פְּשִׁיטוֹ: וּמִדְרָשׁוֹ: כָּאֵן הָתָם הִקְפִּידָה עַל
מִכְרֵת הַבְּכוֹרָה שֶׁלָּקַח יַעֲקֹב מֵעֵשָׂו: (23) וְאָמַר
אֵלֶיךָ. בְּשִׁלְחֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם: שְׁלַח אֶת בְּנִי: הִנֵּה
אֲנִי הוֹרֵג וְגו'. הָיָה מִכְרֵת אֲחִיזָדָה. וְכֵן הִתְרַוּ

werde verhärten sein Herz, und er wird das Volk nicht entlassen. (22) Und du sollst zu Pharaos sprechen: So spricht der Ewige: Mein erstgebor-

nicht, daß er vor ihm jene Wunder vollführt hätte, gemeint sind nur die Wunder, die Gott ihm künftighin zeigen wird, nämlich: Wenn Pharaos euch fragen wird, usw., weiter 7, 9. אשר שמתי (Vergangenheit) bedeutet demnach: wenn du mit ihm reden wirst, werde ich diese Wunder schon

in deine Hand gelegt haben. (22) Wenn du merken wirst, daß sein Herz verstockt ist, und er sich weigern wird, Israel ziehen zu lassen, sprich also: usw. bezeichnet eine Würde, wie Ps. 89, 28: Ich setze ihn zum Erstgeborenen ein! R. b. Midr. bestätigte Gott hier die Rechtmäßigkeit der Erstgeburt, welche Jakob von Esau erkaufte hatte. (23) Im Namen Gottes: entlasse meinen Sohn Israel. D. i. die letzte Plage, und damit verwarnte ihn Gott im Voraus, weil diese die aller schwerste war; dem ähnlich sagt Job 36, 22: Wenn Gott in seiner Kraft sich zeigt, wer gleicht ihm im Belehren? Gewöhnlich, wenn ein Mensch sich an Jemanden rächen will, thut er dies heimlich, damit der Gegner ihm nicht entkommen könne; Gott hingegen

erschlage ich deinen erst-
geborenen Sohn. (24)
Und es geschah auf dem
Wege, in der Herberge,
da fiel ihn der Ewige

an, und suchte ihn zu tödten. (25) Da nahm Zippora einen scharfen
Stein und schnitt ihrem Sohne die Vorhaut ab, und berührte seine

הגה אנכי ה' את־בְּנִי בְּכַרְךָ :
(24) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמַלּוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה
וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ : (25) וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֶרֶד

רש"י

zeigt sich erhaben in sei-
ner Kraft, und Niemand
kann sich retten, es sei
denn, wenn er sich reuig
zu Gott wendet. Daher
belehrt Gott den Men-
schen und ermahnt ihn
zur Rückkehr. (24) במלון
Mosche war in der Her-
berge. ויבקש המיתו Den
Mosche; weil er mit der
Beschneidung seines Soh-
nes Elieser zögerte, wäre
er bald mit dem Tode
bestraft worden. Im Talm.

תחלה מפני שהיא קשה. וזה הוא שאמר באיוב
לוי: הן אל ישגיב בלתי. לפיכך מי כמודיו מודה?
בשר ודם המבקש להגןם מחבירו מעלים את דבריו
שלא יבקש העלה: אבל הקב"ה ישגיב בלתי ואין
יכולת להפלט מידו כי אם בשובו אליו: לפיכך הוא
מודה ומתרה בו לשוב: (24) ויהי דרך במלון.
משה: ויבקש המיתו. למשה. לפי שלא מל את
אליעזר בנו ועל שנתרשל נעש מיתה. תניא אמר
רבי יוסף: חס ושלום לא נתרשל. אלא אמר: אפול
ואצא לדרך סבבה היא לתינוק עד ג' ימים אפול
ואשעה ג' ימים הקב"ה צוני לך שוב מצרים. ומפני
מה נעש מיתה? לפי שנתעסק במלון תחלה.
במסקרת נדרים. והיה הפלאך נעשה כמין נחש
ובולעו מראשו ועד רגליו וחור ובולעו מרגליו ועד
אותו מקום רבינה צפורה שבשביל המילה הוא:

Jeruf. Ned. Abschn. 3, sagt R. Soße: Mosche hat durchaus nicht die
heil. Pflicht vernachlässigt, er dachte nur: Soll ich das Kind beschnei-
den und gleich darauf abreißen, so wäre es für das Kind drei Tage
lang gefährlich; soll ich es beschneiden und drei Tage verweilen, aber
Gott befahl mir doch, nach Egypten zu gehen, weßwegen also wäre
er bald mit dem Tode bestraft worden? weil er sich erst mit
anderen Angelegenheiten seiner Herberge beschäftigte. (25) ותגע

שמות ד

וּתְקַרַת אֶת-עַרְלַת בְּנָהּ וּתַנֵּעַ לְרַגְלָיו
וּתֹאמַר כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי:
(26) וַיִּרָף מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אִמְרָה חֲתַן דָּמִים
לְמוֹלַת:

(27) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת
מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהִר
הָאֱלֹהִים וַיִּשְׁקֵדּוּ: (28) וַיֵּגֶד מֹשֶׁה
?אַהֲרֹן אֶת כָּל-דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלַח
וְאֵת כָּל-הָאֲתָת אֲשֶׁר עָשָׂהוּ: (29) וַיֵּלֶךְ
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאסְפוּ אֶת-כָּל-זִקְנֵי בְנֵי

Füße, und sprach: Ein Blut-Bräutigam bist Du mir. (26) Und er ließ ab von ihm; da sprach sie: Ein Blut-Bräutigam wegen der Beschneidung. (27) Und der Ewige sprach zu Aharon: Gehe Mosche entgegen in die Wüste. Und er ging und traf ihn am Berge Gottes, und küßte ihn. (28) Und Mosche berichtete dem Aharon alle Worte des

Ewigen, womit er ihn gesandt, und alle die Zeichen, die er ihm geboten. (29) Und es ging Mosche und Aharon und versammelten

רש"י

(26) ותנע לרגליו: השליכתו לפני רגליו של משה ותאמר על בנה. כי חתן דמים אתה לי. אהה היתה גורם להיות החתן שלי נרצח עליה. הורג אישי אהה לי: (26) וירף ממנו. איו הבניה שעל המילה בא להורגו: אמרה חתן דמים למולות. חתני היה נרצח על דבר המילה: למולות. על דבר המולות. שם דבר הוא. וחלמיד משמשת בלשון ער. כמו: ואמר פרעה לבני ישראל. ואונקלוס תרגם דמים. על דם המילה:

5רגליו Sie warf sie (die Vorhaut) dem Mosche vor die Füße. ותאמר Von ihrem Sohne. חתן Du wärst bald Ur- sache gewesen, daß mein Mann deinetwegen um- gekommen wäre; bu wärst bald der Mörder meines

Mannes geworden. (26) וירף Der Engel ließ von ihm ab, dadurch sah sie ein, daß diese Gefahr blos wegen der Verzögerung der Beschneidung ihn bedroht hatte. למולת Wegen der Beschneidung מלות ist ein Hauptwort. Das ל bedeutet wegen, wie ישראל Onf. bezieht דמים חתן auf das Blut der Beschneidung.

alle Ältesten der Kinder Israel. (30) Und Aharon rebete alle die Worte, die der Ewige zu Mofche geredet, und that die Zeichen vor den Augen des Volkes. (31) Und das Volk glaubte. Und da sie hörten, daß der Ewige bedacht die Kinder Israel und daß er ihren Druck gesehen habe, da verneigten sie sich und warfen sich nieder.

5. (1) Und darnach kamen Mofche und Aharon und sprachen zu Pharao: So spricht der Ewige, der Gott Israels: Entlasse mein Volk, daß sie mir ein Fest feiern in die Wüste. (2) Aber Pharao sprach: Wer ist der Ewige, auf dessen Stimme ich hören soll,

Israel zu entlassen? Ich kenne nicht den Ewigen, und werde auch Israel nicht entlassen. (3) Da sprachen sie: Der Gott der Ägypter ist uns begegnet: so möchten wir doch drei Tagereisen weit in die Wüste ziehen, und opfern dem Ewigen, unserm Gotte, daß er uns nicht angreife mit der Pest oder mit dem Schwerte. (4) Und der König von

ישראל: (30) וידבר אהרן את כל-
הדברים אשר-דבר יהוה אל-משה
ונעש האתת לעיני העם: (31) ויאמן
העם וישמעו כי-פקד יהוה את-בני
ישראל וכי ראה את-עניהם ויקדו
וישתחו: שבעי

ה (1) ואחר באו משה ואהרן ויאמרו
אל-פרעה כה-אמר יהוה אליהי
ישראל שלח את-עמי ויהגו לי
במדבר: (2) ויאמר פרעה מי יהוה
אשר אשמע בקלו לשלח את-ישראל
לא ידעתי את-יהוה וגם את-ישראל
לא אשלח: (3) ויאמרו אל-הי העברים
נקרא עלינו נלכה. נא דרך שששת
ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו
פן יפגענו בדבר או בחרב: (4) ויאמר

רשי

5. (1) ואחר באו משה ואהרן Die Ältesten aber zogen sich einer nach dem andern von Mofche und Aharon zurück, so daß alle sich entfernt hatten, noch bevor sie zum königl. Palaß gelangten, weil

sie sich fürchteten hinein zu treten. Am Sinai büßten Sie dafür, denn „Mofche trat alle in hin, sie aber dürften nicht hintreten,“ sie wurden zurückgewiesen. (3) Es sollte heißen, allein aus

ה (1) ואחר באו משה ואהרן ויאמרו
אל-פרעה כה-אמר יהוה אליהי
ישראל שלח את-עמי ויהגו לי
במדבר: (2) ויאמר פרעה מי יהוה
אשר אשמע בקלו לשלח את-ישראל
לא ידעתי את-יהוה וגם את-ישראל
לא אשלח: (3) ויאמרו אל-הי העברים
נקרא עלינו נלכה. נא דרך שששת
ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו
פן יפגענו בדבר או בחרב: (4) ויאמר

אלהם מלך מצרים למה משה ואהרן
תפריעו את־העם ממעשיו לכו
לסבלותיכם: (5) ויאמר פרעה הֲרַבִּים
עִתָּה עִם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם
מִסְבָּלָתָם: (6) וַיֵּצֵא פֶרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא
אֶת־הַנְּגִשִּׁים בָּעֵם וְאֶת־שֹׁטְרֵי הָאָמָר:
(7) כֹּא תֹאסְפוּן לָתֵת תְּבֵן לָעַם לִלְבָן

Mizraim sprach zu ihnen: Warum, Mosche und Aharon, wollet ihr das Volk los machen von seinen Geschäften? Gehet zu euren Lastarbeiten. (5) Und Pharao sprach: Siehe viel ist schon das Volk im Lande, und ihr wollet sie von ihren Lastarbeiten stören? (6) Und Pharao gebot denselben Tag den

Antreibern des Volkes und seinen Aufsehern, und sprach: (7) Nicht sollt ihr mehr dem Volke Stroh geben, Ziegel zu machen, wie gestern

רש"י

(4) תפריעו את העם ממעשיו. תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם ששומעין להם וסוברים לנהל מן המלאכה. וכן: פרעה אל תעבוד בו (משלי ד') רחקו וכן ותפריעו כל עצי (שם א'). כי פרעה הוא (שמות י"ב) נחק ונהגב: לכו לסבלותיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בביתכם. אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה עד שבאו של לו ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות. (5) הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מוטלת עליהם. ואחם משביתים אותם מסבלותם. המסד גדול הוא זה: הנוגשים. מצרים היו והשומרים היו ישראלים הנוגש ממנה על פמה שומרים והשומר ממונה לרדות בעושי המלאכה: (7) אשכול בלא בלעז, Esouble; Esteube, eteule, ר"ח סטקפסט) היו נובלן אותו עם הטיט: לבנים. טיולש בלעז. Tiles (ליטעט) שעושים

Shrerbietung gegen den König sprachen sie so. פגיעה bedeutet hier drohenden Tod. (4) Warum stört ihr und haltet sie von der Arbeit ab? sie hören euere Gespräche mit an, und werden dadurch von der Arbeit abgezogen. פרעה wie תפריע. Spr. 4 ausweichen, daß. 1, 25: Ihr habt außer acht gelassen; Mt. 2, 32: כי פרוץ הוא entar- ten, verworfen sein. לכו לסבלותיכם Gehet, verrich- tet euere häuslichen Arbei-

ten, Frohndienste brauchte der ganze Stamm Lewi nicht zu leisten, zum Beweise, da ja Mosche und Aharon daselbst ein- und ausgingen, ohne erst anzufragen. (5) רבים עתה עם הארץ Die Arbeit ist ihnen auferlegt, ihr stört sie aber von derselben, das ist ein großer Verlust. (6) הנוגשים Die Antreiber waren Egyptianer, die Aufseher aber waren Israeliten; die Antreiber war über mehrere Aufseher gesetzt, der שומר hielt das Volk zur Arbeit an. (7) תבן Stroh, welches man mit Lehm vermengte. הלבנים Die Ziegel, welche aus Lehm bereitet und an der Sonne getrocknet oder im Ofen gebrannt werden.

und vorgestern; sie selbst sollen gehen und sich Stroh zusammenstopfeln. (8)

Aber die Anzahl der Ziegel, die sie gemacht gestern und vorgestern, sollt ihr ihnen dennoch auflegen, ihr sollt nichts davon mindern; denn sie sind lässig; darum schreien sie und sprechen: Wir wollen gehen, wir wollen

הַלְבִּנִים בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁ הֵם יִלְכוּ וְקִשְׁשׁוּ לָהֶם תָּנָן: (8) וְאֶת־מִתְפַּנֶּת הַלְבִּנִים אֲשֶׁר הֵם עֲשִׂים תַּמּוֹל שְׁלֹשׁ תַּשִּׁימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי־נִרְפִים הֵם עַל־כֵּן הֵם צָעֲקִים לֵאמֹר גִּלְגָּה גִזְבָּתָהּ לֹא־הִינִי: (9) תִּכְבְּדֵה הַעֲבֹדָה עַל־הָאֲנָשִׁים וְעֲשֵׂרְבָהּ וְאֵל־

unserm Gotte opfern. (9) Schwer liege die Arbeit auf den Leuten, daß sie damit zu thun haben; und

רש"י

So wie ihr bis jetzt gethan habet. Sie sollen zusammenlesen. (8) Dieselbe Anzahl der Ziegel, welche jeder täglich fertigen mußte, solange Stroh gegeben wurde, soll auch jetzt Jedem auferlegt werden, damit ihm die Arbeitererschwert werde. Sie sind nachlässig in der Arbeit, darum haben sie einen Hang zum Müßiggangen und schreien, wir wollen gehen unserm Gotte opfern. Die Zahl, gleich Sam. 1, 2: וְלוֹ von ihm sind die Handlungen ge-

מִטָּה וּמִיִּבְשִׁין אוֹתָן בַּחֲמָה וְיֵשׁ שְׁעוֹרֶפֶן אוֹתָן בְּנִרְשָׁן: כְּתוּמֹל שְׁלֹשׁ. כָּאֲשֶׁר הָיִיתָם עוֹשִׂים עַד הַנָּה: וְקִשְׁשׁוּ וְלָקְטוּ: (8) וְאֵת מִתְכַּנַּת הַלְבִּנִים. סְכּוּם חֲשׁוֹן הַלְבִּנִים שֶׁהָיָה כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה לְיוֹם בְּשִׁהֲיָהּ הַתָּנָן נִתַּן לָהֶם. אוֹתוֹ סְכּוּם תַּשִּׁימוּ עֲלֵיהֶם נִם עֹתָה לְמַעַן תִּכְבְּדֵה הַעֲבֹדָה עֲלֵיהֶם: כִּי נִרְפִים. מִן הַעֲבֹדָה. לִכְךָ לָבֹא פִּלְגָּה אֶל הַבְּמִלָּה וְצוּעִקִים לֵאמֹר גִּלְגָּה וְנָ: מִתְכַּנַּת. וְתוֹכֵן לְבָנִים: וְלוֹ גִּזְבָּתָהּ עֲלִילֹת (שְׂמוּאֵל א' ב') וְאֵת הַכֶּסֶף הַמְּחֻזָּק (מַלְכִּים ב' י"ב). כּוֹלֵם לְשׁוֹן חֲשׁוֹן הֵם: נִרְפִים. הַמְּלֹאכָה רְפוּיָה בְּיָדָם וְעוֹבְדָה מִדָּם וְהֵם נִרְפִים מִמֶּנָּה רַחֲמֵי שׁ בְּלֵעִי Retrait; Retiré (לוריק-גבולקובסון): retire, abandonner (לוריקלישהבסון) פֶּעֶל־חֲסִסָּן, פֶּחֶחֶסֶן וְחִסָּן: (9) וְעַל יֵשׁוּ בְּדַבְרֵי שִׁקְרָהּ וְאֵל הִינִי וְיִדְבְּרוּ תַּמִּיד בְּדַבְרֵי רֹחַ לֵאמֹר גִּלְגָּה גִזְבָּתָהּ. וְדוֹמָה לוֹ: וְאִשְׁעָהּ בְּחֻקָּהּ תַּמִּיד (תְּהִלִּים ק"ט). לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה מִתְנַמְנֵם: וְלִשְׁוֹעִין וְלִסְפָּה וְאִשְׁתָּעִי וְאִיָּה לֹמֵר. יֵשׁוּ לְשׁוֹן וְיֵשׁוּ אֶל הַבֵּל

Die Arbeit wird schwach und nachlässig von ihnen betrieben, sie entziehen sich derselben. (9) Sie mögen sich nicht unterhalten mit eitlem Gerede: Wir wollen opfern gehen! Ebenso Ps. 119: וְאִשְׁעָהּ וְאִשְׁנִינָה וְאִשְׁוֹעִין וְאִסְפָּה וְאִיָּה לֹמֵר. Man kann aber nicht יֵשׁוּ mit אֵל

יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי-שָׁקֶר: (10) וַיֵּצְאוּ נְגִישֵׁי
הָעָם וַשְׁמִרְיוֹ וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָעָם לֵאמֹר
כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תְּבִין:
(11) אַתֶּם לָכוּ קְחוּ לָכֶם תְּבִין מֵאֲשֶׁר
תִּמְצְאוּ כִּי אֵין נִגְרַע מִעֲבֹדְתְּכֶם דָּבָר:
(12) וַיִּפֶּן הָעָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לִקְשֹׁשׁ

sich nicht wenden auf
lügenhafte Reden. (10)
Da gingen die Antreiber
des Volkes und seine
Aufseher hinaus u. spra-
chen zu dem Volke also:
So spricht Pharao: Ich
gebe euch kein Stroh.
(11) Ihr selbst gehet,
holet euch Stroh, von wo

ihr es findet; obgleich von eurer Arbeit nichts gemindert wird.
(12) Und das Volk zerstreute sich im ganzen Land Mizrajim, um

רש"י

וְאֵל קֵץ וְאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה, וּלְפָנָיו אֵל יִשְׁעוּ
אֵל יִפְנוּ, שָׁאֵץ הָיָה לוֹ לְכַתּוּב וְאֵל יִשְׁעוּ אֵל דְּבַר
שָׁקֶר, אֵל לְדַבְרֵי שָׁקֶר, כִּי בֵן גִּזְרֵת בָּלָם, יִשְׁעָה
הָאָדָם עַל עוֹשָׁיו (יִשְׁעָה י"ז) לֹא שָׁעָה אֵל קְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל (שֵׁם י"ז). וְלֹא מִצְאָתִי שְׁמֹשׁוֹ שֶׁל בֵּית
סְמוּכָה לְאַחֲרֵיהֶם, אֲבָל אֲחֵר לְשׁוֹן דְּבִיר כְּמִתְעַסֵּק
לְדַבֵּר בְּדָבָר נֹסֵף לְשׁוֹן שְׁמֹשׁ בֵּית, כְּגֹן: הַגְדָּפִים
בָּהֶן, וְהַדָּפִר מֵרִים וְאֲחֵרִין בְּמִשְׁחָה, הַמְלֵאךְ הַדּוֹבֵר
כִּי, לְדַבֵּר בָּם, וְאֲדַבְּרָה בְּעֶדְוֶתְךָ אִם - כִּזָּב, אֵל
יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שָׁקֶר אֵל יְהוִי גְדָפִים בְּדַבְרֵי שְׁוֹא
וְהִבָּא: (11) אַתֶּם לָכוּ קְחוּ לָכֶם תְּבִין, וַיִּצְרִיכוּ
אֹתָם לִילָךְ בְּזִרְזוֹת, כִּי אֵין נִגְרַע דָּבָר מִכָּל סִכּוּם
דְּבָנִים שְׁהֵיחִם עוֹשִׂים לַיּוֹם בְּהִיּוֹת הַתְּבִין נִתֵּן לָכֶם
מִזֶּמֶן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ: (12) לִקְשֹׁשׁ קֶשׁ לְחֵבֵן, לְאַסּוּף
אִסְיָה לְלִקּוֹם לְקַט לְצֹרֶךְ תְּבִין הַיּוֹם: קֶשׁ, לְשׁוֹן
דְּקִיט, עַל שֵׁם שְׂדֵבֶר הַתְּחַפּוּד הוּא, וְהָרֶדֶךְ לְקוֹשְׁשׁוֹ

הב' oder שעה אף gleich-
bedeutend erklären, da es
in diesem Falle שעה ואל
ישראל heißen שדכי ער
müßte, denn so finden
wir es allenthalben ver-
bunden: Jes. 10, 17:
ישעה... אל עושהו
daf. 17, שעה שעה אל
nirgendes ואל ישעה אל
aber mit ב' konstruiert,
außer wenn es reden
bedeutet, wie Ezéch. 33:
Sach, ותדבר מרים-במשח;
הנדברים כך — 4:
והדובר ב', לדבר בם
אל ישעו hier בם
d. h. sie mögen sich
nicht mit leeren, nichti-

gen Worten unterhalten. (11) Ihr müßt dies schnell
besorgen, es wird von der Zahl der Ziegel nichts nachgelassen, die
ihr täglich abgeliefert hat, noch als das Stroh aus dem königl. Maga-
zine verabreicht wurde. (12) לקשש קש לתבן Zu sammeln und auf-
zulesen, um es zu Lehm zu gebrauchen. קש heißt sammeln; weil die
Stoppeln zerstreut liegen und aufgesehen werden, heißen sie קש.

Stoppeln zu suchen für Stroh. (13) Die Antreiber drängten u. sprachen: Vollendet euer Geschäft, jedes Tagewerk an seinem Tage, so wie, als Stroh da war. (14) Und die Aufseher der Kinder Israel, welche die Antreiber Pharaos über sie gesetzt hatten, wurden geschlagen, indem man sprach: Warum habt ihr nicht vollendet euer Gefesttes an

קש לתבן: (13) והנגשים אצים לאמר פלו מעשיכם דבריום ביומו באשר בהיות התבן: (14) ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם תבןם ללבן בתמול שלשם גם-תמול גם-היום: (15) ויבאו שוטרי בני ישראל ויגעקו אל-פרעה לאמר למה תעשה כה

Ziegelmachen wie vorgestern, so gestern als heute? (15) Da kamen die Aufseher der Kinder Israel und schrieten zu Pharao, und sprachen: Warum thust du so zu deinen Knechten?

רשי

Drängen. דבר יום ביומו Dieselbe Zahl für jeden Tag, die ihr geliefert, als ihr das Stroh noch bekamet. (14) Die Aufseher waren Israeliten und wollten ihre Gefährten nicht/bedrängen, wenn nun die Ziegel, die sie den Egypt. Antreibern zuzählten, nicht vollzählig waren, so wurden die isrl. Aufseher gezüchtigt, weil sie die Arbeiter nicht mit Strenge behandelten. Zur Belohnung (für diese milde Behandlung) wurden diese

קרוי קש בשאר מקומות: (13) אצים. הןקים: דבר יום ביומו. תשבון של כל יום פלו ביומו באשר עשיכם בהיות התבן מכן: (14) ויכו שוטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו והסים על חבריהם מלדחנם ויבשו משלמין הרבנים לנגשים שהם מצדיים היה חסר מן הפנים היו מלקין אותם על שלא דקו את עושי המלאכה. לפיכך וכו' אותן שוטרים להיות מנהדרין ונאצל מן היות אשר עד משה והושם עליהם. שנאמר אספה לי שבועים איש מוקני ישראל. מאותן שידעת המוכרה שעשו במצרים. כי הם וקני העם ושוטרי: ויכו שוטרי בני ישראל וגו'. אותם לשוטרים עליהם לאמר מדוע וגו'. למה ויכו? שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום חק הקצוב עליכם ללבן בתמול השלישי שהוא יום שלפני אתמול. והוא היה

später Rathsmitglieder (Synhedrin), der Geist Moses ruhte auf ihnen, nach Mt. 4, 11, 16: Versammle mir siebenzig Männer, von denen, die du kennst, deren mildes Verfahren in Egypten dir bekannt ist — denn sie sind die Ältesten des Volkes und seine Aufseher. מדוע Warum wurden sie geschlagen? Weil sie fragten, warum habt ihr nicht vollendet euer festgesetztes Maß an Ziegeln, wie vorgestern, als das Stroh noch verabreicht wurde? ויכו Sie wurden von

לַעֲבָדֶיךָ: (16) תָּכֵן אֵין נָתַן לַעֲבָדֶיךָ
וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עָשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ
מִבָּיִם וְחֲמָאֵת עֲמָךְ: (17) וַיֹּאמֶר נִרְפִּים
אַתָּם נִרְפִּים עַל־כֵּן אַתָּם אֲמָרִים גְּלָבָה
נִזְבַּתָּה לַיהוָה: (18) וְעַתָּה לָנוּ עֲבָדוּ
וְתָכֵן לֹא־יָנִתֵּן לָכֶם וְתָכֵן לְבָנִים תִּתְּנֵנוּ:
(19) וַיֵּרְאוּ שְׂמֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָם בְּרָע
לֵאמֹר לֹא־תִנְרְעוּ מִלְּבַנְיָכֶם דְּבִרְיֹם

(16) Stroh wird deinen Knechten nicht gegeben, und Ziegel, sprechen sie zu uns, machet; und siehe, deine Knechte werden geschlagen! Und so sündigt dein Volk. (17) Und er sprach: Lässig seit ihr, lässig, darum sprecht ihr: Wir wollen gehen, wir wollen dem Ewigen opfern. (18) Und nun gehet, arbeitet, und Stroh soll

euch nicht gegeben werden, und die Anzahl der Ziegel müßt ihr liefern. (19) Da sahen die Aufseher der Kinder Israel sich in übler Lage, indem man sprach: Ihr dürft nichts mindern von euren Zie-

רש"י

בְּהֵיטָה תִּתְּנֵנוּ נָתַן לָכֶם: וְכֵן. לְשׁוֹן וַיִּפְּעֵלוּ הַדּוֹנָה
מִד' אַחֲרֵים. הַנּוֹגְשִׁים הַכּוֹס: (16) וּלְבָנִים אֲמָרִים
לָנוּ עָשׂוּ: הַנּוֹגְשִׁים אֲמָרִים עָשׂוּ לָנוּ לְבָנִים כְּמִנְיָן
הָרֹאשׁוֹן: וְחֲמָאֵת עֲמָךְ. אֵלֹהֵי הָיוּ נִקְדָּה שִׁמְחָה הָיִיתִי
אוֹמֵר. שְׂמֹרֵי דְכֹכֵי. וְדָבָר זֶה: חֲמָאֵת עֲמָךְ הוּא:
עֲבָדֵיךָ שְׂמֹרֵי קָמִין שָׁם דְּבָר הוּא: וְכֵן פִּירֵשׁוּ:
וְדָבָר זֶה מְבִיא חֲמָאֵת עַל עֲמָךְ. כְּאֵלֹהֵי כְּתוּב:
וְחֲמָאֵת לְעֲמָךְ: כְּמֹ. כְּבֹאֲנָה בֵּית לָחֶם (וִירָת א')
שְׂמֹרֵי כְּמֹ לְבֵית לָחֶם: וְכֵן הִרְפָּה: (18) וְתָכֵן
לְבָנִים. תְּשַׁבֵּן הַלְּבָנִים: וְכֵן. וְאֵת הַכֶּסֶף הַמִּתְּנֵן
(מַלְכִּים ב' י"ב) הִמְנִי = כְּמֹ שְׂמֹרֵי כְּעֵינִי וַיִּצְוּ
הִמְנֵנוּ אֵת הַכֶּסֶף (שֶׁם): (19) וַיֵּרְאוּ שְׂמֹרֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל. אֵת הַבִּידָהּ הַנִּרְדִּים עַל יָדָם: בְּרָע. רָאוּ
אוֹתָם בְּרָעָה וְצִדָּה הַמִּצְוָה אוֹתָם. בְּהַקְבִּידִם

Anderen geschlagen; die Dränger schlugen sie. (16) Aומרם לנו עשו Die Aufseher sagten, verfertigt uns so viel Ziegel wie früher. וְחֲמָאֵת עֲמָךְ mit Patach punktirt, so wäre es mit dem folgenden Worte verbunden, und hieße: es ist eine Sünde deines Volkes; da es aber mit Kamez punktirt ist, so ist es ein Hauptwort, ohne Beziehung auf das folgende Wort, und heißt: dieses bringt eine Sünde

auf dein Volk, als stünde, לעמך, desgl. Ruth; לָחֶם בית לָחֶם für בית לָחֶם u. dgl. (18) Die Anzahl der Ziegel, wie Rön. 2, 12: וַיֵּרְאוּ שְׂמֹרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל Ihre Genossen, welche durch sie gezüchtigt wurden. בְּרָע Sie sahen sie im Unglück und in den Leiden, welche ihnen die allzuschwere

geln, dem Tagewert an seinem Tage! (20) Und sie trafen den Mosche und den Aharon, ihnen gegenüber stehend, als sie herauskamen von Pharao. (21) Und sie sprachen zu ihnen: Der Ewige sehe auf euch und richte, die ihr stinkend gemacht unsfern Geruch in den Augen Pharao's und in den Augen seiner Knechte, daß ihr ein Schwert gegeben in ihre Hand, uns zu erschlagen. (22) Da kehrte Mosche sich wieder zu dem Ewigen, und sprach: Herr! Warum thust du diesem Volke zu übel? Wozu denn hast du mich gesandt? (23) Denn seitdem ich zu Pharao gekommen bin, zu reden in deinem Namen, hat er diesem Volke noch übler gethan, gerettet aber hast du dein Volk nicht.

6. (1) Da sprach der Ewige zu Mosche: Nun sollst du sehen, was

רשי

Arbeit herbeiführte, nach dem Auftrage ויפגעו ויפגעו (20) Einige Israeliten begegneten Mosche und Aharon. Nach unsern Lehrern bezieht sich נצים und נצבים überall auf Dathan und Abiram, weil es von ihnen heißt ויצאו נצבים: Mt. 4, 16, 27. Wirfst du aber entgegen: Was liegt dir daran? Ich be-

dauere und beklage, daß du mich geschickt hast. (23) Ist der Hifil: Er brachte Böses über sie. Onkelos übers. אבאיש

6. (1) Du settest Zweifel in meine Maßnahmen, nicht wie

ביום: (20) ויפגעו את-משה ואת-אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה: (21) ויאמרו אלהם ירא יהוה עליכם וישפט אשר הבאשמתם את-ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת-חרב בידם להרגנו: מפסיר (22) וישב משה אלי-יהוה ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני: (23) וימאן באתי אל-פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא-הצלת את-עמך: ו (1) ויאמר יהוה אל-משה עתה

העבודה עליהם לאמור: לא תגרעו וכו': (20) ויפגעו אנשים מישראל את משה ואהרן וכו'. ורבותינו וכו'. קד נצים ונצבים. דתן ואבירם היו. שנאמר בדם. יצאו נצבים: (22) למה הרעתה להם הוה. ואם תאמר. מה אקפת לה? קיבל אני על ששלחתני הרע. (23) לשון הפעיל הוא. הרבה הרע עליהם. ותרנומו אבאיש:

ו (1) עתה תראה וכו'. הרעת. על מדותי: לא באקדמם שאמרתי לו: כי באחק יקרא לה וכו'. ואחר כך אמרתי לו: העלתי לעולה. ולא

תִּרְאֶה אֲשֶׁר אַעֲשֶׂה לַפְּרָעָה בִּי בִיד
חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם
מֵאֶרְצוֹ: ס ס ס

(2) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: (3) וְאֵרָא

רש"י

הִרְבֵּי אֲתֵרִי מִדֹּתַי לִפְנֵי: עֲתִידָהּ תִּרְאֶה. הָעֲשׂוֹי
לַפְּרָעָה תִּרְאֶה. וְלֹא הָעֲשׂוֹי לְמַלְכֵי שְׁבַעַת אֻמּוֹת
כְּשֶׁאֲבִיאִם לָאֶרֶץ. (סַנְהֶדֶן ק"א): כִּי בִיד חֲזָקָה
יִגְרָשֶׁם. מִפְּנֵי דִי חֲזָקָה שֶׁתְּחַזֵּק עַל פְּרָעָה יִשְׁלָחֶם:
וּבִיד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרְצוֹ. עַל פְּרָחֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
יִגְרָשֶׁם. וְלֹא יִסְפְּקוּ לַעֲשׂוֹת לָהֶם צִדָּה. וְכֵן הוּא
אֹמֵר. וְתִחַזֵּק מִצִּדֵּי עַל הָעָם וְגו':

חֲסִלָּה פִּרְשַׁת שְׁמוֹת

(2) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה. דְּבַר אֲתוֹ מִשְׁפָּט. עַל
שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר. וְלֹאמֹר: לָמָּה הִרְעוּרְתָה לָעָם הַזֶּה:
וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה': נֶאֱמָן יִשְׁלָח שָׂכָר טוֹב לְמַתְּהִלָּתוֹ
לִפְנֵי. וְלֹא לְחֵם שֶׁדִּחְתָּק. כִּי אִם לְקִיָּים דְּבָרֵי.
שֶׁדִּבַּרְתִּי לְאַבְרָם הָרִאשׁוֹנִים. וּבְלִשׁוֹן הַזֶּה מִצִּנֵּה.
שֶׁהוּא נִדְרָשׁ בְּכֹחַ מִקּוּמוֹת: אֲנִי ה'. נֶאֱמָן לִפְנֵי.
כְּשֶׁהוּא אֹמֵר אֶצֶל עֹנֵשׁ בְּנוֹ. וְחִלָּתָהּ אֵת שֵׁם אֲבִיהָ
אֲנִי ה'. וְכִשְׁהוּ אֹמֵר אֶצֶל קִיּוֹם מִצִּוֹת בְּנוֹ:
וְשִׁמְרָתָם מִצִּוֹתֵי וְעֲשִׂיתָם אֲנִי ה'. נֶאֱמָן לִיטָן שָׂכָר:
(3) וַיֹּאמֶר. אֵל הָאֲבֹת: בָּאֵל שְׂדֵי. הַבְּטָחָתִּים

ich thun werde dem Pharao, denn durch starke Hand soll er sie entlassen, und durch starke Hand soll er sie treiben aus seinem Lande. (2) Und Gott redete zu Mosche, und sprach zu ihm: Ich bin der Ewige. (3) Ich

Abraham, zu dem ich sagte: durch Tizchaf wird dir Nachkommenschaft verheißen, und befahl ihm bald darauf: Führe ihn hinauf zur Opferstätte; er zog meinen Anspruch nicht in Zweifel, daher sollst du jetzt sehen, was dem Pharaos widerfahren, aber nicht das, was den anderen Nationen widerfahren wird, wenn ich Israel in das Land bringen werde. Bist du hundertmal in Zweifel, daher sollst du auf starke Hand, die auf Pharaos schwer lasten wird, wird er sie ziehen lassen. Und wider ihren Willen wird er sie treiben,

sobald sie keine Zeit erübrigen werden, sich mit Mundvorrat zu versehen, wie es heißt M. 2, 12, 33: die Ägypter brauchten Gewalt wider das Volk (ותחזק מצרים). (2) Gott redete streng mit ihm, weil er sich des harten Ausdrucks bediente: למה הרעתה: warum lässest du es dem Volke so schlecht gehen? ה' ist verlässlich, den Frommwandelnden gute Belohnung zu geben. Ich habe dich nicht vergeblich geschickt, sondern um mein Wort zu erfüllen, welches ich den Vätern zusicherte; solches bedeutet אֲנִי ה' allenthalben; אֲנִי ה' heißt; wenn es bei Strafen vorkommt, z. B. du hast den Namen Gottes entweiht: אֲנִי ה' ich bin der strafende Gott, ist aber von der Befolgung der Gebote die Rede, wie z. B. Ihr sollt meine Gebote halten, אֲנִי ה' da heißt es, ich bin Gott der sicher belohnt. (3) Und ich er-

erschien dem Abraham, dem Jizschak und dem Jakob als Gott der Allmächtige, aber unter meinem Namen Ewiger bin ich ihnen nicht bekannt worden. (4) Auch habe ich meinen Bund errichtet mit ihnen, ihnen zu geben das Land Re- naan, das Land ihres Aufenthalts, in welchem sie sich aufgehalten. (5) Auch habe ich gehört das Wehgeschrei der Kinder Israel, welche die

אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל
שדי ושמי יהיה לא נודעתי להם:
(4) וגם הקמתי את בריתי אתם לתת
להם את ארץ כנען את ארץ מגוריהם
אשר נגרו בה: (5) וגם אני שמעתי
את נאקת בני ישראל אשר מצרים
מעבדים אתם ואזכר את בריתי:

Auch habe ich gehört das Wehgeschrei der Kinder Israel, welche die Mizrajim zur Arbeit treiben, und gedachte

רש"י

schien den Ervätern. באא
שדי Ich gab ihnen Ver-
sicherungen, und jedesmal
bei שדי אא נודעתי
Es heißt nicht נודעתי
sondern נודעתי אא: ich
wurde ihnen nicht im
meinen wahren Eigen-
schaften bekannt, von wel-
chen mein Name ה' ist,
d. h. der seinen Aus-
spruch stets treu hält;
ich habe ihnen dies wohl
versprochen, aber noch
nicht gehalten. (4) וגם
נודעתי Selbst als ich ih-
nen unter שדי אא erschie-
nen war, errichtete ich

הבטחות. ובקלן אמרתי להם. אני אל שדי: ושמי
ה' לא נודעתי להם. לא נודעתי אין קתיב פאן אלא:
לא נודעתי. לא נקראי להם במדת אמתות שלי.
שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי שדתי
הבטחתי ולא קימתי: (4) וגם הקמתי את בריתי
וגו'. וגם פשנאראתי להם באל שדי הצבתי והעמדת
ברית ביני וביניהם: לתת להם את ארץ כנען.
לאברהם בפרשת מילה נאמר: אני אל שדי וגו':
ונתתי לך ולירעה אתה את ארץ מגוריה. לאצחק:
פי לך ולירעה אתם את כל הארצות האל והקמתי
את השבועה אשר נשבעתי לאברהם. ואותה שבועה
נשבעתי לאברהם. באל שדי אמרתי ליעקב: אני
אל שדי פרה ורבה וגו': את הארץ אשר וגו': הרי
נשבעתי להם ולא קימתי: (5) וגם אני. כמו שהצבתי
העמדת הברית. יש עלי לקיים. לסיק ששמעתי

meinen Bund zwischen mir und ihnen. לתת להם Dem Abraham sagte
ich bei Gelegenheit der Beschneidung: אני אא שדי Ich werde dir und
deinen Nachkommen das Land deines Aufenthaltes einräumen; zu
Jizschak: dir und deinen Nachkommen will ich all' diese Länder geben
und den Schwur halten, den ich dem Abraham geleistet. Dasselbe
schwur ich dem Jakob: Ich bin שדי אא! werde fruchtbar, das Land
u. s. w. ich versprach dies ihnen, ohne es noch erfüllt zu haben.
(5) וגם אני So wie ich den Bund errichtet habe muß ich ihn halten,
daher hörte ich das Jammern der Kinder Israels. ואזכר Dieses

(6) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה
וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלַת מִצְרַיִם
וְהוֹצֵלְתִּי אֶתְכֶם מִעֲבָדְתָם וְנִלְחַמְתִּי אִתְּכֶם
בְּזִרְעַת גִּשְׁמִי וּבְשִׁשְׁמִים גְּדֹלִים:
(7) וְקִרְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לָעַם וְהָיִיתִי לָכֶם
לֵאלֹהִים וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם:
(8) וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁאַתִּי אֶת־יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם
מִוֶּרְשָׁה אֲנִי יְהוָה: (9) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בֵּן
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה
מִקְצֵר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה: פ

das Land, worüber ich aufgehoben meine Hand, es zu geben dem Abraham, dem Jizschak und dem Jakob. Und ich will es euch geben zum Besitz, ich der Ewige. (9) Und Mose redete also zu den Kindern Israel; aber sie hörten nicht auf Mose vor

רש"י

אֶת גִּבְעַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנֹּאֲקִים: מַעֲבִידִם אוֹתָם
וְאוֹכֹר. אוֹתוֹ הִפְרִית. כִּי בְּקִרְיַת בֵּין הַתְּתִירִים אֶתְרִי
לֹא וְנָם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי (בְּרֵאשִׁית טו'
י"ד): (6) לָכֵן עָם אוֹתָהּ הַשְׁכִּנְעָה: אֲנִי ה'. הַנֶּאֱמָן
בְּהִשְׁתַּחֲוִי: וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. כִּי בֵן הַתְּתִירִים: וְאֶחָד
יָצָא בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל (שם): סִבְלוֹת. מִוֶּרְשָׁה מִשָּׂא מִצְרַיִם:
(6) נִשְׁאַתִּי אֶת יָדִי. הִרְמִיזָהּ לְשִׁבְעַת בְּכֶסֶף:
(9) וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה. לֹא קִבְּלוּ תַחְוִימִן: מִקְצֵר
רוּחַ. כָּל מִי שֶׁהוּא מִצֵּר רוּחוֹ. נִשְׁמָתוֹ קָצְרָה. וְאֵינוֹ
יָכוֹל דְּהֵאֲרִיד בְּנִשְׁמָתוֹ. קָרֹב לַעֲנֵן זֶה שִׁמְעָתִי פִּי שֶׁהָ

meines Bundes. (6) Darum sprich zu den Kindern Israel: Ich bin der Ewige, und ich will euch herausführen unter den Lastarbeiten Mizrajims, und will euch erretten aus ihrer Arbeit, und will euch erlösen mit ausgestrecktem Arme und mit großen Strafgerichten. (7) Und ich will euch annehmen zu meinem Volke, und will euer Gott sein; u. ihr sollt erkennen, daß ich der Ewige euer Gott bin, der euch herausgeführt unter den Lastarbeiten Mizrajims. (8) Und ich will euch bringen in

Bundes, denn beim Bundes-schluß zwischen den Opferstücken sagte ich schon: Auch das Volk, welchem sie dienen, werde ich richten. (6) Gemäß diesem Schwure. אֲנִי ה' Der seine Versicherungen erfüllt. וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם Denn ich versprach, sie mit großem Vermögen ziehen zu lassen. סִבְלוֹת Die Lastarbeiten der Egypter. (8) Ich erhob meine Hand, bei meinem Throne zu schwören. (9) Sie nahmen den Trost nicht an. Wer ein beklommenes Herz hat, kann nicht frei athmen. Eine der obigen Erklärung ähnliche hörte ich von R. Baruch, der folgende Stelle als Beweis anführt, Jer. 16: Diesmal will ich

arbeiten der Egypter. (8) Ich erhob meine Hand, bei meinem Throne zu schwören. (9) Sie nahmen den Trost nicht an. Wer ein beklommenes Herz hat, kann nicht frei athmen. Eine der obigen Erklärung ähnliche hörte ich von R. Baruch, der folgende Stelle als Beweis anführt, Jer. 16: Diesmal will ich

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: (12) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֲנִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־
שָׁמְעוּ אֵלַי וְאִךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה וְאֲנִי
עֶרְל שְׁפָתַיִם: פ
(13) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן

der Ewige zu Mosche und zu Aharon, und

Israel entlasse aus seinem Lande. (12) Da redete Mosche vor dem Ewigen, und sprach: Siehe die Kinder Israel hören nicht auf mich, und wie soll mich Pharaao hören, ich bin ja unbeschnittener Lippen? (13) Da redete

רש"י

אֲנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְעוֹד הָיָא
הַסְמִיכָה נִמְשַׁכָּת בְּדַבְרֵיכֶם. שְׂרָוּא סוּמָךְ לִכְאֵן: וְגַם
אֲנִי שָׁמְעֵנִי וְנֹר'. לִכֵּן אֶמְזֹר לִבִּי יִשְׂרָאֵל. לִכְךָ אֲנִי
אֹמֵר. יִתְיַשֵּׁב הַמִּקְרָא עַל פִּשְׁטוֹ דְּבַר דְּבִיר עַל אִפְּנֵי
וְהַדְרָשׁ תִּדְרֹשׁ. שְׁנֵאמַר הֵיאֵא כֹה דְּבִיר כֵּאֵשׁ נָאִם ה'
וּבְפִשְׁטֵי יִפְרִיץ סֵלַע (יִדְמֵה כִּי) מִתְחַלֵּק לִכְמָה
נִצְוֹתָ: (12) עֶרְל שְׁפָתַיִם. אֲטוּם שְׁפָתַיִם. וְכֵן כָּל
דְּשׁוֹן עֶרְלָה. אֲנִי אֹמֵר שְׂרָוּא אֲטוּם. עֶרְלָה אֲנִי. (שם)
(ו) אֲטוּמָה מִשְׁמֹעַ. עֶרְלִי לֵב (שם ט') אֲטוּמִים מִהֲבִין.
שְׁתֵּה גַם אַתָּה וְהָעֶרְל (חֲבִיקוּךָ ב') וְהָאֲטוּם מִשְׁכִּירֵת פִּי
הַקִּלְלָה. עֶרְלָת בָּשָׂר שְׁהִיִּיד אֲטוּם וּמִכּוּסָה בָּהּ. וְעֶרְלָתָם
עֶרְלָתוֹ (וּיִקְרָא י"ט) עֲשׂוּ לוֹ אֲטוּם וְכִסּוּי אִיסוּר
שִׁיבִירֵל בְּפִנִי אֲכִילָתוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִי דְּכֶם עֶרְלִים
(שם) אֲטוּם וּמִכּוּסָה וּמִבְדֵּל מִקְּאָבְלוֹ: וְאִךְ יִשְׁמְעֵנִי
פְרַעֲה. וְה' אֲחִיד מִי־קָל וְחֹמֶר שְׁכַתְּרָה (כ"ד פ' צ"ב):
(13) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן. דְּסִי שְׂאֵמַר מִשְׁה

die Schrift dem einf. Wortsinne gemäß, jedes Wort sachlich; beherzige aber auch deren Auslegung, denn so heißt es Jer. 23, 29: Sind denn nicht meine Worte wie Feuer, spricht Gott, und wie ein Hammer, der Felsen sprengt und in kleine Splitter zerschlägt? Meine ערל שפתים (12) Lippen sind verschlossen, ערל hat überall die Bedeutung von verschlossen sein; Jer. 6, 10: ערלה אונם Ihr Ohr ist verschlossen; das. 9, 21: ערלי לב verschlossenes Herz;

Shabaf. 2, 16: שתה גם אתה והערל Trinf auch du, und werde betäubt von dem Rausche des Fluchbechers. וערל בשר Ezech. 44 heißt die Vorhaut am Körper, weil durch dieselbe das männl. Glied gleichsam verschlossen und bedeckt wird. M. 3, 19, 23: וירצתם ערלתו es verschlossen und verborgen, durch das Verbot des Genußes. יהיה לכם Drei Jahre ist die Frucht als verhüllt zu betrachten, für verschlossen und zum Genuße verboten. פרעה ואלך Dies ist eine von den zehn Schlußfolgerungen von dem Unbedeutenden, auf das Wichtigere in der Schrift. (13) ואל משה ואל אהרן Weil Mosche äußerte, er habe verschlossene Lippen, (er redet mit großer Anstrengung) gefellte

Israel und an Pharaos, den König von Mizrajim, um auszuführen die Kinder Israel aus dem Lande Mizrajim. (14) Dies sind die Häupter ihrer Stammhäuser: Die Söhne Reubens, des Erstgeborenen Israels: Chasnoch und Phallu, Chesron und Charmi, dies sind die Geschlechter Reubens. (15) Und die Söhne Schimeons: Zemuel und Zamin und Chachin und Zochar und Schäul, der Sohn der Kanaanitin; dies sind die Geschlechter Schimeons. (16) Und dies sind die Namen der Söhne Lewi's nach ihrer

וַיֵּצֵא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס שני (14) אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת רְאוּבֵן: (15) וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְוָאֵל וְיָמִין וְחָחִין וְזַחַר וְשָׁאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת שִׁמְעוֹן: (16) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתַדְרֹתָם גִּרְשֹׁן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חַי

ihm Gott den Pharon als Sprecher bei. וַיֵּצֵא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל־פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם: וְאֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת רְאוּבֵן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְוָאֵל וְיָמִין וְחָחִין וְזַחַר וְשָׁאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת שִׁמְעוֹן: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתַדְרֹתָם גִּרְשֹׁן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חַי

רש"י

אני ערל שפתים צרף לו הקביה את אהרן להיות לו דָּפָה לְמַלְכִּין: וַיֵּצֵא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן לְהוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם: וְאֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת רְאוּבֵן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְוָאֵל וְיָמִין וְחָחִין וְזַחַר וְשָׁאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת שִׁמְעוֹן: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתַדְרֹתָם גִּרְשֹׁן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חַי

nach dem Geschlechtsregister. Weil aber hier von Mosche und Pharon die Rede ist, so hält die Schrift bei וְאֵלֶּה רָאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶצְרוֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת רְאוּבֵן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְוָאֵל וְיָמִין וְחָחִין וְזַחַר וְשָׁאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מְשֻׁפְחֹת שִׁמְעוֹן: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתַדְרֹתָם גִּרְשֹׁן וְקַהַת וּמְרָרִי וְשִׁנִּי חַי

לוי שבע ושלשים ומאת שנה (17) בגי
גרשון לבני ושמעי דמשפחתם:
(18) ובני קהת עמרם ויצהר ויהרזן
ועזיאל ושני חיי קהת שלוש ושלשים
ומאת שנה: (19) ובני מררי מחלי ומושי
אלה משפחת הלוי דתלדתם: (20) ויקח
עמרם את יוכבד דתת לו לאשה ותלד
לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם
שבע ושלשים ומאת שנה: (21) ובני
יצהר קרח ונפג וזכרי: (22) ובני עזיאל
מישאל ואליצפן וסתרי: (23) ויקח אהרן

Merari; und die Lebensjahre Levi's waren: hundert und dreißig Jahre. (17) Die Söhne Gerschons; Libni und Schimeï, nach ihren Geschlechtern. (18) Und die Söhne Kehaths: Amram und Jizhar und Chebron und Uziel; und die Lebensjahre Kehaths waren: hundert und drei und dreißig Jahre. (19) Und die Söhne Merari's: Nachli und Muschi; dies sind die Geschlechter des Levi nach ihrer Abstammung. (20) Und Amram nahm die Jochebed, seine

Wife, sich zum Weibe, und sie gebär ihm den Aharon und Mose. Und die Lebensjahre Amrams waren: hundert und sieben und dreißig Jahre. (21) Und die Söhne Jizhars; Korach und Nepheg und Sichri. (22) Und die Söhne Uziels: Mischaël und Elzaphan und Sithri.

רשי

ומן שאחד מן השבעים קיים. לא היה שעבוד.
שנאמר וקמת יוסף וכל אחיו ואחר כך וקם מרד
הרש וכל הארץ ימים על פולם: (19) ושני חיי
קהת ושני חיי עמרם וזו. מחשבון זה אנו למדים על
מושב בני ישראל ד מאות שנה שאמר הכתוב. שלא
בארץ מצרים כבדה היו אלא מיום שנולד יצחק.
שהרי קהת מילדי מצרים היה. חשוב כל שנותיו
ושנות עמרם. ושמונים של משה. לא תמצאם ארבע
מאות. והרבה שנים ובלעים לבנים בשני האבות:
(20) יוכבד דודתו אחות אביו בר לו אחות קהת:

(16) Barum ושני חיי לוי werden die Jahre Levi's aufgezählt? Um anzuzeigen, wie lange die Knechtschaft währte, denn so lange noch einer von den Stammvätern lebte, war noch nicht die Zeit der Knechtschaft, denn es heißt: Josef starb und alle seine Brüder; nachher erst: „entstand ein neuer König“

u. s. w. und Levi lebte am längsten unter allen. (18) ויחיה חיי קהת Aus dieser Richtung entnehmen wir, daß die Israeliten nicht in Egypten allein die 430 Jahre, von welchen die Schrift spricht, verweilten, sondern daß diese Zeit schon von Jizhaks Geburt begonnen hat, denn Kehat war einer von den nach Egypten Mitziehenden; wenn man nun seine Lebensjahre u. die von Amram, sowie auch die 80 Jahre

(23) Und Aharon nahm Elisheba, die Tochter Aminadabs, die Schwester Nachschons, sich zum Weibe, und sie gebahr ihm Nadab und Abihu, Elasar und Ithamar. (24) Und die Söhne Korachs: Asif und Elfanu u. Abiasaph; dies sind die Geschlechter der Korachiten. (25) Und Elasar, der Sohn Aharons, nahm sich eine von den Töchtern Putiels zum Weibe, und sie gebahr ihm den Pinchas; dies sind die Häupter der Stämme der Lewijim die nach ihren Geschlechtern. (26) Derselbe Aharon u. Mosche ist es, zu welchen der Ewige gesprochen: Führet die Kinder Israel aus dem Lande Mizrajim mit ihren Schaaren. (27) Sie sind

אֶת־אֵלִישֶׁבַע בַּת עֲמִינָדָב אֶת־חַשׁוֹן
לִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לִי אֶת־נָדָב וְאֶת־
אֲבִיהוּא אֶת־אֶלְעָזָר וְאֶת־אִיתָמָר :
(24) וּבְנֵי קֹרַח אָסִיר וְאֶלְקָנָה וְאֲבִי־אֶסָפ
אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת הַקֹּרֶחַי : (25) וְאֶלְעָזָר בֶּן־
אֶהֱרֹן לָקַח־לּוֹ מִבְּנוֹת פּוּתִיאֵל לִי לְאִשָּׁה
וַתֵּלֶד לִי אֶת פִּינָחָם אֵלֶּה רֵאשֵׁי אֲבוֹת
הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחָתָם : (26) הוּא אֶהֱרֹן
וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה רָקֵם הוֹצִיאוּ אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאוֹתָם :
(27) הֵם הַמְדַּבְּרִים אֶל־פָּרְעֹה מִלֶּדֶד־
מִצְרַיִם לְהוֹצִיָא אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

des Mosche zusammenzählt, so geben sie noch keine 400, bei welchen ohnehin viele Jahre der Kinder in die der Eltern mitinbegriffen sind. (20) Die Schwester seines Vaters, die Tochter Lewi's, war die Schwester des Rehat. (23) Hierauf ziehen die Weisen die Lehre: Wer ein Weib nimmt, soll zuerst die Eigenschaften der Brüder seiner Frau prüfen. (25) Ein Sprosse Nitro's welcher Kälber für den Gögendienst gemästet hat, (סטלאל=סטילא) und von den Nachkommen Josefs, welcher der Verführung Widerstand leistete, (שפטט ביצור), (26) welche oben erwähnt sind, daß nämlich Jochebed sie dem Amram gebahr. An manchen Stellen wird Aharon dem Mosche u. in manchen andern Mosche dem Aharon

רש"י
(23) אחות נחשון. מבאן למדו: הנושא אשה צריך לבדוק באחיה (ב ב קו: שיר:) (25) מבנות פוטילא. מנרע יתרו. שפטט ענלים לעיא. ומנרע יוסף. שפטטט בנרדו (ב ב קט:) הוא אהרן ומשה. אלו שהתקדו למעלה שילדם יוכבד לעמם. הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' יש מקומות שמקדים אהרן למשה. ויש מקומות שמקדים משה לאהרן. לומר. ששקדים בנרדו (שיר פיא): על צבאותם. בצבאותם. כל צבאם לשקדידם: יש על, שאינו אלא במקום אורח אחת. ועל חרדף תחיה. כמו. בתרדף. עמדתם על חרדבם (יחזקאל ל"ג) כמו. בתרדבם: (27) הם המדברים וני. הם שנצטוו הם שקיימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף:

מִמִּצְרַיִם הָיָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: (28) וַיְהִי
 בְּיוֹם דְּבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּאַרְצֵן
 מִצְרַיִם: ס שְׁלִישִׁי (29) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר אָנֹכִי יְהוָה דְּבָר אֶל־פְּרַעֲה
 מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אָנֹכִי דְּבָר
 אֲלֵיָהּ: (30) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנַי יְהוָה הֵן
 אָנֹכִי עֶרְלָ שְׂפָתַיִם וְאִידָ יִשְׁמַע אֵלַי
 פְּרַעֲה:

ז (1) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיד
 אֱלֹהִים לְפְרַעֲה וְאַהֲרֹן אֶחָיד יְהִיָּה

Siehe, ich bin unbeschchnittener Lippen, u. wie sollte Pharao auf mich hören?

7. (1) Da sprach der Ewige zu Mosche: Siehe, ich setze dich zum Gotte dem Pharao, und Aharon, dein Bruder soll dein Vertünder sein.

רשׁי

(28) וַיְהִי בְּיוֹם דְּבָר וּגְרַ. מְחֻבֵּר לְמִקְרָא שְׁלֹשָׁתָיו.
 (29) וַיְדַבֵּר ה'. הוּא הַדְּבָר עֲצוּמָה הָאֵמֶר לְמַעַל.
 בֹּא דְבָר אֶל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם. אֵלָּא מִתּוֹךְ שְׁתַּחֲסִיק
 הָעֵנָן כִּדִּי לִיחָסֵם חֹדֶר הָעֵנָן עָלָיו לְהַחֲזִיל בּוֹ: אָנֹכִי
 ה'. בְּדֹא אָנֹכִי לְשַׁלְחָה וְלִקְיָם דְּבָרִי שְׁלִיחוּתִי:
 (30) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפָנַי ה'. הוּא אֲמִידָה שְׁאֵמֶר לְמַעַל.
 הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי. שְׂנֵה הַכְּתוּב בְּזֶן בִּינָן
 שְׁתַּחֲסִיק הָעֵנָן וְכֵן הוּא הַשְׁמִיעָה כְּאֵדָם הָאֹמֶר. נִחֻד
 עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת:

ז (1) נִתְּתִיד אֱלֹהִים לְפְרַעֲה. שׁוּפֵט וְרֹדֶה לְרִדּוֹתָ
 בְּמִפְּתֹת וּסְרוּן: יְהוּדָה נְבִיאָךְ. בְּתַרְגוּמָא.
 מִתְּרַגְמָנָךְ וְכֵן כָּל לְשׁוֹן בְּיֹאדְךָ. אֲדָם הַגִּבּוֹרִים

bis zu Ende gewissenhaft vollführten. (28) וַיְהִי בְּיוֹם דְּבָר ה' Dies ist mit dem folgenden Verse verbunden. (29) וַיְדַבֵּר ה' D. i. der göttl. Befehl, welcher schon oben steht: Geh hin, rede zu Pharao, nur wurde dort unterbrochen, um ihrer Stammtafel willen, und hier wird damit wieder begonnen. in der Bottschaft ausgesprochen habe: Geh' rede zu Pharao usw.

7. (1) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאֵה נִתְּתִיד אֱלֹהִים לְפְרַעֲה וְאַהֲרֹן אֶחָיד יְהִיָּה Beherrscher gesetzt, an ihm meine Strafen zu vollziehen. Nach

es, die geredet zu Pharao, dem Könige von Mizrajim, um herauszuführen die Kinder Israel aus Mizrajim: das ist Mosche und Aharon. (28) Und es geschah, als der Ewige rebete zu Mosche, im Lande Mizrajim. (29) Und der Ewige rebete zu Mosche und sprach: Ich bin der Ewige; rede zu Pharao, dem Könige von Mizrajim, Alles, was ich zu dir rede. (30) Mosche sprach vor dem Ewigen:

vorangestellt, dies lehrt, daß beide an Größe u. Bedeutung gleich gewesen. Sy Wit ihren Heeren; alle ihre Heere nach ihren Stämmen. Oft vertritt Sy einen Buchstaben, wie Churבך Sy für Churבך, mit deinem Schwerte. (27) Sie erhielten Befehle und vollführten dieselben. הוא אהרן Sie waren es, welche ihre Sendung von Anfang

(2) Du sollst reden Alles, was ich dir gebiete, und Aharon dein Bruder soll es zu Pharaos reden, daß er die Kinder Israel entlasse aus seinem Lande.

(3) Und ich werde verhärten das Herz Pharaos's und werde meiner Zeichen und meiner Wunder viele thun im Lande Mizrajim.

(4) Es wird Pharaos nicht auf euch hören, und ich werde meine Hand legen auf Mizrajim, und herausführen meine Schaaren,

נְבִיאָךְ : (2) אַתָּה תְּדַבֵּר אֶת כָּל-אֲשֶׁר
אֶמְצָא וְאַתָּן אֶחָד יְדַבֵּר אֶל-פַּרְעֹה
וְשַׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶצוֹ : (3) וְאֲנִי
אֶקְשֶׁה אֶת-לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת
אֲתָתִי וְאֶת-מוֹפְתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם :
(4) וְלֹא-יִשְׁמָע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וְנִתְּתִי אֶת
יָדִי בַּמִּצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-עַבְדָּאִי אֶת
עַמִּי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

רש"י

Nbf. dein Sprecher, נבואה bedeutet überall einen, der öffentlich Mahnreden hält; das Wort ist von gleichen Stamme, wie Jes. 57 : Der Lippen Frucht, Spr. 29, 31 : Niob er sproßet Weisheit Sam: 1, 10: ויכל מהתנבאות: sprechen, predigen. (2) Auf jede Botschaft, die du von mir ertheilt erhieltest, und dein Bruder Aharon wird es dann dem Pharaos redewandt und geschmack-

voll vortragen. (3) Nach dem er sich freventlich gegen mich aufgelehnt hat, und ich genau weiß, daß die Gögendiener nicht geneigt sind, sich mit reuigem Herzen zu befehren, so will ich lieber sein Herz verhärten, um an ihm meine Wunder zu mehren, damit ihr so meine Allgewalt kennen lernet! Dies ist die Weise Gottes, er bestraft die ungläubigen, gögendienerischen Völker, damit die Israeliten es hören u. ihn fürchten. So heißt es Jes. 3, 11: Ich rotte Völker aus, vermüßte ihre Stützen, ich denke, ihr werdet mich nun fürchten, und Zucht annehmen. Dennoch heißt es bei den ersten fünf Plagen nicht: und Gott verhärtete das Herz Pharaos, sondern Pharaos Herz wurde verstockt. (4) Meine wirkliche Macht, damit zu strafen.

ומשמע לעם דברי תוכחות, והוא מנחת נב שפתים.
ניב חכמה, וכל מהתנבוא דשמיאל (סימן י)
predicatur. on Predicare, (פרדיגנען). (2) אתה תדבר, פעם אחת, כל
שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי. ואתן אחד
ימליצנו וימעימנו באני פרעה: (3) ואני אקשה
מאחר שהרשיע והתרים בגנדי וגלו לפני שאין
נחת רוח באומות ע"א לתת לב שלם לשוב, טוב לי
שתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותקירו את
גבורתי. וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא, מביא
סדקנות על האומות ע"א כדי שישמעו ישראל
וידאו שגאמר: הכרתי נזים לשמו פנותם אמרתי
אף תדאו תקחו מוסר (צנדה ג) את על פי בן בחמש
סבות הראשונות לא נאמר ויחזק: ה' את לב פרעה.

בְּשִׁמְטִים גְּדִלִים: (5) וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם
 כִּי־אֵנִי יְהוָה בְּנֹטְתִי אֶת־יְדֵי עַל־מִצְרַיִם
 וְהוֹצֵאתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:
 (6) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֹתָם בֶּן עֶשְׂרִי: (7) וּמֹשֶׁה בִּדְשָׁמְנִים
 שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן־שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה
 בְּדַבָּרָם אֶל־פְּרַעֲה: פ רביעי
 (8) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר: (9) כִּי־יִדְבֹר אֲלֵכֶם פְּרַעֲה לֵאמֹר
 תִּתְּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאַמְרַת אֶל־אַהֲרֹן קַח
 אֶת־מַטֶּיךָ וְהִשְׁלַךְ לִפְנֵי־פְרַעֲה יְהִי
 לְתִנּוּן: (10) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲה
 וַיַּעֲשׂוּ כֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיִּשְׁלַךְ אַהֲרֹן
 אֶת־מַטְּהוּ לִפְנֵי פְרַעֲה וּלְפָנָי עֲבָדָיו
 וַיְהִי לְתִנּוּן: 11 וַיִּקְרָא גַם־פְּרַעֲה לְחֻכָּמָיִם
 וְלִמְכַשְׁפִּים וַיַּעֲשׂוּ גַם־הֵם חֲרָטְמִי

mein Volk, die Kinder
 Israel aus dem Lande
 Mizrajim, mit großen
 Strafgerichten. (5) Und
 die Mizrajim werden er-
 kennen, daß ich der Ewige
 bin, wenn ich ausstrecke
 meine Hand über Miz-
 rajim, und herausführe
 die Kinder Israel aus
 ihrer Mitte. (6) Und es
 thates Mosche u. Aharon;
 so wie der Ewige ihnen
 geboten, so thaten sie.
 (7) Und Mosche war acht-
 zig Jahre alt, u. Aharon
 drei und achtzig Jahre
 alt, als sie redeten zu
 Pharao. (8) Und der
 Ewige sagte zu Mosche
 und Aharon, und sprach:
 (9) Wenn Pharao zu
 euch redet und spricht:
 Gebet ein Wunder zu
 euerer Bewährung! so

sprich zu Aharon: Nimm deinen Stab, und wirf ihn hin vor Pharao, er soll zur Schlange werden. (10) Da ging Mosche und Aharon zu Pharao, und sie thaten so, wie der Ewige geboten; und Aharon warf seinen Stab hin vor Pharao und vor seinen Knechten, und er ward zur Schlange. (11) Da ließ Pharao auch die Weisen und die Zauberer rufen, und auch sie, die Silberchrift-Deuter Mizrajims

רשי

אֵלָּא וַיְהִי לָב פְּרַעֲה: (6) אֵת יְדֵי. יְד מִפֶּשׁ לְחֵמַת
 בָּרָם: (9) מוֹפֵת. אוֹת. לְהוֹדִיעַ שֶׁיֵּשׁ צוּרָה בְּמִי
 שִׁשׁוּלָה אֹתָם: (10) לְתִנּוּן. גִּחַשׁ: (11) בְּלֹחֲמֵיהֶם.
 בְּלֹחֲשִׁיהֶן. וְאֵין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. וְיֵשׁ לְדַמּוּת לוֹ.

(9) מוֹפֵת Ein Zeichen,
 um bekannt zu machen,
 daß derjenige, der mich
 schickt, Gewalt besigt. (10)
 לְתִנּוּן Zur Schlange.

(11) Mit ihren Einflüsterungen; dieses Wort kommt in der
 Schrift nicht mehr vor. Man könnte לָחַם damit vergleichen,
 d. h. die wie durch einen Zauber sich umwälzt. (12) וַיַּבְלַע מִמֶּה אַהֲרֹן

thaten durch ihre Geheimkünste also. (12) Und sie warfen jeder seinen Stab hin, und sie wurden zu Schlangen; aber es verschlang der Stab Aharons ihre Stäbe. (13) Doch blieb das Herz Pharaos hart, und er hörte nicht auf sie; so wie der Ewige geredet. (14) Da sprach der Ewige zu Mosche: Verstockt ist das Herz Pharaos's, er weigert sich, das Volk zu entlassen. (15) Gehe zu Pharaos am Morgen, siehe, da geht er hinaus ans Was-

ser, und stelle dich gegenüber am Ufer des Flusses, und den Stab, der zur Schlange verwandelt worden, nimm in deine Hand. (16) Und sprich zu ihm: der Ewige, der Gott der Äbrim, hat mich zu dir gesandt, und gesprochen: Entlasse mein Volk, daß sie mir dienen in der Wüste: und siehe, du hast bisher nicht gehört. (17) So spricht

רשי

Nachdem er wieder zum Stabe geworden war, verschlang er die übrigen. (14) Dnt. Qnt. es ist schwer, nicht Atiqer es wird schwer, denn es ist ein Eigenschaftswort, wie: (15) כי כבר ממך Um seine Bedürfnisse zu befriedigen, denn er gab sich für einen

לחם התבד המתהפכת (בראשית ג) דומה שהיא מתהפכת על ידי רחש: (12) ויבלע משה אחרון. מאחר שחוד ונעשה משה בלע את קקן. (שבת צ"ז): (14) כבר. תרגומו יקר ולא אתיקר. מפני שהוא שם דבר. כמו: כי כבר משה הדבר (שמות י"ז): (15) הנה יצא המימה. לנקבו: שהיה עושה עצמו אלוה. ואמר שאינו צריך לנקבו, ומשלים ויצא לגילום ועושה שם צדקו (ש"ד): (16) עד כה. עד הנה. ומדשו. עד שהשמע ממני מכת בכורות. שאמרת בה בכה

Gott aus, der dergl. Bedürfnissen nicht unterworfen sei, stand aber am Morgen auf, ging ans Wasser, um es dort heimlich zu thun: (16) עד כה Bis hieher (כה); n. d. Midr. heißt es: Bis du hören wirst von der Plage der Erstgeborenen, welche mit אמר כה eröffnen

לֹא־שָׁמַעְתָּ עַד־כֹּה: (17) כֹּה אָמַר יְהוָה
בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הֵנָּה אֲנִכִּי מִכָּה
בַּמֶּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי עַל־הַמַּיִם אֲשֶׁר
בַּיָּאֵר וְנִהְפְּכוּ לָדָם: (18) וְהָדָנָה אֲשֶׁר
בַּיָּאֵר תָּמּוּת וּבָאֵשׁ הַיָּאֵר וְנִלְאוּ מִצְרִים
לְשָׁתוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר: ס (19) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶדְאֶהֲרֶנּוּ קֵת מִטָּה
וְנִמְהַדְּדֶה עַל־מַיִם מִצְרִים עַד־נִהְרָתָם
עַד־יֵאָרִיחֻם וְעַל־אֲנִיחֵהֶם וְעַד כָּל־
מִכְנֶה מִמֵּיהֶם וַיְהִירְדֵם וַיְהִי דָם בְּכָל־

der Ewige: daran sollst du erkennen, daß ich der Ewige bin: siehe ich schlage mit dem Stabe, der in meiner Hand, auf das Wasser, das im Flusse ist, und es soll sich verwandeln in Blut. (18) Und die Fische, die im Flusse sind sollen sterben, und der Fluß stinkend werden, und die Mizrajim werden sich vergeblich abmühen, Wasser aus dem Flusse zu trinken. (19) Und der Ewige

sprach zu Mosche: Sprich zu Aharon: Nimm deinen Stab und strecke deine Hand über die Gewässer Mizrajims, über ihre Ströme, über ihre Flüsse und über ihre Teiche, und über jede Sammlung ihrer Gewässer und sie sollen Blut werden, so soll sein Blut im ganzen

רש"י

אָמַר ה' בְּהַצֹּת הַלֵּילָה: (17) וְנִהְפְּכוּ לָדָם. לִפִּי שְׂאֵן
בְּשָׁמַיִם יוֹרֵדִים בְּמִצְרַיִם וְנִלְאוּ עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת
הַיָּאֵר. וּמִצְרַיִם עוֹבְדִים לְעִלּוּם. לִפְקֹד הַלֵּקָה אֶת
רֵאשֵׁיתָם וְאַחֵר כֹּךְ הַלֵּקָה אוֹתָם: (18) וְנִלְאוּ מִצְרִים.
לְבִקֵּשׁ רְפוּיָה לַמַּיִם הַיָּאֵר שֶׁהָיוּ רֹאשִׁין לְשָׁתוֹת:
(19) אָמַר אֶל אַהֲרֹן. לִפִּי שְׂהִינֵן הַיָּאֵר עַל מִשְׁה.
כְּשֶׁנִּשְׁלַף לְתוֹכוֹ. לִפְקֹד לֹא יִקָּה עַל יְדוֹ. לֹא בָדָם
וְלֹא בַּצְמָדִים. וְלִקָּה עַל יְדֵי אֲדָרִן: הַמִּנְחוֹת. הֵם
נְהִירֹת הַמִּשְׁכִּים כְּעֵין נְהִירֹת שְׁלֵנוֹ: יְאוּרִיחֻם. הֵם
בְּרִיכוֹת נְגִירִים מִבְּרִיכוֹת הַעֲשׂוֹתִים בְּיַד אֲדָם מִשְׁמַת
הַנֶּהָר לְשִׁדּוֹת. וְנִלְאוּ מִקְוֵי מִתְּבָרִים עוֹלָה דָּהָר
הַיָּאֲרִים. וּמִשְׁקָה הַשְׂדוֹת: אֲנִיחֵהֶם. קְבוּעַת מַיִם.
שְׂאֵן נֹבֵעֵן וְאֵין מוֹשְׁכִין אֶלָּא עוֹמְדִין בְּמִקּוֹם אֶחָד.
וְקוֹדֵרִין לוֹ Estanche (מִין טִיִּי): בְּכָל אֵין מִצְרִים.
אֶת בְּמִדְּהָצֹת וּבְאִמְבִּטּוֹת שְׁבָבִיתִים: וְנִעֲצִים

וְנִהְפְּכוּ לָדָם (17) Weil es in Egypten nicht regnete, und der Nil allein das Land bewässert, die Egypter daher den Nil anbeteten, darum bestrafte Gott erst ihre Gotttheit, nachher sie selbst. (18) Weil sie werden ermüden, die Mittel zur Heilung des Wassers aufzusuchen, um es trinkbar zu machen. (19) אמר Weil der Fluß den Mosche beschützt hatte, als er in denselben geworfen worden war, daher wurde er weder beim

Blute noch bei den Fröschen durch Mosche, sondern durch Aharon geschlagen. Ihre fließenden Ströme. יְאוּרִיחֻם. Die durch Menschenhände gegrabenen Kanäle, die vom Strome in die Felder geleitet werden. Der Nil ist quellenreich, sein Wasser verbreitet sich und trinkt

Lande Mizrajim, auch in Holz- und in Steingefäßen. (20) Und es thaten so Mofse und Aharon, wie der Ewige geboten, und er fuhr in die Höhe mit dem Stabe und schlug das Wasser, das in dem Flusse, vor den Augen Pharao's und vor den Augen seiner Knechte, u. es verwandelte sich alles Wasser, das im Flusse war, in Blut. (21) Und die Fische, welche im Flusse waren, starben, u. stinkend ward der Fluß,

und die Mizrajim vermochten nicht Wasser zu trinken aus dem Flusse. Und das Blut war im ganzen Lande Mizrajim. (22) Aber die Bilderschrift-Deuter Mizrajims thaten eben so durch ihre Geheimkünste, und so blieb das Herz Pharao's hart, und er hörte nicht auf sie, so wie der Ewige geredet. (23) Und Pharao wandte sich und ging

רש"י

mittels dieser Zeitungen die Felder. נהרתם Ihre Teiche, Wasseransammlungen, welche stehen u. keinen Abfluß haben. בכל ארץ מצרים Selbst in den Badehäusern u. Wannen. Das Wasser, welches in hölzernen und steinernen Gefäßen

war. (22) בלשמהם geheime Künste, welche sie durch geheimnißvolle Zauberformeln hervorbrachten. Nach den Rabbinern ist unter בלשמהם Dämonenwerk, unter בלשמהם dagegen ein Zauberwerk zu verstehen. Er behauptete, dies geschehe Alles durch Zauberei: Stroh bringet ihr nach Afrijim, f. Chron. 2, 13, 15: einer Stadt, der Überfluß an Stroh hat! Ebenso wollt ihr Zauberei nach Egypten, dem Sitz der Zauberei bringen! (23) נם לאת Weber an das Wunder des Stabes, der in eine Schlange verwandelt ward, noch

אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבַעֲצִים וּבְאֵבָנִים: (20) וַיַּעֲשׂוּ בָּן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וְרָם בַּמַּסָּה וַיִּדְּ אֶת־הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פַרְעֹה וּלְעֵינֵי עַבְדָּיו וַיִּהְיֶה כָּל־הַמַּיִם אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר דָּם: (21) וַהֲדָגָה אֲשֶׁר־בַּיָּאֵר מָתָה וַיָּבֹאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מַיִם מִן־הַיָּאֵר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: (22) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלִשְׁתֵּיהֶם וַיַּחֲזִק לִב־פַּרְעֹה וְלֹא־שָׁמַע אֹתָהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: (23) וַיִּפֹּן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ

ובאבנים. מים. שְׂבָבְלִי עֵץ וּבְכָלִי אֶבֶן: (22) ברשמים. לחש שאומרים אותו בלש ובהשגא. ורבותינו אמרי. בלשמהם. מעשה שדים. בלשמהם. מעשה כשפים. (סנהדרין ס"ז): ויחזק לב פרעה. לומר. על ידי מכשפות אחר עושים בן. תבן אחר מכשפות לעשרים. עיר שנקלה תבן. (מנחות פ"ח). אף אחר מכשפות. למצרים שנקלה כשפים: (23) גם לאת. למופת המטה שנהפך לחגיו. ולא לזה של

וְלֹא־שָׁת לָבוֹ גַּם־לָזָאת: (24) וַיַּחַפְרוּ
כָּל־מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מִיָּם לְשִׁתּוֹת
כִּי לֹא יָקְרוּ לְשִׁתּוֹת מִמַּיִם הַיָּאֵר:
(25) וַיִּמְלֹא שִׁבְעַת יָמִים אֲחֵרֵי הַכּוֹת־
יְהוָה אֶת־הַיָּאֵר: פ

(26) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־
פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁלַח
אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: (27) וְאִם־מֵאֵן אַתָּה
לְשַׁלְּחַם הִנֵּה אֲנִי נֹגֵף אֶת־כָּל־גְּבוּלְךָ
בַּצְּפֹרֶדַּיִם: (28) וְשָׂרֵן הַיָּאֵר צִפְרֹדַּיִם
וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֻרְךָ מִשְׁכַּבְּךָ
וְעַל־מִשְׁתֶּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּיךָ

ſie zu entlaſſen, ſiehe, ſo ſchlage ich dein ganzes Gebiet mit Fröſchen. (28) Und wimmeln ſoll der Fluß von Fröſchen, und ſie ſollen heraufſteigen und kommen in dein Haus und in dein Schlafgemach und auf

רש"י

דָּם: (25) וַיִּמְלֹא מִגְרַיִם שִׁבְעַת יָמִים. שְׁלַח שָׁב
הַיָּאֵר לְקִדְמוֹתָו. שְׁתִּיתָה הַיָּמָה מִשְׁמֵשֶׁת רַבִּיעַ חֹדֶשׁ
וְגַ' חֳלָקִים הָיָה מַעֲד וּמִתְרָה בָּם (שִׁדְר): (27) וְאִם מֵאֵן
אַתָּה. וְאִם כֹּרֶן אַתָּה. מֵאֵן. כִּמוֹ מִמָּאֵן. מִסִּב.
אֶלָּא כִּנּוּי הָאָדָם עַל שֵׁם הַמַּפְעֵל. כִּמוֹ: שָׁלוּ וְשָׁקַט.
כִּי וְעַתָּה: נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ. מִכָּה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן
מִכָּה אֵינוֹ לְשׁוֹן מִתָּה. אֶלָּא לְשׁוֹן מִכָּה. וְכֵן וּנְגַפּוּ
אִשָּׁה הָרָדָּה: אֵינוֹ מִתָּה (שְׁמוֹת כ"א). וְכֵן בְּמִסְרָם
יִתְנַגְּפוּ רִגְלֵיכֶם (יִרְמִיָּה י"ט). פֶּן תִּגּוֹף בְּאֶזְבֵּן רִגְלֶיךָ
(תְּהִלִּים צ"א). וְלֹאֲכֵן נֹגֵף (יִשְׁעִיָּה ח'): (28) וְעָלוּ.
מִן הַיָּאֵר: בְּבֵיתְךָ. וְאֲחֵר בֵּית עֲבָדֶיךָ. הוּא הַתְּחִיל

an dasjenige des Blutes. (25) Und Der Zeitraum von sieben Tagen verstrich, ohne daß der Strom zu seiner frühern Beschaffenheit zurückkehrte; denn diese Plage währte ein viertel Monat und in den folgenden drei Vierteln mahnte und warnte er ſie. (27) Und wenn du ein Wiberſpenſtiger biſt. מֵאֵן

wie man verweigern, der Menſch wird gewöhnlich nach ſeiner Handlungsweiſe bezeichnet, g. B. ein friedlicher Menſch heißt שָׁלוּ, ein Zürnender ועָף. נֹגֵף heißt überall ſchlagen, aber nicht tödten, ebenſo M. 2, 21: und ſtoßen eine ſchwangere Frau, nicht tödten; Jer. 13: יִתְנַגְּפוּ רִגְלֵיכֶם anſtoßen. Psalm 91: סֵן תִּגַּף בָּאֵן; Sie werden ועָלוּ (28) zum Stein des Anſtoßes. (28) Sie werden

dein Bett, und in das Haus deiner Knechte und deines Volks und in deine Oefen und in deine Badtröge. (29) Und an dich und an dein Volk und an alle deine Knechte sollen die Frösche kommen.

8. (1) Und der Ewige sprach zu Mose: Sprich zu Aharon: Strecke deine Hand mit deinem Stabe über die Ströme, über die Flüsse und über die Teiche, und bringe die Frösche herauf über das Land Mizrajim. (2) Da streckte Aharon seine Hand über die Gewässer Mizrajims, und die Frösche kamen herauf und bedeckten das Land Mizrajim.

(3) Aber die Bilderschrift-Deuter thaten eben so durch ihre Geheimkünste, und brachten die Frösche herauf über das Land Mizrajim. (4) Und Pharao ließ Mose und Aharon rufen und sprach: Betet zum Ewigen, daß er entferne die Frösche von mir und von meinem Volke; dann will ich

aus dem Flusse steigen. Und erst zu dir, dann zu deinen Dienern; weil er zuerst den bösen Rath gegeben: *וַיֹּאמֶר אֵל עֲמִי* (oben 1, 9,) daher ließ Gott die Strafe bei ihm anfangen. (29) Und erst zu dir, dann zu deinen Dienern. Die Frösche drangen in ihre Eingeweide und zerwühlten sie.

8. (1) Und der Ewige sprach: Es war erst ein Frosch, man schlug auf ihn und dieser spie ganze Schwärme von Fröschen aus; so der Midr. Eigentlich aber ist unter *צפרדע* die ganze Brut von Fröschen zu verstehen; ebenso *הַכֶּנֶם* das

וּבְתַנּוּרָיָהּ וּבְמִשְׁאָרוֹתֶיהָ: (29) וּבְצִפּוֹרָהּ וּבְכָל עֲבָדָיָהּ יַעֲלֶה הַצִּפּוֹרָדִּים: ח (1) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-אֶהֱרֹן וְנִסָּה אֶת-יָדוֹ בְּמִסְפָּה עַל-הַנְּהָרוֹת עַל-הַיְּאֵרוֹת וְעַל-הַבְּאֵרִים וְעַל-כָּל-הַמַּיִם וְהַצִּפּוֹרָדִּים יַעֲלֶה עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: (2) וַיֹּאמֶר אֶת-יָדוֹ עַל מִיַּי מִצְרָיִם וְהַצִּפּוֹרָדִּים וְהָכֶנֶם אֶת-אֶרֶץ מִצְרָיִם: (3) וַיַּעֲשֶׂה בֶן-הַחֲרֹטְמִים בְּלִמְיָהֶם וַיַּעֲלֶה אֶת-הַצִּפּוֹרָדִּים עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם: (4) וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֵלַי-יְהוָה וְיִסֹּר הַצִּפּוֹרָדִּים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַחְהֶם אֶת-הָעָם וַיִּבְרָחוּ לְיְהוָה: (5) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הִתְפָּאֵר

בְּעֵצָה תַּחֲלֶה וַיֹּאמֶר אֵל עֲמִי וַיִּמְנֶה הַתַּחֲלִילָה הַפְּרִיעֲנוּת. (סוּטָה י"א ש"ד): (29) וּבִכְהָ וּבַעֲמִי. בְּתוֹךְ מִצְרָיִם נִבְרָא וּבְקִרְבָּן. (סְנַהֲדֵרִין פ"ז): ח (2) וְהַעֲלֵה הַצִּפּוֹרָדִּים. צִפּוֹרָדִּים אֶחָת הִיא, וְהִיא מִתּוֹת. נְחִילִים נְחִילִים. הִיא מִדְּרָשׁוֹ (ש"ד). וְקִשְׁטוֹ יֵשׁ לֹאֹמֶר, שְׂרָדִין הַצִּפּוֹרָדִּים קָרָא לְשׁוֹן יְחִידוֹת. וְכֵן וְתוֹרֵי הַכֶּנֶם הַרְחִיקָה פְּרִילִיָּא בְּלֵעִי-*Pediculus* וְאֵף וְהַעֲלֵה הַצִּפּוֹרָדִּים נִינּוּלִי-אִדָּא: בְּלֵעִי (ח"ן וְהַפָּה) וּכְךָ יִזְכָּר כְּכֶסֶם מוֹיֶהוּטָטִין): (5) הִתְפָּאֵר עָלַי. כִּמּוֹ, הִתְפָּאֵר הַבָּחַן עַל הַחֹצֵב

עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך
להכרית הצפרדעים ממך ומבתיך וכן
ביאר תשאננה: (6) ויאמר למחר ויאמר
בדברך למען תדע בראיין ביהת

deine Knechte und für dein Volk, zu tilgen die Frösche von dir und von deinen Häusern? Nur im Flusse sollen sie verbleiben. (6) Und er sprach: Auf morgen! Und er sprach: Nach deinem Worte! damit du

דשי

בו? (ישעיה י') משתבח לומר, אני גדול ממך ולמיד
בלעז"ל (ז"ר ריהטמן). Se vanter. בן התפאר עלי
השתבח להתחבם ולשאל דבר גדול לומר, שלא אוכל
לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך
היום על הכרת הצפרדעים, למתי תרצה שיקרתו,
ותראה, אם אשלים דברי למעד שתקבע לי אלו
נאמר, מתי אעתיר, היה משמע, מתי ארפול.
עקשיו שנאמר למתי, משמע, אני היום אתפול
עליך, שיקרתו הצפרדעים הזמן שתקבע עלי, אמר
לאזהר יום תרצה שיקרתו: אעתיר, העתירו והעתרתו,
ולא נאמר: אעתיר עתה, ועתתו מפני שכל
לשון עתה, הרבות פלג הוא, וכאשר יאמר: הבה
אדבה, והרבות לשון מפעיל, בן יאמר, העתירו,
אעתיר, אעתיר דברים, ואב לכולם, העתרתם עלי
דברים (יחזקאל ל"ה) הרביתם: (6) ויאמר למחר.

das Volk entlassen, daß sie dem Ewigen opfern. (5) Da sprach Mose zu Pharao: Zeige dich in deiner Herrlichkeit über mich: Auf wann soll ich beten für dich und für

die Frösche von dir und deinem Worte! damit du

Ungeziefer, daher הצפרדע הצפרדע der Froschschwarm. (5) Schaffe dir Ruhm über mich, gleich Jes. 10. היתפאר הגרן. "Rühmt sich wohl die Art gegen den, der damit haut? kann sie sich denn rühmen: Ich bin mehr denn du?" Ebenso heißt der התפאר עלי beidiene dich deiner Überlegenheit und fordere etwas Großes, das ich auszuführen nicht im Stande wäre! למתי אעתיר לך was ich für dich heute erstehen soll, wegen der Ausrottung der Frösche

wann willst du haben, daß sie vertilgt werden sollen? und du sollst sehen, ob ich mein Wort zur festgesetzten Zeit einlösen werde! Stünde hier אעתיר, מתי, so wäre der Sinn: Wann soll ich beten? Es heißt aber למתי, somit bedeutet es: Ich will heute für dich beten, daß die Frösche vertilgt werden sollen zu der Zeit, welche du mir angeben wirst; sag an, für welchen Tag verlangst du daß, sie verschwinden? העתירו עתה, stehen in der Hifil-Form, man sagt aber nicht, העתירתי, wie in der Kal-Form, weil עתה überall ein anhaltendes Bitten bedeutet, sowie man ארבה, הרבתי, im Hifil gebraucht, ebenso העתירתי; als Hauptstelle dient Gen. 3, 13. דברים עלי דברים: (6) ויאמר למחר Bete heute, daß sie morgen ausgerottet

erkenneſt, daß keiner iſt wie der Ewige, unſer Gott. (7) Und weichen ſollen die Fröſche von dir und von deinen Häuſern und von deinen Knechten und von deinem Volke; nur im Fluſſe ſollen ſie verbleiben. (8) Und es ging Moſche und Aharon weg von Pharao, und Moſche ſchrie zum Ewigen wegen der Fröſche, die er dem Pharao auferlegt. (9) Und der Ewige that nach dem Worte Moſche's, u. die Fröſche ſtarben weg aus den Häuſern, aus den Höfen u. aus den Feldern. (10) Und ſie brachten ſie zuſammen in vielen Häuſen, und das Land ſtand davon. (11) Als Pharao ſah, daß Erleichterung geworden, verſtodte er ſein Herz, und hörte nicht auf ſie, ſo wie der Ewige geredet. (12) Und der Ewige ſprach zu Moſche: Sprich zu Aharon: Strecke deinen Stab aus und ſchlage den Staub der Erde, und er werde zu Ungeziefer im ganzen Lande Mizrajim. (13) Und ſie thaten alſo, und Aharon ſtreckte ſeine Hand aus mit ſeinem Stabe und ſchlug den Staub der Erde, da ward das Ungeziefer an Menſchen

אֶל־הֵנּוּ: חֲמִשִּׁי (7) וְסָרוּ הַצְּפַרְדִּּים מִמָּךְ וּמִבֵּיתְךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בַּיָּאֵר תִּשְׁאָרְנָה: (8) וַיָּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פְּרָעָה וַיֵּצֵעַ מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה עַל־דְּבַר הַצְּפַרְדִּּים אֲשֶׁר־שָׁם לַפְּרָעָה: (9) וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצְּפַרְדִּּים מִן־הַבָּתִּים מִדֶּהֱחָצֵרֹת וּמִן־הַשְּׂדֵדֹת: (10) וַיֵּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמָרָם חֲמָרָם וּתְבֹאֲשׁ הָאָרֶץ: (11) וַיֵּרָא פְּרָעָה כִּי הִיתָה הַרְוָחָה וַהֲכִבֵּד אֶת־לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶל־הֵם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ס (12) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמֵר אֶל־אַהֲרֹן נִמָּה אֶת־מִשְׁךָ וְהָדָ אֶת־עַפְר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכֹנֶם בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: (13) וַיַּעַשׂוּכֵם וַיִּמָּאֲהֲרֹן אֶת־יָדוֹ בַּמִּשְׁחֹו וַיִּדָּ אֶת־עַפְר הָאָרֶץ

רש"י

werden. (8) Sogleich. ויצא ויצא daß sie morgen verschwinden sollen. (10) Haufen bei Haufen, ebenso Unfel. והכבד Haufen. (11) Ist der Infinitiv, wie desgl. Rön. 2, 3: וזכות את מואב

daß. 1, 20: הכה ופצוע. ח. כאשר. דבר. וסא sprach dies Gott? וסא אמר Der Staub sollte nicht durch Moſche

וארא ה

ותהי הנגף באדם ובבהמה כל עפר
הארץ יהי כגפר ככל ארץ מצרים :
(4) ויעשו בני החרטמים בלטיהם
להוציא את הנגפים ולא יכלו ותהי
הנגף באדם ובבהמה : (15) ויאמרו
החרטמים אל פרעה אצבע אלהים הוא
ויחזק לב פרעה ורא שמע אלהים
באשר דבר יהוה : ס (16) ויאמר יהוה
אל משה השכם בפקדו והתניצב לפני
פרעה הנה יוצא המימה ואמרת אליו
כה אמר יהוה שרח עמי העבדני :
(17) כי אם-אינך משלח את-עמי הנני
משליח בך ובעבדך ובעמך ובבתיך
את הערב ומלאו בתי מצרים את-

und an Vieh. Aller Staub
der Erde ward Ungezie-
fer im ganzen Lande
Mizrajim. (14) Und die
Bilderschrift-Deuter tha-
ten eben so durch ihre
Geheimkünste, um das
Ungeziefer hervorzubrin-
gen, aber sie vermochten
es nicht. Und so war das
Ungeziefer an Menschen
und Vieh. (15) Da spra-
chen die Bilderschrift-Deu-
ter zu Pharao : Das ist
Gottes Finger! Doch
blieb das Herz Pharao's
hart, und er hörte nicht
auf sie, so wie der Ewige
geredet hatte. (16) Da
sprach der Ewige zu
Mose : Mache dich früh
auf am Morgen und stelle

dich vor Pharao, siehe, da geht er hinaus ans Wasser, und sprich zu
ihm : So spricht der Ewige : Entlasse mein Volk, daß sie mir dienen.
(17) Denn wenn du mein Volk nicht entlässest, siehe, so sende ich wider

רשי

בחול ולקח על ידי אהרן : (13) ותהי הנגם. הרחלשה
פרלירא בלעז : (14) להוציא את הנגים. לבראותם
מקום אחר : ולא יכלו. שאין השד שולט על ברה
פחותה בפעולה : (15) אצבע אלהים היא. מזה זו
אינה על ידי קשפים : מאת המקום היא : כאשר דבר
ה'. ולא ישמע אליכם פרעה : (17) משליח בך. מגיד
בך וכן. וישן בהמות אשלח גם (דברים ל"ב)
אנצית" : Inciter, Enciter (חכרילנק, חו"ס פה עטלנק) :
את הערוב. כל מיני חיות רעות ונחשאים ועקרבנים
בערוביאי. והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדרך

gestraft werden, weil er-
stler ihn schlugte, als er
den Egypter erschlug und
im Sande verbarg ; die
Strafe wurde durch Pha-
ron vollführt. (13) ותהי
הנגם Bedeutet das Ge-
wimmel. (14) את
להוציא את הנגם Um sie anderweitig
hervorzubringen, weil Nie-
mand (außer der Schöp-
fer) zur Hervorbringung

eines lebenden Wesens, sei es auch nur von der Größe eines Gersten-
kornes, die Macht besitzt. (15) אצבע אלהים היא Diese Strafe kann
nicht durch Zauberei herbeigeführt sein, sondern durch Gott selbst.
משליח בך (17) „Pharao wird euch kein Gehör geben.“ כאשר דבר ה'

dich und deine Knechte und dein Volk und deine Häuser das Geschmeiß, und die Häuser Mizrajims werden voll werden von dem Geschmeiß, und auch das Erdreich worauf sie sind. (18) Und unterscheiden werde ich an jenem Tage das Land Gosschen, worauf mein Volk weilet, daß daselbst nicht Geschmeiß sei, damit du erkennest, daß ich der Ewige im Lande bin.

(19) Und ich will setzen ein Ablösendes zwischen meinem Volke und deinem Volke; morgen soll dieses Zeichen geschehen. (20) Und der Ewige that so, und es kam Geschmeiß in Menge in das Haus Pharaos und in das Haus seiner Knechte, und im ganzen Lande Mizrajim verdarb das Land wegen des Geschmeißes. (21) Da ließ Pharaos Mose und Aaron

ich reizte wider dich, desgl. M. 5, 32: אשלח בם. Alle Arten wilder Thiere, Schlangen und Skorpione durcheinander, welche Verwüstungen unter ihnen anrichteten. Die Agada führt für jede Plage einen Grund an: Er kam nämlich über sie nach Brauch der Krieger; wenn ein König eine Stadt belagert, so verdirbt er erst die Quellen, dann

wird in die Trompete gestoßen, um die Belagerten zu ängstigen und zu erschrecken: Ebenso kamen die Frösche, welche quackten und lärmten. (18) Und וחסלתי will absondern, ausschließen, ebenso M. 5, 8: וחסלתי das. 30 נפלאה. Obwohl meine Herrlichkeit im Himmel thront, so werden meine Beschlüsse dennoch auf Erden vollführt. (19) ושמתי פדות Eine Grenzlinie, welche unterscheiden soll zwischen meinem u. deinem Volke. (20) תשחת הארץ Das Land wurde

הערב וגם האדמה אשר-הם עליה: (18) והסלתי ביום ההוא את-ארץ גושן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות-שם ערב למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ: שש (19) ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת היום: (20) ועש יהוה כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל-ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב: (21) ויקרא פרעה אל-משה ולאהרן ויאמר לבו

ראשי באנדה. בכל מפה ומפה. למה זו ולמה זו. בשבטים מלחמות מלכים בא עליהם. בסדר מלכות לשאגה. על עיר. בתחילה מסלק מעינותיה ואח"כ תוקע עליהם ומדעין בשופרות לראם ולבהלם. וכן הצפידעים מקרקרים והומים וכו' נראתם במקדש רבי תנחומא: (18) והסלתי. והפרשתי: וכן. והסלתי הי' (דברים כ ח) וכן. לא נפלאה היא מפה (שם ל) לא מובדלת ומפושטת היא מפה: כי אני ה' בקרב הארץ. אף על פי שישבתי בשמים. גורתי מתקיימת בתחתונים: (19) ושמתי פדות. שיעבדו בין עמי ובין עמך: (20) תשחת הארץ. נשחתת הארץ. מתחבלת ארצה: (21) בארץ. במקומכם. ולא תלכו במקדש:

וּבָחֻז לְאַלֹהֵיכֶם בְּאַרְץ: (22) וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה לֹא נִכּוּז לַעֲשׂוֹת בְּזֶה בִּי תוֹעֵבָת
 מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח
 אֶת־תוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא
 יִסְקָלְנוּ: (23) דְּרָדָה שְׁלֹשֶׁת יָמִים גִּלְדָּה
 בְּמִדְבָּר וּבָחֻז לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַשֶׁר
 יֹאמֶר אֱלֹהֵינוּ: (24) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֲנֹכִי
 אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּבְחַתָּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
 בְּמִדְבָּר בֶּן הַרְחֵק לֹא־תִרְחִיקוּ לְדַבֵּר
 הַעֲתִירוּ בְּעַדִּי: (25) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה
 אֲנֹכִי יוֹצֵא מֵעַמְּךָ וְהַעֲתַרְתִּי אֶרְיִדְהָ
 וְכִן הָעָרֵב מִפְּרַעֲה מַעֲבָדִיו וּמַעֲמֹ מִחֹר
 בֶּן אֲלִיָּסָף פְּרַעֲה הָתַל לְבַלְתִּי שְׁלַח
 אֶת־הָעָם לִזְבַּח לַיהוָה: (26) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה

rufen, und sprach: Ge-
 het, opfert eurem Gotte
 im Lande. (21) Und
 Mosche sprach: Es ist
 nicht schicklich, also zu
 thun, denn einen Gräuel
 für Mizrajim opfern wir
 dem Ewigen, unserm
 Gotte. Siehe, würden wir
 den Gräuel für Mizrajim
 opfern, vor ihren Augen,
 und sie uns nicht steini-
 gen? (23) Drei Tage-
 reisen weit wollen wir
 ziehen in die Wüste, u.
 dem Ewigen unserm Gotte
 opfern, wie er zu uns
 sprechen wird. (24) Und
 Pharao sprach: Ich will
 euch entlassen, und ihr
 möget opfern dem Ewi-
 gen, eurem Gotte, in der

Wüste, nur entferntet euch nicht zu weit; betet für mich. (25) Und
 Mosche sprach: Siehe, ich gehe von dir hinaus und bete zum Ewigen,
 und weichen wird das Geschmeiß von Pharao, von seinen Knechten
 und von seinem Volke, morgen; nur täusche Pharao nicht mehr, das
 Volk nicht zu entlassen, dem Ewigen zu opfern. (26) Und Mosche ging

רש"י

(22) תועבת מצרים. דאח מצרים. כמו. וילמלם
 תועבת בני עמון. ואצל ישראל קרא אותה תועבה.
 ועוד יש לומר בלשון אחר. תועבת מצרים דבר שנאי
 הוא למצרים. ובידה שאנו זוכים. שדרי דאחם אנו
 זוכים: ולא יסקלנו. בתמיד: (25) דהל. כמו
 להחל: (26) ויעתר אל ה'. נתאמץ בתמידה. וכן אם
 בא לומר. ויעתיר ה'ה. יכול לומר. וימשמע. ויבד

verdorben. Ebenso Dnt.
 איתחבלת ארעא. (21) ואלהיכם בארץ
 וכו' Wo ihr
 wohnt, ihr braucht nicht
 in die Wüste zu gehen.
 (22) תועבת מצרים Den
 Gegenstand der Vereh-
 rung der Egypter, gleich-

wie Rön. 2, 23; תועבת בני עמון, und bei Israel hieß es ein Gräuel;
 es kann auch heißen: Unser Opfer ist für die Egypter ein Abscheu,
 denn wir schlachten ja den Gegenstand ihrer Anbetung. ולא יסקלנו
 wird fragend gebraucht. (25) ויעתר אל ה'התה (26) ויעתר Er betete in-
 brünstig; stünde hier ויעתיר Hifil, so würde es bedeuten, er habe viel

hinaus von Pharaos, und betete zum Ewigen. (27) Und der Ewige that nach dem Worte Mosche's u. es wich das Geschmeiß von Pharaos, von seinen Knechten und von seinem Volke; nicht eines blieb zurück. (28) Doch Pharaos verstockte sein Herz auch diesmal, u. entließ nicht das Volk.

9. (1) Da sprach der Ewige zum Mosche: Gehe zu Pharaos, und rede zu ihm: So spricht der Ewige, der Gott der Ibrim: Entlasse mein Volk, daß sie mir dienen. (2) Denn wenn du du dich weigerst, sie zu entlassen, und du sie ferner hältst. (3) Siehe, so wird die Hand des Ewigen sein an deinem Vieh, das auf dem Felde, an den Pferden, an den Eseln, an den Kameelen, an dem Rind- und dem Kleinvieh; eine sehr schwere Pest. (4) Und unterscheiden wird der Ewige zwischen dem Vieh Israels und dem Vieh Mizrajims, und nichts

מעם פרעה ויעתר אל יהוה: (27) ויהוה נדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד: (28) ויכבד פרעה את־לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את־העם: פ ט (1) ויאמר יהוה אל־משה בא אל־פרעה ודברת אליו כה־אמר יהוה אליהי העברים שלח את־עמי ויעבדני: (2) כי אס־מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם: (3) הנה יד־יהוה הויה במקנה אשר בשדה בפסוסים בקמרים בגמלים בבקר ובצאן דבד כבד מאד: (4) והפלה יהוה בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים

רש"י

gebetet, ויעתר im Kal, er hat mit inniger Andacht gebetet. (27) ויסר הערוב Sie starben nicht wie die Frösche, denn sonst hätten sie die Felle gebrauchen können. (28) גם בפעם הזאת (28) Obwohl er sagte, ich werde euch entlassen, so hat er sein Versprechen nicht erfüllt.

9. (2) ויערך מחזיק בם Sie noch zurück hältst, ähnl. M. 5, 21: והחזיקה. (3) יד ה' הויה Die gegenwärt. Zeit, 3. Pers. weibl., denn in der verg. Zeit heißt es היתה, in der künftigen 3. תהיה, in d. gegenw. 3. הויה, wie, עושה, רוצה, רועה. (4) והפלה er wird absondern. (8) מלא

בתפלה. עכשיו נעשהו אימר בלשון ויפעל. משמע וירבה להחלל: (27) ויסר הערוב. ולא מתו. כמו שעשו הצפרדעים, שאם מתו הויה להם הנאה בעוונתם: (28) גם בפעם הזאת. אעפ"י שאמר אנכי אשלח אתכם. לא קים הבטחתו:

ט (2) מחזיק בם. אותו בם. כמו והחזיקה במבוישיו (דברים כ"ה): (3) הנה יד ה' הויה. לשון הויה. כי בן אומר בלשון נקבה על שעבר היתה ויעל העומד הויה כמו עושה, רוצה, רועה: (4) והפליא

וארא מ

וְלֹא יָמוּת מִכָּל־לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר:
 (5) וַיֵּשֶׁם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה
 יְהוָה בְּהַדְבַּר הַזֶּה בְּאֶרֶץ: (6) וַיַּעַשׂ יְהוָה
 אֶת־בְּהֶדְבַּר הַזֶּה מִפְּחָדֶיךָ יָמָת כָּל מִקְנֵה
 מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא־מָת
 אֶחָד: (7) וַיִּשְׁלַח פָּרֶעָה וְהָנָה לֹא־מָת
 מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד־אֶחָד וַיִּכְבֹּד לִב
 פָּרֶעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־הָעָם: פ

(8) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 קִחוּ לָכֶם מֵלֵא חֲפִינֵיכֶם מִיַּת כְּבִשָּׁן וְחֲרוּ
 מֹשֶׁה הַשְׁמִימָה לְעֵינֵי פָּרֶעָה: (9) וְהָיָה
 לְאַבְקָה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל־
 הָאָדָם וְעַל־בְּהֶמְתּוֹ לִשְׁחִין פָּרַח

wird sterben von Allen, was den Kindern Israel gehört. (5) Und der Ewige setzte eine bestimmte Zeit, und sprach: Morgen wird der Ewige dieses thun im Lande. (6) Und der Ewige that dieses am andern Tage, und es starb alles Vieh Mizrajims, aber von dem Vieh der Rinder Israels starb nicht Eines. (7) Und Pharao sandte hin, und siehe, es war von dem Vieh Israels auch nicht eines gestorben, und doch blieb das Herz Pharao's verstockt, und er entließ das Volk nicht. (8) Da sprach der Ewige zu

Mosche und zu Aharon: Nehmet euch die Hände voll Ofenruß, und Mosche werfe ihn gen Himmel, vor den Augen Pharao's. (9) Und er soll werden zu Staub über dem ganzen Lande Mizrajim, und soll

רש"י

וְהָיָה: (5) מֵלֵא חֲפִינֵיכֶם. לְיוֹיִינִישׁ בִּלְעִי, Jointée (מִיִּינֵי דְקַפְפֻּטֵּי הַחֹלֶה הַחַדָּשׁ פֶּחָה): פִּיהַ כְּבִשָּׁן.
 דָּבַר הַנֶּפֶח מִן הַחֲחָלִים עֲמוּמִים הַנִּשְׁחָסִים בְּכִשָּׁן
 וּבִלְעִי אֶל־בֶּשׂ Souffle חֲסֵס חֲדָשׁ רֹס לְשׁוֹן הַפֶּחָה.
 שְׁחָרִית מִפִּיחַ וּמִפִּיחַ: חֲרוּ מֹשֶׁה. וְכָל דָּבַר הַנֶּפֶח
 בְּכֹחַ אֵינוֹ נִדָּק אֶלָּא בְּדֹ אַחֲרֵי הָרִי נִסִּים הִרְבֵּה.
 אֶחָד שְׁחָרִית קִימָצוֹ שֶׁר מֹשֶׁה מֵלֵא חֲפִינֵי שָׁלוֹ וְשָׁל
 אֶרֶץ. וְאַחֲרַי שְׁחָרִית הָאָבָק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 (9) לִשְׁחִין פָּרַח אֲבַעְבוּעוֹת. בְּתַרְנוּמוֹ: לִשְׁחִין פִּי
 אֲבַעְבוּעִין: שְׁעַל דֹּו צוֹמְחִין בּוֹעוֹת: שׁוּחִין. לְשׁוֹן
 חֲמִימוֹת. וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנֵה שְׁנֵה שְׁחִינָה:

מֵעֵרֶבֶיכֶם שְׁנֵי הַיָּדַיִם
 voll פִּיהַ Den Kohlenstaub,
 der von glühenden Kohlen
 weggeblasen wird, von
 Wind blasen, weil ihn der
 Wind verweht. מֹשֶׁה
 חֲרוּ מֹשֶׁה mit Kraustauf-
 wand geworfen wird,
 wirft man gewöhnlich mit
 e i n e r H a n d; es geſchah
 hier ſonach mehr-
 fache Wunder: erſtens,
 daß Moſes geſchloſſene

eine Hand so viel faßte, als seine zwei Hände und Aharons dazu; ferner, daß sich dieser Staub in ganz Egypten verbreitete. (9) לִשְׁחִין פִּי Nach Onkel. zur Entzündung, die Blasen erzeugt. שׁוּחִין heißt Hitze, wie dies oft in der Miſchna zu finden iſt: שְׁנֵה שְׁחִינָה ein warmes Jahr.

werden auf den Menschen und auf dem Vieh zu Geschwüren, ausbrechend in Hügblasen, im ganzen Lande Mizrajim. (10) Und sie nahmen den Ofenruß, und traten vor Pharao, und Mosche warf ihn gen Himmel, und so wurden Geschwüre mit Hügblasen, ausbrechend an den Menschen und am Vieh. (11) Und die Bilberschrift-Deutern vermochten nicht hinzutreten vor Mosche wegen der Geschwüre, denn die Geschwüre waren an den Bilberschrift-Deutern u. an allen Mizrajim. (12) Und der Ewige verhärtete das Herz Pharao's und er hörte nicht auf sie, so wie der Ewige zu Mosche geredet. (13) Da sprach der Ewige zu Mosche: Mache dich früh auf am Morgen, und stelle dich vor Pharao, und sprich zu ihm: So spricht der Ewige, der Gott der Äbrim: Entlasse mein Volk, daß sie mir dienen. (14) Denn diesmal fende ich alle meine Plagen über dein Herz und über deine Knechte

אֲבַעְבֶּעֶת בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: (10) וַיִּקְהֹוּ
אֶת־פִּיִּת הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי פֶרְעָה
וַיִּזְרַק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה וַיְהִי שָׁחִין
אֲבַעְבֶּעֶת פֶּרַח בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: (11) וְלֹא־
יָכִלוּ הַחֹרְטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי
הַשָּׁחִין כִּי־הָיָה הַשָּׁחִין בְּחֹרְטָמִים וּבְכָל־
מִצְרַיִם: (12) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פֶּרְעָה
וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה: ׀ (13) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
הִשָּׁבָם בְּבִקְרָו וְהִתְיַצַּב לִפְנֵי פֶרְעָה
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֲדַרְתִּי
הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת־עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי: (14) כִּי־
בַּעֲשֵׂם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת־כָּל־מַגֵּפְתִּי
אֶל־לִבְךָ וּבְעַבְדֶּיךָ וּבְעַמְּךָ בְּעִבּוֹר תִּרְעַ

רש"י

(10) Sollte באדם ובבהמה ויכנה מצרים. (11) ויזרק אתו משה השמימה ויהי שחין ja oben: Und es starb aus alles Vieh der Egypter? Die Plage traf aber nur dasjenige Vieh, das auf dem Felde war;

wer aber des Ewigen Wort fürchtete, brachte sein Vieh in die Häuser; dasselbe in der Mechilta. (14) כל מגפתי Wir entnehmen hieraus, daß die Plage des Todes der Erstgeborenen allen anderen zusammen an Schwere gleichkam. (15) חטתי את ידי

(10) באדם ובבהמה, ואם תאמר, מאין היה להם הגדמות? הלא כבר נאמר, וימת כל מקנה מצרים. לא נגזרה נזירה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנא' במקנה אשר בשדה, והלא את דבר ה' הכנים את מקנהו אל הבתים. וכן שניה במכילתא, אצל: ויקח שש מאות רכב בחור: (14) את כל מגפתי, קמדנו

כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל־הָאָרֶץ: (15) כִּי עָתָה
שְׁלַחְתִּי אֶת־יָדִי וְאֶךְ אוֹתָהּ וְאֶת־עַמָּהּ
בְּדָבָר וּתִפְחַד מִדְּהָאָרֶץ: (16) וְאוֹלָם
בַּעֲבוּר וְאֵת הָעַמְדָּתִיךָ בַּעֲבוּר הָרֹאֲתָהּ
אֶת־כַּחֲוִי וְלִמְעַן סִפּוֹר שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ:
שְׁבִיעִי (17) עוֹדֶךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי
שְׁלָחַם: (18) הִנְנִי מִמָּוֶר בַּעֲת מָחָר
בָּרָד בְּבֶד מָאֵד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כָמוֹהוּ

und über dein Volk; da-
mit du erkenneſt, daß
Keiner iſt wie ich auf
der ganzen Erde. (15)
Denn jetzt ſtreckte ich
meine Hand aus und
ſchlug dich und dein Volk
mit der Peſt, und ſo
wäreſt du vertilgt von
der Erde. (16) Allein
dieſerhalb laſſe ich dich
beſtehen, um dir zu zei-
gen meine Kraft, und

damit man verkünde meinen Namen auf der ganzen Erde. (17) Zeigſt
du dich noch ferner hochmüthig mit meinem Volke, ſie nicht zu ent-
laſſen. (18) Siehe, ſo laſſe ich regnen um dieſe Zeit morgen einen
ſehr ſchweren Hagel, deſgleichen nicht gewefen iſt in Mizraim, vom

רש"י

מִבָּאֵן שְׁמִי בְּכָל־הָאָרֶץ: (15) כִּי עָתָה שְׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וְנָתַן כִּי אֶרְוֶה רִצְוִי
בְּשִׁדְוִיתָהּ יָדִי בְּמִקְנֶךָ שֶׁהִיטִיךְ בְּדָבָר שְׁלַחְתִּיךָ וְהָיָה
אוֹתָהּ וְאֵת עַמָּהּ עִם הַבְּהֵמָה: וְתִפְחַד מִן הָאָרֶץ. אָבָל
בַּעֲבוּר וְאֵת הָעַמְדָּתִיךָ וְנָתַן: (17) עוֹדֶךָ מִסְתַּלֵּל בְּעַמִּי.
כְּתִרְנוּמוֹ. כְּבִישָׁתָהּ לִי לְעַמִּי. וְהוּא מְגוֹרָת מִסְלָה.
רְמַתְרָמִימֶן אֹרֶחַ כְּבִישָׁא (שׂר) וּבִלְעִי קִרְקִיד
Calquer: Calcare (טִרְכָטֶטֶן): וְכִבֵּר פִּירְשָׁתִּי בְּסוֹף
יְהוּי מִקִּין. כָּל תִּיבָה שֶׁתַּחֲלֵת יְסוּדָהּ סִמָּךְ וְהוּא בָּאָה
בְּדָבָר בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל, נִתָּן הָיָה שֶׁל שְׁמוֹשׁ בְּאִמְעָה
אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֵקֶר. כְּגוֹן זֶה וְכִנּוּן וְסִמְבֹּל הַתְּנֵב
(קוֹלֵת י"ב) מְגוֹרָת כָּבֵד: כִּי תִשְׁתַּחֲוֶה עָלֵינוּ (בַּמִּדְבָּר)
טִרְנוּ מְגוֹרָת שׂר וְנָתַן: מִסְתַּלֵּל הוּא (דִּנְיָאֵל ד'): (18)
בַּעֲת מָחָר. בַּעֲת הַזֹּאת לְמָחָר. שְׂרָם לוֹ שְׂרִיטָה

dein Vieh durch die Peſt
ausſterben ließ, gewollt,
ſo wäreſt du und dein
Volk mit dem Vieh ver-
nichteter worden, doch ich
erhielt dich, um dir zu
zeigen uſw. (17) עוֹדֶךָ
55מסתלל Wie es Dnkel.
gibt: Du unterdrückſt bis
jetzt mein Volk; 55מסתלל
mit betretene Straße
verwand. Schon zu Ende
Mitte habe ich (Raſchi)
erklärt, daß jedes Wort,
deſſen Stamm mit ט' be-
ginnt, und im Hitpael zu
ſtehen kommt, ein ת' zwif-

ſchen den Stammbuchſtaben annimmt, wie hier; ebenſo Koheleth. 12, 5:
55סכל von Stamme שׂר; W. 4, 17 שׂר כי תשתר von שׂר; Dan. 7
55סכל הוית von Stamme שׂר; (18) כעת מחר Morgen um dieſe Zeit; er zog
einen Strich an der Wand und ſagte: wenn die Sonne morgen bis

Tage seiner Gründung bis jetzt. (19) Und nun sende hin, flüchte dein Vieh und Alles, was du hast auf dem Felde; alle Menschen und Alles Vieh das sich auf dem Felde findet und nicht eingethan wird ins Haus, so wird der Hagel auf sie herabfallen und sie sterben. (20) Wer das Wort des Ewigen fürchtete von den Knechten Pharaos, flüchtete seine Knechte u. sein Vieh in die Häuser.

(21) Aber wer sein Herz nicht kehrte an das Wort des Ewigen, der ließ seine Knechte und sein Vieh auf dem Felde. (22) Da sprach der Ewige zu Mosche: Strecke deine Hand gen Himmel, daß Hagel komme im ganzen Lande Mizrajim, u. über die Menschen u. über das Vieh u. über alles

במצרים למן היום הנסדה ועד עתה: (19) ועתה שלח העז את־מקנה ואת כל־אשר לה בשדה כל־האדם והבהמה אשר־מצא בשדה ולא יאסף הביתה ויברך עליהם הברך ומתו: (20) הירא את־דבר יהוה מעבדי פרעה הנים את־עבדיו ואת־מקנהו אל־הבתים: (21) ואשר לא שם לבו אל־דבר יהוה ויעזב את־עבדיו ואת־מקנהו בשדה: פ (22) ויאמר יהוה אל־משה גסה את־ידך על־השמים ויהי ברד בכל־ארץ מצרים על־האדם ועל־הבהמה ועל־

רשי

hierher reicht, wird der Hagel herabfallen. הוסדה Seit dem sie gegründet wurde. Jedes Wort, dessen erster Stammbuchstabe ein י ist, wie יסר, ירה, ידע, und leidend gebraucht wird, erhält ein י an die Stelle des

י, wie הוסדה, הולדה, ויווע, ויוירד u. a. (19) Nach Onf. שלח העז sammeln ein, ebenso Jes. 10 העזו. הביתה ולא es wurde nicht eingesammelt. (20) הנים flüchtete. (22) על השמים gegen den Himmel; nach d. Midr. hat Gott den Mosche gleichsam über (על) den Himmel er-

בפומל, למחר שתגיע חמה לכאן. יד הברך: הוסדה. שנתסדה. וכל תיבה, שתחלת וסודה יוד, כגון יסר ירה ידע יסר כשהיא מתפעלת, תבא תיבו במקום היידי, כגון. הוסדה הולדה. (הושע ב') וידע (אסתר ב') וילך ליוסף (בראשית מ') בדרים לא יסר עבר (משלי כט): (19) שלח העז. בתרגומו שלח כגוש, וכן יושבי הבנים העזו (ישעיה י) העזו בני בנין (דמיה ו'): ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה הוא: הנים. הברית. לשון חס: (22) עד השמים. לצד השמים. ומדרש אגדה הנביתו הקדוש

כָּל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (23) וַיִּטַּח
 מֹשֶׁה אֶת־מִטְּהוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי גֶחֶם
 קֶדֶד וּבָרָד וַתִּהְיֶה־אֵשׁ אֲרָצָהּ וַיִּמָּטֵר
 יְהוָה בָּרָד עַל־אֶרֶץ־מִצְרַיִם: (24) וַיְהִי
 בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד בָּבֶד
 מְאֹד אֲשֶׁר לֹא־הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל־אֶרֶץ
 מִצְרַיִם מֵאִזְ הָיְתָה לָּנֹי: (25) וַיֵּךְ הַבָּרָד
 בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה
 מֵאֲדָם וְעַד־בְּהֵמָה וְאֶת־כָּל־עֵשֶׂב
 הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת־כָּל־עֵץ הַשָּׂדֶה
 שָׁבַר: (26) רַק בְּאֶרֶץ גִּשְׁן אֲשֶׁר־שָׁם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־הָיָה בָרָד: (27) וַיִּשְׁלַח
 פָּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצִּדִּיק וְאֲנִי
 וְעַמִּי הָרָשָׁעִים: (28) הִעֲתִירוּ אֵל־יְהוָה
 וְרַב מִהֵי־תִקַּל קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשִׁיחָהּ
 אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפְּנוּ לַעֲמֹד: (29) וַיֹּאמֶר

Kraut des Feldes im Lande Mizrajim. (23) Da streckte Mosche seinen Stab gen Himmel, und der Ewige ließ entstehen Donner u. Hagel, und Feuer fuhr zur Erde; also ließ der Ewige Hagel regnen über das Land Mizrajim. (24) Und es war Hagel (und Feuer, das mitten im Hagel flammte) sehrschwer desgleichen nicht war im ganzen Lande Mizrajim, seitdem es zu einem Wolfe geworden. (25) Und der Hagel schlug im ganzen Lande Mizrajim Alles, was auf dem Felde war, von Menschen bis Vieh, und alles Kraut des Feldes schlug der Hagel, u. alle Bäume des Feldes zerbrach er. (26) Nur im Lande Goshen, wo selbst die Kinder Israel waren, war kein Hagel.

(27) Da sandte Pharao, und ließ Mosche und Aharon rufen, und sprach zu ihnen: Ich habe gesündigt diesmal; der Ewige ist der Gerechte, aber ich und mein Volk sind die Bösewichter. (28) Betet zum Ewigen, denn schon ist zu viel der Donner Gottes und des Hagels, und ich will euch entlassen, und ihr sollt nicht länger bleiben. (29) Und

רשי

בָּרָד הוּא לְמֹשֶׁה לְמַעַל מִן הַשָּׁמַיִם: (24) מִתְלַקַּחַת
 בְּתוֹךְ הַבָּרָד. גַּם בְּתוֹךְ גַּם הָאֵשׁ וְהַבָּרָד מְעֻרְבִין.
 וְהַבָּרָד מִים הוּא וְלַעֲשׂוֹת רִצּוֹן קוֹנֵם עֲשׂוֹ שְׁלֹם
 בְּעֵינֵיהֶם: (28) וְרַב מִהֵי־תִקַּל קֶלֶת אֱלֹהִים וּבָרָד וְאֲשִׁיחָהּ
 אֶתְכֶם וְלֹא תִסְפְּנוּ לַעֲמֹד: (29) וַיֹּאמֶר

hoben. (24) Flammend Feuer im Hagel. Ein Wunder im Wunder, Feuer und Hagel waren vermischet, ob schon der Hagel Waf-

fer ist, um aber den Willen ihres Herrn zu vollführen, haben sie sich friedlich vereinigt. (28) Es sei genug mit dem, was bereits her-

Mosche sprach zu ihm: Wie ich aus der Stadt gehe, werde ich meine Hände ausbreiten zum Ewigen; der Donner wird aufhören, und der Hagel wird nicht mehr sein, damit du erkennest, daß die Erde des Ewigen

ist. (30) Du, aber und deine Knechte, ich weiß, daß ihr euch noch nicht fürchtet vor dem Ewigen, Gott. (31) Und der Flachs und die Gerste waren zerfchlagen, denn die Gerste hatte Mehren und der

רשי

abgeströmt ist. (29) כצאתי (29) Aber in der Stadt betete er nicht, weil sie voller Götzen war. (30) מרם תיראון (30) ihr fürchtet euch noch nicht. Diese Bedeutung hat מרם

überall, nicht aber be-

vor; „es war noch nicht“ wie Mt. 19, 4: sie hatten sich noch nicht niedergelegt; מרם יצמח. So ist auch hier der Sinn: ich weiß es, daß ihr euch noch (מרם) nicht fürchtet, und sobald euch Erleuchtung wird, werdet ihr wieder in eurer Verfehrtheit beharren! (31) Und der Flachs und Gerste waren zerbrochen. naha. Rön. 2, 23 der gelähmte Pharao; Jes. 16 Es hat aber hier nicht die Bedeutung „schlagen“, weil das נִי nicht an die Stelle des הִי tritt, um naha wie

(29) כצאתי את העיר. מן העיר. אבל ברחוק העיר לא התפלל, לסי שהיתה מלאה גלולים. (שד): (30) מרם תיראון. עדיין לא תיראון. וכן כל מרם שבמקרא עדיין לא הוא: ואינו לשון קרם. מרם ישכבו (בראשית י"ט) עד לא ישכבו. מרם יצמח. עד לא יצמח. אף זה כן הוא: ידעתי כי עדיין אינכם יראים, ומשחתה הרוחה תעמדו בקלקליכם: (31) והמשתה והשעורה נכרתה. נשברה. לשון פירעה

(32) וְהַחֲטָה וְהִבְסִימָהּ לֹא נָכוּ כִּי אִמְלִילָה
 בָּנָה: מִסִּיר: (33) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעַם פְּרַעֲה
 אֶת־הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ בָּסִיו אֶל־יְהוָה וַיַּחֲדְלוּ
 הַכִּלְוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא־תָמַד אֶרֶצָה:
 (34) וַיֵּרָא פְּרַעֲה כִּי־חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד
 וְהַפָּקֶדֶת וַיִּסָּף לִמְטָא וַיַּבְבֵּד לְבוּ הָיָה

Flachs Knospen. (32) Aber der Weizen und der Dinkel waren nicht zerschlagen, weil sie spätzeitig sind. (33) Also ging Mose weg von Pharaos aus der Stadt, und breitete seine Hände aus zum Erigen, da hörte der Donner u. der Hagel

auf, und der Regen ergoß sich nicht zur Erde. (34) Als Pharaos, sah, daß aufgehört der Regen und der Hagel und der Donner, fuhr er fort zu sündigen und verstockte sein Herz, er und seine Knechte

רש"י

נכה. נבאם. וכן לא נכו: ולא יסכן לפרעה לשון
 הפקדה. שאין נזין במקום היא לפרש נזכרה. כמו
 הוכתה. נכו: כמו הוכה. אלה הנזין אשר בתיבה הדי
 הוא מנורת ושני עצמותיו (איוב ל"ג): כי
 השעורה אביב. כבר ביקרה ועומדת בקצה וגשתה
 וגפלה. וכן הפשתה גדלה כבר. והקצה לעמוד
 בגבעולה: השעורה אביב. עומדה באביב. לשון
 באבי הנחל (ש"ה ו'): (32) כי אמיליל דגול.
 מאתחתה. ועדיין היו רכות. ויכולות לעמוד בסני
 קשה. ואע"פ שנאמר ואת כל עשב השדה הקד
 הבד. יש לפרש כששמו של מקרא בעשבים
 העומדים בקלחם הראים ללקות בבד. ומדש
 רבי תנחומא יש מכותיו שנחלקו על זאת ודרשו
 כי אמיליל. פלאי סלואת נעשו להם שלא דקו:
 (33) לא נהך. לא הניב. ואף אותן שהיו פאור לא
 היעו לארץ: דוקה לו: וחתה עליה האלה והשכנעה
 (רנאל מ') ופגע עליה. וינחם בן סיון חפר בחלק.
 פתחך דקח (חזקאל כ"ב) לשון תיקור. מכות.

הכו wie נכו und הוכתה
 zu lesen, sondern das י
 gehört zum Stamme, von
 der Form Job 33 ושמו
 hervorstehend sind
 seine Knochen. השעורה
 Die Gerste war in
 Ähren geschlossen und
 stand in den Stängeln,
 diese wurden daher ge-
 brochen und fielen um;
 auch der Flachs war groß
 in Stängeln stehend.
 Sie stand
 in der Blüthe, אביב wie
 Hohel. 6, באבי הנחל,
 blühende Thal. (32) כי
 אמיליל Sie sind spät-
 reifend, noch weich und
 konnten dem Harten wi-
 derstehen; obgleich es

heißt: Alles Kraut des Feldes schlug der Hagel, so kann man doch nur diejenigen Kräuter darunter verstehen, welche Stängel hatten, und dem Hagelschlage ausgesetzt waren. Einige Lehrer behaupten, אמיליל ist mit פלאות Wunder gleichbedeutend d. h. mächtige Wunder geschahen, daß sie nicht beschädigt wurden. (33) לא נהך Der Regen erreichte die Erde nicht, selbst derjenige, welcher schon in Lüften war, erreichte den Boden nicht. נהך ähnl. Dan. 9. ותהך עלינו es erreichte

67 Cap. 9. 10.

וארא מ בא י

(35) Und Pharaos Herz blieb hart und er entließ nicht die Kinder Israel, so wie der Ewige geredet durch Mosche.

10. (1) Da sprach der Ewige zu Mosche:

Gehe zu Pharaos, denn ich habe sein Herz und das Herz seiner Knechte verstockt, damit ich diese meine Zeichen unter ihnen thue. (2) Und damit du erzählest vor den Ohren deines Sohnes und deines Enkels, was ich an Mizrajim vollführt und meine Zeichen, die ich unter ihnen gethan, damit ihr erkennet, daß ich der Ewige bin. (3) Also ging Mosche und Aharon zu Pharaos, und sie sprachen zu ihm:

רש"י

uns. Menachem ben Saruf bringt es mit Gzech. 22, כהתוך כסף, wie man Silber flüssig macht, in Verbindung, was mir zutreffend scheint wie Dnf. לצקת, und ואתך, und יצוק = לאתבא übersetzt, so auch hier נך es floß

וראה אני את דבריו. כתרנמו ויצק: ואתך: לצקת: לאתבא. את זה לא נפק לארץ לא הוצק לארץ: חסלת פרשת וארא:

י (1) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה בו: שתי. שומי. שאשיר אני: (2) התעללתי. שחקתי. כמו התעללתי בי (במדר) כי הלא כאשר התעלל בהם (שמואל א' ו') האמר במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים שאם כן היה לו לכתוב: עוללתי. כמו ועורר למו (איכה א'). כאשר

nicht zur Erde.

10. (1) Geh und warne ihn. שית' damit ich thue. (2) Ich habe versöhnt, wie M. 4, 22 כי התעללתי weil du mich so höhntest. Sam. 1, 6, התעלל בהם, was gegen Egypten gesagt wird. Es hat aber nicht die Bedeutung von Wirken, da es

הַעֲבָרִים עַד־מָתִי מֵאַנֶּת לַעֲנֹת מִפְּנֵי
שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבֹדֵנִי: (4) כִּי אִם־מֵאֵן
אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הִנְנִי מֵבִיא מִחֶר
אַרְבֶּה בְּנִבְלָה: (5) וְכִסָּה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ
וְלֹא יוֹכֵר לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־
יְתֵר הַפְּלִמָּה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן־הַבְּרָד
וְאֵבֵל אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם. מִן־
הַשָּׂדֶה: (6) וּמָלְאוּ בְּתִיד וּבְתִי כָל־
עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ
אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַד־
הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֹּן וַיֵּצֵא מֵעַם
פְּרַעֲוִה: (7) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲוִה אֵלָיו
עַד־מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח
אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַמֶּרֶם תִּדַּע כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם: (8) וַיּוֹשֶׁב

So spricht der Ewige, der Gott der Ibrim: Wie lange weigerst du dich, dich zu demüthigen vor mir? Entlasse mein Volk, daß sie mir dienen. (4) Denn wenn du dich weigerst, mein Volk zu entlassen, siehe, so bringe ich morgen Heuschrecken in dein Gebiet. (5) Und sie werden bedecken den Anblick der Erde, daß man nicht wird vermögen, zu sehen die Erde, und sie werden abfressen den Rest des Geretteten, das euch übrig geblieben von dem Hagel, und sie werden abfressen jeden Baum, der euch auf dem Felde sproßt. (6) Und sie werden füllen deine Häuser und die Häuser

aller deiner Knechte und die Häuser aller Mizrajim, wie es nicht gesehen deine Väter und die Väter deiner Väter, seit dem Tage ihres Daseins auf der Erde bis auf diesen Tag. Und er wandte sich und ging weg von Pharao. (7) Da sprachen die Knechte Pharao's zu ihm: Wie lange soll dieser uns zum Fallstrick sein? Entlasse die Leute, daß sie dem Ewigen, ihrem Gotte, dienen; erkennest du noch nicht, daß

רש"י

עוֹלָלָה לִי. (איכה א) אֲשֶׁר עוֹלָל לִי: (8) לענות. כְּתִירוֹמו
לְאֶתְכַנְנָעָה, הוּא מְנִירָה עָנִי מֵאַנֶּת לְהוֹרֹת עָנִי וְשִׁפְלָה
מִפְּנֵי: אֵת עֵין הָאָרֶץ. אֵת מִרְאֵה הָאָרֶץ: וְלֹא יוֹכֵל
וְנֹר. הוּא לְרֹאוֹת אֵת הָאָרֶץ: וְלִשׁוֹן קֶצֶה דָּבָר:
(5) הַמֶּרֶם תִּדַּע. הַעוֹד לֹא יִדְעָה כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם:
(7) וַיּוֹשֶׁב. הַנִּשְׁבָּנוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ שְׁשִׁלְחוּ אֶת־יְהוָה

dann 55 עוֹלָלָה heißen müßte, wie 55 עוֹלָלָה, אשר עוֹלָלָה 55 Onf.: 55 לענות (3) ועוֹלָלָה 55 sich zu demüthigen, von Stamme עָנִי. du weigerst dich, vor mir demüthig und ergebungsvoll zu sein.

Es ולא יוכר Den Schein, die Oberfläche der Erde. Es soll der Schauende die Erde nicht sehen können; die Stelle ist hier kurz ausgedrückt. (7) הַמֶּרֶם תִּדַּע Weißt du denn nicht, daß Egypten zugrunde geht? (8) וַיּוֹשֶׁב Sie wurden zurückgebracht durch einen

Mizrajim zu Grunde geht?

(8) Und man brachte den Mosche und Aharon zurück zu Pharao, und er sprach zu ihnen: Gehet, dienet dem Ewigen, eurem Gotte! Wer sind es, die gehen sollen? (9) Und Mosche sprach: Mit unsern Jungen und mit unsern Alten wollen wir gehen; mit unsern Söhnen und mit unsern Töchtern, mit unserm Kleinvieh und mit unserm Rindvieh wollen wir gehen, denn ein Fest des Ewigen haben wir. (10) Da sprach er zu ihnen: So sei der Ewige mit euch, wie euch entlasse mit euren Kin-

את־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ
אֲלֵהֶם לָכֵן עֲבֹדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי
וְמִי הָהָדָדִים: (9) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ
וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֶךְ בְּכִנְיֵנוּ וּבְכִנּוּתֵנוּ בְּצֹאנֵנוּ
וּבְבָקָרֵנוּ נֵלֶךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ: (10) וַיֹּאמֶר
אַתָּה יְהוָה יְהוָה עִמָּכֶם כָּאֲשֶׁר אָשְׁלַח
אֹתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נִלְכְּדָה

רש"י

Boten, welcher ihnen nachgeschickt wurde, um sie (Mosche und Aharon) zu Pharao zu bringen. (10) wie כאשר אשלח אתכם אתכם wie ihr sagtet, alle Schafe und Rinder wegführen zu lassen. כי רעה נגד כי רעה נגד פניכם Nach Onk. das Böse, das ihr uns zufügen wolltet, broht euch selbst: Nach d. Midr.

heißt ein Stern רעה (Unglück), Pharao sagte ihnen: Ich erblicke in meiner Sternkunde diesen Stern, der sich euch in der Wüste zeigen wird, und der auf Blut und Vernichtung deutet! Als Israel beim goldenen Kalbe sich versündigte, und Gott sie aufreiben wollte, sagte Mosche in seinem Gebete: Warum sollen die Egyptianer sprechen, zum Unglück (ברעה) hat Gott sie herausgeführt s. M. 2, 32, was sich auf כי רעה נגד פניכם bezieht; und Gott bedachte sich wegen des Unheils und verwandelte das Blut in das Beschneidungsblut, denn

הַיּוֹשִׁיבוֹתָם אֶל פַּרְעֹה: (10) כֹּאשֶׁר אָשְׁלַח אֹתְכֶם. אִם
כִּי אָשְׁלַח בָּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר כָּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ: כִּי רָעָה
נִלְכְּדָה פְּנִיכֶם. בְּתַרְגּוּמוֹ. וּמִדְּרַשׁ אַהֲרָה: שְׁמַעְתָּ פֹקֵב
אֶחָד יֵשׁ שְׁשָׁמוֹ רָעָה. אָמַר לָהֶם פַּרְעֹה: רֹאשׁ אֲנִי
בְּאַחַד מִנִּיּוֹתָי שְׁלִי אֹתוֹ פֹּקֵב עוֹלָה לְקִרְיַתְכֶם
בְּמִדְבָּר. וְהָיָה סִמְנָן דָּם הִרְגִּינוּ: וְכִשְׁחָמָנוּ יִשְׂרָאֵל
בְּעֵנָף וּבְקֶשׁ הַקִּבְיָה לְהִרְגֵנוּ. אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְסִילָתוֹ:
לִמָּוֶה יֵאָמְרוּ מִצְרַיִם לְאָמֹר: פַּרְעֹה הוֹצִיאָם. וְזֶה הָיָה
שְׁמֵאֵם לָהֶם: רְאוּ כִּי רָעָה נִלְכְּדָה פְּנִיכֶם. מִדֶּ. וַיִּנָּחֶם
ה' עַל הָרָעָה וְרָפָף אֶת הָדָם לְדָם מִלֵּה שְׁמַל
וַיִּשָּׂע אוֹתָם: וַיְהִי שְׁנֵאֵמַר הַיּוֹם גִּלּוּתִי אֶת הָרַפָּה

פניכם: (11) לא בן לכו נא הנגרים
ועבדו את־יהוה כי אתה אתם מבקשים
ויגרש אתם מאת פני פרעה: ם שי
(12) ויאמר יהוה אל־משה נסה ידך
על־ארץ מצרים בארבה ועל על־
ארץ מצרים ויאכל את־כל־עשב הארץ
את כל־אשר השאיר הבדד: (13) ויש
משה את־מטהו על־ארץ מצרים ויהוה
גהג רוח־הקדים בארץ כל־היום והוא
וכל־העילה הבקר היה ורוח הקדים
נשא את־הארבה: (14) ויעל הארבה
על כל־ארץ מצרים ויגה בכל נבול
מצרים כבד מאד? פניו לא־היה בן

bern! Sehet, Böses ist euer Ziel. (11) Nicht so! gehet doch ihr Männer, und dienet dem Ewigen, denn dies begehret ihr ja. Und man trieb sie hinaus vom Angesichte Bharao's. (12) Da sprach der Ewige zu Mose: Strecke deine Hand über das Land Mizrajim wegen der Heuschrecken, daß sie heraufkommen über das Land Mizrajim, und abfressen alles Kraut des Feldes, Alles, was der Hagel übrig gelassen. (13) Und so streckte Mose seinen Stab über das Land Mizrajim, und der Ewige führte einen Ost-

wind über das Land, denselben ganzen Tag und die ganze Nacht; als der Morgen kam, hatte der Ostwind die Heuschrecken herbei getragen. (14) Und es kamen die Heuschrecken über das ganze Land

רשי

מצרים מעלכם (ידוע ה) שהיו אומרים לכם: דם
אני רואין עליכם במדבר: (11) לא בן. באשר
אתם להוליך המן עמכם אל לכו הנגרים ועבדו
את ה': כי אותה אתם מבקשים. (אזרח עבדה).
בקשתם עד הנה: נבחרה לאלהינו: ואין דרך המן
לפניה: ויגרש אותם. הרי זה לשון קצר ולא פירש
מי המגרש: (12) בארבה, בשביל מכת הארבה:
(13) רוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה:
לפי שבה נגדו: שמצרים בדרומית מערבית היתה.

Jehoschua beschnitt sie, daher heißt es Jos. 5, 9: Heute habe ich abgemäht die Schmach Egyptens von euch, weil sie sagten: ein blutiges Vorzeichen für euch sehen wir in der Wüste. (11) Nicht so wie ihr sagtet, auch die Rinder mit euch zu führen, son-

bern gehet ihr Männer und dienet dem Ewigen. אתם אותה אתם. כי אותה אתם מבקשים. Ihr habt bisher verlangt, Gott Opfer darzubringen, Rinder pflegen doch nicht Opfer zu bringen? אומם die Schrift drückt sich kurz aus, ohne zu melden, wer sie vertrieben hat. (12) בארבה Wegen der Heuschrecken-Plage. (13) רוח הקדים Ein Ostwind. נשא רוח מזרחית נשא את הארבה weil er gegen Egypten wehete, welches ostwestlich liegt,

Mizrajim, und sie ließen sich nieder in dem ganzen Gebiete Mizrajims, in großer Menge; vor ihnen waren keine Heuschrecken so wie diese, und nach ihnen werden keine solche sein. (15) Und sie bedeckten den Anblick der ganzen Erde, und die Erde ward verfinstert, und sie fraßen ab alles Kraut der Erde und alle Frucht der Bäume, die der Hagel übrig gelassen und es blieb nichts Grünes an den Bäumen u. am Kraut des Feldes im ganzen Land Mizra-

jim. (16) Da ließ Pharao eilends Mosche und Aharon rufen, und sprach: Ich habe gesündigt gegen den Ewigen, euren Gott, und gegen euch. (17) Und nun, vergieb doch meine Sünde nur diesmal, und betet zum Ewigen, eurem Gotte, daß er nur diesen Tod von mir entferne. (19) Und er ging weg von Pharao, und betete zum Ewigen. (19) Und der Ewige wendete einen sehr starken Westwind, und der

רשי

wie dies an anderer Stelle erklärt ist. (14) D. i. die Heuschrecken-Plage zu Zoels Zeiten, von der es Joel 2 heißt: Dergleichen sei nicht gewesen von Ewigkeit, war jedoch schwerer, insofern, es dort verschiedene Arten gab,

als: ארבה, זאב, חסיל, נזק; bei Mosche nur aber eine Art, welches ihresgleichen nicht hatte. (15) כל ירק Alles Grüne Laub. (19) רוח ים Ein Abendwind. ימה סוף Ich (Raschi) glaube, das Schilfmeer war theils auf der Abendseite gegen die ganze Mittagsseite und auch zur Morgen-

אֲרֶבֶה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-בָּן :
(15) נִכְסְם אֶת-עֵינַי בְּלִי-הָאָרֶץ וְתַח-שָׂדֶה
הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת
כָּל-פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוּתִיר הַבְּרָד וְלֹא
נֹתַר בְּלִי-יָדָק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה
בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: (16) וַיִּמְחַר פָּרְעֹה
לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֹאתִי
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם: (17) וְעַתָּה שָׂא
נָא חַטֹּאתַי אֲדָהּ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מֵעָלַי בָּן אֶת-הַמָּוֶת הַזֶּה:
(18) וַיֵּצֵא מֵעַם פָּרְעֹה וַיַּעֲמֵר אֶל-יְהוָה:
(19) וַיִּהְיֶה רֹחַ הַיָּם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא

כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּמָקוֹם אֲחֵר: (14) וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה בָן.
וְאוֹתוֹ שֶׁהָיָה בִּימֵי יוֹאֵל שֶׁנֶּאֱמַר כְּמֹהוּ לֹא נִתְּתָה מִן
הָעוֹלָם יוֹאֵל בִּי לְמִדְנָה שֶׁהָיָה בְּכָד מִשָּׁל מִשָּׁה.
עַל יְדֵי מִינֵן הַרְבֵּה. שֶׁהָיָה יוֹד: אֲרֶבֶה, לֵק. חֲסִיל.
נָזֵם: אָכַל שָׂר מִשָּׁה מִן אֲחֵר. וְכִמְדוּ לֹא הָיָה וְלֹא
יָדָה: (15) כָּל יָדָק, עָלָה יָדָק וַיִּדְוִיכֵם בִּפְנֵי:
Verdure דָּמָס גְּרִינֵס: (19) רוח ים. רוח מַעֲרָבִי: ימה
סוף. אָמַר אֲנִי שֶׁיֵּם סוף הָיָה מִקְצֵתוֹ בְּמַעֲרָב בְּנֶגֶד

את הארבה ויתקעו ימיה סוף 2
 נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרי
 (20) ויתק ידוה את לב פרה ו
 שלה את בני ישראל: פ
 (21) ויאמר ידוה אל משה נמה יד
 עלי השמים ויהי חשך על ארץ מצר

Twige zu Mosche: Strecke deine Hand gegen den Himmel, so soll

רשי

כל רוח דרומית. וגם במזחה של ארץ ישראל
 למינה רוח ים תקעו לארבה בקמה סוף כננה. וכן
 מצונו לענין תחומין עדותא פניה לצד מזרח.
 שגאמר: מים סוף ועד ים פלשתיים. ממזרח למערב.
 שים פלשתיים במערב הדר. שגאמר בפלשתיים:
 ושבי חבל הם גוי ברחים (צפניה ב'): לא נשאר
 ארבה אחד. אף המלוחים שגלחו מהם (שיר):
 (21) וימש חשך. ויחשך עליהם חשך. יותר מחשכו
 של לילה. וחשך של לילה יאמש ויחשך עוד:
 וימש. כמו ויאמש: יש לנו תיבות הרבה חסרות
 אליה לפי שאין הכרת האלה נכרת כל כך אין הכתוב
 מקפיד על חסיונה. כגון: לא יהל שם ערבי (ישעיה
 י"ג) כמו לא יאהל. לא יטה אהל. וכן ותורני
 חיל. כמו ותאורני (שמואל ב' כ"ב). ואקלום חרנם
 לשון: הסרה. כמו לא ימוש: פתר העדי קבל
 לילה. פשוט סמוך לאור היום. אבל אין הדבור

trug die Heuschrecken fort, und versenkte sie in das Schilfmeer; nicht blieb eine Heuschrecke zurück im ganzen Gebiete Mizrajims. (20) Aber der Ewige verhärtete das Herz Pharaon's, und er entließ die Kinder Israel nicht. (21) Da sprach der

seite von Palästina, daher stieß der Abendwind die Heuschrecken in das Schilfmeer, das ihm gegenüber lag. Bei den Grenzbestimmungen weiter Cap. 23, B. 31 finden wir ebenfalls, daß es sich nach Morgen wendet, denn es heißt dort: Von dem rothen Meere bis an das Meer der Belischim, d. i. von Osten zum Westen; denn das Meer der Belischim lag auf der Abendseite, von welchem es heißt Jes. 2, 5: Den Bewoh-

nern des Reiches am Meere, das Volk der Kerethim. לא נשאר ארבה אחד Selbst die bereits eingesalzenen verschwanden. (21) וימש חשך Diese Finsterniß soll bei Tage dichter sein, als die Finsterniß der Nacht, und die der Nacht soll noch dichter und dunkler werden. וימש ist gleich ויאמש, wir haben viele Wörter, welche das א ausfallen lassen, denn da es in der Aussprache nicht gehört wird, achtet man nicht auf das Ausfallen desselben, z. B. Jes. 13, 20 לא יהל wie לא יאהל kein Zelt aufschlagen, ebenso Sam. 2, 22 חיל ותורני oder ותאורני; Dnt. übers. וימש weichen, d. h. wenn es nahe zum Tag werden ist, was aber nicht zum ו von וימש paßt, denn es steht ja

Finsterniß kommen über das Land Mizrajim, daß es die Finsterniß greifen könne. (22) Da streckte Mosche seine Hand gegen den Himmel und es ward eine dichte Finsterniß im ganzen Lande Mizrajim drei Tage lang. (23) Sie sahen nicht Einer den Andern, und keiner stand auf von seiner Stelle drei Tage lang; aber

וַיָּמָשׁ חֹשֶׁךְ: (22) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ-אֲפֹלָה בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: (23) לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת-אָחִיו וְלֹא-קָמוּ אִישׁ מִמָּחָתוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וּלְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

רש"י

nach השך ויהי. Nach der Agada wäre וימש mit מממש M. 5, 22 herumtappen verwandt; die Finsterniß war so verbichtet, daß in ihr etwas Wesenhaftes, Greifbares mms war. (22) שלשת ימים Eine Dreiheit von Tagen; ebenso ימים שבעת eine Siebenheit von Tagen. חשך אפלה Dichte Finsterniß; drei Tage war so finster, daß Einer den Andern nicht sah; noch andere drei Tage war die Finsterniß verdoppelt, so daß Niemand von Plage nicht aufstehen konnte; wer da saß, konnte nicht aufstehen, und

מידשב על היי: של וימש. לפי שהיה כתוב אחר ויהי חשך. ומדרש אנדרה פותרו. לשון: מממש בצדדים. שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה בו ממש: (22) שלשת ימים. שדוש של ימים. טללייט בופי: Troisième. (דע דרייהיט, ד. ה. מוס דרייט מיינ. הייטטן בעסטעהנד), וכן, שבעת ימים בקל מקום שמינאה של ימים. בלעז Septaine (מוס) ויבטן מיינטיטטן בעסטעהנד). ויהי חשך אפלה. חשך של אפלה שלא ראו איש את אחיו אותן ג' ימים (ש"י). ועוד שלשת ימים אחרים חשך מכופל על דה. שדא קמו איש ממחיתו. עומד אין יכול לישב. וישב אין יכול לעמוד. ולמה הביא עליהם חשך? שהיו בשוראל באותו הדור רשעים. ולא היו רוצים לצאת. ומתו בשלשת ימי אפלה. כדי שלא יראו מצרים במסלתם ויאמרו אף הם לזקים קמונו. ועוד שהפשו ישראל יראו את פלדיהם. ובשצאו והיו שואלים מהו. והיו אומרים אין בקדנו כלום. אויבר לו. אני ראתיו בביתך. ובמקום פלוגי הוא. (כד)

wer stand, konnte sich nicht niederlegen. Warum brachte aber Gott über sie Finsterniß? Weil es unter den Israeliten jenes Zeitalters Sünder gab, welche aus Egypten nicht ziehen wollten, diese starben in den drei Tagen der Finsterniß, damit die Egypter ihren Untergang nicht sehen und sagen sollten, auch sie werden wie wir gestraft. Ferner, damit die Israeliten, deren Geräthschaften durchsuchen konnten; als sie nun ausgezogen, forderten sie diese von den Egyptern, welche es nicht zu haben vorgaben; Jeder sagte dann: habe ich es doch in

הָיָה אִוֹר בְּמוֹשְׁבוֹתָם: שְׁלִישׁ (24) וַיִּקְרָא
פֶּרְעָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכֵן עֲבַדוּ אֶת־
יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבְקָרְכֶם יָצֹג גַּם־מִפָּקֶם
יֵלֶךְ עִמָּכֶם: (25) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אַתָּה
תֵּתֵן בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֵרֶת וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ: (26) וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֶךְ עִמָּנוּ לֹא
תִשָּׂאֵר פֶּרֶסָה בִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִתְּנָה לַאֲדֹנָיִךְ מִדָּה
נִעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֹּאֵנוּ שָׁמָּה:
(27) וַיִּתְּחַק יְהוָה אֶת־לֵב פֶּרְעָה וְלֹא אָבָה
לִשְׁמָעָם: (28) וַיֹּאמְרוּ לָךְ פֶּרְעָה לָךְ
מִעָלֶי הַשָּׁמַר לָךְ אֶל־תִּסָּפֶדְאוּת פָּנַי בִּי
בַּיּוֹם רֵאשִׁית פָּנַי תָּמוּת: (29) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה בֶּן־דְּבָרְךָ לֹא־אֶסָּפֶה עוֹד רֵאוֹת
פָּנֶיךָ: פ

Wohnsitz. (24) Da ließ
Pharao Mosche rufen, u.
sprach: Gehet, dienet dem
Ewigen, nur euer kleines
und großes Vieh bleibe
stehen. Auch eure Kinder
mögen mit euch gehen.
(25) Aber Mosche sprach:
Du selbst solltest uns mit-
geben Schlacht u. Ganz-
opfer, daß wir sie zu be-
reiteten dem Ewigen, un-
serm Gotte. (26) Auch
unser Vieh muß mit uns
gehen, nicht eine Klaue
darf zurückbleiben, denn
von ihm müssen wir neh-
men, um dem Ewigen,
unserm Gotte, zu dienen;
da wir nicht wissen, wo
mit wir dem Ewigen
dienen sollen, bis wir
dorthin kommen. (27)

Doch der Ewige verhärtete das Herz Pharao's, und er wollte sie
entlassen. (28) Und Pharao sprach zu ihm: Geh weg von mir, hüte
dich, nicht sollst du mein Angesicht mehr sehen! denn sobald du mein
Angesicht siehst, sollst du sterben. (29) Und Mosche sprach: Du hast
recht geredet! Nicht mehr werde ich ferner dein Angesicht sehen.

רש"י

ע"ש: (24) יצג. יהא מוצג במקומו: (25) גם
אתה תתן. לא ייך שמקננו ילך עמנו אלא גם אתה
תתן: (26) פרסה. פרסת רגל פלניסא בדעז:
Plante, (ד"ס פוטקהוט): לא נדע מה נעבוד. כמה
תקבד העבודה. שמה ישאל יותר ממה שיש בידנו:
(29) כן דברת. יפה דברת. ובקמנו דברת. אמרת שלא
אוסף עוד ראות פניך (ש"ד):

deinem Hause auf jenem
Platz gesehen! (24) יצג
Es soll auf seinem Orte
stehen bleiben. (25) גם
Nicht genug,
אתה תתן daß wir unser Vieh
mitführen werden, sondern
du wirst uns noch von

dem deinigen dazu geben müssen! (28) פרסה Fußsohle, Klaue. לא נדע
„Wir wissen nicht, wie wir Gott dienen sollen!“ mit welchen
Beschwern der Dienst verbunden sein dürfte; vielleicht fordert er
mehr noch, als wir mit uns haben? (29) כן דברת Du hast trefflich
und richtig gesprochen, daß ich dein Antlitz nicht wieder sehen werde.

11. (1) Da sprach der Ewige zu Mosche: Noch eine Plage will ich bringen über Pharao und über Mizrajim, nachher wird er euch von hier entlassen; da er euch entläßt, wird er euch gänzlich wegstreiben von hier. (2) Rede doch vor den Ohren des Volkes, daß sie fordern, jeder Mann von seinem Nächsten und jede Frau von ihrer Nächsten, silberne und goldene Gefäße. (3) Und der Ewige gab dem Volke

Gunst in den Augen der Mizrajim; auch der Mann Mosche war sehr groß im Lande Mizrajim, in den Augen der Knechte Pharao's und in den Augen des Volkes. (4) Und Mosche sprach: So spricht der

יא (1) נִיאָמַר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיא עַל-פַּרְעֹה וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיִם כֵּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשִׁלְחוֹ כִּלְה גֵרֶשׁ יִגְרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: (2) דַּבֵּר-נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעֻתָּהּ כִּלְי-כֶסֶף וְכִלְי זָהָב: (3) וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת-הֶזֶן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מִשָּׁה גָדוֹל מְאֹד בְּאָרְצָן מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי-פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: ם רביעי (4) נִיאָמַר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אָנִי יוֹצֵא

רש"י

11. (1) Insa-
gesamt und völlig wird
er euch fortschicken. (2)
דבר נא drückt
eine Bitte aus: Ich bitte
dich, ermuntere sie, daß
sie sich ausleihen u. s. w.
damit jener Fromme Ab-
raham nicht sagen könne:
„sie werden sie knechten
und plagen“ dies hat er
ihnen erfüllt, aber das
Folgende: „sie werden
ausziehen mit großem Vermögen“ blieb unerfüllt. (4) Als
Mosche vor Pharao stand, wurde ihm diese Profeteiung zutheil, denn
von der Zeit an, als er von ihm weggegangen war, hat er ja sein
Gesicht nicht mehr gesehen. כחצות הלילה Wenn sich die Nacht theilt,
wie בעלות השחר wenn der Morgen aufgeht und dgl. Dies der Wort-
sinn von חצות, denn חצות ist kein Hauptwort für חצי. Unsere Ge-
lehrten lesen es als stünde כחצי הלילה, ungefähr, um die Mitte der

יא (1) כלה. גמדה. כלה: כלל בלכם יעשה: (2) דבר נא. אין נא. אלא לשון בקשה: בבקשה ממך. הודות על כך שלא יאמר אותו צדיק אחרים: ועבדים וענו אותם קיים בהם. ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. (כרכות ו'): (4) ויאמר משה כה אמר ה': בעמדו לפני פרעה ואמרה לו נבואה זו. שהרי משהא מלפניו לא הוסיף ראות פניו: כחצות הלילה. כחצות הלילה: כחצות כמו: בעלות: בחצות אפס בנה. והו משומו רשכו על אופניו שאין חצות שם דבר של חצי. ורבותינו הדשו כמו. כחצות הלילה. ואמרו שאמר משה:

בַּתוֹךְ מִצְרַיִם: (5) וּמֵת כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֹעָה הַיֵּשֶׁב עַל־כֶּסֶׁא
עַד בְּכוֹר הַשְּׂפָחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵי הָרִחִים
וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה: (6) וְהִיתָה אֶעֱקֶה
גְּדֻלָּה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּמֶהוּ
לֹא נִהְיָתָה וּבָמֶהוּ לֹא תִסָּף: (7) וְלִכְלֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרָץ כָּלֵב לִשְׁנוֹ

Emige: Um Mitternacht ziehe ich aus durch Mizrajim. (5) Da soll sterben alles Erstgeborne im Lande Mizrajim, vom Erstgeborenen Pharaos's, der auf dessen Throne sitzen sollte, bis zum Erstgeborenen der Magd, der hinter der Handmühle, und alles Erstgeborne des Viehes. (6) Und es wird

ein großes Geschrei sein im ganzen Lande Mizrajim, desgleichen nicht gewesen, und desgleichen nicht wieder sein wird. (7) Gegen alle Kinder Israhel aber wird kein Hund seine Zunge spitzen, weder gegen Men-

רש"י

בַּחֲצוֹת דְּמִשְׁמַע קְמוּץ לוֹ. אוֹ לִפְנֵי אוֹ לְאַחֲרָיו וְלֹא
אֶמֶר בַּחֲצוֹת. שָׁמָּה יֵשֶׁב אֲדִמְנִנִי פְרֹעָה יֵאמְרוּ:
מִשָּׁה בְּדֹא הָיָא אֲבָל הָקְדֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִדְעָ עֲתִיד
וְהָנֵעִי אֶמֶר. בַּחֲצוֹת (בְּרִכּוֹת ד'): (5) עַד בְּכוֹר
הַשֶּׁבִי. לָמָּה לָקוּ הַשֶּׁבִיִּים? כִּי שָׁלֹא יֵאמְרוּ.
יִרְאַתָם תִּבְעָה עַלְפֹנָם. וְהֵבִיא פְרִיעוֹת עַל מִצְרַיִם:
מִבְּכוֹר פְּרֹעָה עַד בְּכוֹר הַשְּׂפָחָה. כָּל הַפְּחוּתִים מִבְּכוֹר
פְּרֹעָה וְחֹשִׁיבִים מִבְּכוֹר הַשְּׂפָחָה הָיוּ כְּכֹלֵל. וְלָמָּה לָקוּ
בְּנֵי הַשְּׂפָחוֹת? שְׂאֵף הֵם הָיוּ מִשְׁתַּעֲבָדִים בָּהֶם וּשְׂמִחִים
בְּעֲבָדָתָם: וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה. לִפִּי שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵין לָהֶם.
כְּשֶׁהִקְבִּיהָ נִפְרַע מִן הָאֵימָה נִפְרַע מֵאֲלֹהֵיהָ (מְכִילֵת):
(7) לֹא יִחְרָץ כָּלֵב לִשְׁנוֹ. אוֹמֵר אֲנִי שְׂהוּא לִשְׁנוֹ
שְׂנוֹן. לֹא יִשְׁנוֹן: וְכֵן: לֹא יִחְרָץ לִבִּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אֵת לִשְׁנוֹ (יְהוֹשֻׁעַ י'): לֹא שְׁנוֹ. אוֹ תִחְרָץ (שְׁמוּאֵל

Nacht. Mofche sagte nämlich כחצות (mit כ) nahe daran, vor oder nach Mitternacht, und sagte nicht כחצות, genau, mitten in der Nacht, weil sich möglicherweise die Sternfeher Pharaos irren und Mofche Lügen strafen könnten; Gott dagegen, der die Zeitläufe genau kennt, sagte כחצות. Alle, welche weniger waren, als der Erstgeborne Pharaos und vornehmer als

der Erstgeborne der Sklavin, waren inbegriffen. Warum wurden auch die Kinder der Sklavin gestraft? Weil auch diese sie drückten und sich an ihren Leiden ergötzen. Und weil sie das Vieh anbeteten, wenn Gott eine Nation bestraft, straft er auch die Götter. (7) Ich denke, צח יחרץ bedeutet: schärfen, wie Jos. 10, 21 u. f. w. Niemand spitze seine Zunge; Sam. 2, 5, 24 תחרץ; Jes. 41, 16 למורג חרוץ; eine scharfe Dreschwalze;

schen, noch gegen Vieh; damit ihr erkennet, wie der Ewige unterscheidet zwischen Mizrajim und Israel. (8) Und herabkommen werden alle diese deine Knechte zu mir, und sich vor mir bücken und sprechen: Ziehe aus, du und all das Volk, das dir folgt, und darnach werde ich ausziehen. — Und er ging weg von Pharao in entbranntem Zorne. (9) Und der Ewige

hatte zu Mosche gesprochen: Pharao wird nicht auf euch hören, damit meine Wunder sich mehren im Lande Mizrajim. (10) Und Mosche

למאיש ועד-בהמה למען תדעו אשר
יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל:
(8) וירדו כל-עבדיך אלה אלי
והשתחו לי לאמר צא אתה וכל-העם
אשר-ברגלך ואחרי-כן אצא ויצא
מעם-פרעה בחר-אף: ס (9) ויאמר
יהוה אל-משה לא ישמע אליכם פרעה
למען רבות מופתי בארץ מצרים:
(10) ומשה ואהרן עשו את-כל-המפתיים

רש"י

Epr. 10 יד חרוצים die Hand des Umsichtigen, tüchtigen Kaufmannes. אשר יפלה er wird unterscheiden. (8) עבדיך Er erwies der königlichen Würde die schuldige Ehre, denn zuletzt ist Pharao des Nachts selbst zu ihm gekommen und sagte: Auf! ziehet fort aus der Mitte meines Volkes. Mosche aber sagte ihm nicht: du wirst selbst zu mir herabkommen. אשר

כי ה' השתגף. למות חרוץ שגון (שעיה מא): מחשבות חרוץ (משלי כא). אדם חרוץ ושגון: ויד חרוצים תעשיר (שם י) חרוצים סחרים שגונים. אשר יפלה. יבדיל: (8) וירדו כל עבדיך. חלק בבוד למלכות. שדרי בסוף ויד פרעה בעצמו אליו בלילה. ואמר: קמו צאו מתוך עמי: ולא אמר לו משה מתחלה: וירדו אל השתחויות לי (ובחים קט): אשר ברגלך. ההולכים אחרי עצתך והלוקד: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארצה. ויצא מעם פרעה. בשגור דבריו תצא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו: אל תוקף ראות פני: (9) למען רבות מופתי. מפת בכוחות וקריעת ים סוף ולגער את מצרים: (10) ומשה ואהרן עשו וגו'. כבר כתב לנו

Ich und Aharj ben Aza. Nachdem Mosche seine Worte bis zu Ende vorgetragen hatte, ging er von ihm weg. Mit entbranntem Zorn, weil Pharao zu ihm sagte: du sollst mein Anlig nicht mehr sehen. (9) Wunderzeichen: als die Tödtung der Erstgeborenen, das Spalten des rothen Meeres und das Versenken der Egypter in daselbe. (10) Dies wurde

הַאֵלֶּה לִפְנֵי פְרַעְהַ וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב
פְּרַעְהַ וַיֵּרָא־שָׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מֵאֶרְצוֹ: ס

יב (1) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־תִּהְיֶה
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (2) הַחֹדֶשׁ בָּנִה
לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רֹאשֹׁן הוּא לָכֶם

rajim und sprach: (2) Dieser Monat sei der Anfang der Monate:

רשי

ואת כָּל המוסתים ולא שָׁנָה כָּאן. אלא בשביל
לְסַמְכָה לַפְּרָשָׁה שֶׁלֹּא־חָיִיה:

יב (1) ויאמר ה' אל משה וא' אהרן. שְׁבִשְׁבִיל
שְׁאֲדָרְךָ עֲשֵׂה וְסַח בְּמוֹסָתִים בְּמִשְׁהָ. חֲלַק
לוֹ כְבוֹד וְהָ בְּמִצְוַת רִאשׁוֹנָה. שְׁכַלְלוּ עִם מֹשֶׁה בְּדָבָר:
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. חוּץ לְכֶרֶךְ: אוֹ אֵינִי? אֵלָּא בְּתוֹךְ
הַכֶּרֶךְ. תִּלְמַד לומר: בְּצִאתִי אֶת הָעֵדֶן וְנִי, וְמִדָּה.
תִּפְסֶלָה קִדָּה לֹא תִפְסֶלָל בְּתוֹךְ הַכֶּרֶךְ. לִפִּי שְׁהִיְתִידָה
מִלֵּאָה נִיחִיָּים: רְבוֹר תְּמוֹד קִדָּה לֹא כָּל שָׁנָה.
(מְכִילֵתָא): (2) הַחֹדֶשׁ הוּא. דְּרִאָּדוֹ לְכַנֶּה בְּחֻדוֹשָׁה.
וְאָמַר לוֹ: בְּשִׁהְיִידָה מִתְחַדֵּשׁ יְהוָה לָךְ רֹאשׁ חֹדֶשׁ.
(מְכִילֵתָא שִׁיר) וְאֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִידִּי מְשׁוּמֵי. עַל
חֹדֶשׁ נִסָּן אָמַר לוֹ: זֶה יְהוָה רֹאשׁ לְסֹדֶר מִנְּךָ תִּתְּשִׁים
שְׂדֵהָ אֵיד. קָרִי שְׁנֵי סִין שְׁלִישִׁי: הוּא. גְּמַקְשָׁה
מֹשֶׁה עַד מוֹלֵד הַלְכָּנָה. בְּאֵינוֹ שִׁיעוֹר תִּרְאָה וְתִרְיָה

und Aharon hatten alle diese Wunder gethan vor Pharao, aber der Ewige hatte das Herz Pharao's verhärtet, und er entließ die Kinder Israel nicht aus seinem Lande.

12. (1) Und der Ewige sprach zu Mosche und zu Aharon im Lande Miz-

rajim und sprach: (2) Dieser Monat sei der Anfang der Monate:

ja schon bei allen Wundern gemeldet, es wird hier darum wiederholt, um es mit dem nachfolgenden Abschnitte zu verbinden.

12. (1) אל משה וא' אהרן. Weil sich Aharon so gut wie Mosche mit der Ausführung des göttl. Auftrages befaßte, wurde ihm die Ehre theil, bei dem ersten Gebote mit Mosche zugleich angesprochen zu werden. בארץ מצרים. Außerhalb der Stadt, und nicht in der

Stadt, denn es heißt: Wenn ich aus der Stadt gehe, werde ich beten. Hat Mosche nun selbst ein kurzes Gebet nicht in der Stadt verrichten wollen, weil sie voller Gözen war, geschweige denn, daß ein so wichtiges Gesetz dort verordnet werden sollte! (2) הַחֹדֶשׁ הוּא. Nach dem einf. Sinne bezieht sich dies auf den Monat ניסן, er sprach, dieser sei in der Zahl der Monate der erste, אֵייר der zweite, סיון der dritte. הוּא Mosche fand die Erneuerung des Mondes od. auch מוֹלֵד zu erkennen schwierig; er wußte nicht, zu welcher Größe er angewachsen sein müsse, damit man darüber den üblichen Segen sprechen könne,

der erste sei er euch zu den Monaten des Jahres. (3) Redet zu der ganzen Gemeinde Israels, und sprecht: Am Zehnten dieses Monats sollen sie sich nehmen jeder ein Lamm für ein Stammhaus, ein Lamm für ein Haus. (4) Ist aber das Haus zu wenig für ein Lamm, so nehme

לחדשי השנה: (3) דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שיה לבית-אבת שיה לבית: (4) ואם-ימעט הבית מהיות משה ולבן

Haus. (4) Ist aber das Haus zu wenig er es mit seinem Nachbar, der zunächst ist

רשי

da wurde ihm mit einem Finger auf den Mond gezeigt und ihm bedeutet: wenn der Mond so aussieht, solle man den Segen (קידוש לבנה) sprechen. Wie konnte er ihm dies zeigen, da er doch nur bei Tag mit Mose gesprochen? denn es heißt ja: am Tage, da der Ewige mit Mose gesprochen? Allein Gott sprach mit ihm nahe vor Sonnenuntergang, und in der Dämmerung wurde der Mond ihm gezeigt. (3) Hat denn auch Tharon gesprochen? es heißt ja: Du (Mose) sollst reden?

ראייה לקדש. ויראה לו באצבע את הלבנה בקע ואמר לו: הנה ראה וקדש. וכיצד הראו? ודבר לא היה דבר עמו אלא ביום? שנאמר: ויהי ביום דבר ה': ביום צאתו: מן היום אשר צאה ה' ויראה: אלא סמך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו ויראהו עם השקרה: (3) דברו אל כל עדת. ובי אחר מדר? ויראה כבר נאמר: אמה תדבר אלא חולקין בבד זה לזה. ואומרים זה לזה: למדני. והדבר יוצא מבין שנידים כאלו שנידים מדרים. (מכילתא): דברו בעשר לחדש. דברו היום בראש חודש שקתהו בעשר לחדש הזה (מכילתא). פסח מצרים מקחו בעשר. ולא פסח חרות (פסחים צו): שה לבית אבות. משפחה אחת. הרי שהי מרובין: יכול שה אחד לקלו? תלמוד לומר שה לבית (שם). ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה א' שאין יכולים לאכלו. ויבוא ליד נותר. ולקח הוא ושכנו וכו' ויהי משמעו לפי פשוטו: ועוד ייש בו מדרש: ללמד. שאחר שנאמר עליו

Allein sie erzeigten sich gegenseitig Ehre und forderten von einander Belehrung. Die Unterredung ging daher von Beiden aus, als wenn sie Beide sprechen würden. Sagt ihnen heute am Neumonde, daß sie am zehnten des Monates das Lamm aussuchen sollen. Nur das Lamm für Bechach in Egypten wurde am zehnten gewählt, nicht aber auch für Bechach der kommenden Geschlechter. **זה** Ein Lamm für jede Familie; wenn diese aber zahlreich ist, sollte man da nur ein Lamm für alle nehmen? Darum heißt es: Ein Lamm für jedes Haus. (4) Wenn aber die Haus-

הוא ושקנו הקרב אל ביתו במכסת
 נפשת איש לפי אכלו תכסו על השנה:
 (5) שנה תמים זכר בן שנה יהיה לכם
 מן הכבשים ומן העזים תקחו: (6) והיה
 לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום
 לתדש הנה ושחטו אותו בל קהל עבד-

seinem Hause, nach Anzahl
 der Seelen; einen Jeden
 nach Verhältniß seines
 Essens sollt ihr zählen
 auf das Lamm. (5) Ein
 fehlerloses, männliches,
 einjähriges Lamm sollt
 ihr haben; von den Scha-
 fen oder Ziegen möget
 ihr es nehmen. (6) Und

es bleibe bei euch in Verwahrung bis zum vierzehnten Tage dieses
 Monats; dann schlachte es die ganze Versammlung der Gemeinde

רשי

יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנה ולהמנות על
 שה אחר. אף אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות
 משוך. יתמעטו בעוד השנה קדם. בהיותו בחיים ולא
 משוך. (פסחים פ"ט): במכסת. חשבון וכן
 מכסת הערבה (ויקרא כ"ו): לפי אכלו. הראוי
 לאכלו. פרט לחולה וקקן. שאינו יכול לאכול
 בזה (מכילתא): תכסו. תתמנן: (5) תמים. בלא
 מום: בן שנה. בר שנתו קרי: בן שנה. כלומר שגולד
 בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה:
 שאף עז קרי: שה. שגאמר ושה עזים: (6) והיה
 לכם למשמרת. יהיו לשון בקור מיום ר ימים קודם
 שחיתו. ומפני מה הקדים לקחתו לשחטתו ר ימים.
 מה שראו ענה בן בוסס דורות? הנה ר מתאי בן תרש

haltung für ein Lamm
 zu klein ist, daß es nicht
 verzehrt werden könnte
 und davon übrig bleiben
 müßte, dann soll er und
 sein Nachbar ein Lamm
 gemeinschaftlich nehmen,
 dies der Wortsin. Nach
 dem Talm. Pes. 89 heißt
 es, wenn man die Gesell-
 schaft zu zahlreich findet,
 so kann man sich nach
 Belieben zurückziehen, u.
 sich an eine andere Besach-
 Gesellschaft anschließen,
 allein dies kann nur dann

geschehen, solange das Lamm noch lebt, (מחיות wie מחיות), nicht aber
 nachdem es bereits geschlachtet ist. מכסת Zahl; ebenso M. 3, 27:
 Die Zahl der Schätzung. לפי אכלו Nach Verhältniß der
 Essenden, und Kranke, welche kein olivengroßes Stück (כזית) verzehren
 können, sind nicht mitzuzählen. תכסו sollt ihr zählen. (5) תמים feh-
 lerlos. בי שנה Das ganze Jahr hindurch heißt es einjährig, d. h. in
 demselben Jahre geboren. מן הכבשים Entweder eine Ziege, oder ein
 Schaf; eine Ziege wird auch so genannt, denn es heißt M. 5, 14:
 Zur Untersuchung, weil man vier Tage vor
 dem Schlachten untersuchen mußte, ob es fehlerfrei. Warum mußte es
 vier Tage vor dem Schlachten gekauft werden? was doch für פסח
 nicht befohlen wurde? R. Menasche ben Charasch bemerkt, es

Israels zwischen den beiden Abenden. (7) Und

ישראל בין הערבים: (7) ולקחו מז

רשי

heißt Ezch. 16, 8: Ich ging an dir vorüber, ich sah dich, und deine Zeit war da, die Zeit der Liebenden, d. h. es nahte die Zeit, welche ich dem Abraham zugeschworen, seine Kinder zu erlösen, sie hatten aber keine Pflichtgebote, wodurch sie sich würdig gemacht hätten, befreit zu werden, denn es heißt dort B. 7: Du warst nackt und bloß, da gab ihnen Gott zwei Gebote, daß des Pessach und der Beschneidung, sie beschnitten sich noch in derselben Nacht, wie es daß. heißt: Du wälztest dich in deinem Blute,

אמר, הרי הוא אומר: ואעבור עליך ואראך ודברתי עמך עת הדם (יחזקאל מז) הגיע שכועה שנשבעתי לאברהם שאנאל את בניו ולא היו בדם מצות להתעסק בהם כרי שגאלי שגאמר: ואת ערום וערירי. (שם) ונתן להם שתי מצות: דם פסח ודם מילה שגמלו באותו הדין שגאמר: מתבוססת בדמך בשני דמים. ואומר: גם את דם בריתך שלחתי אסירה מבור אין מים בו: (זכריה ט) ולפי שהיו שמונים באלילים אמר להם משכו וקחו לכם. משכו ידיכם מאלילים. וקחו לכם צאן של מצות: ושחטו אותו. וכי קלן שחטין? אלא מפאן ששלחו של אדם כמותו (מכילתא. קדושין מא): קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל. מפאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בני בתות זו אחר זו. נקנסו בת ראשונה ננעלו דלתות העדה וכו' פדאיתא בפסחים (דף סד): בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים שהשמש נוסה לבית מבוא לערב: ולשון: בין הערבים נראה בעיני: אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה.

(כרמיר) d. i. פסח דם מילה und דם פסח (כרמיר) ferner Zach. 9, 11: Deines Bundes-Blutes eingedenk befreite ich deine Gefesselten aus dem Kerker, wo es keinen Labetrunk gab; weil sie dem Götzendienste ergeben waren, im Bilde eines Lammes, daher heißt es: משכו d. i. zieht euch vom Götzendienste zurück und kauft euch ein Lamm, das euch geboten ist! Können es denn alle schlachten? Dies lehrt aber, daß ein Bevollmächtigter wie der Herr selbst anzusehen ist. Aus diesen drei Ausdrucksweisen entnahmen unsere Lehrer, daß man das Pessach-Opfer in drei verschiedenen Abtheilungen schlachtete, zuerst kam die eine Abtheilung, nach welcher die Thüren des Vorhofes geschlossen wurden, worüber im Talm. Pes. 64 ausführlich zu lesen ist. Von der sechsten Stunde des Tages und weiter heißt es הערבים, wenn nämlich die Sonne sich dem Untergange zu neigen anfängt (ערב); ich halte dafür, כי הערבים bezeichnet die Zeit zwischen der Abnahme des Tages und der Zunahme des Abends; das Erste trifft ein, wenn sich die Schatten

הָדָם וְנָתַנּוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־
הַמִּשְׁקָף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ
בָּהֶם: (8) וְיֹאכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלִילֵהָ
הַזֶּה צִל־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מִדְּרֵי־
יֹאכְלֶהוּ: (9) אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא

von dem Blute sollen sie nehmen und thun an die beiden Pfosten und an die Oberschwelle, an den Häusern, in welchen sie es essen. (8) Und das Fleisch sollen sie essen in dieser Nacht; gebraten am Feuer mit ungefäuer-

tem Brode nebst bittern Kräutern sollen sie essen. (9) Ihr sollt nichts

רשי

עֲרִיבַת הַיּוֹם בְּתַחֲלִיל שְׁבַע שְׁעוֹת מִכִּי יִגְשׁ צִלְלִי עֶרֶב.
וְעֲרִיבַת הַלַּיְלָה בְּתַחֲלִיל הַלַּיְלָה. עֶרֶב לִשׁוֹן נִשְׁאָף
וְחִשְׁךָ קָמוּ, עֶרֶבָה בְּלִשׁוֹנָה (יִשְׁעִיהָ כִּד): (7) וּלְקַחְוּ
מִן הָדָם. זֶה קִבְּלַת הָדָם, יָכוֹל בִּיד, תִּלְמֵד לִזְמֵר אֲשֶׁר
בִּסְפָּה: הַמְּזוּזוֹת. הֵם הַקּוֹסּוֹת אֶחָת מִבָּאֵן לְתַתָּה וְאַחַת
מִבָּאֵן: הַמִּשְׁקָף, הוּא הָעֵלְיוֹן שֶׁהַדָּלֶת שְׂנֹקָה עֲלָיו
כְּשֶׁמִּתְקַרֵּן אוֹתוֹ לִינְטֵל בְּלִעְזָא: (לִינְטֵל עֲבֵד־
סוּמָאֵם), וְלִשׁוֹן שְׂנֹקָה הַבָּשָׂה, כִּמוֹ קוֹל עֲלֵה נֶדֶף
(וִיקְרָא כִּי) מִרְסָא דְשִׁקְפָה חֲבִירָה מִשְׁקוּפִי: עַל
הַבָּתִּים. וְלֹא עַל מִשְׁקוֹף וּמַזְזוֹת שֶׁבְּבֵית הַחֵבֶן וּבְבֵית
הַבֶּקֶר, שְׂאֵין דְּרִין בְּתוֹכּוֹ: (8) אֶת הַבֶּשֶׂר, וְלֹא גִידִים
וְעִצָּמוֹת. (מִסְחִים סִינ): וּמִצּוֹת עַל מִדְּרֵי. בָּל עֲשֹׂב
מִדְּנִקְרָא מִדֹּד, וְעוֹם לֵאכּוֹל מִדְּנִקְרָא: לְהִמְקִירוֹ אֶת
חֲדָיִם: (9) אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. שְׂאֵינוּ צִלְלִי בָּל
אֲדִינוּ קִרְאוֹ: נָא, בְּלִשׁוֹן עֶרֶבִי: וּבִשְׂרֵי מִבּוֹשֶׁל. בָּל

wenden, das Zweite, wenn es Nacht zu werden beginnt. Erv Bedeutung Verdüsterung, Dämmerung und Finsterniß, wie Jes. 11: עֲרִיבָה שְׂמַחַה verdustert ist alle Freude. (7) ולקחו מן הדם D. i. das Auffangen des Blutes, nicht mit der Hand, denn es heißt W. 22 vom הדם אשר בסף vom Blute, das im Becken ist. Die stehenden Pfosten, eine rechts und die andere links. המשקוף Die Oberschwelle, worauf die Thüre fällt, wenn

man sie schließt. שִׁקְפָה heißt klopfen, Mt. 3. 26: חֲבוּרָה= Dnf. כֵּל מִרְסָא דְשִׁקְפָה das Kauschen eines fallenden Blattes; חֲבוּרָה= aber nicht auf die Pfosten und Schnallen der Scheunen und Stallungen, in denen man nicht wohnt. (8) ואכלו את הבשר Aber nicht Abern und Knochen. וּמִדְּרֵי מִדְּרֵי Bittertraut heißt מִדְּרֵי; er gebot ihnen, etwas Bittertraut zu genießen, zur Erinnerung an das ihnen verbitterte Leben. (9) נא Was nicht recht ausgebraten ist, heißt arabisch מִבּוֹשֶׁל. Dies ist alles im Verbote נא inbegriffen. Woher ist erwiesen, daß man es in anderen Flüssigkeiten ebenfalls nicht kochen darf? dafür heißt es

davon essen halbgar, oder in Wasser völlig gekocht, sondern am Feuer gebraten, sein Kopf mit seinen Schenkeln und seinem Eingeweide. (10) Und ihr sollt nichts davon übrig lassen bis zum Morgen, und was davon übrig geblieben bis zum Morgen, sollt ihr im Feuer verbrennen. (11) Und also sollt ihr es essen: Eure Lenden gegürtet, eure Schuhe an euren Füßen, und euren Stab in eurer Hand, und so sollt ihr es essen in Eilfertigkeit:

רשי

ובשל מבושל d. i. jede Art von Rothen. כי אם Oben wurde das Gebot des Bratens ausgesprochen, hier wurde demselben das Verbot hinzugefügt, es durchaus nicht anders, als gebraten zu essen. על כרעיו Man muß es ganz braten, mit Kopf, Kniestücken und Eingeweiden; die Eingeweide wurden wieder hineingegeben, nachdem sie rein gewaschen worden sind. על על ist wie ist sammt ihrem Geere, gleich צבאותם, wie

sie sind, auch hier soll es verzehrt werden, wie es beschaffen ist. (10) והנותר (11) Wozu steht עד בקר wiederholt? Um anzuzeigen, daß der Morgen, welcher gewöhnlich vom Sonnenaufgang gerechnet wird, hier schon vom Anbruch der Morgenröthe zu rechnen sei, von wann es nicht mehr gegessen werden darf; so der Wortlaut, n. d. Talm. deutet es darauf, daß man es nicht am andern Morgen dürfe, sondern erst am andern Morgen, und es soll also lauten: Was vom ersten Morgen übrig bleibt, muß bis zum andern Morgen stehen bleiben und dann verbrannt werden. (11) מתניכם הגרים געליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם

זה באזהרת לא תאכלו (מכילתא פסחים מ"א): במים. מנין ישאר משקין? תלמוד לומר ובשל מבושל. מכל סקום (פסחים שם): כי אם צלי אש. למעלה נזר עליו במזגרת עשה. ובאן הוסף עליו לא תעשה: אל תאכלו ממנו. כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. צלילו כדו באחד. עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו ובני מעיו: נותן לחוכו אתר הדיחוק (פסחים ע"ד). ורשון: על כרעיו ועל קרבו. כלשון: על צבאותם. כמו: בצבאותם. כמו: אתה אתה גמול שהוא כל בשדו משלם: (10) והנותר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר: עד בקר פעם שנייה? ליתן בקר על בקר. שהבקר משמעו משענה הנין חתמה: וכן הכתוב להקדים שאמר באכילה מעלות השחר: והו' לפי משמעו. ועוד מדרש אחר: למד. שאינו נשרף ביום אלא בסתת: ובקד תרשנו: והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו: (11) מתניכם

zum Zeichen an den Häusern, in welchen ihr seid; und sehe ich das Blut, so schreite ich über euch weg, und es wird an euch keine Plage zum Verderben kommen, wenn ich schlage im Lande Mizrajim. (14) Und dieser Tag bleibe euch zum Andenken, und ihr sollt ihn feiern als ein

רש"י

Nur euch soll es zum Zeichen dienen, aber nicht Anderen, deshalb wurde das Blut nach innen gesprengt. וראיתי את הדם Vor Gott ist ja doch Alles offenbar? Mein Gott sagte: ich werde mit Bedacht auf alle jene schauen, die meine Befehle vollführen, und werde sie verschonen. Ich werde schonen ähnlich dem Jes. 31 פסוק ושמרתי ושמרתי ושמרתי. Ich glaube jedoch,

ססוח bedeutet überall: Hüpfen und schreiten, ופסחתי heißt, Gott schritt hinweg von den Häusern Israels zu denen der Ägypter, denn sie wohnten unter ihnen; ebenso Kön. 1, 18: ססחים umherhüpfen, auch die Lahmen ססחים haben einen hüpfenden Gang; ebenso ושמרתי er überhüpft und rettet aus der Mitte der Getödteten, ולא יהיה בכם Wohl aber wird sie die Ägypter treffen; wenn ein Ägypter im Hause eines Israeliten sich befand, wurde er etwa gerettet? es heißt: Es wird euch keine Plage treffen, wohl aber den Ägypter in euerem Hause; und wenn ein Israelit im Hause eines Ägypters weilte, könnte man meinen, daß er ebenfalls umkommen mußte, deshalb heißt

שפטים אני ה'. אני בעצמי ולא על ידי שליח: (13) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות. מפאן שלא נתנו הדם אלא מפאנים: וראיתי את הדם. הכל נגדו לפני? אלא אמר הקב"ה: נתן אני את ענין לראות שאחם עסקים במצותי ופסחתי אני עליכם: ופסחתי. וחסמתי: ודומה לו: פסחתי המל"ש (ישע' ל"א). ואני אומר. כל פסחתי. לשון דלוג וקפצתה. ופסחתי מדלוג היה מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרים זה בתוך זה. וכן: פסחתי על שתי הפעמים (מלכים א' י"ח). וכן כל הפסחים הלכים בקופצים. וכן: פסחתי המל"ש. מדלוג וממל"ש מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הויה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל יכול ימל"ש. תלמוד דומר: ולא יהיה בכם נגף. אבל הויה במצרי שבביתכם. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי שומע אני ידקה כמותו? תלמוד דומר ולא יהיה בכם נגף (מכילתא): (14) לזכרון. לדורות: והנחתם אותו.

זִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדִרְתֵּיכֶם
חֻקַּת עוֹלָם תַּחֲנִיחוּ: (15) שִׁבְעַת יָמִים
מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֶחָד בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן
תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם כִּי בֹל־אֵכֶל
חֶמֶץ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִיִּשְׂרָאֵל

fern; denn wer Gefäuertes ißt, diese Seele soll ausgerottet werden aus Israel, vom ersten Tage bis zum siebenten Tage. (16) Und

רש"י

יום שְׁדוּ לָךְ לזָכְרוֹן, אִתָּה חֲנֻנִי: וְעֵדֶיךָ לֹא שָׁמְעוּ
אִי הָיוּ יוֹם הַזִּכְרוֹן, תִּל זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
יִצְאֲתֶם, לְמַדְנִי שֵׁשׁ הַיָּצִיָּאָה הוּא יוֹם שֶׁל זִכְרוֹן,
וְאִי הָיוּ יוֹם יִצְאָה? תִּל: מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יִצְאָה, הָיוּ
אוֹמְרֵי יוֹם טַו בְּנִסְכֵּן הוּא שֶׁל יוֹם שְׁדוּ לִיל טַו אֵכֶל
אֶת הַפֶּסַח, וְלִבְרָךְ יִצְאָה (מִכִּלְתָּא): לְדוֹרוֹתֵיכֶם.
שׁוֹמֵעַ אֲנִי מַעֲשֵׂה דוֹרוֹת שְׁנַיִם תִּל. חֻקַּת עוֹלָם תַּחֲנִיחוּ
(מִכִּלְתָּא): (15) שִׁבְעַת יָמִים, שְׁמִינָא שֶׁל יָמִים:
שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ, וּבְמָקוֹם אֲחֵר הוּא אוֹמֵר:
שִׁשִּׁת יָמִים תֹּאכְלוּ מִצּוֹת? לָמַד עַל שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח
שְׁאִינוּ חוֹבֵה לֵאכֹל מִצּוֹת, וּבִלְבָד שְׂאֹר יֵאָכֵל חֶמֶץ:
מִנֵּן אָף שֶׁשְׁדוּ רְשׁוּת, תִּל: שִׁבְעַת יָמִים, זוֹ מִדָּה
בְּתוֹרָה: דָּבָר שְׁדוּהָ בְּכָלל וְיִצְאָה מִן הַכֹּהֵל לְלַמֵּד דָּא
לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ בִּלְבָד יִצְאָה, אֲלֵא לְלַמֵּד עַל הַכֹּהֵל כִּלּוֹ
יִצְאָה, מִה שְׁבִיעֵי רְשׁוּת אָף שִׁשִּׁי רְשׁוּת: יָכוֹל אָף

Fest für den Ewigen; bei euren künftigen Geschlechtern sollt ihr ihn als ewige Saugung feiern. (15) Sieben Tage sollt ihr Ungesäuertes essen; jedoch am ersten Tage den Sauerteig weggeschafft haben aus euren Häu-

es: Es wird euch keine Plage treffen. (14) לזכרון וּחַגְתֶּם. Für die Nachwelt. וְחַגְתֶּם. Den Tag, welcher dem Andenken gilt, sollst du feiern; wir wissen aber nicht, welchen Gedenttag? deßhalb heißt es: Gedente dieses Tages, an welchem ihr aus Egypten gezogen seid, daraus geht hervor, daß der Tag des Auszuges der Erinnerungstag sein soll. An welchem Tage zogen sie aus? Am Tage nach dem Pessach zogen

sie aus, s. M. 4, 33: D. i. am 15. Nisan, das ist der Festtag, denn die Nacht vorher verzehrten sie das Pessach-Lamm und den Morgen darauf zogen sie aus. לדרתכם. Man könnte hieraus eine kleinste Mehrzahl דורות auf zwei Geschlechter hindeuten? es steht deßhalb: חקת עולם ein ewiges Gesetz! (15) שִׁבְעַת יָמִים. Eine Siebenheit von Tagen. מִצּוֹת תֹּאכְלוּ. An einer andern Stelle M. 5, 16, 8, heißt es doch: „Sechs Tage sollt ihr ungesäuerte Kuchen essen“? Daraus folgt, daß es am siebenten Tag nicht mehr Pflicht ist, Ungesäuertes zu Essen, man darf nur kein Gesäuertes (חֶמֶץ) genießen. Woher wissen wir aber, daß es an den sechs Tagen ebenfalls frei steht? Weil es M. 5, 16, 8, heißt: שִׁשִּׁת יָמִים u. s. w.

am ersten soll Ausrufung der Heiligkeit und am siebenten Tage soll Ausrufung der Heiligkeit bei euch fein; keinerlei Werk soll

מיום הראשון עד יום השביעי: (16) ובימים
הראשון מקרא קדש ובימים השביעי
מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה

רשי

das ist eine der Hauptregeln der Thora: Ein im Allgemeinen ausgesprochenes Wort, welches um eine Lehre zu betonen aus der Allgemeinheit heraustritt, nicht nur hinsichtlich seiner selbst, sondern auch hinsichtlich des Allgemeinen belehrt:

לילה הראשון רשות: ת"ל: בערב תאכלו מצות הקטוב
קבעו חובה (פסחים קיד): אך ביום הראשון תשבתו
שאור. מערב יום וקריי: ראשון לפי שהוא לפני
השבעה, וקריי מקדש קריי ראשון, כמו הראשון
אדם תולד (איוב טו) הלפני אדם נולדת? או אינו
אדם ראשון של י' ת"ל לא תשחט על חמין, לא
תשחט הפסח, ועדיין חמין קיים (מכילתא): הנמש
הוא. קשה בנפשה ובעתה. קרם לאגוס. משראל.
שומע אני תבנת משראל, ותלך לה לעם אחר:
ת"ל במקום אחר. מלפני בכל מקום שהוא רשתי:
(16) מקרא קדש. מקרא. שם דבר. קרא אותו קדש

So wie es hier am siebenten Tage frei steht, zu essen oder nicht, ebenso ist es an den sechs Tagen Jedem anheimgegeben. Nun könnte man denken, daß es auch die erste Nacht (Pessach) so sei? darum heißt es: Am ersten Abende (des 15. Nisan) sollt ihr ungeäuerte Brode essen, d. h. es ist gesetzliche Pflicht. ביום הראשון תשבתו שאור D. i. schon am Vorabende muß alles Geäuerte weggeschafft werden; er heißt der erste, weil er den sieben Tagen vorangeht; wir finden so, daß Vorangehendes ראשון heißt, ג. B. Job 15, 6; אדם תולד הראשון אדם bist du denn früher da gewesen, als irgend ein Mensch? Oder sollte man unter הראשון ביום den ersten der sieben Feiertage verstehen? Darum heißt es: Du sollst nicht das Pessach-Opfer beim geäuerten Brode schlachten, dies muß zuvor weggeräumt sein. Wenn sie es vorsätzlich gethan, Gezwungene sind davon ausgenommen. Man könnte denken, sie soll nur von ישראל ausgestoßen werden, sie könnte aber zu einer andern Nation übergehen, daher heißt es מלפני M. 3, 22, 3: von meinem Antlitz hinweg, und mein Gebiet ist überall. (16) מקרא קדש Das מקרא ist ein

לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל
נֶפֶשׁ הוּא לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָהֶם:
(17) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת לִי בַעֲצֵם
הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדְּכֶם מִמִּצְרָיִם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: (18) בְּרֹאשׁוֹן
בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב

gethan werden an denselben, nur was für irgend eine Seele zum Essen ist, das allein kann für euch zubereitet werden. (17) Und beobachtet das Ungefäuerte, denn an eben diesem Tage habe ich ausgeführt eure Schaaren aus dem Lande Mizrajim; so beobachtet diesen Tag bei euren künftigen

Geschlechtern als ewige Sagung. (18) Im ersten Monat, am vierzehnten Tage des Monats, am Abend sollt ihr Ungefäuertes essen,

רש"י

לֹאכִילָה וְשִׁתִּיָּה וְכִסּוּת. (מכילתא): לֹא יַעֲשֶׂה
בָהֶם. אִפְּלוּ עַי אֲדָרִים: הוּא לִבְדּוֹ. הוּא וְלֹא
מִקְשָׁדָיו שֶׁאֲשֶׁר לְעֹשׂוֹתָן מִצִּיּוֹם: לְכָל נֶפֶשׁ. אִפְּלוּ
לְבָהֶמָּה: יָכוֹל אֶךְ לְנֶגְרִים: תֵּל אֶךְ (בַּיָּצֵה כִּדָּה בִּיר):
(17) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת. שְׂעָרָא יָבִאוּ לְיַד חֲמִין
מִפְּאֵן אֲמִרוּ: תַּחַם תְּלֻשׁוֹשׁ בְּצוֹנָן. רַבִּי יֵאָשֶׁה אָמַר.
אֵל תְּהִי קוֹרָא אֶת הַמִּצְוֹת. אָמַר: אֵת הַמִּצְוֹת. כִּדְרָךְ
שְׂאִין מִחֲמִין אֵת הַמִּצְוֹת בְּךָ אֵין מִחֲמִין
אֵת הַמִּצְוֹת אֵלָּא אִם בְּאֵר לְדָה עֲשֶׂה
אוֹתָהּ מִיד: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה. מִמְּלָאכָה:
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם. לְפִי שְׂעָרָא נִאֲמַר דִּדְוֹת וְחֻקֹּת
עַל הַמְּלָאכָה אֵלָּא עַל הַחֲנִינָה לְכֹן חֹר וְשִׁנְאוֹ בָּאֵן
שְׂעָרָא תֵּאֲמַר אֲדָרִית בְּךָ מְלָאכָה. לֹא יַעֲשֶׂה. לֹא
לְדֹרֹת נִאֲמַר אֵלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר: (18) עַד יוֹם הָאֶחָד

Hauptwort: Renne diesen Tag heilig, in Bezug auf Speise, Trank und Kleidung. לא מלאכה לא יעשה Selbst nicht durch Andere. הוא Nur dies (die Speisebereitung), aber nicht vorbereitende Arbeiten, welche schon vor Eingang des Festes geschehen soll. יאכל לכל נפש Auch für das Vieh. (17) ושמרתם את המצות Damit es nicht חמץ werde; daraus erhellt, eine im Aufschwellen begriffene מצה glättet man mit kal-

tem Wasser. R. Joschia erklärt: man lese nicht die מצות, sondern die מצות: so wie man die מצה nicht säumend machen darf, ebenso soll jedes göttl. Gebot מצוה ungesäuert, sobald es sich dir darbietet, vollzogen werden. ושמרתם Ihr sollt euch vom Arbeiten fernhalten. Weil die לדרותיכם sowie חקת עולם nur hinsichtlich der Feste vorkommt, so wird dies hier beim Arbeiten wiederholt, damit man nicht sagen solle, die Warnung, irgend eine Arbeit zu thun, hätten die kommenden Geschlechter zu beachten, dies sei bloß diesem Zeitalter geboten, daher steht auch לדרותיכם für alle Zeiten. (18) ער יום האחר ועשרים

bis zum ein und zwanzigsten Tage des Monats am Abend. (19) Sieben Tage soll Sauerzig nicht gefunden werden in euren Häusern;

denn wer Säuerndes ißt, diese Seele soll ausgerottet werden aus der Gemeinde Israels, sei es ein Fremdling, oder ein Eingebore-

רש"י

Wozu wird dies erwähnt? es steht ja schon, sieben Tage usw. Aber es heißt ימים Tage, woher ist nun erwiesen, daß auch die Nächte mitinbegriffen sind? daher steht ער יום d. h. bis zum 21. Tage fort. (19) לא ימצא בבתיכם (19) Woher das Verbot, Ungesäuertes auch an andern Plätzen, z. B. Felder, Weingärten aufzubewahren? Weil es weiter Cap. 13, 7 heißt

בביתך בכל in deinem ganzen Gebiete. Allein was lehrt uns בתיכם? Es zeigt an, so wie dein Haus unter deiner Botmäßigkeit steht, so auch das ganze dir gehörende Gebiet. Das Haus eines Nichtisraeliten, welches bei einem Isr. sich befindet, wofür dieser keine Verantwortung hat, ist hievon ausgeschlossen. לא ימצא בבתיכם (19) die Ausrottungsstrafe erfolgt auch bei שאר; zwar steht schon die Strafe bei חמץ erklärt, allein שאר wird deshalb erwähnt, damit man nicht denke, für חמץ, das genießbar ist, folgt Strafe, für שאר hingegen, weil es ungenießbar ist, folgt sie nicht; und wäre die Strafe blos bei שאר und nicht auch bei חמץ erwähnt gewesen, so hätte man denken können, die Strafe erfolgt bei שאר deshalb, weil es auch andere Speisen in Gährung bringt, was bei חמץ nicht der Fall ist, darum sei dabei keine Strafe zu besorgen, daher werden beide angeführt. וכן ובאורה ברך Weil das Wunder den

תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים
לחדש בערב: (19) שבעת ימים שאר
לא ימצא בבתיכם כי כל אכל
מחמצת ונקרתה הנפש יהוא מערת

ועשרים. למה נאמר? והלא כבר נאמר: שבעת
ימים? לפי שנאמר ימים לילות מנן? תל: עד יום
האחד וכו': (19) לא ימצא בבתיכם. מנן? בביתך?
תל: בכל גבולך מה תל. בבתיכם? מה ביתך
ברשותך. את גבולך שברשותך: יצא חמצו של גבול
שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל
אוכל מחמצת. לענין פרת עד השואר: והלא כבר
עניש על החמץ? אלא שלא תאמר חמץ שראוי
לפאקידה, עניש עליו שואר שאינו ראוי לפאקידה
לא יעניש ע"יו, ואם עניש על השואר ולא עניש עד
החמץ, היתי אומר שואר שהוא מחמץ אחרים, עניש
ע"יו: חמץ שאינו מחמץ אחרים, לא יעניש ע"יו
לכך נאמר שניהם (מכילתא): בנ ובאורה הארץ.

יִשְׂרָאֵל בְּנֵר וּבְאֻזְרָה הָאָרֶץ: (20) כָּל־
מִחְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ בָּכֶם מִיִּשְׁבְּתֵיכֶם
תֹאכְלוּ מִצֹּת: פ חמישי

(21) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכְּנוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן
לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ דֹהֶפֶסֶס׃
(22) וּלְקַחְתֶּם אֶגְבֵּת אֵזוֹב וַיִּטְבַּלְתֶּם בָּדָם
אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקָה וְאֶל־
שְׁתֵּי הַמַּוּזוֹת מִן־הַדֶּהֱם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם
לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִמִּטַּח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר׃

schwelle und an die beiden Pfosten von dem Blute, das in dem Becken; ihr aber gehet Keiner aus dem Eingange seines Hauses bis

רמשי

לפי שהם נעשה לישראל. הוצרך לרבות את היום: (20) מחמת לא תאכלו. אותה עד אכילת שאור: כל מחמת. להביא את תעדיבתו: בכל מושבותיכם תאכלו מצות. זה בא ללמד, שתהא ראיה לאכל בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחסות תודה (מכילתא ע"ש): שאינם ראויים לאכל בכל מושבות אלא בירושלים: (21) משכו, מי שיש לו צאן: משוך משלו: וקחו, שאין לו יקח מן השוק: למשפחותיכם שיה לבית אבות: (22) אוזב, מין ירק שיש לו גבעולי: אודות אוזב, ב' קלחין קרוין אגודה: אשר

ner des Landes. (20) Keinerlei Säuerndes sollt ihr essen; in allen euren Wohnsitzen sollt ihr Un-
gesäuertes essen. (21) Da rief Mose alle Ältesten Israels, und sprach zu ihnen: Holet herbei und nehmet euch Schafe nach euren Familien, und schlachtet das Besach. (22) Und nehmet ein Bündel Ysop und tauchet es in das Blut, das in dem Becken, und laßt es gelangen an die Ober-

Israeliten geschah, so mußte die Straffälligkeit hinsichtlich der Fremden erwähnt werden. (20) לא תאכלו מן הארץ. Ein Verbot des שאור. כל מחמץ verbietet jede Speise, der שאור beigegeben ist. כל משובתיכם. Dies lehrt, daß die מצות so zubereitet sein müssen, daß man sie Allorten

essen dürfe, ausgeschlossen sind solche, die aus dem zweiten Zehnten (מעשר שני) und den Kuchen des Dankopfers (חלת תודה) zubereitet sind, welche man nur in Jerusalem verzehren durfte. (21) **משכו** Wer Schafe hat, der hole eines von seiner Heerde. **וקרו** wer keine hat, kaufe es vom Markte. **למשפחתכם** Ein Lamm für je eine Familie. **אזב** Ein Kraut, das Stängel hat. **אנורת אזב** Drei Stängel geben ein Bündel. **בסך** im Becken, wie Röm. 2, 12 **בסות בסך** **מן הדם אשר בסך** Warum wird dies wiederholt? damit man nicht denke, einmaliges

zum Morgen. (23) Und der Ewige wird vorüberziehen, um Mizrajim zu schlagen; sieht er dann das Blut an der Oberschwelle und an den beiden Pfosten, so wird der Ewige wegschreiten über den Eingang, und den Verderber nicht hineingehen lassen in eure Häuser, um zu schlagen. (24) Und ihr sollt dies beobachten als Gesetz für dich und für deine Söhne

auf ewig. (25) Und es geschehe, wenn ihr in das Land kommt, welches der Ewige euch geben wird, so wie er geredet, so beobachtet diesen Dienst. (26) Und es geschehe, wenn eure Kinder zu euch spre-

(23) וְעָבַר יְהוָה לְגִנָּף אֶת־מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַפָּסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחָת לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לְגִנָּף: (24) וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבְנֶיךָ עַד־עוֹלָם: (25) וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתֵן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת־הַעֲבָדָה הַזֹּאת: (26) וְהָיָה כִּי־יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה

רש"י

Eintauchen sei für alle drei Sprengungen hinreichend, darum steht כספ Wiederholt, um anzudeuten, daß man bei jeder Sprengung einmal eintauchen muß. ואתם לא Dies lehrt, daß sobald der Zerstörer die Gewalt erhalten, zu vernichten, er keinen Unterschied zwischen dem Frommen und Böfewicht macht, und die Nacht begünstiget das verderbliche Trei-

בספ. בבלי. כמו ספוט בספ (מלכים ב' י"ב): מן הדם אשר בספ. למה חזר ושנאו? שלא תאמר טבילה אחת לשלוש הפסוקות. לכך נאמר עוד: אשר בספ. ושנאו כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בספ. עד כל הנעה טבילה: ואתם לא תצאו ונו. מניד, שאחר שנתינה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע ולילה רשות למחבלים. הוא. שנאמר: בו חרמוש כל חיתו יער (תהלים קד'): (23) ופסח. וחסל. וייל וילג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו היכולת לבא כמו: ולא נתנו אלהים לדרע עמרי (בראשית ל"א): (24) והיה כי תבואו. חלה הפסוק מצוה זו בביתכם לארץ ולא נתחייבו במדבר. אלא פסח אחד שעשו בשעה השנית על פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר?

ben, so heißt es auch Ps. 134, 20: In ihr regt sich alles Wild des Waldes. (23) Und Er wird schonen, oder er wird überspringen. Er wird ihm die Kraft nicht verleihen zu kommen; ähnlich: (25) Und die Vollführung dieses Dienstes wird von dem erfolgten Einzuge in das Land abhängig gemacht; in der Wüste brauchten sie das Besack nur ein einziges mal zu feiern, nämlich im zweiten Jahre auf Gottes Befehl. כאשר דבר

הַעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: (27) וַאֲמַרְתֶּם וְבַח
פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פֶּסַח עַל-בְּתִי
בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּגִנְפוֹ אֶת-
מִצְרַיִם וְאֶת-בְּתִינוּ הַצֵּיל וַיִּקַּד הָעָם
וַיִּשְׁתַּחֲוּ: (28) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן
עֲשׂוֹ: ס שש (29) וַיְהִי וַיִּבְחָצֵי הַלֵּילָה
וַיְהִי הַבֶּהָ כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבְּכוֹר פְּרֹעֶה הַיֹּשֵׁב עַל-פֶּסְאוֹ עַד בְּכוֹר
הַיֹּשֵׁב אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר

chen: Was soll euch die-
ser Dienst? (27) So
sprach: Es ist ein
Pessach-Opfer für den
Ewigen, der wegstritt
über die Häuser der
Kinder Israel in Miz-
rajim, als er die Miz-
rajim schlug, und unsere
Häuser rettete. Und das
Volk verneigte und bückte
sich. (28) Und die Kin-
der Israel gingen und
thaten es wie der Ewige
Mosche und Aharon ge-
boten, so thaten sie. (29)

Und es geschah in der Mitternacht, da schlug der Ewige alles Erst-
geborene im Lande Mizrajim, vom Erstgeborenen Pharaos, der auf
dessen Thron sitzen sollte, bis zum Erstgeborenen des Gefangenen,

רשי

וַהֲבֹאֲתִי אִתְּכֶם אֶל הָאָרֶץ וְגו' (שמות ו') : (27) וַיִּקַּד
הָעָם. עַל בְּשׂוֹרַת הַנֶּאֱמָרָה וּבִיאַת הָאָרֶץ וּבְשׂוֹרַת
הַבָּנִים שִׁדְדוֹ לָכֶם: (28) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי.
כָּבֵד עָשׂוּ. וְהִלָּא מִיָּד נֹאמַר לָכֶם? אֵלֶּא מִכֵּיָן שִׁקְבְּלוּ
עֲלֵיהֶם. מַעֲלָה עֲלֵיהֶם כְּאֵילוֹ עָשׂוּ (מכילתא): וַיֵּלְכוּ
וַיַּעֲשׂוּ. אֵף הַלֵּילָה מִגֵּד הַתּוֹב לִיתֵן שָׂכָר לַהֲלִיכָה
וּשְׂכָר לַעֲשִׂיָּה: כֹּאשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. לַהֲבִיד
שְׂבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דָבָר מִקֵּל מִצּוֹת מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן. וּמִדּוּ: בֶּן עֲשׂוֹ? אֵף מִשְׁדֵּה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ:
(29) וַיְהִי. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: וְה' הוּא וְכִי דִּינוּ.

Wo sprach er dies? M.
2, 6, Ich werde euch in
das Land bringen. (27)
Danke für die Verheißung ihrer Be-
freiung, für das Kom-
men in das Land und
daß sie Kinder haben
werden. (28) Haben sie es denn schon
vollführt? es wurde ja

erst am Neumonde, am vierzehnten zu thun befohlen? Weil sie es
aber auf sich nahmen, so wird es als schon vollführt betrachtet. וַיֵּלְכוּ
Auch das Gehen wird angerechnet, um so ihre Bereitwilligkeit
dazu wie die That zu belohnen. כֹּאשֶׁר צִוָּה ה' Dies kündigt das Lob
der Israeliten, daß sie keines der göttl. Befehle unbeachtet ließen;
das u. lehrt, daß auch Mosche und Aharon dasselbe thaten.
(29) וַיְהִי Bedeutet überall: Gott und sein Strafgericht; denn das ו
bezeichnet eine Vermehrung, man sagt: wie dieser und jener. הִכָּה
Auch wenn Einer von andern Völkern sich in Egypten auf-

der in dem Gefängniß war, und alles Erstgeborene des Viehes. (30) Da stand Pharao auf in der Nacht, er und alle seine Knechte und alle Mizrajim, und es war ein großes Geschrei in Mizrajim, denn kein Haus, in welchem nicht

ein Todter war. (31) Und er ließ Mosche und Aharon in der Nacht rufen, und sprach: Macht euch auf! ziehet weg aus meinem Volke, sowohl ihr, als die Kinder Israel, und geht, dienet dem Ewigen,

רש"י

hielt, Pharao מבכר פרעה selbst war ein Erstgeborener, der von den Erstgeborenen übrig blieb, auf ihn wird das Sprichwort (oben 9, 16) angewendet: dich habe ich bestehen lassen, um dir meine Macht (am Schilfmeere) zu zeigen! עד בכור השכי welche über die Leiden der Israeliten frohlockten, damit sie nicht sagen könnten, unsere Götter brachten diese Strafen; der Erstgeborene der Sklavin war inbegriffen, denn man zählte von dem

שהיו לשון חוסמות הוא. כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחת והוא במצרים: מבכר פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתד מן הבכורות. ועליו הוא אומר: בעבור זאת העמדתיך: עד בכור השבי. שהיו שמחין לאדם של ישראל. ועוד שראו יאמרו: וראתנו הביאה הפורענות. ובכור השפחה בכלל היה. שהרי מנה מן החשוב שבכלל עד הפחות ובכור השפחה חשוב מבכור השבי: (30) ויקם פרעה ממשחו: לילה. ולא בדרך המלכים בשלש שעות ביום: הוא. תחילה ואחר כך עבדיו מלמד. שהיה הוא מחור על פתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מרת. יש שם בכור. מת: אין שם בכור. מת גדול שבבית. שגדול שבבית קרוי בכור שגאמר אף אני בכור אצלנו (תהלים פ"ט): (31) ויקרא למשה ולאהרן לילה. מביד שהיה מחור על פתחי העיר וצוהק היכן משה שריו? היכן אהרן שריו? גם אתם.

Vornehmsten bis zum Gerिंगsten, und der Erstgeborene der Sklavin steht höher, als der einer Gefangenen. (30) Von seinem Bette. Nicht wie Könige, die erst nach drei Stunden am Tage aufzustehen pflegen. Er ist erst er, dann seine Diener; daraus folgt, daß er zu seinen Dienern ging und sie aufweckte. So starb der Älteste im Hause, der ebenfalls בכור heißt, wie Ps. 89. בכור אתנהו (31). ויקרא. Er ging in der Stadt umher und rief ängstlich: Wo ist denn Mosche zu finden? wo Aharon? גם אתם ihr Männer. בא בני ישראל.

בְּדִבְרֵיכֶם: (32) גַּם־צֹאנְכֶם גַּם־בְּקִרְכֶם
קָחוּ בְּאֵשֶׁר דְּבַרְתֶּם וְלָכֹו וּבִרְכַתֶּם גַּם־
אֹתִי: (33) וְתִחַק מִצְרִים עַל־הָעַם
לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ בְּלִבָּם
מָתִים: (34) וַיֵּשֶׂא הָעַם אֶת־בָּצֵקוֹ מִדָּם
יַחֲמִץ מִשְׁאַרְתָּם צָרַח בְּשִׁמְלָתָם עַל־
שִׁכְמָם: (35) וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבְרֵי
מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמִּצְרַיִם בְּלִיכָסָף וּבְדִי

eingebunden in ihre Gewänder auf ihre
Kinder Israhel thaten nach dem Worte
von den Mizrajim silberne und goldene

רש"י

הַנְּקִרִים: גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הָעַם: וְלָכֹו עֲבָדוּ כְּדִבְרֵכֶם.
הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּם וְלֹא בְּשִׁמְלָתִי אֲנִי: כְּמֹל: לֹא
אֲשַׁלַּח, כְּמֹל, מִי וּמִי הוֹלִידִים, כְּמֹל, צֹאנְכֶם
וּבְקִרְכֶם יֵצֵאוּ, גַּם צֹאנְכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ. מַה בְּאֵשֶׁר
דְּבַרְתֶּם? גַּם אַחֲרָי תִּתֵּן בְּדִינֵנוּ וּבְחֵימוֹת: (32)
וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי. תִּפְסְלוּ עָלַי שְׂלֹא אֶמְדֶּה.
שְׂאֵנִי בְּכֹד (מְכִילֶתָא): (33) כָּלֵנוּ מָתִים. אָמְרוּ: לֹא
כְּנֻזַּת מֹשֶׁה הוּא. שְׂדֵרֵי אֲמִי: וּמִתְּ כֹל בְּכֹד, וּבְאֵן
אֶף תִּפְשׁוּמִים מָתִים הִי אוֹי בְּבֵית אֶחָד (מְכִילֶתָא):
(34) טָרַם יַחֲמִין. הַמִּצְרִים לֹא הִנְחִימוּ לְשִׁדּוֹת בְּרִי
חַמִּין: מִשְׁאֲרוֹתָם. שְׂדֵרֵי מִצָּה וּמִדּוֹר (מְכִילֶתָא): עַל
שִׁכְמָם. אֶף עַל פִּי שְׂבָחֵמוֹת הִרְבָּה הוֹלִינוּ עֲמֻקָּה
מִתְּכִבִּים הָיָה אֶת הַמִּצָּה (מְכִילֶתָא): (35) כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה

(32) Betet für mich, daß ich nicht sterbe, denn
auch ich bin ein Erstgeborener! (33) Sie sagten: Nicht wie nach
dem Ausspruche Moses, der über die Erstgeborenen allein den Tod ver-
hängte, es sterben ja auch Andere, 5 und 10 in einem Hause! (34) טָרַם
Die Egyptianer ließen ihnen nicht Zeit, es säuern zu lassen. משארותם
Die Überreste von dem ungesäuerten Brode und den Bitterkräutern.
על שכמם Obwohl sie viel Vieh mit sich führten, trugen sie dennoch
den Mazzosteig aus Liebe zu Gottes Geboten auf den Schultern.
(35) Wie er ihnen in Egypten sagte, sie sollen von ihren

wie ihr geredet. (32)
Auch euer Kleinvieh, auch
euer großes Vieh nehmet
wie ihr geredet und gehet;
und segnet mich auch. (33)
Und Mizrajim drang in
das Volk, sie eilig zu
entlassen aus dem Lande,
denn sie sprachen: Wir
müssen alle sterben. (34)
Und das Volk nahm sei-
nen Teig, bevor er ge-
säuert, ihre Backschüffeln
Schulter. (35) Und die
Mose's, und forderten
Gefäße und Gewänder.

auch die Kinder. כְּדִבְרֵכֶם
Ganz so wie ihr gesagt,
und nicht, wie ich es
wollte! es sei zu Nichte
das Wort: Ich lasse euch
nicht weggziehen; zu Nichte
das Wort: Wer soll
alles mitziehen? aufge-
hoben, daß euere Schafe
hier bleiben sollen. Neh-
met euere Schafe und Rin-
der mit; es sei nun wie
ihr gesprochen habt: Auch
du wirst uns Schlacht- u.
Ganzopfer mitgeben!

(36) Und der Ewige gab dem Volke Gunst in den Augen Mizraims, daß sie ihnen das Geforderte gaben; und so leerten sie Mizrajim aus. (37) Die Kinder Israel brachen also auf von Rameses nach Sukkoth, an sechsmal hunderttausend zu Fuß, die Männer, ohne die Kinder. (38) Und auch viele beigemischte Fremde zogen mit ihnen herauf, und Schafe und Kinder, sehr

viel Vieh. (39) Und sie backten den Teig, den sie aus Mizrajim gebracht, zu ungesäuerten Kuchen, weil er nicht gesäuert, weil sie getrieben wurden aus Mizrajim und sie nicht zögern konnten, und auch

רש"י

Nachbarn fordern. ושמלות ושמלות, welche ihnen kostbarer waren, als Gold und Silber; das im Verfe Legtermähnte war für sie am werthvollsten. (36) וישאלום Sie gaben ihnen Alles, auch was sie gar nicht forderten, sie sagten in ihrer Angst, du forderst eins nimm zwei und gehe nur! וינצלו וינצלו, Sie leerten aus. (37)

Von Raames nach Sukkoth sind 120 Meilen, sie kamen flugs dahin, denn es heißt: Ich trug euch auf Ablers-Flügeln M. 2, 19. Von zwanzig Jahren und weiter. (38) Ein Gemisch von fremden Völkern. (39) Ein dünner Kuchen von ungesäuertem Teige heißt מצה מצה, und Mundvorrat auf der Reise; dies verkündet das Lob Israels, sie sagten nicht, wie können wir ohne Reisezehrung in die Wüste ziehen? sondern gingen vertrauensvoll; das ist's, was Jerem. 2, 2 sagt: Ich gedente dir in Liebe

והב ושמלות: (36) ויהיה נתן אתהן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים: פ

(37) ויסעו בני ישראל מרעמסס ספתה פשש-מאות אלה רגלי הגברים לבד מסף: (38) וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ובלך מקנה לבד מאד: (39) ויאפו את-הפצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות כי לא חמץ בידגישו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-

שאמר להם ממצרים: וישאלו איש מרעהו: ושמלות. אף הן היו חשובות להם מן הדקף ומן הדב והצאודר בסמך חשוב: (מכילתא): (36) וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מדם היו נותנים להם. אתה אמר אחד. מול ב' וצד. וינצלו. פתרונם: וזקני: (37) מרעמסס ספתה. כך מיל היה וקאו שם לפי שעה שנאמר ואשא אתכם על פנים נשרים: הגברים: מן כ' ופעלה: (38) ערב רב. תערובת אימות של פרים: (39) ענות מצות. תורה של מצה. פצק שלא חמץ. קרוי מצה: וגם צדה לא עשו להם. להדף. מיד שבהן של ישראל. שלא אמרו: הלא נצא למדבר. בלא צדה. אלא האמינו והלכנו (מכילתא)

עשו להם: (40) ומושב בני ישראל
אשר ישבו במצרים שלשים שנה

רשי

הוא שמסורש בקבלה: זכרתי לך חסד געפירק אהבת
כלולותך לבחור אחרי במדבר בארץ לא זרועה. (ירמ'
ב.). מה שכן מסורש אחריו? קדש ישראל לך ונה:
(40) אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו
במים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה
בין הכל משנולד יצחק עד עכשיו היו ח': משנה
זרע לאברהם. נתקיים: כי גר יהיה זרעך ושלשים
שנה היו משנולד גיורת בין הבתרים עד שנולד יצחק.
ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבנה: שהרי קרת מן
הבאים עם יעקב היה: צא וחשוב. פר שנותיו וכל
שנות עמרם בנו, ושמונים של משה: לא תמצאם
כל בה. ועל פרק הרבה שנים היו לקרת עד
שלא ירד למצרים. הרבה משנות עמרם ובלעים
בשנות קרת. הרבה משנים של משה ובלעים בשנות
עמרם. הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים,
והזקקת לומר על פרק שאף שאר הישיבות נקראו
גרות ואסילו בחביון. בענין שנאמר. אשר גר ישים
אברהם ויצחק, ואומר. את ארץ מנצרים אשר גרו
בה. לסיכך אמה צריך לומר. כי גר יהיה זרעך

Zehnung hatten sie sich
nicht bereitet. (40) Und
die Wohnzeit der Kinder
Israel, die sie in Mizra-

deiner Jugend, deine
bräutliche Liebe, wie du
mir nachgefolgt durch die
Wüste, durch unbefäetes
Land. Welcher Lohn folgt
darauf? Heilig ist Israel
dem Ewigen u. s. w.
(40) אשר ישבו במצרים
Im ganzen 430 Jahre
außer den übrigen Auf-
enthaltsplässen in frem-
den Ländern, nämlich, von
Zizhafs Geburt an bis
jetzt 400 Jahre als Ab-
raham Kinder bekam,
ging das Verhängniß:
„Fremd werden deine
Nachkommen sein“ in
Erfüllung, 30 Jahre ver-
strichen seitdem dieser
Auspruch zwischen den
Opferstücken (בין הבתרים)

verhängt wurde bis zur Geburt Zizhafs. — Man kann nicht anneh-
men, daß sie so lange in Egypten allein gewohnt; denn Rehat kam
doch mit Jakob zugleich dahin, wenn man nun seine Lebensjahre mit
denen seines Sohnes Amram und die 80 Jahre von Mose zusammen
rechnet, so findet man diese Zahl nicht, Rehat muß auch sicherlich
viele Jahre vor seiner Ansiedlung in Egypten gelebt haben; ebenso
sind viele Jahre des Amram in die des Rehat eingerechnet; man
kann also keine 400 Jahre herausfinden und ist genöthigt anzunehmen,
daß der Aufenthalt in anderen Ländern ebenfalls גירות Fremde heißt,
selbst der Aufenthalt in Chebron ist mitinbegriffen, woselbst Abraham
und Zizhaf gewohnt haben. Man muß sonach annehmen, daß גר יהיה
נר von da an beginnt, als er Kinder bekommen. Wenn man nun
die 400 Jahre von Zizhafs Geburt an rechnet, so findet man, daß
ihr Aufenthalt in Egypten bis zum Auszuge 210 Jahre ausmacht.

(44) וְכָל-עֶבֶד אִישׁ מִקִּנְיַת-בָּסָק וּמִלֶּחֶם
אֹתוֹ אֹזֵן יֹאכֵל בּוֹ: (45) תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר
לֹא-יֹאכֵל בּוֹ: (46) בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל
לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן-הַבֶּשֶׂר חוּצָה

(44) Und jeder Knecht
eines Mannes, der für
Geld erkaufte ist, und du
hast ihn beschneitten, dann
darf er davon essen.
(45) Ein Weisß und

Miethling soll nicht davon essen. (46) In Einem Hause soll es gegessen
werden; du sollst nichts hinausbringen aus dem Hause von dem Fleische,

רש"י

בן נכר. שנתקדש מעשיו להבין שבשמים (סחים)
כח. וא' נ"י וא' ישראל ממך במשמע (מכילתא):
(44) ומלחה אותו אז יאכל בו. מגיד. שמילת
עבדיו מעבדו מלאכול בפסח. דברי רבי יהושע.
רבי אלעזר אומר אין מילת עבדיו מעבדו מלאכול
בפסח. אם כן מה תלמיד לומר: אז יאכל בו? העבד.
יבמות ע"א: (46) בבית אחד תושב. זה גר תושב. ושכיר.
זה הגוי. ומה חיל? והלא ערלים הם. ונאמר: כל ערל
לֹא יֹאכֵל בּוֹ? אלא כגון ערבי מהול ונקבני מהול
והוא תושב או שכיר: (46) בבית אחד יאכל. בתבירה
אחת או אינו. אלא בבית אחד במשמעו. וקלמר

dessen Handlungsweisen
fremdartig sind gegen
den himml. Vater, gleich-
viel, ob er seine Religion
verleugnet, zu einer an-
dern oder zu gar keiner
sich bekennt. (44)
ומלחה אותו Will sagen, daß
der Herr eines unbe-
schneittenen Sklaven am
Peschach-Mahle nicht teil-

nehmen durfte; so R. Jehoschua, R. Eliezer meint, daß die Unter-
lassung der Beschneidung seines Sklaven nicht daran hindert, und אז
heißt, der Knecht darf, sobald (אז) er beschneitten ist, davon
essen. (45) תושב D. i. ein Fremder, der sich sesshaft gemacht. ושכיר
d. i. ein Götzendiener. Was will dies ausdrücken? sind diese doch
Unbeschneittene, von welchen es schon heißt: Rein Unbeschneittener soll
davon essen? Gemeint sind aber Araber oder Gibeoniter, welche ge-
wöhnlich beschneitten und ihres Götzendienstes wegen ausgeschlossen
sind. S. Jos. 9, 20. (46) בבית אחד יאכל d. h. in einer Gesellschaft;
die Mitglieder derselben dürfen sich nicht in zwei Gesellschaften thei-
len. Wenn es nun heißt, in einer Gesellschaft, so meint man nicht
gerade auch in einem Hause, so daß sie es in einem Hause gegessen
hätten, und es zu regnen anfinge, sie etwa ins Haus gehen dürften,
deshalb heißt es: in den Häusern, in welchen sie essen werden; daraus
folgt, daß man es auch an zwei Plätzen verzehren darf. לא תוציא מן הבית

auch sollt ihr keine Knochen
an ihm zerbrechen. (47)

Die ganze Gemeinde Is-
raels soll es verrichten.

(48) Und wenn ein
Fremdling bei dir sich
aufhält, und will das

Befach verrichten dem Ewigen, so werde bei ihm beschnitten alles
Männliche, und alsdann mag er hinzunahen, es zu verrichten, und er

וְעַם לֹא תִשְׁבְּרוּ-בּוֹ: (47) כָּל-עֵדָת
יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אִתּוֹ: (48) וְכִי-יִגֹּד אִתְּךָ
גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לּוֹ בֶּרֶךְ-
וְזָר וְאִי יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה בְּאַחֲרָה

רשי

aus der Gesellschaft.
soweit man davon genießen kann,
wenn z. B. ein כזית=großes
Stück Fleisch am Knochen
ist, so geht darauf das
Verbot des Zerbrechens;
ist aber nicht so viel
Fleisch darauf, so ist
dabei dieses Verbot nicht
in Kraft. (77) ערת כז
Wo zu ist dieses
erwähnt? Weil es beim
Befach von Egypten

heißt: וּבְיִשְׂרָאֵל וּבְמִצְרַיִם שֶׁהָיָה שָׁם לְמִשְׁפּוּחֵי-בָּנָיִם, wobei man sich nach Familien zusammenstellte,
so könnte man glauben, daß dies auch für die folgenden Befach=Opfer
gelte, darum heißt es: die ganze Gemeinde soll es vollbringen.
(48) Man könnte glauben, sobald sich einer zum Juden-
thum bekennt, soll er gleich das Befach feiern, daher heißt es וְהָיָה
כַּאֲזֶרְחָה, wie der Einheimische nur am 14. Nisan es feiern muß, so
auch der Fremde. בו יאכל כז dessen Brüder in Folge der
Milah gestorben, der also die Beschneidung nicht vorseßlich (sondern
aus Furcht) unterlassen hat. Für ihn ist das Verbot aus der Stelle

שָׁם הִתְחִילוּ וְהָיוּ אוֹכְלִים בְּחֶזֶק וְיָרְדוּ נַשְׁמִים שֶׁלֹּא
יִכְנְסוּ לְבֵית? תִּלְמֵד לְזִמְרָה: עַל הַפֶּסַח אֲשֶׁר יֹאכְלוּ
אוֹתוֹ בָּדָם, מִבָּנָיִם שֶׁהָיוּ אוֹכְלֵי בֶּשֶׂת מִקְּדוֹשֵׁי
לֹא תִרְצֶינָם מִן הַבֵּית. מִן הַהִבְדָּה: וְעַם לֹא תִשְׁבְּרוּ
בו. הָרָאִי לְאַחֲרָה, כִּנּוּן, שֶׁשֶׁשׁ עָלָיו בְּזִית בֶּשֶׂת.
יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוֹם שֶׁבִּזְזִית עֵצִים: (47) כֹּל עֵדָת יִשְׂרָאֵל
יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ. לְמָה נֶאֱמַר: לְמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּפֶסַח
מִצְרַיִם שֶׁהָיָה לְבֵית אֲבוֹתָי, שֶׁנִּמְנָה עָלָיו לְמִשְׁפָּחוֹת יָכוֹל
אֶת פֶּסַח דּוֹרוֹת כֵּן: תֵּל כֹּל עֵדָת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ:
(48) וְעֵשֶׂה פֶסַח. יָכוֹל כֹּל הַמִּתְנַיֵּיר יַעֲשֶׂה פֶסַח מִדֵּי?
תִּלְמֵד לְזִמְרָה: וְהָיָה בְּאַחֲרָה הָאֲחֵרָה. מִה אֲחֵרָה בֵּייד אֶת
בֵּייד: וְכֹל עַד לֹא יֹאכֵל בו. לְהִבְיֵא אֶת שְׁמִתוֹ

הָאָרֶץ וְכָל-עַרְלָא יֹאכְלוּ בּוֹ: (49) תּוֹרָה
אֶחָת יִהְיֶה לָאֻרָּה וּלְגֵר כְּגֵר בְּתוֹכָם:
(50) וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן בְּרַעֲשׂוֹ: ס
(51) וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה
אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַרְ-
צָבָאָתָם: פ שביעי

יג (1) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(2) כִּדְשִׁי-לִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם
בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאֲדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא:
(3) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-ה' זָכוֹר אֶת-
הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֶתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם
מִזֶּה וְלֹא יֹאכְל חֶמֶץ: (4) הַיּוֹם אַתֶּם

sein wie der Eingeborene des Landes; aber kein Unbeschnittener soll davon essen. (49) Eine Weisung sei für den Eingebornen und für den Fremdling, der sich aufhält unter euch. (50) Und alle Kinder Israel thaten es; wie der Ewige Mose und Aharon geboten, so thaten sie. (51) Und es geschah an eben diesem Tage, daß der Ewige herausführte die Kinder Israel aus dem Lande Mizrajim nach ihren Schaaeren.

13. (1) Und der Ewige redete zu Mose, und sprach: (2) Heilige mir alles Erstgeborene, das

Eröffnende jedes Mutterleibes unter den Kindern Israel, bei Menschen und bei Vieh; mein ist es. (3) Und Mose sprach zu dem Volke: Gedenket dieses Tages; an dem ihr ausgezogen aus Mizrajim, aus dem Hause der Knechte; denn mit starker Hand hat der Ewige euch herausgeführt von hier. Auch soll nichts Gesäuertes gegessen werden

רשיי

אֲדִיּוֹ מִחֶמֶת מִלֵּה שְׂאִינוּ מוֹטֵר לְעֵרְלוֹת וְאִינוּ נִלְמַד
מִכֵּן זָכַר לֹא יֹאכְל בּוֹ: (49) תּוֹרָה אֶחָת וְגו'. לְהַשְׁווֹת
גֵּר לָאֻרָּה אֶף לְשֵׁאֵר מִצְוֹת שֶׁבַתּוֹרָה (מְכִילָתָא):

יג (2) פֶּטֶר כָּל רֶחֶם. שְׂפֹתָהּ אֶת הָרֶחֶם תְּחַלְלֶה.
כְּמוֹ, פֶּטֶר מִים רַאשִׁית מִדּוֹן (מַשְׁלִי י"ז). וְכֵן:
יִסְמִירוּ בְּשֹׁפָה (תְּהִלִּים כ"ב). יִסְתַּחוּ שְׂפֹתָם: לִי
הוּא. לְעֲצָמִי קִנִּיתִי עַל יְדֵי שְׂהַבְתִּי בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם:
(3) זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה. לְמַד. שְׂמִינִירִין יֵצְאִית

nicht und 5 ער 5 לא יאכל בו
zu entnehmen. (49) תורה
Eine Lehre gilt
hinsichtlich der Ausübung
aller anderen Gebote der
Thora, sowohl für den
Fremden als für den
Einheimischen.

13. (2) פֶּטֶר כָּל רֶחֶם
Welches den Mutterstoß

guerst geöffnet, פֶּטֶר wie Spr. 17 מים פֶּטֶר ein Wasser-Durchbruch;
ebenso אִף. 22 בשפה sich öffnen. הוּא 5 Ich habe sie für mich
erworben, dadurch, daß ich die egypt. Erstgeborenen geschlagen. (3)
הוּא 5 Ich lehrt, daß man den Auszug aus Egypten täg-

(8) והגדת לבנה ביום ההוא לאמר
בעבור זה עשה יהוה לי בצאתי
ממצרים: (9) והיה לך לאות עליך
ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת
יהוה בפיה בי ביד חזקה הוצאת יהוה

(8) Und deinem Sohne
sollst du sagen an dem-
selben Tage, und spre-
chen: Wegen dessen (ge-
schieht's,) was der Ewige
mir gethan, als ich aus-
zog aus Mizrajim. (9)
Und es sei dir zum Zei-

chen auf deiner Hand und zum Denkmahl zwischen deinen Augen —
damit die Weisung des Ewigen in deinem Munde bleibe, — daß

רשי

ומן המאנים (מנילה ר): את העבודה הזאת. של
פסח. והוא כבר נאמר למעלה: יהוה. כי תבוא אל
הארץ. וגו'. ולמה חזר ושנא? בשביל דבר שנחזק
בה. בפירוש ראשונה נאמר: יהוה. כי יאמרו אליכם
בניכם. מה העבודה הזאת לכם? בן רשע המתוב
מדבר שהוציא עצמו מן הכרל. וכאן והגדת לבנה.
בן שאינו יודע לשאול. והכתוב מלמד שחפח לו
אחה בדברי אנדה המושכן את הלב (פסחים צ"ו):
(6) בעבור זה. בעבור שאמרו מעותיו כגון: פסח
מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז חשונה לכן
רשע. לומר. עשה ה' לי ולא לך. שאלו היית שם
לא היית כדאי לנאל (מכילתא): (9) והיה לך לאות.
ציאת מצרים תהיה לך לאות על ידך ולזכרון בין
עיניך. רוצה לומר שכתוב הפרשיות הללו ותקשרם
בראש ובזרוע: על ידך. שמאל. לימין. ודקה מלא
בפירוש שניה לדרוש בה יד שהוא כהן (מכילתא

den Dienst beim Passach-
Opfer. Es heißt ja schon
oben B. 25 ושמתם —
והיה כי תבוא? Es wird
hier erwähnt wegen einer
neuen Mittheilung; denn
im ersten Abschnitt heißt
es: Wenn euere Kinder
zu euch sagen werden:
Was bedeutet dieser Dienst
für Euch? Die Schrift
spricht dort von einem
Bösewichte, der sich von
der Gemeinschaft aus-
schließt; hier aber B. 8:
du sollst sagen deinem
Sohne usw. meint sie
einen, der nicht zu fragen

weiß; die Schrift belehrt dich dadurch, daß man ihm die Bedeutung
des Festes in einem erzählenden, herzugewinnenden Vortrag zugänglich
mache. (8) Weil ich (Israels Sohn) die Gottesgebote voll-
führe, wie: Passach, Mazzah und Moror. Die Ent-
gegnung für den Bösewicht wird damit angedeutet: mir that Gott
Wunder, aber nicht dir, denn wärest du dort gewesen, du wärest
nicht würdig gewesen, befreit zu werden. (9) Und 5 אות Der Aus-
zug aus Egypten sei dir zum Zeichen an deiner Hand und zum Stirn-
schmuck zwischen deinen Augen, du sollst diese Abschnitte abschreiben
und sie binden auf den Kopf und um den Arm. ידך על An die linke
Hand, daher steht auch ידך mit ה' d. h. die schwache, linke

mit starker Hand der
Ewige dich ausgeführt
das Mizrajim. (10) Und
so beobachte diese Sägung
zu ihrer bestimmten Zeit,
von Jahr zu Jahr. (11)
Und es geschehe, wenn
der Ewige dich bringt
in das Land des Kenaanit,
so wie er geschworen dir

und deinen Vätern, und gibt es dir. (12) So führe hin alles den
Mutterleib Eröffnende für den Ewigen, und alles Eröffnende unter dem

מִמִּצְרַיִם: (10) וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַתְּקוּדָה
הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יְמִימָה: פ
(11) וְהָיָה כִּי־יָבֹאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי בְּאֶשׁ נִשְׁבַּע לָךְ וּלְאַבְתָּיךָ
וְנָתַנָּה לָךְ: (12) וְהָעֵבֶרֶת בְּלִפְטוֹר־
רַחֵם לַיהוָה, וּבְלִפְטוֹר שָׁנָה בַּהֶמָּה

רשי

Hand. (10) מימים ימימה
Von Jahr zu Jahr. (11)
Wo schwor er
es? „Ich will euch brin-
gen in das Land“ usw.
Betrachte es,
als wenn du es an je-
nem Tage bekommen
hättest, und nicht als
Erbbesitz von deinen El-
tern. (12) Heißt
absondern, wie M. 4, 27
והעברתם את נחלתו —

Eine Frühgeburt, welches die Mutter geworfen hat; die
Schrift lehrt, daß es durch die Erstgeburt heilig ist, um die anderen
dadurch zu befreien; auch was keine Frühgeburt ist, heißt שגר, gleich
M. 5, 28 שגר אלפיך das Geworfene deiner Kinder. Dies hier will
blos eine Frühgeburt bezeichnen, denn es heißt ja schon: die Öffnung,
d. i. was zuerst vom Mutterchoß kommt. Wollte man einwenden, es
wären die Erstgeworfenen der unreinen Thiere ebenfalls darunter
verstanden, darum wird andern Ortes M. 5, 15 erklärt: von deinen
Kindern und Schafen, also von reinen Thieren. Nach der Meinung
Anderer ist unter והעברת auch die menschliche Geburt zu verstehen.

מנחות לז: (10) מימים ימימה. משנה לשנה (שם)
לז? (11) נשבע לך. והיון נשבע לך: והבאתי
אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' (מכילתא) וכן הוא
אומר: והעברתם את נחלתו לבתו (במדבר כ"ו) שגר
בהמה. נפץ ששנרתו אמו ושלחתו בלא עתו. ולמדך
הכתוב שהוא קדוש בבכורה, לפטור את הבא אחריו.
ואף שאין נפץ קרוי שגר. כמו שגר אלפיך. אבל
הלא בא אלא ללמד על הנפץ שחרי כבר פתב כל
פטור רחם. אף בכור בהמה טמאה במשמע בא ופירש
במקום אחר: בבקר ובאנקה. לשון אחר יש לפרש:
והעברת כל פטור רחם בכור אדם הכתוב מדבר:

אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַקָּרִים לְהַחֲדָה: (13) וְכָל-
פֶּסֶד חֲמור תַּפְדֵּה בְשֵׁה וְאִם-לֹא תַפְדֵּה
וְעִרְפָּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָה
תַּפְדֵּה: מִסְמִיר (14) וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ
מָחָר לֵאמֹר מַדּוּ-זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו
בְּתוֹךְ יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית

Geworfenen des Viehes, das du hast, die Männlichen, seien für den Ewigen. (13) Und alles Erstgeborene des Esels sollst du lösen mit einem Lamm, und wenn du es nicht lösest, so sollst du ihm das Genick zerbrechen; und alles Erstge-

borene von Menschen unter deinen Söhnen sollst du lösen. (14) Und es geschehe, wenn dich dein Sohn fragt in Zukunft, und spricht: Was ist das? so sprich zu ihm: Mit starker Hand hat der Ewige uns ausgeführt aus Mizrajim, aus dem Hause der Knechte.

רשי

(13) פסד חמור. ולא פסד שאר בהמה. ממאה נזרת
הכתוב היא. לפי שצמחלו בכורי מצרים לחמורים.
ועוד שסיעו את ישראל בציאתן ממצרים מעוניהם
מכספם ומדבקים של מצרים: תפדה בשוה. נותן שוה
לכסף ופסד חמור מותר בהנאה וחשף חולין ביד פזן:
וערפאתו. עורפו בקופצין מאחוריו והורגו. הוא הפסד
ממונו של פזן. לסיכף יסיד ממונו (מכילתא): וכל
בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו קצוב
במקום אחר: (14) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא
עכשיו. ויש מחר שהוא לאחר זמן. כגון זה וכגון:
ולא יאמרו בניכם מחר לבנינו. דבני נד ודבני ראובן
(יהושע כ"ב): מה זאת. זה חינוך ממש. שאינו ידע
להעמיק שאלתו וסותם ושואל מה זאת? ובמקום

(13) פסד חמור Aber nicht die Erstgeburt eines andern unreinen Thieres; es ist dies eine Bestimmung der Schrift, weil jene den Israeliten bei ihrem Auszuge aus Egypten Dienste leisteten, sie waren nämlich mit Gold und Silber beladen. תפדה Man gibt ein Lamm dem Rohen, dadurch darf man von der Erstgeburt eines Esels Nutzen haben; dieses Lamm ist auch in

der Hand des Rohens nicht heilig. וערפאתו Man muß das Thier mit einem Beil rücklings tödten; er brachte dem Priester Verlust, daher soll er nun auch Verlust haben. תפדה בבניך אדם וכל בכור אדם בבניך תפדה. f. M. 4, 18. (14) כי ישאלך בנך מחר der folgende Tag und manchmal eine fernliegende Zeit, wie hier und in Jos. 22, 27: daß nicht euer Kinder einst (מחר) zu unseren Kindern sprechen. מה זאת D. i. ein naives Kind, welches nicht gründlich zu fragen weiß und einfach fragt: was

(15) Und es geschah, als Pharao zu hart war, uns zu entlassen, da erschlug der Ewige alles Erstgeborene im Lande Mizrajim, vom Erstgeborenen der Menschen bis zum Erstgeborenen des Viehes; darum opfere ich für den Ewigen alles den Mutterleib Eröffnende, die Männlichen, und alles Erstgeborene meiner Söhne löse ich. (16) So sei es zum Zeichen auf deiner Hand, und zum Denkband zwischen deinen Augen, daß mit starker Hand der Ewige uns ausgeführt aus Mizrajim.

עבדים: (15) ויהי כִּיהֶקְשָׁה פַּרְעֹה לְשַׁלְּחָנוּ וַיְהִיג יְהוָה קֶלֶב־כָּבוֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכֹר בְּהֵמָה עַל־כֵּן אֲנִי זָכָה לַיהוָה בְּלִפְטָר רַחֵם הַזְּכָרִים וְכָל־בְּכֹר בְּנֵי אִפְדָּה: (16) וְהָיָה לְאוֹת עַל־יָדְךָה וּלְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

ד ד ד

רשי

ist das? An anderer Stelle heißt es: Was bedeuten die Gesetze, Aussprüche? usw. so lautet die Frage eines klugen Kindes, die Schrift spricht von vier Kindern verschiedener Beschaffenheit, von einem bösen, רשע, einem nicht zu fragen

אחר הוא אומר: מה העדות והחקים והמשפטים וכו' הרי זאת שאמרת בן חכם. ויפדה תורה. בנגיד ארבעה בנים: חכם, רשע, ושאנו יודע לשאול והשואל הרף חכמה: (16) לשוטפות. תפילין: ועל שם ארבעה בתים קרוין שטפות. טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים. (סנהדרין ד') ומנחם חברו עם: והפך אל הרום (יחזקאל כ"א) אל תשימו (מיכה ב') לשון דבור: כמו: ולפרוץ בין עיניך האמונה בפרשה ראשונה. שדרואה אותם קשור בין העינים וזכור הנם וידבר בו:

verstehenden וידע לשאול שאנו, einem einfältigen תם und einem klugen Kinde. (16) Gibst Onk. ולתפילין, weil die תפילין vier Zwischenräume (בתים) enthalten, nennt man sie שטפות, denn טט heißt im Raspi, zwei, und פת in Afrika zwei. Menachem vergleicht שטפות mit געש. 21, 2 ורום אל דרום sprechen; Micha 2: אל תשימו spricht nicht, d. h. sie diene zur Zwiesprache (im Gebete) mit Gott, und zur Erinnerung; wer sie zwischen den Augen gebunden sieht, wird sich des Wunders erinnern und davon reden.

Rinder Israel herauf aus dem Lande Mizrajim. (19) Und Mofche nahm die Gebeine Jofefs mit sich; denn beschworen hatte er die Rinder Israel, und gesprochen: Bedenken wird Gott euch, dann sollt ihr meine Gebeine von hier mit euch hinaufnehmen. (20) Und sie brachen auf von Suf-

koth, und lagerten in Etham, am Ende der Wüste. (21) Und der Ewige zog vor ihnen her, des Tages in einer Wolfensäule, sie den

רשי

Er beschwor sie, daß sie ihre Rinder beschwören sollen. Warum beschwor er seine Rinder nicht, daß sie ihn gleich nach Kanaan tragen, sowie Jakob sie beschworen? Jofef sagte: ich war Herrscher in Egypten und hatte die Macht es zu thun, meinen Kindern aber werden die Egypter dies nicht gestatten, daher beschwor er sie, daß sie ihn erst

bei ihrer Befreiung mit sich führen sollten. So beschwor er seine Brüder; dies lehrt, daß sie auch die Gebeine aller Stämme mittrugen, d. h. אתכם, mit den eurigen. (20) Und der Ewige zog vor ihnen her, des Tages in einer Wolfensäule, sie den zweiten Tag, denn am ersten Tage kamen sie von Raamses nach Sakkot. (21) Und der Ewige zog vor ihnen her, des Tages in einer Wolfensäule, sie den zweiten Tag, denn am ersten Tage kamen sie von Raamses nach Sakkot. (21) Das ist mit Patach punktiert, anstatt להנחתם; M. 5, 1 statt להראותכם, auch hier heißt es so viel wie להנחתם sie durch einen Boten führen zu lassen. Wer war dieser Bote? die Wolfensäule, und Gott selbst in seiner Herrlichkeit führte die Wolfensäule vor ihnen her, welche nicht zum Leuchten diente,

בְּיַד־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (19) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ בִּי הַשְּׂבַע הַשְּׂבַע אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֹתְכֶם וְהָעֲלִיתֶם אֹתֵם עִצָּמָי מִזֶּה אִתְּכֶם: (20) וַיִּסְעוּ מִסֻּכַּת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: (21) וַיֵּדֶה ה' לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְלִנְחֹתָם

תַּעֲבֹדוּ הַמָּשִׁים (יהושע א'). וְכֵן תִּקְנֶמוּ אֶנְקִלּוֹם מִנְחִין כְּמוֹ הַדָּק אֶת הַנִּיבִי. וְהָיוּ (בראשית יד). דָּבָר אַחֵר הַמָּשִׁים אֶחָד מִהַמָּשֶׁה יָצָאוּ וַאֲדָבָעָה הַלָּקִים מִתּוֹ בְּשִׁלְשֹׁת יָמִים אֶפְלָדָה: (19) הַשְּׂבַע הַשְּׂבַעִים שִׁשְׁבִּיעֵי הַבְּנִיָּה. וְלָמָּה לֹא הַשְּׂבַעִים בְּנֵי שִׁשְׁבִּיעֵי הָאָרֶץ בְּנֵי מִדְּ. כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂבַעִים יַעֲקֹב: אָמַר יוֹסֵף. אֲנִי שָׂדִים הָיִיתִי בְּמִצְרַיִם וְהָיוּ סָפֵק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת: אֲבָל בְּנֵי לֹא יָנִיחוּ מִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת. לָכֵן הַשְּׂבַעִים לְכַשְׁתִּי אֶלֹּהִים וַיִּצְאוּ מִשָּׁם שִׁשְׁבִּיעֵי הָאָרֶץ (סוֹדָה י"ג): וְהָעֲלִיתֶם אֹת עִצָּמוֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם. לְאֶחָד הַשְּׂבַעִים כֵּן. לְמַדְנִי שֶׁאֵין עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבַעִים הָעֲלִי עִמָּהֶם. שֶׁאֵין אִתְּכֶם: (20) וַיִּסְעוּ מִסֻּכַּת. בְּיוֹם הַשְּׂנִי שֶׁהָיוּ בְּרֹאשׁוֹן בָּאוּ מִרְעִמָם לְסֻכּוֹת: (21) לְנִחּוֹתֵם הָרֹדֶךְ.

הַדֶּרֶךְ וְלַיִלָּה בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם
לְלַבֵּת יוֹמָם וְלַיִלָּה: (22) לֹא יִמִּישׁ
עַמּוּד הָעֲנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיִלָּה
לִפְנֵי הָעָם: פ

יך (1) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(2) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ
לִפְנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם
לִפְנֵי בַּעַל צֶפֶן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם:

umkehren und lagern vor Pi-hachiroth, zwischen Migdol und dem Meere; vor Baal-Zephon, ihm gegenüber sollt ihr lagern am Meere.

רשי

נִקְדָּה פֶּתַח שְׂהוּא כְּמוֹ: לְהַנְחוֹתָם לְרֹאשׁוֹתָם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ בָּהּ (דְּבָרִים א') שְׂהוּא כְּמוֹ לְדִרְאוֹתֵכֶם. אִם פָּאָן
לְהַנְחוֹתָם עַל דִּי שְׂלִיחַ וְכִי הוּא הַשְׂלִיחַ? עַמּוּד
הָעֲנָן וְהַקִּבִּיָּה בְּכַבּוּד מוֹלִיכוּ לִפְנֵיהֶם. וּמִכָּל מְקוֹם אֵת
עַמּוּד הָעֲנָן הַכֵּן לְהַנְחוֹתָם עַל דִּי שְׂהוּא עַל דִּי
עַמּוּד הָעֲנָן הֵם הוֹלְכִים. עַמּוּד הָעֲנָן אֵינוֹ לְאוֹרֵהָ
אֶלָּא לְהוֹרֹתָם הַדֶּרֶךְ: (22) לֹא יִמִּישׁ. הַקִּבִּיָּה
אֵת עַמּוּד הָעֲנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַיִלָּה. מִצִּד
שְׂעֵמִיד הָעֲנָן מִשְׁלִים לְעַמּוּד הָאֵשׁ. וְעַמּוּד הָאֵשׁ
מִשְׁלִים לְעַמּוּד הָעֲנָן (שְׁבַת כ"ג). שְׂעֵד שְׂלֵא יִשְׁקַע
זֶה. עוֹלָה זֶה:

יך (2) וַיֵּשְׁבוּ. לְאַחֲזִיחֵיהֶם לְצִד מִצְרַיִם: הָיוּ מִקְרִיבִין כָּל
יוֹם הַשְׂלִישִׁי כְּדִי לְהַסְעוֹת אֶת פְּרַעֲהוּ. שְׂאֲמִיר
תּוֹעִים הֵם בְּדֶרֶךְ. כְּמוֹ שְׂאֲמִיר: וְאָמַר פְּרַעֲהוּ לְבָנָי

Weg zu führen, und des Nachts in einer Feuer-
säule, ihnen zu leuchten;
damit sie ziehen konnten
Tag und Nacht. (22)
Es wich nicht die Wol-
kensäule des Tages und
die Feuer säule des Nachts
vor dem Volke.

14. (1) Und der Ewige
rebede zu Mosche, u.
sprach: (2) Rede zu den
Kindern Israël, daß sie

sondern um sie den rich-
tigen Weg zu führen.
(22) Gott näm-
lich ließ die Wolkensäule
des Tages und die Feuer-
säule des Nachts nicht
weichen; dies zeigt an,
daß die Wolkensäule zur
Ablösung der Feuer säule
und die Feuer säule zur
Ergänzung der Wolkens-
säule diene, denn bevor
die eine verschwand kam
die andere hervor.

14. (2) Rückwärts,
gegen Mizrajim zu

näherten sie sich den ganzen dritten Tag, um Pharao irre zu führen,
daß er sagen solle: „Berirrt sind sie im Lande.“ סִיתוּם d. i. פִּי הַחִירֹת
jetzt die heiligen, weil sie daselbst frei wurden; es sind zwei hohe
Felsen, das Thal dazwischen heißt הַסַּלְעִים Felsenmündung. בַּעַל צֶפֶן
Dieser blieb von allen Götzen übrig, um sie irre zu führen, daß sie
sagen sollten, ihre Gottheit übe diese Gewalt! davon sagt Jjob 12,

(3) So wird Pharao sprechen von den Kindern Israel: Verirrt sind sie im Lande, die Wüste hat sie umschlossen. (4) Und ich will verhärten das Herz Pharao's, daß er ihnen nachjage, und ich werde verherrlicht werden an Pharao und an seiner ganzen

(3) ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: (4) ויחזקתי את לב פרעה וידרתי אחריהם ואכבדה בפרעה ובבני חילו וידעו

ich werde verherrlicht werden an Pharao Seeresmacht, und die Mizrajim sollen

רשי

23: Er führt Völker irre und stürzt sie. (3) ואמר פרעה Wenn er hören wird, daß sie rückwärts gingen. לבני ישראל von den Kindern Israels, wie sie ילחם für euch streiten u. a. הם נבכים sie sind eingesperrt und eingeeengt, wie Job 38 נבכי ים die Meerengen. אף. 84 עמק הבכא u. a. d. ה. sie sind eingeeengt in der Wüste, sie finden keinen Ausgang, wissen nicht, wohin sie gehen sollen. (4) ואכבדה בפרעה Wenn Gott an Freveln Vergeltung übt, wird sein

ישראל ור: לפני פי החירות. הוא פיתום (מכילתא) ועבשיו נקא: פי החירות. על שם שגששו שם בני חורין. והם שני סלעים גבוהים וקופים, והניא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותו, שיאמרו קשה דאמין. (מכילתא) ועליו פירש איוב י"ב משנא לנזים ואבדם: (3) ואמר פרעה. בשליש מע שרם שבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן ה' ילחם לכם עליכם: אמר לי אהי הוא (בראשית ג) אמר עלי: נבוכים הם. בלזאים ומשוקעים ובלעז שריר, Serrer, (מיינספערסן, מיינסויפססן), כמו נבכי ים, (איוב י"ח). עמק הבכא (תהלים פ"ד): מבכי נהדרת (איוב כ"ח). נבוכים הם בלזאים הם במדבר שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו: (4) ואכבדה בפרעה. בשקבדה מתנקם פרשעים שמו מתנהל ומתבדר. וכן הוא אומר: ותשפחתי אתו וגו' ואחר כך

Name verehrt und verherrlicht, so heißt es auch Gen. 38, 22: Ich werde mit ihm zu Gerichte sitzen gehen, darauf folgt: Ich werde mich groß zeigen, und geheiligt und anerkannt werden. Ebenso Ps. 76: Er zerbrach dort den bligenden Bogen; nachher heißt es: Anerkannt wurde Gott, er hat Gericht gehalten. Er fing zu freveln an, darum wurde er zuerst bestraft. Dies gereicht ihnen zum Lobe, sie folgten dem Mosche und sagten nicht: Wie sollen wir uns unseren Verfolgern nähern? wir müssen fliehen! sondern

בשלה יד

Cap. 14. 110

מִצְרַיִם כִּי־אֵנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־בָן: (5) וַיֵּבֶר
לְמַלְכָּהּ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיַּהֲפֹךְ לִבָּהּ
פָּרַעַה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִדֶּד
זֹאת עֲשֵׂינוּ כִּי־שָׁלַחֵנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל

verwandelte sich das Herz Pharao's und seiner Knechte gegen das Volk, und sie sprachen: Was haben wir da gethan, daß wir Israel entlassen

erkennen, daß ich der Ewige bin. Und sie thaten so. (5) Als nun dem Könige von Mizrajim berichtet ward, daß das Volk entflohen wäre, da

רשי

נֹדַע בְּהִירָה אֱלֹהִים (תהלים ע"ו) וַאֲמַר נֹדַע הִיא
מִשְׁפַּט עֲשֵׂה. (שם ט'): כִּמְרַעַה וּבְכָל חִילוֹ. הוּא
הַתְּחִיל בְּעִבְדֵּיהּ וּמָמְנוּ הַתְּחִילָה הַפּוֹדֵעֲנוּת. (מכילתא):
וַיַּעֲשׂוּ כֵן. לְהַיִּיד שְׂבָחָהּ. שֶׁשָּׁמְעוּ לְקוֹל מִשְׁהָ. וְלֹא
אָמְרוּ. הֲאֵיךְ נִתְקַרֵּב אֶל רֹדְפֵנוּ. אָנוּ צָרִיקִים לְבָרֹחַ
אָמַר אָמְרוּ אֵין לָנוּ אֵלָא דְבָרִי בֶן עַמָּם. (מכילתא):
(5) וַיֵּבֶר לְמַלְכָּהּ מִצְרַיִם. אֶקְטִירֵיךְ שְׁלַח עֲמָהֶם וְכִיֵּן
שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁלְשֵׁת יָמִים שֶׁקָּבְעוּ לִיָּדָהּ וְלָשׁוּב וְרָאוּ שֶׁאֵינֶן
חוֹדְרִין לְמַצְרַיִם. כִּיֵּן הִגִּידוּ לְפָרַעַה בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי.
(מכילתא). בְּתַמִּישׁ וּבְשִׁשִּׁי רָדְמוּ אַחֲרֵיהֶם. לֵיל שְׁבִיעִי
יָדְדוּ לָיִם. (פִּק דְּסוּמָה) בְּשִׁתְּרִית אָמְרוּ שִׁירָה וְהוּא
יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח. לִכְךָ אָנוּ קוֹרֵין הַשִּׁירָה בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי: וַיְהִי. נִרְפָּא מִמֶּה שֶׁהָיָה שְׁדִרֵי אָמַר לָהֶם:
קוּמוּ אֲנִי מִתּוֹךְ עַמִּי. וַיַּהֲפֹךְ לֵב עַבְדּוֹ: שְׁדִרֵי לְשַׁעֲבֵר
הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ. עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ. וַעֲבָשׁוּ
נִהְיִינוּ לְרֹדְף אַחֲרֵיהֶם. בְּשִׁבְלֵי מָמוֹנָם שֶׁהִשְׁאִירוּ:

sie sagten: Wir leisten nur dem Sohne Amrams unbedingten Gehorsam. (5) Er schickte eine Feldwache mit, und als die drei Tage um waren, die er zur Rückkehr festgesetzt, und Israel nicht kam, meldeten sie es am vierten Tag dem Pharao, da verfolgte er sie den fünften und sechsten Tag. Die siebente Nacht sank er ins Meer, am Morgen darauf stimmten jene das Loblied (שירד) an, d. i. der siebente Tag Pessach, daher lesen wir

am 7. Pessach-Tag das Rettungslied או ישיר aus der Thora vor. Er wurde andern Sinnes, als vordem, er sagte erst: Auf, zieht weg aus meinem Volke! Auch die Gefinnung seiner Diener änderte sich, denn früher sagten sie: Wie lange werden diese uns zum Falle sein? und jetzt suchten sie dieselben zu verfolgen wegen des Geldes, das sie ihnen geliehen hatten. Um uns nicht mehr

haben, uns nicht mehr zu dienen. (6) Und er bespannte seinen Wagen, und sein Volk nahm er mit sich. (7) Und er nahm sechshundert aus-erlesene Wagen und alle Wagen Mizrajims, und Wagenkämpfer auf allen.

(8) Und der Ewige verhärtete das Herz Pharao's des Königs von Mizrajim, und er jagte nach den Kindern Israel; und die Kinder

מַעֲבֹדָנוּ: (6) וַיֹּאמֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־
עָמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: (7) וַיִּקַּח שְׁש־מֵאוֹת
רֶכֶב בָּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ
עַל־כֶּלָּיו: (8) וַיַּחֲזֶק יְהוָה אֶת־לֵב פַּרְעֹה
מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיִּדְרֹף אַחֲרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה: שְׁנֵי

רש"י

zu dienen. (6) ויאמר את רכבו ואת עמו selbst. Er gewann sie durch zureden: Wir wurden gestraft, sie nahmen auch unser Vermögen mit, und wir haben sie fortziehen lassen! Kommt mit mir, ich will mit euch nicht wie andere Könige verfahren! Es ist die Art anderer Könige, die Diener in den Krieg voranziehen zu lassen, ich hingegen werde vorangehen; denn so heißt es: Und Pharao näherte sich, daß heißt er ging seinen Kriegsschaaren voran;

andere Könige nehmen den Haupttheil der Beute für sich, ich aber werde mit euch gleich theilen, wie es heißt: Ich will die Beute theilen. (7) רכב בחור, רכב steht in der Einzahl, weil jeder einzelne Wagen von den ausermählesten war. וכל רכב מצרים mit ihnen alle übrigen Wagen. Woher aber nahmen sie die Thiere? Etwa von den Egyptern selbst? Es heißt doch: Alles Vieh in Egypten starb; auch von den Israeliten konnten sie nicht sein, es heißt ja: auch unser Vieh soll mit uns gehen. "Wem gehören sie also? denjenigen, welche das Wort Gottes fürchteten, s. Kap. 9, 20. ושלושם, so auch Dnt. (8) ויחזק ה' את לב פרעה war noch zweifelhaft, ob er sie verfolgen

מַעֲבֹדָנוּ. מַעֲבֹד אוֹתָנוּ: (6) וַיֹּאמֶר אֶת רַכְבּוֹ. הוּא בְּעַצְמוֹ (מִכִּלְתָּא): וְאֵת עָמּוֹ לָקַח עִמּוֹ. מִשְׁכָּב בְּדָבָרִים. לָקִינוּ. וְנִשְׁלַח מִמֶּנּוּ וְשָׁלַחנָם: בּוֹאוּ עִמִּי: וְאֵינִי לֹא אֶתְּנֶנּוּ עִמָּכֶם כְּשֶׁאֵר מַלְכִּים. דִּרְךְ שֶׁאֵר מַלְכִּים עֲבָדוּ קֹדֶמְךָ לֹא בְּמִלְחָמָה. וְאֵינִי אֶקְרִים לְמִנְיָם. שְׁנָאֵר: וּפִרְעֹה הִקְרִיב. הִקְרִיב עִצְמוֹ. וְהָרָץ לְפָנָיו חִידוּתוֹ. דִּרְךְ שֶׁאֵר מַלְכִּים לְיִשְׁרָאֵל בְּיָדָהּ בְּרָאשׁ כִּמוֹ שֶׁבָּהָר, אֵינִי אֶשְׁתֶּה עִמָּכֶם בְּחִלְקִי. שְׁנָאֵר אֶחָדֶךָ שָׁלַל: (7) בַּחֹר. גְּבָהָרִים, בַּחֹר שְׁשׁוֹן יָחִיד. כָּל רֶכֶב וְרֶכֶב שֶׁבְּמִנְיָן הָיָה בָּהֶם: וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם. וְעַתָּה כָּל שֶׁאֵר הִרְכָּב: וּמִדִּיכָן הָיוּ תַּהֲמוֹת הַלֵּל? אִם תֹּאמַר מִשְׁכָּב מִצְרַיִם? הֲרֵי נֹאמַר. וַיָּקַח כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם: וְאִם מִשְׁכָּב יִשְׂרָאֵל? הֲלֹא נֹאמַר. וְכֵן מִקְנֵי יִרְךָ. עִמָּנִי. מִשְׁכָּב מִי הָיָה? מִהֲרִיא אֶת דָּבָר ה' : מִבָּאֵן הָיָה רַבִּי שֶׁמֶעֶן אוֹמֵר. כִּשְׁרֵי שֶׁבְּמִצְרַיִם הָיוּ. טוֹב שֶׁבְּנִחְשִׁים רָצוּן אֶת מוֹחַו (מִכִּילָתָא): וְשָׁלֹשִׁים עַל כָּרוֹ. שְׁנֵי צְבָאוֹת. פִּתְרוֹנוֹ. (8) וַיַּחֲזֶק ה' אֶת לֵב פַּרְעֹה. שְׁתֵּיהֶ

(9) וירדפו מצרים אחריהם וישגו אותם חגים עליהם כל־סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו על־פי החזית לפני בעל צפון: (10) ופרעה הקריב וישאו בגר ישראל את־עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בגר ישראל אליהוה: (11) ויאמרו אל משה במצרים במצרים לקחתנו למות במדבר מהזאת עשית לנו להוציאנו ממצרים: (12) הלאזה הדבר אשר דברנו אליך במצרים

Israel zogen mit erhobener Hand. (9) Die Mizrajim jagten ihnen also nach, und erreichten sie gelagert am Meere, alle Rosse, Wagen Pharaos's und seine Reiter und seine Heeresmacht, bei Bi-hachiroth, vor Baal-Zephon. (10) Und Pharaos nahete; da erhoben die Kinder Israel ihre Augen, und siehe, Mizrajim hinter ihnen herziehend; da fürchteten sie sich sehr, und die Kinder Israel schrien

zum Ewigen. (11) Und sprachen zu Mosche: Etwa weil nicht Gräber waren in Mizrajim, hast du uns weggenommen, um in der Wüste zu sterben? Was hast du uns da gethan, uns aus Mizrajim zu führen? (12) Ist es nicht das, was wir zu dir geredet in Mizrajim,

רשי

תולה אם לדחוף אם לאו ותק את לבו לדחוף. בד רמה. בגבורה גבורה ומפורסמת. (מכלתא). (10) ופרעה הקריב. היה לו לכתוב. ופרעה קרב. מהו הקריב? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם כמו שדחתה עמקם. נוסע אחריהם. בלב אחד, באיש אחד. דבר אחר. הנה מצרים נוסע אחריהם. ראו שר מצרים נוסע מן השמים לעזר למצרים. תהומא. ויצעקו. תפשו אנחות אבותם. (מכלתא): באברהם הוא אומר. אל המקום אשר עמד שם. (בראשית י"ט). בוצק. לשון בשרה (שם כד). בעקב הפגע במקום. (שם כד): (11) המבלי אין קברים. וכי מחמת חסדן קברים. שאין קברים במצרים לקבר שם. לקחתנו למות: (12) אשר דברנו אלך

solle oder nicht, darum gab ihnen Gott den Muth, ihnen nachzusetzen. Mit hoher Stärke und Freuet. (10) ופרעה Es sollte קרב heißen, der קריב aber bedeutet, er näherte sich voll Eifer, um seinem Heere voran zu gehen, sowie er es mit ihnen vereinbart hatte. נוסע אחריהם. נוסעים, sie waren eines Sinnes, wie ein Mann. Sie nahmen gleich

ihren Vorfahren zum Gebete ihre Zuflucht; denn bei Abraham heißt es: An dem Orte, wo er (betend) stand vor Gott; bei Jizchak: Er zog aus um zu beten auf das Feld; bei Jakob: Er betete. (11) המבלי אין קברם Führst du uns etwa aus Egypten aus Mangel an Gräbern daselbst? (12) אשר דברנו Wo sprachen sie dies? „Gott möge sehen

indem wir sprachen: Laß ab von uns, und wir wollen Mizrajim dienen; denn besser ist uns, den Mizrajim zu dienen, als daß wir sterben in der Wüste? (13) Da sprach Mosche zu dem Volke: Fürchtet euch nicht: Stellt euch her und schaut die Hülfe des Ewigen, die er euch heute erweisen wird; denn die ihr die Mizrajim heute sehet, ihr

werdet sie ferner nicht mehr sehen bis in Ewigkeit. (14) Der Ewige wird für euch streiten, und ihr sollt euch ruhig verhalten. (15) Und der Ewige sprach zu Mosche: Was schreiest du zu mir? Rede

לאמר חדל ממנו ונעבדה את-מצרים
כי טוב לנו עבד את-מצרים ממתנו
במדבר: (13) ויאמר משה אל-העם
אל-תיראו התיצבו וראו את-ישועת
יהוה אשר-יעשה לכם היום כי אשר
ראיתם את-מצרים היום לא תספו
לראתם עוד עד-עולם: (14) יהוה ילחם
לכם ואתם תחרישון: פ שליש
(15) ויאמר יהוה אל-משה מה-תצעק

רש"י

und richten." s. oben 5, 21. Als daß wir sterben sollen; stünde es mit Cholom punktirt, so hieße es ממותינו, unser Tod, da es aber Schuruf hat, so bedeutet es: als daß wir stürben, gleich Sam. 2, 19 bei Abschalom: מי יתן מותי; ליום קומי יתן מותי; Chron. 2, 18: עד יום שובי; ich zurückkehrte. (13) כי daß כאשר ראיתם היום daß ihr sie (die Egypter)

במצרים. והיכן דבריו? ירא ה' עליכם וישפוט (מכילתא): ממותנו. מאשר נמות. ואם היה נקוד מלא פים היה נבאר ממתנו. עקשיו שנקוד בשורק. נבא. מאשר נמות. וכן. מי יתן מותנו שנקמות. וכן. מי יתן מותי ראבשלום. (שמואל ב' יט) שאמות. כמו. ליום קומי לעד (צפניה ג') עד בוא בשלום (מלכים א' כ"ב) שאנקום. שאשוב: (13) כי אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם אינו אלא היום. היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד: (14) ילחם לכם. בשבילכם. וכן. פי' ה' ילחם לכם. וכן אם לאל תריבון (איוב י"ט) וכן ואשר דבר ל' (בראשית כ"ד) וכן האתם תריבון צפניה. (שופטים ו') (15) מה תצעק אלי. למדני שהיה משה עומד ומתפלל. אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך

sahest, war nur für heute, heute habt ihr sie gesehen, und nimmermehr! (14) Er streitet für sie; wegen euch, ebenso läßt er wegen euch streiten? desgl. Nicht. (15) Dies lehrt, daß Mosche im Gebete begriffen war, und Gott zu ihm sagte: Es ist jetzt nicht Zeit lange zu beten, da den Israeliten Gefahr droht!

בשלה יד

Cap. 14. 114

אלי דבר אל־בני־ישראל ויסעו:
 (16) ואמה הרם את־מטהך ונטה את־
 ידך על־הים ובקעהו ויבאו בני־ישראל
 בתוך הים ביבשה: (17) ואני הנני
 מחזק את־לב מצרים ויבאו אחריהם
 ואקבדה בפרעה ובכל־חילו ברקבו
 ובפרשיו: (18) וידעו מצרים כי־אני
 יהוה בהקבדני בפרעה ברקבו ובפרשיו:
 (19) ויסע מלאך האלהים תהלך לפני
 מִחְנֵי יִשְׂרָאֵל ויֵרָד מֵאַחֲרֵיהֶם ויסע

zu den Kindern Israel, daß sie aufbrechen. (16) Und du erhebe deinen Stab, und strecke deine Hand gegen das Meer, und spalte es, so werden die Kinder Israel mitten im Meere im Trockenen gehen. (17) Und ich werde verherrlicht werden an Pharao und an seiner ganzen Heeresmacht, an seinen Wagen und an seinen Reitern. (18) Und die Mizrajim werden erkennen, daß ich der Ewige

bin, wann ich mich verherrliche an Pharao und an seinen Reitern. (19) Da brach der Engel Gottes auf, der vor dem Lager Israels ging, und ging hinter ihnen her, und so brach die Wolkensäule

רשי

בתפלה שישראל נתונים בצרה. מה תצנן אלי?
 הדבר תדע עלי ולא עליך, כמו שנאמר להלן: על
 בני ועל פעל ידי תצנני (ישעיה מ"ה): דבר אל בני
 ישראל ויסעו. אין להם אלא ליסע, שאין הם
 עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה
 שהאמינו כי ויצאו לקרוע להם הים (מכילתא):
 (19) וילך מאחריהם. להקביל בין מחנה מצרים ובין
 מחנה ישראל ולקבל חצים וכלי־סגרות של מצרים.
 בקר מקום הוא אומר מלאך ה' ויבאו מלאך האלהים
 ואין אלהים בכל מקום אלא ה': מלמד שהיו
 ישראל נתונים בידן באותה שעה. אם להנצל אם
 להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשיכה
 והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא

Oder mir (אלי) liegt die Sache ob, aber nicht dir, gleich Jes. 45 5c
 dir, wegen meiner Kinder und des Werkes meiner Hände. בני ישראל Sie haben nichts weiter zu thun, als vorwärts zu ziehen, das Meer soll ihnen nicht im Wege stehen, denn sie sind dessen würdig, durch die Verdienste ihrer Väter sowohl wie auch wegen ihres gläubigen

Vertrauens zu mir, daß für sie das Meer gespalten werde! (19) וילך. Und das egypt. Lager von dem der Isr. zu. sondern, um die Pfeile und Geschosse der Egypter aufzufangen. Überall heißt es ה' מלאך und hier האלהים מלאך. אלהים bedeutet Richter, es lehrt, daß über die Israeliten in dieser Stunde Gericht gehalten wurde, ob sie gerettet werden oder mit den Egyptern untergehen sollten. ויסע עמוד

vor ihnen auf und stellte sich hinter sie. (20) Und kam zwischen das Lager Mizrajims und das Lager Israels, und so war (dort) Wolke und Finsterniß, und (hier) erleuchtete er die Nacht, und es nahete nicht dies zu jenem die ganze Nacht. (21) Und Mosche streckte seine Hand gegen das Meer, da trieb der

עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם: (20) ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: (21) ויט משה את ידו על הים ויהי הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויפקעו

Swige das Meer weg durch einen heftigen Ostwind die ganze Nacht, und machte das Meer zu trockenem Boden,

רש"י

Wenn es finster wurde und die Wolfensäule die Feuer säule ersetzen sollte, da wich die Wolke nicht, wie es gewöhnlich abends zu geschehen pflegt, sondern sie stellte sich hinter das Lager, um den Egyptern finster zu machen. (20) Dies ist mit dem Verhalten eines Reisenden zu vergleichen, der seinen Sohn vor sich her gehen läßt; kommen nun Räuber und wollen denselben gefangen nehmen, so läßt er

נסתלק הענן. כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית דנמרי. אלא נסע והלך לו מאחריהם והחשך למצרים: (20) ויבא בין מחנה מצרים. משל למרדף בדרך. ובנו מהלך לפניו באו לסטים לשבוחו. נטרו מלפניו ונתנו לאחוריו. בא וזב מאחוריו. נתנו לפניו. באו לסטים לפניו וזאבים מאחוריו. נתנו על ידועו ונלחם בהם. כד: (הושע י"א) אנכי תרגלתי לאפרים קהם על ידועותיו: ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל והולך לפניו בדרך. ללכת כל הדרך. והחשך של עקב לצד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה (מכילתא): (21) ברוח קדים עזה. ברוח קדים שחור עזה שברוחות. הוא הרוח. שתקב"ה נסעו בה מן הרשעים. (מכילתא) שנאמר ברוח קדים אפצם. (ימיה י"ה): ויבא קדים רוח ה' (הושע י"ג) רוח ה' וקדים שברך בלב ימים (יחזקאל כ"ז): הנה ברוחו הקשה ביום קדים (ישעיה

den Sohn hinter seinen Rücken treten; kommt ein Wolf hinter ihm, so läßt er den Sohn vor sich treten; kommen aber Räuber vorn und Wölfe im Rücken, dann nimmt er den Sohn auf die Arme und kämpft gegen beide. So heißt es auch Hoshea 11, 3: Ich leitete Esrajim, ihn auf die Arme nehmend. Und der Sohn der Ägypter. Die Feuer säule erleuchtete die Nacht für Israel und zog ihnen wie gewöhnlich die ganze Nacht voran, Finsterniß und Nebel waren auf der Seite der Ägypter. Und es nahete sich ein Lager dem andern nicht. (21) Durch einen Morgenwind, welches

Seite fehlt

Seite fehlt

לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ וַיִּנְעַר
יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: (28) וַיָּשֹׁבוּ
הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֶכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים
לְכָל חֵיל פְּרֹעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם
לֹא־נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אַחַד: (29) וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בִּיבֶשֶׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם
לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם:
(30) וַיֹּשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל
מִיַּד מִצְרַיִם וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם

mung, und die Mizrajim flohen ihm entgegen, und so stürzte der Ewige die Mizrajim mitten ins Meer. (28) Und die Gewässer kehrten zurück und bedeckten die Wagen und die Reiter der ganzen Heeresmacht Pharaos, die ihnen nachgegangen waren ins Meer; nicht Einer blieb unter ihnen übrig. (29) Aber die Kinder Israel gingen

im Trockenen, mitten im Meere, und das Wasser war ihnen eine Mauer zu ihrer Rechten und zu ihrer Linken. (30) Und so half der Ewige an demselben Tage Israel aus der Hand Mizrajims, und Israel

רש"י

לְחַקְּמוֹ הָרִאשׁוֹן: נָסִים לְקִרְאָתוֹ שֶׁהָיוּ מְהוּמָמִים
וּמִסְתָּרִים וַיִּצְוֶן לְקִרְאָת הַמַּיִם: וַיִּנְעַר ה'. בְּאֵדָם
שֶׁמִּנְעַר אֶת הַקִּרְבָּה וְהוֹלֵךְ הָעֲלִיץ לַמַּשְׁחָה וְהַתַּחְתּוֹן
לַמַּעֲלָה: כִּךְ הָיוּ עוֹלִין וְיורְדִין וּמִשְׁתַּבְּרִין בָּם וְהָיוּ
הַקִּבְדָּה בִּהְיוֹת חַיִּית לִקְבֹּל הַיָּסוּדִין: וַיִּנְעַר: וְשֹׁנִיק
הוּא לְשׁוֹן מִדּוּחַ בְּלִשׁוֹן אֶרֶץ וַיִּהְרַב יֵשׁ בְּמִדְבָּרֵשׁ
אַנְדָּה: (28) לְכָל חֵיל פְּרֹעֹה. כִּךְ הָרַף הַמִּקְרָאוֹת
לְבָתוֹב לְמִיד וְיִתְדָה בָּמוֹ: לְכָל כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת.
וְכֵן: לְכָל כְּלָי הַמַּשְׁכָּן לְכָל עֲבֹדָתוֹ וְיִתְדוֹתָם וּמִתְרֵיהֶם
לְכָל כְּלָיהֶם. וְאִינָה אֵלֶּא תִקּוֹן לְשׁוֹן: (30) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
אֶת מִצְרַיִם מֵת. שֶׁשָּׁפְטָן הַיָּם אֶל שִׁפְתּוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא
יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם שְׁאֲנוּ עוֹלִים מִצַּד זֶה כִּךְ הֵם

בקר Zur Zeit des Tagesanbruches. לְאִיתָנוּ zu seiner ersten Gewalt. Sie waren נָסִים לְקִרְאָתוֹ so verwirrt und betäubt, daß sie dem Wasser zu liefen. וַיִּנְעַר ה' Gott stürzte sie, wie wenn man einen Topf umstürzt, das oberste nach unten und das unterste nach oben kehrt, so wurden sie auch im Meere auf- und abgeworfen, und

יִנְעַר Gott gab ihnen noch Lebenskraft, die Schmerzen zu empfinden. וַיִּנְעַר Dnf. חַלְדָּאִישׁ verwirren, ist oft im Midr. zu finden. (28) Es pflegt oft ein ל' überflüssig zu stehen, wie כָּלִי כָלִי הַמַּשְׁכָּן, לְכָל כָּלִי כָּלִי פְּרֹעֹה M. 2, 27, es ist dies eine Eigenthümlichkeit der Sprache. (30) אֶת מִצְרַיִם מֵת Das Meer warf sie an das Ufer, damit die Israeliten nicht sagen könnten, so gut wie wir von dieser Seite herausgehen, können auch jene von einer andern

sah die Mizrajim tobt am Ufer des Meeres. (31) Als Israel sah die große Macht, die der Ewige geübt an Mizrajim, da fürchtete das Volk den Ewigen, und vertraute dem Ewigen und Mosche, seinem Knechte.

15. (1) Damals sang Mosche u. die Kinder Israel diesen Gesang dem Ewigen, u. sprachen also :

רש"י

Seite kommen und uns verfolgen. (31) את היר הגדלה Die große Macht, welche Gottes Hand aus- geübt. יר hat mehrfache Bedeutung, ist überall die Hand, als Vollstreckerin der That, als Macht darunter gemeint, man muß es nur nach dem jeweiligen Sinne der Rede erklären.

15. (1) אז ישר משה (1) Damals, als er das Wunder sah, wurde sein Herz gestimmt ein Lob- lied zu fingen. Ebenso Jos. 10 יהושע ;

er beschloß ein Haus zu bauen, auch hier bedeutet ישר : es kam ihm die Eingebung, ein Loblied anzustimmen, was er auch that ; sie sprachen : „Ich will fingen dem Ewigen.“ So auch bei Jehoschua, als er das Wunder sah, sagte ihm sein Herz zu sprechen, was auch geschah : Er sprach vor ganz Israel. Dasselbe gilt vom Brunnenliede M. 4, 21, 17, welches ebenfalls mit ישר אז beginnt, bei welchem es heißt : Steig auf, Brunnen, stimmt ihm ein Lied an ! Kön. 1, 11, 7 erklären die Weisen Israels Sanh. 9 : er wollte bauen, that es aber nicht. Hieraus ersehen wir, daß das " in יבנה eine Absicht, (nicht die Zukunft) bezeichnet ;

מַת עַל-שִׁפְתַּי הָיִים : (31) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל
אֶת-הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה
בְּמִצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הָעָם אֶת-יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ
בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ : פ ש"ש
מִן (1) אֲזַיִּשִׁיר-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר

עולין מעד אחר רחוק ממנו וידרשו אתריו : (31) את היר הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה. והנה לשונות נוספות על לשון יד, וכולן לשון יד ממש הן, והמפרש יתקן הלשון אחר ענין הדבור :

מִן (1) אז ישר משה. אז נשקפה הגם, עלה בלבנו שישיר שירד. וכן : אז ידבר יהושע (יהושע י') : וכן ובית יעשה לבת פרעה (מלכים א' ו') : חשב בלבנו, שעשה לה. אז בא ישר : אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר : אשירה לה. וכן ביהושע, נשקפה הגם, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה, ויאמר לעיני ישראל. וכן שירת הנפאר. שפתח בה אז ישר ישראל, פירש אתריו : עלי באר ענו לה : אז יבנה שלמה במה. (מלכים א' י"ב) פירשו בו חכמי ישראל, שבקש לבנות ולא בנה, למרנו שהייד על שם הממשכה

אֲשִׁירָה לַיהוָה קִרְנָאָה נָאָה סוּם וּרְכָבוֹ

Ich singe dem Ewigen, daß
er hehr war, hehr, Roß

רשי

נֶאֱמָרָה, הוּא לְיֵשֶׁב שְׂשׂוּמוֹ. אֲבָל מִדְּרָשׁוֹ אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
וְיָ מִכָּאן רָמּוּ לְתַחֲמִית הַמַּתֵּם מִן הַתּוֹרָה וּבֵן בְּנִינִי.
חוּץ מִשָּׁל שְׁלֹמֹה, שְׂפָרְשׁוּהוּ. בְּקֵשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בְנָה,
וְאֵין לִדְמוֹת וְלִישָׁב לְשׁוֹן הָיָה כְּשֶׁאֵר דְּבָרִים הַנִּכְתָּבִים
בְּלִשָׁן עֲתִיד וְהֵן מִדָּה. כְּנֻן: בְּכָה יַעֲשֶׂה אִיב (אִיב
א'): עַל פִּי ה' יִחַנוּ, וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִדְּהָ הָעֵנָן (כְּמִדְּבַר ט').
לְפִי שֶׁהֵן דְּבַר הַתּוֹרָה תְּמִיד, וְנִפְלֵס בּוֹ, בֵּין לִי עֲתִיד,
בֵּין לִי עָבָר, אֲבָל וְהָ שְׁלֹא הָיָה אֵלָּא לְשַׁעֲרָה, אִינוּ
יָכוֹל לְיֵשֶׁב בְּלִשָׁן הַחַד: כִּי נֶאֱמָר נֶאֱמָר, כְּתַרְנוּמוֹ.
דְּבַר אַחֵר: כִּי נֶאֱמָר נֶאֱמָר, עַל כָּל הַשִּׁירֹת, וְכָל מֶה
שֶׁאֲקִים בּוֹ עוֹד יֵשׁ בּוֹ תּוֹסֵפוֹת, וְלֹא כְּמִדַּת מִלָּה בְּשֶׁר
וְהֵם, שֶׁמִּקְלָסִין אוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ: סוּם וּרְכָבוֹ, שְׂנִידִם
קְשׁוּרִים יְהִי בָהֶם, וְהֵמָּה מְעַלִּין אוֹתָן וְיִזְדָּרִין לְעוֹקֵמָה,
וְאֵין נִפְלֵדִין: רַמְדָּה, הַשִּׁלִּיחַ, וְכֵן: וְיָמֵינוּ לִגְוֹ אֲחֵן
נִרְאָה (דְּנִיאל ג'). וּמִדְּרָשׁ אֲנִידָה: כְּתוּב אַחֵר אֲמָר:
רַמְדָּה, וְכְתוּב אַחֵר אֲמָר: יִרְדָּה, מִלְּמַד שֶׁהָיָה עוֹלָן
לְיוֹם וְיִזְדָּרִין לְתוֹחֹם: בְּמֹה מִי יִרְדָּה אֲנִין שְׂנִידָה? (אִיב

dies der Wortf. Die
Weisen des Midrasch er-
blicken in אִיב einen
Hinweis auf die Wieder-
belebung der Todten,
welche dadurch in der
heil. Schrift ihre Be-
gründung findet. So ist
es auch bei den übrigen
angeführten Stellen, aus-
genommen שלמה נאמר,
wo es heißt: er wollte
bauen, führte es aber
nicht aus. Man kann je-
doch diesen Ausdruck nicht
wie andere ähnliche neh-
men, die in der zukünft.
Zeit gegeben sind, wo
aber die Handlung gleich

geschieht, wie z. B. אִיב so pflegt Jib zu thun; אִיב, weil eine stets wiederkehrende Handlung sowohl künftig als auch
vergangen gebraucht werden kann; hier aber (bei יִשִּׁיר) wo es nur
temporär geschah, kann es nicht so gedeutet werden. Onf. כי נאה נאה. Nach anderer Meinung
überlegt: Er ist erhaben über alles Erhabene. Nach anderer Meinung
kommt die Verdoppelung des נאה zu sagen: Er hat etwas gethan,
was kein Sterblicher zu thun vermag: Der Mensch stürzt seinen Geg-
ner vom Roße, er aber stürzt Roß und Reiter ins Meer. Darum ist
diese Verdoppelung der Sätze in dem ganzen Gesange durchgeführt.
Er ist hocherhaben über alle Lobgesänge; wenn man noch so viel ihm
anrühmte, so bliebe doch noch viel zu rühmen übrig; nicht wie bei
den Menschen, welche manchmal wegen Eigenschaften belobt werden,
die sie gar nicht besitzen. סוּם ורכבו Beide waren aneinander gebunden,
das Wasser trieb sie in der Höhe, und sie sanken in die Tiefe, ohne
sich zu trennen. רמה er warf, ebenso Dan. 3, 22 ורמו לנו אותן נורא
man warf sie in den brennenden Ofen. Die Agaba bemerkt hierzu:
Einmal steht רמה und einmal ירה, was anzeigt, daß sie herauf
kamen und wieder in die Tiefe sanken, ירה wie Jib 38 מי ירה אבן

und seinen Reiter warf
ins Meer! (2) Mein
Sieg und Sang ist Zah:
Er war meine Hülfe;

der mein Gott, ihn will ich rühmen; Gott meines Waters, ihn will

בָּמָה בָּיָם: (2) עֵי חֲמַרְתָּ יְהוָה וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה יְהוָה אֱלֹהֵי וְאֶנְהוּ אֱלֹהֵי אָבִי

רש"י

נתה wer warf ihren
Esftein? von oben in die
Tiefe. (2) עוי וזמרת יה
Dnt. übersezt es תוקפי
וּתוֹשַׁבְחָתִי Meine Macht
und mein Lob. עוי wie
עוי mit Schuruf, וזמרת
wie וזמרת, was mir aber
sehr auffallend ist, denn
wir finden nur drei ähn-
liche Stellen so punktiert,
wobei auch וזמרת vor-
kommt, sonst ist es mit
Schuruf punktiert, Jer.
16, 19: ה' עוי ומעוי: Ps.
59 עוי אליך אשמורה
allgemein erhält jedes
Wort, das mit Melopum
punktiert, wenn es um
einen dritten Buchstaben
verlängert wird, und der

ליה. מקמעה למשה: (2) עוי חמרת יה. אונקלוס
תרנ? תוקפי ותושבחת. עוי כמו: עוי בשורק.
חמרת. כמו: חמרת. ואני תמה על לשון המקרא
שאין לו קמחה בנקדחתו במקרא אלא בג' מקומות
שהוא סמוך אצל חמרת. וכל שאר מקומות נקוד
שורק: ה' עוי ומעוי (ירמיה טז) עוי אליך אשמורה
(תהלים נט). וכן כל תיבה בה שתי אותיות הנקודה
מלאסוים. כשהוא מארכת באות שלישית ואין
השניה בשוא בחספה הראשונה נקודה בשורק.
בגון: עוי: חק. רקי: חק. חקי: עול: יסד
עול: כל. כלל. ושלשים על בגו: ואלו ג' עוי חמרת
של בגון ושל ישועה. ושל תהלים נקודים בחספה
קמין: ועוד אין באחד מהם כתוב: חמרת אלא:
חמרת. וכלם סמוך דהם יהי לי לישועה. לכך אני
אמר לשוב לשון המקרא שאין עוי כמו: עוי: ולא
חמרת כמו: חמרת. אלא עוי שם דבר הוא כמו
היושבי בשמים (שם קכ"ז): שוכני כהנו סלע (עובדיה
א') שוכני סנה (דברים ל"ג). והו' השבת. עוי

zweite Buchstabe kein Schwa hat, als Schuruf im ersten Buchstabe,
wie חק, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי, עוי,
nur diese drei hier, Jes. 25, 5, und Ps. 59 sind mit Kamez chatuf
punktiert; ferner steht bei keinem וזמרת, sondern חמרת, bei welchen
überall auch לישועה ויהי לי לישועה vorkommt, deswegen glaube ich Folgendes
bemerken zu müssen: daß עוי nicht wie וזמרת und וזמרת wie וזמרת
zu lesen ist, sondern עוי ist ein Hauptwort, wie in Ps. 123: ה' עוי
בשמים, Mt. 5, 33: שוכני סנה; dies also ist das Lob, die Macht und
die Stärke Gottes, das war meine Hilfe! וזמרת ist verbunden mit
על דברת, 3. Kohel, בעברת ה' 9. Jes. 9, לעזרת ה' 5. Richter, wie
und וזמרת bedeutet wie Mt. 3, 25: לא תומר, Jes. 25, עריצים, ab-
schneiden, abmähen, und heißt: Die Macht und Vergeltung Gottes
war unsere Hilfe. Das Wort ויהי darf uns nicht befremden, weil es
nicht heißt היה, denn wir haben noch ähnliche Beispiele: Rön. 1, 6:

בשלה מו

נֶאֱרָמְנָהּ: (3) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה

ich erheben. (3) Der Ewige
ist ein Mann des Krie-

רש"י

הַמֶּלֶךְ יְהוָה הוּא הָיָה לִי לִישׁוּעָה. וְהִמָּלֵךְ דְּבִק הוּא
לְתִיבַת הַשֵּׁם. כְּמוֹ לְעִמָּה הַשֵּׁם. (שׁוּפְטִים ה'):
בְּעֶבְרֵת ה' (יְשׁוּעָה מ'): עַל דְּבַר בְּנֵי הָאָדָם (קִהְלֵת
נ'). וְלִשׁוֹן הַמֶּלֶךְ לִשׁוֹן רֹא תִמְנוֹר (וּקְרָא כִיד):
זְמִיר עֲרִיצִים (יְשׁוּעָה כִיד) לִשׁוֹן בְּיָמֶיךָ וּבְרִיתֶךָ.
עַל וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הָיָה לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאֵל תַּמְחָה
עַל לִשׁוֹן: יְהוָה שָׂדֵה נֶאֱמָר: יְהוָה שִׁישׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת
מִדְּבָרִים בְּלִשׁוֹן יְהוָה דּוֹמְמוֹ: אֵת קִירוֹת הַבֵּית
סָבִיב לְחִיכָה וְדִבְרֵי. וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב (מַלְכִים א'
ו') הָיָה לוֹ דּוֹמֵר. עָשָׂה צִלְעוֹת סָבִיב. וְכֵן דִּבְרֵי
הַיָּמִים (בְּס' י'): וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ שֹׁבִים בְּעֵרֵי יְהוָה
וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבֵעָם. הָיָה לוֹ דּוֹמֵר: מֶלֶךְ עֲרִיצִים
רַחֲבֵעָם: מִפְּלֵי יִכּוֹלֵת ה' וַיַּשְׁחָטֵם (בְּמִדְבָּר י"ד) הָיָה
לוֹ דּוֹמֵר שְׁחָטֵם: וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיָּמָתוּ
(שם). מִתּוֹ הָיָה לוֹ דּוֹמֵר. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לָבוֹ אֶל
דְּבַר ה' וַיַּעֲזוֹב (שְׁמוֹת ט'). הָיָה לוֹ דּוֹמֵר עֵבֶ: זֶה
אִשִּׁי. בְּכַבּוֹדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם. וְהָיוּ מֵרָאִי אֹתוֹ בְּאֶצְבָּע.
הָאֵתָה שֶׁפָּחָה עַל הַיָּם מִה שָׂדֵה רָאוּ גְבִיאִים: וְאִנּוּהוּ.
אֵינְקִלוֹם תְּרָגָם. לִשׁוֹן: יְהוָה גֵּרָה שְׂאֵנָן (יְשׁוּעָה ל"ג):
לְגֵרָה צֵאן (שם ס"ד). דְּבַר אַחֵר. וְאִנּוּהוּ. לִשׁוֹן נָוִי
אֶסְפֵּר נָוִי וַיִּשְׁכְּחוּ לְבָא עוֹלָם כְּנָן: מִה דְּרֹךְ מִדּוֹד

solte heißen
ebenſo Chron. 2,
10, 17: an-
ſtatt מֶלֶךְ, M. 4, 14:
מַלְכִי יִכּוֹלֵת ה' וַיַּשְׁחָטֵם
für שְׁחָטֵם; M. 4, 14,
37: מִתּוֹ anſtatt וַיָּמָתוּ
זה אִשִּׁי. עֵזֵב für וַיַּעֲזוֹב
In ſeiner Herrlichkeit
offenbarte er ſich ihnen,
ſie zeigten ſich gleichſam
mit den Fingern die
Wunder, ſo daß eine
Magd beim Meere ge-
ſehen, was kein Profeten-
auge erſchauete. ואִנּוּהוּ
Nach Onf. Ich errichte
ihm eine Wohnung (נוֹה),
Jeſ. 33: נוֹה שְׂאֵנָן
eine friedliche Wohnung.
Ober wie נִי בְּרַחַת, ich
verkündige ſeine Herrlich-
keit und ſein Lob aller
Welt; ähnlich im Hoſel.

5, 19: Was iſt dein Freund vor anderen Freunden? mein Freund
iſt u. ſ. w. אֱלֹהֵי אֲבִי Er iſts, ihn will ich erheben! אֱלֹהֵי אֲבִי Nicht
ich bin's, der ihn zu heiligen anfängt, ſondern ſeine Heiligkeit und
Göttlichkeit ward mir ſchon von meinen Vätern eingepägt. (3) ה' אִישׁ
der Herr des Kriegeſ, ähnlich wie Ruth 1 נַעֲמִי אִישׁ der Herr
Noamis. Jedes אִישׁ אִישׁ, אִישׁ bedeutet Herr: וְהָיָה לְאִישׁ b. h. zum
Helden. ה' אִישׁ Seine Kriege werden nicht durch Waffen geführt,

ges; der Ewige — ist
sein Name. (4) Pha-
rao's Wagen und See-
resmacht schleuderte er
ins Meer, der Ausbund seiner Wagenkämpfer ward versenkt ins

יְהוָה שְׁמוֹ: (4) מִרְכַּבַּת פָּרְעָה וְחֵילֹ
יָרָה בָּיָם וּמִבְחַר שְׁלִשֵּׁי טַבָּעוֹ בָּיָם

רשי

sondern durch seinen Na-
men allein, wie es Sam.
1, 17 heißt: Ich komme
an dich im Namen Got-
tes, des Herrn der Heer-
schaaeren. Oder: Selbst
wenn Gott rächend ge-
gen seine Feinde kämpft,
so bethätigt er daneben
dennoch seine milden,
göttlichen Eigenschaften,
erbarnt sich seiner Ge-
schöpfe, und gibt Nah-
rung allen Bewohnern
der Welt. Nicht so die
Erden-Könige, wenn sie
im Kriege begriffen sind,
wenden sie sich von an-
deren Beschäftigungen
ab, sie können nicht dies
und Jenes vollführen.
(4) ירה בים Onf. שדי
werfen, auch Mos. 2,

דודי צח ואדום. וְכָל הַעֲנָן: אֱלֹהֵי אֲבִי. הוּא יָרָה
וְאֶרְמָמְהוּ. אֱלֹהֵי אֲבִי. זֶה אֲנִי תַחֲלַת הַקְדוּשָׁה
אֵלָּא מִתְּחַנֵּק וְעוֹמֶדֶת לִי הַקְדוּשָׁה וְאֶלְהוּתוֹ עָלַי מִיָּמִי
אֲבוֹתַי: (3) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. בַּעַל מִלְחָמוֹת. כְּמוֹ
אִישׁ נֶעֱמִי (רוח א') וְכָל אִישׁ וְאִישׁ מִתְּדַגְמִין: בַּעַל:
וְכֵן: וְתוֹקֵף תְּהִיָּה לְאִישׁ (מַלְכִּים א' ב'). לְגִבּוֹר: ה'
שְׁמוֹ. מִלְחָמוֹתָיו זֶה בְּכָלִי וְיֵין אֵלָּא בְּשְׁמוֹ הוּא
נִלְחָם. כְּמוֹ נֹאֲמִי כֹּה אֶלֶּיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת (שְׁמוּאֵל
א' י"ז). דְּבַר אַחֵר: ה' שְׁמוֹ. אֲף' בְּשַׁעֲרֵה שְׁהוּא נִלְחָם
וְנוֹקֵם מֵאוֹיְבָיו אוֹתוֹ הוּא בְּמִדָּתוֹ. לְחָם עַל בְּרוּאָיו
וְלִזְיוֹן אֶת כָּל בָּאֵי עוֹלָם. וְזֶה כְּמִדַּת מַלְכֵי אֲדָמָה.
כְּשֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְחָמָה. פִּנְיָה עֲצָמוֹ מִכָּל עַמֻּקִּים.
וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְעֲשׂוֹת זֶה וְזוֹ: (4) ירה בים. שְׂדֵי בְּמָא.
שְׂדֵי לִי יִרְיֶה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: אוֹ יְרָה יְיָהּ (שְׁמוֹת
י"ט). אוֹ אֲשֶׁתְּדָאֵר. יִשְׁתְּדֵי. וְהִתְיִי מִשְׁמֵשׁ בְּאֵלוֹ
בְּמָקוֹם יִתְפַּעַל: וּמִבְחַר. שֵׁם דְּבַר. כְּמוֹ מִרְכַּב. מִשְׁכָּב.
מִקְרָא קָדֵשׁ: טַבָּעוֹ. אֵין טַבָּעָה אֵלָּא בְּמָקוֹם טֵיט
(מְכִילֵתָא). כְּמוֹ טַבָּעָתִי בֵּין מְצוּלָה (תְּהִלִּים ס"ט)
וְטַבָּעוֹ יִרְמְיָהוּ בְּטֵיט (ירמ' ל"ח) מְלַמֵּד שֶׁשְׁעֵשֶׁה הָיָם
טֵיט לְגִמּוּל לָהֶם כְּמִדָּתָם שֶׁשְׁעֵבְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֶמֶר

19: ירה ירה überseht er אִישֶׁתְּרָאָה יִשְׁתְּדֵי, das ת' darin dient als
Zeichen des Sitpael. ומבחר Ist ein Hauptwort, wie מרכב, משכב,
מקרא קדש. טבעו heißt immer versinken in schlammigen Grund, gleich
Ps. 69, 3: ירה בים טבעתי בין מצולה (תהלים ס"ט);
Jer. 38 ויטבע ירמיה בטיט וירמיה versank im Schlamm. Dies zeigt
an, daß das Meer schlammig geworden, um ihnen mit gleichem

סוף: (5) תהלמת יכסימו ירדו במצולת
במו-אבן: (6) ימינך יהיה נאדרי בכה

Stein. (6) Deine Rechte, Ewiger, verherrlicht durch Kraft, deine

רשי

ובלבנים: (5) יכסימו. כמו יכסום, יהייד האמצעית
יתרה בו, ודרך מקראות בכה, כמו ונאנד ירדיו
(דברים ה); יריון מדשן ביתך. (תהלים לו) ויהייד
ראשונה שמשמעת דשון עתיד בך פרשהו: סבעו
בם סוף, כדי שיחזרו המים ויכסו אותה. יכסימו אין
דומה לו במקרא בנקדחתו. ודרכו להיות בנקדחתו
יכסימו מלאים: כמו אבן. ובמקום אחר: צדדו
פעולתה. ובמקום אחר יאכלמו בקש, הרשעים בקש
הולכים ומפרסין עולין ויורדין. בינונים באבן.
והבשרים פעולת שגחזו מיד: (6) ימינך, ימינך. שני
פעמים בשישראל עושין את רצונו של מקום, השמאל
נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכה, להציר את
ישראל: וימינך השנית תרעין אויב, אותה ימן
עצמה תרעין אויב, מה שאף לאדם לעשות שתי
מלאכות ביד אחת: נאדרי, הייד יתרה, כמו: רבתי
עם, שרתי במדינות, נגובתי יום: תרעין אויב. תמיד
היא רועצת ומשברת האויב, ודומה לו, ורעצו

Schilfmeer. (5) Wasser-
massen bedeckten sie; sie
sanken in die Tiefen wie

Maße zu vergelten, in-
dem auch sie den Israe-
liten harte Sehtarbeiten
auferlegten. (5) יכסימו
gleich יכסום das mittlere
" ist überflüssig, es gibt
mehrere ähnliche Bei-
spiele, wie Ps. 139:
ירבו מחול anstatt ירביין,
באף. 36; יריון anstatt יריוין.
Das erste " aber die
Zukunft bezeichnend, ist
so zu erklären: Sie san-
ken in das Schilfmeer,
damit das Wasser komme
und sie bedecke. יכסימו
hat ungewöhnliche Punk-
tation, denn es sollte mit
Cholom (Melopum) punk-

tirt sein. צללו כעופרת: An einer andern Stelle heißt es: כמו אבן, an
einer dritten: כקש d. h. die Ruchlosen wurden hin und her,
auf und nieder getrieben wie Strohh, die Mittelmäßigen wie Stein,
die Besten unter ihnen gingen gleich unter wie Blei. (6) ימינך ה'
steht zweimal, d. h. wenn Israel den Willen Gottes nachlebt, wird
die Linke (die schwache Hand) zur Rechten (zur starken.) נאדרי בכה
Verherrlicht durch Kraft, die Israeliten zu retten, während die Rechte
Gottes den Feind zerschmettert. Nach meiner Auffassung also lautet
es also: Dieselbe Rechte zerschmettert den Feind, was ein Mensch
nicht im Stande ist, nämlich zwei Verrichtungen mit einer Hand zu
vollführen. Der einfache Sinn ist demnach: ימינך Deine Rechte, die
verherrlicht ist durch Kraft, ימינך diese zerschmettert den Feind. Des-
gleichen Ps. 92, כי הנה אויביך ה' (doppelt). נאדרי wie נגבתי עם, רבתי עם,

Rechte, Ewiger, zerſchmettert den Feind. (7) Und in deiner Erhabenheit Größe, zertrümmerſt du deine Gegner, du läſſeſt los deine Zornluth, die

verzehrt ſie wie Stoppeln. (8) Und durch den Hauch deiner Naſe ſtauchten

רש"י

ידידיו, עוֹצֵצוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל. בְּשׂוֹמֵמִים (סִימָן י'): (7) וברב נאונך. זאת הִיךְ בְּלִבְדּוֹ רִעֻצַּת הָאֹיֵב. כְּשֶׁהוּא מְרוֹמֵם בְּרֹב נְאוֹנוֹ, אִין יִדְרִים קִמְיוֹ, וְאִם בְּרֹב נְאוֹנוֹ לְבַד אֹיְבָיו יִדְרִים קִל וְחֹמֶר בְּשִׁשְׁלָח בָּם חֲרוֹן אַף יִאֲבָלְמוּ: תְּדַרְסֵם. תָּמִיד אֲמָתָה הָיָה קִמְיָהּ הַקָּמִים נִגְדָה, וְכִי הֵם הַקָּמִים בְּנִגְדָה? אֵלֹו הַקָּמִים עַל יִשְׂרָאֵל; וְכֵן הוּא אֹמֵר: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יִהְיֶיךָ (תְּהִלָּה פִּיט) וְכֵה הוּא הַקָּמִים? עַל עֲמָךְ יַעֲרִימוּ סוֹד; וְעַל זֶה קוֹרָא אֲתָם אֹיְבֶיךָ עַל מָקוֹם: (8) וברוח אסך. הַיֵּצֵא מִשְׁנֵי נְחִירִים שֶׁל אֵף דִּבֵּר הַכְּתוּב בְּכִכּוּל בְּשִׁכְיָהּ דְּיוֹנָתָה מִלֶּךְ בְּשֵׁר וְדָם, כִּדִּי לְהַשְׁמִיעַ אֶת הַפְּרִיָּה, כִּפִּי הַהֵיךְ שִׁיכְכִי לְהִבֵּן דָּבָר בְּשִׁאֲרֵם כְּעֵס יֵצֵא רִיחַ מִנְּחִירָיו; וְכֵן: עַלֵּה עֵשֶׂן בְּאַפּוֹ (תְּהִלָּה י"ח); וְכֵן וּמִרִיחַ אֲפֹו יִכְלֹ (אֹיֵב ד') וְדִי שִׁאֲרֵי: לְמַעַן שְׁמִי אֲאָרִיךְ אִפִּי. (יִשְׁעִיה מִיח): בְּשִׁשְׁעָם נָתַ, נִשְׁמָתוֹ אֲרִיכָה, וְכִשְׁהוּא כְּעֵס נִשְׁמָתוֹ קָצֵרָה; וְתִהְיֶה אֲחֻסָּם לָךְ (שֵׁם): לְמַעַן תִּהְיֶה אֲשֵׁים חֲשֵׁם בְּאַפִּי לְסִתּוֹם נְחִירִי בְּכִפִּי הָאֵף וְהָרִיחַ, שֶׁלֹּא יֵצֵא לָךְ בְּשִׁכְכִיךָ אֲחֻסָּם: כְּמוֹ: נִאֲקָה בְּחֻסָּם, בְּמִסְכַּת שֶׁבַת (דָּף נ"א) בֶּךָ גִּרְאָה בְּעֵינֵי, וְכֵל

irdiſchen Könige, um den Gedanken verſtändlicher zu machen. Wenn der Menſch zürnt, geht ein Schnauben aus ſeiner Naſe, ähnlich Pf. 18: es ſtieg ein Dampf aus ſeiner Naſe (באס); ebenſo Job 4, 9: Vor dem Hauche ſeiner Naſe vergehen ſie (אסו וּמְרוּחָהּ). Das ſagt auch Jeſ. 48: Um meines Namens Willen ſchiebe ich meinen Zorn auf Jeſ. 48: Um meines Namens Willen ſchiebe ich meinen Zorn auf (אמרך אס), wenn ſich der Zorn gelegt hat, ſind die Athemzüge lang, wenn man aber zürnt, ſind ſie kurz. Jeſ. 48: Meines Lobes wegen halte ich an mich, ich will gleichſam die Naſe zuhalten, daß keine Luſt hinaus geht. אחסם, wie Talm. Sab. 51: Das Einſtechen eines Naſenringes, zur Wändigung der Thiere. Ich denke, daß jeds אף und חירן ſowie חרה eine und dieſelbe Bedeutung hat, ſo Job

נצבו כמו־גד נזלים קפאו תהמת בלב־

sich Gewässer, stand wie ein Damm das Fließende, gerannen Wassermassen im Herzen des Meeres.

רשי

אף וחרון שבמקרא אני אומר בן חרדה אף כמו ועצמי חרה מני חרב (איוב ל') לשון שרפה ומוקד שהגתרים מתחממים וגתרים פעת תקצף. וחרון מנורת חרה. כמו רצון. מנורת רצה. וכן חמה. לשון חמימות על בן הוא אומר ותמתו בערה בו (אסתר ד'). ובנוח החמה אומר: נתקרה דעמו: נערמו מים. אונקלס תרגם לשון ערמימות. ולשון צחות המקרא כמו ערמת חטים. (שיר ז') ונצבו כמו גד יוכים: נערמו ממקד רוח שצא מאפס גבשו המים. והם נעשו כמין גלים וקריזות של ערמה. שהם גבוהים: כמו גד. בתרגומו: כשור. בחומה: גד לשון: צביר וגבוה. כמו. גד קציר ביום נחלה (ישעיה י"ז) פונם פגד (תהלים י"ב): לא כתוב: פונם כנאר, אלא: פגד. ואלו הד' פגד כמו: כנאר. וכונם לשון הכנסה. היה לו לכתוב: מכנים ככנאר מי הם, אלא כונם לשון: אוקף וצביר הוא: וכן: קמו גד אחד ונעמדו גד אחד (יהושע ג'): ואין לשון: קימה ונעמדה כנאדות אלא כחומות וצבירים. ולא מצינו נאר נקיר אלא כמלאפוס כמו: שימה דמעתי כנאדה (תהלים נ"ז): ארת נאר הקלב (ישופטים ד'): קפאו. כמו וכנבניה תקפאני (איוב י'): שהוקשו ונעשו כאבנים והמים וזרקים את

ועצמי חרה מני חרב: 30
In Blut verzehrt sich mein Gebein, wie ein Brand, der aus den er-
higten Nasenlöchern des
Zürnenenden hinausgeht;
חרה ist von חרה, sowie
רצה von רצה, so heißt
הם warm, das Zorn von חם
(auch חמה Sonne), daher
in Esther 4: וחמתו בערה
בו sein Grimm entbrannte
in ihm; wenn der Zorn
sich aber legt, sagt man:
נערמו. Onf. gibt es mit
הם חכימא מרא
הוא belehrt worden,
(gleich) (הנחש היה ערום:
gleich) eigentlich ist es gleich
בסנך ערמת: 7.
המים dein Leib eine
Weizengarbe; der Sag:
„sie standen wie eine

Mauer“ liefert den Beweis dazu. Von dem heißen Winde, der von deinem Zürnen ausging, wurden die Wasser ausgetrocknet, und so hoch wie Getreidehaufen. Onf. eine Mauer, גד bedeutet sammeln und aufhäufen, wie Jes. 17: קציר, Ps. 33: כונם, es heißt nicht כונם כנאר wie ein Schlauch, sondern כנר, denn wäre es dasselbe wie כנאר, und כונם hieße einführen, so müßte es כונם heißen, allein כונם heißt aufhäufen, sammeln, wie in Jes. 3: עמד nicht bei Schläuchen, sondern sind bei Mauern und Haufen gebräuchlich. Nār ist auch überall mit Cholem punktirt, wie Ps. 56: Richter 4: החלב נאר den Milchschlauch. wie קפאו Job 10: ונכנבניה תקפאני Hast wie Käse mich gerinnen lassen; sie

תִּוְרִישְׁמוּ יָדֶי: (10) נִשְׁפָּתָה בְּרִיחָהּ בְּסָמּוֹ
 יָם צָלְלוּ בְּעוֹפְרָתָה בְּמִים אֲדִירִים:
 (11) מִי־כַמְכָּה | בְּאֵלִם יִדְּהָ מִי כַמְכָּה
 נֶאֱדָר בְּכָדֶשׁ נִוְרָא תְהִלָּתָה עֲשֵׂה-פֶלֶא:
 (12) נְטִיטָה יְמִינָהּ תִּבְלָעֶמּוּ אֶרֶץ:

ger! wer wie du, verherrlicht in Heiligkeit, furchtbar im Lobe, Wunderthäter! (12) Du strecktest deine Rechte, da verschlang sie die Erde.

רש"י

בְּלִשְׁוֹן וְדָק אֶת חֲנִיכֵי (בראשית י"ד) אֲדָרִין בְּדָרְבֵי
 מְצִינוּ הַלִּשְׁוֹן מוֹסֵב אֶף עַל הַיּוֹצֵא: שָׁמֹן הִירָק (שיר
 א') רֵא הִירָק מִכְּלִי אֶל כְּלִי (ירמיה שם): לֹא הִירָק
 הַכְּלִי אֵין כְּתִיב כֹּאן אֶלֶּא לֹא הִירָק הַיֵּין מִכְּלִי אֶל
 כְּלִי. מְצִינוּ הַלִּשְׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיֵּין. וְכֵן: וְדִרְקֵי
 תְּרַבּוּתָם עַל יוֹסֵף חֲבֻמָּתָהּ (יהוֹקָאֵל כ"ח). דְּהִדְּרִים:
 תּוֹרִישְׁמוּ. לִשְׁוֹן רִישׁוֹת וְדָלֹת כְּמוֹ מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר
 (שמואל א' ב'): (10) נִשְׁפָּתָה. לִשְׁוֹן הַכְּדָה וְכֵן. נָם
 נִשְׁפָּה בָּהֶם (ישעיה מ'): צָלְלוּ. שָׁקְעוּ עִמָּקוֹ לִשְׁוֹן
 מְצִינָה. בְּעוֹפְרָתָה. אֶבֶר פְּלוֹרִם בַּלְעִז, Plomb:
 (בא"ת): (11) בְּאֵלִים. בְּחֻזְקֵים. כְּמוֹ וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ
 לָקַח (יהוֹקָאֵל י"ו) אֵילוֹתַי לְעֹזְרֵי הַיּוֹשֵׁה (תהלים כ"ב):
 נִוְרָא תְהִלָּתָה. יִרְאוּ מִלְּהִגֵּד תְּהִלָּתָהּ פֶּן יִמְעִישׁוּ
 בְּמִישׁ: לָהּ הִמְדָּה תְהִלָּה (תהלים ס"ד): (12) נְטִיטָה
 יְמִינָהּ. בְּשִׁתְּקָנָהּ נִוְשָׂה יָדוֹ דְּרַשְׁעִים קָלִים וְנוֹפְלִים
 לְפִי שְׂדֵהֶם נִתֵּן בְּיָדוֹ וְנוֹפְלִים בְּהִשְׁתָּתָם. וְכֵן הוּא
 אֹמֵר. וְהִי יִשְׁדָּה יָדוֹ וְכִשֶּׁר עֲזָרוֹ וְנִפְסָר עֲזָרוֹ (ישעיה
 ל"א) מִשֶּׁר לְכָלִי וְכִיבִית הַנְּתוּנִים בְּיָדֵי אֲדָם מִקְּדָה

nicht geleert; ebenso Gzech. 28. והדריקו חרבותם. —
 תוֹרִישְׁמוּ es wird sie a r m
 machen, wie Sam. 1, 2:
 er macht arm und reich. (10)
 נִשְׁפָּתָה heißt anhauchen,
 gleich Jes. 40, נִשְׁפָּה בָּהֶם,
 er bläst sie an. צָלְלוּ sie
 sanken, כְּעוֹפְרָתָה wie Blei
 unter den כְּאֵלִים (11)
 Mächtigen, wie Gzech. 17,
 אֵלֵי הָאֶרֶץ die Mäch-
 tigen des Landes, Ps. 22,
 אֵילוֹתֵי meine Stärke.
 נִוְרָא תְהִלָּתָה man muß
 sich fürchten, sein Lob
 auszusprechen, man könn-
 te es verringern, denn dir
 ist Schweigen Lob, Ps. 62, 2. (12) נְטִיטָה

Wenn Gott seine Hand neigt, stürzen die Bösen und sie vergehen, weil Alles in seinen Händen liegt, wie es Jes. 31, 3 heißt: Gott streckt seine Hand aus, da strauchelt die Stütze und sinkt der Unterstügte. Gleich dem Glasgeschirre, welches man auf der Hand trägt, wankt die Hand ein wenig, fällt das Geschirr herab und zerbricht. Daraus folgt, daß sie doch beerdigt wurden, zum Lohne

(13) Nun führst mit deiner Gnade du dies Volk, das du erlöset; du leitest es mit deiner Macht zur Wohnung deiner Heiligkeit. (14) Es hören's die Völker, sie beben;

Zittern ergreift die Bewohner Beleschets. (15) Da erschrecken die Stammfürsten Edoms, die Anführer Moabs ergreift ein Zittern; sie

(13) נְחִיתָ בְּחַסְדְּךָ עַמִּיךָ גְּאֻלַּת נְהַלְתָּ
בְּעֶזְרֶךָ אֶל־גִּוְהַיְדוֹשׁ: (14) שְׁמָעוּ עַמִּים
יִרְגָּזוּן חֵיל אֲחֵיו יִשְׁבֵי פְלִישַׁת: (15) אִזּו
נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם אֵילֵי מוֹאב יֶאֱחֹזְמוּ

רשי

dafür, weil sie ausriefen: Gott ist der Gerechte! (13) Du führtest, Dnf. du trugst sie und hattest Geduld mit ihnen, was aber mit dem Hebräischen nicht übereinstimmt. (14) Sie bebten. Weil die Pelischtim die Söhne Efrajims umbrachten, welche vor der Zeit mit Gewalt aus Egypten zogen, wie in Chron.

1, 7 zu lesen ist: es erschlugen sie die Leute von Gath (15) Alufi Sie hätten ja gar nichts zu fürchten gehabt, da doch die Israeliten nicht gegen sie herzogen, allein sie waren bestürzt, weil den Israeliten so viel Ehre zu Theil wurde. Sie zerfloßen, ähnlich 65, 11: mit Güssen erweiche sie; sie sagten, sie kommen auch über uns, um unser Land zu erobern. (16) תפול Sie fürcht, über die noch Fernen, und über die Nahen, dem ähnlich in Jos. 2: Wir hörten da zerfloß unser Herz. עבר עד steht hier zweimal, nach Dnf. bis dein Volk den

ידו מעט והן נופלין ומשחפרין: תבלעמו ארץ.
מבוא שנונו לקבוצה בשכר שאמרו ה' הצדיק:
(13) נהלת. לשון מנהל. ואינקדים תרגם לשון נושא
וסבל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
(14) ירגזון. מתרגזין: יושבי פלשת. מפני שהרגו
את בני אפרים שמהרגו את הקין ויצאו בחוקה במספר
בדברי הנמים והרגום אנשי נח: (15) אלופי אדום
אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום. שהרי
לא עליהם הורגים אלא מפני אנינות שהיו מתאוננים
ומצטערים על כבודם של ישראל. (מכילתא): נמוגו.
נמסו כמו: ברבבים תמוננה (תהלים סיד): אמרו
עלינו הם באים לכרותינו ולירש את ארצנו: (16) תפול

בשלה מו

Cap. 15. 130

רעד נמנו כל ישיבי כנען: (16) תפל עליהם אימתה ופחד בגדל ורועה ידמו באבן עד יעבר עמה יהיה עד יעבר עסיו קניית: (17) תבאמו ותטעמו בהר גחלתך מכון לשבתך פעלת יהיה מקדש אדני כוננו ידיך: (18) יהיה

verzagen alle Bewohner Renaans. (16) Es überfalle sie Angst und Schrecken, vor der Größe deines Armes verstummten sie wie Stein, bis hinübergezogen dein Volk, Ewiger, bis hinübergezogen dies Volk, das du

erworben. (17) Du bringe sie und pflanze sie ein auf das Gebirge deines Eigenthums, befestigt zu deinem Sitz, den du bereitet, Ewiger, in das Heiligthum, Herr, das deine Hände gegründet. (18) Der Ewige

רש"י

עליהם אימתה. על הרחוקים (מכילתא). ופחד. על הקרובים. כנען שנאמר: כי שמעו את אשר הוביש ונוי (יהושע ב'): עד יעבר עד יעבר. פתרנומו: קניית. חבבת משאר אומות. כחפץ הקניי בדמים וקדם שחביב על האדם: (17) תבאמו. תנבא משה שלא יקום לאדני. לכך לא נאמר תביאנו: מכון לשבתך. מקדש של משה מכון כננו בסא של מעלה אשר פעלת: מקדש ה'. השם עליו וקף גדול. להפרידו מתיבת השם של אחריו. המקדש אשר כוננו ידיך ה': חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אמת שנאמר: אף די יסדה ארץ (ישעיה מ"ח): ומקדש בשתי ידים. ואמתי יבנה בשתי ידים? בזמן שה' ימרוץ לעולם ועד. לעתיד לבא שכל המלכות שלו: (18) לשון עולמות הוא והניו בו יסוד

Arnon und den Garden überschritt. Du liebtest sie mehr als andere Völker, so wie dem Menschen das um hohen Preis erkaufte Gut sehr theuer ist. (17) Tbiawmo Moische profesezte hier, daß er nicht in Palästina einziehen werde, daher steht nicht tbiawmo du wirst u n s bringen. Das irdische Heiligthum, das du geschaffen, ist dem himmlischen Throne gleichsam gegenüber ge-

stellt. (Vergl. Jes. 66, 1). מקדש Hat ein וקף גדול, um es von dem folgenden ה' zu trennen: Das Heiligthum, welches du, Ewiger gegründet. Als Beweis, wie lieb das irdische Heiligthum ihm sei, heißt es Jes. 48, 13: Gott schuf die Welt mit einer Hand, das Heiligthum aber mit beiden: מקדש אדני כוננו ידיך; der Bau des heil. Tempels mit beiden Händen wird jedoch erst dann vollendet sein, wenn das Gottesreich von aller Welt anerkannt sein wird. (18) הימלך

wird regieren immer und ewig. (19) Als Pharao's Kofse kamen mit seinen Wagen und Reitern ins Meer, und der Ewige über sie zurück brachte die Gewässer des Meers, die Kinder Israel aber im Trocknen gingen mit-ten im Meer. (20) Auch nahm Mirjam die Verfün-derin, die Schwester Aharons die Pauke in ihre Hand, und alle

Weiber zogen aus hinter ihr mit Pauken und in Reigen. (21) Und Mirjam antwortete jenen: Singet dem Ewigen, denn erhaben, erhaben ist er; Roß und seinen Reiter warf er ins Meer. (22) Und Mosche ließ Israel

רש"י

ימלך לעולם ועד (19) gehört zum Stamme, deswegen ist es mit Patach (b. i. das e mit Segol) punk-tirt, hingegen Jer. 29: ich bin allwis-send und Zeuge, wo das בדין Bedienungsbuch-stabe ist, wird es mit Komaz (das e mit Zere) punk-tirt. (19) כי בא Die-ses bedeutet . . . als. (20) מרים הנביאה Wo profetezte sie? Als sie

noch die Schwester Aharons allein war, bevor Mosche geboren wurde, profetezte sie die Geburt Mosches, und daß er die Israeliten befreien werde. Oder, weil Aharon inbrünstig für sie betete, als sie mit Aussag gestraft wurde, s. M. 4, 12, 11, daher wird sie die Schwester Aharons genannt. את התר Ein Musik-Instrument. Mit Pauken und Längen. Die frommen Frauen dieses Zeitalters waren der Zuver-sicht, daß Gott ihretwegen Wunder üben wird, und nahmen deshalb aus Egypten solche Instrumente mit. להם מרים Mosche sang Lob-lieder den Männern vor, Mosche sang erst und sie wiederholten, und Mirjam sang Loblieder den Frauen vor. (22) ויסע משה (im Hifil),

ימלך לעולם ועד (19) כי בא סוס פרעה
ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם
את-מי הים ובעי ישראל הלכו בים
בתוך הים: פ ש"ש

(20) ותקח מרים הנביאה את-התוף בידה ותצאן כל-הנשים
אחריה בתפים ובמחלות: (21) ותען
להם מרים שירי ליהוה ברגנא נא
סוס ורכבו רמה בים: ס (22) ויסע משה

לספק הוא פתחה: אבל: אנכי הידע ועד ויריה
(כ"ט) שהיו בו שמש קמוצה היא: (19) כי בא
סוס פרעה. כאשר בא (ניסין צ"ו) (20) ותקח מרים
הנביאה. היכן נתנבאה? פשהיא אחות אהרן: קודם
שנולד משה. אברה: עתידה אמי שתלד בן וכו'
פדאיתא בסוטה (רף י"ב). דא אחות אהרן לפי
שמי נפשו עליה בשנצטרעה נקראת על שמו: את
התר. קרי של מיני נמר: בתפס ובמחלות. מוכנחות
היו צדקניות שבודדו שונקביה עושה להם נסים והוציאו
תפס ממצרים: (21) ותען להם מרים. משה אמר
שירה לאנשים הוא אמר. הם ענין אחרי: ומרים
אברה שירה לאנשים (מכילתא): (22) ויסע משה.

אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־
שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹש־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־
מָצְאוּ מַיִם: (23) וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר וְלֹא יָבִילוּ
רִשְׁתּוֹת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרָה הֵם עַל־בֶּן־
קָרָא־שֵׁמָּה מָרָה: (24) וַיֵּלְכוּ הָעָם עַל־

aufbrechen vom Schilf-
meer, und sie zogen
hinaus in die Wüste
Schur; da gingen sie
drei Tage in der Wüste
und fanden kein Wasser.
(23) Und sie kamen nach
Mara, und konnten kein
Wasser trinken von Mara,

denn es war bitter. Daher nannte man seinen Namen Mara. (24) Und das

רשי

הִסְעִין בְּעַל קָרָח, שְׁעִשְׂרוֹ מִצְרִים סוֹסֵדִים בַּתְּכִשִּׁישׁ
וְהָב וְכָסָף וְאֲבָנִים טוֹבוֹת. וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצִיאִין אוֹתָן
בָּיָם, וְנִדְוָלָה הָיְתָה בְּחַת יָם, מִבֵּית מִצְרַיִם, שְׁנֵי־אֲמֵר:
(שִׁיר א'). תוֹרֵי וְהָב גַּעֲשֶׂה לָּךְ עִם נִקְדוֹת הַכֶּסֶף.
לְמִיכָה הוֹצִיךָ דְּהִסְעִין בְּעַל קָרָח (מְכִילֵת א):
(23) וַיָּבֹאוּ מִדְּבַר. כְּמוֹ לְמָרָה. הָיָה כְּסוּף הַיָּבֵה
בְּמָקוֹם לְמִיד בַּתְּחִלָּתָהּ וְהָתִירוּ הָיָה בְּמָקוֹם הָיָה
הַיִּשְׂרָשֶׁת בְּתִיבַת מָרָה, וַיִּסְמְכֶתָהּ בְּשֵׁמָּהּ בְּדַבָּר
לְהָיָה שְׂהוּא מוֹסֵף בְּמָקוֹם הַמִּיד תַּהֲפֹךְ הָיָה שֶׁל
שָׂרֵשׁ לְתִירוֹ וְכֵן כָּל הָיָה שְׂהוּא שָׂרֵשׁ בְּתִיבַת תַּהֲפֹךְ
לְתִירוֹ בְּמִסְכָּתָהּ, כְּמוֹ. חֶמֶה אֵין לִי. (יִשְׁעִיָּה כ"ז):
וְהִתְחַוּ בְּעֶדָה בּוֹ (אֶסְתֵּר א'). הָרִי הָיָה שֶׁל שָׂרֵשׁ
נִדְּבַכְתָּ לְתִירוֹ מִפְּנֵי שְׁנִסְמְכָתָה אֶל הַיָּיִו הַנוֹסֶסֶת וְכֵן.
עֲבַד וְאָמַר. הִנֵּה אֲמָתִי בְּלִהְיָה (כְּרָאשִׁית ל') לְנֶשֶׁשׁ
חַיָּה: וְהִתְחַוּ חִתּוֹ דָּחִם (אִיּוֹב ל"ג). בֵּין הַרְמָה
(שׁוֹפְטִים ד'). וְהִשְׁכַּחְתּוּ הַרְמָתָה (שְׁמוּאֵל א' ו'):
(24) וַיֵּלְכוּ. לִשְׁוֹן גַּעֲשֶׂה הוּא. וְכֵן הַתְּרוּסָה לִשְׁוֹן
גַּעֲשֶׂה הוּא: וְאֶתְרַעְמוּ: וְכֵן הִדָּךְ דִּשְׁוֹן תַּלְוִנָה לְהִסָּב
הַדְּבָר אֶל הָאָדָם, מִתְּלוּנָה, מִתְּרוּסָה, וְלֹא אֲמֵר לִוְנָה.
רַעְסָה. וְכֵן יֵאמֵר הַלְוִנוּ דְּקוֹמְפִיל שְׁנִינָךְ שִׁיּוֹ בְּלֵעִי
Decomplai (אִיסְפִּיכְרִיגִיט, מוֹלֹכֹפְרִיבְדֵּן יוֹן):

er zwang sie wider Wil-
len zum Aufbruch; denn
die Egyptianer hatten ihre
Pferde mit Geschmeiden
von Gold, Silber und
Edelsteinen geschmückt,
welche die Israeliten
(nach den Midr.) im
Meere fanden, so daß
die Beute am Meere
größer als die in Egypten
war, daher im Hohel.
1, 11: Goldene Ketten
wurden dir gemacht mit
silbernen Pünktchen; des-
wegen mußte sie Mosche
mit Gewalt fortführen.
(23) ויבאו מרתה wie
zu Ende, das ה' zu Ende
vertritt das ה' zu An-
fang, das ת' steht statt
des ה', welches im Stam-
me מרה liegt, trifft dieses

nun mit dem ה' welches statt des ל' steht zusammen, so geht ersteres
in ת' über; solcherweise geht jedes ה' im Stamme in ת' über, wenn
noch ein Buchstabe hinzukommt, wie aus חמה Jes. 27 wird Est. 8
וחמתי, das ה' im Stamme geht also in ת' über, wegen des hinzukom-
menden ו, so aus מ. 3, 25: ואתרעמו מ. 1, 30: ואתרעמו מ. 1, 30:
הנה אמתִי, בן הרמה, aus חיתו: Job 33: לנפש חיה aus חיה הרמה.
Sam. 1, 9: ואתרעמו sie waren

אני יהוה רפאך: ס חסישי (27) ויבאו
אילמה ושם שתים עשרה עינות מים
ושבעים תמרים ויחנרשם על-המים:

מן (1) ויסעו מאילם ויבאו כל-עדת
בני-ישראל אל-מדבר-סין אשר בין
אילם ובין סיני בחמשה עשר יום
לחדש השני לצאתם מארץ מצרים:
(2) וילוו כל-עדת בני-ישראל על-

ich der Ewige bin dein
Arzt. (27) Und sie ka-
men nach Elim, und dort
waren zwölf Wasserquel-
len und siebenzig Palm-
bäume, und sie lagerten
dort am Wasser.

16. (1) Und sie brachen
auf von Elim und
kamen die ganze Ge-
meinde der Kinder Is-
rael, in die Wüste Sin,
die zwischen Elim und

Sinai, am fünfzehnten Tage des zweiten Monats, nach ihrem Aus-
zuge aus dem Lande Mizrajim. (2) Da murrte die ganze Gemeinde

רשי

ולפי משומו: כי אני ה' רפאך ומלמדך תורה ומצות.
למען תנצל מהם. כדפיא הוה. האומר לאדם: אל
תאכל דבר זה פן יביאך לדי חולי. וחדו אחזק מצות
וכן הוא אומר: רפאות תהי לשרך (משל נ):
(27) שתים עשרה עינות מים. כנגד יב שבעים נחמני
להם. ושבעים תמרים כנגד שבעים זקנים:

מן (1) בחמשה עשר יום. נתפרש היום של תנייה
זו לפי שבו ביום בלתי החרדה שהוציאו
ממצרים והוצרכו למן. ללמדנו שאכלו משרי הבצק
ששים ואחת סעודות. וידד להם מן בטו בארץ יום
א' בשבת היה. כדאיתא במסכת שבת (דף עז):
(2) וילוו. לפי שכלה הלחם: (3) מי יתן מותנו.

לא אשים. Abduma u. a. עלך Und wenn ich sie
auch auferlegen werde,
so sind sie als nicht auf-
erlegt zu betrachten, denn
ich der Ewige bin dein
Arzt. Der Wortfynn ist:
ich, Gott bin dein Arzt
und belehre dich, wie du
die Religionsgebote be-
obachten sollst, nämlich
wie ein Arzt, der zum
Kranken sagt, du darfst
dieses oder jenes nicht

essen, weil du dir sonst Leiden zuziehen würdest. So sagt auch Sal.
3, 8: Heilung wird sie deinem Leibe sein. (27) עשרה עינות
Zwölf Quellen, den 12 Stämmen, und 70 Palmen, den 70 Ältesten
entsprechend.

16. (1) Dieser Rasttag wird deshalb angegeben,
weil an diesem Tage der Mundvorrath, welchen sie aus Egypten
mitgeführt, zu Ende gegangen war, und sie des Manna's bedürftig
wurden. Wir erfahren hiervon, daß sie von den Überresten des unge-
fäuerten Brodes 61 Mahlzeiten genossen haben; das Manna fiel den
15 Jjar, der auf den ersten Tag der Woche fiel, siehe Talmud
Sabbath 87. (2) וילוו Sie murrten, weil das Brod zu ende war.

der Kinder Israel wider Mosche und Aharon in der Wüste. (3) Und die Kinder Israel sprachen zu ihnen; Wären wir doch gestorben durch die Hand des Ewigen im Lande Mizrajim, da wir saßen bei dem Fleischtopfe, da wir Brod aßen zur Sättigung; denn ihr habt uns herausgeführt in diese Wüste, um diese ganze Versammlung zu tödten durch Hunger. (4) Da sprach der Ewige zu

Mosche: Siehe, ich will euch regnen lassen Brod vom Himmel, und das Volk soll hinausgehen und sammeln den Bedarf jedes Tages an seinem Tage; damit ich es versuche, ob es wandeln wird nach meiner Weisung, oder nicht. (5) Und es geschehe, am sechsten Tage, wenn

מִשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמֶּדְבָּר: (3) וַיֹּאמְרוּ
אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתֵנוּ בְּיַד־
יְהוָה בָּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל־סֵדֶר
הַבָּשָׂר בְּאֹכְלֵנוּ לֶחֶם לְשַׂבַּע כִּי־
הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־הַמֶּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית
אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעָב: (4) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם
מִן־הַשָּׁמַיִם וַיָּצֵא הָעָם וּלְקָטוּ דְּבַר־
יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנֻסֵּנוּ הִלָּךְ בְּתוֹרָתִי
אִם־לֹא: (5) וַהֲיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ

רש"י

(3) ו, מי יתן מותינו (3) wir stürben! מותנו ist kein Hauptwort wie מותנו, sondern wie עשותנו daß wir thäten, חנותנו, daß wir lagerten, שובנו, daß wir zurückkehrten (d. i. die optative Form); לו מתנו übersezt Onkelos דמתנא wenn wir doch

שְׁנֵמוֹת, וְאִינוּ שָׁם דְּבַר, כְּמוֹ. מִיתָתֵנוּ אֵלָּא כְּמוֹ
עֲשׂוֹתֵנוּ, הִנֵּחֵנוּ שׁוֹבֵנוּ: לַעֲשׂוֹת אֲנֵחֵנוּ, לְחַנּוֹת אֲנֵחֵנוּ.
לְמֹות אֲנֵחֵנוּ, תְּרֻמוֹ. לֹו דְּמִיתָנָא. לוֹ מִתְנִי. הִלָּוֹא
הָיִינוּ מֵתִים: (4) דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. צוּרָךְ אֹכִילָת יוֹם
יִלְקָטוּ בְּיוֹמוֹ, וְלֹא הָיוּ לְצוּרָךְ מִהָרָה. (מְכִילָתָא).
לִמְעַן אֲנֻסֵּנוּ הִלָּךְ בְּתוֹרָתִי. אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת
בּוֹ, שְׁלֹא יוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשִׁבְתָּ דְּלִקְוֹט:
(5) וְהָיָה מִשְׁנֵה. לַיּוֹם וּלְמָחָרָה. מִשְׁנֵה. עַל שְׁהָיוּ
הַגִּילִים לְלִקֹּט יוֹם יוֹם שְׁלֹשׁ יָמִים הַשְּׁבִיעִי. אָמַר
אֲנִי, אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה לְאַחַר שְׁבִיעִי יִמְצְאוּ

stürben! (4) Soviel man für einen Tag zum essen braucht; sie sollen Tag für Tag sammeln, nicht aber heute schon für morgen. Ich will sie prüfen, ob sie in meiner Lehre wandeln und die hier angeführten Gesetzesbestimmungen befolgen werden, nämlich von Manna nichts übrig zu lassen, und am Sabbath nicht zu sammeln. (5) Zweifach, für heute und für morgen. משנה. Weil sie an Wochentagen nur für den Tagesbedarf sammelten, so

את אשר יביאו והיה משנה על אשר
ילקטו יום ויום: (6) ויאמר משה ואהרן
אל כל בני ישראל ערב וידעתם כי
יהיה הוציא אתכם מארץ מצרים:
(7) ובקר וראיתם את כבוד יהוה
בשמעו את תלנותיכם על יהוה ונחנו

Lande Mizrajim. (7) Und am Morgen sollt ihr sehen die Herrlichkeit des Ewigen, da er gehört euer Murren wider den Ewigen; denn

רשי

משנה במידה על אשר ילקטו. ומדו יום יום: והו
לקטו לחם משנה. בלקטו היה נמצא לחם משנה.
והו על בן הוא נתן לכם ביום הששי לחם ימים.
נתן לכם ברכה. מי שן (יבכוי, פסו) בבית.
למלאות העומר פעמים לחם ימים: (6) ערב.
כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ
מצרים. לפי שאמרתם לנו: כי הוצאתם אותנו תרעו
כי לא אנהנו המוצאים. אלא ה' הוציא אתכם שני
לכם את השליו: (7) ובקר וראיתם. לא על הכבוד.
שנאמר: והיה כבוד ה' נראה בעני נאמר. אלא כד
אמר להם: ערב. וידעתם כי היכולת בידו ליתן
תאותכם ובשר יתן אף לא פנים מאיות. ויגד
לכם. כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומפרס מלאה
הלחם ששאלתם לעוף. בידתו לבקר תראו את
כבוד אור פניו שיוודו לכם דרך חבה. בבקר שיש
שעות להבינו. ושל מלמלאה ושל מלמלאה. מר

sie zubereitet, was sie einbringen, so soll es das Doppelte sein gegen das, was sie sammeln tagtäglich. (6) Und Mose und Aharon sprachen zu allen Kindern Israel: Am Abend sollt ihr erkennen, daß der Ewige euch ausgeführt aus dem

denke ich, אשר יביאו bedeutet: nachdem sie es nach Hause gebracht, ward es erst doppelt, משנה, daher: לקטו לחם משנה nach dem Auflesen war es zweifacher Vorrath, deshalb steht auch: er gibt euch am sechsten Tage doppelt, er gibt euch Segensfülle im Hause, den Omer zweimal zu füllen, für zwei Mahlzeiten. (6) Wie וידעתם כי ה' הוציא. לערב. Weil ihr uns sagtet, Ihr habet uns herausgeführt, so sollt ihr erfahren, daß

nicht wir, sondern Gott euch aus Egypten geführt hat, und er euch auch die Wachteln zuführen wird! (7) „Ihr werdet sehen“ bezieht sich nicht auf die Herrlichkeit, von der es heißt: Die Herrlichkeit des Ewigen erschien in einer Wolke. Mose sagte blos: Abends werdet ihr erfahren, daß Gott die Macht besitzt, euren Wunsch zu gewähren, Fleisch wird er euch geben, aber nicht in Liebe, da ihr es unanständig und mit sattem Magen gefordert habt; das verlangte Brod als nothwendiges Bedürfniß, das wird euch huld- und liebevoll gegeben, des Morgens, da man Zeit hat, es gehörig zubereiten zu können; oben und unten wird Thau sein, wie in einem Behälter

was sind wir, daß ihr murret wider uns. (8) Und Mosche sprach: In dem der Ewige euch geben wird am Abend Fleisch zu essen, und Brod am Morgen zur Sättigung, da der Ewige gehört euer Murren, das ihr murret wider ihn;

denn was sind wir? Nicht wider uns ist euer Murren, sondern wider den Ewigen. (9) Und Mosche sprach zu Aharon: Sprich zu der

רש"י

liegend. אשר על ה' wie על euer Murren, welches gegen Gott ist. ונחנו Was sind wir geachtet? כי תלינו עלינו? daß ihr Alles, eure Söhne, Frauen, Töchter und das fremde Volk gegen uns aufgereizt? Ich (Mose) muß nämlich das תלינו wegen des Dagesch und der Punktation als Hifil erklären, wäre das S ohne Dagesch, so könnte es als Kal betrachtet werden, wie העם וי"ן das Volk murrte wider Mosche, oder, wenn es

ein Dagesch hätte, aber kein " und mon läse תלוי, da hätte ich es für den Hifil erklärt, wie תלויני ihr zeigt euch murrend, so aber bedeutet es: Ihr veranlaßt Andere zum Murren, wie bei den Rundschafftern M. 4, 14 וי"ן עלינו sie reizten zum Aufruhr wider ihn die ganze Gemeinde. (8) בשר לאכל. Aber nicht zur vollen Sättigung. Die Thora lehrt eine Lebensregel, daß man Fleisch (allein) nicht zur Sättigung essen soll. Warum gab Gott ihnen das Brod Morgens und das Fleisch Abends? Weil sie das Brod billigerweise forderten, da es kein Mensch entbehren kann, das Fleisch aber forderten sie in ungeziemender Weise, da sie doch selbst viel Vieh besaßen und auch

מה כי תלוינו עלינו: (8) ויאמר משה בתת יהוה לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה את תלנותיכם אשר אתם מליגים עלי ונחנו מה לא עלינו תלנותיכם כי עליהוה: (9) ויאמר משה אל-אהרן אמר אל-

במזבח בקוססא: את תלנותיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשויין? כי תלוינו עלינו. שתרעמו עלינו את הכל את בניכם ונשיכם וקנותיכם וערב רב. ועל פרחו אני זקוק קפרש: תלוינו בלשון תפעילו מסני דשונות וקרייתו שאלו היה הפה הייתי מפרשו בלשון תפעלו כמו וילן העם על משה: או אם היה רגיש ואין בו יריד ונקרא: תלוינו הייתי מפרשו לשון תלוינו: עכשיו הוא משמע תלוינו את אחרים כמו במגדים: וי"ן עלינו את כל העדה (במדבר י"ד): (8) בשר לאכל. ולא לשובע למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע ומה ראוי להוריד דם בבקר. ובשר בערב? לפי שהלחם שאכלו כהונן שאי אפשר לו לאדם בלא לחם אבל בשר שאכלו שלא כהונן. שהרבה בהמות היה דם: ועוד שהיה אפשר דם בלא בשר לפרק נחן דם בשעת מורה שלא כהונן: אשר אתם מליגים

כָּל־עֵדָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה
בִּי שְׁמַע אֶת תְּלַלְנֵיהֶם: (10) וַיְהִי כִּדְבַר
אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עֵדָת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְנוּ
אֶל־הַמִּדְבָּר וַהֲנֵה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה
בְּעָנָן: פ שׁ

(11) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(12) שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִילֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּבַר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ
בָשָׂר וּבִבְרֶךְ תִּשְׁבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעוּתָם בִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: (13) וַיְהִי כִּדְבַר
וַתַּעַל הַשֶּׁלִּי וַתָּבֹא אֶת־הַמַּחֲמָה וּבִבְרֶךְ
הִיתָה שֹׁכֶבֶת הַפֶּל סָבִיב לְמַחֲמָה:
(14) וַתַּעַל שֹׁכֶבֶת הַפֶּל וַהֲנֵה עַל־פְּנֵי
הַמִּדְבָּר וְכָן מִחֶסֶפֶס וְכָן בִּפְּפֹר עַל־

ganzen Gemeinde der Kinder Israel: Nahet vor den Ewigen, denn er hat gehört euer Murren. (10) Und es geschah, als Aharon redete zu der ganzen Gemeinde der Kinder Israel, wandten sie sich nach der Wüste hin, und siehe, die Herrlichkeit des Ewigen war erschienen in der Wolke. (11) Und der Ewige hat geredet zu Mosche, und gesprochen: Ich habe gehört das Murren der Kinder Israel; rede zu ihnen und sprich: Zwischen den Abenden sollt ihr Fleisch essen und am Morgen satt werden an Brod, und ihr sollt er-

kennen, daß ich der Ewige euer Gott bin. (13) Und es geschah am Abend, da kamen Wachteln herauf und bedeckten das Lager, und am Morgen war eine Lage Thau rings um das Lager. (14) Und als die Lage Thau aufgestiegen war, siehe, da ward auf der Fläche der Wüste

רשׁי

עליו. האֲתִים השומעים אתכם מתלוננים: (9) קרבו לִמְקוֹם שֶׁדַּעַן יָד: (13) השליו. מִן עוֹף שָׁמַיִן מֵאֹר. (יומא ע"ד): היתה שכבת הטל. הטל שוכב על הקן ובמקום אחר הוא אומר: גִּבְרֶת הַטֵּל וְנָר? כמדבר י"א. הטל יורד על האֲרִיץ, והמן יורד עליו. וְחֹזֵר וְיֹרֵד טַל עָלָיו. הרי הוא כמנוח בקופסה (יומא ע"ד מביא): (14) ותעל שכבת הטל ונר. כִּשְׁהַחֲמָה וְרִחַת. עולה טל שעל הקן לקראת חמה. פֶּרֶךְ טל.

ohne Fleisch hätten leben können, daher gab er es ihnen zur Zeit, wenn man ermüdet ist, zur ungelungenen Zeit. אתם. Ihr reizt Andere, die euch murren sehen, zum Aufruhr. (9) קרבו. Nahet euch dem Orte, wo

היתה השליו Eine Gattung fatter Vögel שוכבת Der Thau lag auf dem Manna, an einer andern Stelle heißt es: wenn der Thau hernieder ging, fiel das Manna darauf, M. 4, 11 d. h. der Thau fiel auf die Erde, hierauf fiel das Manna, nach diesem wieder Thau darauf, und das Manna lag in der Mitte wie in einem Behältnisse. (14) ותעל שכבת הטל Wenn die Sonne schien stieg der Thau, welcher über den Manna lag, der Sonne zu, gewöhnlich

feines, Geschältes, fein, wie der Reif auf der Erde. (15) Als die Kinder der Israel sahen, sprachen sie Einer zum Andern: Was ist das? denn sie wußten nicht, was es ist. Und Mose sprach zu ihnen: Das ist das Brod, das euch der Ewige

gegeben zum Essen. (16) Dies ist's was der Ewige geboten; Sammelt Jeder nach Verhältniß seines Essens; ein Omer für den Kopf; nach

רשי

der Thau verbünstend emporsteigt. So wird auch eine leere Eierschale, wenn man sie mit Thau füllt, die Mündung verstopft, und sie in die Sonne legt, sich von selbst erheben. רק מחסם Zarte Körnlein, Gerölltes. Das Wort kommt in der Schrift nicht mehr vor; oder es ist dem talm. חפסח Schlauch, Kiste ähnlich; als der Manna von der Thaulage frei war, sahen sie, daß es zwischen zwei Thaulagen wie in einem Schlauche gelegt hat. Dnf. überf. es מחשוף הלכן wie מקלף das Weiße wurde enthüllt. ככפור wie Reif gefroren. Dnf. überf. es דערק כגיר wie Zef. 27

גיר eine Art schwarzer Farbe, d. h. es war fein wie Sand und lag ausgebreitet, gehärtet wie Reif; das כגיר im Dnf. ist Zusatz und steht nicht im hebr. Texte. (15) Eine zubereitete Speise ist es, wie Dan. 1, 15 שהם er bereite ihnen. מה הוא sie wußten es nicht zu benennen. (16) Name eines Maßes. Nach der

הָאָרֶץ: (15) יִרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ: (16) זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָקֶמוּ מִפְּנֵי אִישׁ דְּפִי אָכְלוּ עֹמֶר לְגִלְגָּלֶת מִסֹּפֶר

עולה לקראת החמה אף אם חמלא שסופרת של ביעה של. ותסתום את פיה ותנחה בחמה. היא עולה מאלה באויר. ורבותינו דרשו שהשל עולה מן הארץ באויר. וכעדות שכבת השל נתגלה הפן והוא והנה על פני המדבר: רק: דבר דק: מחוסם. מנולה. ואין דומה לו במקרא. ויש דומה מחוסם לשון חפסח ודלסקמא שגלשון משנה. כשנתגלה משכבת השל רא שיהיה דבר דק מחוסם כותבו בין שתי שכבות השל. ואונקלוס תרגם: מקלף לשון מחשוף הלכן: ככפור. כפור יליידא בלעז Geleise, (דער געלעיסע טווייט דערק נעכט, דער ריי)

דערק כגיר. כאבני נזר. והוא מן צבע שחור. כדאמרינן גבי פסיו הקם: הגיר והדגוף. דערק כגיר כגלידא על ארעא. דק היה כגיר ושוכב מונד בקרב על הארץ. וכן פירשו: דק ככפור שמים קלוש ומחופר בגליל. דק (דו. נמרט, פיו). שהיה מגליל גלד דק מלמעלה ובגיר שתתנם אונקלוס תוספות הוא על לשון העברית ואין לו תיבה בסיס: (15) מן הוא. הקנת מוזן הוא. כמו וימן להם הקלף (דניאל א): כי לא ידעו מה הוא. שיקראו בשמו: (16) עמר. שם מדה: מספר נפשותיכם. כפי מנן נפשות איש

נִמְשְׁתִּיכֶם אִישׁ לְאִשְׁרֵהוּ בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ: (17) וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּגִי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט: (18) וַיִּמְדוּ בְעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי-אֶבְרָתוֹ לִקְטוֹ: (19) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל-יֹתֵרוֹ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר: (20) וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתִירוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: (21) וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אֶבְרָתוֹ וְתָם

lasse davon übrig bis zum Morgen. (20) Aber sie hörten nicht auf Mose, und manche ließen davon übrig bis zum Morgen; da hob sich von Würmen und Stank. Und Mose zürnte über sie. (21) Also sammelten sie es Morgen für Morgen, Jeder nach Verhältniß seines

רש"י

לֹא-אִישׁ בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ עֹמֶר לְכָל גִּילּוּלָתָא: (17) הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט. יֵשׁ שְׁלֹקְטוֹ הַרְבֵּה. וְיֵשׁ שְׁלֹקְטוֹ מְעִיט וַיִּקְשְׁבוּ אֲלֵיהֶם מִדְּרוֹ בְּעֹמֶר אִישׁ אִישׁ מִדֵּי שְׁלֹקְטוֹ וַיִּמְצְאוּ שֶׁהַמִּרְבָּה לִקְטוֹט לֹא הָעֲדִיף עַל עֹמֶר לְגִילּוּלָתָא אֲשֶׁר בְּאֶהְלוֹ וְהַמִּמְעִיט לִקְטוֹט לֹא מִצָּא חֶסֶד מְעֹמֶר לְגִילּוּלָתָא. וְהָיוּ נִסְיָנוֹת שֶׁנֶּעֱשְׂהָ בּוֹ: (20) וַיֹּתִירוּ אֲנָשִׁים. דָּתָן וַאֲבִירָם. (ש"י) וַיֵּרָם תּוֹלְעִים. לְשׁוֹן רָמָה: וַיִּבְאֵשׁ. הָרִי זֶה מִקְרָא הַפֶּסֶךְ שֶׁבִּתְחִלָּה הִבְאִישׁ וְלִקְטוֹף הִתְלַע. בְּעֵינָיו שָׁנְאָמֵר, וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ. וְכֵן דִּרְךָ כָּל הַמִּתְלַעִים: (21) וְתָם

Zahl der Hausleute sollt ihr für jede Person einen Omer nehmen. (17) Mancher sammelte viel und Mancher wenig, und als sie nachhause kamen, maßen sie das Gesammelte mit einem Omer-Maß und fanden, daß derjenige, welcher viel gesammelt nicht mehr als einen

Omer und der wenig gesammelt, nicht weniger als einen Omer für jede Person hatte; dies war auch ein großes Wunder, das dabei geschah. (20) Diese waren Dathan und Abiram. וַיֵּרָם תּוֹלְעִים es frohen Würmer herans וַיִּבְאֵשׁ dies ist ein umgekehrter Sag, es war stinkend und dann zeugte es Würmer, wie es heißt: es ward nicht stinkend und kein Wurm war darin; so ist es bei allen Stoffen, erst faulen sie und dann werden sie wurmig. (21) וְתָם וְתָם Was auf dem Felde blieb, verwandelte sich in Bächen, Thiere

Effens; und wenn die Sonne heiß schien, so schmolz es. (22) Und es geschah am sechsten Tage, da sammelten sie das Doppelte des Brodes, zwei Omer für einen; und alle Fürsten der Gemeinde kamen und berichteten es dem Mosche.

(23) Und er sprach zu ihnen: Das ist's, was der Ewige gesprochen: Ein Ruhetag, ein heiliger Ruhetag für den Ewigen ist morgen; was ihr baden wollt, badet, und was ihr kochen wollt, kochet,

רשי

kamen und tranken davon, welche dann von Leuten verschiedener Völker eingefangen wurden, welche so den Geschmack des Manna kosteten und hier zugleich Israels Vorzug erkannten. **מז** im Dnf. bedeutet: durch die Sonne schmelzen. ונמם es zer- schmolz. (22) לקמו לחם Als sie das Eingefammelte in ihren Zelten maßen, fanden sie, daß es doppelt war, zwei Omer für den Kopf. Der Midr. liest משנה wie מזנה verändert, denn an diesem Tage hatte das

השמש ונמם. הנשאר בשנה געשדה נחלים ושותין ממנו אילים וצבאים ואומות העולם צדן מדם וטעמים בהם מעם מן וידעוים מה שבתן של ישראל (מכילתא) פשר: קשון פושרים על ידי השמש מתחמם ומפשר: ונמם. רישמניפיר בלעיו stempere, (בערווייבן, מויפאויבן), ודונקתו בסגהרין בסוף ד מיתות: (22) לקמו לחם משנה. בשמךדו את לקמם באהלם מצאו כפלים שני העמר לאחר. ומא לחם משנה. משנה אותו היום לשבח ברחו וטעמו (מכילתא): ויגידו למשה. שאלוהו: מה היום מומים? ומבאן יש ללמד שגערין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטווה לומר להם: והיה ביום הששי והבינו וני' עד שישאלו את זאת אמר להם: הוא אשר דבר ה' שנצטווה לומר להם. וידבר ענינו הברכות שאמר לו: עד אנה מאנחם ולא הוציאו מן הכלל: (23) את אשר תאפו אפו. מה

מזנה eine Geruchs- und Geschmacks-Veränderung erfahren und war angenehmer geworden. Sie fragten ihn, warum mundet es heute anders, als an andern Tagen? daraus entnehmen wir, daß Mosche ihnen die Sabbath-Vorschriften, die er ihnen zu befehlen Auftrag hatte, noch nicht mitgetheilt hatte, bis sie ihm diese Fragen vorlegten und er darauf sagte: dies ist's, was Gott gesprochen, euch mitzutheilen; dafür hat ihn auch die Schrift beim Strafen nicht ausgenommen, denn es heißt: Bis wann weigert ihr euch? (23) את

בשלו ואת כל העדף הניחו להם
למשמרת עד הבקר: (24) ויניחו אתו
עד הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש
ורמה לא היתה בו: (25) ויאמר משה
אכלו היום כי שבת היום ליהוה
היום לא תמצאו בשדה: (26) ששת
ימים תלקטו וביום השביעי שבת
לא יהיה בו: (27) ויהי ביום השביעי
יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: ׀

findet ihr es nicht auf dem Felde. (26) Sechs Tage sollt ihr es sammeln, aber am siebenten Tage ist Ruhetag, an dem wird nichts da sein. (27) Und es geschah am siebenten Tage, da gingen vom Volke

רשי

שאתם רוצים לאפות בתנור, אפי היום הכל לשני
ימים: ומה שאתם צריכים לבשל, ממנו במים בשלו
היום. ישון אפידה נופל בלחם ולשון בשול
בתבשיל: למשמרת. לנגידה: (25) ויאמר משה
אכלו היום גור. שחרית שהיו רגילין לצאת וללקוט
באו לשאול: אם נצא אם לאו אמר להם את
שביתכם אכלו: לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת?
אמר להם: שבת היום. ראה אותם דואנים. שמא
ספק הקן. ולא יד עוד. אמר להם היום לא
תמצאו מה תל היום? היום לא תמצאוהו אבל מהר
תמצאוהו (מכלתא): (26) וביום השביעי שבת.
שבת הוא. הקן לא יהיה בו. ולא בא התוב אלא

Was ihr backen wollt im Ofen, backet heute für zwei Tage, und was ihr kochen wollt, kochet heute; was wird bei Brod, בשלו, wird bei Speisen gebraucht. למשמרת zum Aufbewahren. (25) Des Morgens, wenn sie hinausgehen pflegen, um zu sammeln, kamen

sie und fragten, ob sie auch ausgehen und sammeln sollen, oder nicht, da sprach Mose: Was ihr in Händen habt, genießet! Abends kamen sie wieder und fragten, ob sie hinausgehen sollen oder nicht, da sagte Mose: Heute ist שבת! es sah nun in Besorgniß, das Manna könnte vielleicht gänzlich aufhören, darauf sagte er: Heute findet ihr nichts, wohl aber morgen! (26) וביום השביעי שבת ist Ruhetag, da wird kein Manna zu finden sein, hierin sind Veröhnungs-

hinaus, um zu sammeln, und fanden nichts. (28) Da sprach der Ewige zu Mosche: Wie lange weigert ihr euch, zu beobachten meine Gebote und meine Weisungen! (29) Sehet, weil der Ewige euch den Ruhetag gegeben, darum gibt er euch am sechsten Tage Brod für zwei Tage; bleibt, Jeder an seiner Stelle,

gehe Niemand hinaus von seinem Orte am siebenten Tage. (30) Und das Volk ruhte am siebenten Tage. (31) Und das Haus Israel nannte seinen Namen: Man, und es ist wie Koriandersamen, weiß

רשׁי

und Festtage mitinbegriffen. (28) עד מתי מאנתם Ein Volks-Spruchwort lautet Talm. B. Rama 93: Mit dem Unkraut geht oft der Kohl zugrunde; durch die bösen leiden auch die Guten, (da Mosche mit ihnen gestraft wurde.) (29) ראו Seht mit euren eigenen Augen, daß Gott in seiner Herrlichkeit euch mahnt, den Sabbat würdig zu feiern, denn ihr

empfangt ja am Rüsttage des Sabbates das doppelte an Brod auf wunderbarer Weise! Bleibt jeder auf seiner Stelle, dies beziehen unsere Weisen auf die vier Ellen außerhalb der Sabbath-Grenze. Dies sind die 2000 Ellen, welche man am Sabbat (תחום שבת) gehen darf; es wird dies nicht ausdrücklich geboten, es ist nur Verordnung der Schriftgelehrten. Eigentlich ist dies an die Sammler des Manna gerichtet. (31) כורע נד לבן Ein Gewächs, welches Koriander heißt, dessen Same rund, aber nicht weiß ist, und das Manna war weiß, es ist mit dem Koriander blos der

(28) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנְהוּ
מֵאַנְתָּם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי :
(29) רְאוּ כִּי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשִּׁבְתָּ עַל-
כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם
יּוֹמִים שְׁנֹו. אִישׁ תַּחְתּוֹ אֶל-יְצֵא אִישׁ
מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי : (30) וַיִּשְׁבְּתוּ
הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי : (31) וַיִּקְרְאוּ בֵּית-
יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מַן וְהוּא כְּזֶרַע נֶד

לרבות יום הקפודים וימים טובים. (מכילתא): עד
אנה מאנתם. משל הדורש הוא. ביהי היצא לקי
קרבא: על ידי הרשעים מתנגזן הכשרין (ביק צב):
(כט) ראו. בענינים כי ה' בבבדו מוחרר אתכם על
השבר. שדרי גם נעשה בקר ערב שבת לחת לכם
לחם ימים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד'
אמות ליצא חוץ לתחום ג' לנפול וא' לפשוט ידים
והנלים: אל יצא איש ממקומו. אלו אלפים אמה
של תחום שבת. ולא במפורש שאין תחומן אקא
מדברי סופרים. ועקרו של מקרא על לוקט המן
נאמר: (31) והוא כורע נד לבן. עשב ששמו
קוליינדר וזרע שלו עגול ואינו לבן והמן היה לבן
ואינו נמשל לזרע נד אלא לענין העגול כורע נד ההר.

לִבְנֵי וְטַעְמוֹ כַּצִּפְחִית בִּדְבַשׁ: (32) וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא
 הָעָמָר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן
 יֵרָאוּ אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם
 בְּמִדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 (33) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנָת
 אֶחָת וְתִן־שָׁמָּה מִלֵּא־הָעָמָר מִן וְהָנֵחַ
 אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמַרְתָּ לְדֹרֹתֵיכֶם:
 (34) כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנְחֵהוּ
 אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְתָּ: (35) וּבְנֵי

und sein Geschmack wie
 Kuchen mit Honig. (32)
 Und Mofche sprach: Dies
 ifts, was der Ewige ge-
 boten: Ein Omer voll
 davon bleibe zur Aufbe-
 wahrung für eure künf-
 tigen Gefchlechter, damit
 fie fehen das Brod, das
 ich euch zu effen gegeben
 habe in der Wüfte, da
 ich euch herausführte aus
 dem Lande Mizrajim.
 (33) Und Mofche sprach
 zu Aharon: Nimm eine

Flafche, und thue hinein ein Omer voll Man, und lege es hin vor den Ewi-
 gen zur Aufbewahrung für eure künftigen Gefchlechter. (34) So wie der
 Ewige dem Mofche geboten. Und Aharon legte es hin vor das
 Zeugniß zur Aufbewahrung. (3) Und die Kinder Israel aßen das

רש"י

וְהָיָה לִבְנֵי כַצִּפְחִית. בצק שֶׁמִּטְנֵנָן אֹתוֹ בְּדֶבֶשׁ וְקֹרֶץ
 לוֹ אֶסְקְרִיטִין בְּלִשׁוֹן מִשְׁנֵה וְהָיָה תְּנוּנִים שֶׁל אֲוִנְקָלִים:
 (32) לְמִשְׁמַרְתָּ. לְנִנְיָה: לְדֹרֹתֵיכֶם. בִּימֵי יְרֵמְיָהוּ
 כְּשֶׁהָיָה יְרֵמְיָהוּ מוֹכִיחַם. לָמָּה אֵין אִתָּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה:
 וְהֵם אוֹמְרִים נִנְיָה מֵלֹאכְתָּנוּ וְנַעֲסֹק בַּתּוֹרָה? מַהֲיֹכֵן
 נִתְפָּרְנִים? הוֹצִיא צִנְצָנָת הָקֵן אָמַר לָהֶם: אִתָּם רָאוּ
 דָּבָר ה' שָׁמְעוּ לֹא נֹאמַר אָמַר: רָאוּ בְּיָדָהּ נִתְפָּרְנִים
 אֲבוֹתֵיכֶם. הִרְבֵּה יִשְׁלַחֲנָם לֵשׁ לוֹ לִמְקוֹם לְהִכִּין מִזֶּן
 לְיִרְאָיו: (33) צִנְצָנָת. צִלְחִית שֶׁל הָיִם כְּתוּבָה:
 וְהָנֵחַ אֹתוֹ לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי הָאֲרֹן וְלֹא נֹאמַר מִקְרָא וְה'
 עַד שֶׁנִּבְרָא אֱהִל מוֹעֵד אָמַר שֶׁנִּבְרַח בָּאֵן בְּפִשְׁת'
 הָקֵן: (35) אַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהָיָה חֶסֶד לִי יוֹם? שְׂרָרִי

runden Form wegen ver-
 glichen כַּצִּפְחִית כְּדֶבֶשׁ wie
 ein Teig, der in einer
 Pfanne in Honig gebaden
 wird. In der Mishna:
 אֶסְקְרִיטִין geröstetes Brod,
 Kuchen, welcher Erklä-
 rung auch Dnf. beistimmt.
 (32) לְמִשְׁמַרְתָּ Zum Auf-
 bewahren. לְדֹרֹתֵיכֶם Zu
 den Zeiten Jeremias, als
 dieser sie zurechtwies,
 warum sie nicht die Re-
 ligionsgefetze studiren, u.

sie erwiederten: Sollten wir unsere Arbeit liegen lassen und mit der
 Thora uns befaffen? wovon sollen wir uns ernähren? da zog er die
 Flafche Manna hervor und sagte: Sehet das Wort Gottes! Jer. 2,
 31. שְׁרָרֵי steht hier nicht, sondern: sehet, mit diesem wurden euere
 Eltern ernährt, Gott hat gar unendlich viele Sendboten, um seinen
 Verehrern Nahrung zu bereiten! (33) צִנְצָנָת Eine irdene Flafche, was
 Jonatan mit צִלְחִית übersetzt. לִפְנֵי ה' vor die Bundeslade. Diese Stelle
 wurde nicht eher bekannt gemacht, als bis die Stiftshütte errichtet ward,

Man vierzig Jahre, bis sie kamen in bewohntes Land; das Man aßen sie bis sie kamen an die Grenze des Landes Rephiden. (36) Und das Omer ist der zehnte Theil eines Epha.

17. (1) Und sie brachen auf — die ganze Gemeinde der Kinder Israel — von der Wüste Sin, zu ihren Brüden, nach Befehl des

Ewigen; und als sie lagerten in Rephidim, da war kein Wasser zum Trinken des Volkes. (2) Und das Volk stritt mit Mosche und sie sprachen:

רש"י

hier wurde sie nieder geschrieben, weil hier von Manna verhandelt wird. (36) ארבעים שנה Vierzig Jahre lang aßen sie das Manna; es fehlten doch 30 Tage? denn vom 15 Jjar ab bekamen sie das Manna, am 15. Nisan hörte es auf, s. Jos. 5, 12: den folgenden Morgen hörte das Manna auf, es will bloß andeuten, daß selbst die Kuchen, welche sie aus Egypten

mit sich geführt, schon den Vorgeschnack des Manna hatten. אל ארץ in ein bewohntes Land, nachdem sie den Jarden überschritten. Bevor sie über den Jarden gingen, es war in der Ebene Moabs; dies aber widerspricht sich! allein es ist so zu verstehen: in der Ebene Moabs hörte das Manna auf, als Mosche den siebenten Adar starb, M. 3, 34, 1 und sie lebten vom Manna, welches sie diesen Tag sammelten, bis sie den Omer am 16. Nisan darbrachten, denn es heißt Jos. 5, 11: Sie aßen von der Frucht des Landes den andern Tag Befach. (36) עשירית האפה Ein Efa hat drei Maß, ein Maß sechs Kab in, ein Kab vier Log in, ein Log sechs Eier, folglich betrug der zehnte Theil eines Efa $43\frac{1}{5}$ Ei, was auch das Maß des Mehles bei Challa M. 4, 15, 20) u. auch für die Speiseopfer ist.

ישראל אכלו את־המן ארבעים שנה
עד באם אל־ארץ נושבת את־המן
אכלו עד־באם אל־קצה ארץ כנען:
(36) והעמר עשירית האפה הוא: פ שבי
זן (1) ויסעו כל־עדת בני־ישראל
ממדבר־סין למסעי־הם על־פי יהוה
ויחנו ברפידים ואין מים לשתי־העם:
(2) וירב העם עם־משה ויאמרו תנו־

בטו בארץ ירד להם המן תחלה, ובטו בנין פסק.
שנאמר. וישבות המן ממחרת, אלא מניד שהעונות
שהוציאו ישראל ממדברם מעמי בהם טעם מן: אל
ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (קדושין ל"ח).
אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגבול קודם שעברו את
הירדן והם ערבות מואב. נמצאו מקחישין זה את זה
אזא בערבות מואב בשמח משה בו באדר, פסק המן
מליד ונסתפקו ממן שצקטו בו ביום, עד שהקריבו
העומר בשש עשר בנין שנאמר. ואכלו מעבר
הארץ ממחרת הפסח. (ירושע ה'): (36) עשירית
האפה. האפה שלש סאין וחמשה ו' קבין, והקב
ד' לוגין, והלוג ו' ביצים: נמצא עשירית האפה מיג
ביצים וחמש ביצה והוא שיעור לחלה ולמנחות:

לָנוּ מִים וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה
תְּרִיבוּן עִמָּדִי מִה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה:
(3) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לִמִּים וְלֵן הָעָם
עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הָעֲלִיתָנוּ
מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־
מִקְנֵי בְצִמָּא: (4) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מֵעַם
וּסְקָלָנִי: (5) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתָּךְ מִזֶּקֶן יִשְׂרָאֵל
וּמִטֶּדָּא אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח

Gebet uns Wasser, daß wir trinken! Und Mofche sprach zu ihnen: Was streitet ihr mit mir? Was verfuchet ihr den Ewigen? (3) Also durstete dafelbst das Volk nach Wasser und murrte das Volk wider Mofche, u. sprach: Warum denn Haft du uns herausgeführt aus Mizrajim, zu tödten mich und meine Kinder und meine Heerden durch Durst? (4) Da schrie Mofche zum Ewigen, u.

sprach: Was soll ich thun diesem Volke? Noch um ein Weniges, so steinigen sie mich. (5) Und der Ewige sprach zu Mofche: Gehe voran vor dem Volke, und nimm mit dir von den Ältesten Israels; und deinen Stab, mit welchem du den Fluß geschlagen, nimm in deine

רשי

יין (2) מה תנסון. לומר היכול לתת מים בארץ צרה:
(4) עוד מעט. אם אמתין עוד מעט. וסקלני:
(6) עבור לפני העם. וראה אם יסקלוך. למה הרצאת
לעז על בני? וקח אתך מזקני ישראל. לעדות. שראו
שעל ידך המים יוצאים מן הצור. ולא יאמרו מענות
היו שם מימי קדם: ומטד אשר הכית בו את היאור.
מה תלמוד לומר. אשר הכית בו את היא? אלא
שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא
לפונקענות. בו לקח פרעה ומצרים כמה מכות במצרים
ועל הים. לכה נאמר: אשר הכית בו את היאור. ראו

Was (2) מה תנסון (2) 17.
versucht ihr den Ewigen
und fragt, ob Gott auf
dürren Boden Wasser
geben könne? (4) עוד מעט
Wenn ich noch ein wenig
warte, werden sie mich
steinigen. (5) עבור לפני
und sieh, ob sie dich
steinigen wollen; warum

hast du meine Kinder verleumdet? Israel als Zeugen, die da sehen, daß durch dich Wasser aus dem Felsen kam, damit sie nicht sagen können, es wären schon von früher Wasserquellen dagewesen. Was soll es anzeigen? Weil die Äsr. sagten, dieser Stab ist nur zur Strafe bestimmt; damit wurde Pharaos gestraft, viele Strafen wurden durch ihn in Egypten und beim Meere ausgeführt, daher heißt es hier ausdrücklich: dein Stab, womit du den Fels schlugst, damit sie nun sehen, daß er auch zum Wohlthun

Hand, und gehe. (6) Siehe, ich stehe vor dir dort auf dem Felsen am Choreb, und du sollst schlagen auf den Felsen, so wird Wasser aus ihm herauskommen, daß das Volk trinke. Und Mose that so vor den Augen der Ältesten Israels. (7) Und man nannte den Namen des Orts Massa und Meriba, wegen des

Streitens der Kinder Israel, und weil sie versucht hatten den Ewigen, und gesprochen: Ist wohl der Ewige in unserer Mitte, oder nicht? (8) Da kam Amalek und stritt mit Israel in Rephidim

בְּיַדְּךָ וְהִלַּכְתָּ: (6) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ
שָׁם | עַל-הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בְּצוּר
וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן
מֹשֶׁה לְעֵינָיו וְקָנִי יִשְׂרָאֵל: (7) וַיִּקְרָא
שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמֵרִיבָה עַל-רִיב | בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְעַל נַפְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ
יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-אֵין: פ
(8) וַיָּבֹא עִמָּלֶק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל

רשי

bestimmt ist. (6) והכית es heißt nicht על הצור, daraus erhellt, daß der Stab aus einer festen Masse gewesen, welche מַסָּה hieß, wodurch der Felsen gespalten wurde. (8) ויבא עמלק Dieser Abschnitt steht mit der vorhergehenden Stelle deshalb verbunden, um um mitzuthemen: Gott spricht, ich bin unablässig bei euch und bin bereit,

עֲתָה שָׂאף לַמּוֹדָה הוּא מוֹכֵן: (6) והכית בצור. על
הצור לא נאמר, אלא בצור. מפני שהמטה היה של
מין דבר חזק ושמו ספרינו: והצור נבקע מפניו:
(8) ויבא עמלק וכו'. מִסָּה פִּשְׁשָׁה זוּ לְמִקְרָא דְהוּ.
לומר. תמיד אני בנייכם ומחזקין לכל צרכיכם. ואתם
אומרים: הֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין. חִיבֵכֶם: שֶׁהַלֵּל
בָּא וְנִשְׁפָּךְ אֶתְכֶם. וְאַתֶּם צוֹעְקִים לִי וְתַדְעוּ הִכֵּן אֵין.
מִשְׁלַל רֵאשִׁים. שֶׁהַרִיב בְּנִי עַל פִּתְמוֹ. וְהָאָה לְדַרְדֵּךְ.
הָיָה אוֹתוֹ הֵבֵן וְהָאָה חֶסֶן וְאוֹמֵר: אֵבֶא מִזֶּה חֶסֶן וְרִי
יִתֵּן לִי. הוּא נוֹתֵן לוֹ. וְכֵן שְׂגִידָה. וְכֵן שְׁלִישִׁית.
פָּנְעוּ בְּאָדָם אַחֵר אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הֵבֵן: רֵאשִׁית אֵת אֵבֶא?
אָמַר לוֹ אֲבִיו: אֵיךְ יִדְעַה הִכֵּן אֵין? הַשְׁלִיכוּ מַעֲלִי

alle euere Bedürfnisse zu befriedigen, und ihr sagt: Ist denn Gott in unserer Mitte, oder nicht? Bei euerm Leben! dieser Wiffige (Amalek) kommt und wird euch verwunden, ihr werdet dann zu mir aufschreien und sollt dann erfahren, wo ich bin! Ähnlich einem Vater, der sein Kind auf den Schultern trug, unterwegs sah das Kind einen Gegenstand und bat den Vater, ihn aufzuheben, was jener auch willig that, dies wiederholte sich mehreremale. Hierauf trafen sie einen Mann, den das Kind fragt: Sage mir doch, hast du meinen Vater nicht gesehen? Der erzürnte Vater sprach nun: Wie, du weißt nicht einmal,

בְּרַפִּידִם: (9) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
בְּחַר־לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלָּחֶם וְצֵא הַעֲמֶלֶק
מִחָר אֲנֹכִי נֶצֶב עַל־רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִמָּחָה
הָאֱלֹהִים בִּידִי: (10) וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּאֲשֶׁר
אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהַלָּחֶם בְּעַמֶּלֶק וּמֹשֶׁה
אָהֳרָן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה: (11) וַהֲיָה

Mosche zu ihm gesprochen, zu streiten gegen Amalek; und Mosche, Aharon und Chur stiegen auf die Spitze des Hügels. (11) Und es geschah,

רש"י

וְכֵן הַכֹּל וְנִשְׁכַּח: (9) בחר לנו. לי וְלָךְ: הַשָּׁמַיִם לוֹ
מִכָּאֵן אָמַר: וְהִי כְבוֹד חֲלִמִידָךְ חָבִיב עֲלֶיךָ בְּשִׁלָּךְ.
וְכְבוֹד חֲבִיבָךְ כְּמוֹתָ רַבָּךְ כְּנִי? שָׁאֲמַר וַיֹּאמֶר אֲהֵן
אֶל מֹשֶׁה. בִּי אֲדִנִּי. וְהָיָה אֲהֵן גְּדוֹל מֵאֲחֵיו הָאֲדָמִי?
וְעוֹשֶׂה אֶת חֲבִירוֹ כְּבֹדוֹ. וּמוֹתָ רַבָּךְ כְּמוֹתָ שְׁמִים
כְּנִי? שָׁאֲמַר: אֲדִנִּי מֹשֶׁה בְּלֹאם (במדבר י"ב). כְּדֵם
מִן הָעוֹלָם. חֲבִיבִי הֵם כְּלִיָּה. הַמּוֹרִידִים בָּךְ בְּאֵלֵי
מִרְדֵּי בְּהֶקְדָּה: וְצֵא הַלָּחֶם. צֵא מִן הָעֵנָן וְהַלָּחֶם בּוֹ.
מִחָר. בְּעַת הַמִּלְחָמָה אֲנֹכִי נֶצֶב: בחר לנו אנשים.
גְּבוּרִים וְרֹאשׁ חֲמָה שְׂתֵּהָא וְכֹתֵן מִסִּיעָתָם. דָּבָר אֲחֵר
בְּחַר לָנוּ אַנְשִׁים. שִׁידְעִין לְכַסֵּל בְּשִׁפְסִים לְפִי שְׁבַעֲלִי
כְּכִשְׁפִין הִיוּ: (10) וּמֹשֶׁה אֲהֵן וְחֹזֵר. מִכָּאֵן לְתַעֲנִית
שְׁצִירִים שְׁלֹשָׁה. לְעֹבֵד לְפָנֵי הַמִּיכָה. שְׁבַתְעִיָּה הִיוּ
שְׂרָיִים: חֹזֵר. בְּנֵה שָׁל מֵרִים הָיָה וְקָלָב בְּעֵלָה:
(11) כֹּאשֶׁר יָדִים מֹשֶׁה יָדוֹ. וְכִי יָדִיו שָׁל מֹשֶׁה נִצָּחֹת

(9) Da sprach Mosche zu Jehoschua: Wähle uns Männer, und ziehe aus, streite gegen Amalek; morgen stehe ich auf der Spitze des Hügels, und den Stab Gottes in meiner Hand. (10) Und Jehoschua that, so wie

mo ich bin? da kam ein Hund und biß es. (9) Erwähle uns, mir und dir, er stellte ihn sich gleich; hievon die Lehre: Die Ehre deines Schütters sei dir so werth, wie die deinige, und die Ehre deines Freundes, wie die deines Lehrers, denn es heist M. 4, 12 Aharon sprach zu Mosche: Ich bitte, mein Herr! Aharon war doch älter als sein Bruder, und doch benahm er sich gegen seinen Bru-

dee wie gegen seinen Lehrer, „die Ehrfurcht gegen deinen Lehrer sei gleich der Furcht vor Gott“ wie es M. 4, 11, 28 heist: Mein Herr Mosche, vernichte sie von der Welt, sie verdienen vernichtet zu werden, weil sie sich gegen dich empörten, was so zu betrachten ist, als hätten sie sich gegen Gott selbst aufgelehnt. Tritt aus der Wolke und bekriege sie. Nach Bei Eröffnung des Kampfes werde ich mich einfinden. ANSHIM Helben, die von Gottesfurcht erfüllt, daß ihre Verdienste ihnen beistehen; oder: Helben, die jede Zauberei bannen können, weil die Anhänger Amaleks sich mit Zaubermwesen befassen. (10) Hievon die Vorschrift, daß an einem Fasttage drei fastende Personen vor die Heil. Gabe treten und beten sollen denn auch diese Drei waren in Fasten begriffen. Chur war der Sohn von Mirjam, und ihr Mann war Kaleb. (11) Konnten denn die Hände Mosches

so wie Mosche seine Hand erhob, so war Israel mächtiger; und so wie er seine Hand ruhen ließ, so war Amalek mächtiger. (12) Aber die Hände Mosches wurden schwer, da nahmen sie einen Stein, und legten den unter ihn, und er setzte sich darauf, und Aharon und Chur unterstützten seine Hände, von

da einer und von da einer, und so blieben seine Hände ausdauernd bis Sonnenuntergang. (13) Und Jehoshua streckte den Amalek und sein Volk nieder mit der Schärfe des Schwertes. (14) Und der Ewige sprach

רשי

den Krieg siegreich beenden? Allein es soll lehren: Solange Israel nach oben blickte, und seinen Sinn zu dem Vater im Himmel richtete, war es siegreich, sobald es aber nachließ, unterlag es. Talm. Rosch-Ha-schana 29. (12) ירד משה כבדים Weil er in der Pflichtübung sich lässig zeigte und einen Andern für sich stellte, wurden seine Hände schwer. יקחו

Aharon und Chur תחתיו אב Er saß nicht auf einem Polster, er sagte sich, die Isr. sind im Kummer, auch ich will den Kummer mit ihnen theilen. ירד משה hielt seine Hände ausgebreitet gen Himmel im inbrünstigen Gebete. Die Amalekiten berechneten durch die Astrologie die Stunde, in welcher sie siegen würden; auf Mosches Gebet blieb die Sonne stehen, und sie wurden in der Zeitrechnung verwirrt. (13) ויהלש יהושע Er schnitt die Köpfe seiner Helden ab, ließ bloß die Schwachen übrig und brachte sie nicht alle ums Leben, daraus erhellt, daß er dies auf Auspruch der göttl. Eingebung that. (14) כתוב זאת וזכרון Daß Amalek unter allen Nationen

היו המלחמה? וכולי כדאיתא בריה: (12) וירד משה כבדים. בשביל שנתעצל במצוה, ומנה אחר תחתיו גתקדו ידיו: ויקחו. אחרון וחרו. אבן וישמו תחתיו. ולא ישב לו על פר וקסת אבן: ישראל שרדן בצער. אף אני אהיה עמכם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה מרושות השמים בתפלה ואמנה ויכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשבים את השעות באמצעיותו באחו שעה הם נוצחים העמיד להם משה חסד, וערכב את השעות: (13) ויהלש יהושע. חסד ראשי גבדיו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם. מבאן אנו למדים, שגששו על פי הדבור של שכינה. (תנחומא): (14) כתב זאת וזכרון. שבה עמלק להודונו לישא

וּכְרוֹן בַּסֶּפֶר וְשֵׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי
מַחַה אֶמְחָה אֶת־זִכְרוֹ עִמָּלֶךְ מִמִּנְחַת
הַשָּׁמַיִם: (15) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא
שְׁמוֹ יְהוָה נָסִי: (16) וַיֹּאמֶר בְּיַד עֲלִי
כֹס יְהוָה מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמָלֶךְ מִדֶּרֶךְ:

פ פ פ

zu Mosche: Schreibe dies zum Andenken in das Buch, und lege nieder vor den Ohren Jehoschua's, daß ich gänzlich vertilgen will das Gedächtniß Amaleks unter dem Himmel. (15) Und Mosche baute einen Altar, und nannte seinen

Namen: Der Ewige mein Banner. (16) Und sprach: Denn die Hand ist (erhoben) über den Throne Jah's: Krieg beim Ewigen wider Amalek von Geschlecht zu Geschlecht!

רש"י

קודם לְכָל הָאוֹמוֹת (מכללתא): וְשֵׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ.
הַמִּבְנִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ שְׂעִיבָה אֶת יִשְׂרָאֵל לְשָׁלֹם
וְאֶת גְּמֻלוֹ. בָּצָן גִּרְמוֹ וְרַמְשֵׁה שְׂדֵהוֹשֻׁעַ מִבְּנִים אֶת
יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ: כִּי מַחַה אֶמְחָה. לִכְךָ אֲנִי מְזַהֵרָךְ בֵּן
בִּי הַסֵּף אֲנִי רִמְחוֹתוֹ: (15) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. שֶׁל מִזְבֵּחַ:
ה' נָסִי. הַקְבִּיָּה עֲשֵׂה לָנוּ בָּצָן נָס. לֹא שְׂדֵהמִזְבֵּחַ קָרִי
ה' אֱלֹהֵי הַמִּזְבֵּחַ שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. וְזִכָּר אֶת הַנֵּס שֶׁעָשָׂה
הַמֶּלֶךְ: ה' הוּא נָס שְׂעִיבָה: (16) וַיֹּאמֶר. מֹשֶׁה: בִּי יָד
עַל כֹּס יְהוָה. יְדוֹ שֶׁל הַקְבִּיָּה הִדְרָמָה לִישְׁבַע בְּכֶסֶף.
לְהִיּוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאִיבָה בַּעֲמָלֶךְ עוֹלָמִית. וְהָיָה: כֹּס.
וְלֹא נֶאֱמַר: כֶּסֶף? וְאַף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחִצּוֹ: נִשְׁבַּע
הַקְבִּיָּה שְׂאֵץ שְׁמוֹ שֶׁלֹם וְאֵין כֶּסֶף שֶׁלֹם עַד שֶׁיִּמְחָה
שְׁמוֹ שֶׁל עִמָּלֶךְ כָּלֹ. וְכִשְׂמִיחָה שְׁמוֹ יְהוָה הַשֵּׁם שֶׁלֹם
וְהַכֶּסֶף שֶׁלֹם. שְׂנֵאֲמַר: הַאֲיִיב תָּמוּ חֲרֻבוֹת לְנֻצָּה.
(תהלים מ') וְהוּא עִמָּלֶךְ שֶׁנִּחְבַּו בּוֹ: וְעִבְרָתוֹ שֶׁנִּחְבַּו
נֻצָּה. (עמוס א') וְעֵרִים נִחְשָׁת אֲבָד וְזָכָר הַמָּדָה
(תהלים מ') מִדָּה אֲמִיר אֲחֵרָיו? וְהוּא לְעוֹלָם יִשָּׁב.

sich am ersten den Israeliten feindlich näherte. וְשֵׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ welche die Isr. in das Land führen wird, daß er ihnen befehle, ihm sein feindlich Thun zu vergelten. Hier wurde dem Mosche angedeutet, daß Jehoschua sie einst in das Land führen werde. כִּי מַחַה אֶמְחָה. Ich schärfe es dir ein, daß ich Amalek vertilgen will. (15) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ Des Altars. ה' נָסִי. Gott hat uns hier ein Wunder gethan; nicht, daß der Altar Gott heißt, sondern, wer den Namen des Al-

tares erwähnt, gedenkt zugleich des Wunders, das Gott gethan: Gott ist unser Wunderthäter! (16) Mosche sprach: כֹּס יְהוָה כי יד על כס יה die Gotteshand wurde beim Throne gleichsam erhoben, dem Amalek ewige Feindschaft zu schwören! Warum steht aber כֹּס und nicht כֶּסֶף? auch der Gottesname steht hier nur halb (יד), Gott schwur, daß sein Name und sein Thron nicht vollkommen sein sollen, als bis der Name Amaleks vollends vernichtet sein werde, nur nach Amaleks gänzlicher Vertilgung wird hehr und glorreich der Name und Thron Gottes bestehen; denn so heißt es Ps. 9, 7: der Feind ist dahin für immer,

18. (1) Und Jithro, der Priester Midjans, der Schwiegervater Mosche's, hörte alles, was Gott gethan an Mosche und Israel sein Volk; daß der Ewige Israel ausgeführt aus Mizrajim.

(2) Und Jithro, Mosches Schwiegervater, nahm die Zippora, das

יח (1) וישמע יתרו כהן מדין חתן
 משה את כד אשר
 עשה אלהים למשה ולישראל עמו
 כירחוציא יהודה את ישראל ממצרים:
 (2) ויבן יתרו חתן משה את מצודה

b. i. Amalek, (auf ihn sich beziehend sagt Amos 1, 11: Und seine Wuth hat er immer bewahrt); „die Widersacher hast du ausgerottet, jede Spur ist vertilgt von ihnen“ was steht nachher? „Gott aber wird ewig thronen!“ somit ist der Name Gottes vollständig; „fest stellt er zum Gericht seinen Thron,“ so ist auch sein Thron vollständig.

18 (1) וישמע יתרו Welche

Nachricht vernahm er denn, daß er hinkam? er hörte vom Spalten des Meeres und vom Kriege mit Amalek. יתרו Er hatte sieben Namen: Neuel,

דברי השם שלם כונן למשפט נקאו: הרי נסאו שלם:
 חסלת פירשת בשלח

יח (1) וישמע יתרו. מזה שמעוה שמע נבא?
 קרעו ים סוף ומלחמת עמלק (ובחים קטיו)?
 יתרו. שבע שמות נקראו לו: רעואל, יתרו, יתרו,
 חובב, חבי, קני, פושאל (מכילתא) יתרו על שם
 שיתר פירש אחת בתורה: ואמר תתקן: יתרו:
 ללשונותיו וקדם המצות הוסיפו לו את אחד על שמו
 חובב: שחבב את התורה: חובב, הוא יתרו. שנאמר:
 מבני חובב חותן משה: (שופטים ד') ויש אומרים
 רעואל אביו של יתרו (מכילתא) ומהו אומר: ותבאנה
 אל רעואל אביהן? שהתינוקות קורין לאבי אביהן:
 אבא. בספרי: חותן משה. באן היה יתרו מתכבד
 במשה: אני חותן המלך, ולשעבר היה משה תורה
 הנדולה בהמיו שנאמר, וישב אל יתרו חותנו
 (מכילתא): למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל
 ישראל: את כל אשר עשה. דהם בירידת המן ובבאר
 ובקלקל: כי הוציא ה' וגו'. זו נדודה על כלם.

Zefer, Zifro, Chobab, Reni, Butiel, Cheber. יתרו hieß er, weil durch ihn die Schrift mit einem Abschnitte (ואתה תחזה) vermehrt wurde. Seitdem er den Glauben Israels annahm, wurde seinem Namen ein Buchstabe hinzugefügt. חובב weil er die Thora liebte (חבב), חובב b. i. Zifro, denn es heißt Nicht. 4, 11: von den Söhnen Chobabs, des Schwiegervaters Mosche's. Nach Meinung Anderer war Neuel der Vater Zifro's, wenn es aber heißt: sie kamen zu ihrem Vater Neuel, M. 2, 2, 18: so steht dies deshalb so, weil die Kinder ihren Großvater Vater zu nennen pflegen. Hier fühlte sich Zifro durch Mosche geehrt, als Schwiegervater des Königs, früher rühmte sich Mosche seiner, denn es heißt M. 2, 4: Er kehrte zurück zu Zifro,

אִשְׁתּוֹ מִשֶּׁה אַחֵר שְׁלוּחֶיהָ: (3) וְאֵת שְׁנֵי
בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד גִּרְשָׁם כִּי אָמַר
יְהוָה הֵייתִי בָאָרֶץ נִכְרֶיהָ: (4) וְשֵׁם הָאֶחָד
אֱלִיעֶזֶר כִּי־אֱלֹהֵי אָבִי בָעֶזְרִי וַיִּצְרֵנִי
מִחֶרֶב פְּרָעָה: (5) וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֹתֵן מִשֶּׁה
וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל־מִשֶּׁה אֶל־דְּמִדְבָּר
אֲשֶׁר־הָיָה חֲגֵה שָׁם הָרַ הָאֱלֹהִים:

Hülfe, und rettete mich vom Schwerte Phara'o's. (5) Und es ging
Jitro, Mosches Schwiegervater, mit seinen Söhnen und seinem Weibe
zu Mosche, in die Wüste, woselbst er lagerte, am Berge Gottes.

רש"י

(מכילתא): (2) אחר שלוחיה. בשאמר לו הקב"ה
במדן לך שוב מצרימה. ויקח משה את אשתו ואת
בניו ויג: ויצא אחרן לקראתו וינסעו בדרך האלהים.
אמר לו: מי הם הקדו: אמר לו: זו היא אשתי
שנשאתי במדן וארו בני: אמר לו: והיכן אתה
מוליד? אמר לו למצרים. אמר לו: על הראשונים
אני מצמצמים. ואתה בא להסוף עליהם? אמר לו:
לכי לבית אביך. נטלה שני בניה והלכה לה:
(4) ויצאני מחרב פרעה. פשעו הן ואביהם על דבר
המצרי ובקש להרוג את משה. נעשה צנאו בעמוד
של שלש: (מכילתא): (5) אל המדבר. אף אני
יודעים שבמדבר היו אלא בשבחו של יתרו דבר
הפתיב. שהיה יושב בקבורו של עולם וקרבו לבו
יצאת אל המדבר. מקום חרוג לשמוע דברי תורה:

אם. seinem Schwiegervater. את. Gott gab
55 כל אשר עשה
ihnen Manna, den Brun-
nen und den Sieg über
Amalek. ולישראל
למשה Mosche das gesammte
Israel auf. כי הוציא. Das
war wichtiger, als alle
anderen Großthaten. (2)
Als Gott in
Midjam zu ihm sagte:
Gehe, kehre zurück nach
Egypten, da nahm Mo-
sche seine Frau und seine
Kinder mit, Aharon ging
ihm entgegen und traf

ihn am göttl. Berge. Aharon frug, wer sind diese? Mosche sagte:
Dieses ist mein Weib und jene meine Kinder. Aharon: Und wo führst
du sie hin? Nach Egypten. Aharon: Wir beklagen diejenigen, welche
längst schon dort sind, und du willst noch welche dazu führen? Mosche
befahl daher seine Gattin, in ihr väterl. Haus zurückzukehren. Da
nahm sie ihre zwei Kinder und ging. (4) Mithan und
Abiram die Ermordung des Egypters entdeckten, und man Mosche
umbringen wollte, wurde sein Hals wie eine Marmorsäule. (5) אל
המדבר Wir wissen ja ohnehin, daß er in der Wüste war? Die Schrift
sagt es aber zum Lobe Jitro's, er war von aller Welt sehr geehrt
und beschloß doch freiwillig in die Einöde zu ziehen, um nur dem

(6) Und er ließ Mosche sagen: Ich, dein Schwiegervater Zitro, komme zu dir, und dein Weib und ihre beiden Söhne mit ihr. (7) Da ging Mosche hinaus, seinem Schwiegervater entgegen, und bückte sich, und küßte ihn, und sie fragten Einer den Andern nach dem Wohlfsein; und gingen hinein in das Zelt. (8) Und Mosche erzählte sei-

nem Schwiegervater Alles, was der Ewige gethan an Pharao und Mizraïm um Israels Willen; all die Mühseligkeit, die sie getroffen auf dem Wege, und wie der Ewige sie gerettet. (9) Da freuete sich

רש"י

göttl. Gesetze zu horchen. (6) ויאמר אל משה Durch einen Boten. אני חתנך Willst du nicht meinewegen mir entgegenkommen, so komme deiner Frau zu Liebe, willst du auch ihretwegen nicht kommen, so thue es wegen ihrer zwei Kinder. (7) ויצא משה Dem Zitro wurde in dieser Stunde große Ehre zu Theil, sobald Mosche ihm entgegen ging, folgten ihm Aharon, Nadab u. Abihu,

und wer, der diese ausziehen sah, wäre nicht mitgegangen? וישק לו Hier ist nicht angegeben, wer sich gebückt und vor wem? da es aber heißt איש, so ist es Mosche, Mt. 4, 12: ויהאיש משה Um sein Herz zu gewinnen und es für die Gotteslehre geneigt zu machen. התלאה und א' לי sind Wurzelbuchstaben, das ה dient zur Bildung. Oft fällt ein Wurzelbuchstabe weg, dieses ת findet sich auch in תרומה Hebe, תנוסה Wendung, תקומה Aufkommen, תנואה Verwehrung. (9) ויחד יתרו Zitro freute sich, dies der einfache

(6) ויאמר אל-משה אני חתנך יתרו
בא אליך ואשתך ושני בניה עמך:
(7) ויצא משה לקראת חתנו וישתחו
וישק לו וישאלו איש-לרעהו וישאלו
ויבאו האהלה: (8) ויספר משה לחתנו
את כל-אשר עשה יהוה לפרעה
ולמצרים על אודת ישראל את כל-
התלואה אשר מצאתם בדרך ויגלם
יהוה: (9) ויחד יתרו על כל-הפואה

(6) ויאמר אל משה. על ידי שליח: אני חתנך
יתרו וגו'. אם אין אשה ויצא בניי, צא בניך ואשתך.
ואם אין אשה ויצא בניך ואשתך, צא בניך ושני בניה.
(מכילתא): (7) ויצא משה. בבוד גרוד נתכבד יתרו.
באותה שעה. בין שצא משה צא אחריו נדב ואבירו
ומי הוא שראו את אלו וצאין, ולא תא? וישתחו
וישק לו. איני יודע מי השתחוה ומי? בשהוא אומר:
איש לרעהו. מי הקריו איש? זה משה. שצאמר:
הואיש משה (מכילתא): (8) ויספר משה לחתנו.
רמשהו את לבו לקרבו לתורה (מכילתא): את כל
התלואה. שעל הים ושל עמלק (מכילתא): התלואה.
למד אליה מן היסוד של תורה ותחיו הוא תקון
ויסוד הנפול ממנו לפרקים. וכן: תרומה, תנוסה,
תקומה, תנואה: (9) ויחד יתרו. וישמח יתרו. זה

אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֹצִילוּ
מִיַּד מִצְרַיִם: (10) וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה
אֲשֶׁר הֹצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד
פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֹצִיל אֶת-הָעָם מִמֶּתֶחַת
יְדֵי-מִצְרַיִם: (11) עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-גָדוֹל
יְהוָה מִכָּל-הָאֱלֹהִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָרוּ

das Volk gerettet aus der Hand Mizrajims. (11) Nun erkenne ich, daß der Ewige größer ist, als alle Götter, denn womit sie frevelten gegen sie, rettete

רש"י

פְּשׁוּטוֹ. וַיֹּאמֶר נַעֲשֶׂה בְּשֵׁר חֲדָדִין חֲדָדִין מִצְרַיִם
עַל אִיבֹד מִצְרַיִם: הָיִינוּ דְּאָמַר אִינְשִׁי: נִזְרָא עַד
עֲשֶׂה דְרִי אֵל תְּבִי אֶרְמָא בְּאִפִּי (מִתְּרִין צִד):
עַל כָּל הַטּוֹבָה. טוֹבָת הָקֵן וְהַבָּר וְהַתּוֹרָה (מִכְלָא).
וְעַל כָּל אֲשֶׁר הֹצִיל מִיַּד מִצְרַיִם. עַד עֲבָשׁוּ לֹא הָיָה
עֲבַר יָכוֹל לְכַוֵּן מִמִּצְרַיִם. שְׁהִיתָ הָאֵרֶץ מִסּוּגָתָהּ
וְאֵלּוּ יֵצְאוּ שְׂשִׁים רַבּוֹא (מִכְלָא): (10) אֲשֶׁר הֹצִיל
אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם. אִמָּה קָשָׁה: וּמִי פִרְעֹה. מִלֶּךְ
קָשָׁה: מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם. בְּתַרְנוּמָא לְשׁוֹן רִדּוֹ וּמִדַּת
הַיָּד שְׁהִי מִכְבִּידִים עֲלֵיהֶם הִיא הַעֲבֹדָה: (11) עַתָּה
יָדַעְתִּי. מִיַּד הָיִיתִי לְשָׁעֵבֶר. וְעֲבָשׁוּ בִּיחָר (מִכְלָא):
מִכָּל הָאֱלֹהִים. מִלֶּמֶר שְׁהִיתָ מִיַּד מִכָּל עֵצָא
שְׁבָעוּלָם. שְׁלֹא הָיִיתָ עֵצָא שְׁלֹא עֲבָדָה (מִכְלָא):
כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָרוּ עֲלֵיהֶם. בְּתַרְנוּמָא בְּמִים דְּמִי
לְאֶבְדָם וְהֵם נִאֲבָדוּ בְּמִים: אֲשֶׁר זָרוּ. אֲשֶׁר דְּרָשִׁינוּ.
וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשִׁינוּ: דְּשׁוֹן. וְהָדָר וְעַקֵּב נִזִּיר (בְּרַאשִׁית)

Jithro über all das Gute, das der Ewige gethan an Israel, daß er es gerettet aus der Hand Mizrajims. (10) Und Jithro sprach: Gepriesen sei der Ewige, der euch gerettet aus der Hand Mizrajims und aus der Hand Pharaos; der

Sinn, der Midr. meint, der Schmerz über den Untergang Egyptens schnitt ihm ins Fleisch. Daher sagten die Leute: Vor einem Befehlten soll man bis ins zehnte Geschlecht keinen frühern Glaubensgenossen schmähen. על כל הטובה über die Wohlthaten durch Manna, den Brunnen und in Thora; über alles aber, daß er sie von der Gewalt der Egyptianer errettet hat; bisher konnte kein Sklave aus Egypten fliehen, weil

das Land beinahe versperrt war, nun zogen 600,000 Mann aus. Von einer grausamen Nation. Von einem grausamen Könige. Wie Dnf. übers. von der Gewalt und Strenge der Egyptianer, welche sie die Wucht ihrer Hand bei der Arbeit fühlen ließen. (11) Ich habe ihn (Gott) schon früher erkannt, jetzt aber erkenne ich ihn noch mehr. Dies lehrt, daß er alle Götzen kannte und jedem gebient hatte. כי Sie dachten, wie Dnf. übers. Israel durch Wasser zu vertilgen, und sie selbst kamen im Wasser um. Womit sie frevelten; unsere Lehrer leiten von דור יעקב נזיר fochten ab, d. h.

er sie. (12) Und Jithro, der Schwiegervater Mosche's brachte Gott Ganzopfer; und es ging Aharon mit allen Ältesten Israels zu essen mit Mosche's Schwiegervater vor Gott. (13) Und es geschah am andern Morgen, da setzte sich Mosche, das Volk zu richten; und es stand das Volk um Mosche von Morgen bis Abend.

עליהם: (12) ויבא יתרו חתן משה עֲלֵהם וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לֶחֶם עִם־חַתָּן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: שני (13) ויהי מִמָּחֳרָת וישב משה לשפוט אֶת־הָעָם ויעמד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־בֹּקֶר עַד־הָעֶרֶב:

רש"י

in dem Topfe, worin sie gekocht haben, sind sie selbst gekocht worden. (12) Ein Ganzopfer, ויבא אהרן וזבחים Freudenopfer. ויבא אהרן Wo war denn Mosche, der ihm doch entgegen gegangen und ihm alle Ehre erwiesen hatte? Dieser stand vor ihnen und bediente sie. לפני האלהים Daraus erhellt, wenn man einem Gastmahle anwohnt, an welchem Gelehrte theilnehmen, dies so angesehen ist, als wenn man an dem Genuße der

(כיה בקדשה אשר בשלו בה נתבשרו) (סוטה י"א): (12) עולה. במשמעה שהיא פולה כליל: חבדים. שלמים: ויבא אהרן וגו'. ומשה היבן הלך? והלא הוא שצא לקראתו וגם לו את כל הקבוד? אלא שהיה עומד ומשמש לפניו: לפני האלהים. מבאן שהיה נזהר מסעודה, שחלמידי הקמים מסובין בה כאילו נזהר מזו השכינה (ברכות כ"ד): (13) ויהי מחרת. מוצאי יום הכפאים היה. כך שנינו בספרי ומהו מחרת? למחרת דתו מן הדר. ועל פירוש אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפאים. שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר הודיעתי את חקי וגו'. ומשנתנה תורה עד הנה לא ישב משה לשפוט את העם שהרי ביום כחמור ירד ושביר את הלחות. ולמחר עלה בהשקמה שמונים יום וירד ביום הכפאים: ואין פירוש זה כחובה בספרי. שלא נאמר ויהי מחרת עד שנה שנייה אף דרכי האומר יתרו קודם מתן תורה בא. שדוהו אל

Gottesglorie sich laben würde. (13) ויהי מחרת D. i. am Ausgange des Veröhnungstages: welcher Morgen ist damit gemeint? Derjenige nach Mosches Abstiege vom Berge, dieser kann nur der Morgen nach sein gewesen sein, denn vor Übergabe der Thora konnte es ja nicht heißen: Ich mache ihnen die Gesetze Gottes bekannt, B. 16; seit der Gesetzesübergabe bis י"ב saß Mosche mit dem Volke nicht zu Gerichte. Denn am 17. Tamus kam Mosche herab und zerstückte die Bundestafeln, des Morgens bestieg er wieder den Berg, woselbst er 80 Tage verblieb, und kam י"ב herunter. Das מחרת wurde füglich in zweitem Jahre geschrieben, selbst nach Meinung derjenigen, die behaupten, daß Jitro noch von Übergabe der Thora gekommen, zog er dennoch erst im zweiten Jahre in sein Land, denn hier heißt es:

(14) וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה
עֹשֶׂה לְעַם וַיֹּאמֶר מֶה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
אַתָּה עֹשֶׂה לְעַם מִדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב
לְבִדְדָךְ וְכָל־הָעָם נֹאֲבֵד עָלֶיךָ מִן־בֹּקֶר

allein, und das ganze Volk steht um

(14) Und als der Schwieger-
vater Mosche's sah,
Alles, was er that dem
Volke, sprach er: Was ist
dies, was du thust dem
Volke? Warum sitzest du
bich von Morgen bis

רש"י

אָרְצוֹ לֹא הָיָה אֵלָּא עַד שֶׁנָּה שְׁנִינָה, שְׁדַּרְי נֶאֱמַר בָּאָן
וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶת חֲתָנּוֹ, וּמִצִּינוּ בְּמִסְעֵי הַדְּגֻלִּים שֶׁאִמֵּר
דִּי מֹשֶׁה: נֹסְעִים אֲנִיחֵנו אֶל הַמָּקוֹם וְגו' (במדבר ו').
אֵל כִּי תַחֲנוּב אֲחִינוּ, וְאֵם זֶה קוֹדֵם מִתּוֹךְ מִשְׁשָׁלְחוֹ
וְהִלָּךְ הֵיכָן מִצִּינוּ שְׁחָד? שֶׁם לֹא נֶאֱמַר יִתְרוֹ אֵלָּא
חֲוָבָב, וְכֵן שֶׁל יִתְרוֹ הֵדָּה? הָיָה חֲוָבָב הוּא יִתְרוֹ
שְׁדַּרְי כְּתוּב מִבְּנֵי חֲוָבָב חֲתָן מֹשֶׁה (שׁוּמַסִּים ד'):
וַיֹּשֶׁב מֹשֶׁה וְגו' וַיַּעֲמֵד הָעָם, יוֹשֵׁב בְּמִלְכָּה וְכִלְוִן
עוֹמְדִים, וְהוֹקֵשָׁה הַדָּבָר לִיתְרוֹ, שְׁהִיָּה מְלֻזֵּל בְּכַבּוֹדָן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהוֹכִיחוֹ עַל בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: מִדּוּעַ אַתָּה
יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל־עַם נֹאֲבֵד: מִן הַבֶּקֶר עַד הָעֶרֶב.
אֲמַשֶּׁר לֹא־מָר כֵּן? אֵלָּא כָּל הַיּוֹן שָׂדֵן דִּין אֲמַת לֵאמֹתוֹ
אֲמִילֵי שְׁעָה אַחַת מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כִּי־אִילוֹ עוֹסֵק
בַּתּוֹרָה כִּי הָיָה וְכֵאֲלוֹ נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְפִּיָּה בְּמַעֲשֶׂה
בְּרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: וְהָיָה עֶרֶב וְגו' (שבת י'). מִנִּיחָה

Mosche entließ seinen
Schwiegervater. Beim
Fahnenzuge M. 4, 10,
9 lesen wir, daß Mosche
ihm sagte: Wir ziehen
nach dem Orte . . . ver-
lasse uns doch nicht.
Wäre dies vor der Ge-
setzgebung geschehen, wo
finden wir, daß er zu-
rückgegangen ist? Man
kann wohl einwenden, daß
dort Jitro nicht erwähnt
ist, sondern Chobab, wel-
cher ein Sohn Jitro's
sei, Chobab, ist aber mit
Jitro eine und dieselbe

Person, denn es heißt: Von den Söhnen Chobab's des Schwieger-
vaters von Mosche, Richt. 4. וַיֹּשֶׁב מֹשֶׁה u. f. w. Er sah
wie ein König, alle Übrigen standen, dies kam dem Jitro ungebührig
vor, weil Mosche dadurch die Ehre Israels geringschätzte, und er
stellte ihn darüber zu Rede, wie es heißt: Warum sitzest du und alle
Übrigen stehen? Wie ist dies denkbar? es will jedoch
bedeuten, wenn ein Richter nur eine Stunde streng nach der Wahr-
heit richtet, so ist dies so verdienstlich, als wenn er sich den ganzen
Tag mit Thora befaßen würde, und als hätte er zur Welterschöpfung
mit beigetragen, bei welcher es ebenfalls heißt: Es warb Abend und

Abend? (15) Da sprach Mosche zu seinem Schwiegervater: Das Volk kommt zu mir, Gott zu befragen. (16) Wenn sie eine Sache vorhaben, so kommt es zu mir, und ich richte zwischen einem und dem Andern, und thue kund die Gesetze Gottes und seine Weisungen. (17) Und der Schwiegervater Mosche's sprach zu ihm: es ist nicht gut, was du thust. (18) Erschöpft wirst du sowohl, als die-

ses Volk werden, das bei dir ist; denn zu schwer ist dies für dich, du kannst es nicht allein ausführen. (19) Nun höre auf meine Stimme, ich will dir rathen, und Gott sei mit dir!

רשי

ward Morgen! (15) כי יבא Weil das Volk zu mir kommt, יבא ist die gegenw. Zeit. לדרש Unfehllos: um Belehrung zu erlangen und nach göttlichen Gesetz zu forschen. (16) כי יהיה להם רבן Wer ein Anliegen hat, der komme zu mir. (17) חתן משה Ein ehrenvoller Name dies: der Schwiegervater des Königs. (18) נבל תבל überg. du wirst ermüden, נבל abwelken, wie Jer. 8 jedes Blatt ist welk. Jes. 34 עלה עלה wie ein Blatt vom Weinstocke welkt und durch Hitze und Kälte kraftlos wird. אתה נם אתה, Tharon, Thur und die 70 Ältesten inbegriffen. כי כבד מטר Die Last ist zu groß für deine Kraft. (19) איעצך ויהי אלהים עמך Er rieth ihm, mit Gott zu Rathe zu gehen. אלס Abgesandter und Fürsprecher zwischen ihnen

עד-ערב: (15) ויאמר משה להתנו כי יבא אלי העם לדרש אלהים: (16) כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתני את-חוקי האלהים ואת-חזרתיו: (17) ויאמר חתן משה אליו לא-טוב הדבר אשר אתה עשה: (18) נבל תבל נם-אתה נם העם הזה אשר עמך כיר-כבד ממך הדבר לא-תוכל עשהו לבדך: (19) עתה שמע בקלי איעצך ויהי אלהים עמך

(15) כי יבא. כי בא לשון הוזה: לדרש אלהים. פתגמו: למתבע אולסן. לשאול תלמוד מפי הגבורה: (16) כי יהיה להם דבר בא. מי שהיה לו הדבר בא אלי: (17) ויאמר חתן משה. הרף כבוד קוראו הכתוב חתנו של משה: (18) נבל תבל. פתגמו: ולשוננו לשון: כמישה פליישיטרא בלעז פטנוואקט (Flétri) כמו והעלה נבל (ירמיה ה') כנבול עלה ממנו (ישעיה ל"ד) שהוא כמשל על ידי חמה ועל ידי קרה כוחו מש ונלאה: גם אתה. לרבות צחק וחר ושבעים וקנים: כי כבד מטר. כוחו רב יותר מלך: (19) איעצך ויהי אלהים עמך. בעצה אמר לו: צא המלך בגבורה (מכילתא): היה אתה מול האלדים. שלח ומליץ בינותם למקום ושואל

Jes. 34 jedes Blatt ist welk. עלה עלה wie ein Blatt vom Weinstocke welkt und durch Hitze und Kälte kraftlos wird. אתה נם אתה, Tharon, Thur und die 70 Ältesten inbegriffen. כי כבד מטר Die Last ist zu groß für deine Kraft. (19) איעצך ויהי אלהים עמך Er rieth ihm, mit Gott zu Rathe zu gehen. אלס Abgesandter und Fürsprecher zwischen ihnen

היה אתה לעם מל האלהים והבאת
אתה את-הדברים אל-האלהים:
(20) והזכרתה אתהם את-החקים ואת-
התורת והודעת להם את-הדרך ילכו
בה ואת-המעשה אשר יעשון:
(21) ואתה תחזה מכל-העם אנשי-חיל
יראי אלהים אנשי אמת שגאי בצע
ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות
שרי חמשים ושרי עשרות: (22) ושפטו
את-העם בך-לעית ויהי כל-הדבר
הגדל יביאו אליך וכל-הדבר הקטן

Diene du dem Volke ge-
genüber Gott, daß du
bringest die Sachen vor
Gott, (20) Und daß du
ihnen erläuterst die Ge-
setze und die Weisungen,
und du ihnen kund thuest,
den Weg, den sie gehen,
und die Thaten, die sie
thun sollen. (21) Ersiehe
du aber aus dem ganzen
Volke tüchtige Männer,
Gottesfürchtige, Männer
von Wahrhaftigkeit, Fein-
de der Gewinnsucht, und
setze die über sie als
Oberste über Tausend,

Oberste über Hundert, Oberste über Fünzig und Oberste über
Zehn. (22) Und sie sollen das Volk richten zu jeder Zeit, und es
geschehe, jede große Sache bringen sie vor dich, und jede kleine Sache

רש"י

משפטים מאת: את הדברים. דבר רבותם:
(21) ואתה תחזה. ברוח הקדש שעליך: אנשי חיל.
עשרים שאין צריכים להתייגע ולהגיד פנים: אנשי
אמת. אלו בעלי הבקשה שהם גדאי לשמוע על
דבריהם שעל ידי פן יהיו דבריהם נשמעין: אנשי
בצע. ששונאין את קמזון בדן. כהיה דאמרין כל
דינא דמפקין קמזון מיניה דנינא לאו דינא הוא
(ביה כה): שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים
לשש מאות אלה (סנהדרין יז): שרי מאות. שש
אלפים היו: שרי חמשים. יב אלה: שרי עשרות.
ששים אלה: (22) ושפטו. וידגנו. לשון צויו:
והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך: הדקל. כמו:
והקבר את לבו. והפזות את מאב. לשון חזה:

und Gott, der die Rechts-
sprüche von ihm erfragt.
את Ihre Streit-
sachen. (21) ואתה תחזה
Du sollst ausersiehen durch
den göttl. Geist, der auf
dir ruht. 5. איש Reiche
Männer, welche nicht
nöthig haben zu schmel-
zeln und persönliche In-
teressen zu berücksichtigen.
אנשי אמת
Vertrauens-
männer, auf deren Aus-
spruch man sich verlassen
kann, deren Worte auch

Anklang finden. שונאי בעצ. Welche jeden Eigennuß beim Rechtsprechen
verwerfen; wie es Talm. B. Batra 28 heißt: Jeder Richter, dem
man gerichtlich Geld abfordern muß, tugt nicht zum Richter. שרי
Es waren 60,000 שרי מאות 600 waren für 600,000 Mann. אלפים
waren 12,000 שרי חמשים 6000. שרי עשרות 60,000.
Dies והקל מעליך. Die Befehlform. ושפטו (22) Sie sollen richten, ist die

richten sie : so wirst du erleichtert, indem sie tragen mit dir. (23) Wenn du dies thuest, und Gott es dir gebietet, so wirst du bestehen können ; und auch dieses ganze Volk wird an seinen Ort kommen in Frieden. (24) Und Mosche hörte auf die Stimme seines Schwiegervaters, und that Alles, was er gesprochen. (25) Und Mosche wählte tüchtige Männer aus ganz Israel, und setzte sie zu Häuptern über das Volk : Oberste über Tausend, Oberste über Hundert, Oberste über Fünfzig und

Oberste über Zehn. (26) Und sie mußten richten das Volk zu jeder Zeit; die schwierige Sache mußten sie vor Mosche bringen, und jede kleine Sache sie selbst richten. (27) Und Mosche entließ seinen Schwiegervater und er ging in sein Land.

geschieht zu deiner Erleichterung. והקל wie M. 2, 8 והכבד; Rön, 2, 9: והכות, die gegenwärtige Zeit. (23) וצוך אלהים עמוד יוכלת Geh' mit Gott zu Rathe, wenn er's befiehlt, wirst du bestehen, wenn er es aber dir verwehrt, würdest du nicht bestehen können.

Aharon, Nadab Abihu und die 70 Ältesten, welche
 dir beigegeben sind. (26) יִצְאוּ bedeutet: sie richteten das Volk.
 Sie mußten bringen. יִצְאוּ wie יִשְׁמוּ sie richteten; ebenso Ruth
 2, 8: תַּעֲבֹר יִשְׁמוּ, für תַּעֲבֹר Ont. übers. יִשְׁמוּ sie selbst entschieden
 (ריני אנון). Oben B. 22 gibt er יִשְׁמוּ sie sollen richten, dort drückt
 es den Befehl, hier aber die Handlung selbst aus. (27) יִשְׁמוּ יִצְאוּ
 Um seine Familie dem israelitischen Glauben zuzuführen.

יִשְׁפֹּטֵהֶם וְהִקְלָה מֵעַלֶּיךָ וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ׃
 (23) אִם אֹתִי־הִדְבֵּר הָיָה תַּעֲשֶׂה וְהִצֵּי־
 אֱלֹהִים וְהִבֵּלְתָּ עַמֶּד וּגְם כָּל־הָעַם הָיָה
 עֲלֵמְקָמוֹ יָבֹא בְּשָׁלוֹם׃
 (24) וְיִשְׁמַע מִשָּׁה לִּקְוֹל חֲתָנוּ וְיַעֲשֶׂה כֹל
 אֲשֶׁר אָמַר׃ (25) וַיִּבְחַר מִשָּׁה אֲנָשִׁי־
 חֵיל מִכָּל־יִשְׂרָאֵל וַתֵּן אֹתָם רָאשִׁים
 עַל־הָעָם שְׂרֵי אֱלֹפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי
 חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרוֹת׃ (26) וְשָׁפֹטוּ אֹתִי־
 הָעָם בְּכָל־עֵת אֶת־הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יִבְיָאֵן
 אֶל־מִשָּׁה וְכָל הַדָּבָר הַקָּמוֹן יִשְׁפֹּטוּ־
 הֶם׃ (27) וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה אֶת־חֲתָנוּ וְלָךְ
 לוֹ אֶל־אֲרָצוֹ׃ פ וּבֵיעַ

(23) וְהָיָה אִלֵּימָם וְהָיָה עִמָּם. הַפֶּלֶא בְּנִבְיָהּ. אֵם
מִצֵּה אֲחֵרָה לְעֵשֶׂת בָּהּ. תִּכְבֵּל עֲמֹד וְאֵם יַעֲקֹב עַל
רֶגֶל לֹא תִכְבֵּל לְעֲמֹד. (מִכְלֵל): וְגַם כֹּל הָאֵם הָאֵל.
אֲחֵרָה יָבֵד וְאֲבִי וְאֲבִימָה וְאֲבִימָה וְאֲבִימָה עֵשֶׂה עֲמָה
(מִכְלֵל): (24) וְהָיָה עִמָּם. וְהָיָה עִמָּם. יְבִיאָה.
מִתֵּן: יְבִיאָה. בְּכָל יְבִיאָה וְכָל יְבִיאָה
בְּכָל יְבִיאָה. וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן.
הַפֶּלֶא בְּנִבְיָהּ. וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן.
וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן. וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן.
וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן. וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן.
וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן. וְהָיָה עִמָּם. מִתֵּן.

יט (1) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני: (2) ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחגו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר: (3) ומשה עלה אל־האלהים ויקרא אליו יהוה מן ההר לאמר כה תאמר לבית יעקב

19. (1) Am dritten Neumond, nach dem Ausgange der Kinder Israel aus dem Lande Mizrajim, an diesem Tage kamen sie in die Wüste Sinai. (2) Sie brachen nämlich auf von Rephidim, und kamen in die Wüste Sinai, und lagerten in der Wüste; und

Israel lagerte daselbst dem Berge gegenüber. (3) Da stieg Mose hinauf zu Gott: und der Ewige rief ihm zu vom Berge, und sprach: So sollst du sprechen zum Hause Jakob, und berichten den

רשי

ט (1) ביום הזה. בראש חדש (שבת פ"ו) לא היה צריך לכתוב אלא: ביום ההוא מהו ביום הזה? שיהיו דברי תורה חדשים עליהם. כאלו היום נתנה: (2) ויסעו מרפידים. מה תלמוד לומר לחזור ולפרש מהיוכן נסעו? והלא כבר כתב שבפרסידים היו חונים בידוע שמשם נסעו? אלא להקיש ויסעו מרפידים לביאתן למדבר סיני. מה ביאתן למדבר סיני בתשובה. אף ויסעו מרפידים בתשובה (מכילתא): ויחן שם ישראל. באיש אחד, בלב אחד, אכל שאר כל החגיות בתרעומות ובמחלוקת (מכילתא): נגד ההר. למודחו (מכילתא) וכל מקום שאמרה מוצא: נגד, פנים למורה: (3) ומשה עלה. ביום השני. וכל עליותיו בהשקפה היו שגאמר, וישכם

19. (1) Am Bיום הזה Neumonde ר"ח, eigentlich sollte es nur Bיום ההוא sein, will es nur andeuten, daß die Worte der Gotteslehre dir stets neu erscheinen sollen, als wären sie erst heute dir überliefert worden. (2) Wozu wird abermals erwähnt, von wo sie abzogen? Wir haben ja schon erfahren, daß sie in Refidim lagerten? Dies will aber

nur ihre Abreise von Refidim mit ihrer Ankunft in der Wüste Sinai gleichstellen, so wie sie bei der Ankunft in der Wüste von Neue erfüllt waren, ebenso waren sie es bei ihrer Abreise von Neue. (3) Wie ein Mann, eines Sinnes, (daher ויחן Einzähl), die andern Lagerungen dagegen waren mit Verdruss und Streitigkeiten verbunden. Nגד Auf der Morgenseite; נגד bedeutet allenthalben mit dem Gesichte zur Morgenseite. (3) Am andern Tage. Er ging jedesmal zur Morgenstunde hinauf, wie es M. 2, 34 heißt: Mose stand des Morgens früh auf. In diesen Ausdrücken und in dieser Ordnung. Unter Haus sind die Frauen zu verstehen, rede mit ihnen mild und sanft. ויבני ישראל

Kindern Israel. (4) Ihr habt gesehen, was ich gethan an Mizrajim, und wie ich euch getragen auf Adlerflügeln, und euch zu mir gebracht habe.

ותגיד לבני ישראל: (4) אתם ראיתם
אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם
על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי:

רשי

Den Männern verkünde die Gesetze und einzelne Verhaltensregeln in Worten, die so hart wie Sehnen sind. (4) אתם Nicht übermittelt wurden sie euch, nicht durch Worte euch entsendet, nicht durch Zeugen euch erwiesen, sondern ihr selbst habt gesehen, was ich an den Egyptern vollführt habe; gar vieler Übertretungen hatten sie sich schuldig gemacht, bevor sie mit euch in Verbindung kamen, ich habe sie aber nur eurent halben bestraft. ואשא Am Tage nämlich, als ihr nach Raamses kamet, ihr waret im ganzen Lande Goshen zerstreut, doch bald darauf, als ihr wegziehen

משה בקר: כה תאמר. בלשון הזה ובקדר הזה (שבת פ"ו): לבית יעקב. אלו הנשים. תאמר להם בלשון רפה: ותגיד לבני ישראל. עונשין חקדיקים פשוט לזכרים וברם הקשין בגידן (מכילתא): (4) אתם ראיתם. לא מסורת הוא בידכם לא בדברים אני משער לכם. לא בעדים אני מעיד עליכם אלא: אתם ראיתם אשר עשיתי במצרים. על כמה עבדות היו חייבין לי קודם שנזדונוו לכם. ולא גפרעתי מדם. אלא על דכם. (שבת פ"ו): ואשא אתכם. זה יום שבאו ישראל לרעמסס שהיו ישראל מפורזין בכל ארץ נאמן וישעיה קלה כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כלם לרעמסס. (מכילתא). ואנקלוס תרגם. ואשא כמו: ואסע אתכם. ואמלית יחבון. תיקן את הדבר הרך בבור למלה: על כנפי נשרים. בגשר הנושא נחליו על כנפיו. שגב שאר העופות נותנים את בגדם בין הנחלים. לפי שמתרדאן מעוף אחר שפורה על צדיהם. אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם: שמה חזק בו חץ לפי שאין עוף פורה על צדיו לכה נותנו על כנפיו. אמר מושב יכנס החץ בי ולא בגני. אף אני עשיתי כן. ופע מלאך האלילים ונו. ובה בין מחנה מצרים ונו. והיו מצרים וזרקים חצים ואבני בליסטראות. והענן מקבלם: ואבא אתכם

ואמלית ואשא mit Raamses ein. Onf. überf. ואשא gleich ואסע ich ließ euch ziehen, eine ehrerbietigere Redeweise Gott gegenüber. Wie ein Adler, der seine Zungen auf den Flügeln trägt; denn die meisten Vögel nehmen beim Fliegen ihre Zungen zwischen die Füße, weil sie den Angriff eines vorüberfliegenden Raubvogels fürchten, der Adler hingegen, der am höchsten fliegt, fürchtet blos den Schuß der Menschen, daher nimmt er sie auf sich, als wollte er damit ausdrücken: eher soll der Pfeil mich als meine Zungen treffen. Auch ich (Gott) habe so gethan: Es zog ein Engel Gottes daher... die Egypter schossen Pfeile und Schleudersteine auf

(5) ועתה אם-שמעו תשמעו בקלי
ושמרתם את-בריתי והייתם לי סגלה
מכל-העמים כי-לי כל-הארץ: (6) ואתם
תהיו-לי ממלכת כהנים וגוי קדוש
אלה הדברים אשר תדבר אל-בני
ישראל: חמישי (7) ויבא משה ויקרא
לזקני העם וישם לפניהם את כל-
הדברים האלה אשר צוהו יהוה:
(8) ויענו כל-העם יחדו ויאמרו כל

(5) Und nun, wenn ihr
höret auf meine Stimme,
und beobachtet meinen
Bund, so sollt ihr mein
Eigenthum sein aus allen
Völkern, denn mein ist
die ganze Erde; (6) Ihr
aber sollt mir sein ein
Reich von Priestern und
ein heiliges Volk. Dies
sind die Worte, die du
reden sollst zu den Kin-
dern Israel. (7) Und
Mose kam und berief
die Ältesten des Volkes,

und legte ihnen vor alle diese Worte, die ihm der Ewige geboten.
(8) Da antwortete das ganze Volk insgesammt und sprach: Alles,

רשי

אלי. בתרגומו: (5) ועתה אם. אם אתה תקבלו עליכם
יערב לכם מפני ואילך שכל התחלות קשות (מכילתא):
(שבת פ"ז) ושמרתם את בריתי. שאברות עמכם על
שמירת התורה: סגלה. אוצר חביב, כמו: וסגלת
מלכים (קהלת ב') כל יקר ואבנים טובות שהמלכים
נוגשים אותם: כל אתם. כל סגולה משאר אומות, ולא
תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם,
ומה יש לי עוד שתהא חבתכם גופרת. כי לי כל
הארץ והם בעיני ורפני לפרס: (6) ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים. שרים, כמה דאף אמרי. ובני דוד
כהנים היו (שמואל ב' ח'). אלה הדברים. לא פחות
ולא יותר. (8) וישב משה. ביום המחרת שהוא
שמישי. שהרי בהשקפה עליה. וכי צריך היה משה

Israel ab, und die Wol-
kensäule fing diese auf.
Ich uabia אתכם אלי
brachte euch zu meinem
Dienste. (5) ועתה Wenn
ihr ihn jetzt annehmen
wollt, so wird er euch
in der Folge nur er-
wünscht sein, allen An-
fang ist schwer. und
שמרתם. ושמרתם את בריתי
den Bund, den
ich mit euch schliesse, we-
gen Beobachtung der
Thora. סגלה ein theurer
Schatz, ähnlich Koheloth

2, 8 königliche Schätze, als Edelsteine und Geschmeide,
welche Könige in ihren Schatzkammern aufbewahren, so seid ihr mir
von den andern Völkern ausserlesen. Ihr dürft aber nicht glauben,
daß nur ihr allein und sonst niemand mir gehöre, und was hätte ich
außer dieser Thora, wodurch meine Liebe zu euch erkannt würde?
die ganze Welt gehört mir, und wird von mir doch nicht wie Ihr in
Betracht gezogen. (6) כהנים Würdenträger, ähnl. Sam. 2, 18: Die
Söhne Dawids waren hohe Würdenträger. אלה הרברים nicht mehr und
nicht weniger. (8) וישב משה Am folgenden Tage, am dritten, denn

was der Ewige geredet, wollen wir thun! Und Mosche brachte zurück die Worte des Volkes an den Ewigen. (9) Und es sprach der Ewige zu Mosche: Siehe, ich werde zu dir kommen in der Dichtigkeit des Gewölks, damit das Volk höre, wenn ich mit dir rede, und auch dir auf ewig vertraue; da berichtete Mosche die Worte des Volkes an den Ewigen. (10) Da sprach der

Ewige zu Mosche: Gehe zu dem Volke, und laß sie sich heilig halten heute und morgen, und sie sollen ihre Kleider waschen.

רשי

er war ja am Morgen des ersten hinaufgegangen. Mußte denn Mosche die Antwort zurückbringen? die Schrift will uns aber von Mosche Lebensart lehren, der da nicht sagte, weil es mein Absender doch ohnehin weiß, so brauche ich die Antwort nicht erst zurückzubringen. (9) בעב הענן Im dichten Gewölke, d. i. im Nebel. כך וגם auch

an die Profeten, welche dir nachfolgen, werden sie glauben. ויגר משה am darauf folgenden Tage, d. i. am vierten des Monats. את דברי Die Antwort auf meinen Antrag hörte ich, sie wollen Alles von dir selbst hören; es sei nicht eins und dasselbe, ob man etwas durch einen Gesandten oder vom Königen selbst vernimmt; wir wollen unsern König selbst sehen! (10) וקדשתם Verhalte sie, sich heute und morgen vorzubereiten. (11) והיו נכונים Seid abgesondert vom Weibe. ד. i. der sechste Tag im Monate, am fünften baute

אשר-דבר יהוה נעשה וישב משה את-דברי העם אל-יהוה: (9) יהוה אל-משה הנה אנכי באת אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם-כך יאמינו לעולם ויגר משה את-דברי העם אל-יהוה: (10) יהוה אל-משה כך אל-העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם: (11) והיו נכנים ליום השלישי ביום השלישי ירד יהוה לעיני כהן העם על-ההר סיני:

להשיב? אלא בא הכתוב ללמדך הרף ארץ משה שלא אמר הואיל וידע מי ששלחני איני צריך להשיב. (9) בעב הענן, במעבה הענן זהו ערפל. וגם כך. גם בגבאים הבאים אחריו. ויגר משה את דברי וגו. ביום המחרת שהוא רביעי לחודש. את דברי העם וגו. חשובה על דבר זה שמעתי מהם, שרצונם לשמוע משה. אינו דומה השומע מפי שליח, לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכינו. (10) וקדשתם. חימנתם, שצרינו עצמם היום ומחר. (11) והיו נכונים. מובדלים מאשה (מכילתא). ליום השלישי. שהוא ששה בחודש (מכילתא) ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושמים עשירה מצבו. כל הענין האמור

(12) והגבלת את־העם סביב לאמר
השמרו לכם עלות בקר וגנע בקצהו
ב־הנגע בקר מות יומת: (13) לא־תנע
בו יד ב־סקול יפקל ארצה ירה אם־
בהמה אם־איש לא יחיה במשך היבל
המה יעלו בקר: (14) וירד משה מן־

(11) Und bereit sein auf
den dritten Tag; denn
am dritten Tage wird
der Ewige herabkommen
vor den Augen des ganzen
Volkes auf den Berg
Sinai. (12) Und laß
Grenzen machen um das
Volk ringsum, und sprich:
Hütet euch, den Berg zu

besteigen, oder nur sein Ende zu berühren; wer den Berg berührt,
soll getödtet werden. (13) Es soll ihn aber keine Hand berühren,
sondern gesteinigt oder erschossen soll er werden; ob Vieh oder
Mensch, es soll nicht leben bleiben. Beim Ertönen des Jubel-
horns mögen sie den Berg besteigen. (14) Da ging Mose vom

רשי

במלשח ואֶל־המשפטים ואין מוקדם ומאחר
בתורה. לעני כל העם. מלמד. שלא היה בדם סומא
שגתפאו כלם (מכלתא). (12) והגבלת קבע להם
תחומין לסימן. שלא יקרו מן הגבול והלצה. לאמר.
הגבול אומר. להם. השמרו מעלות מפאן ולהלצה
ואתם יהודים על פך: וננע בקצהו: אמרו בקצהו:
(13) ירה ירה. מפאן לנסקלן שהם גרדח למשה
מבית הפקידה שהיה גבוה שתי קומות (סנהדרין מא):
יירה. וישלך למשח לארץ כמו ירה בים (שמות טו):
במשך היוכל. כשימשוך היוכל קול ארוך הוא
סימן סילוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שאחמלק
הם ושאר לעדות: היוכל הוא שומר שר אר
שכן בערכאי קורין לברא: יוכלא. ושומר של אלו
שר יצחק היה: (14) מן הר אל העם. מלמד. שלא

Mose den Altar unter
dem Berge und stellte
die zwölf Denksteine auf,
wovon im Abschnitt
Mischpatim verhandelt
wird; die Schrift nimmt
es mit dem Früher oder
Später in der Zeitfolge
nicht streng. לעני כל
העם beweist, das unter
ihnen kein Blinder war,
sie wurden alle geheilt.
(12) והגבלת Du sollst
ihnen Grenzen bestimmen,
die sie nicht übertreten
dürfen. לאמר Die Grenze

soll ihnen bedeuten: Hütet euch von hier weiter zu treten.
Selbst den äußersten Theil des Berges zu betreten, warne sie.
(13) ירה ירה er soll herunter gestoßen werden; hieraus erhellt, daß
alle zur Steinigung verurtheilten, unterhalb des Steinigungsplatzes
von einer zwei Mann hohen Mauer herunter gestoßen werden mußten
(Talm. Sanh. 41). ירה ירה er soll herunter geworfen werden. ירה gleich
ים Wenn man anhaltend blasen wird, so ist dies
ein Signal, daß sich die Herrlichkeit Gottes entfernt hat, und sie dann
hinaufgehen können. ירה ירה ist ein Widderhorn; im Arabischen heißt

Berge herab zum Volke, und ließ das Volk sich heilig halten, und sie wuschen ihre Kleider. (15) Und er sprach zum Volke seid bereit auf den dritten Tag; nahet keinem Weibe. (16) Und es geschah am dritten Tage, als es Morgen ward, da waren Donner und Blitze und schwere Wolken auf dem Berge, und

sehr starker Posaunenschall; da erbehte das ganze Volk, das im Lager war. (17) Und Mose führte das Volk aus dem Lager, Gott

רשי

ein Widder als. Dieses Horn erinnerte an den Widder, der anstatt Sighafts geopfert wurde. (14) Und er sprach zum Volke will andeuten, daß Mose sich mit keiner andern Angelegenheit beschäftigte und gleich vom Berge zum Volke ging. (15) Zu Ende von drei Tagen, d. i. am vierten Tage; Mose hat nach R. Jose die Vorbereitungen um einen

היה משה מונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם : (15) היו נכונים לשלשת ימים. לסוף נ' ימים הוא יום רביעי שהוקם משה יום אחד מדעתו. כדברי רבי יוסי (שבת פ"ו) ולדברי האומר בששה בחולש ניתנו עשרת הדבורות לא הוקם משה כלום. לשלשת ימים. כמו ליום השלישי: (16) בהיות הבקר. מלמד שהקדים על דם מה שאין דרך בשור דם לעשות כן. שיהא רב ממחין לתלמיד. וכן מצונו: קום בא אל הבקעה ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד (יחזקאל ס"ג: (17) לקראת האלהים. מניד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כדה. היה שאמר: ה' משיני בא (דברים ל"ד) ולא נאמר משיני בא (מכילתא): בתחתית ההר. לפי ששופו

Tag verlängert, nach einer andern Meinung hingegen wurden die zehn göttl. Ansprüche am sechsten Sivan ertheilt, Mose hätte somit gar nichts hinzugesetzt, und es heißt blos: am dritten Tage. אש. bleibt drei Tage hindurch von eueren Frauen getrennt, während welcher Zeit jede Frau ein rituelles Tauchbad nehmen soll, um rein zum Empfang der Thora zu erscheinen. (16) Dies lehrt, daß die Herrlichkeit Gottes früher erschienen war, als das Volk was bei Menschen nicht der Fall ist, daß nämlich der Lehrer den Schüler erwartet; ebenso Eszech. 3, 22: Mache dich auf und gehe ins Thal... Ich machte mich auf und ging in das Thal, und die Herrlichkeit des Ewigen war schon dort. (17) לקראת האלהים zeigt an, daß die göttl. Erscheinung

וַיִּתְּצֻבוּ בְּתַחֲתֵית הָהָר: (18) וְהָר סִינַי
עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה
בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כַּעֲשָׂן הַכִּבְשָׁן וַיִּתְּרַד
כָּל הָהָר מֵאֵד: (19) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר
הוֹלֵךְ וַחֲזֹק מֵאֵד מִשָּׁה יִדְבֵּר וַהֲאֱלֹהִים

entgegen; und sie stellten sich unten an den Berg. (18) Und der Berg Sinai rauchte überall, weil der Ewige auf ihn heraufgekommen war in Feuer, und sein Rauch stieg auf, wie der Rauch des Bren-

nofens, und der ganze Berg bebte sehr. (19) Und der Posauenschall ward fortgehend stärker; Mosche redete und Gott antwortete ihm mit

רשי

בְּרִגְלֵי הָהָר, וּמִדְּרָשׁוֹ שֶׁנִּמְלֵשׁ הָהָר מִמְּקוֹמוֹ וְכַפָּה
עֲלֵיהֶם כְּנִיגֻת (שבת פ"ט:) (18) עָשָׂן כְּלוֹ. אִין עָשָׂן
זֶה שֵׁם דְּבַר שְׁדֵרֵי נֶקֶד הַשֵּׁינִן פִּתְחָה, אֱלֵא לִי פִּועֵל.
כְּמוֹ אָמַר, שְׁמַר, שְׁמַע, לְכָךְ תִּרְנֹמוּ תִּנְן פִּוְלִיָּה.
וְלֹא תִרְנֹם תִּנְנָה, וְכָל עָשָׂן שֶׁבְּמִקְרָא נִקְרֵים, קָמִין.
מִפְּנֵי שְׁדֵם שֵׁם דְּבַר: הַכְּבִשָּׁן. שֶׁל סִיד, יִכּוֹל
כְּכִבְשָׁן זֶה, וְלֹא יוֹתֵר? תִּיל בּוֹעֵר בְּאֵשׁ עַד לֵב
הַשָּׁמַיִם. וְמָה תִּיל כְּבִשָּׁן? לְשַׁבֵּר אֶת הָאֵזֶן מֵה
שֶׁהִיא יִכּוֹלָה לְשִׁמּוֹעַ, נֹתֵן לְפִרְיֹת ס' הַנִּיפֵר לָהֶם.
כִּיֹּצֵא בּוֹ כְּאִירֵיהּ יִשְׁאֵן (הוֹשַׁע א') וְכִי מִי נָתַן כֹּחַ
בְּאִיר? אֱלֵא הוּא, וְהַתְּנוּב מוֹשְׁלוֹ כְּאִירֵיהּ? אֱלֵא אֲנִי
מְכַנֵּין וּמְדַמֵּין אוֹתוֹ לְפִרְיֹתָיו, כִּדִּי לְשַׁבֵּר אֶת הָאֵזֶן.
מֵה שִׁיכּוֹלָה לְשִׁמּוֹעַ, כִּיֹּצֵא בּוֹ, וְקוֹל נֶקֶל מִים
רַבִּים (יְחֻזְקָל מ"ט) וְכִי מִי נָתַן קוֹל לָמַים. הֲלֹא הוּא?
וְאִתָּה מְכַנֵּה אוֹתוֹ לְפִרְיֹתָיו, כִּדִּי לְשַׁבֵּר אֶת
הָאֵזֶן: (19) הוֹלֵךְ וַחֲזֹק מֵאֵד. מִכָּהֵן הָרִישׁ, כָּל זֶמֶן
שֶׁהוּא מֵאִירֵךְ לְחֻזְקוֹ, קוֹל מִחֲלֵשׁ וְכוּתָה: אֲבָר
בְּאֵן הוֹלֵךְ וַחֲזֹק מֵאֵד, וְלָמָּה כִּדִּי מִתְחַלֵּה? לְשַׁבֵּר אֲזִנֵּיהֶם
מֵה שִׁיכּוֹלִין לְשִׁמּוֹעַ: מִשָּׁה יִדְבֵּר, כְּשֶׁהִידָה מִשָּׁה

ihnen entgegensog, wie ein Bräutigam der Braut; daher heißt es M. 5, 33: Gott kam von Sinai, und nicht: er kam nach Sinai. בתחתית ההר. Nach dem einfachen Sinne: Am Fuße des Berges. Näheres Talm. Sabb. 89. (18) עָשָׂן כְּלוֹ Dies עָשָׂן ist kein Hauptwort, denn das שֵׁ hat Patach, sondern ein Zeitw. wie שמע, אמר, שמר. Onk. כוליה. ; sonst ist עָשָׂן immer mit Kamez punktiert, weil es ein Hauptw. ist. הכבשן. Nur ein gewöhnlicher Kalkofen und nicht mehr? deshalb heißt es M. 5,

4: Der Berg brannte im Feuer bis zum Himmel. Warum steht also כבשן? um den Menschen etwas anschaulich darzustellen bringt man ihnen ein verständliches Beispiel, wie Hoshea 11, 11: er brüllt wie ein Löwe. Wer gibt denn den Löwen Kraft zu brüllen? Er selbst, und die Schrift vergleicht ihn doch mit dem Löwen und legt ihn Eigenschaften lebender Wesen bei, um es dem Menschen verständlich zu machen. Desgl. Ezech. 4, 3, 2: Seine Stimme war gleich dem Brausen mächtiger Gewässer, bloß um es uns anschaulich darzustellen. (19) הוֹלֵךְ Beim Menschen wird gewöhnlich der Schall je länger er

lauter Stimme. (20) Und der Ewige kam herab auf dem Berg Sinai, auf die Spitze des Berges, und der Ewige rief Mofche auf die Spitze des Berges, und Mofche stieg hinauf. (21) Und der Ewige sprach zu Mofche:

Gehe hinab, warne das Volk, daß sie nicht durchbrechen zum Ewigen, um zu schauen u. viele von ihnen fallen. (22) Und auch die Priester, die dem

יַעֲנֵנוּ בְקוֹל: שִׁשׁ (20) וַיֵּרֶד יְהוָה עַל-הָר סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: (21) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה רֹד הָעֵד בְּעַם פְּנֵי-יְהוָה אֶל-יְהוָה לְרֹאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב: (22) וְגַם הַכֹּהֲנִים הַגִּזְשִׁים

רש"י

anhält, immer schwächer, hier aber wurde er fort und fort stärker; warum das? um es dem Ohre vernehmbar und verständlich zu machen. משה ידבר. Wenn nämlich Mofche redete und den J̄sr. die göttl. Worte vortrug, denn sie haben von Gott selbst blos אנכי u. יהיה. לא נִפְל vernommen, half ihm Gott, daß seine Stimme kräftig genug klang, um deutlich vernommen zu werden בקול. Gott antwortete ihm wegen der Stimme, wie in Kön.

מִבְּרַי. וַיִּשְׁמַע הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל. שְׁדֵרִי לֹא שָׁמְעוּ מִפִּי הַבְּנָה. אֲלֵא אֲנִי וְלֹא יְהוָה לְךָ הַתְּקִיָּה מִסִּיעוֹ לָחֵת בּוֹ פֶה לְחֵת קוֹלָו מִבְּרַי וְנִשְׁמַע: יַעֲנֵנוּ בְקוֹל. יַעֲנֵנוּ עַל דְּבַר הַקּוֹל. כִּמוֹ. אֲשֶׁר יַעֲנֵה בְּאֵשׁ (מִלֵּאכִים א' יח) עַל דְּבַר הָאֵשׁ דִּהוּדוֹ: (20) וַיֵּרֶד ה' עַל הָר סִינַי. יָכוֹל יֵרֵד עָלָיו כִּמְשׁ? תִּלְ בִּי מִן הַשָּׁמַיִם דְּבָרָתִי עִמָּכֶם. מִלֵּפֶד. שְׁדֵרִינָן שָׁמַיִם הָעֲלִינִים וְהַתְּחַלְתִּים. הַיַּעֲזֵן עַל גְּבִי הָהָר. כִּמְשׁ עַל הַמִּשְׁדֶּה. וַיֵּרֶד כִּסֵּא הַכְּבוֹד עֲלֵיהֶם. (מִכִּלְתָּא): (21) הָעֵד בְּעַם דִּהוּדָה בְּרֵם. שְׁלֹא לַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ: מִן הָרָסוּ תוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה אֵת מִצְבֵּה עַל דִּי שְׁתִּימְתִּים אֶל ה' לְרֹאוֹת וַיִּקְרְבוּ לְעַד הָהָר: וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב. כִּל מֵה שְׁפִירָה סִדֵּם. וְאִסְרוּ הוּא יְהוָה חֲשׁוֹב לְפָנֵי רַב (מִכִּלְתָּא): מִן הָרָסוּ. כִּל הָרָסָה מִסִּידָה אִסְפָּה הַבְּנִין. אֶה הַנִּסְדִּין כִּמְשׁ אֲנִישׁ הוֹרָסִים אֵת הַמִּצְבֵּה: (22) וְגַם הַכֹּהֲנִים. אֶה הַכְּבוֹדוֹת. שְׁהַעֲבִידָה בְּרֵם (וּכְהִים קט"ו):

1. 18. אשר יענה באש der im Feuer (dem Eljahu) antworten wird, wegen des Feuers, das herniederfahren sollte. (20) 5. ירד ה' על Stieg er den wirklich herab? heißt es doch: denn vom Himmel habe ich mit euch geredet; er spannte gleichsam den Himmel auf dem Berge aus, und ließ darauf den Thron seiner Herrlichkeit nieder. (21) העד בעם Warne sie, den Berg zu besteigen. משה ידבר. Sie ihren Standort nicht durchbrechen, aus Begier, Gottes Glorie zu sehen und dem Berge zu nahe zu kommen. ונפל ממנו רב. Jeder Verlust an ihnen, selbst wenn es nur ein Einziger wäre, ist in meinen Augen als viel angesehen. משה ידבר. Jeder Riß trennt den Zusammenhalt des Gebäudes. Auch das Losreißen Einzelner lockert den festen Bestand der menschl. Gesellschaft. (22) ו גם הכהנים Dies sind die Erstgeborenen

אֶל־יְהוָה יִתְקַדְּשׁוּ בְּיַמֵּי יְהוָה:
(23) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֹא־יִכָּבֵל
הָעָם לַעֲלֹת אֶל־הָר סיני בְּרֹאמָה
הַעֲדָתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַגָּבֹל אֶת־הָהָר
וְקִדְּשׁוּ: (24) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוָה לְךָ
רֹד וְעָלִיתָ אִתָּהּ וְאַחֲרָיו עֲמֹד וְהִבְדַּגְתִּים
וְהָעָם אֶל־יְהוָה לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן

Ewigen nahen, sollen sich heilig halten, daß der Ewige nicht unter sie einbreche. (23) Da sprach Mosche zum Ewigen: das Volk kann nicht heraufsteigen zum Berge Sinai, denn du hast uns gewarnt und gesprochen: Laß Grenzen machen um den Berg, und heilige ihn.

(24) Da sprach der Ewige zu ihm: Gehe, steige hinab, und komme dann herauf, du und Aharon mit dir. Aber die Priester und das Volk sollen nicht durchbrechen, um heraufzusteigen, zu dem Ewigen, daß er

רשי

הַנִּגְשִׁים אֶל ה'. לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת. אִם הֵם אֵל יִסְמְכוּ
עַל חֲשִׁיבוֹתָם לַעֲלֹת: יִתְקַדְּשׁוּ. הֵיוּ מְזֻמְּנִים לְהִתְחַבֵּב
עַל עַמִּיהֶם: מִן יִסְרָאֵל. לְשׁוֹן פְּרָצָה יִדְרֹג בָּהֶם וַיַּעֲשֶׂה
בָּהֶם פְּרָצָה: (23) לֹא יִכָּבֵל הָעָם. אֲנִי עֹדֶה לְהַעֲדִיר
בָּהֶם שְׂדֵה מִתְרִים וְעוֹמְדִין הֵם חֲסִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים
וְלֹא יִכָּבֵל לַעֲלֹת שָׂאֵן לָדֶם רְשׁוֹת: (24) לֹךְ רֹד.
וְהָעֵד בָּהֶם שְׁנֵי שְׂמֹרְחִין אֶת הָאָדָם קֹדֶם מַעֲשֶׂה.
וְחֹמְרִין וּמִדְּרִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה: וְעָלִיתָ אִתָּהּ
וְאַחֲרָיו. יָכוֹל אִם הֵם עֹמְדִין? תֵּל וְעָלִיתָ אִתָּהּ. אֲנִי
מַעֲמִיד: אִתָּהּ מְחַצֵּה לַעֲמֻדָּה וְאַחֲרָיו מְחַצֵּה לַעֲמֻדָּה
וְהֵם מְחַצֵּה לַעֲמֻדָּה. מֹשֶׁה נָּגַשׁ יוֹתֵר מֵאַחֲרָיו וְאַחֲרָיו
יִתֵּר מִן הַכֹּהֲנִים. וְהָעָם כָּל עֵקֶר אֶל יְהוָה אֶת מִצְוָתָם
לַעֲלֹת אֶל ה': מִן יִסְרָאֵל בֶּם. אֲנִי שְׂדֵה נָקִיד חֲסָה
קָמִין אֲנִי הָ מְנֻחָתוֹ. כִּי דָרָךְ כָּל תִּבְיָה שְׂנֵקִידָתָהּ
מִלֵּאמִּים כִּשְׂדֵהא בָּהּ בַּמָּקָם מִשְׁתַּבֵּה הַנִּקְדִּי לְחֲסָה

welche den Gottesdienst versahen. הַנִּגְשִׁים אֶל ה'. Um Opfer darzubringen, auch diese sollen sich nicht auf ihr Ansehen verlassen, um hinan zu steigen. וְהָעֵד בָּהֶם שְׂדֵה מִתְרִים וְעוֹמְדִין הֵם חֲסִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹא יִכָּבֵל לַעֲלֹת שָׂאֵן לָדֶם רְשׁוֹת: sie sollen vorbereitet sein, ihren Platz einzunehmen. מִן יִסְרָאֵל. Gott könnte einreißen, es könnten mehrere umfommen und es würde eine Lücke entstehen. (23) לֹא יִכָּבֵל הָעָם. Ich brauche sie nicht mehr zu warnen, denn das Vordringen ist ihnen ja schon drei Tagen

unterlagt, sie können doch ohne Erlaubniß sich dem Berge nicht nahen. (24) לֹךְ רֹד. Werwarne sie zum zweiten Male; man muß vor der That und noch einmal während derselben warnen. וְעָלִיתָ אִתָּהּ. Du allein sollst hinaufgehen, nicht andere mit dir. Mosche bildete eine Abtheilung für sich, Aharon ebenfalls, sowie auch die Priester für sich. Mosche trat näher vor als Aharon, Aharon näher als die Priester, das Volk aber durfte seinen Standort durchaus nicht verlassen um zu Gott vorzubringen. מִן יִסְרָאֵל בֶּם. Obgleich מִן יִסְרָאֵל mit Chatuf-Ramez punktiert ist, so weicht es doch von seiner Stammform nicht ab (פֶּרֶץ),

nicht unter sie durchbreche.
(25) Da ging Mosche
hinab zum Volke, und
sagte es ihnen.

20. (1) Da redete Gott
alle diese Worte, und
sprach: (2) Ich bin der
Ewige, dein Gott, der
ich dich herausgeführt habe aus dem Lande Mizrajim, aus dem Hause

יִפְרִין־בָּם: (25) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: ס לציבור

כ (1) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה לְאָמֹר: ס (2) אֲנִכִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית

דננן : (25) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. הִרְעִינָהּ ז: :
כ (1) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים. אֵין אֱלֹהִים אֵלָּא דִּין לִפִּי
שֵׁשׁ פְּרָשִׁיּוֹת בַּתּוֹרָה, שָׁמַע עֲשָׂאן אָדָם
מִקְבֵּל שֹׁכֵר, וְאֵם לֹא אִינוּ מִקְבֵּל עֲלֵיהֶם פְּרָעֻנוֹת
יִכּוֹל אֶת עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת בֵּן, תִּל וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים, דִּין
לִיפְרָע (מִכִּלְחָא): אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. מִלְמֶה,
שָׁמַר הַקִּפְיָה עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת בְּדִיבּוּר א' מֶה שָׁמַר
דָּאָם לֹמֵר בֵּן. אֵין מֶה תִּל עוֹד אֲנִכִּי וְלֹא דִינָה לָךְ?
שְׁחָד וּפִי עַל כָּל דְּבּוּר וְדְבּוּר בְּמִנִּי עֲצָמוּ: לֹאמֶר.
מִלְמֶה שְׁחָדוּ עוֹנִין עַל הֵן הֵן וְעַל לֹא לֹא: (מִכִּלְחָא):

20. (1) וידבר אלהים
אלהים Bebeudet immer
Richter. Es gibt Vor-
schriften in der Thora,
für deren Befolgung der
Mensch Lohn empfängt,
deren Unterlassung jedoch
unbestraft bleibt; man
könnte nun denken, das-
selbe sei auch bei den
göttl. Zehn-Worten der

דננן : (25) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים. הִרְעִינָהּ ז: :
כ (1) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים. אֵין אֱלֹהִים אֵלָּא דִּין לִפִּי
שֵׁשׁ פְּרָשִׁיּוֹת בַּתּוֹרָה, שָׁמַע עֲשָׂאן אָדָם
מִקְבֵּל שֹׁכֵר, וְאֵם לֹא אִינוּ מִקְבֵּל עֲלֵיהֶם פְּרָעֻנוֹת
יִכּוֹל אֶת עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת בֵּן, תִּל וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים, דִּין
לִיפְרָע (מִכִּלְחָא): אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. מִלְמֶה,
שָׁמַר הַקִּפְיָה עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת בְּדִיבּוּר א' מֶה שָׁמַר
דָּאָם לֹמֵר בֵּן. אֵין מֶה תִּל עוֹד אֲנִכִּי וְלֹא דִינָה לָךְ?
שְׁחָד וּפִי עַל כָּל דְּבּוּר וְדְבּוּר בְּמִנִּי עֲצָמוּ: לֹאמֶר.
מִלְמֶה שְׁחָדוּ עוֹנִין עַל הֵן הֵן וְעַל לֹא לֹא: (מִכִּלְחָא):
(2) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כְּדִי הִיא הַהוֹצָאָה
שְׁחָדוּי מִשְׁעֻבָּדִים לִי. דִּיא. לִפִּי שְׁנֵגְלָה בֵּין כְּנֻסָּה
מִדְּחָמָה, וְנִגְלָה כֵּאֵן כְּזֻקן מִלֹּא רַחֲמִים, שָׁמַר וְתַחַת
רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנָּה הַסְפִּיר (שְׁמוֹת כ"ד) ז: הִתִּיהָ
לְמִנִּי בְּשַׁעַת הַשְׁעֻבָּה, וּבְעֵצֶם הַשְׁמִים, מִשְׁנֵגְלָה.
הוֹאִיל וְאֵין מִשְׁתַּנָּה כְּמִרְאוֹת אֵל תֹּאמֶר שְׁחָד רִשְׁוִיּוֹת

der Fall, deshalb heißt es: er ist auch Richter zu bestrafen.
dies lehrt, daß Gott die Zehngebote in einem
einzigsten Ausspruche kund gethan hat, was bei einem Menschen un-
möglich ist. Warum steht aber אֲנִכִּי und יהוה לא ausführlich erklärt?
Weil Gott selbst jedes der zwei ersten Aussprüche einzeln erklärte,
die übrigen erklärte Mosche. Sie nahmen auf sich die Befolgung
der Gebote und gelobten die Unterlassung der Verbote. (2) אשר
הוצאתיך. Die Befreiung allein ist schon wichtig genug, daß ihr
meinem Dienste weisest. Oder, weil sie am Meere sich Gott als einen
Kriegshelden, und hier wie einen liebevollen Alten dachten, wie es
M. 2, 24 heißt: „Unter seinen Füßen war es wie das Wort eines
Saphiers,“ was sich auf der Sklavenszeit bezieht, „und wie der Him-
mel selbst an Klarheit“ was auf die Zeit der Erlösung hinweist, und

עבדים: (3) לא יהיה לך אלהים אחרים

der Knechte. (3) Du sollst keine andere Götter

רשי

הן אנכי אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דא. לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר, את הקולות קולות מדרחות, ומן השמים. ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד? אלהיה? ליתן פתחון פה למשה, לומר בניגוריא במעשה הענין, וזה שאמר, למה ה' יחיד אפס בעמך לא ידעם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים. אלא לי רבדי: מבית עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו. או אינו אמר אלא מבית עבדים, שהיו עבדים לעבדים: תל ופרך מבית עבדים, מיד פרעה מלך מצרים. אמר מעשה עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים: לא יהיה לך. למה נאמר? לפי שנאמר, לא תעשה דף. אין לי אלא שלא יעשה העשוי כבו, מנין שלא יקיים? תל לא יהיה דף (מכירתה) אחרים. שאין אלוהות, אלא אחרים, עשאים עליהם

Gott sich so in verschiedener Weise offenbarte — so denke man nicht, es walten zwei verschiedene Machthaber, sondern: Ich bin derselbe, der dich aus Egypten geführt und am Meere dir beigestanden hat. Oder, weil sie viele Stimmen (את) hörten, nämlich von den vier Weltseiten, könnten sie glauben, es gebe mehrere Machthaber, daher steht אשר הוצאתיך. Ich selbst befreite dich. Warum steht

Einzahl? Um dem Mosche für später einen Grund zur Rechtfertigung zu geben, dem Volke als Fürsprecher beim goldenen Kalbe dienen zu können, darum sagte Mosche dort M. 2, 32: Warum o Ewiger, soll dein Zorn über dein Volk entbrennen? nicht ihnen sagtest du: יהיה לך. Ihr sollt keine fremde Götter haben! sondern Aus dem Hause Pharaos, bei dem ihr mir allein Sklaven waret, darum heißt es M. 5, 8, 7: Er erlöste dich aus dem Hause der Knechte, von der Gewalt Pharaos, Königs in Egypten. Dies beweist, daß sie bei dem Könige dienstbar waren, aber nicht bei seinen Sklaven. (3) יהיה לך. Wo zu steht dies hier? weil es weiter heißt: du sollst dir kein Götzenbild machen, d. h. man darf es nicht anfertigen. Nun wissen wir aber nicht, ob auch die bereits fertigen zu behalten verboten sind, daher heißt es: יהיה לך. Sie sind eigentlich keine Götter, Andere machen sie dazu. Es kann nicht bedeuten: Andere Götter außer mir, es wäre ja Lästerung, sie dem Höchsten gegenüber Götter zu nennen. Oder אחרים heißt, sie (die Götter) stehen ihren Anbetern fremd gegenüber, wenn

haben vor meinem Ange-
sichte. (4) Du sollst dir
kein Bild machen und
keinerlei Abbildung des-
sen, was im Himmel
oben, oder was auf der
Erde unten, oder was im
Wasser unter der Erde
ist. (5) Du sollst dich

nicht niederwerfen vor ihnen, und ihnen nicht dienen; denn ich der
Ewige, dein Gott, bin ein eifriger Gott, der da gedenkt die Schuld
der Väter über Kinder, über das dritte und vierte Geschlecht,

רש"י

man sie anruft, antwor-
ten sie nicht, es sieht
dann aus, als wäre der
Götze ein Fremder, der
seinen Anbeter gar nicht
kennt. על פני So lange
ich bestehe (ewig), da-
mit man nicht sage, dies
Verbot habe nur für
dieses Zeitalter Geltung.
(4) פסל So genannt,
weil es ausgehauen ist.

(5) אל קנא Der mit

Eifer bestraft und unversöhnlich, nachsichtslos gegen den Götzen-
dienst vorgeht. קנא bedeutet überall Eifer zu bestrafen. Onf.
wenn sie nämlich den Handlungsweisen ihrer Väter nachstreben.

(מכילתא). וְכֵן יִתְּבֵן לְפָרֵשׁ אֱלֹדִים אֲחֵרִים וְיִלְתִּי
שְׁנֵאֵי כָלִפִּי מַעֲדָה. לְקִרְאוֹתָם אֱלֹדִים אֲחֵרִים. דִּיא
אֱלֹדִים אֲחֵרִים. שְׁהֵם אֲחֵרִים לְעֹבְדֵיהֶם צִוְּעִים
אֲלֵיהֶם וְאֵינָן עֹנִין אוֹתָם וְדוֹמִים בְּאֵילֵי הוּא אֲחֵר.
שְׁאֵינוּ מִכִּירוּ מַעֲוֹלָם: עַל פָּנֵי. כָּל זֶמֶן שְׁאֵנִי קִיִּים.
שֶׁלֹא תֹאמַר לֹא נִצְטָו עַל עֵינֵי אֱלֹהִים אוֹתוֹ הַדּוֹר
(מכילתא): (4) פסל. עַל שֵׁם שְׁנֵפֶסֶל: כָּל תְּמוּנָה.
תְּמוּנָה כִּי בָשָׂר אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם: (5) אל קנא. מִקְנָא
לְמַרְעֵי. וְאֵינוּ עוֹבְרֵי עַל מִדְּחוּ לְמַחֹל עַל עֲבוֹדַת
אֱלֹהִים. כָּל לְשׁוֹן קָנָא אֲנִמְרִימָנִס בְּרַעֲוִי
(ד"ר עכ"ל יעקבסון) Emportement, נוחן לב לִפְרֵעַ :

וְעַל־רַבְעִים לְשָׁנָא: (6) וְעָשָׂה חֶסֶד
 בְּאַלְפִים לְאַהֲבִי וּרְשָׁמְרִי מִצִּוְתִּי: ׀
 (7) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 לְשׁוֹא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה אֶת אִשְׁרֵךְ
 יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוֹא: ׀
 (8) זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְכַנְדָּשׁוֹ:

benen, die mich hassen.
 (6) Der aber Gnade
 erzeugt dem tausendsten
 Geschlecht, denen, die
 mich lieben und meine
 Gebote beobachten. (7)
 Du sollst nicht ausspre-
 chen den Namen des
 Ewigen deines Gottes

zum Falschen; denn nicht ungestraft wird der Ewige lassen den, der
 ausspricht seinen Namen zum Falschen. (8) Gedente des Ruhetages, ihn

רשי

לשנא. בתרנומו. בשאחוזין מעשי אבותיכם בידים
 (סנהדרין כ"ו): (6) ועושה חסד. שאדם עושה לשלם
 שכן עד לאלפים דור. נמצאת מדה טובה יתירה
 על מדת פורענות. אחת על חמש מאות. שזו
 לארבעה דורות וזו לאלפים: (7) לשוא. אהר
 שבועת שוא? נשבע לשנות את הדיוע על עמוד
 של אבן שהוא של דוב: (8) זכור. זכור ושמו
 בדבור אחד נאמר. וכן מתללה מות יצחק וביום
 השבת שני כבשים. וכן לא חלבש שעמנו גידים
 תעשה לה (דברים כ"ב). וכן ערות אשת אחיך (ויקרא

(6) ועושה חסד Für das
 Gute, das man übt,
 folgt Belohnung bis in
 das zweitausendste
 Geschlecht, demnach ist
 die göttl. Milde gleich-
 sam fünfhundertmal grö-
 ßer, als die der Strenge;
 denn bei der Strafe heißt
 es: bis zum vierten und
 bei der Gnade: bis in
 das zweitausendste Ge-

schlecht. (7) לשוא Was heißt ein falscher Schwur? wer auf das
 Bekannte umgekehrt schwört, z. B. auf eine Marmorsäule, sie sei aus
 Gold. (8) זכור-שמור Beide sind in einem göttl. Aussprüche enthalten,*)
 so auch die zwei Stellen M. 2, 31; „Wer ihn (den Sabbat)
 entheiligt (Verbot), soll getödtet werden“ und: „Am Sabbattage
 bringet zwei Lämmer dar,“ (Gebot), M. 4, 28. Desgl. „Du sollst

*) Verzeichnet ein Gebot; des Sabbattages eingedenk zu bleiben,
 ihn durch Speise, Kleidung und weihvolle Andacht von allen Wochentagen aus-
 zuzeichnen — Siehe M. 5, 5, 12 ist ein Verbot, d. h. hüte dich, ihn zu
 entweihen; beide Sätze hier und in den zweiten „Zehnworten“ sind zusammen
 ein einziger göttlicher Ausspruch und beide beziehen sich aufeinander.

zu heiligen. (9) Sechs Tage kannst du arbeiten und all' deine Arbeit thun. (10) Aber der siebente Tag ist ein Ruhetag dem Ewigen deinem Gotte; da sollst du keinerlei Arbeit thun, du, oder dein Sohn, oder deine Tochter, dein Knecht, oder deine Magd, oder dein

Vieh, oder dein Fremdling, der in deinen Thoren ist. (11) Denn sechs Tage (lang) machte der Ewige den Himmel und die Erde, das Meer und Alles, was in denselben ist, und ruhet am siebenten Tage; darum

kein שעמנו anlegen. M. 5, 22 (Verbot); "Schmüre mache dir . . . (Gebot) und a. m. so heißt es auch Ps. 62, 13: Eins sprach Gott, ein Zweifaches ist's, was ich entnommen. וזכור Ist der Infinitiv statt der Befehlsform (זכור), wie Jes. 22 ושתה; Sam. 2, 3, וזכור וזכרה; der Gedanke ist: Weist euren Sinn, um stets des Sabbattages eingedenk zu bleiben; wenn dir g. B. etwas Wohl-schmeckendes in die Hand

kommt, so bewahre es für den Sabbat. (9) Wenn der Sabbat eintritt, sei es dir so, als wären alle deine Arbeiten vollführt, damit du über keine Arbeit nachdenkst. (10) ואתה ובנך ובתך d. h. die Kleinen; die Erwachsenen sind darunter nicht gemeint, weil diese schon gewarnt sind, dies hat nur den Zweck, daß die Großen die Kleinen ermahnen sollen; so heißt es Sab. 12, 1: Wenn ein Kleiner am Sabbat Feuer löschen will, darf man es nicht gestatten, weil es Pflicht der Großen ist, ihn von jeder Arbeit

(9) ששית ימים תעבד ועשית כל-מלאכתך: (10) ויום השביעי שבת ליהודה אלהיה לא תעשה כל-מלאכה אתה ובנך ויביתך עבדך ואמרתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: (11) כי ששתי ימים עשה יהוה את-השמים ואת-הארץ את-הים ואת-כל-אשר-בם וינח ביום השביעי על-כף ברך

רש"י

י"ח יבמה יבוא עליה (דברים כ"ח) הוא שנאמר. אחת דבר אלהים ששים זו שמענו (תהלים ס"ב) זכור לשון פעול הוא כמו אכול ושתה (ישעי' כ"ב) הלך ובנה (שמואל ב' ג') וכן פתונו. תנו לב לבנו תמיד את יום השבת שאם נדמן לך חסין יפה מזמינו לשבת. (ביצה ס"ז) (9) ועשית כל מלאכתך. משתבא שבת היא בענינה כל מלאכתך עשייה שרא תהיה אחר מלאכה (מכילתא:) (10) אתה ובנך ובתך. אלו קטנים או אינו אלא גדולים אמרת: הרי כבר מזהירים הם. אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שבתות הקטנים וזהו ששנינו: קטן שבא לכבוד אין שומעים לו מפני ששבתתו עליה (שבת קכ"א): (11) וינח ביום השביעי. כביכול הכתיב בעצמו מנוחה

יְהוָה אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: ׀
 (12) בָּכָד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמְךָ לְמַעַן
 יֵאָרְכְּךָ יְמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀ (13) לֹא תִרְצָח: ׀
 לֹא תִנְאָף: ׀ לֹא תִגְנוֹב: ׀ לֹא תַעֲגֹב:

morden. Du sollst nicht ehebrechen. Du sollst nicht stehlen. Du sollst nicht aussagen wider deinen Nächsten als falscher Zeuge.

רשי

לְלַמֵּד הִימְנוּ קָו לְאָדָם שֶׁמִּלֹּאכְתּוֹ בְּעַמְל וַיִּנְעֵה שְׂחִיָּא
 נֹחַ בַּשַּׁבָּת: בָּרַךְ וַיְקַדְּשֵׁהוּ בָּרְכוּ בְּמֵן לְכוּלֹּי בַּשַּׁשִּׁי
 לְהֵם מִשְׁנֵה וְקִדְּשׁוּ בְּמֵן שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵב בּוֹ: (12) לְמַעַן
 יֵאָרְכְּךָ יְמֶיךָ. אִם תִּכְבֵּד יֵאָרְכְּךָ וְאִם לֹא. וְקִדְּשׁוּ:
 (מְכַלְתָּא) שְׂדֵרְבִּי תוֹרָה נִשְׁרִיקוֹן הֵם נִדְרָשִׁים מִכָּל
 הֵן לֹא וּמִכָּל לֹא הֵן: (13) תִּנְאָף. אֵין גִּיאוּף אֱלָא
 בְּאִשַּׁת אִישׁ. שְׂגָא מוֹת יוֹמָת הַנּוֹאֵף הַנּוֹאֶפֶת (וְיִקְרָא
 בִּי) וְאִמֵּר הָאִשָּׁה הַנִּנְאָפֶת תַּחַת אִישָׁהּ תִּקַּח אֶת
 זָרִים (יְהוֹקָאֵל ט״ז): לֹא תִגְנוֹב. בְּגִנוֹב נִקְשׁוֹת הַכְּתוּב
 מְדַבֵּר לֹא תִגְנוֹבוּ בְּגִנוֹב קָמוֹן: אִו אֵינוֹ אֱלָא זֶה

abzuhalten. (11) רינה ביום Wenn also
 Gott selbst ruhete, ge-
 schwinde denn daß der
 Mensch, der von der
 Last seiner Arbeit er-
 schöpft wird, am Sab-
 bat der Ruhe pflegen
 soll! כֵּן בָּרַךְ־וַיְקַדְּשֵׁהוּ
 er segnete ihn mit dem
 Manna, daß er am
 sechsten Tage doppelt

spendete, und heiligte ihn eben dadurch, daß am siebenten Tag gar
 kein Manna fiel. (12) לְמַעַן יֵאָרְכְּךָ יְמֶיךָ Wenn du sie (deine Eltern)
 ehren wirst, wirst du auch lange leben; wenn du sie aber nicht ehren
 wirst, so wirst du nur kurzes Leben haben. Die Schriftworte sind oft
 kurz, man hat aus dem Positiven das Negative und ebenso auch
 umgekehrt zu folgern. (13) לֹא תִנְאָף Das Wort נִיאוּף hat nur auf
 den verbotenen Umgang mit einer verheirateten Frau Bezug, denn
 es heißt M. 3, 20, 10: Sie sollen getödtet werden, der Ehebrecher
 und die Ehebrecherin (הַנּוֹאֵף וְהַנּוֹאֶפֶת); ferner Exod. 16, 32 ehebrecheri-
 sches Weib (הָאִשָּׁה הַמְּנוֹאֶפֶת). לֹא תִגְנוֹב Die Schrift meint den
 Menschen diebstahl, und תִּגְנוֹבוּ M. 3, 19, 11 bedeutet Gelddieb-
 stahl. Man kann es nicht umgekehrt nehmen, daß hier von Geld
 und dort von Menschen die Rede sei, da dies aus dem Inhalte
 des Abschnittes gefolgert wird: so wie תִּנְאָף, לֹא תִרְצָח, von
 Dingen handelt, wegen welcher das Gericht die Todesstrafe ver-

(14) Du sollst nicht gelüften nach dem Hause deines Nächsten. Du sollst nicht gelüften nach dem Weibe deines Nächsten, oder seinem Knecht, oder seiner Magd, oder seinem Ochsen, oder seinem Esel, oder nach Allem, was deinem Nächsten gehört. (15) Und das

ganze Volk gewährte die Donner und die Flammen und den Posauenschall und den rauchenden Berg; und als das Volk solches gewährte, wandten sie zurück und standen von fern. (16) Und sprachen zu Mosche:

בְּרָעָה עַד שָׁקֶר: (14) לֹא תִחַמַּד בֵּית רֵעֶךָ ׀ לֹא תִחַמַּד אִשְׁתּוֹ רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וּשְׁוֹרוֹ וְחִמּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: פּ שָׁבִיעַ (15) וְכָל-הָעָם רָאִים אֶת-הַקּוֹלוֹת וְאֶת-הַלְפִּידִים וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הַהָר עָשָׁן וַיֵּרָא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעֲמֻדוּ מֵרָחֹק: (16) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה:

רַשִּׁי

hängt, so ist es auch bei 5 der Fall, und Gelddiebstahl wird nicht mit dem Tode bestraft. Dies zeigt an, daß sich kein Blinder unter ihnen befand; woher ist erwiesen, daß auch kein Stummer dort war? Weil es 19, 8 heißt: das ganze Volk antwortete und sprach. Und woher wissen wir, daß ebenso kein Tauber unter ihnen war? Weil

בְּנוֹב מָמוֹן וְלֹדֵל בְּנוֹב נַפְשׁוֹת אֲמַרְתָּ דָּבָר הַלָּמֵד מֵעֲיִינֵי מִה לֹא תִרְצֶה לֹא תִנָּאֵף מִדָּבָר בְּדָבָר שְׂחָדִיבִין עֲלֵידִם מִיתָת בֵּית דִּין. אִף לֹא תִנָּבֵב דָּבָר שְׂחָדִיב עֲלֵיו מִיתָת בֵּית דִּין. (סנהדרין פ"ו: 16) וְכָל הָעָם רֹאִים. מִלָּמָד שֶׁלֹּא הָיָה בָהֶם אֶחָד סוֹמֵא; וּמִנֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בָהֶם אֶלֶם? תִּלְמֵד לֹאֲמַר: וַיָּנֻעוּ כָּל הָעָם; וּמִנֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בָהֶם תִּרְשָׁ? תֵּל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. (מכילתא): רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. וְרֹאִין אֶת הַנִּשְׁמַע שֶׁאֵין לְרֹאוֹת בְּמָקוֹם אֲחֵר (שם): אֶת הַקּוֹלוֹת הַיּוֹצֵאִין מִפִּי תִּבְרִיה: וַיָּנֻעוּ. אֵין נֹעַ אֵלָּא לְשׁוֹן זֶע (שם): וַיַּעֲמֻדוּ מֵרָחוֹק. הָיוּ נִרְחָקִין לְאַחֲזִירֵיהֶם שְׁנַיִם עָשָׂר מִלְּפָאָרֶךְ מִחֲנֻכֵּיהֶם וּמִלֵּאכֵי הַשְׁרָת בָּאֵין וּמִיַּעֲזֵין אוֹתָן לְהַחֲזִירֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר. מִלֵּאכֵי צְבָאוֹת

es weiter 24, 7 heißt: Wir alle wollen thun und hören. Raia Sie haben die Stimmen auf Sinai gesehen, was sonst nicht geschehen kann. Welche von der Allmacht ausgingen. וינועו Sie erbehten bei dem gewaltigen Getöse. Zwölf Mil, so groß ihr Lager war wurden sie zurückgedrängt, Engel kamen und

דְּבַר־אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל־יִכָּבֵד
עִמָּנוּ אֱלֹהִים פְּדֻנָּמוֹת: (17) וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֲלֵי־תִירָאוּ כִּי לִבְעִבּוֹר
נִפּוֹת אַתֶּם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעִבּוֹר תִּהְיֶה
יִרְאַתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבַלְתִּי תִחְמָאוּ:
(18) וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ
אֶל־הָעָרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹהִים: ס מסמיר

eurem Angesichte, daß ihr nicht sündiget. (18) Also stand das Volk von fern; Mosche aber trat hin zur dichten Wolke, woselbst Gott war.

רשי

יְדֻדִּין יְדֻדִּין (תהלים ס"ח) (שם): (17) לבעבור נסות
אתכם. לְגַדֵּל אֶתְכֶם בְּעוֹלָם שְׂמֵאָה לָכֶם שֵׁם בְּאֵמוֹת
שֶׁהוּא בְּכַבְדּוֹ נִגְלָה עֲלֵיכֶם: נסות. לְשׁוֹן הַרְמָה
וְגִדּוּלָה. כְּמוֹ. הָרִימוּ נֶס (ישעי ס"ב) אֲרִים נֶס (שם)
מִטָּה וְכֵן עַל הַנִּבְעָה (שם ל') שֶׁהוּא וְקוֹף: ובעבור
תהיה יראתו. עַל יְדֵי שְׂמֵאָתָם אוֹתוֹ יִרְאוּ וּמֵאִידִים
תִּדְּרֻוּ כִּי אֵין וּיְלִתּוּ וְתִירָאוּ מִפְּנֵי: (18) נגש אל
הערפל. לִפְנֵים מִשְׁלַשׁ מִחֲצוֹת חוֹשֶׁךְ עֵנָן וְעָרְפֶּל
שְׁמָאִי. וְהָרָה בּוֹעֵר בָּאֵשׁ עַד לִב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עֵנָן
וְעָרְפֶּל (דברים ר') עָרְפֶּל הוּא עַב הָעֵנָן שְׁמָאִי לוֹ.

halfen ihnen (zum Berge)
zurück, denn es heißt Ps.
68: Die Engel bewege-
ten sich. (17) לבעבור נסות
אתכם Um euch in der
Welt groß zu machen,
daß ihr einen Namen
unter den Völkern be-
kommen sollt, indem Got-
tes Herrlichkeit sich euch
offenbarte. נסות heißt
erhöhen, wie Jes. 62:

Erhebet das Panier (נס) (הרימו נס); das. 30 17: Wie das Heerzeichen
auf dem Gipfel (על הגבעה) (כנס על) welches erhaben steht.
ובעבור תהיה Weil ihr ihn gesehen habet furchtbar und schreckenverbreitend,
so könnt ihr wissen, daß außer ihm Keiner ist, und ihr werdet ihn
dafür ehrfürchten. (18) נגש אל הערפל Er trat innerhalb der drei
Scheidewände: Finsterniß, Wolken und Nebel, denn es heißt M.
5, 4, 11: Der Berg brannte im Feuer bis zum Himmel, da war
Finsterniß, Gewölz, und Nebel. ערפל heißt dichtes Gewölz, wovon
es oben 19, 9 heißt: Ich komme zu dir in einer dichten Wolke.

לְכֶם: (21) מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשׂוּ-לִי
וְנִבְחַתְתָּ עָלָיו אֶת-עֹלֹתֶיךָ וְאֶת-שְׁלָמֶיךָ
אֶת-צִאֲנֶךָ וְאֶת-בְּקָרְךָ בְּכָל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת-שְׁמִי אָבוֹא אֵלָיו
וְיִבְרַכְתִּיךָ: (22) וְאִם-מִזְבֵּחַ אֲכַנִּים

euch nicht machen. (21) Einen Altar von Erde sollt ihr mir machen, und darauf sollst du schlachten deine Ganzopfer und deine Friedopfer, dein Kleinvieh und dein Rindvieh. An jedem Orte, wo ich meinen Namen

gedenken lasse, werde ich zu dir kommen und dich segnen. (22) Und

רש"י

עוֹלָמִים. לְכֶם נֶאֱמַר לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם: (21) מִזְבֵּחַ אֲדָמָה. מְחוּבֵּר בְּאֲדָמָה. שֶׁלֹא יִבְנֶנּוּ עַל גְּבִי עֲמוּדִים אוֹ עַל גְּבִי בָסִים (מְכִילֵתָא). דָּבָר אַחֵר שֶׁהָיָה מְמַלֵּא אֶת הַלֵּל מִזְבֵּחַ הַנְּחוּשֵׁת אֲדָמָה בְּשִׁיעַת חֲנִיתָן: תַעֲשׂוּהָ לִי. שֶׁהָיָה תְּחִלָּתָ עֲשִׂיתוֹ לְשִׁמִּי: חֲבַחַת עָלָיו. אֲצִלּוֹ. כְּמוֹ וְעָלָיו מִפְּנֵי מַעֲשֶׂה. (בְּמִדְבָר ב'). אוֹ אֵינוֹ אֲלָא עָלָיו מִפְּנֵי. תִּיל הַבְּשָׂר הָיָה עַל מִזְבֵּחַ ה' אֲלֵהֶיךָ. וְאֵין שְׁחִיטָה בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ: אֵת עוֹלוֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלָמֶיךָ. אֲשֶׁר מִצִּיאֲנֶךָ וּמִבְּקָרְךָ: אֵת צִאֲנֶךָ וְאֵת בְּקָרְךָ. פִּירִישׁ אֵת עוֹלוֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלָמֶיךָ: בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי. אֲשֶׁר אֲפִין לָךְ רִשׁוֹת לְהוֹכִיר שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שְׁלִי. שֵׁם אָבֹא אֵלָיו וְיִבְרַכְתִּיךָ. אֲשֶׁר שְׁכִנְתִּי עָלֶיךָ. מִכָּאֵן אַחֵר לָמַד: שֶׁלֹא נָתַן רִשׁוֹת לְהוֹכִיר שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁהִשְׁכִּינָה בָּהּ שֵׁם: וְהָיָה בֵּית הַבְּחִירָה שֵׁם נָתַן רִשׁוֹת לְכֹהֲנִים לְהוֹכִיר שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ בְּנִשְׂאֵי אֵת הָעֵם: (22) וְאִם מִזְבֵּחַ אֲכַנִּים. רַבִּי

es heißt ja: ihr sollt sie euch nicht machen. (21) Hasten in der Erde, auf Säulen oder auf einem Gestell darf der Altar nicht erbaut werden. Oder es bedeutet, man mußte den innern Raum des kupfernen Altars mit Erde ausfüllen, während sie lagerten. Schon seine ursprüngliche Bestimmung soll meinem Namen gelten. עָלָיו חֲבַחַת עָלָיו ועָלָיו מִפְּנֵי neben ihm u. s. w. עָלָיו kann nicht darauf

bedeuten, denn es heißt: Mt. 5, 12: das Fleisch und das Blut kommt auf den Altar Gottes; geschlachtet aber wird nicht auf dem Altare. אֵת צִאֲנֶךָ. Von deinen Schaafen und Rindern. וְאֵת עֹלֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלָמֶיךָ. bezieht sich auf עֹלֹתֶיךָ וְאֵת שְׁלָמֶיךָ. u. s. w. ich dir Erlaubniß geben werde, meinen geheiligten Namen (יהוה) zu nennen, da komme ich zu dir, werde dich segnen und meine Herrlichkeit auf dir ruhen lassen. Hieraus entnehmen wir, daß der vierbuchstabige Gottesname nur dort ausgesprochen werden durfte, wo die Herrlichkeit Gottes weilte, d. i. im heil. Tempel in Jerusalem, dort wurde den Priestern erlaubt, denselben auszusprechen, wenn sie mit emporgehobenen Händen das Volk segneten. (22) וְאִם מִזְבֵּחַ אֲדָמָה. R. Jischmael bemerkte: wo אִם oder וְאִם vorkommt, ist es immer

wenn du einen Altar von Steinen mir machst, so baue sie nicht von behauenen; denn hast du dein Eisen darüber ge-

רשי

bedingungsweife ge- braucht, drei Stellen ausgenommen, welche eine Pflicht einschließen; hier bedeutet **ואם** so viel, wie **כאשר**, d. h. den Altar, den du mir errichtest, baue nicht aus behauenen Steinen, wie es **מ. 5, 27** heißt: von ganzen Steinen sollst du ihn erbauen. Ebenso **אם** **כסף** leihe dem Armen, und leihe ihm auf Pfand so viel er braucht, **מ. 5, 15, 8**: auch hier bedeutet **אם** so viel, wie **כאשר**, desgl. **מ. 3, 2** **ואם** das ist der

יִשְׁמַעֲלֵאל אָמַר בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים שְׁכַחְתָּהּ רְשׁוֹת חַיִּין מִנִּי. וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי, הָרִי אִם יְהוָה מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן פֶּאֶשֶׁר; וּכְאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לִּי מִזְבֵּחַ אֲבָנִים, לֹא תִבְנֶה אֹתוֹן גִּוִּית, שְׂדֵרֵי חֹבֶה עָלֶיךָ לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ אֲבָנִים. שְׁנָאֵמַר אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה (דְּבָרִים כ"ו). וְכֵן אִם פֶּסֶף תִּלְחֶה (שְׁמוֹת כ"ב) חֹבֶה הוּא. שְׁנָאֵמַר וְהָעֵבֶט תַּעֲבִישְׁנוּ (דְּבָרִים ט"ו) וְאִף יְהוָה מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן פֶּאֶשֶׁר, וְכֵן, אִם תִּקְרִיב מִנְחַת בִּיכּוּרִים (וִיקְרָא ב') זֶה מִנְחַת הָעוֹמֵר, שֶׁהוּא חֹבֶה, תַּעַל פְּרֻחָה אֵין אִם תִּלְלוּ תַחֲוִין אֵלָּא וְהָאֵין, וּבְלִשׁוֹן פֶּאֶשֶׁר הֵם מִשְׁמַשִּׁים (מִכְלֵת): גִּוִּית, לִשׁוֹן גִּוִּית, שְׁפּוֹסֵלִין וּמִכְתָּחִין בְּתַרְדִּי: כִּי חֶרֶב הַנֶּפֶת עָלֶיהָ, הָרִי בִּי יְהוָה מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן פֶּן שֶׁהוּא רִלְמָא, פֶּן תִּנִּיף תִּרְבֵּךְ עָלֶיהָ: וְתַחֲלִילֶיהָ, הִיא לְמַדָּה שֶׁאֵם הַנֶּפֶת עָלֶיהָ בְּרַחֲמֵי חֶלֶלָה, שֶׁהַמִּזְבֵּחַ נִבְרָא לְהַאֲרִיךְ יָמָיו שֶׁל אָדָם וְהַפְּרֵל נִבְרָא לְקַצֵּר יָמָיו שֶׁל אָדָם, אֵין יְהוָה בְּדִין שְׁיִנְיָה הַמִּקְצֵר עַל

Ob er ein pflichtgemäßes Opfer; diese **אם** sind daher nicht bedingungsweise aufzufassen, sondern als bestimmte Formen anzusehen und bedeuten dasselbe wie **כאשר** **גוית** heißt hauen, d. i. mit Eisen behauen und meißeln. **כי** dieses **כי** bedeutet: daß du nicht das Eisen daran legst. **ותחלליה** daraus folgt, sobald du das Eisen auflegst, hast du ihn entweiht. Denn die Bestimmung des Altars ist, das Menschenleben zu verlängern, das Eisen aber kann es verkürzen, es ist also nicht recht, daß das Verkürzende an das Verlängernde gebracht werde. Ferner: Weil der Altar bestimmt ist den Frieden zwischen Israel und dem himmlischen Vater zu stiften, darf nichts Verderbendes und Unheilbringendes den Altar berühren. Wir können

חֲרֹבָה הִנֵּמַת עָלֶיהָ וַתַּחלֵּלָהּ: (23) וְלֹא-
תַעֲלֶה בַּמַּעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא-
תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ עָלָיו:

פ פ פ

רשי

המאריך (פי' רמדות). ועוד, שהמזבח מסיל שרשם
בין ישראל לאבותם שבשמים, למיכא' לא יבא עזיו
פזרת ומחבל, דברי דברים קל וחומר: ומה אבנים
שאין ראות ולא שומעות ולא מדרות, על ידי
שמסילות שלום, אמרה תורה, לא תניף עליהם
ברזל: המסיל שרשם בין איש לאשתו בין משפחה
למשפחה בין אדם לחבירו, על אחת כמה וכמה
שלא תבוארו פזרנות: (23) ולא תעלה במעלות.
כשאמרה בונה כבש למזבח לא תעשהו מעלות מעלות
אשקלנים ברעיו (Echelous ספיקו) אלא חלק יהא
ומשופע: אשר לא תגלה ערותך, שער ירי המעלות
אמה צריך להרחיב פסיעתך ואף על פי שאינו גלוי
ערוה ממש, שהרי כתיב, ונעשה להם מנסי כד, מכל
מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואמה
נוהג בה מנהג ביון: דברי דברים קל וחומר, ומה
אבנים הללו שאין בהם רעת להקפיד על ביון,
אמרה תורה, הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם
מנהג ביון כדרך שהוא ברמות יצרך ומקפיד על
ביון על אחת כמה וכמה:

חסלת פרשת יתרו

schwungen, so hast du ihn
entweiht. (23) Auch
sollst du nicht auf Stufen
auf meinen Altar steigen;
damit nicht deine Blöße
aufgedeckt werde auf ihm.

daraus den Schluß zie-
hen: Von Steinen, ob-
gleich doch fühllos, die
aber zum Friedenstiften
bestimmt sind heißt es:
du darfst kein Eisen daran
legen, geschweige denn,
wer zwischen Mann und
Weib in der Familie
oder zwischen entzweiten
Parteien Frieden stiftet,
daß keinerlei Übel ihn
treffen werde! (23) וְלֹא
Du sollst
nicht auf Stufen hinauf-
gehen: wenn du zu dem
Altare eine Stiege banst,
soll sie nicht aus mehre-
ren Stufen bestehen, son-

bern sie soll wie ein glatter Aufgang beschaffen sein. אשר לא תגלה
Weil du durch die Treppen genöthigt würdest, große
Schritte zu machen, und obwol keine wirkliche Entblößung stattfinden
kann, da ja auch die Priester leinene Weinfleider trugen, so ist doch
das Ausbreiten der Füße als unanständige Entblößung anzusehen
und für den Priester erniedrigend. Wir ziehen auch die Lehre daraus:
Wenn die Schrift selbst bei fühllosen Steinen befiehlt, daß durch sie
keine Veranlassung zur Geringschätzung gegeben wurde: um wie viel
mehr bist du solches bei deinem Mitmenschen, der ein Ebenbild
deines Schöpfers ist, zu beobachten verpflichtet!

21. (1) Und dies sind die Rechte, die du ihnen vorlegen sollst. (2) Wenn du einen ibrischen Knecht kauft, so soll er sechs Jahre dienen, und

כא (1) ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם:
(2) כי תקנה עבד עברי שש שנים

רשי

21. (1) ואלה המשפטים
Jede Stelle, die mit אלה beginnt, ist von dem vorhergehenden Abschnitt abgesondert, und אלה aber fügt dem Früheren etwas hinzu, hier bedeutet es: wie die früheren Gesetze von Sinai waren, so sind es diese ebenfalls. Warum steht aber der Abschnitt von den Rechten neben dem vom Altare? Um anzuzeigen, daß die Gerichtsbeamten (Synhedrin) im Heiligtume (in der Halle) ihren Sitz haben sollen. אשר תשים Gott sagte zu Mosche also: Laß es dir

nicht in den Sinn kommen zu sagen: Ich will ihnen einen Abschnitt oder eine Sagung zwei, dreimal vortragen, bis ihnen die Lehre mundgerecht wird, ohne mich mit näheren Erläuterungen zu bemühen, denn es heißt לפניהם אשר תשים du sollst sie ihnen vorlegen, genießbar und schmachhaft wie wohlbereitete Speise einer zum Genuß einladenden Tafel, auch die Religionsgesetze einleuchtend vortragen. (2) עבד עברי Einen Sklaven, der Hebräer ist, man meint nicht den kanaanitischen Sklaven, den man von einem Ibrer gekauft, daß es von

כא (1) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר : אלה. פסל את הראשונים : ואלה. מוסף על הראשונים. מה הראשונים מסיני. אף אלו מסיני. (שד). ולמה נמכה פרשת דנין לפרשת מבח ? לומר לה. שששים סנהדרין אצל המקדש : אשר חשים לפניהם. אמר לו הקב"ה למשה לא תעלה עד העתף לומר : אשנה דהם הפרק וההלכה כי או נ' פעמים עד שתהא סדורה בפניהם במשנתם. ואני מטריח עצמי להביאם מעמי הדבר ופירושו : לפר נאמר אשר תשים לפניהם. כשילחן הערוף ויזכר לאכול לפני ה' : לפניו. ורא לפני ע"א. ואפילו ידעת דבר א' שהם דנין אותו כדני ישראל אל תביארו בערפאות שלכם (ניסן פ"ח) : שהמביא דיני ישראל לפני ארמ"ם מחלל את השם. ומיך שם האלילים להשביחם שנאמר : כי לא כצדנינו צדק ואויבינו פלילים (דברים כ"ג) : כשאויבינו פלילים זהו עדות דעלוי דאתם : (2) כי תקנה עבד עברי. עבד שהיא עברי או אינו. אלא עבדו של עברי עבד

יעבד ויִשְׁבַּעַת יֵצֵא דִּחְפְּשֵׁי חָנָם :
(3) אִם-בְּנָפּוֹ יָבֹא בְנָפּוֹ יֵצֵא אִם-בְּעַל

so geht er für seine Person aus; wenn

רש"י

בְּנָעֲנִי שְׁלָקְתָּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְעָלְיוֹ הוּא אֹמֵר : שֵׁשׁ
שָׁנִים יַעֲבֹד : וְזֶה אֲנִי מִקְרִים וְהִתְנַחֲלָתָם אוֹתָם (וִיקְרָא
כִּי) בְּלָקוּת מִן הַנְּכָרִים אֲבָל בְּלָקוּת מִיִּשְׂרָאֵל יֵצֵא
בְּשֵׁשׁ ? תִּלְמַד לִדְמוֹת : כִּי יִמָּכֵר לָךְ אֲחִיךָ הָעֶבֶרִי
(דְּבָרִים טו') לֹא אֲמַרְתָּ אֵלָּא בְּאֻחִיד : כִּי תִקְנֶה מִדִּ
בֵּית דִּין שְׁמִכְרֻדּוֹ בְּנִגְבָּתוֹ. כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם אֵין לוֹ
וְנִמְכַּר בְּנִגְבָּתוֹ (כ"ב) אוֹ אִינוֹ, אֵלָּא כְּמוֹכֵר עַצְמוֹ
מִפְּנֵי דִחְקוֹ : אֲבָל מִכְרֻדּוֹ בֵּית דִּין לֹא יֵצֵא בְּשֵׁשׁ ?
פֶּשְׁטָא אֹמֵר : וְכִי יִמָּכֵר אֲחִיךָ עֶמְךָ וְנִמְכַּר לָךְ (וִיקְרָא
כ"ח). הֲרֵי מוֹכֵר עַצְמוֹ מִפְּנֵי דִחְקוֹ אֲמַר, וְזֶה אֲנִי
מִקְרִים : כִּי תִקְנֶה ? בְּנִמְכַּר בֵּית דִּין : לְחַפְשֵׁי. לְחִירוֹת :
(3) אִם בְּנָפּוֹ יָבֹא. שְׁלֹא הָיָה נָשׁוּי אִשָּׁה, כְּתֻבָּנוּ :
אִם בְּלַחְדוּדָהּ, וְלִשְׁוֹן בְּנָפּוֹ, בְּנָפּוֹ, שְׁלֹא בָּא אֵלָּא
כְּמוֹת שְׁדוּא יְחִידִי בְּחוּץ לְבִישׁוֹ, בְּנָפּוֹ בְּנָדוֹ : בְּנָפּוֹ
יֵצֵא מִנִּיד, שָׁאֵם לֹא הָיָה נָשׁוּי מִתְחַלָּה, אֵין רַבּוֹ
מוֹכֵר לוֹ שְׁפָחָה בְּנִגְעִית לְהוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים (קְדוּשִׁין
כ') : אִם בְּעַל אִשָּׁה הוּא, יִשְׂרָאֵלִית (מְכִילָתָא) :
וְיֵצֵא אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, וְכִי מִי הַכְּנִיסָה שְׁתַּעֲבָא ? אֵלָּא

im siebenten soll er aus-
gehen zur Freiheit un-
entgeltlich. (3) Wenn er
für seine Person kommt,
er der Ehemann eines

einem solchen hieße: Sechs
Jahre soll er dienen, und
der Ausspruch M. 3, 25,
46: „Ihr mögt sie ver-
erben eueren Kindern;“
wäre nur anzuwenden,
wenn man einen fenaani-
stischen Sklaven von einem
Heiden kauft, wenn aber
von einem Ebri, geht er
nach sechs Jahren frei
heraus, darum heißt es
deutlich: Wenn sich dir
dein Bruder, der Ebri
verkaufen wird M. 5,
15, 12, es ist also von
deinem Bruder die Rede.
Wenn du ihn
kaufen wirst von dem
Gerichte, welches ihn
wegen Diebstahls ver-
kauft, wie es weiter 22,
2 heißt: wenn er nichts
hat, soll er wegen seines

Diebstahls verkauft werden. Es kann aber nicht ein solcher darunter
gemeint sein, der sich aus Noth selbst verkauft hat, jedoch einer, den
das Gericht verkauft, ginge nicht frei heraus? Dies wäre unrichtig,
indem es an anderer Stellen M. 3, 25, 39 heißt: Wenn dein Bru-
der verurtheilt und sich dir verkauft, so soll er bis zum Fobel dienen,
so ist der Fall wenn er sich aus Noth selbst verkauft; dies Tagna
hier kann also nur auf den Verkauf durch das Gericht angewandt
werden. Zur Freiheit. (3) Wenn er allein kam, d. h.
er war früher nicht verheiratet, wie Onf. übers: אִם בְּלַחְדוּדָהּ (allein).
wenn er kam so, wie er ist, in seinem Kleide, dies lehrt,
wenn er nicht Verheiratet war, ist sein Herr nicht berechtigt, ihm eine

או אל־מוֹזָה וְרָצַע אֶדְנוֹ אֶת־אָזְנוֹ

zum Thürrpfosten, und sein Herr durchsteche ihm sein

רש"י

לִּמְוֹזָה, מֵה מוֹזָה מְעוֹמֵד, אִם דָּלַת מְעוֹמֵד (קְדוּשִׁין כ"ב): וְרָצַע אֶדְנוֹ אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְעַע. הַקִּנְיָת: אוֹ אֵינוֹ, אֲלֵא שֶׁל שְׂמֹאל? תֵּל אֶת אָזְנוֹ, לְהוֹדָה שְׂנֵה, נֶאֱמַר כָּאן: וְרָצַע אֶדְנוֹ אֶת אָזְנוֹ, וְנֶאֱמַר בְּמַצוֹעַ: תִּנְקֶה אֶת הַמַּסְמֵר הַקִּנְיָת (וַיִּקְרָא י"ד), מֵה דָּהֲלָן הַקִּנְיָת, אִם כָּאן הַקִּנְיָת. וְכֵה רָחָה אֶת לִרְעֵי מִכָּל שְׂאֵר אֲבָדִים שְׂבֻנוֹ? אֶמַר רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן יִצְחָק: אֶת זֹאת שֶׁשְּׂמָעָה עַל הַר סִינַי: לֹא תִגְנוּב, הַלָּה וְנִגְבִּי, תִּדְרָעֵה, וְאֵם מִכָּר עֲצָמוֹ, אֶת שֶׁשְּׂמָעָה עַל הַר סִינַי: כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, וְהָלַךְ וְקָנָה אֶדְנוֹ לְעַצְמוֹ תִּרְעַע רִישׁ הָהָר וְרָצַע אֶת אָזְנוֹ, וְכֵה חוֹמֶר (דָּל קֶשֶׁר צִדָּה מְבוֹשֶׁם שְׂחוּלִין בְּצוּר לְתַכְשִׁיט) מֵה נִשְׁתַּנִּי דָּלַת וְמוֹזָה מִכָּל בָּלִים שְׂבֻנוֹ? אֶמַר הַקִּבָּה דָּלַת וְמוֹזָה שְׂהִי עַדִּים בְּמַצְרִים בְּשִׁשְׁסָחֲתִי עַל הַמִּשְׁקָף, וְעַל שְׁתֵּי הַמּוֹזוֹת, וְאֶמַרְתִּי: כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם (וַיִּקְרָא כ"ד) וְלֹא עֲבָדִים לְעַצְמָם: וְהָלַךְ וְקָנָה אֶדְנוֹ לְעַצְמוֹ, וְרָצַע בְּפִגְמָהּ. (מְבִלְתָּא): וְעִבְדוֹ לְעוֹלָם, עַד הַיּוֹבֵל, אוֹ אֵינוֹ, אֲלֵא

auch die Pfosten zum Ohrdurchstechen an derselben geeignet wäre, darum heißt es M. 5, 15, 16: du sollst sie (die Pfrieme) durch sein Ohr an die Thüre bringen; an der Thüre also geschehe es und nicht an die Pfosten. Wozu aber das moza? או אז? Um die Thüre dem Pfosten gleich zu stellen: wie die Pfosten stehen ist, so muß es auch die Thüre sein, an welcher er steht. או אז das rechte und nicht das linke Ohr, das linke kann nicht gemeint sein, es steht nämlich

zweimal, was zum Schluß der Gleichheit (זוה) führt: hier steht אז und beim Ausfägigen M. 3, 14 ebenfalls אז, wie dort das rechte Ohr, אז הימנית gemeint ist, so auch hier: Warum wurde aber unter allen Körpertheilen gerade das Ohr ausgewählt? R. Jochanan ben Saffai erklärt dies: das Ohr, welches am Berge Sinai gehört hat: Du sollst nicht stehlen, und daß nicht achtet, indem er ging und stahl, soll durchbohrt werden. Hat er sich selbst verkauft, nun denn: Wir sollen die Kinder Israels Diener sein; M. 3, 25, 35 und es unbeachtet ließ, indem er ging und sich einem Herrn verkaufte, dessen Ohr werde durchbohrt! R. Schimeon zieht aus obigen Sätzen einen sinnigen Schluß: Warum werden von allen Dingen im Hause gerade Thüre und Pfosten hierzu gewählt? Gott sagte: Thür und Pfosten waren Zeugen in Egypten, als ich über die Schwelle und über die zwei Pfosten wegschritt und sprach: die Israheliten seien meine Knechte! meine Knechte sollen sie sein, aber nicht Knechte von Knechten; er aber ging hin und schafte sich einen Herrn, so soll (an diesen Zeugen, Thür und Pfosten) sein Ohr durchbohrt werden. ועבדו לעולם Bis zum Jöbel. Man kann es nicht wört-

Du mit einer Pfrieme,
und er diene ihm auf
ewig. (7) Und wenn
Jemand seine Tochter verkauft zur Magd, so soll sie nicht ausgehen,

בְּמִרְצֵעַ וְעַבְדוֹ לְעֶלְמָם: (7) וְכִי־יִמְכֹּר
אִישׁ אֶת־בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא בְּצֵאתָ

רש"י

lich nehmen, da es M.
3, 25 heißt: Jeder geht
dann zu seiner Familie
zurück, sondern ^{לעולם} heißt
fünfzig Jahre; selbst dies
nicht ganz sondern bloss bis
zum Jobel, dies sei nahe
oder Fern. (7) וכי ימכור
איש את בתו Von einem
einem kleinen Mädchen
ist die Rede, nicht aber
von einem solchen, das
schon Zeichen der Jung-
fräulichkeit zeigt, da sie
selbst, wenn sie schon ver-
kauft ist, wie sie Jungfrau
wird hinausgeht, ge-
schweige denn, wenn sie

לְעוֹלָם בְּמִשְׁמַעוֹ? תִּל: וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבוּ
(וְיָקָרָא כִּדָּה) מִגִּד שֶׁנִּי שְׁנֵה קִרְוִים עוֹלָם וְלֹא שְׁדָּה
עוֹבְדוֹ בֶּל נִי שְׁנֵה אֶלָּא עוֹבְדוֹ עַד הַיּוֹבֵל בֵּין סְמוּךְ בֵּין
מוֹסָלָן (קְדוּשֵׁין טו:): (7) וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ
לְאָמָה. בְּקִמְנָה הַתָּבוֹב מִדָּבָר: כֹּל אֲסִילוֹ הַבִּיָּאָה
סָמִינִים? אֲמַרְתָּ קָל וְחֹסֵר: וְזֶה מְכֹרָה קֹדֶם לָבֶן
יִצְאָה בְּסִמְנֵין כְּמֹא שֶׁתָּבוֹב: וְיִצְאָה חָסֵם אֵין בָּסָה.
שְׁאֵנוּ דְּרוּשִׁים אוֹתוֹ לְסִמְנֵי נִעְרוֹת. שְׁאֵנָה מְכֹרָה
אֵינוּ דִין שְׁלֹא תִמְכֹּר (מְכִילָתָא עִירובֵין כ"ט): לֹא
תֵצֵא בְּצֵאתָ הָעֲבָדִים. בְּיִצְאָתָא עָבְדִים בְּנִעְנִים שְׂוִיצָאִים
בִּשְׁנֵי וְעֵין. אָבֵל זֶה לֹא תֵצֵא בִּשְׁנֵי וְעֵין אֶלָּא עוֹבְדָה
שֵׁשׁ. אוֹ עַד הַיּוֹבֵל אוֹ עַד שְׁתַּבִּיא סִמְנֵין. וְכֹל
הַקֹּדֶם קֹדֶם לְחִירְתָּהּ. וְנוֹתֵן לָהּ דְּמֵי עֵינָהּ. אוֹ דְּמֵי
שִׁנָּה: אוֹ אֵינוּ אֶלָּא לֹא תֵצֵא בְּצֵאתָ הָעֲבָדִים בִּשְׁשׁ
וְכִי־יִמְכֹּר? תִּל: כִּי יִמְכֹּר לָהּ אֶחָד הָעֲבָרִי אוֹ הָעֲבָרִי
מִקִּישׁ עֲבָרִי לְעֲבָרִי לָקַח יִצְאָתוֹ. מִה עֲבָרִי יִצְאָה

noch nicht verkauft ist daß man sie da nicht verkaufen darf. **כצאת העבדים**
Nicht wie die ten. Knechte frei werden, nämlich durch Verlust eines Zahnes
oder eines Auges; ein solches Mädchen aber wird auf diese Weise
nicht frei, sondern es dient sechs Jahre oder bis zum Jobel, oder
bis es die oberwähnten Zeichen bringt, was von diesen früher ein-
tritt, das macht sie frei; den Ersatz aber für eine etwaige körperl.
Verletzung, wie des Auges oder Zahnes muß der Herr leisten. **כצאת**
העבדים kann nicht bedeuten, daß sie nicht zu Ende der sechs Jahre
oder beim Jobel frei wird, da es heißt: Wenn dein Bruder, ein
Hebräer oder eine Hebräerin sich dir verkaufen wird M. 5, 15.
Hier sind also hinsichtlich der Art des Freiwerdens die Hebräerin
dem Hebräer gleichgestellt, wie er nach Ablauf von sechs Jahren
oder zum Jobel frei ausgeht, so die Hebräerin gleichfalls. Unter
כצאת העבדים versteht man, daß sie durch den Verlust eines der 24
Hauptglieder frei wird, wodurch tenanit. Sklaven frei werden. Man
könnte meinen, daß aber der hebr. Sklave durch den Verlust eines
dieser Hauptglieder ja frei wird, darum steht: **או העבירה**
העברי wodurch der Hebräer der Hebräerin gleichgestellt ist; wie sie durch

הַעֲבָדִים: (8) אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנָהּ
אֲשֶׁר־לֹא יַעֲדָה וְהִפְדָּה לְעַם נָכְרִי לֹא־

wie die Knechte ausgehen.
(8) Wenn sie mißfällig
ist in den Augen ihres
Herrn, so daß er sie nicht

für sich bestimmt, so soll er ihr zum Loskaufe verhelfen; an Fremde hat

רשי

בָּשָׁשׁ וּבִזְבֹּל. אִם עֲבָדָה יִצְאָה בָּשָׁשׁ וּבִזְבֹּל: וְכֵן
לֹא תֵצֵא בְּצֵאת הָעֲבָדִים? לֹא תֵצֵא בְּרָאשֵׁי אֲבִירִים.
בְּעֲבָדִים בְּנֵעִים. יָכוֹל הָעֲבָרִי יִצְאָה בְּרָאשֵׁי אֲבִירִים?
תִּי: הָעֲבָרִי אוֹ הָעֲבָרָה. מִקִּישׁ עֲבָרִי לְעֲבָרָה מֵדָה
הָעֲבָרָה אֵינָה יִצְאָה בְּרָאשֵׁי אֲבִירִים אִם הוּא אֵינוֹ
יִצְאָה בְּרָאשֵׁי אֲבִירִים (מַכִּילָתָא): (8) אִם רָעָה בְּעֵינֵי
אֲדֹנָיָהּ. שָׂדֵה נְשִׂאָה חֵן בְּעֵינֵי לְבֹנָהּ: אֲשֶׁר לֹא
יַעֲדָה. שְׂהָה לֹא לַעֲדָה וּלְהַכְנִיסָהּ לוֹ לְאִשָּׁה. וְכֵן
קִנְיָתָהּ הוּא פָסָף קְדוּשָׁהּ וְכֵן רָמַז לָהּ הַתָּנוּכ שֶׁמִּצְוָה
בַּעֲדָה. וְכֵן לָהּ. שְׂאֵנָה צִדִּיקָה. קְדוּשָׁתָהּ אֲחֵרִים:
וְהַפְדָּה. יִתֵּן לָהּ מָקוֹם לְהַפְדּוֹת וּלְצֵאתָהּ. שְׂאֵה הוּא
מִסְרֵעַ בְּפִדְיוֹנָהּ. וְכֵן הוּא מָקוֹם שֶׁנִּזְוֶה לָהּ? שֶׁמִּנְעֵר
מִפְדְּיוֹנָהּ. בְּמִסְפַּר הַשָּׁנִים שֶׁעָשְׂתָה אֶצְלוֹ. בְּאִילוֹ הוּא
שׂוֹכְרָה אֶצְלוֹ. בְּמִדָּה? הֲרֵי שֶׁקִּנְיָנָהּ בְּמִנָּה. וְעָשְׂתָהּ
אֶצְלוֹ ב' שָׁנִים. אֲמָרִים לוֹ יָדַע הִיטָּת שֶׁעָתִידָה לְצֵאתָהּ
לְסוֹף שָׁשׁ. נִמְצָא שֶׁקִּנְיָתָהּ עֲבוֹדָתָה ב' שָׁנָה וְשָׁנָה

Verlust eines dieser
Hauptglieder nicht frei
wird, so wird er es auch
nicht. (8) Wenn
sie ihm nicht gefällt, sie
zum Weibe zu nehmen.
Eigentlich
sollte er sie für sich zur
Frau bestimmen, und das
Kaufgeld wäre zugleich
die Morgengabe, die
Schrift zeigt ihm damit
an, daß es Pflicht sei,
sie für sich zu bestimmen,
und daß sie keiner Frau-
ung mehr bedarf. Und
er soll ihr Gelegenheit
geben, sich auszulefen

und sich frei zu machen, ja er soll ihr dazu behilflich sein. Und
wie dies? er läßt für so viel Jahre, als sie bei ihm zugebracht,
(den Lohn) von ihrem Lösegeld nach, als wäre sie nur vermietet
an ihn gewesen. Auf welcher Weise? Er hätte sie z. B. für eine
gewisse Summe gekauft, und sie hätte zwei Jahre bei ihm gedient;
da sagt man zu ihm, du wußtest, daß sie nach sechs Jahren frei
wird, folglich hast du die Arbeit eines jeden Jahres um ein Sechstel
des Kaufgeldes dir erworben, sie hat nun zwei Jahre bei dir gedient,
daher ist der dritte Theil abgetragen, laß dir die übrigen zwei
Drittel heraus zahlen, damit sie frei ausgehen kann. לעם נכרי

er nicht Macht, sie zu verkaufen, da er treulos gegen sie ist. (9) Wenn er sie aber seinem Sohne bestimmt, so soll er nach dem Rechte der Töchter ihr thun. (10) Wenn er ihm eine Andere nimmt,

so soll er ihr ihre Kost, ihre Kleidung und ihre Wohnung nicht vermindern. (11) Wenn er aber diese drei Dinge ihr nicht thut, so soll sie aus-

רש"י

Weder der Herr noch der Vater haben das Recht, sie zu veräußern, Da der Herr treulos an ihr gehandelt, sie nicht für sich bestimmt hat, und der Vater, da er sie einmal verkauft hatte. (9) ואם לבנו יערינה Wenn sie der Herr für seinen Sohn bestimmte, dies zeigt an, daß der Sohn an seines Vaters Stelle ste, wenn der Vater es erlaubt, für sich bestimmen darf, und

ימשל למכרה בבגד-רה: (9) ואם לבנו ייערנה במשפט הבנות יעשה לה: (10) אם-אחרת יקח-לו שארה כסותה וענתה לא יגרע: (11) ואם שלש-אלה לא יעשה לה ויצאה תנם

בשליש המנה, ועשתה אצלך ב' שנים הרי שלישית המנה: מול שני שלישית המנה ותצא מאצלך: רעם נכרי לא ימשול למכרה. שאינו רשאי למכרה לאחר לא האדון ולא האב (קדושין יח): כבנרו בה. אם בא לבנו בה. שלא לקים בה מצות ייעור, וכן אבה מאחר שבנר בה ומכרה לה: (9) ואם לבנו ייערנה. האדון, מלמד, שאם בנו קם תחתיו למערה אם ירצה אביו ואינו צריך לקדושין אחרים אלא אומר לה: הרי את מיועדת לי בכסף שקבל אביך בדמך: כמשפט הבנות. שאר כסות ועונה: (10) אם אחרת קח לו. עליה (מכירתא): שארה כסותה ועונתה לא יגרע. מן האמה שיער לו כבר: שארה. מזונות (כתובות מ'): כסותה. במשמעו: עונתה. תשמיש: (11) ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת ממשלש אלה לא יעשה לה. ומה הן השלש? ייערנה לו. או לבנו. או יגרע מפרדניה ותצא ויה לא יערה לא לו ולא לבנו, והיא לא יהיה בקרה לפדות את עצמה:

bedarf keiner weitem Trauung mehr; er sagt blos: du bist für mich bestimmt für das Geld, welches dein Vater als Kaufpreis in Empfang genommen hat. Nach dem Rechte der Töchter: Kost, Kleider und Wohnung. (10) אם אחרת יקח לו Wenn er sich eine andere Frau zu dieser nimmt. So darf er der Frau, die er früher für sich bestimmt hatte, folgendes nicht entziehen: שארה: Ihre Kost, כסותה ihre Kleidung, עונתה ehelichen Umgang. (11) לא יעשה Wenn er ihr eines von diesen Dreien nicht leistet, nämlich, sie für sich oder für seinen Sohn zu bestimmen, oder die Arbeitszeit vom Lösegeld abzurechnen, und es ihr nicht möglich macht, sich selbst aus-

אין קסוף: ט (12) מכה איש ומת מות

gehen umsonst, ohne Geld.
(12) Wer einen Men-
schen schlägt, daß er stirbt,

רש"י

ויצאה חנם. ויפדה לה ויצאה להו יותר ממה שצריכה לעבדים. ומה היא היצאה, למדך שתצא בסמנין ותשדה עמו עד שתביא סמנין ואם היינו שש שנים קודם סמנין כבר למדנו שתצא: שגא' (דברים טו): העברי או העבריה ועבדך שש שנים. מהו האמר פאן: ויצאה חנם. שאם קדמו סמנים דשש שנים תצא בהן. או אינו אומר שתצא אלא בבגרות. תל: אין כסף, לרבות ויצאת בגרות. ואם לא נאמרו שנים הייתי אומר: ויצאה חנם זו בגרות. לפי נאמרו שנים שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין דחלוק. (קדושין ד' מבלתא): (12) מכה איש ומת. פמה בתובים נאמרו בקדשת רצחין. ומה שבדיו לפרש למה באו ביום אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר? לפי שנאמר: ואיש פי יכה בל נפש אדם מות וימת (ויקרא כ"ד) שומע אני הנאמר בלא מיתה. תל: מכה איש ומת. אינו חייב אלא בהכארה של

zulösen. So
hat sie noch mehr Frei-
heitsrecht, als die Skla-
ven, u. zw. durch die
Zeichen der Jungfräu-
lichkeit. Sind also die
sechs Jahre früher zu
Ende, als diese Zeichen
erscheinen, so wissen wir
bereits, daß sie frei aus-
ziehen kann, denn es
steht: ו העברי או העריה ו.
h. sie hat gleiches Recht
mit ihm nach sechsjähri-
ger Dienstzeit frei aus-
zugehen; das ויצאה חנם
will also hinzufügen, daß
wenn die Zeichen der

Jungfräulichkeit erscheinen, bevor die sechs Jahre zu Ende sind, sie ebenfalls weggeht. Es kann aber nicht bedeuten, daß sie erst als (*בגרות) frei wird, dafür heißt es אין כסף, um das Freiwerden als בגרות hinzuzufügen, und ויצאה חנם hat Bezug auf נערות; wäre nicht beides erwähnt, so hätte man glauben können, ויצאה חנם sei bloss auf בגרות anzuwenden, daher stehen beide, um keine Gelegenheit zu Einwänden zu geben. (12) מכה איש ומת Manigfach sind die Schriftstellen, welche vom Verfahren gegen Mörder handeln, ich will dieselben nach Thunlichkeit zu erläutern versuchen: ויצאה חנם Wozu wird dies erwähnt? weil es einmal M. 3, 24, 27 heißt: Wer einen Menschen schlägt, soll getödtet werden, so könnten wir fälschlich darunter verstehen, das Schlagen, wenn auch ohne tödtlichen Ausgang; daher heißt es: מכה איש ומת Der Schläger verschuldet nur dann den Tod, wenn er einen Todtschlag ausgeführt hat. Wenn ferner bloss dies erwähnt wird, und nicht auch M. 3, 24, 27: ואיש כי יכה בל נפש אדם so hätte man glauben können, er hat keine Todes-

*) Sechs Monate nach dem Eintritt der Jungfräulichkeit. Reth. Fol. 39.

soß getödtet werden.
(13) Wer aber nicht
nachgestellt hat, sondern

יָקָמָה: (13) וְאִשֶּׁר לֹא צִדָּה וְהָאֱלֹהִים
Gott hat es seiner Hand begegnen

רש"י

schulb, als bis er einen
Mann erschlägt, nicht
aber auch, wenn er eine
Frau oder ein Kind todt-
schlägt? deshalb heißt
es: כל נפש אדם
כי יכה כל נפש אדם:
Wer irgend ein menschl.
Wesen schlägt, also auch
Kinder und Frauen. Fer-
ner stünde blos איש
so könnte man annehmen,
daß auch ein Kind schul-
dig ist, wenn es Jemanden
einen Todtschlag ver-
setzt hat, darum heißt
es: וְאִשׁ כִּי יַכֵּה
Wenn ein Mann todtschlägt,
nicht aber ein Kind. Man
könnte auch unter כל נפש
אדם eine vorzeitige Ge-
burt verstehen, deshalb
heißt es: ומכה איש,
er kann nicht eher für schul-

מיתה (סנהדרין ניד) ואם נאמר: מכה איש ולא
נאמר: ואיש כי יכה. הייתי אומר אינו חייב עד
שיכה איש. הבה את האשה ואת הקטן מניין?
תלמוד לומר: כי יכה כל נפש אדם ואפילו קטן
ואפילו אשה. ועוד אלו נאמר: ומכה איש שומע
אני ואפילו קטן שהכה ורגל הוא חייב. תלמוד
לומר (שם) ואיש כי יכה. ולא קטן שהכה. ועוד: כי
יכה כל נפש אדם ואפילו נפלים במשמע. תל מכה
איש אינו חייב עד שיכה בן קיימא. הראוי להיות
איש (מכילתא): (13) ואשר לא צדה. לא צרכ לו
ולא נתכוון: צדה. דשון צרב וכן הוא אומר: ואשר
צדה את נפשו לקחתה. (שמואל כז א) ולא יתכן
לומר צדה לשון. הצד ציד שצידת חיות אין נופל
היא בפועל שלה ושם דבר בה: ציד, וזה שם דבר
בו צדיה. ופועל שלו: צודה, וזה הפועל שלו צד.
ואומר אני ספרנו כתרנומו: ודלא כמן ליה. ומנחם
ספרו בחלק צד ציד. ואין אני מודה לו ואם יש
דחברו באחת מהחלקות של צד. נחברנו: על צד
תנשאו (ישעיה סו) צדה אורה (שמואל א כ)
ומילין לצד עלאה ומקד (דניאל ו) אף כפון: אשר

dig befunden werden, als bis er ein lebensfähiges Kind umgebracht
hat, ein Kind, das fähig ist, ein Mann zu werde. (13) ואשר לא צדה
צדה, ואת ihm nicht aufgelauret und es nicht geflüchtig gethan
heißt lauern. ähnl. Sam. 1, 24: Du lauerst auf
mein Leben. Man kann aber צדה nicht mit ציד vergleichen, denn
in der Bedeutung von Jagen der Thiere kommt kein צד im Stamme
vor, das Hauptwort davon ist ציד, von צדה lauern aber ist das
Hauptwort צדיה und die gegenwärtige Zeit, während von jenem
die Gegenwart צד lautet. Ich glaube das die Bedeutung ist, wie
Duf. überf., welcher ihm nicht aufgelauret ליה כמן צד. Menachem
nimmt es wie צד ציד, צד, worin ich ihm nicht bestimme; denn will man
es mit צד in Verbindung bringen, so gehört es zu Jes. 66, 12:
צד צד עלאה, Sam. 1, 20: צדה אורה, Dan. 6: צד צד עלאה (zur
Seite), d. h. er fand keine Seite, keinen Anlaß, ihn zu tödten;

אָנה לִידוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּם

lassen, so werde ich dir einen Ort festsetzen, wohin

רש"י

לא צָדָה, לא צָדָה לְמָצוֹא לוֹ שׁוֹם צַד מִתְּנָה, וְאִם
זֶה יֵשׁ לְהַרְדֵּה עָלָיו מִכָּל מָקוֹם לְשׁוֹן אֹרֶב הוּא :
וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ, וְזֶמֶן לִידוֹ לְשׁוֹן : לֹא תֹאמְרָה
אֵלֶיךָ רָעָה (תהלים צ"א) : לֹא יֹאמְרָה לְצַדִּיק כָּל אֶוֹן.
(משלי י"ב) : מִתְּנָה הוּא לִי (מלכים ב' ה') מִדִּבְרֵן
לְמָצוֹא לוֹ עֵלָה : וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ, וְלָמָּה תִּצָּא
זֹאת מִלְּפָנָיו ? הוּא שְׂאֵמֶר דָּוָד : בְּאֲשֶׁר יֵאָמֶר מִשָּׁל
הַקְּדָמוֹנִי : מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע (שמואל א' כ"ד), וּמִשָּׁל
הַקְּדָמוֹנִי הִיא הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא מִשָּׁל הַקְּבִיָּה שְׂדֵהָ
קְדָמוֹנִי שֶׁל עוֹלָם הָיִינוּ אֶתְּרָה תּוֹרָה : מִרְשָׁעִים יֵצֵא
רָשָׁע ? וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ, בְּפֶה הַכְּתוּב מְדַבֵּר,
בְּשׁוֹנֵי כְּנִי אֲדָם, אֶחָד הֵרֵג שׁוֹנֵג וְאֶחָד הֵרֵג מוֹדֵה, וְלֹא
הָיוּ עֲדִים בְּדָבָר שֶׁיַּעֲדִיד, זֶה לֹא נִדְרָה זֶה לֹא נִלָּה
וְהַקְּבִיָּה מִזְמָנָה לְפָנֶיךָ אֶחָד זֶה שְׂדֵהָ בְּמוֹד יוֹשֵׁב
תַּחַת הַסּוּלָם וְזֶה שְׂדֵהָ שׁוֹנֵג עוֹלָה בְּסוּלָם וְנוֹפֵל עַל זֶה
שְׂדֵהָ בְּמוֹד וְהוֹרֵג, וְעֲדִים מְעִידִים עָלָיו וּמַחֲיִיבִים
אוֹתוֹ לְגִלּוֹת, נִמְצָא זֶה שְׂדֵהָ בְּשׁוֹנֵג נוֹלָה, וְזֶה שְׂדֵהָ
בְּמוֹד נִדְרָה : וְשִׁמְתִי לָךְ מָקוֹם, אִם בְּמִדְבָּר שְׂנֵי
שָׁמָּה וְאִי זֶה מָקוֹם קוֹלָטוֹ ? זֶה מִתְּנָה לְיֹדֵה, (מכור

aber auch dagegen läßt sich Manches einwenden ;
jedenfalls hat es die Bedeutung von aufslauern.
Gott fügte es, gleich Ps. 91
es wird es Tanna אלֶיךָ רעה
dir kein Unglück bege-
nen ; Spr. 12 יאונה
לא יאונה : Rön. 2, 5 ; צדיק
5, er sucht eine Ge-
legenheit, einen Vorwand
zum Streit. וְהָאֱלֹהִים אָנָּה
Warum geht dies von
Gott aus ? Das ist es,
was Dawid, Sam. 1,
24, 14 sagt : Es ist ein
altes Gleichniß : „Von
Frevlern kommt Frev-
that ;“ ein altes Gleich-
niß, d. i. die Thora, sie
ist Gleichniß vom Wahl-

spruch Gottes, der von Urbeginn der Welt war. Und wo finden wir
in der Thora, das angeführte alte Sprichwort ? in der Stelle hier :
וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לִידוֹ ; hier ist von zwei Personen die Rede, von welchen die
eine vorzüglich einen Todtschlag verübte, die andere aber unvorzüglich,
beide ohne Zeugen, die erste wurde nicht umgebracht und die letztere
ging nicht in die Verbannung. Da führt sie Gott in einer Herberge
zusammen ; jener Mensch, welcher vorzüglich getödtet, besteigt die Leiter,
fällt auf den ersten und erschlägt ihn, Zeugen bestätigen dies, machen
ihn verantwortlich vor dem Gerichte in die Verbannung zu ziehen.
Jener also, welcher unversehens tödtet, muß doch in Gefangenschaft
gehen, und der wissentlich gemordet hat, wird doch umgebracht. וְשִׁמְתִי
Selbst in der Wüste wird er eine Zuflucht haben, nämlich

er fliehen soll. (14) Wenn aber Jemand frevelt gegen seinen Nächsten, daß er ihn umbringt mit Hinterlist: von meinem Altare sollst du ihn wegnehmen, daß er sterbe. (15) Und der seinen Vater oder seine Mutter

שָׁמָּה: ם (14) וְכִי־יִזְדּוּ אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ
לְהַרְגוֹ בְּעֶרְמָה מֵעַם מִזְבְּחֵי תִּקְוָהוּ
לְמוֹת: ם (15) וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת

רש"י

im Lager der Leviten (מחנה לוי). (14) וכי יזד וכי יזד (14). (מחנה לוי) Wozu wird dies noch hinzugesetzt? Weil es heißt וּמִכָּה אִישׁ, könnte man glauben, man meint auch einen Arzt, der Jemanden aus Versehen, oder einen Gerichtsdiener, der Jemand bei der Geißelung umgebracht, oder wenn ein Vater

יב: (14) וכי יזד. למה נאמר? לפי שנאמר: מִכָּה אִישׁ וּגו'. שומע אני אפילו גוי ורופא שהמית, ושלח בית דין שהמית במלקות ארבעים ודאב המכה את בנו הרב הרוקה את תלמידו, והשונג מיל: וכי יזד ולא שונג על בעדו ולא על גוי. לָהֲרֹגוּ בְּעֶרְמָה ולא שלח בית דין ורופא ורוקה בנו ותלמידו שאף על פי שהם מורדן אין מעדימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורופא לעבוד עבודה תִּקְוָהוּ למוֹת (יובחים קמיו): (16) ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחבירו שהוא פתשלוּמין ולא בְּמִיתָה הוצרך לומר על החובל בְּאָבִיו שהוא בְּמִיתָה וְאִינוּ חַיִּיב אֵלָּא בְּהִכָּה שֵׁשׁ בָּהּ חֲבִירָה (מנהדרין ל"ו): אביו ואמו.

seinen Sohn, ein Lehrer seinen Schüler tödtlich züchtigte, oder wenn soust Jemand unvorsätzlich getödtet hat; daher heißt es וכי יזד. h. er hat es freventlich gethan, aber nicht wenn er es unversehens verübte. לָהֲרֹגוּ Ein Gerichts-Bevollmächtigter, ein Arzt, ein Vater, der seinen Sohn straft, oder wer einen Schüler züchtigt, diese sind vom Verdachte der Versäglichkeit freigesprochen, denn obschon es bei diesem auch mit Bewußtsein geschieht, so ist dennoch jede Hinterlist ausgeschlossen. מֵעַם Wenn es ein Priester ist, und den Dienst am Altare verrichten will, selbst dann sollst du ihm zum Tode führen. (15) וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ Weil er bereits belehrt wurde, daß wer Jemanden verwundet, Schadenersatz zu leisten habe, aber nicht getödtet wird, so wird hier mitgetheilt, wer seinen Vater oder seine Mutter verwundet, der verfällt wohl der Todesstrafe, diese verschuldet er aber nur dann, wenn er durch den Schlag eine Wunde verursacht hat. Entweder den Vater oder die Mutter, מוֹת durch

יומת: (16) וְגִבּוֹ אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא
בְּיָדוֹ מוֹת יוּמָת: ס (17) וּמָכְלָל אָבִיו

gefunden in seiner Hand, soll getödtet werden. (17) Und wer seinen Vater

רש"י

אוּ זה אוּ זה: מוֹת יוּמָת. פֶּתֶק: (16) וְגִבּוֹ אִישׁ
וּמָכְרוֹ. לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּי יִמְצָא אִישׁ גִּבּוֹ
נֶפֶשׁ מֵאֲחֵיו (דברים כד) אֵין לִי אֱלֹא אִישׁ שֶׁגִּבּוֹ
נֶפֶשׁ. אִשָּׁה אוּ טוֹמְטוֹם אוּ אַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁגִּבּוֹ נֶפֶשׁ?
תִּלְמִיד לֹמֵר. וְגִבּוֹ אִישׁ וּמָכְרוֹ. וְלִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן:
וְגִבּוֹ אִישׁ, אֵין לִי אֱלֹא אִישׁ. גִּבּוֹ אִשָּׁה נֶפֶשׁ?
תִּלְמִיד לֹמֵר. וְגִבּוֹ נֶפֶשׁ (שם) לִבְדָּה הוֹצִיָּנוּ שְׁנֵיהֶם
מִה שֶׁחָסַר זֶה נִלְהֶה (סנהדרין פ"ב): וְנִמְצָא בְּיָדוֹ
שֶׁרָאִהוּ עֵדִים שֶׁגִּבּוֹ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְּיָדוֹ קוֹדֶם
מְכִירָה (סנהדרין פ"ד): מוֹת יוּמָת. פֶּתֶק. כָּל מִיתָה
הָאִמְרוּהָ בְּתוֹרָה סָתֵם. חֶנֶק הֵיא וְהַפְסִיק הָעֵינָן וְכָתַב
עוֹד וְגִבּוֹ אִישׁ. בֵּין מִכָּה אָבִיו וְאָמִי לְמַקְלָל אָבִיו.
וְנִרְאָה לִי דִּינִי פְּלוֹנְמָא דְּמִר סָבִיר מְקַשְׁיָנָא הִנָּהוּ
לְקַלְלָהּ. וְמִר סָבִיר לֹא מְקַשְׁיָנָא (סנהדרין שם):
(17) וּמָכְלָל אָבִיו וְאָמִי. לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר:
אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת אָבִיו (ויקרא כ) אֵין לִי

Erdröfflung. (16) וְגִבּוֹ אִישׁ Was besagt
dieser Satz? Weil es
schon M. 5, 24, 7 heißt:
Wenn ein Mann gefun-
den wird, der eine Per-
son stiehlt von seinen
Brüdern, und dort nur
von einem Manne die
Rede ist, so hätten wir
keinen Schriftbeweis für
die Schuld einer Frau,
eines Zwittergeschöpfes
oder eines Androgynos
(Mannweib), welche eine
Person stehlen, darum
heißt es hier: „Wer im-
mer stiehlt.“ Da hier

aber von einem Manne אִישׁ, der gestohlen wird, die Rede ist, welche
Stelle spricht nun für die Schuld desjenigen, der eine Frau stiehlt?
darum heißt es dort: Wer eine Person נֶפֶשׁ stiehlt. Deshalb müssen
die beiden Stellen zur gegenseitigen Ergänzung angeführt werden.
Wenn nämlich Zeugen gesehen haben, daß er einen Men-
schen gestohlen und verkauft hat, und man hat die gestohlene Person
noch vor dem Verkaufe bei ihm (in Hause) gefunden. Durch
מִוֹת יוּמָת. Überall, wo die Schrift schlechtthin eine Todesstrafe
verhängt, ist die Erdröfflung (חֶנֶק) darunter zu verstehen. Die Schrift
bricht hier ab und schaltet ein וְגִבּוֹ אִישׁ zwischen אָבִיו ומָכְרוֹ und
אָבִיו ומָכְרוֹ, ich denke, dies ist die Streitsache zweier Gelehrten, der
eine glaubt, das Schlagen komme dem Fluchen gleich, der Andere
theilt diese Ansicht nicht, siehe Sanhed. 85. (17) וּמָכְלָל אָבִיו וְאָמִי
Wozu wird dies erwähnt? Weil es M. 3, 20, 9 heißt: Jeder Mann,
der seinem Vater flucht; so ist dort nur von einem Manne die Rede,

oder seine Mutter flucht, soll getödtet werden. (18) Und wenn Leute streiten, und es schlägt Einer den Andern mit einem Steine oder mit der Faust, und er stirbt nicht, aber er fällt aufs Lager;

(19) Wenn er aufsteht und wandelt auf der Straße an seinem Stabe, so

וְאִם מוֹת יוֹמָת: ס (18) וְקִי־רִיבֵן
אֲנָשִׁים וְהִקְדֵּא אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ בִּאֶבֶן אוֹ
בְּאֵגֶרֶף וְלֹא יוֹמָת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב:
(19) אִם־יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל־
מִשְׁעָנָהוּ וְנָקָה הַמִּבֵּה בֶּקֶר שִׁבְתּוֹ יָתֵן

ר"ש

wie ist es aber, wenn eine Frau ihrem Vater flucht? daher steht ומקלף איש אשר יקלף? להוציא את הקצקן: מות יומת. במקלה וכל מקום שנאמר דמיו בו. במקלה: ובגין אב לרבים: באבן ידמו אותם דמיהם בהם (ויקרא כ') ובמקלף אביו ואמו נאמר דמיו בו. (ת"כ דרושין): (18) וכי יריבין אנשים. קמה נאמר? לפי שנאמר: עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי איכריהו. אבל שבת דרפוי לא למדנו. לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא): ונפס למשכב. בתרומה: ופול לבמלך. לחולי שמבטלו ממלאכתו: (19) על משענתו. על בריח וכדו. (מכילתא): ונקה המכה. וכי תעלה על הרעף שיהיה זה שלא הרג? אלא למדך. באן שחובשים אותו עד שגורארה אם יתרפא זה. ובן משמעו. בשקם זה הילך על משענתו. אבן נקה המכה. אבל עד שלא יקום זה לא נקה המכה:

דמיו (כ) und bei dem Sage, wer die Eltern flucht, heißt es ebenfalls דמיו (כ) und bei dem Sage, wer die Eltern flucht, heißt es ebenfalls (18) וְכִי יִרִיבֵן אֲנָשִׁים (18) בו. „Auge für Auge, Zahn für Zahn,“ erhellt daraus Weiss, daß man den Schadenersatz für das verlorene Glied zu leisten habe, nicht aber daß auch Zeitverfumnis und Heilungskosten zu vergtten seien, darüber belehrt uns eben der vorliegende Abschnitt. Wie dies Onk. bers. er verfllt dem Nichtsthun, dem Miggange, in eine Krankheit, die ihn von der Arbeit abhält. (19) Er wird sich auf seine Kraft, d. h. auf seine wiedergewonnene Stärke stützen. Wird es denn Jemand in den Sinn kommen, den Menschen umzubringen, der nicht getödtet hat? Allein dies lehrt uns, daß man den Schlger so lange in Haft behält, bis es sich zeigt, ob der Geschlagene geheilt wird. Dies ist auch der Sinn der Schriftworte:

וְרָפָא וְרָפָא: ם שני (20) וְכִי־יִכָּה אִישׁ אֶת־עַבְדּוֹ אוֹ אֶת־אִמָּתוֹ בִּשְׁבֵט וּמָת soll der Schläger frei sein; nur seine Versäumniß soll er erstatten und heilen soll er ihn lassen. (20) Und wenn Jemand seinen Knecht oder seine Magd schlägt mit dem Stocde, und er stirbt unter seiner

רש"י

רק שבתו. בפסל מלאכתו מחמת החולי. אם קמע יד או תלדו. רואין בפסל מלאכתו מחמת החולי כאלו שומר קשואין. שדרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד הנל והוא כבר נתן לו מחמת נקו דמי ידו הנל שגאמר יד תחת יד. הנל תחת הנל: ורפא ירפא. בתרגומו: ישלם שכר הרפא (ביק מיד): (20) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעבד קנעני הקתוב מדבר. או אינו. אלא בעבד? תלמוד לומר: כי בספו הוא. מה בספו קנוי לו עולמית. אף עבד הקנוי לו עולמית: דברי היה בקלל מכה איש ומת? אלא בא הקתוב והוציאן מן הכלל להיות נדון בדין יום או יומים. שאם לא מת תחת ידו ושהה מעט לעת פטור: בשבט. כשיש בו כד לזהמית הקתוב מדבר. או אינו אמרו אין בו כד לזהמית? תלמוד לומר בישראל: ואם באבן יד אשד. ומית בה הבה והלא דברים קל וחומר: מה ישראל חמור אין חייב עליהו אלא אם כן הבהו בדבר שיש בו כד לזהמית. ועל

Wenn Jener auf seinen Stab gestützt herum geht, dann erst wird der Schläger frei. aber nicht früher. רק שבתו. Was er durch die Krankheit versäumte, wenn ihm z. B. die Hand oder der Fuß abgehauen würde, so berechnen wir das Versäumniß durch seine Krankheit in der Weise, als wäre er ein Felsbhüter, denn auch nach überstandener Krankheit ist er doch zu einer andern Handarbeit nicht fähig, das Geld für den Verlust der Hand oder des Fußes aber hat er ihm ja schon bezahlt,

wie es heißt: „Hand um Hand, Fuß um Fuß.“ Nach Dnt. er muß den Arzt (רופא) bezahlen. (20) וכי יכה Die Schrift meint einen Knecht. Sklaven, denn ein hebr. kann hier nicht gemeint sein, weil es heißt: Es ist sein Geld; wie sein Geld sein Besitz ist, so muß es auch der Sklave sein, und ein hebr. Sklave zieht doch nach sechs Jahre oder zum Jubel frei aus. Das heißt ist ja schon in der Stelle ומת איש ומת inbegriffen, worauf ja die Todesstrafe erfolgt? Die Schrift will jedoch den Fall von ימים או יום ausschließen, wenn er nämlich nicht unter seiner Hand gestorben, sondern einen oder zwei Tage noch lebte, ist der Herr frei. Mit dem Stocde meint die Schrift, wenn er ihn mit einem Werkzeuge, das zum Töbten geeignet ist, schlägt. Es kann aber nicht gemeint sein, mit dem, was nicht tödten kann, darum heißt es bei einem Israeliten M. 4,

Hand, so soll es gerächt werden. (21) Jedoch wenn er einen Tag oder zwei Tage am Leben bleibt, soll es nicht gerächt werden, denn es ist sein Geld. (22) Und wenn Leute miteinander zanken,

und sie stoßen ein schwangeres Weib, daß ihr die Kinder abgehen, es entsteht aber sonst kein Unfall, soll er an Geld gestraft werden, so viel ihm aufliegt der Ehemann des Weibes, und er es geben durch

רשי

35, 17: Wer einen Stein, mit welchem man umgebracht werden kann, in die Hand nimmt und Jemanden schlägt; hieraus läßt sich schließen: wenn er bei einem **ישראל**, der noch mehr Rechte genießt, nicht eher zur Strafe gezogen wird, als bis er ihn mit einem zum Töbten geeigneten Dinge geschlagen, und ihn an einem Körperteile verletzt hat, wobei töblicher Ausgang möglich ist, geschweige denn, daß bei einem kanaanit. Sklaven,

der noch weniger Rechte hat, der Herr nicht eher die Todesstrafe erleidet, als bis er ihn mit einem zum töbten geeigneten Werkzeuge geschlagen hat. Nqm ינקם er muß gerächt werden, er wird durch das Schwert hingerichtet, denn es heißt M. 3, 26: Das Schwert, welches rächt. (21) Wenn er auch nur einen Tag noch lebt, so ist der Herr frei, um so gewisser doch wenn er zwei Tage noch lebt? Man meint aber einen Tag, der für zwei gezählt werden kann, nämlich volle 24 Stunden, wobei die Nacht zum zweiten Tage gerechnet wird. **לא יוקם כי כספו הוא** Wenn aber ein Anderer ihn schlägt, wenngleich er noch zwei Tage lebt, ist der Schläger schuldig. (22) **וכי ינצו אנשים** Wenn sich Leute zanken, daß einer den andern schlagen will, der Streich fällt aber zufällig auf

פחת ידו ג' קום ינקם: (21) **אך אם יום או יומים יעמוד** **אוי יומים יעמוד לא ינקם כי כספו הוא: ס**
(22) **וכי ינצו אנשים וינצו אשה הרה וינצו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענוש באשר ישיט עריו בעל האשה ונתן**

אבר שהוא כדאי למות בהצאה וזו עבד הקל לא כל שכן: נקום ינקם. מיתת פיה. וכן הוא אומר: **הרב נוקמת נקם ברת: (21) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם. אם על יום אחד הוא פטור על יומים לא כל שכן? אלא יום שהוא ב' ימים. ואיך? זה מעט לעת (מכילהא): לא יוקם כי כספו הוא. זה אחד שיהיה אף על פי ששעה מעט לעת קודם שמת חייב (22) וכי ינצו אנשים. זה עם זה ונתכונן להכות את חברו הנה את האשה (מכילהא): ונצו. אין גניפה אלא לשון רחיקה והצאה. כמו פן תגוף באבן בנלך (תהלים צ"א) ב' ימים וינצו וינצו (ירמיה י"ג). ולכן נקם (ישעיה ה') ולא יהיה אסון. באשר: ענוש יענוש. לשלם דמי ולדות לבעל. שמין אותם. בזה היתה ראיה למכר בשוק להעלות בדמיה בשביל הדינה: ענוש יענוש. נצו כמו מנעו כמו: וענוש אותו מאד בקת. (דברים כ"ב): כאשר ישיר עליו**

בפללים: (23) ואם אסון יהיה ונתתה
נפש תחת נפש: (24) עין תחת עין שן
תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל:
(25) כויה תחת כויה פצע תחת פצע
um Hand, Fuß um Fuß. (25) Brandmal um Brandmal, Wunde um

die Richter. (23) Wenn
aber ein Unfall entsteht,
so gib Seele um Seele.
(24) Auge um Auge,
Zahn um Zahn, Hand
um Hand, Fuß um Fuß. (25) Brandmal um Brandmal, Wunde um

רשי

וגר כשיתבענו הבעל בבד להשיח עליו עונש על
כך: ונתן. המכה דמי ולדות: במלדים. על פי
הדיינים: (23) ואם אסון יהיה. באשה: ונתתה. נפש
תחת נפש. רבותינו חולקים בדרך. יש אומרים נפש
ממש. ויש אומרים קמץ. אבל לא נפש ממש.
שדמתפון להרוג את זה. והרג את זה. פטור ממיתה
ומשלם ליושיו דמיו. כמו שיהיה נמכר בשוק וסנהדרין
(ע"ס: (24) עין תחת עין. סימא עין חבירו. נתן לו
דמי עינו במה שפחתו דמיו למכור בשוק. וכן כלם
ולא נמילת אבר ממש. כמו שדדשו רבותינו בפרק
החולב (כ"ק פ"ד): (25) כויה תחת כויה. מכות אש:
ועד עקשיו דבר בתכלה שיש בה פחת דמים ועקשיו
בשארן בה פחת דמים אלא צער. כגון כויה בשמור

eine schwangere Frau.
סוף תנוף ננף, ונבסו
ähn. Ps. 91 תנוף, u. a.
das nicht anstoße, u. a.
Der Frau
widerfuhr kein Unglück.
Er muß ge-
straft werden, er bezahlt
das Strafgehalt für den
Verlust der Leibesfrucht
an den Mann, man
schätzt nämlich ab, wie
viel sie in ihrer Schwan-
gerschaft zur Feilbietung
auf dem Markte mehr

werth gewesen wäre. Man erhebt das Strafgehalt von
ihm, gleich M. 5, 22, 19: וענשו אותו Sie bestrafen ihn mit 100
Silberstücken. Wie ihm auferlegen wird der Mann
dieser Frau, wenn er ihn vor Gericht fordert, ihn deshalb bestrafen
zu lassen. ונתן Der Schläger entrichtet das Geld für den Abgang der
Kinder. (23) Nach dem Ausspruche der Richter. (23) ואם אסון יהיה
Wenn der Frau selbst ein Unglück zustoßt. Unsere Ge-
lehrten sind hierin getheilter Meinung: Einige behaupten, es sei
buchstäblich zu nehmen: Person um Person. Andere hingegen meinen,
Geldersatz, er hat es nicht mit dem Leben zu büßen, denn wer einen
umbringen will, und trifft zufällig einen andern, der ist zwar von
der Todesstrafe frei, er muß aber den Erben jeden Preis zahlen, den
der Erschlagene auf dem Markt werth gewesen wäre. (24) עין תחת
עין Wer Jemanden ein Auge blendet, muß ihm so viel als Schaden-
ersatz leisten, als er durch den Verlust seines Auges weniger werth
geworden ist; ebenso bei Verlust anderer Glieder, es bedeutet aber
nicht, daß man dem Thäter das betreffende Glied abnehme. (25) כויה
כויה Brandmal um Brandmal. Bisher war die Rede von Wunden,

Wunde, Beule um Beule.
(26) Und wenn Jemand

חבורה תחת תפורה : ס (26) וקריבה

רשי

durch welche der Beschädigte an Werth eingeblüßt; nun ist die Rede von Wunden, welche bloß Schmerzen verursachen, wobei aber kein Werthverlust ist, wenn z. B. Einer mit einem glühenden Eisen auf die Nägel eines Menschen brennt, so schlägt man ab, wie viel ein Mensch verlangen würde, um einen solchen Schmerz zu ertragen. Eine Wunde, durch welche Blut abfließt, und die das Fleisch aufreißt, je nachdem diese beschaffen ist, folgt die Buße. Wenn sie Werthverlust zur Folge hat, muß er den Schaden er-

על צרתיו. אומרים כמה אדם ביוצא בזה חצה ליטול לזכות מצמצע בך : מצע. היא מכה המצאה דם ששצע את בשרה. נסדרור בלעז (סענוומונדטן מיינע ומונדט), davver הכל לפי מה שהוא אם יש בו פחת דמים נותן גזק ואם גפר למשקב נותן שקבת ורפוי. ובלשון תצער, ומקרא זה יתר הוא ובהחובל דהשו רבותינו לחייב על הצער אפילו במקום גזק שאף על פי שנחתן לו דמי דיו אין פוטרים אותו מן הצער. דומר : הואיל וקנה דיו יש עריו לחתכה בקל מה שצדקה אלא אומרים. יש לו לחתכה כסם שאינו מצמצע כל בך וזה תתכה בברזל וצעריו : חבורה. היא מכה שהדם נצטר בה ואינו יוצא אלא שמארים הבשר בנגוד לשון חבורה : מקא בלעז (מין ומה), Tache, כמו : ונמר חבורותיו. (ירמיה יט) ותרגמו. משקופי לשון חבורה בסוררא בלעז (דחם דכנססנו Battre, vomio battitura, וכן שדופות קדים שקיפן קדים חבורות ברית, וכן על המשקוף. על שם שהדלת נוקש עליו : (26) את עין עברו. בנעני אכל עבר אינו יוצא בשן גען. כמו שאמרנו : לא תצא

setzen, wird er krank, so hat er Versäumnis, Schande und Schmerzen zu bezahlen. Diese Stelle ist eigentlich überflüssig, unsere Lehrer erklären B. Kam. 84, daß auch Schmerzensgelde zu leisten sind, selbst dann, wenn der Schaden ersetzt ist, denn obgleich er ihm z. B. den Verlust einer Hand vergütet hat, können wir ihn dennoch nicht vom Schmerzensgelde lossprechen und sagen, weil er die Hand kaufte, so konnte er sie mit welchem Instrumente immer abnehmen, sondern wir sagen, er hätte sie auf möglichst wenig schmerzhafteste Weise entfernen sollen, er aber hat es mit Eisen vollführt, und ihm dadurch heftige Schmerzen verursacht, daher muß er dies auch bezahlen. חבורה Eine Wunde, worin Blut stockt, nicht abfließt, sondern das umgebende Fleisch röthet. חבורה bedeutet Flecken, ähnl. Jer. 13 משקופי מן חבורה : דער פארדער סיינע פלעקן. דנל. וברס. חבורה מיט חבורה שטראם, עבסו וברס. ער שדופות קדים — שקיפן, vom Ostwind geschlagen; daher heißt auch משקוף Oberschwelle, weil die Thüre darauf schlägt. (26) את עין עברו Des kanaanit. Sklaven, denn ein hebräischer

אִישׁ אֶת־עֵין עֶבְדוֹ אֶרְאֶת־עֵין אִמְתּוֹ
וְשִׁחַתָּהּ לְחֶמְשֵׁי יִשְׁלַחְנָהּ תַּחַת עֵינוֹ :
(27) וְאִם־שֵׁן עֶבְדוֹ אֶרְשֵׁן אִמְתּוֹ יִפֹּל
לְחֶמְשֵׁי יִשְׁלַחְנָהּ תַּחַת שָׁנוֹ : פ
(28) וְכִי־יִגַּח שׁוֹר אֶת־אִישׁ אוֹ אֶת־

Magd ausschlägt, so soll er zur Freiheit ihn entlassen für seinen Zahn. (28) Und wenn ein Ochse stößt einen Mann oder ein Weib, daß

רש"י

כָּצֵאת הָעֵבְרִים : תַּחַת עֵינוֹ. וְכֵן כִּכְד רָאשֵׁי אֲדָרִים
אֲנִיבְעוֹת הָיִים. הַדְּנִילִים. וְכִשְׁמֵי אֲנִים. הַחֲוָסִים
וְרָאשׁ הַבָּיָה שְׂדֵהוּ גִיד הָאָמָה ? וְלִמָּה נֶאֱמַר שֵׁן וְעֵין ?
שָׁם נֶאֱמַר עֵין וְלֹא נֶאֱמַר שֵׁן. הֵיחָיו אָמַר : מִה עֵין
שֶׁנֶּבְרָא עָמּוּ. אִךְ כָּל שֶׁנֶּבְרָא עָמּוּ. הָיִי שֵׁן לֹא נֶבְרָא
עָמּוּ : וְאִם נֶאֱמַר שֵׁן. לֹא נֶאֱמַר עֵין. הֵיחָיו אָמַר ?
אֲמִלּוֹ שֵׁן חִינוּק שֵׁשׁ לֹה הַלִּסְחָן. לִפְנֵי נֶאֱמַר עֵין
(מְכִלְתָּא) : (28) וְכִי יִגַּח שׁוֹר. אַחֵר שׁוֹר וְאַחֵר כֶּד
בְּחֶמֶד וְחָיָה וְעוֹף אֶלֶּא שְׂדֵהוּ הַתְּנוּב בְּדוֹחָה (כִּי כִד
מְכִלְתָּא) : וְלֹא יֵאבֵד אֵת בְּשׂוֹר. מִשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר מְכִל
יִפֹּל הַשׁוֹר. אִינוּ יוֹדַע שְׂדֵהוּ נִבְלָה. וְנִבְלָה אֲסִידָה
בְּאִבְלָה. אֶלֶּא מִה חֵל וְלֹא יֵאבֵד אֵת בְּשׂוֹר ? שָׁמָּה
שְׂדֵהוּ. רָאֵר שֶׁנֶּבְרָא דִּינוּ אֲסִיד בְּאִבְלָה : בְּדִנְהָ

geht. doch durch Verlust
des Auges oder des Zah-
nes frei aus, wie es bei
לא תצא כצאת העבדים
erklärt ward. תחת עינו
Dies gilt auch von den
24 Hauptgliedern, und
zw. von den Fingern der
Hände und Füße, den
beiden Ohren, der Nase
und dem männl. Gliede.
Warum ist hier Zahn
und Auge erwähnt?
Wäre nur vom Auge
allein die Rede, so könnte

man glauben, man vergilt nur für das Auge, weil es gleich mit zur Welt gebracht wird, und somit nur für alle jene Glieder, welche mit-
geboren werden, der Zahn aber wird nicht mitgeboren, dieser wäre
sonach nicht inbegriffen. Wäre wieder vom Zahn allein die Rede, und
nicht auch vom Auge, so hätte man meinen können, selbst für den
Zahn eines Kindes, der wieder nachwächst, daher steht עין Auge,
ebenso für alles, was keinen natürlichen Erfsatz hat. (28) וְכִי יִגַּח שׁוֹר
Wenn ein Ochse stößt, gleichviel, ob ein Ochse, andere Thiere,
oder Vögel; die Schrift spricht nur von vorkommenden Fällen. וְלֹא
Sobald es heißt: man soll den Ochsen steinigen, weiß
ich ja, daß er als gefallenes Thier zum Genuße verboten ist; was
bedeutet also וְלֹא יֵאבֵד אֵת בְּשׂוֹר? Es wird damit das Verbot ausgesprochen,
das Fleisch zu genießen, für den Fall, daß er nach gefällten Richter-
spruche zum Steinigen, geschlachtet wird; aber auch zur sonstigen
Nutznießung ist er verboten, weil es heißt וְכִי יִגַּח שׁוֹר וְכַעֲל הַשׁוֹר נָקִי d. h. er ist

נפשו ככל אשר יושט עליו: (31) או
בן ינה או בת ינה כמשפט הזה יעשה
לו: (32) אם עבד ינה השור או אמה
בסוף שלשים שקלים יתן לאדניו
והשור יסקל: (33) וכי יפתח איש בור

Seele, ganz so viel, wie
ihm aufgelegt wird. (31)
Oder er stößt einen Sohn,
oder er stößt eine Tochter,
nach diesem Rechte soll
ihm geschehen. (32) Wenn
einen Knecht der Däse
stößt, oder eine Magd,

so soll er dreißig Schekel Silber seinem Herrn geben, und der Däse
gesteinigt werden. (33) Und wenn Jemand eine Grube öffnet,

רש"י

אם פקד תלדה לשון אשר זה משפטו. שישתו
עליו ביד פס: ונתן פדיו נפשו. דמי נזק. דברי
רבי ישמעאל. רצו אומר דמי מוץ (ביק כז מ):
(31) או בן ינה. בן שדוא קסן: או בת. שדוא
קסנה: לסי שגאמר: והמית איש או אשה. כול
אינו חייב אלא על הגדולים. פל: או בן ינה וגו'
לחייב על הקטנים. גדולים (מכילתא): (32) אם עבד
או אמה. בנעניים (מכילתא): שלשים שקלים יתן
גידת הנתיב הוא. בין שדוא שדא אלה זמין בין
שאינו שדא. אלא דבר השקל משקלו ד' והובים
שדם חצי אונקיא למשקל השקל של קולוניא:
(33) וכי יפתח איש בור. שדוא מוכסה ויגלו: או כי

אם כסף תלוה 22, 24
daß du Geld leihst (es
ist Pflicht), auch hier
ist es Pflicht, daß ihm
das Gericht ein Lösegeld
auferlege. ונתן פדיו נפשו
er soll geben im Ver-
hältniß des Beschädigten,
so R. Jischmael, Rabbi
Akiba hingegen versteht
darunter im Verhältniß
des Beschädigers. (31)
או בן ינה Einem Sohn,
der noch klein ist; או בת

oder eine Tochter, die noch klein ist; weil es heißt: Er tödtet einen
Mann oder eine Frau, so könnte man daraus schließen, er hat nur
dann zu büßen, wenn er erwachsene Menschen stößt, deshalb heißt
es בן ינה או בת ינה daß er für Unmündige ebenso wie für Erwachsene straf-
fällig wird. (32) אם עבד או אמה einen Knecht oder eine Magd. שלשים
Soviel hat die Schrift festgesetzt, ob er tausend Sus werth
war, oder nur einen Denar; der שקל wiegt vier Goldgulden, was
nach der gesetzmäßigen Röllner Mark (= $1\frac{1}{2}$ Münzpfund = 8 Unzen =
16 Loth), eine halbe Unze ausmacht. (33) וכי יפתח איש בור Die

oder wenn Jemand eine Grube gräbt und sie nicht zudeckt, und es fällt ein Ochs oder ein Esel hinein. (34) So

soll wer Schuld ist an der Grube es bezahlen; Geld soll er dem Herrn erstatten, und das todte Thier bleibe sein.

רש"י

Grube war früher zugedeckt, und er öffnete sie wieder. או כי יכרה Wenn man schon für das Öffnen straffällig wird, wird man es für das Graben doch gewiß? Es lehrt aber, daß wenn Einer nach dem Andern gräbt, da wird der zweite straffällig. ולא יכסנו Hat er sie aber zugedeckt, so ist er frei; die Schrift spricht nur von Graben auf einem öffentlichen Plage.

יכרה. למה נאמר? אם על הפתיחה חייב על הכרירה לא בר שפן; אלא לזכור כוונה. אחר כוונה שהוא חייב (בכ נ"א): ולא יכסנו. הא אם נסדו פסור ובחוסר ברשות הרבים דבר הקטוב. (בכ נ"ד): שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שובל מקום שנאמר: שור או חמור אנו למידן אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך. מה להלן כל בהמה וחיה בשור, שהרי נאמר במקום אחר, וכל בהמה אף באן כל בהמה וחיה בשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא פלים. וקל נ"ב: (34) בעל הבור. בעל התקלה אף על פי שאין הבור שלו שעשאו ברשות הרבים עשאו הקטוב בעליו

So auch wenn andere Thiere beschädigt werden; denn überall wo es heißt שור וחמור sind darunter alle Arten Thiere zu verstehen. Ebenso steht M. 2, 23, 12 beim Sabbath, שורך וחמורך, worunter auch andere Thiere zu verstehen sind, denn es heißt ja das. 20, 10 בהמתך; וכל בהמתך שור וחמור; sollen nur Menschen oder leblose Dinge ausschließen. (34) Der am Unfalle Schuldtragende. Obwohl die Grube nicht sein Eigenthum ist, da er sie auf einem öffentl. Plage gemacht hat, so wird er doch als Inhaber betrachtet und ist verpflichtet, jeden Schaden zu ersetzen. ישיב כסף ישיב bedeutet, man könne an Geldes Statt auch mit Anderem, selbst mit Kleie bezahlen. ויהיה לו das todte Stück gehört ihm, dem Be-

לָדָם: ׀ (35) וְכִי־יִגַּח שׁוֹר־אִישׁ אֶת־שׁוֹר
רֵעֵהוּ וָמָת וּמָכְרוּ אֶת־הַשׁוֹר הַחַי וְחָצוּ

daß er stirbt: so sollen sie den lebendigen Ochsen verkaufen und das

רש"י

הַחַיִּים עָלָיו בְּנִקְיוֹ: כִּסָּף יֵשֵׁב לְבַעְלָיו. יָשִׁיב
לְרֵבּוּחַ שָׂדֶה כִּסָּף וְאִסְלָד סִבְיָן (ב"ק ו') הֵמָּה הַיָּדֵה
ז'. לְנִזְק: וְשִׁמְיָן אֶת הַנִּבְלָה וְנוֹסְלָה בְּדָמִים וּבְשָׂרָם
לֹא הַמִּזְק עָלֶיהָ תַּשְׁלֹמִי נִקּוּ (מכילתא ב"ק ו'):
(35) וְכִי יִגַּח. וְחֹף בֵּין בְּקָרְיוֹ בֵּין בְּנוֹסָה בֵּין בְּרִגְלָה
בֵּין שְׁשֻׁבּוֹ בְּשִׁדְּיוֹ בֵּין בְּכֶלֶד בְּנִסְיָה הֵם שְׂאֵן נִסְיָה
אֵלָּא לְשׁוֹן מָכָה: שׁוֹר אִישׁ. שׁוֹר שֶׁל אִישׁ: וּמָכְרוּ
אֶת הַשׁוֹר וְנָר. בְּשָׂרִים הַתְּחִיב מְדַבֵּר. שׁוֹר שָׂדֶה
מֵאֲחָם שְׂדֵמִית שׁוֹר שָׂדֶה מֵאֲחָם בֵּין שְׂדֵמִי בִלְדָה שָׂדֶה
הַרְבֵּה בֵּין שְׂדֵמִי שָׂדֶה מֵעַם בְּשֻׁבְלָה זֶה חָצִי הַחַי וְחָצִי
הַמֵּת זֶה חָצִי הַחַי וְחָצִי הַמֵּת. (נִמְצָא כָּל אֶחָד מִסְּבִד
חָצִי נִזְק שֶׁהוּקִיָּה הַמִּיתָה. לְמַדְנֵי שֶׁהֵם מַשְׁלֵם חָצִי
נִזְק. שְׂמֵן הַשְּׂוִי אֲחֵה לְמַד. לְשֹׂאֲנֵי שְׂוִי. כִּי דִין
הֵם לְשֵׁלֶם חָצִי נִזְק לֹא פְחֻת וְלֹא יִתֵּר. אוּ יְכוּז אֶף
בְּשֹׂאֲנֵי שְׂוִי בְּרִמְדָּה בְּשָׂרֵי חַיִּים אֲמֵר הַתְּחִיב וְחָצוּ

(35) Und wenn der Ochse
eines Mannes stößt den
Ochsen eines Andern,
daß er stirbt: so sollen sie den lebendigen Ochsen verkaufen und das

schädigten. Man schätzt
das gefallene Vieh, wel-
ches dieser für einen
Theil des Geldes nimmt,
und der Schadenstifter
zahlt ihm den Rest da-
rauf. (35) וכי יגח עי-
נרלי, ob er ihn mit
den Hörnern stößt, oder
mit dem Körper, oder
mit den Zähnen beißt,
dies heißt alles verkaufen,
נכר איש. Der
Ochse eines Mannes.
Wenn sie
beide gleichen Werth ha-
ben; wenn z. B. ein

Ochs im Werthe von 200 Sus einen andern von denselben Werth
gestoßen hat, so nimmt Jeder, ob das Gefallene nun mehr oder
weniger werth ist, die Hälfte des Schadens, welchen die Tödtung
verursachen, zu tragen. Hieraus erhellt, daß ein תם, den halben
Schaden ersetzt; denn von den Gleichwerthigen, schließen wir auf die
Ungleichwerthigen; der תם ersetzt den halben Schaden, nicht mehr
und nicht weniger, denn wollte man annehmen, sie müßten selbst,
wenn die Thiere von ungleichem Werthe sind, das Geld unter einander
theilen, so würde oft der Schadenstifter noch gewinnen, wenn nämlich
der gefallene Ochs zum Verlaufe mehr werth wäre, als der stoßende,
und die Schrift wird doch gewiß nicht zu Gunsten des Schadenstifters
sprechen, so daß er noch gewinnen soll! Oft könnte wieder der Fall
eintreten, daß der Beschädigte noch mehr erhielt, als der Schaden
betrug; wenn z. B. die Hälfte des stoßenden Ochsen mehr werth
wäre, als der ganze gefallene. Wollte man so entscheiden, müßte zu-
weilen ein תם mehr zahlen, als ein מועד; die Rede ist daher sicher
nur von gleichwerthigen Thieren, und dies lehrt, daß ein תם blos
den halben Schadenersatz bekommen soll, denn schätzt man das ge-
fallene Vieh, und von dem was dieses durch die Tödtung an Werth

Selb dafür theilen, und auch den todtten sollen sie theilen. (36) Oder ist es bekannt geworden, daß es ein stößiger

Ochse ist von gestern und ehegestern, und sein Herr wollte ihn nicht hüten, so soll er bezahlen einen Ochsen um den Ochsen,

רש"י

verlor, die Hälfte und nichts mehr. Warum die Schrift diesen Ausdruck braucht und nicht sagt: er bezahlte die Hälfte? Um zu lehren, daß ein Thier nur vor seinem Leibwerthe bezahlt: Wenn nämlich der Stoßende selbst gefallen ist, so kann der Beschädigte nur das gefallene Stück für sich beanspruchen, und wenn es für den halben Schaden nicht hinreicht, so hat er den Verlust zu tragen. Oder: wenn ein Ochse, der 100 Sus werth ist,

einen Ochsen, welcher 500 Sus werth ist, gestoßen hat, so kann der Verlustträger bloß den Ochsen nehmen, denn bei einem Thiere ist sein Eigner nicht gehalten, von seinem besten Vermögen zu bezahlen. (36) Oder war dieser Ochse kein Thier, sondern es ist bekannt, daß es ein stößiger Ochse ist, insofern er schon dreimal gestoßen hat. **שלם שלם** den ganzen Verlust. **והמת יהיה לו** das getödtete gehört dem Verlustträger, welchem der Beschädigte mit Einrechnung des

אם שניהם אם אחת בן פגמים שהמוק משחט הרבה
בשהגבלה שנה למכר לזכרים הרבה יותר מדמי שור
המוק ואי אפשר שיאמר הכותב שיהיה המוק נשפר
או פגמים שהגזק נוסף הרבה יותר מדמי גזק שלם
שהצי די שור המוק שוין יותר מכל די שור הגזק.
ואם אחת בן דרי הם חמור מנעדר על כרחך לא
דבר הכותב אלא בשוין. ולמדך שהתם משלם חצי
גזק וכן השוין תלמוד לשוין שוין שהמשלם חצי
גזק. שוין לו את הגבלה ומה ששחתו דמיו בשביל
המידה. נוסף חצי הפיחת חולקה. ולמה אמר הכותב
בדשון הזה. ולא אמר שלם חצי? ללמד שוין
התם משלם אלא כגוסם. ואם נגח ונת אין גזק נוסף
אלא הגבלה. ואם אינה מנעדר לחצי גזק יפסיד או
שור שורה מנה שנגח שור שורה חמש מאות זה. אינו
נוסף אלא את השור שלא נתחייב התם לחייב את
בעליו שלם מן העלילה (ב"ק כ"ו): (36) או נודע. או

תחת השור והמת יהיה לו: ס (87) כי
ינגב איש שור או־שה ומבחו או מברו
חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע
צאן תחת השה:
כב (1) אם במחתרת ימצא הנגב

und der todte bleibe sein.
(87) Wenn Jemand stiehlt
einen Ochsen oder ein
Lamm, und schlachtet es,
oder verkauft es, so soll
er fünf Stück Rindvieh
bezahlen um den Ochsen,
und vier Stück kleines
Vieh um das Lamm.

22. (1) Wenn beim Einbruche der Dieb betroffen wird und er wird

רש"י

לא היה הם אלא נודע כי שור נגב הוא היום ומתמל
שלשום. הרי נ' גניחות: שלם ישלם שור. גזק שלם:
המת היה לו. גניק ועליו ישלם המזק עד
שישלם גזק כל גזקו: (87) חמשה בקר וגו'. אמר
ר יוחנן בן זכאי: חס המקום על פבורן של בריית.
שור שהולך ברגליו ולא נתבנה בו הנגב לנושא על
כתפו משלם ה': שה שנושא על כתפו משלם ה':
הואיל ונתבנה בו. אר"מ. בא וראה כמה גדולה
פחה של מלאכה שור שבמלו ממלאכתו ה': שה
שלא במלו ממלאכתו ה': תחת השור תחת השה.
שנאן הכתוב. לומר שאין מרת תשלומי ד' וה' נהנת
אלא בשור ושה בלבד (כ"מ ס"ז):

כב (1) אם במחתרת. פשהה חתור את היד
(מנהדין ס"ז): אין לו דמים אין זו רציחה.
הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה. אם בא
להרגו השכם להרגו. וה' להרגו בא. שררי ידע

totden Thieres den gan-
zen Schaden ersetzt. (37)
חמשה ח. Jochanan
b. Satai bemerkt: Gott
berücksichtigt die Ehre
eines jeden Menschen;
für einen Ochsen, der
selbst gehen kann, und
der Dieb durch das Tra-
gen desselben sich nicht
erniedrigt, zahlt er fünf-
fach; für ein Lamm hin-
gegen nur vierfach,
weil er sich dabei er-
niedrigt. R. Meir sagt:
komme und sieh, wie sehr

die Arbeitskraft angesehen ist! Für einen Ochsen, den man von der
Arbeit abhielt, ist fünffach, für ein Lamm, bei welchem dies nicht
der Fall ist, nur vierfach zu zahlen. תחת השור — תחת השה. Diese
Wiederholung zeigt an, daß das Ausmaß der vier- und fünffachen
Bezahlung ausschließlich nur bei einem Ochsen und einem Lamm
Geltung hat.

22. (1) Während des Einbruches. אם במחתרת. Ist
es nicht als Mordthat anzusehen, weil der Einbrecher als ein schon
vorher dem Tode Verfallener angesehen wird; dies bedeutet dir:
„Wenn dich Jemand umbringen will, komme ihm zuvor und tödte
ihn.“ Dieser Einbrecher kam doch sicher mit dem Entschlusse, dich

geschlagen, daß er stirbt, so ist feinetwegen keine Blutschuld. (2) Wenn die Sonne aufgegangen war über ihm, so ist Blutschuld feinetwegen. Bezahlen muß er, wenn er nichts hat, so soll er verkauft werden wegen seines Diebstahls. (3) Wenn in seiner Hand das Gestoahlene,

הִדְּבָה וְנָתַתְּ אֵין לוֹ דָּמִים : (2) אִם-זָרְחָה
הַשָּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלֹם יִשְׁלֹם אִם-
אֵין לוֹ וְנִמְכָּר בְּגֻגְבָתוֹ : (3) אִם-הִמְצָא

רש"י

umzubringen, da er weiß, daß Niemand sich zurückhält und ruhig zusteht, wenn man ihm seines Vermögens berauben will, folglich ist er gewiß auf einen Mord vorbereitet, wenn der Eigentümer sich ihm widersetzen sollte! (2) אִם אֵין זִיז וְזָרְחָה עָלָיו Ist ein bildlicher Ausdruck, d. heißt wenn es so klar ist, wie die Sonne, die den Frieden der Welt bedeutet, daß er dir gegenüber Friede halten wird; wenn du fest überzeugt bist, daß er keinen Mord be-

הוא שאין אדם מעמד עצמו ורואה שגומלין קמוץ ושוחק, לסיק על מרת בן בא. שאם יעמוד בעל המון בנגדו ידענו: (2) אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמין משל. אם ברור לו הדבר שיש לו שלום עמו בשמש היה שהוא שלום בעולם. כך פשוט לו שאינו בא לזרזו אפי' יעמוד בעל המון בנגדו. בנז אב החותר לגנוב קמוץ הבן. בידוע שדחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נקשות. (מכילתא וסנהדרין שם): דמים לו. בתי הוא חשוב ורציחה היא אם יזרזנו בעל הבית: שלום ישלם. הנגב קמוץ שנגב. ואינו חייב מיתה. ואוקלוס שחרים: ואם עניא דסהריא נקלת עליה. דקח לו שיעור אחרת. דומר שאם מצאנוהו עדים קדים ששבא בעל הבית וקשבה בעל הבית נגדו היתרו בו שלא יזרזנו דמים לו. חייב עליו. אם יזרזנו. שמאחר שיש רואים לו. אין הנגב היה בא על עסקי נקשות. ולא יזרזו את בעל המון: (3) אם המצא תמצא. ברשותו. שלא

absichtigt, auch dann nicht, wenn der Eigner sich widersetzen sollte, wie zum Beispiel ein Vater, der den Einbruch bei seinem Sohne begeht, es ist allgemein bekannt, daß die väterliche Liebe für sein Kind keinen Mordgedanken aufkommen läßt. Dieser Einbrecher heißt kein dem Tode Verfallener und es wird als Mord betrachtet, wenn ihn der Eigentümer umbringt. שלום ישלם Der Dieb muß bezahlen, was er gestohlen hat, er ist aber nicht des Todes schuldig. Dnf. aber überseht: Wenn die Augen der Zeugen auf ihn fallen, wenn Zeugen ihn getrocknen haben, bevor der Eigentümer sich gezeigt, und als der Herr des Hauses kam, warnten sie denselben davor, ihn umzubringen, wenn er es dennoch gethan, so hat er feinetwegen eine Blutschuld; denn sobald Zuschauer da sind, ist zu schließen, daß der Dieb keinen Mordversuch gewagt hätte. (3) In seinem

תִּמְצֵא בְּדֹדוֹ הַנִּגְבָּה מִשּׁוֹר עַד-חֲמֹר
עַד-שֶׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלֹם: ׀ ׀ שְׁלִישִׁי
(4) כִּי יִבְעֵר אִישׁ שָׂדֶה אֲרֻכָּם וְשָׂלַח
אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֵר בְּשָׂדֶה אֲחֵר מִיֵּטֵב
שָׂדֶהוּ וּמִיֵּטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלֹם: ׀ ׀ (5) כִּי

und es weidet im Felde eines Andern, so soll er mit dem Besten seines Feldes und dem Besten seines Weinbergs bezahlen. (5) Wenn

רש"י

מִכָּה וְלֹא מִכָּר: מִשּׁוֹר עַד חֲמֹר. כָּל דָּבָר בְּבִלְבָּל
מִשְׁלֹמִי בְּכָל בֵּין שֵׁשׁ בּו רֵחַ חַיִּים בֵּין שְׁאֵץ בּו
רֵחַ חַיִּים. שְׁדֵרִי גָאֵר בְּמִקְרָא אֲחֵר. עַל שֶׁהָעַל
שְׁלֵמָה עַל כָּל אֲבֵרָה יִשְׁלֹם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ (בִּכְּ מִיב):
חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלֹם. וְלֹא יִשְׁלֹם לֹא מִתֵּם. אֲלֵא חַיִּים.
אוּ רְמֵי חַיִּים (מִכְלֵחַ): (4) כִּי יִבְעֵר אֶת בְּעִירוֹ וּבְעֵר.
כָּלֵם לְשׁוֹן בְּהֵמָה. כְּמוֹ: אֲנִיחֵנוּ וּבְעִירָנוּ: כִּי יִבְעֵר.
מִלֵּךְ בְּהֵמָתָיו בְּשָׂדֶה וְהָם שֶׁל תְּבִירוֹ וְיִזְק אוֹתוֹ
בְּאֶחָת מִשְׁתֵּי אֲלֵה אוּ בְשִׁלֹּחַ בְּעִירָה אוּ בְּבִיעֵר.
וּפִשְׁטוֹ רְבֹתֵינוּ שְׁלֹחַ הוּא גִּנְקֵי מִדֶּרֶךְ כִּי רָגַל
וּבְעֵר הוּא גִּנְקֵי הַשֵּׁן הָאֲבֵלֶת וּמִבְּעֵרָתָהּ. (בִּכְּ מִיב):
בְּשָׂדֶה אֲחֵר. בְּשָׂדֶה שֶׁל אִישׁ אֲחֵר: מִיֵּטֵב שְׁדֵהוּ
יִשְׁלֹם. שְׁמִין אֶת הַגִּנְקֵי וְאֵם כָּא לְשֵׁלֵם לוֹ קֶרֶקֶע
דְּמֵי גִנְקֵי. יִשְׁלֹם לוֹ מִמִּיֵּטֵב שְׁדֵהוּ. אִם הָיָה גִנְקֵי
סִלְעַ יִתֵּן לוֹ שְׂדֵה סִלְעַ מְעִדִּית שֵׁשׁ לוֹ לְמִדָּה
הַבְּתוּב שְׁדֵהוּ גִנְקֵי שְׁמִין דָּהֵם בְּעִדִּית (בִּכְּ מִיב):
(6) כִּי תִצֵּא אִשׁ אֲחֵרָה מִעֲצָמָה: וּמִצָּדָה קִרְיָם.

sei es ein Ochse, oder
Esel, oder Lamm leben-
dig gefunden wird, so
soll er zweifach bezahlen.
(4) Wenn Jemand ab-
weiden läßt ein Feld,
oder einen Weinberg,
daß er fortließ sein Vieh

Gebiete; er hat das Vieh
weder geschlachtet, noch
verkauft. Misor עד חמור
Für jedes Entwendete
zahlt er doppelt, es sei
ein lebender oder leblo-
ser Gegenstand, denn es
heißt ja W. 8: für Lamm
oder Kleid, bei jedem
verlorenen Gegenstand
soll er zweifach bezahlen.
חיים שנים ישלם Zwei
lebendige muß er bezah-
len, keine todtten, oder
auch den Werth für zwei
lebendige. (4) כי יבער איש
und בער, alle diese
Ausdrücke bedeute: Vieh,
ähnll. M. 4, 20: אנוחנו
Er führt כי יבער ובעירנו

sein Vieh auf fremde Felder und Weingärten, und beschädigt dieselben
entweder durch Zertreten oder Abweiden. Nach dem Talm. bedeutet
weder die Beschädigung durch das Zertreten, den das Vieh durch Abstreifen verursacht. In das
Feld eines Andern. Man schätzt den Schaden;
will man diesen mit einem Grundstücke bezahlen, so soll er ihn mit
einem der besten seiner Felder bezahlen; betrug der Schaden einen
Sela, so muß er ihm den gleichen Werth von dem Besten, das er
besitzt geben. Die Schrift lehrt, daß jeder Schadenersatz nach den besten
Feldern abgeschätzt wird. (5) Auch wenn es von selbst

Feuer auskommt und ergreift Dornen, und es wird verzehrt ein Garbenhaufen, oder das stehende Getreide, oder das Feld, so soll es bezahlen, der den Brand angezündet hatte. (6) Wenn Jemand seinem Nächsten Geld oder Geräthe gibt, zu verwahren und es wird gestohlen aus dem

Hause des Mannes, wenn der Dieb gefunden wird, so soll er zweifach bezahlen. (7) Wenn der Dieb nicht gefunden wird, so soll der Hausherr hintreten zu den Richtern, daß er seine Hand nicht gelegt an die Sache seines Nächsten. (8) Über jede Sache der Veruntreuung, über

רש"י

ausbrach. קוצים Disteln. Es fraß an Disteln bis es zu Garbenhaufen oder stehender Saat gelangte. או השדה Er ergreift ein Ackerfeld, wodurch dieses umpflügt werden muß. שלם ישלם Obgleich er es in seinem Hause angezündet hat, und es von selbst um sich griff durch die Disteln, die es traf, muß

er doch den Schaden bezahlen, weil er seine Glut nicht gehütet, daß sie keinen Schaden anrichte. (6) Nach seiner Aussage. Der Dieb muß sie dann dem Eigner zweifach bezahlen. (7) Wenn er falsch geschworen hat, wenn nämlich Zeugen aussagen, daß er selbst es gestohlen hat, und die Richter

תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גרש או תפמה או השדה או המבעיר אתה בערה: ש (6) פיייתן איש אלרעהו כסף ארבלים לשמר וננב מבית האיש אם ימצא הננב ישלם שנים: (7) אם לא ימצא הננב ונקרב בעלה הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו: (8) על

קדונים בלעז: Chardons (ריסטון) ונאכל גרש. שליחה בקוצים עד שהגיעה לגרש או לקמה המחוברת בקרקע: או השדה: שליחה את ידו הצדק לגד אותה פעם שניה: שלם המבעיר. אם על פי שהצדק בתוך שלו והוא תצא מצומה על ידי קוצים שמצאה חייב לשלם. לפי שלא שמר את נחלתו. שלא תצא ותזיק: (6) וננב מבית האיש. לפי דבריו: אם ימצא הננב ישלם. הננב שנים רבעלים (כך מ"ט): (7) אם לא ימצא הננב ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב אל הדיוקן לרין עם זה ולישבע לו שלא שלח ידו בשלו: (8) על כל דבר פשע. שמיצא שקר בשבועתו

zähle zweifach seinem Nächsten. (9) Wenn jemand seinem Nächsten gibt einen Esel, oder einen Ochsen, oder ein Lamm, oder irgend Vieh zu verwahren, und es stirbt oder wird zerissen oder wird weggetrieben, und niemand sieht es;

(10) Ein Eid beim Ewigen sei dann zwischen Beiden, daß er nicht seine Hand gelegt an die Sache seines Nächsten, und der Eigentümer nimmt es und jener bezahlt nichts. (11) Wenn es aber von ihm wegge-

רש"י

zeigt an, daß ihm nicht eher ein Schwur zuerkannt wird, als bis er theilweise eingestanden hat und sagt: so und so viel bin ich dir schuldig, das Uebrige hat man mir gestohlen. (9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור איש אל רעהו חמור או שור Der vorhergehende Absatz handelt von Einem, der eine Sache unentgeltlich aufbewahrt hat, daher ist er, wenn sie gestohlen

wurde keinen Ersatz schuldig, wie es dort heißt: Es wird gestohlen aus dem Hause dieses Mannes, wenn der Dieb nicht entdeckt wird, so tritt der Hausherr vor die Richter, um den Eid zu leisten, woraus zu ersehen ist, daß er durch diese Eidesleistung frei wird. Dieser Abschnitt aber spricht von Einem, der für Lohn etwas aufbewahrt, ein solcher wird nicht frei, wenn die anvertraute Sache gestohlen wird, wie es B. 11 heißt: Wenn es ihm gestohlen wird, so muß er es bezahlen; anders verhält es sich bei Zufällen: wenn es von selbst gefallen oder beschädigt oder gewaltsam von Räubern weggeführt wurde, und Niemand es sah, um es bezeugen zu können. (10) So muß er schwören, daß es so ist, wie er gesagt hat, daß er zu eigenen Zwecken nicht Hand daran gelegt, denn wenn er es für sich verwendet hätte, und dann ein Unfall dem Thiere zugefallen wäre, so müßte er diesen Unfall entschädigen. ולקח Der

שנים לרעהו: ס (9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שדה וכד' בהמה לשומר ומת או נשבר או נשבה אין ראיה: (10) שבועת ה' יהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם: (11) ואם נגב יגב

(9) כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פ' שדה ראשונה נאמרה בשומר חנם. לפיכך פטר בו את הנגב. כמו שכתוב ונגב מבית האיש אם לא ימצא הנגב ונקרב בעל הבית לשבועה. למדת. שמוטט עצמו בשבועה זו ופ' שדה זו אמורה בשומר שכר. לפיכך אינו פטור אם נגב. כמו שכתוב: אם נגב יגב מעמו ישלם. אבל על האדם פנוי. מת מעצמו או נשבר או נשבה בחזקה עד יד' לסטים ואין ראיה שיעיד בדרך: (10) שבועת ה' תהיה. ישבע. שכן הוא כדבריו. והוא לא שלח ביד להשחמש בה לעצמו. שאם שלח בה יד ואחר כך האנסה חייב באונסים. (כ"מ צ"ד): ולקח בעליו. השבועה: ולא

מֵעֵמוּ יִשְׁלֹם לְבָעָלָיו: (12) אִם-טָרַף
יִטְרֹף יִבְיֵאוּ עַד הַטְרֵפָה לֹא יִשְׁלֹם: פ'
(13) וְכִי-יִשְׁאַר אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבֵּר
אֶרְמָת בְּעָלָיו אֵין-עֵמוּ שְׁלֹם יִשְׁלֹם:
(14) אִם-בְּעָלָיו עֵמוּ לֹא יִשְׁלֹם אִם-שָׂכִיר

stohlen wird, so muß er es dem Eigenthümer bezahlen. (12) Wenn es zerrissen wird, so soll er es als Zeugniß bringen; das Zerriffene muß er nicht bezahlen. (13) Und wenns Jemand entlehnt

von seinem Nächsten, und es wird zerrissen oder stirbt: war der Eigenthümer nicht dabei, so soll er es bezahlen. (14) Wenn der Eigenthümer dabei war, bezahlt er nichts; wenn es ein Miethling war,

רש"י

יִשְׁלֹם. לוֹ הַשּׂוֹמֵר בָּלֵם: (12) אִם טָרַף יִטְרֹף. עַל
יְדֵי חֵיהַ רָעָה: יִבְיֵאוּ עַד. יָבִיא עֲדִים שְׁטָרְקָה בְּאוֹנֵם
וְסִמּוֹ: הַטְרֵפָה לֹא יִשְׁלֹם. אֵינוֹ אוֹמֵר, מִטְרָה לֹא
יִשְׁלֹם אֲלָא הַטְרֵפָה. יֵשׁ טְרָפָה שֶׁהוּא מִשְׁלֹם. וְיֵשׁ
טְרָפָה שֶׁאֵינוֹ מִשְׁלֹם. מִטְרַת חֲתוּל וְשׁוּעָל וְנִמְרָה
מִשְׁלֹם. מִטְרַת זָבִי, אֵין רֵדוּב. וְנִחַשׁ, אֵינוֹ מִשְׁלֹם.
וְיֵמִי לְחֹשֶׁף לְדוֹן בֶּן? שְׂכִיר כְּתוּב, וְיָמָּה אוֹ נִשְׁבֵּר אוֹ
נִשְׁבֵּה, מֵהַ מִיתָה, שְׂאֵין יָכוֹל לְהַצִּיל, אֵין שָׂכִיר
וְשִׁבְיָה שְׂאֵין יָכוֹל לְהַצִּיל: (13) וְכִי יִשְׁאֹל, בָּא לְדַמּוֹ
עַל הַשּׂוֹאֵל שְׂתִּיבֵי בְּאוֹנֵסָן: בְּעָלָיו אֵין עֵמוּ. אִם
בְּעָלָיו שֶׁל שׂוֹר, אֵינוֹ עִם הַשּׂוֹאֵל בְּמַלְאכָתוֹ (כִּי מִ)
צִיר: (14) אִם בְּעָלָיו עֵמוּ. בֵּין שֶׁהוּא בְּאוֹתָהּ מַלְאכָה
בֵּין שֶׁהוּא בְּמַלְאכָה אַחֶרֶת הֵיא עֵמוּ בְּשַׁעַת שְׂאֵלָה.
אֵינוֹ צִירָה לְהִיחַת עֵמוּ בְּשַׁעַת שְׂבִירָה וְיָמָּה (כִּי מִ)
שֵׁם: אִם שָׂכִיר הוּא. אִם הַשּׂוֹר אֵינוֹ שְׂוֹאֵל אֲלָא

Eigenthümer anerkennt den Schwur. ולא ישלם. וְיֵשׁ
Der Hüter braucht gar nichts zu zahlen. (12) אם
אם (12) Wenn es durch ein wildes Thier zerrissen wurde, muß er Zeugen bringen, daß es ohne sein Verschulden zerrissen wurde, und er ist strafflos. ולא ישלם.
Es steht nicht טרפה ein Verlegtes, sondern טרפה
das Verlegte, es gibt nämlich טרפה-Fälle, wo er zahlen muß, und Fälle, wo er nicht zu

bezahlen braucht; was z. B. durch eine Rabe, einen Fuchs oder einen Marder zerrissen wird, bezahlt er, was aber ein Wolf, Löwe, Bär oder eine Schlange zerreißt, zahlt er nicht. Was berechtigt dich so zu urtheilen? weil es heißt: Wenn es stirbt, oder es wird verlegt oder weggetrieben, so wie man nun vom Tode sich nicht retten kann, so muß auch das Verlegen oder das Wegtreiben derart sein, daß kein Retten möglich war. (13) וְכִי יִשְׁאֹל Dies lehrt, wer etwas entlehnt, muß auch für alle Schäden einstehen. Wenn der Eigenthümer des Ochsen nicht bei der Arbeit anwesend ist. (14) אם בְּעָלָיו עֵמוּ Wenn der Eigenthümer bei der Arbeit anwesend ist, sobald er beim Verleihen anwesend, so braucht er gerade nicht anwesend zu sein bei der Verlegung oder beim Verenden. הוא אם שָׂכִיר Wenn der Ochse

gehts in feinen Miethlon ein. (15) Und wenn Jemand verführt eine Jungfrau, die noch nicht verlobt ist, und liegt bei ihr: so soll er sie sich zum Weibe erkaufen. (16) Wenn ihr Vater

sich weigert, sie ihm zu geben, so soll er Geld darwägen nach dem Kaufpreis der Jungfrauen. (17) Eine Zauberin sollst du nicht leben

רש"י

nicht geliehen, sondern gemiethet ist, so ist er um den Miethpreis zum Miether gekommen, und nicht leihweise, somit ist die Verwendung desselben doch nicht umsonst, weil er doch Miethslohn entrichtet, daher wird das Thier nicht als geliehen betrachtet, so daß er auch für Unfälle haften mußte. Es ist unbestimmt, ob er wie שומר oder שומר שכיר zu beurtheilen sei, darüber sind die israel. Weisen getheilte An-

הוא בא בשכרו: ס (15) וכי יפתה איש בתולה אשר לא-ארשה ושכב עמה מהר ימחרנה לו לאשה: (16) אם-מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמחר הבתולת: ס (17) מבשפה לא תחיה:

שכור, בא בשכרו ליד השכיר הזה ולא בשאלה. ואין כל הנאה שלו. שדרי על ידי שכרו נשתמש. ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין. ולא פירש מה דינו אם בשומר הנם אי בשומר שכר. לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל. שוכר פיצר משלם. רבי מאיר אומר בשומר הנם. רבי יהודה אומר בשומר שכר: (15) וכי יפתה מדבר על לבה עד ששומעת לו: וכן תרנונו: ארי ישרל, שדול בשלון ארמי כסתוי בשלון עברי. מהר ימחרנה. וסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו שזאת לה כתיובה וישאנה: (16) כמחר הבתולת. שהוא קצוב נ' כסף אצל התוסס את הבתולה. ושוכב עמה באונס שנאמר ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף (דברים כ"ב): (17) מבשפה לא תחיה. אלא תוקת בבית דין ואחד זכרים ואחד נקבות. אלא שדבר הכתוב בדורה:

sicht: R. Meir meint, er zahle, wie Einer, der umsonst hütet, R. Jehuda meint, wie Einer, der für Lohn hütet. (15) וכי יפתה שדל ארי מחר ימחרנה לו לאשה. bis sie einwilligte; so auch Unkelos שדל ארי מחר ימחרנה לו לאשה. wie סתרי im Hebräischen überreden. Er muß ihr eine Morgengabe festsetzen, d. h. er muß ihr wie der Mann seiner Ehefrau eine כתובה (Ehevertrag) ausfertigen und sie dann zur Frau nehmen. (16) כמחר הבתולת Was fünfzig Silberstücke beträgt, wer nämlich ein jungfräuliches Mädchen gewaltsam schwächt, denn so heißt es M. 5, 22, 29: Der Mann muß dem Vater dieses Mädchens fünfzig Silberstücke geben. (17) מבשפה לא תחיה Sie soll durch das Gericht umgebracht werden, es ist gleichviel, ob Männer oder Weiber Zauberei treiben, die Schrift spricht vom gewöhnlichen Falle, מבשפה weiblich, weil gewöhnlich Weiber der Zauberei ergeben

18) בְּלִשְׁכָּב עַם־בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת : ס

19) זָבַח לְאֱלֹהִים יָהֳרָם בְּלִמִּי לַיהוָה

opfert den Göttern außer den Zweigen allein, soll verbannt wer-

lassen. (18) Wer bei einem Vieh liegt, soll getödtet werden. (19) Wer da

רשי

שְׁהֵנָשִׁים מַעֲוִיּוֹת מְכַשְׁמוֹת (סנהדרין ס"ב) :
 19) לאלהים. לע"א אלו הן נקוד אלהים (הלמד
 בעצמו). הן צריך לפרש ולכתוב: אחרים. עכשו
 שאמר לאלהים. אין צריך לפרש אחרים, שכל למד
 וביית המשמש פראש התיבה, אם נקודה בחקף.
 כגון למלך למדרי לעיר צריך לפרש לאיזה מלך.
 לאיזה מדבר, לאיזה עיר וכן: למלכים ולעיר
 בחיריק צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש כל
 מלכים במשמע, וכן: לאלהים, כל אלהים במשמע.
 אפילו קודש אבל בשהוא נקודה פתח. כמו: למלך.
 למדרי לעיר נודע באיזה מלך, מדבר, וכן לעיר.
 נודע באיזה עיר, מדבר, וכן לאלהים. לאותן
 שהודתם עליהם במקום אחר ביצא בו: אין במו

find. (19) Zum לאלהים Zum
 Götzendienst; wäre es
 mit Bere לאלהים punktirt,
 so müßte nachher אחרים
 folgen, bei jedem כ, ל,
 und כ, welches vor das
 Hauptwort gesetzt und
 mit Chatuf (שוא) punktirt
 wird, muß ein Wort fol-
 gen, wie z. B. bei לעיר,
 למדבר, muß die
 Erklärung folgen, welchen
 König, welche Wüste,
 oder welche Stadt man
 meint; ebenso in der

Mehrzahl, לרנלים, למלכים, das ל mit Chirif, hier muß angegeben werden, welche Könige usw. gemeint sind; wird dies nicht erklärt, dann wären alle Könige darunter verstanden, auch לאלהים alle Gottheiten, selbst den wahren Gott mitbegriffen; wird aber das Wort mit Patach punktirt, wie in למלך, לעיר, so ist als bekannt vorausgesetzt, von welchem Könige, von welcher Wüste und von welcher Stadt die Rede ist. לאלהים Bezieht sich hier auf die Götter, vor welchen ich sie an einer andere Stelle verwarnet habe. Desgl. Ps. 86, 8: אין כמך באלהים: weil nichts erklärt folgt, ist es mit Patach (eig. Ramez) punktirt. יהרם soll getödtet werden. Warum steht יהרם? die Todesstrafe wird doch schon M. 5, 17, 5 bestimmt: Du sollst diesen Mann oder diese Frau hinausführen; weil aber nicht ausdrücklich angegeben wird, welche Anbetungsweise gemeint ist, so hätte man glauben können, jeder Götzendienst ist mit dem Tode zu bestrafen, daher: זוכה לאלהים, d. h. so wie das Schlachten ein Dienst ist, welcher im Innern des Tempels inbegriffen, z. B. Räuchern,

den. (20) Und einen Fremdling sollst du nicht übervorthellen und ihn nicht drängen; denn Fremdlinge waret ihr im Lande Mizrajim. (21)

רש"י

Guthopfer bringen, und man verwirkt das Leben, nur wenn man Ähnliches, ob es üblich oder nicht üblich, zu Ehren eines Götzgen gethan hat; auf anderweitige Dienstverrichtungen aber, wie z. B. Auskehren, Niederbücken, Umarmen, Küssen folgt keine Todesstrafe, er hat jedoch gegen ein göttl. Verbot gehandelt. (20) Du sollst nicht mit Worten kränken, tונה gleich Jes. 49, 26: והאכלתי את מוניך בשם ich werde deine Unterdrücker ihr eigenes Fleisch verzehren lassen.

Durch Schädigung feines Vermögens. Und tלחצנו Wenn du ihn hart behandelst, so kann er auch dich mit dem Vorwurfe kränken: Auch du bist fremder Herkunft. „Fehler, die dir anhaften, darfst du keinem Andern vorwerfen.“ גר Ist ein Solcher, der nicht im Lande geboren wurde, sondern aus einem andern Lande kam, um sich da zeitweilig aufzuhalten. (21) כל אלמנה ויתום Das Verbot zu quälen bezieht sich auf jeden Menschen, die Schrift betont aber gerade Wittwen und Waisen deshalb, weil diese gewöhn-

בְּאֵרֶם (תהלים פ"ו) לִפִּי שֶׁלֹא פִדְשׁ הוֹצֵרָה לִינְקֹד פֶּתַח: יְהוּרִם. לִמָּה נֶאֱמַר יְהוּרִם? הֲלֹא כָּבֹד נֶאֱמָרָה בּוֹ מִיתָה בְּמָקוֹם אֲחֵר: וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא וְנָוִי (דברים י"ו) אֶלָּא לִפִּי שֶׁלֹא פִדְשׁ עַל אוֹתָהּ עֲבֹדָה הֵיב מִיתָה, שֶׁלֹא תֹאמַר, כָּל עֲבֹדוֹת בְּמִיתָה, כֹּא וּפִדְשׁ לָךְ בָּאֵן, וְזָבַח לְאֱלֹהִים, לֹא־מֵךְ לָךְ, מֵה וְזָבַחָה וְעֲבֹדָה הַנַּעֲשִׂית בְּפָנִים לְשָׁמַיִם, אִם אֲנִי מִרְבֵּה הַמִּקְטִיר וְהַמְנַסֵּף שָׁהֵן עֲבֹדוֹת בְּפָנִים, וְהַיְבִים עֲלֵיהֶם לְכָל עֵץ בֵּין שְׁדֵרְבָה לְעֵבְרָה, כִּכָּר בֵּין שְׁאֵן וְרֵבָה לְעֵבְרָה, כִּכָּר, אֲבָל שְׁאֵר עֲבֹדוֹת, כִּנּוּן הַמִּכְבָּד וְהַמְרָבִיץ, וְהַמְנַסֵּף, וְהַמְנַשֵּׁק אֵינוֹ בְּמִיתָה אֶלָּא כְּאֻתָּהּ: (20) וְגַר לֹא תוֹנֶה, אוֹנָאת דְּבָרִים קוֹנְטְרַאִירִיר בְּלֻעַץ Contraier (אִישׁ וְחֻרְטָטִין כְּבֹאִירִיגִטִין) כְּמוֹ: וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת מוֹנֵךְ אֶת בְּשָׂרֶם (ישעיה מ"ט) וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ, בְּגֻלַּת כְּמוֹן: כִּי גֵרִים הֵייתֶם, אִם הוֹנֵתוּ, אִם הוּא יָכוֹל לְהוֹנֵתְךָ וְלֹא־מֵךְ לָךְ, אִם אֵתָה מְגֵרִים בָּאתָ, מִוֹם שָׂבָךְ אִל תֹּאמַר לְחִבְיָךְ, כָּל לְשׁוֹן גַּר, אִדָּם שֶׁלֹא נֹלָךְ בְּאוֹתָהּ מְדֻנֶּה, אֶלָּא כֹּא מְדֻנֶּה אֲתָרָה לְגֹר שָׁם: (21) כָּל אֲלֻמְנָה וְיֹתוֹם לֹא תַעֲנֹן.

אֶלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תַעֲנוּן: (22) אִם־עֲנָה
תַּעֲנֶה אֹתוֹ כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע
אֲשָׁמַע צַעֲקָתוֹ: (23) וְהָרָה אִפִּי וְהָרַגְתִּי
אֶתְכֶם בְּחֶרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֶלְמָנוֹת
וּבְנֵיכֶם יְתוֹמִים: פ
(24) אִם־כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֶנִי

Reine Wittwe oder Waife
sollt ihr bedrücken. (22)
Wenn du ihn bedrückst,
gewiß, wenn er zu mir
schreiet, so erhöre ich sein
Geschrei. (23) Und ent-
brennen wird mein Zorn,
und ich werde euch um-
bringen mit dem Schwer-
te, daß eure Weiber

Wittwen werden, und eure Kinder Waifen. (24) Wenn du Geld
leihst meinem Volke, dem Armen neben dir, so sollst du nicht sein

רשי

הוא הדין לכל אדם אלא שדבר הכתוב בזה, לפי
שהם חששו פח ודבר מצוי לענותם: (22) עם ענה
תענה אותו. הרי זה מקרא קציר. גזם ולא פירש
עונשו. כמו: לכן כל הדין קץ. גם ולא פירש עונשו.
אף באן אם ענה תענה אותו לשון גזם. כלמר
סוף ליטול את שלך למה. כי אם צעק יצעק אלי
וגו': (23) והיו נשיכם אלמנות. משמע שנאמר
והרגתי אתכם. אני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם
יתומים. אלא הרי זו קללה אחרת שהיו הנשים
צרות קאלמנות חיות שלא היו עדים למיתת
בעליהן וההינה אסורות להקשא והבנים היו
יתומים. שלא ייחוס בית דין ליד לבנים אביהם.
רשי שאין יודעים אם מתו אם נשבו: (24) אם כסף
תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר. כל אם ואם

lich schwach, und leicht
zu bedrücken sind. (22)
am Dieser Satz
ist abgefürzt, er droht
und spricht die Strafe
nicht aus, wie: Wer
Kajin umbringt . . , ohne
daß die Strafe damit be-
stimmt wird; so auch
hier: Wenn du ihn be-
drücken wirst . . . , so
wirst du endlich der
Strafe nicht entgehen,
wenn er zu mir auf
schreien wird. (23) והיו

Sobald es heißt: Ich werde euch durch das Schwert
umkommen lassen, weiß man doch schon, daß die Frauen Wittwen
und die Kinder Waifen werden? Dies deutet aber auf einen besondern
Fluch hin, die Frauen werden als Wittwen von Männern, die noch
leben, eingeschlossen bleiben; oder es werden keine Zeugen für den
Tod der Männer vorhanden sein, und sie werden dadurch keine andere
Ehe eingehen dürfen. Die Kinder werden Waifen sein, das Gericht
wird sie zur Besitzergreifung des väterlichen Vermögens nicht zulassen,
weil man nicht wissen wird, ob die Väter gestorben oder gefangen
sind. (24) א אם כסף תלוה R. Zischmael bemerkt, wo אם in der Thora
steht, ist es bedingungsweise zu nehmen, drei ausgenommen, hier ist
es Pflicht, Geld zu leihen. עמי Zwischen deinem und einem andern

gegen ihn, wie ein Schuldbherr; ihr sollt ihm nicht Zinsen auflegen. (25) Wenn du pfändest das Kleid deines Nächsten, bis zum Untergange der

עמך לא-תהיה לו פנשה לא-תשימו
עליו נשך: (25) אם-תבדל תחבל שלמת
העך עד-בא השמש תשיבנו לו:

Sonne mußt du es ihm zurückgeben.

רשי

Volke Angehörigen, genießt Ersterer das Vorrecht, zwischen einem Reichen und einem Armen, hat der Arme den Vorzug; bei heimischen und fremden Armen sind Erstere vorzuziehen, und der Gedanke ist: Wenn du Geld leihst, sollst du es eher einem meines Volkes leihen, als einem Heiden; und welchem aus meinem Volke? dem Armen. Und welchen Armen? der in deiner Stadt wohnt. Nach Unde-

שפתוך לשוח חוץ מ' זה אחר מהן (ב"מ קיד):
את עמי. עמי וגברי עמי קודם. עמי העשיר. עמי
קודם. עמי ערך ועמי עד אחרת. עמי ערך קודמן
(ב"מ קיד) זה משמעו: אם פסח תלך את עמי
תלכו ולא לגברי. ולאידה מעמי: את העני
ולאידה עמי לאתו שעמך. קבר אחר את
העני שלא תהנה בו מנהג ביון גדול
שהוא עמי: את העני עמך. הו' מסתכל בעצמך כאלו
אתה העני: לא תהיה לו כנושה. לא תבדענו בחוקך.
אם אתה ידע שאין לו אל תהי דומה עליו כאילו
הלויתו. ברומר לא תכלימו: נשך. רבית שהיא
כנשיכת נחש שנושך הפורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש.
ומתאם הוא מכעצב ונוסח עד קרקרה. כך רבית אינו
מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו קמון
הרבית: עוב חבל תחבל. כל לשון חבלה אינו
משכון בשעת הלוואה אלא שמשכנן את הלווה

ren bedeutet **עמי** an, du darfst ihn nicht verächtlich behandeln, wenn du ihm leihst, denn er ist von meinem Volke. Du mußt dich betrachten, als wärest du selbst der Arme. Du sollst es von ihm nicht mit Strenge fordern, wenn du weißt, daß er nichts hat; mache ihm keine Vorstellungen, daß du es ihm nur geliehen hast, d. h. du sollst ihn nicht beschämen. **נשך** Zins, eigentlich, Biß, weil er wie ein Schlangenbiß (**נשך**) ist, der im Fuße eine kaum fühlbare Wunde macht, die dann aber aufschwillt und den ganzen Körper bis zum Scheitel angreift; ebenso so sind die Zinsen, die anfänglich nicht merkbar, dann aber hoch auflaufen und viel Vermögen verschlingen. (25) **אם חבל תחבל** Ist nicht das Pfand, das man beim Leihen nimmt, sondern das, welches man dem Schuldner erst dann abpfändet, wenn der Zahlungs-Termin verstrichen ist, und er nicht gezahlt hat. **חבל** Doppelt; wie oft muß die Pflicht (der Rückerstattung des Pfandes) geübt werden? Gott sprach: Wie viel bist du mir doch schuldig! dein Leben liegt ja in meiner Hand;

(26) כי הוא כסותה לְבָדָהּ הוּא שְׂמֹכֶתוֹ
לְעָרוֹ בָּמָה יִשְׁכַּב וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי
וְשָׁמַעְתִּי כִּי־תִנּוֹן אֲנִי: ס רביעי (27) אֲדַהֵם
לֹא תִכְבְּדָהּ וְנָשִׂיא בַעֲמֻדָה לֹא תֵאָדָר:
(28) מִלֵּאֲתָהּ וְדַמְעָהּ לֹא תֵאָחֵז בְּכוֹר

Richtern sollst du nicht fluchen, auch einen Fürsten in deinem Volke nicht verfluchen. (28) Deine Füße und dein Maß halte nicht auf; den

רשי

בְּשִׁמְנֵי הַזֶּמֶן וְאֵינוֹ מוֹרַע. הַבּוֹר תַּחְבוּרִי בְּכָל יָדָה
בְּתַכְלֵהָ עַד כְּמָה תַעֲמִים? אִמָּר הַקְבִּי: בָּמָה אֲתָה
חַיִּיב לִי? וְהָרִי נִשְׁפָּה עוֹלָה אֲצִלִּי כֹל אָמֵשׁ וְאִמֵּשׁ
וְנִתְּנָה דִין וּמִתְחַיֶּבֶת לִפְנֵי וְאֵנִי מִחֻדָּה לָךְ. אִמָּר
אֲתָה מוֹל וְהַשֶּׁבַע. עַד בֹּא הַשֶּׁשֶׁשׁ תִּשְׁכַּבְנוּ לוֹ. כֹּל
הַיּוֹם תִּשְׁכַּבְנוּ לוֹ עַד בּוֹ הַשֶּׁשֶׁשׁ וּבְכֹא הַשֶּׁשֶׁשׁ תַּחְבוּרִי
וְתִסְלְנוּ עַד שְׁכַבָּה בְּכָר שֶׁל מָחָר וּבְכֹסֶת יוֹם הַבְּתִיב
מִדְּבַר שֶׁאֵין צִדִּיק לָהּ בְּלֵילָהּ. (מְכִילָתָא.) (26) הוּא
כְּסוּתוֹ. וְזוֹ טָלִית: שְׂמֹלָתוֹ. וְזוֹ חִלּוֹק: בָּמָה יִשְׁכַּב.
לְדוֹת אֵת הַמַּעַע: (27) אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל. הָרִי וְזוֹ
אֲדוּרָה לְבִרְכַת הַשֶּׁשׁ. וְאֲדוּרָה לְקַלֵּל הָרִי (סְנֵהֲרִין
סִי: (28) מִלֵּאֲתָהּ. חוֹבָה הַמִּשְׁלָח עֲלֶיךָ בְּשִׁתְחַלְמָלָה
תְּבוֹאָתָהּ לְהַתְבַּשֵּׁל וְהֵם בְּכוֹרִים: וְדַמְעָה. הַתְרוּמָה
וְאֵנִי יִדְעַע מִהוּ דְשׁוֹן דְּמַע: לֹא תֵאָחֵז. לֹא תִשְׁנֶה סִדֵּר

du empfiehlt deine Seele
abendlich schuld beladen
meinem Schutze, und ich
gebe sie dir wieder des
Morgens zurück; thue
auch du ein Gleiches!
nimm das Pfand (woran
gleichsam sein Leben
hängt) und gibt es immer
wieder und wieder zu-
rück! עד בא השמש Den
ganzen Tag mußt du es
ihm lassen, bis die Sonne
untergeht, nachher kannst
du es wieder nehmen, bis
der Morgen des folgenden

Tages anbricht. Die Hebe ist hier von einem Tagkleide, welches man bei Nacht nicht braucht. (26) כי היא כסותו Sein Oberkleid, sein Unterkleid, das Hemd. במה ישכב D. i. das Bett. (27) אלהים לא תקלל D. i. ein Verbot, Gott zu lästern oder dem Richter zu fluchen. (28) מלאתך Die Pflicht, die dir obliegt, sobald deine Früchte voll-
reif werden, nämlich die Erstlinge. ודמעך D. i. die Hebe: Wie
zu dieser Bedeutung gekommen, verstehe ich nicht. לא תאחר Du
sollst die Ordnung ihrer Abgabe nicht verändern, das früher zu Ent-
richtende nicht später geben oder umgekehrt; man soll nicht die Hebe
früher als die Erstlinge, oder den Zehnten vor der Hebe absondern.
בניך Ihn um fünf Selaim von dem Rothen auszulösen; obwohl

Erstgeborenen deiner Söhne sollst du mir geben. (29) Also sollst du thun mit deinem Ochsen, mit deinem Kleinvieh: sieben Tage bleibe es bei seiner Mutter, am achten

Tag sollst du es mir geben. (30) Und heilige Leute sollt ihr mir sein, und Fleisch von einem auf dem Felde zerrissenen Vieh

רש"י

dies bereits andern Ortes Kap. 13, 2 befohlen ist, will dies noch hinzufügen: So sollst du auch mit deinen Rindern und Schafen thun; sowie der Erstgeborene des Menschen erst nach dreißig Tagen ausgelöst wird, wie es M. 4, 18, 16 heißt: Und seine Lösung geschehe, wenn es einen Monat alt ist, ebenso soll man das Erstgeborene des Kleinviehes dreißig Tage bei sich behalten und es erst dann dem Priester geben. (29)

D. i. eine Mahnung an den Priester, es zu Opfern vor dem achten Tage nicht zu nehmen, weil es nicht die gesetzliche Zeit erreicht hat. Daraus könnte man entnehmen, die Pflicht sei schon am achten Tag, deswegen heißt es hier שמיני und an anderer Stelle M. 3, 22, 27: מיום השמיני והלאה, so wie es dort vom achten Tage an und weiter tauglich, wohlgefällig ist, ebenso ist es hier der Fall; und der Sinn ist der: am achten Tage kannst du es dem Priester geben, (doch darf dies auch später geschehen). (30) Wenn ihr euch heilig und vom Genuße verbotener Speisen (נבלות וטרפות) fern halten werdet, seid ihr mir geweiht, wo nicht, seid ihr nicht die Meinen. Auch wenn es zu Hause zerrissen wird, darf man es nicht essen, die Schrift erwähnt nur den gewöhnlich vorkom-

בניך תתן לי: (29) בן-תעשה לשךך
יצאנה שבעת ימים יהיה עם-אמו
ביום השמיני תתנו לי: (30) ואנשי-
קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה

ה'רש"י לתן את המוקדם ולהקדים את המאוחר
שלא יקדים תרומה לבכורים ובשער לתרומה: בכור
בנד תתן לי. לקדשו בחמש סלעים מן הכהן: והלא
כבר צוה עליו במקום אחר? אלא כדי לסמוך לו: בן
תעשה לשךך מה בכור אדם לאחר ר' יום פודהו
שנאמר: ופרויו מן חדש תפדה (במדבר כ"ב) אף
בכור בהמה דקה משפל בו ל' יום ואחר כך נותנו
לכהן: (29) שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אהדה
לכהן. שאם בא למחר את קרבנו לא ימה קדם
שמונה לפי שהוא מחוסר זמן: ביום השמיני תתנו לי.
יכול דא חובה לכו ביום. נאמר באן שמיני ונאמר
להלן ויום השמיני והלאה ודעה (ויקרא כ"ב) מה
שמיני האמור להלן להבשיר משמיני ולהלן אף
שמיני האמור באן להבשיר משמיני ולהלן וכן משמע
וביום השמיני אהיה רשאי ליתנו לי (מכילתא): (30)
ואנשי קדש תהיו לי. אם אתם קדושים ופרושים

לא תאכלו לכלב תשליכון אתו: ס
כג (1) לא תשא שמע שוא אל-
 תשת ידך עם רשע להיות עד חמס:

dem Bösewicht, um ein Zeuge zur Gewaltthat zu sein.

רש"י

משקוצי נבלות ומרסות: הרי אתה שלי. ואם לאו
 אינכם שלי: ובשר כשדה מרסה. אף בבית בן
 אלא שדבר הכתוב בהוזה מקום שדרך בזהמות
 ליתר (מכילתא) וכן: כי בשדה מאפה (דברים כ"ט)
 וכן אשר לא יהיה טהור מקרה לילה (דברים כ"ט)
 הוא הדין למקרה יום. אלא שדבר הכתוב בהוזה.
 יבשר דתליש מן הדין חייא. בשר שנחלש על ידי
 מרסה ואם אי ארי מן חיה פשרה או מבהמה פשרה
 בחיה: לכלב תשליכון אותו. אף הוא ככלב או
 אינו אלא כלב כמשמעו? תל בבניה: או מכור
 לנכרי קין למרסה שמונת בקר הנאות. אם בן
 מה ת"ר לבלב? ללמדך שדפכל נכד ממנו וללמדך
 הכתוב שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שוכר כל
 ברה. שגא' וכלב בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו
 (שמות י"א) אמר הקב"ה תנו לו שקרו (מכילתא):
כג (1) לא תשא שמע שוא. פתרונו: לא תקביל
 שמע דשקר אודרה למקבל לשון הרע ולדיין

nicht essen; dem Hunde
 sollt ihr es vorwerfen.

23. (1) Sprich nicht
 aus ein falsches Gericht,
 biete nicht deine Hand
 Gewaltthat zu sein.

men den Fall, weil wenn
 das Vieh zerrissen wird,
 dies zumeist auf dem
 Felde geschieht. Des-
 gleichen M. 5, 23, 11:
 Es wird nicht rein sein,
 wegen eines nächtlichen
 Zufalles; dasselbe kann
 ja auch bei Tage sich
 ereignen? allein die
 Schrift nimmt Ort und
 Zeit der meisten derarti-
 ger Fälle an. Auch Onk.
 übers. es; ובשר תליש מן
 חייא Fleisch, welches
 abgerissen wurde durch
 einen Wolf oder Löwen,
 von einem Thiere oder
 Vieh, welches man essen

darf, ob zu Hause, oder auf dem Felde, heißt מרסה אתו. Dies will uns lehren, daß jede andere Nutznießung davon erlaubt ist. Es ist gerade nicht buchstäblich zu nehmen, es nur dem Hunde vorzuwerfen, da es von dem gefallenen Thiere M. 5, 14, 21 heißt: Man darf es auch an einen Fremden verkaufen. Warum heißt es aber ausdrücklich לכלב? Dies lehrt uns, daß Gott keinem Geschöpfe den Lohn vorenthält, denn bei dem Auszuge der Israeliten aus Egypten heißt es: Kein Hund regte seine Zunge; daher befahl Gott, ihm dafür diesen Lohn zu geben.

23. (1) Wie Onk. übers. Du sollst keine falschen
 Berichte annehmen; dies verbietet uns Verleumdungen anzunehmen,
 und dem Richter, daß er keine Partei vernehmen soll, ohne Beisein
 der Gegenpartei. אל תשת ידך עם רשע Verbietet Jedem, der an

(2) Folge nicht der Menge
zum Bösen; und sage

(2) לֹא-תִהְיֶה אַחֲרֵי-דָבָר לְרַעַת וְלֹא-

רמז"ל

einem Menschen eine falsche Forderung stellt, zuzufichern, ihm als falscher Zeuge dienen zu wollen. (2) **לא תהיה אחר רבים** Diese Stelle hat viele Auslegungen im Talmud, die aber mit dem Wortlaute nicht übereinstimmen, sie entnehmen hieraus, daß man durch die Mehrheitsstimmen eines Richters Niemanden verurtheilen dürfe. Den Schlußsatz dieses Verses erklären sie also: **אחרי רבים להטות** Wenn zwei Stimmen für Schuldigsprechung mehr da sind, als für Freispre-

שלא ישמע דברי בעל דין. עד שבא בעל דין חברו אל תשת ירך עם רשע, המוצע את חברו חביבת שער שהבטחתו להיות לו עד חכם: (א) לא תהיה אחרי רבים לרעות. יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל: אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אסונו. מפאן דרשו. שאין מסין לחובה בהנצרות היין אחד, וסוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות שאם יש שנים מחייבין יותר על המוצין, הסה הדין על סיהם לחובה, וברדני נפשות הפתוב מדבר ואמצע המקרא דרשו. לא תענה על ריב, על רב. שאין חולקין על מוסלא שבפד. לפיכך מתחילין ברדני נפשות מן הצד לקצנים שבהן שואלין תחילה שיאמרו את העצם (מנהדרין מ) ולפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא: לא תהיה אחרי רבים לרעות לחייב מיתה בשביל היין אחד שצדו מחייבין על המוצין ולא תענה על הרב לנשות מדבריו. ולפי שהוא חסר יוד דרשו בו כן: אחרי רבים לחטות. יש רבים שאמה נוסה אחריהם. ואימתי? בזמן שהן שנים המכריעין

chung, so soll man nach der Mehrheit urtheilen: Dieser ganze Vers handelt von Todesstrafen. Die Mitte dieses Verses wird in folgender Weise commentirt: **וְעַל רֹב** wie **וְעַל רֹב** d. h. man darf dem Vornehmsten im Gericht nicht widerstreiten, darum wird bei Todesurtheilen von der Seite abzustimmen angefangen; die minder Angeesehenen werden zuerst um ihre Meinung befragt; demnach hat dieser Vers folgenden Sinn: Folge nicht der Menge zu Bösen, um ein Todesurtheil mit Majorität von nur einer richterlichen Stimme zu fällen. Du sollst nicht widerstreiten dem Vornehmsten im Gerichte, **(עַל רֹב)**, um von seinem Ausspruche abzuweichen. Dies wird aus **וְעַל רֹב** gefolgert, weil darin das **י** fehlt. **אֲחֵרֵי רַבִּים לְהוֹטֵר** Es gibt eine Mehrheit, nach welcher du dich richten mußt, wenn nämlich die Schuldigsprechenden um zwei mehr sind, als die Freisprechenden. Nach dem Ausspruche **לְרַעֲיָת רַבִּים אֲחֵרֵי** ist es doch selbstverständlich, daß man zum Guten der Majorität folgen müsse, voraus die Gelehrten folgern, daß man bei Urtheile über Leben und Tod schon auf Grund der Aussage eines Zeugen freisprechen entscheide, der Schuld spruch aber nur auf Grund der Aussage zweier Zeugen gefallt

תענה על־יב לַנִּטָּת אַחֲרֵי רַבִּים
לְהִטָּת: (8) וְדָל לֹא תִהְיֶה בְּרִיבוֹ: 8
(4) כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבָה אוֹ חֲמֹר תַּעֲנֶה
הַיֹּשֵׁב תִּשְׁכַּנּוּ לוֹ: 8 (5) כִּי־תִרְאֶה
חֲמֹר שֶׁנֶּאֱדָר רַבִּין תַּחַת מִשְׁאוֹ וְחֹדְלָתָ

Ochsen deines Feindes oder seinen Esel, der irre geht, so bringe ihn demselben zurück. (5) Wenn du siehst den Esel deines Hassers erliegend unter seiner Last, und du wolltest absteigen, sie ihm zu

רש"י

במחויבן יותר מן המוכין: ומשמע שגא' לא תהיה
אחרי רבים לדעות, שומע אני אבל היה עמהם
לשובה מפאן אמרו דיני נפשות על פי אחד לזכות
ועל פי שנים לחובה, ואנקלוס תרגם: לא תחמנא
מלאפסא מה דמתבעי לך על דינא, ולשון העיבר.
לפי התרגום כך הוא גדרש, לא תענה על ריב לזמות.
אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לזמות לצד אחד
ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי' הן אותו לאמיתו:
ואני אומר לישובו על אפניו כפשוטו, כך פתורנו:
לא יהיה אחרי רבים לדעות, אם ראית רשעים מסין
משפט, לא תאמר, הואיל ורבים הם, הנני נוסה
אחריהם, ולא תענה על ריב לזמות וגו' ואם ישאל
הגדון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר
הנוטה אחרי אותן רבים לחמות את המשפט מאמיתו
אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר' דהא תלוי
בצנאי הרבים: (8) לא תהדר, לא תחלוק לו כבוד
לזמותו בדין ולומר, דל הוא אפניו ואפנינו: (6) כי
תראה חמור שונאך וגו'. הרי כי משמש לשון דלמא

nicht aus bei einem Rechtsstreite, um dich zu neigen nach der Menge, um das Recht zu beugen. (3) Auch den Armen sollst du nicht begünstigen in seinem Rechtsstreite. (4) Wenn du triffst den

werde. Nach Onf. ist dies so zu verstehen: Wenn dir ein Rechtsfall vorliegt, neige dich nicht e i n e r Seite zu, um dich vom Rechtspfechen los zu machen, sondern richte nach strenger Wahrheit. Ich (Raschi) glaube dies dem Wortsinne gemäß zu erklären: Wenn du siehst, das Böswillige das Recht verdrehen, sage nicht, weil diese die Mehrheit sind, will ich mich nach ihnen richten, sondern wenn du hierüber befragt wirst, so antworte nicht im Sinne dieser, das Recht beugenden Mehr-

heit, sondern gib dein Urtheil sachgemäß und überzeugend ab; diese Mehrheit aber hat die Eisenkette auf dem Hals, hat es auf ihrem Gewissen. (3) לא תהדר ור' אב' keine Nachsicht mit dem Armen, sage nicht, er ist arm, ich will ihn schonen und freisprechen. (5) כי תירא חמור שונאך Diesem כי bedeutet; vielleicht; bekanntlich hat כי vier Bedeutungen, hier ist der Sinn: Vielleicht siehst du den Esel deines Feindes seiner Last erliegen. וחדלת Fragenb, könntest du dich enthalten, ihm aufzuhelfen? עזב תעזב עמו Das עזב bedeutet helfen,

erlassen: sofort erlasse sie mit ihm. (6) Beuge nicht das Recht deines Dürftigen in seinem Rechtsstreite. (7) Von falschem Aussprüche sei fern; und

מעזב לו עזב תעזב עמו: חמישי (6) לא תמה משפט אבינך בריבו: (7) מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל-תברוג בן den Unschuldigen und Gerechten bringe nicht

רשי

gleich Rön. 1, 4: עצור; ועצור Mechem. 3, 5: ועצור sie halfen Jerusalem, durch Erfüllung der Mauern zu verstärken. wie כי תראה כי תאמר M. 5, 7: כלכרך Du wirst vielleicht sprechen? Nach dem Talm. ist der Satz כי תראה — so zu verstehen: Manchmal darfst du dich entziehen, in anderen Fällen mußt du helfen, z. B. ein Greis, dessen Würde es nicht gestattet, kann sich zurückziehen. Hilf ihm עזב תעזב עמו die Last abnehmen. (6) אבה von אבינך Sehn sucht, er ist arm und sehnt sich nach jeder

שהוא מד' לשונות של שמושי כי וכה פתרון. שמה תראה חמורו רובץ תחת משאו: ודלת מעזב לו. בתמיה: עזב תעזב עמו. עזבה לשון עזרה. וכן עצור ועזב (מלאכים א' י"ד) וכן ויעזבו את ירושלים עד החומה (עמיה ג') מלאכה עפר לעזב ולסייע את חזק החומה: פיוצא ב'. כי תאמר בלכרך רבים הגוים האלה ממני ונו' (דברים ו') שמה תאמר בן בתמיה. לא תראה ומכ' ומדרשו בך דרשו רבותינו: כי תראה, ודלת, פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר. הא ביצר? וכן ואינו לפי פבור ודלת (או בדימת נכרי ומשאי ישראל. ודלת. מכילתא): עזב תעזב עמו. לפיך המשא מלמשקל ליה. מליטול משאו ממנו: (6) אבינך. לשון אובה. שהוא מדרגה ותאב לקל מוכרה. (בי' ל"ב): (7) ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מבד חייב ואמר א' יש לי ללמד עליו זכות. שמהחורים אותו? תי: ונקי אל תהרגו ואעפ' שאינו צדיק, שלא נצמד בבד' ממ' נקי הוא מדין מיתה שהרי יש לך לפזות. ומנין ליוצא מבד זכאי ואמר א' יש לי

Wohlthat. (7) ונקי וצדיק אל תהרג Woher ist bewiesen, daß wenn Jemand vom Gerichtshofe verurtheilt ist und abgeführt wird, und Einer sagt, er habe eine Vertheidigung für ihn vorzubringen, daß man den Verurtheilten wieder zurückführt? Hier heißt es: Du sollst den Unschuldigen nicht nmbringen; denn obgleich er beim Gerichte für schuldig befunden wurde, so ist er einstweilen doch vom Tode befreit nקי, denn man könnte ihn ja noch vertheidigen. Woher wissen wir aber, daß, wenn Einer vom Gerichte freigesprochen weggeht, und es sagt Jemand, ich habe Gründe für seine Schuld, man ihn nicht wieder zum Gerichte zurückführt? dafür spricht תהרג אל תהרג ונקי וצדיק אל תהרג und dieser ist ja beim Gerichte als gerechtf befunden worden! Du brauchst ihn nicht zurück zu führen, denn er wird nicht ungestraft bleiben, selbst wenn du ihn frei-

לֹא־אֶצְדִּיק רָשָׁע: (8) וְשֹׁחַד לֹא תִקַּח
בִּי הַשֹּׁחַד יַעֲזֹר פְּקָחִים וְיִסְלַף דְּבָרֵי
צְדִיקִים: (9) וְגַר לֹא תִלְחָץ וְאַתָּם
יִדְעֵתֶם אֶת־נַפְשׁ הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (10) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע
אֶת־אַרְצְךָ וְאַסְפֹּתָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ:

um, denn ich werde nicht
rechtfertigen den Böse-
wicht. (8) Und Beste-
chung nimm nicht; denn
die Bestechung blendet
Sehende und verdrehet
die Worte der Gerechten.
(9) Und den Fremdling
bränge nicht: ihr wisset

ja, wie dem Fremdlinge zu Muthes ist, da ihr Fremdlinge waret im Lande
Mizrajim. (10) Und sechs Jahre besäe dein Land sammle dessen Ertrag

ר"י

לְלַמֵּד עָלָיו חֻקָּה שְׂאֵין מִתּוֹרֵן אוֹתוֹ לְבִיד? תִּל
צְדִיק אֶל תִּהְיוֹ. זֶה צִדִּיק הוּא. שְׂנֵאֲמִיד בְּבִיד:
כִּי לֹא אֶצְדִּיק רָשָׁע. אֵין עָלָהּ לְהַחֲזִיר. כִּי אֵין לֹא
אֶצְדִּיקוֹ בְּדִינִי אִם תָּצֵא מִדֵּד וְכָאִי יֵשׁ לִי שְׁלֹחִים
הַרְבֵּה לְהַמִּיחוֹ בְּמִיתָה שְׁנֵתְחַיֵּב בָּהּ: (8) וְשֹׁחַד לֹא
תִקַּח. אִפִּי לְשֹׁפֵט אֵמֶת וְכֹשֶׁשׁ בְּדִי לְהַטּוֹת הַדִּין
נֶאֱמַר בְּכֹר. לֹא תִסָּה מִשְׁפָּט: יַעֲזֹר פְּקָחִים. אִפִּילוֹ
חֵכֶם בְּתוֹרָה וְנוֹטֵל שׁוּחָה. סוֹף שְׁתַּמְרֹף הָעֵתוֹ עָלָיו
וְיִשְׁתַּכַּח תִּלְמוּדוֹ וְיִכְהַח מְאוּר עֵינָיו (כִּי־מִ) קִיָּא
מְכִילָתָא: וְיִסְלַף. בְּתַרְנוּמוֹ וּמְקַלְקֵל: דְּבָרֵי צְדִיקִים.
דְּבָרֵי הַמַּצְדִּיקִים מִשְׁפָּטֵי אֵמֶת, וְכֵן תִּרְנוּמוֹ: שְׁתַּנְמִין
תִּרְצִין יִשְׁרָם: (9) וְגַר לֹא תִלְחָץ. בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת
הַתּוֹרָה תּוֹרָה עַל הַגֵּר מִסְּנֵי שְׁפִירוֹ רַע (כִּי־מִ) כִּסֵּי: אֵת
נַפְשׁ הַגֵּר. בְּמָה קָשָׁה לוֹ כְּשֶׁלּוֹחֲצִים אוֹתוֹ: (10) וְאַסְפֹּתָ אֶת
אֶת תְּבוּאָתָהּ. קִשּׁוֹן הַכֶּסֶף לְבֵית, כְּמוֹ: וְאַסְפֹּתָ אֶת

sprechen solltest, habe ich
noch viel Sendboten,
durch welche ich ihn die
verdiente Todesstrafe
werde büßen lassen. (8)
Bestechung, selbst gerecht zu richten.
darfst du nicht anneh-
men, geschweige denn um
das Recht zu beugen, da
bereits gesagt wurde:
Du sollst das Recht nicht
beugen. Die Bestechung blendet
die Scharfsichtigen, selbst
ein weiser Schriftgelehr-
ter, wenn er Bestechung

annimmt, wird in der Folge verwirrt, vergift sein Wissen, und sein
klarer Blick trübt sich. Dnf. übersf. verderben. דְּבָרֵי צְדִיקִים. We-
gegründete Aussprüche, wahrheitsgemäße Urtheile, nach Dnf. (9) וְגַר לֹא
An vielen Stellen warnt die Schrift, dem Fremden Leides zu-
zufügen, weil seine Aufwallung böse ist. (S. Raschi, Talm. Horijot 13,
und Talm. B. Mez. 56: (בְּגַר שְׁסוּרֵי, רַע אֵת נַפְשׁ הַגֵּר: Wie schwer es
ihm wird, wenn man ihn unterdrückt. (10) וְאַסְפֹּתָ אֶת תְּבוּאָתָהּ ein-

ein. (11) Aber im siebenten laß es liegen und verlaß es, daß die Dürftigen deines Volkes es genießen, und was sie übrig lassen, möge das Gethier des Feldes genießen, also thue mit deinem Weinberge, mit deinem Delbaume. (12)

Sechs Tage thue deine Werke, aber am siebenten Tage ruhe; damit austruhe dein Ochse und dein Esel, und dich erhole der Sohn deiner Magd und der

רש"י

sammeln ins Haus, gleich M. 5, 22: אל ואספתו תשטמנה (11) תוך ביתך von der Arbeit brach liegen lassen. ונמשתה Gib es preis und genieß es nicht, nachdem die Zeit des Wegräumens vorüber ist. Ohne es zu düngen u. zu jäten. ויתרם Hier ist die Nahrung des Armen mit der Nahrung des Thieres verglichen; wie letztere ohne zu verzehnten essen, ist es auch bei den Armen der Fall; hieraus folgt, daß man im sieben-

ten Jahre nicht zu verzehnten braucht. Der Anfang dieses Verses meint ein Kornfeld, wie es oben heißt: Du sollst dein Feld besäen; u. so wie mit deinem Felde, so auch mit deinem Del- und Weinberge. (12) Selbst im siebenten Jahre darf der gewöhnliche Sabbat nicht aufgehoben werden. Man denke nicht, weil dieses ganze Jahre sabbat heißt, sollte man den wöchentl. Sabbat nicht zu feiern brauchen. Ihm Erholung und Freiheit, auf deinem Felde zu weiden, denn wenn du es zu Hause einsperren würdest, so wäre ihm das keine Erholung, sondern ein Schmerz. D. i. ein kanaanit. Sklave. והגר Der

(11) והשביעת תשטמנה ונמשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה בן תעשה לברמך לדתך: (12) ששת ימים תעשה מעשיך וגו' השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך ונפש בן אמהך והגר:

תוך ביתך: (11) תשטמנה. מעבודה: ונתשתה: מאכילה אחר זמן הביעור. דא תשטמנה מעבודה גמורה כגון חרישה חריעה. ונמשתה. מלפול ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. דהקיש מאכל אביון למאכל חיה מה חיה אוכלת בלא מעשר אף אביונים אוכלים בלא מעשר. כפאן אמרי: אין מעשר בשביעית (מכילתא): כן תעשה לכרמך. ויתחזק המקרא בשדה הלזן כמו שאמר למעלה הימנה תרוע את ארצך: (12) וביום השביעי תשבות. אף בשנה השביעית לא תעקך שבת בראשית ממקומה. שדא תאמר. הואיל וכל השנה קרייה שבת לא תנהוג בה שבת בראשית. (מכילתא): למען ינוח שורך. וחמורך. תן לו ינוח להיותו שדא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע או אינו אלא יתבשנו בתוך הבית. אמרת אין זה ינוח אלא צער (מכילתא): כן אמרת. בעבד צר הקטוב מדבר (מכילתא): והגר. גר תושב:

(13) וּבְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עַד-פִּי: (14) שְׁלֹשׁ רָגְלִים תָּחֵג לִי בִשְׁנָה: (15) אֶת-חֶג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת כָּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בֵּינִי וְיָצֵאתָ מִמִּצְרַיִם וְרָאִיתָו פָּנֵי רִיקָם: (16) וְחֶג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ

Frembling. (13) Und in Allem, was ich euch gesagt, hütet euch! Und den Namen anderer Götter gebet nicht; nicht gehört werde er in deinem Munde. (14) Dreimal sollst du mir ein Fest feiern im Jahre. (15) Das Fest der ungesäuerten Brode sollst du beobachten: sieben Tage sollst du ungesäuerte

Brode essen, so wie ich dir geboten, zur bestimmten Zeit des Mehren-Monats; denn in demselben bist du aus Mizrajim gegangen; und man erscheine nicht vor meinem Angesichte mit leerer Hand. (16) Und das Fest der Ernte, der Erstlinge deiner Habe, dessen was

רש"י

(13) וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה. שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו: לא תזכירו. שלא יאמר לו. שמור לי בצד ע"א פלוגית או תעמוד עמי ביום ע"א פלוגית עכ"ל. ד"א. וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ. לְמַדָּה. שִׁשְׁקֻלָּה ע"א כְּגוֹד כל המצות כולן והנזכר בה בשומר את כולן: לא ישמע. מן הנקרי: עד פ"ה. שלא תעשה שותפות עם זכרי וישבע לך בע"א שלא נמצאת שאתה גורם שזכר עד ד"ה: (14) רגלים נעמים: (15) רגלים נעמים: (16) חג הקציר. חג שביעות: (16) חג הקציר. חג שביעות:

sich blos niedergelassen hat. (13) תשמרו Eine Ermahnung zur sorgfältigen Beobachtung aller Gebote. Stellt überall die Unterlassung eines Gebotes, als Verlegtes Verbot dar. תזכירו. Man darf nicht sagen: Warte bei diesem Gögenbilde, oder: Verbleibe bei mir an diesem heidnischen Feiertage. Es lehrt noch, daß das Verbot des Gögendienstes so schwer wie sämtliche Religionsgebote fällt; wer

sich also vor Gögendienst hütet, hat gleichsam das ganze Gesezbuch befolgt. (14) שלש רגלים Dreimal, ebenso M. 4, 22: וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. Wo die Frucht anfängt sich zu füllen. חג האביב. Ist von Stamme אב, weil dies der erste Monat ist, welcher die Früchte zeitigt. ריקם. Und wenn ihr zu den Feiertagen vor mir erscheint, bringt mir zu Ehren Opfer. (16) חג הקציר D. i. das שביעות

du gesäet auf dem Felde;
und das Fest der Ein-
sammlung, beim Aus-
gang des Jahres, wenn
du einsammelst deine
Habe von dem Felde.
(17) Dreimal im Jahre
sollen alle deine Männ-
lichen erscheinen vor dem

Angeichte deines Herrn, des Ewigen. (18) Opfere nicht bei
Gefäuertem das Blut meines Opfers; und es übernachtete nicht das

רש"י

(Wochen)-Fest. בכורי
שנת זית זמן הפאת בכורים
הבאין בעצרת היו מתירין החדש
למנחות ולהביא בכורים
למקדש שנאמר ובימים הבכורים
(במדבר כ"ה): וחג האסיף. הוא חג
הסבית: באספך את מעשיך.
שכל ימות החמה התבואה מתבשלת
בשדות וכתב אספים אותה אל הבית.
מפני השמים: (17) שלש פעמים וגו'.
לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך
לומר שלא יסדרו הנזלים ממקומן
(מכילתא א'): כל זכורך. הוצרכו שפך: (18)
לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את
הסוס ביד בנין עד שתבער החמץ
(מכילתא פסחים ס"ט): ולא ירין חרב
חני וגו'. חוץ למזבח: עד בוקר.
יכול אף על המזבח על הלילה
(ויקרא ו') ולא ילין. אין לינה אצד
בעמוד השחר. שנאמר עד בקר.
אכל כל הלילה יכול

בכורי מעשיך. שהוא זמן הפאת בכורים
הבאין בעצרת היו מתירין החדש
למנחות ולהביא בכורים
למקדש שנאמר ובימים הבכורים
(במדבר כ"ה): וחג האסיף. הוא חג
הסבית: באספך את מעשיך.
שכל ימות החמה התבואה מתבשלת
בשדות וכתב אספים אותה אל הבית.
מפני השמים: (17) שלש פעמים וגו'.
לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך
לומר שלא יסדרו הנזלים ממקומן
(מכילתא א'): כל זכורך. הוצרכו שפך: (18)
לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את
הסוס ביד בנין עד שתבער החמץ
(מכילתא פסחים ס"ט): ולא ירין חרב
חני וגו'. חוץ למזבח: עד בוקר.
יכול אף על המזבח על הלילה
(ויקרא ו') ולא ילין. אין לינה אצד
בעמוד השחר. שנאמר עד בקר.
אכל כל הלילה יכול

Feldern, vor dem Sukkos-Feste aber bringt man sie nach Hause wegen
der Regenzeit. (17) שלש פעמים Weil hier von dem siebenten Feiertage
verhandelt wird, so muß erwähnt werden, daß die Hauptfeiertage des-
halb nicht außer Acht bleiben dürfen. Alle Männlichen unter
dir. (18) לא תזבח על חמץ Du sollst das Pessach-Opfer am 14. Nisan
nicht eher schlachten, als bis das Chazetz weggeschafft worden ist.
לא ילין. Das Fett meines Festopfers übernachtete nicht außerhalb des
Altars. Das Fett meines Festopfers übernachtete nicht außerhalb des
Altars. לא ילין. Uebernachten heißt nur bis zum Anbruche der Mor-
genröthe, עד בקר; die ganze Nacht aber kann es vom Pflaster auf
den Altar gebracht werden. עד בקר. Es kann nicht gemeint sein, auch
wenn es auf dem Holzstoße liegt, wird es durch das Uebernachten

חֲלֵב־חֲנִי עַד־בֹּקֶר: (19) רֹאשִׁית
בְּבוֹרֵי אֲדֹמְתֶךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לֶאֱתֹבֶשֶׁל גְּדִי בְּחֵלֶב אֱמוֹ: פ שִׁי
(20) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח מִלֶּאֱדָה לְפָנֶיךָ
לִישְׁמְרֶךָ בְּדֶרֶךְ וּלְהַבְיֹאֵךְ אֶל־הַמָּקוֹם

Fett meines Festopfers bis zum Morgen. (19) Das erste von den Erstlingen deines Erbreiches bringe in das Haus des Ewigen deines Gottes. Koche nicht ein Böckchen in der Milch seiner Mutter. (20) Siehe ich sende

einen Engel vor dir her, dich zu behüten auf dem Wege, und dich zu

רשי

הַעֲלוֹתוֹ מִן הָרָצָפָה לְמִזְבֵּחַ: (19) רֹאשִׁית כְּבוֹרֵי
אֲדֹמְתֶךָ. אֵיךְ הַשְׁבִּיעִית הַזֵּאת בְּבִּנְיָמִין, לִכְךָ נֶאֱמַר.
אֵיךְ בָּאן בְּבוֹרֵי אֲדֹמְתֶךָ. פִּיגְדָּה? אֲדָם נִכְנָס לְחוּץ שְׂדֵהוּ.
רָאָה הָאֱלֹהִים שֶׁבִּבְרָה, פִּיגְדָּה עָלֶיהָ נִמְיָ לְסִימָן, וּמִקְרִישָׁהּ.
וְאֵין בְּבוֹרִים אֵלָּא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין הָאֵלֶּם וְהַמִּזְבֵּחַ בְּמִקְרָא:
אֶרֶץ חֹמֶה וְשִׁעוּרָה וְגו' (רִבִּים ה'): לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי.
אֵיךְ עָנִי וְקָבֵשׁ בְּכָל־גְּדִי. שָׂאֵן גְּדִי אֵלָּא לְשׁוֹן וְלֹד
כֶּף מִמֶּשֶׁ. שְׂאֵתָה מוֹצֵא בְּכֶמֶה מִקְזָמוֹת בַּתּוֹרָה, שְׁתִּיבָה
גְּדִי, וְהַצִּדֵּק? מִרְשָׁא אֲחֵרֵי עוֹיִם. בְּגוֹן: אֲנִי אֲשַׁלַּח
גְּדִי עוֹיִם (בְּרֹאשִׁית ל"ח) אֵת גְּדִי הָעוֹיִם. שְׁנֵי גְדִי
עוֹיִם (שָׁם כ"ו) לְלִמְדָה שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵמַר גְּדִי סָתָם
אֵיךְ עָנִי וְקָבֵשׁ בְּמִשְׁמַע, וְגו' מִקְזָמוֹת נִכְתָּב בַּתּוֹרָה.
אֶחָד לְאִיסוֹר אֲכִילָה וְאֶחָד לְאִיסוֹר הִנָּאָה וְאֶחָד לְאִיסוֹר
בִּישׁוּל (פִּסְחִים כ"ז, חוֹלֵץ קִמְי): (20) הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח
מִלֶּאֱדָה. בָּאן נִתְבַּשֶּׁר, שְׁעֵתִידִין לְחֻסּוֹא, וְשִׁבְיָה אוֹמֶרֶת
דָּהֵם. בִּי לֹא אֲעֲלֶה בְּקִרְבֶּךָ (שְׁמוֹת ל"ג: אִשָּׁר

entweicht, darum heißt es M. 3, 11: Auf der Brandstätte des Altars soll es die ganze Nacht auf dem Altare liegen. ראשית כבורי אדמתך (19) Auch im siebenten Jahre muß man Erstlinge bringen, darum steht auch hier: אדמתך תביא. Dies geschieht also: Wenn man in den Garten kommt und eine reife Feige steht, winde man eine Winse um dieselbe, zum Zeichen, daß sie geheiligt ist. בכורים. Werden nur von jenen sieben Fruchtarten gebracht,

welche M. 5, 8, 8 genannt sind: Weizen, Gerste, Wein, Feigen, Granatäpfel, Oliven und Datteln. גדי לא תבשל גדי Unter גדי ist auch ein Kalb und Lamm gemeint; denn גדי heißt ein zartes, junges Thier, ein Wort, das in der Thora vorkommt, mit Beifügung des Wortes עיים, um es näher zu bestimmen, z. B.: גדי עיים, גדי עיים. Wir entnehmen daraus, daß wenn גדי allein steht, man sowohl ein Kalb, als auch ein Schaf darunter verstehen kann. Dreimal wird dieses Verbot erwähnt, hier, dann weiter Kap. 34, 26 und M. 5, 14, 21: das Eine verbietet das Essen, das Andere die Nuznießung und das Dritte das Kochen desselben. (20) הנה אני שולח מלאך Hier wurde ihnen im Voraus gesagt, daß sie sündigen werden, und eine göttl. Stimme

bringen an den Ort, den ich bereitet habe. (21) Hüte dich vor ihm und höre auf seine Stimme, sei nicht widerspenstig gegen ihn, denn er wird nicht vergeben eure Missethaten, denn mein Name ist in ihm. (22) Denn wenn du hörst auf seine Stimme, und thuest Alles, was ich rede: so werde ich anfeinden deine Feinde und ängstigen deine Ängstiger. (23) Es geht also

mein Engel vor dir her, und bringt dich zu dem Emori und dem Chitti und dem Perisi und dem Renaani, dem Chimi und dem Zebusi, und ich vertilge ihn. (24) Bücke dich nicht vor ihren Göttern und diene ihnen

אֲשֶׁר הִכֵּנִי: (21) הַשָּׁמַר מִפְּנֵי וְשָׁמַע
בְּקוֹל אֶל־תִּמְרָ בּוֹ כִּי לֹא יֵשֶׁא לְפִשְׁעֵכֶם
כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ: (22) כִּי אִם־שָׁמוּעַ
תִּשְׁמַע בְּקוֹל וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר
וְאִי־בִתִּי אֶת־אִי־בִי וְצִרְתִּי אֶת־צִרְיִי:
(23) כִּי־יִלְדָּה מִלְּאִי לְפָנָי וְהִבִּיאָה אֶל־
הָאָמִרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִי
וְהַיְבוּסִי וְהַכְּחַדְמִי: (24) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה
לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם וְלֹא־תַעֲשֶׂה

רש"י

offenbarte ihnen: Ich werde nicht mit euch ziehen. **אשר הכינתי** welchen ich bestimmt habe, euch zu geben; nach der Auffassung der Midrasch deutet המקום auf das Heiligthum hin, und ist diese eine von den Stellen, welche mittheilen, daß das himmlische Heiligthum dem irdischen gegenübersteht, die Allgegen-

הכינתי. אשר ומנתי לתת לכם. והו' משומו: ומדרשו אל המקום אשר הכינתי. כבר מקומי ניפר כנגדו: וה' אחד מן המקראות שאומרים. שגברת המקדש של מעלה מכונן כנגד של מטה: (21) אל תמר בו. לשון המראה כמו אשר ימרה את פך (דיושע א'): כי לא ישא לשעכם. אינו מלומד בדרך שהוא מן הבת. שאין חושאין. ועוד. שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא. השמר מפני כי שמי משותף בו. ורבותינו אמרו. זה מספרו. ששמו בשם רבו. מספרו בנים עדי (22) וצרתו. כתרנו ואציק: (24) הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם.

wart Gottes ausdrückend, (f. M. 1, 28, 17). (21) Sei nicht widerspenstig gegen ihn, ähnl. Jos. 1, 18: Dieser Gottesbote ist es nicht gewohnt, weil er von denjenigen ist, welche nie sündigen; ferner ist er Bote und vollführt blos seine Botschaft. **כי שמי בקרבו** Bezieht sich auf den Anfang dieser Stelle: Hüte dich vor ihm, denn mein Name ist in ihm. Nach dem Talm. wäre es **מימריי**, dessen Buchstabenanzahl 314 ebensoviel wie **שמי** beträgt. (22) **אציק** Nach Onk. ich werde drängen (24) **הרס תהרסם** Zerstreue diese

Seite fehlt

Seite fehlt

הַנֶּעֱנִי וְאֶתְּחַתִּי מִלִּפְנֶיךָ: (29) לֹא
אֶנְיֹשְׁנוּ מִפְּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פְּרִיהֶיהָ
הָאָרֶץ שְׂמֵמָה וְרִבָּה עֲלֶיךָ וְהָת הַשְׂפָּה:
(30) מֵעַתָּה מֵעַתָּה אֶנְיֹשְׁנוּ מִפְּנֶיךָ עַד
אֲשֶׁר תִּפְסֶה וְתִשָּׂא אֶתְּהָאָרֶץ:
(31) וְשֵׁנִי אֶתְּנֶנֶךָ לְךָ מִיַּד־יָדְךָ וְעִמָּךְ
פְּלִשְׁתִּים וּמִסְדָּר עַד־הַיָּרֵךְ כִּי אֶפֶן
בְּיָדְךָ אֶתְּהָאָרֶץ דָּאָרֶץ וְיִשְׁעֵי
מִפְּנֶיךָ: (32) לֹא תִתֵּן לָהֶם וְלֹא־תִתֵּן
בְּרִית: (33) לֹא יָשְׁבוּ בְּאֶרֶץ פְּרִיהֶיהָ

Renaani und den Chitti
vor dir. (29) Nicht werde
ich ihn austreiben vor
dir in einem Jahre, daß
nicht das Land öde werde
und sich mehre wider
dich das Gethier des
Feldes. (30) Nach und
nach werde ich ihn aus-
treiben vor dir, bis daß
du fruchtbar geworden
und das Land in Besitz
hast. (31) Und ich werde
deine Grenze setzen vom
Schilfmeere bis ans
Meer der Belischim, und

von der Büste bis an den Strom; denn ich werde in eure Hand
geben die Einwohner des Landes, und du wirst sie austreiben vor dir.
(32) Du sollst mit ihnen und mit ihren Göttern keinen Bund schließen.
(33) Sie sollen nicht wohnen in deinem Lande, daß sie dich nicht

וְהָיָה

לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ הַזֶּה וְהָיָה כִּי אֶפֶן
וְהָיָה לְפָנֶיךָ כִּי אֶפֶן לֹא עָבַד אֶת
הַיָּרֵךְ אֶת הַיָּרֵךְ אֶת הַיָּרֵךְ אֶת
וְהָיָה כִּי אֶפֶן לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ
וְהָיָה כִּי אֶפֶן לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ
לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ (29) וְהָיָה כִּי
לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ אֶת הַיָּרֵךְ אֶת
עַד־הַיָּרֵךְ (30) לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ
לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ (31) וְהָיָה כִּי
וְהָיָה כִּי אֶפֶן לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ
וְהָיָה כִּי אֶפֶן לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ
וְהָיָה כִּי אֶפֶן לֹא עָבַד אֶת הַיָּרֵךְ

Nur des Jarden aus sein
Gist hinüber geschleudert.
(29) Menichenteer:
weil ihr wenig seid, und
das Land nicht ausfüllen
möchtet ירבו Es könnte
sich mehrn über dich.
(30) עד אשר תרבה Ber-
mehrten, gleich ירבו
(31) וְהָיָה Segen, das ת
hat ein Dageich, weil hier

zwei י kommen sollten, eines zum Stamme (יורה), 'und eines als
Fürwort. וְהָיָה D. i. Euphrat. וְהָיָה als stünde וְהָיָה du wirst
sie austreiben. (33) וְהָיָה Dies י bedeutet so wie אשר, wie
in vielen Stellen, hier wie א, אה: י hat bekanntlich vier Bedeu-
tungen (א, אלא, וְא, וְא) und wir finden oft, daß אה die Bedeu-

fündigen machen wider mich; denn du würdest ihren Göttern dienen, so würde es dir zum Fallstrick sein.

24. (1) Und zu Mosche sprach er: gehe herauf zum Ewigen, du und Aharon, Nadab u. Abihu und siebenzig von den Ältesten Israels, und werfet euch nieder in der Ferne. (2) Und Mosche allein trete hin zu dem

Ewigen, aber sie sollen nicht hintreten, und das Volk soll nicht mit ihm heraufgehen. (3) Und Mosche ging und erzählte dem Volke alle Worte des Ewigen und alle die Rechte: da antwortete das ganze Volk mit einer Stimme, und sie sprachen: Alle Worte, die der

רש"י

tung von אשר hat, wie oben 20, 21, welches keine Bedingung, sondern Schuldigkeit ist.

24. (1) ואל משה אמר Dieser Abschnitt wurde vor den zehn göttlichen Aussprüchen mitgetheilt, nämlich am vierten Tage in Siwan wurde ihm befohlen, hinauf zu gehen. (2) Und Mosche

an demselben Tage noch. (3) Den Befehl der Fernhaltung des Volks und der Begrenzung des Berges. Die sieben noachidischen Gebote dann die Sabbath-

אתה לי כי תעבד את־אלהיהם כד יהיה דך למקוש: פ
(1) ואל־משה אמר עלה אל־יהוה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מוקני ישראל והשתחיתם מרחק: (2) ונגש משה לבדו אל־יהוה והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו: (3) ויבא משה ויספר לעם את כל־דברי יהוה ואת כל־המשפטים ויען כ־העם קול אחד ויאמרו כל־הדברים אשר־דבר

אדו "כי" משמשין במקום אשר וכן בכמה מקומות: ויה לשון "א" שהיא א' מר' לשונות שהכי משמש וגם מצאו בדרכה מקומות "א" משמש בלשון "אשר" כמו: ואם תקריב מנחת ביכורים (ויקרא ב') שהיא חובה:

כד (1) ואל משה אמר. פירשה זו נאמרה קודם עשרת הדברות בד' בסיון נאמרה לו עלה: (2) ונגש משה לבדו. את הערפל: (3) ויבא משה ויספר לעם. בו ביום: את כל דברי ה'. מצות פרישה והנבלה: ואת כל המשפטים. ו' מצות שנצטוו בני

יְהוָה נֹעֲשֶׂה: (4) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת כָּל־
דִּבְרֵי יְהוָה וַיִּשְׁכֶּם בַּבֶּקֶר וַיֵּבֶן מִזְבֵּחַ
תַּחַת הָהָר וַיִּשְׁתִּים עֲשָׂרָה מִצְבֵּה לְשִׁנָּים
עָשָׂר שְׁבָטָיִ יִשְׂרָאֵל: (5) וַיִּשְׁלַח אֶת־
נְעָרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ
זִבְחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים: (6) וַיִּקַּח
מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם וַיִּשְׁם בְּאֵגָנֹת וַחֲצֵי הַדָּם
זָרַק עַל־הַמִּזְבֵּחַ: (7) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית
וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹ הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל־אִשֶּׁר

Ewige geredet, wollen wir thun! (4) Und Mosche schrieb alle Worte des Ewigen auf, und machte sich früh auf am Morgen und bauete einen Altar unten am Berge, und zwölf Säulen, nach den zwölf Stämmen Israels. (5) Und er sandte die Jünglinge der Kinder Israel, und sie brachten Ganzopfer und opferten

dem Ewigen Stiere zu Friedopfern. (6) Und Mosche nahm die Hälfte des Blutes, und that es in Becken; und die Hälfte des Blutes sprengte er auf den Altar. (7) Und nahm das Buch des Bundes und las es vor den Ohren des Volkes, und sie sprachen: Alles, was der Ewige geredet,

רש"י

נח. וְשִׁבְתָּ וּבְבִיר אֵב וְאֵם. וַיִּקְרָא אֲדֹמָה. וַיִּדְּבַר
שְׁנֵיתָנוּ לָחֵם בְּמֶדֶה (מִכְתָּמָא בִּי יִתְרוֹ): (4) וַיִּתְּבוּ
מֹשֶׁה. מִבְּרָאשִׁית וְעַד מִתֵּן תּוֹרָה וַתֵּבֶן מִצְבֵּה שְׁנֵי־עָשָׂר
בְּמֶדֶה. (מִכְלָמָא): וַיִּשְׁכֶּם בַּבֶּקֶר. בְּחֻמְשָׁה בִּסְטֵין:
(5) אֶת נְעָרָיו. הַבְּכוֹרוֹת: (6) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצֵי הַדָּם. מִי
חֲלָקוֹ? מֵאֵדָּה בָּא וְחֲלָקוֹ. (וּבְחִים צִוִּי): בְּאֵגָנוֹת.
שְׁתֵּי אֵגָנוֹת. אֶחָד לְחֲצֵי דָם עוֹלָה וְאֶחָד לְחֲצֵי דָם
שְׁלָמִים לְהוֹלֵת אוֹתָם עַל הָעָם. וּמִכָּאן לְמִדּוֹ רְבוּתֵינוּ
שְׁנֵי־עָשָׂר אֲבוֹתֵינוּ לְבְרִית בְּמִלָּה וּבִגְלִילָה וְהָיָה דָּמִים
שָׁאֵן הַיָּדָה בְּלֹא מְבִילָה (כִּרְיוֹת יֵשׁ): (7) סֵפֶר
הַבְּרִית. מִבְּרָאשִׁית וְעַד מִתֵּן תּוֹרָה וּמִצְוֹת. שְׁנֵי־עָשָׂר

Gesetze, Elternverehrung, die Vorschrift von Para Abumah und Bekehrungen, die sie in Mara erhielten. (4) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה בְּרָאשִׁית bis zur Gesetzgebung, wie auch die Gebote, welche ihnen in Mara erteilt wurden. d. i. am fünften in Siwan. (5) וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָיו die Erst-

geborenen. (6) וַיִּקַּח חֲצֵי הַדָּם Wer theilte es? ein Engel kam und theilte es. Zwei Becken, eins für die Hälfte des Blutes der Ganzopfer, und das andere für das Blut der Freudenopfer, um damit das Volk zu besprengen. Unsere Gelehrten entnahmen hieraus, daß unsere Voreltern in den Gottesbund eingingen, nachdem sie vorher sich hatten beschneiden lassen, ein Tauchbad (מְבִילָה) genommen und die Blutbesprengung empfangen hatten (Talm. Keritot 9), denn ohne vorgemommenes Tauchbad konnte doch keine Besprengung stattfinden. (7) וַיִּקְרָא סֵפֶר הַבְּרִית Von בְּרָאשִׁית bis zur Gesetzgebung

mollen wir thun und gehorchen. (8) Da nahm Mosche das Blut und sprengte es auf das Volk, und sprach: Siehe, das ist das Blut des Bundes, den der Ewige geschlossen mit euch auf alle diese Worte. (9) Dann stieg hinauf Mosche und Aharon, Nadab und Abihu und siebenzig von den Ältesten Israels. (10) Und sie schaueten den Gott Is-

raels, und unter seinen Füßen war es, wie ein Werk von leuchtendem Saphir, und wie der Himmel selbst in seiner Reinheit. (11) Und an die Edeln der Kinder Israel legte er seine Hand nicht; und sie schaueten

רש"י

und die Gebote, die ihnen in Mara ertheilt wurden: (8) Er sprengte, Dnf. er besprengte den Altar, zur Sühnung des Volkes. ויראו את אלהי ישראל. (10) Sie schaueten und drangen mit den Blicken vermessen vor, und zogen sich die Todesstrafe zu. Gott aber, der die Gesetzesfreude nicht trüben wollte, wartete dem Na-

bad und Abihu, bis die Stiftshütte eingeweiht wurde, und den Ältesten, bis sich das Volk mißvergnügt zeigte, das göttl. Feuer entbrannte und einen Theil des Lagers verzehrte, Mos. 4, 11, 1, bakza, die Vornehmsten im Lager. Wie ein glänzender Saphir, diese Erscheinung war vor ihm, als Israel in der Knechtschaft weilte, und Gott seiner eingedenk blieb, von der Lastarbeit der Bereitung von Ziegeln (לבנת) sie zu befreien. Wie die Farbe des Himmels, wenn er heiter ist; nach ihrer Erlösung nämlich war Lichtglanz und Sonne bei ihm! Nach Dnf. Farbe. Rein und lauter. (11) Und darunter sind Nadab, Abihu und die Ältesten

דבר יהוה נעשה ונשמע: (8) ויבך משה את־הָהָם ויזרק על־הָעָם ויאמר הנה רם־הַדְּבָרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (9) ויעל משה ואהרן נָדָב ואֶבְיָהוּא ושבָעִים מִזִּכְנֵי יִשְׂרָאֵל: (10) ויראו את אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וחתת רגליו כַּמַּעֲשֶׂה לְבִנְתָּהּ הַסְפִּיר ויכַעֲצֵם הַשָּׁמַיִם לְמַדָּר: (11) ואל־אֶצִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ ויַחְזִוּ אֶת־

במרה: (8) וירוק. ענין הוֹאֵה. ותרנומו: וזך על מִדְּבָרָא לְבָרָא עַל עָמָא: (10) ויראו את אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נספִּקְלוֹ וְחֻצֵּצוֹ וְנִחְיִיבוֹ מִתָּהּ. אֵלָּא שְׂרָא רָצָה דְּקִבֵּה לְעִרְבֵי שְׂמִחָת תְּחוּדָהּ וְהִמְחִין לְנָדָב ואֶבְיָהוּא עַד יוֹם הַנֶּפֶת הַמִּשְׁכָּן. וְלִקְנִים עַד חָדִי הָעָם כְּמַתְאֲוִינִים וְתַבְעֵר בָּם אִשׁ ה' וְתֹאכַל בְּקָצָה הַמַּחְנֶה בְּקִצְיָנִים שְׂבִמְחָנָה: כַּמַּעֲשֶׂה לְבִנְתָּהּ הַסְפִּיר. הִיא הָיְתָה לְפָנָיו בְּשַׁעַת הַשְׁעָבָד לְזִכּוֹר צְרָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁהִיוּ מְשׁוּעָבָדִים כַּמַּעֲשֶׂה לְבָנִים. (סוּטָה י"ב): וְכַעֲצֵם הַשָּׁמַיִם לְמַדָּר. מִשְׁנֵאֲלָה הָיָה אוֹר וְחֻדָּה לְפָנָיו: וְכַעֲצֵם. כְּתִרְנוּמוֹ. לְשׁוֹן מְרָא: לְמַדָּר. לְשׁוֹן כְּרוֹר וְצִלִּיל: (11) אֶצִּילִי. הֵם נָדָב ואֶבְיָהוּא

הַאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: (12) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה הַזֶּה
שָׁם וְאָמַרְתָּה דְּרֹךְ אֶת־לַחַת הָאֲבֵן וְהִתְחַדַּתְּ
וְהִמְצִינָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם:
(13) וַיִּקֶּם מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל

und dem Gebote, die ich geschrieben, sie zu unterweisen. (13) Da machte sich Mose auf und Jehoschua, sein Diener, und Mose

רשי

וְהִקְנִינָם: לֹא שָׁלַח יְדוֹ. מִכָּלל שֶׁהָיוּ רִאשִׁים לְהַשְׁמִילָה
בָּדָם יָד: וַיְחַוּוּ אֶת הָאֱלֹהִים. הָיוּ מִסְתַּכְּרִין בּוֹ בְּלֵב
בָּם מִתּוֹךְ אֲבִילָה וְשִׁתְיָה. בֶּךָ מִדְּשׁ תַּחֲנוּמָא:
וְאִנְקִלִים לֹא תִרְגֵּם בָּן. אֲצִילִים לְשׁוֹן גְּדוּלִים. כְּמוֹ
וּמִאֲצִילָהּ קִרְאָתִיךָ (יִשְׁעִידָה מֵאָ). וַיִּצְלַל מִן
הָרִיחַ (כְּמִדְבַּר יֵאָ). שֵׁשׁ אֲמוֹת אֲצִילָהּ (יְחֻזְקֵאל
מֵאָ): (12) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה. לְאַחֵר מִמֶּנּוּ
תּוֹרָה: עֲלֵה אֵל הַהֲרָה הַזֶּה שָׁם. מ' מִיָּמִים: אֶת
לִחוֹת הָאֲבֵן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם.
כָּל שֵׁשׁ אֲמוֹת וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת בְּכֻלָּם עֲשֶׂתָה
הַדְּבָרִית הֵן. וְרַבִּינוּ סַעֲדָה פִּדְשׁ בְּאֵדֻרִית שֶׁסֵּד
לְכָל דְּבוּר וְדְבוּר מִצְוֹת הַתּוֹרָה בּוֹ: (13) וַיִּקֶּם מֹשֶׁה
וַיהוֹשֻׁעַ מִשְׁרָתוֹ. לֹא יָדַעְתִּי מֶה מִכּוֹן שֶׁל וַיהוֹשֻׁעַ בָּאן?
וַיֹּאמֶר אֲנִי שֶׁהָיָה הַתּוֹלָמִיד מִקְּדָה לֵב עַד מְקוֹם הַנִּבְּלָה
תַּחֲמוּמֵי הָדָר שֶׁאֵינוֹ רָשָׁא לְעֹלָם מִשְׁם הַנִּבְּלָה: וַיַּעַל
מֹשֶׁה לְבִדּוֹ אֶל הַר הָאֱלֹהִים וַיהוֹשֻׁעַ נִשָּׂא שָׁם אֶהָרָו.

Gott, dann aßen und tranken sie. (12) Und der Ewige sprach zu Mose: Steige herauf zu mir auf den Berg, und bleibe daselbst, und ich werde dir geben die steinernen Tafeln mit der Weisung

zu verstehen. ידו. שָׁלַח ידו. daraus ist zu schließen, daß sie damals schon strafbar waren, f. B. 10. Sie schauten übermüthig auf ihn, während sie aßen und tranken. So der Tanchuma, Onk. hat es nicht so übersezt, sondern: Sie sahen die Erhabenheit Gottes und freuten sich, daß ihre Opfer gnädig angenommen wurden, als hätten sie gegessen und getrunken. וּמִאֲצִילָהּ אֲצִילָהּ heißt Vornehme, ähnl. Jes. 31, 9 וּמִאֲצִילָהּ קִרְאָתִיךָ von ihren Vor-

nehmsten berief ich dich. (12) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה Nach erfolgter Offenbarung. עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהָיָה שָׁם. Verbleibe daselbst vierzig Tage. die Lehre sammt den Geboten, die ich darauf geschrieben, um sie weiter zu lehren. Überhaupt sind alle 613 Gebote in den Zehn-Geboten enthalten. R. Saadja Gaon hat in seinen „Asharot“ dargestellt, daß sämtliche Gebote in den Zehn-Geboten inbegriffen sind. Ich begreife es nicht, wozu Jehoschua erwähnt wird; ich denke aber, der Schüler begleitete den Lehrer bis an die Abgrenzung des Berges, von wo ab man nicht weiter gehen durfte; von dort stieg Mose allein den Berg hinan, Jehoschua aber schlug daselbst sein Zelt auf und verweilte die vierzig Tage dort, denn so

stieg auf den Berg Gottes. (14) Und zu den Ältesten sprach er: Wartet auf uns hier, bis daß wir zurückkehren zu euch; und siehe, Aharon und Chur sind bei euch, wer Rechtsfachen hat, der trete hin zu ihnen. (15) Also stieg Mose auf den Berg, und das Gewölk bedeckte den Berg. (16) Die Herrlichkeit des

Ewigen ruhte nämlich auf dem Berge Sinai, und das Gewölk bedeckte diesen sechs Tage lang. Und er rief dem Mose am siebenten Tage aus

מֹשֶׁה אֶל־הָרַר הָאֱלֹהִים: (14) וְאֶל־הַזִּקְנִים אָמַר שְׁבוּ־לִנוּ בְּהָ עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אֲחֶרְךָ וְחֹר עִמָּכֶם מִרְבַּעַר דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם: (15) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָרַר וַיִּכֶם הָעָנָן אֶת־הָהָר: מִסְמִיר (16) וַיִּשְׁכֵּן כְּבוֹד־יְהוָה עַל־הָרַר סִינַי וַיְכַסּוּהוּ הָעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעָנָן:

רש"י

finden wir's; als Mose herunter kam heißt es M. 2, 32, 17: Jehoschua hörte das Volk lärmten, dies beweist, daß er nicht bei ihnen war. (14) und als er das Lager verließ. hier mit dem übrigen Volke im Lager dienstbereit, Jedem seinen Rechtsstreit zu schlichten. Hier war der Sohn von Mirjam, sein Vater Kaleb, der Sohn Jefuni's, denn es heißt Chron. 1, 2, 19: Kaleb nahm

ונתעבב שם כל מי יום. שכן מצוינו בפרק משה: וישמע ה' וישמע את קול העם ברעו. למדנו שלא היה ה' וישמע עמכם: (14) ואל הזקנים אמר. בצאתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעבבו כאן עם שאר העם במחנה להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. בנה שר מרים ה'. ואביו קלב בן יפונה. שנאמר וקח לו קלב את אחיה ותלך לו את חור (דה"א' ב') אחיה זו מרים. בראיה בסופה: מי בעל דברים. מי שיש לו דין: (16) ויכסו הענן. כפותינו חולקין בדבר (יומא ד'). יש מהם אומרים. אלו ששה ימים שמריה (עד עצרת יום מתן תורה רש"י יצן): ויכסו הענן. לה: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל ישראל עומדים: אלא שחלק הפתוח כבוד למשה (יומא שם) ויכסו הענן למשה וימים לאחר עשרת הדברות. והם היו בתחתית מי יום שעלה משה לקבל דוחור.

Esrath, und sie gebahr ihm Chur. d. i. Mirjam, so Sota 11. Wer eine Rechtsfache hat. (16) Die Gelehrten, Yoma 4 sind hierin verschiedener Meinung, einige glauben, es wären dies die sechs Tage vom Anfange des Monats Siman, bis zum Tage der Gesetzgebung gewesen. die Wolke bedeckte den Berg. Um die Zehn Gebote zu verkündigen. Mose und die Kinder Israels standen dort,

daß sie mir eine Hebe aufnehmen; von jedem, den sein Herz freiwillig dazu treibt, sollt ihr meine Hebe aufnehmen. (3) Und dies ist die Hebe, die ihr von ihnen nehmen sollt: Gold und Silber und Kupfer. (4)

Und purpurblaue und karmesinfarbige Wolle, und Byffus und Ziegenhaare. (5) Und rothfärbige Widderfelle und Tachaschfelle und Kaszienholz.

רשי

andere, als Altar-Hebe, gleichfalls ein Befehl für jeden Kopf, von welcher Sammlung man die Gemeindepfer anschaffte; und eine dritte für die Stifftshütte, die jedem Einzelnen frei gestellte Spende. Dreizehn Anordnungen finden sich hier, welche — wenn man genau nachliest — alle zur Herstellung der Stifftshütte, so wie zu den Priesterkleidern gebraucht werden. (3) Und Woch und Woch. Dies alles kam

von freiwilligen Spenden, nach eigenem Vermessen. Das Silber ausgenommen, welches von Jedem in gleichem Werthe entrichtet wurde, nämlich für die Person ein halber Schefel. Wir finden nicht, daß man bei der ganzen Arbeit der Stifftshütte mehr Silber gebraucht hätte, denn es heißt, weiter 38, 25: das Silber von den Musterungen der Gemeinde usw. ein Befehl für den Kopf. . . . das übrige Silber, welches durch freiwillige Spenden einlief, wurde zu den Dienstgeräten verwendet. (4) Und Tachasch. Wolle gefärbt mit dem Blute einer Muschelschnecke, die hien, das eine himmelblaue Farbe gab. Aram Wolle, mit einer Farbe gefärbt. Purpur genannt. Woch. Ziegenhaare, daher überf. Woch. etwas, was von Ziegen genommen wird, aber nicht die Ziegen selbst; denn Ziegen überf. Woch. (5) Und Woch. Nach der

שחורקק בדם: (3) וזה וכסף ונחשת וזה כלם באו בנדרה איש איש מה שגדבו לבו חוץ מן הכסף שפא בשוה מחצית השקל לכל אחד ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר שגאמר: וכסף שקדרי העדה וזה (שמות יח). בקע דגדגל וזה ושאר הכסף הבא שם בנדרה עשאוהו לכלי שרת: (4) תכלת. צמר צבוע בדם חליון וצבוע דרוק (מנחות מ"ד יבמות ד'): וארמון. צמר צבוע ממין צבוע ששמו ארמון: ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של עזים. לכך תיאור: ומאין הבא מן העזים ולא עזים עצמם. שתרגום של עזים עזים: (5) מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבדן: תחשים. מין תיה. ולא היה אלא לשערה הדקה נוגים היו לה. לכך מתרגם ספגא ששש ומתפאר בגונון שלו. (שבת כ"ח): ועצי שטים. ומאין היו דם במדבר? מידש רבי

(6) שֶׁמֶן לְמָאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
וּלְקִמְרַת הַסָּמִים: (7) אֲבִנֵי שֹׁהַם וְאֲבִנֵי
מִלֻּאִים לְאֹפֶד וּלְחֹשֶׁן: (8) וַעֲשׂוּ לִי

Einfaß für das Ephod und den Brustschmuck. (8) Und sie sollen mir

רש"י

תְּנִיחָמָא: יַעֲקֹב אֲבִינוּ צִפָּה בְּרִית הַקָּדָשׁ שֶׁעֲתִידִין
יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת מִשְׁכָּן בְּמִדְבָּר וְהָבִיא אֲדָמָה לְמַעֲרֹם
וְנִמְסָם וְצִוָּה לְבָנָיו לְיִסְלַם עֲמָדָם בְּשִׁנְאֵי מִמְּעָרָם:
(6) שֶׁמֶן לְמָאֵר. שֶׁמֶן יֵית וְךָ לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד: בְּשָׂמִים
לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. שֶׁנֶּעֱשֶׂה לְמִשְׁחָה בְּלִי הַמִּשְׁכָּן
וְהַמִּשְׁכָּן לְקֹדֶשׁ וְהַצִּיּוֹר לֹא בְּשָׂמִים כִּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ
בְּכִי חֵשָׁא: וּלְקִמְרַת הַסָּמִים. שֶׁהֵיוּ מְקִמְרִין בְּבֵל
עֵרֶב וּבֹקֵר כִּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ בְּוֹאֵתָה תְּצִוָּה וּלְשׁוֹן קִמְרַת
הַעֲלָאָה קִימֹר וְתִמְרָה עֲשֵׂן: (7) אֲבִנֵי שֹׁהַם. שְׂתִימָם
הַצִּיּוֹר שֶׁם לְצִוְּךָ הָאֹפֶד הָאֹמֶר בְּוֹאֵתָה תְּצִוָּה:
מִלֻּאִים. עַל שֵׁם שֶׁעֲשִׂינָה לָהֶם בְּהַב מוֹשֵׁב כִּמֶּן
נוֹמָא וְנִתְּנִין הָאֶבֶן שֶׁם לְמִלֻּאֹת הַנוֹמָא קְרוּיִם
אֲבִנֵי מִלֻּאִים וּמִקֹּם הַמוֹשֵׁב קְרוּי מִשְׁבֶּצֶת: לְאֹפֶד
וּלְחֹשֶׁן. אֲבִנֵי הַשֹּׁהַם לְאֹפֶד וְאֲבִנֵי הַמִּלֻּאִים לְחֹשֶׁן
וְחֹשֶׁן וְאֹפֶד מְפֹרָשִׁים בְּוֹאֵתָה תְּצִוָּה וְהֵם מִנֵּי
תְּכֵשֶׁת: (8) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וַעֲשׂוּ לְשִׁמִּי בֵּית קֹדֶשׁ:

Bearbeitung wurden sie
roth gefärbt. תַּחֲשִׁים Eine
Thiergattung, welche nur
damals vorfindlich war;
sie hatte viele Farben,
daher Dunkel. סִסְנוֹנָא =
שֵׁשׁ es freuet sich und
stolziert mit den Farben.
עֲצֵי שָׂמִים גִּוּנָא. Woher
hatten sie solches in der
Wüste? R. Tanchuma
erklärt dies also: Unser
Urahn Jakob sah durch
göttl. Eingebung, daß
Israel in der Wüste eine
Stiftshütte bauen wird,
deshalb brachte er Zedern
nach Egypten, pflanzte

sie dort an, und befahl seinen Kindern, sie mit zu führen, wenn
sie aus Egypten ziehen werden. (6) שֶׁמֶן לְמָאֵר Del zum Leuchten,
reines Olivenoel, um ein ständiges Licht zu unterhalten. בְּשָׂמִים
Das bestimmt wurde, die Geräte und die Stifts-
hütte damit zu salben und zu heiligen, wovon ausführlich im Abschnitte
כי תשא die Rede ist. וּלְקִמְרַת הַסָּמִים wovon man jeden Abend und
Morgen räucherte. ׀ תְּצִוָּה קִמְרַת bedeutet das Aufsteigen des
Dampfes und der Räucherfäule. (7) אֲבִנֵי שֹׁהַם Man brauchte deren
zwei für den Ephod ׀ תְּצִוָּה מִלֻּאִים Weil man sie in Gold einsetze, welches
eine Höhlung hatte, die die Steine ausfüllten, daher werden sie מִלֻּאִים
Füllsteine genannt, und der Ort, wo sie eingefaßt wurden, heißt
מְשׁוֹבֶצֶת zum Obermantel und zum Brustschilde. Die
שֹׁהַם-Steine für den Ephod und die Füllsteine für den Choschen,
Ephod und Choschen waren Prachtgewänder. (8) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ Sie
sollen zur Verehrung meines Namens ein Haus der Heiligkeit er-

machen ein Heiligthum, daß ich wohne in ihrer Mitte. (9) Ganz so, wie ich dir zeige das Musterbild der Wohnung und das Musterbild aller ihrer Geräthe, also sollt ihr es machen. (10) Und sollen machen eine Lade von Akazienholz, zwei und

eine halbe Elle sei ihre Länge, und eine und eine halbe Elle ihre Breite, und eine und eine halbe Elle ihre Höhe. (11) Und du sollst sie überziehen mit reinem Golde, von innen und von außen sollst du sie überziehen; und mache an ihr oben einen goldnen

רשי

richten. (9) ככל אשר אני מראה אותך So wie ich dir hier im Bilde zeige, das Modell der Wohnung. Diese Stelle steht mit der obigen verbunden, und heißt: Sie sollen mir ein Heiligthum machen, so wie ich dir im Bilde zeige. וכן תעשו Wenn in Zukunft eines der Geräte abhanden kommen sollte, oder wenn ihr mir die Geräte für den stabilen Tempel machen werdet, wie Tische, Leuchter, Handkannen, Gestelle, wie

sie auch Salomo machte, so sollen sie diese Gestalt haben. Wäre dieser Vers nicht mit dem frühern verbunden, so hätte es hier nicht heißen dürfen תעשו וכן, sondern תעשו כן, was sich dann auf das Verfertigen des Stifiszeltens und dessen Einrichtung bezogen hätte. (10) Wie Schreine, die ohne Füße gemacht werden, und die auf ihrem untern Rande ruhen. (11) Drei Schreine machte Bezalel, zwei aus Gold und einen aus Holz, vier Wände und einen Boden für jeden, und oben waren sie offen. Er gab die hölzerne Lade in die goldene und die andere goldene in die

מקדש ושכנתי בתוכם: (9) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל צליו וכן תעשו: (10) ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי קמתו: (11) וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר

(9) ככל אשר אני מראה אותך. כאן את תבנית המשכן (מנחות כ"ט) המקרא היה מחובר למקרא שלמעלה הימנו. ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו קדושות. (מנהדרין טז) שבעות י"ד אם יאבד אחד מן הכלים או כששתעשו לי בלי בית עולמים כגון שלחנות ומנורות וקדושות ומכונות שעשה שלמה. כתבנית אלו תעשו אותם (תוספתא שבת צ"ח). ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו (10) ועשו ארון. כפיין ארונות שעושים ברא בגלים עשנים כפיין ארון שקורין אישקרין בלעז: (11) מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בצלאל: שנים על זהב ואחד של עץ. ארבע כתלים

וְהָבָה סָבִיב: (12) וַיִּצְקֶתָּ לָּו אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי
וְהָבָה וְנָתַתָּ עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי
טַבַּעֲתֵי עַל-צִלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲתֵי
עַל-צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית: (13) וַעֲשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי
נֹשָׁאִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: (14) וְהִבַּאתָ

Stangen von Akazienholz, und überziehe sie mit Gold. (14) Und bringe

רש"י

וְשֹׁלִים לְכָל אֶחָד וּפְתוּחִים מִלְּמַעְלָה נָתַן שֶׁל עֵץ
בְּתוֹךְ שֵׁשׁ זָהָב וְשֶׁל זָהָב בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֵץ וְחִפּוֹה שְׁפָחוֹ
הָעֲלִינָה בְּהָבָה, כִּמְצָא מִצּוּפָה מִבֵּית וּמְחוּץ (תְּנַחֲמָא
שִׁיר רַבָּה יוֹמָא ע"ב): זֶה זָהָב. כִּמֵּין בְּתֵר מִנְקָה לוֹ
סָבִיב לְמַעְלָה מִשְׁפָּחוֹ שֶׁעָשָׂה הָאֵרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוּהָ
מִן הַפְּנִימִי עַד שֶׁעָלָה לְמִלּוֹ עֹבֵי וְהַפְּסָחוֹת וְלְמַעְלָה
הֵימָנוּ מִשְׁפָּחָה וּכְשֶׁהַפְּסָחוֹת שׁוֹכֵב עַל עֹבֵי הַתְּחָלִים
עוֹלָה הוּד לְמַעְלָה מִכָּל עֹבֵי הַפְּסָחוֹת כֵּל שֶׁהוּא וְהוּא
סִימָן לְכַתֵּר תּוֹרָה: (12) וַיִּצְקֶתָּ. לְשׁוֹן הַחֲבִיב כְּתָרְנוֹמוֹ:
פַּעֲמֹתָיו. כְּתָרְנוֹמוֹ וְהִתִּיד. וּבְנוֹתוֹת הָעֲלִינֹת כְּמִן
לְכַתֵּר הָיוּ נֹתָנִים שְׁתֵּים מִכָּאן וּשְׁתֵּים מִכָּאן לְרַחֲבֹ
שֶׁל אֵרוֹן. וְהַפְּסָחוֹת נֹתָנִים בְּדָם. וְאֵרְנוֹ שֶׁל אֵרוֹן
מִסָּסֵק בֵּין הַפְּסָחוֹת אֵתְּמִים וְחָצִי בֵּין כָּד לְכָד, שֶׁהָיוּ
שְׁנֵי כְּנֵי אֶדָם הַנּוֹשְׂאִין אֶת הָאֵרוֹן מִהַלְכִין בִּנְעִימָה.
וְכֵן מְסֻרָשׁ בְּמִנְחֹת בֶּם שְׁתֵּי הָלָחִם: וְשֵׁנִי טַבַּעוֹת עַל
צִלְעוֹ הָאֶחָת. הֵן הֵן ד' טַבַּעוֹת שֶׁבְּתַחֲלֵל הַמִּקְרָא.
וּפִדְשׁ לָךְ הֵיכָן הָיוּ, וְהָיוּ זוֹ יִתְדָה הִיא וּפְתָרוֹנוֹ.
כִּמּוֹ שְׁתֵּי טַבַּעוֹת יֵשׁ לָךְ לְשִׁבְעָה בָּן: וּשְׁתֵּי מִן הַטַּבַּעוֹת
הָאֵלּוּ עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת: צִלְעוֹ. צִדּוֹ: (13) בְּדֵי. מִזֹּמֶת.

Kranz ringsum. (12) Und gieße dazu vier goldene Ringe, und setze sie an ihre vier Ecken; nämlich zwei Ringe auf ihrer einen Seite, und zwei Ringen auf ihrer andern Seite. (13) Und mache

hölzerne, und die ohere Enden bedeckte er mit Gold, sie war also von innen und außen mit Gold überzogen. זר זהב. Mit einer Art Krone war sie an der Spitze umgeben. Die äußere Lade war etwas höher als die innere, so daß sie gegen die Dicke des Deckels etwas hervorstand; wenn nun der Deckel auf der Dicke der Wände ruhte, erhob sich die Krone über den ganzen Umfang des Deckels; diese diente zum Sinnbild der Thora-Krone. (12) Du sollst gießen.

אוף: ihre Ecken. Von diesen Ringen waren an den obern Seiten, nahe an dem Deckel, auf jeder Seite zwei angebracht, an diesen waren die Stangen befestigt, zwischen denen sich die lange Seite der Lade befand, zwei und ein halb Ellen von einander gefondert, so daß die zwei Träger der Bundeslade dazwischen Raum hatten. Talm. Menach. 98. הָיוּ שְׁתֵּי טַבַּעוֹת עַל צִלְעוֹ הָאֵחָת, die oben erwähnt sind, nun wird erklärt, wo sie angebracht wurden, das ם von וּשְׁתֵּי ist überflüssig, als stünde nur שְׁתֵּי טַבַּעוֹת, d. i. von diesen Ringen kommen auf einer Seite. צִלְעוֹ Seine Seite. (13)

die Stangen in die Ringe an die Seiten der Lade, um die Lade zu tragen mit denselben. (15) In den Ringen der Lade sollen die Stangen bleiben; sie sollen nicht von ihr wegkommen. (16) Und lege in die Lade das Zeugnis, das ich dir geben werde. (17) Und mache einen Deckel von reinem Golbe, zwei und eine halbe Elle sei seine Länge, und eine und eine halbe Elle seine Breite. (18) Und mache zwei Kerubim von Gold; getriebener Arbeit sollst du sie machen, an den beiden Enden

אֶת־הַבָּדִים בַּמִּבְעֵת עַל צִלְעַת הָאָרֶץ
לִשְׂאֹת אֶת־הָאָרֶץ בָּהֶם: (15) בַּמִּבְעֵת
הָאָרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:
(17) וְנָתַתְּ אֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַעֲדוּת אֲשֶׁר
אָתָּן אֱלֹהִים: שְׁנֵי (17) וְעָשִׂיתָ כַּפֶּרֶת זָהָב
מְהוֹר אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבֵּה וְאַמָּה וְחָצִי
רֶחֱבָה: (18) וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב
מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁגֵּי קְצוֹת

רש"י

Trag-Stangen. (15) לא יסרו ממנו sollen niemals weggenommen werden. (16) הארון wie אל הארון העדת. Die Thora, welche zum Zeugen zwischen mir und euch dient, daß ich euch befahl, die darin enthaltenen Gebote zu beobachten. (17) כפרת Ein Deckel, welcher auf der Lade lag; die Lade war oben offen, worauf der Deckel wie ein Brett lag. אמתים וחצי ארכה Der Deckel war so lang und so breit wie die Lade, und lag auf die Dicke der vier Wände; obgleich hier

(15) לא יסרו ממנו. לעולם. (יוםא שם): (16) ונתת אל הארון. כמו בארון: העדות. התורה שהיא לעדות בני וביניהם שצויתי אתכם מצוות התניבות בה: (17) כפרת. כפוי על הארון שהוא פתוח מלמעלה ומצחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. בארזו של ארון והרבה ברחבו של ארון, ומנחת על עובי הפותלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה. פירשו רבותינו שהיה עוביה טפח (סוכה ה'): (18) כרובים. דמות פרגון תינוק להם: מקשה תעשה. שלא תעשה בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם במעשה צורפים שקורין שולדרייז בלע"ז Soudure ויט Soulderiz Sondatura (דיו וטסהונג) אלא הפיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשון בולטין למעלה וציר הכרובים בגלימת קצוריו: מקשה. בסדרייז בלע"ז Battu (בטסונג) Battiz (בטסונג) du battu, (בטסונג) גחור, גחור חין (בטסונג).

nicht bestimmt wird, wie stark der Deckel war, so wird Talm. Sufa 5 erklärt, daß er eine Handbreit stark war. (18) כרובים Sie hatten die Gestalt eines Kindes. מקשה תעשה Von getriebener Arbeit. Nicht einzeln sollen diese gemacht und dann zusammengefügt werden auf den Deckel, wie es die Goldschmiede machen, sondern man muß hinreichendes Gold nehmen und es mit dem Hammer solange bearbeiten, bis die Form der

הַכַּפֹּתָת : (19) וַעֲשֵׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה
מִזֶּה וְכְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּתָת
תַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרֻבִּים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו :
(20) וְהָיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה
סָבִיבִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּתָת וּפְנֵיהֶם
אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֹּתָת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרֻבִּים : (21) וְנָתַתָּ אֶת־הַכַּפֹּתָת עַל־
הָאָרֶץ מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת־

des Deckels. (19) Mache nämlich einen Kerub am Ende von dieser Seite, und einen Kerub am Ende von jener Seite; aus dem Deckel machet die Kerubim an seinen beiden Enden. (20) Und es sollen die Kerubim die Flügel ausbreiten nach oben, überdeckend mit ihren Flügeln den Deckel, und ihre Gesichter

eines zum andern gewandt; gegen den Deckel zu seien die Gesichter der Kerubim. (21) Und lege den Deckel auf die Lade oben darauf, und in

רש"י

כמו דא לרא נקשן (דניאל ה') : קצות הכפרת.
ראשי הכפרת : (19) ועשה כרוב אחד מקצה. שלא
תאמר. שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצרך
לפרש : כרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת עצמה
תעשו את הכרובים, והו פירוש של מקשה תעשה
אותם שלא תעשם במני עצמם ותחברם לכפרת :
(20) פורשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים
אלא פורשים ונבזהים למעלה אצל ראשיהם שהם י
מסכים בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוגיה
דהה"ה : (21) ואל הארץ תתן את העדות. לא
ידעתי למה נכפל ? שהרי כבר נאמר : ונתת אל הארץ
את העדות. ויש דומר שבא ללמד שבעודו ארץ
לכוד בלא כפרת. ימן תחילה העדות לתוכו, ואחר כך
ימן הכפרת עליו. וכן מצנינו בפשקים את המשכן
נאמר : וימן את העדות אל הארץ. ואחר כך. והם

Cherubim kunstgerecht her-
gestellt ist. מקשה wie
Dan. 5, 6 : דא לרא נקשן
הם schlugen an einander.
קצות הכפרת die Enden
des Deckels. (19) כרוב
etwa glaube, für jede Seite
zwei Cherubim, deshalb
heißt es nur ein Cherub
an jeder Seite. מן הכפרת
aus dem Deckel selbst sol-
len die Cherubim heraus-
gearbeitet werden, das ist
die Bedeutung von מקשה,
nicht gesondert sollen sie
gemacht, um dann am

Deckel angefügt zu werden. (20) פורשי כנפים Die Flügel dürfen
nicht liegen, sondern müssen ausgebreitet sein und gegen den Kopf so hoch
stehen, daß ein Raum von zehn Handbreiten zwischen ihnen und dem
Deckel bleiben muß. (21) ואל הארץ תתן את העדות Ich weiß nicht,
wozu dies doppelt steht, es heißt ja schon B. 16: Und lege das
Zeugniß in die Lade, vielleicht will es anzeigen, daß man erst das
Zeugniß hineingeben und dann den Deckel darüber legen soll; so finden
wir auch, als er das Zeltheiligthum errichtete, heißt es Kap. 40, 20 :
Er legte das Zeugniß in die Lade, dann erst setzte er den Deckel auf

die Lade lege das Zeugniß, das ich dir geben werde. (22) Und ich werde mich daselbst zu dir verfügen, und mit dir reden vom Deckel herab, zwischen den beiden Kerubim hervor, die auf der Lade des Zeugnisses. Alles, was ich dir gebieten werde an die Kinder Israel. (23) Und

הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: (22) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: פ

(23) וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמַתַּיִם אָרְפוֹ וְאַמָּה רֶחֱבוֹ וְאַמָּה וָחָצִי קָמָתוֹ:

make einen Tisch von Akazienholz, zwei Ellen sei seine Länge, und eine Elle seine Breite, end eine und eine halbe Elle

רש"י

dieselbe. (22) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ Wenn ich die Zeit festsetzen werde, wann ich mit dir reden will, so wird dieser Ort dazu dienen. וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּת An einer anderen Stelle heißt es wieder: Gott rebete mit ihm aus dem Stiftszelte. 3, 1, das wäre außerhalb des Vorhanges? diese zwei sich widersprechenden Stellen müssen nun durch eine dritte, Aufschluß gebende ihre Lösung finden; diese ist M. 4, 7, 89: Wenn Mosche in das

את הכפרת על הארון מלמעלה. (שמות מ'): (22) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל־אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: פ
מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפרת. ובמקום אחר הוא אומר: וידבר ה' אלי מזהל מועד לאמר (ויקרא א') זה המושבן מחוץ לפלמית נמצאו שני כתובים מבחישיך זה את זה? בא הכתוב השלישי והדביע בניהם: ובכא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אלי מועל הכפרת וכו' (במדבר ז') משה היה נכנס למשבן וכו' וכן שבא בחוד השתח קול ויור מן השמים לבין הכרובים ומשם יצא וישמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אתך אל בני ישראל. הרי וי' יתירה וספילה. וכמה הרבה במקרא. וזה תפטר: ואת אשר אצוה עמך שם את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא: (23) קומתו. גובה רגליו עם עובי

Stiftszelt kam, hörte er die Stimme zu ihm redend von dem Deckel herab; Mosche ging nämlich in die Wohnung und sobald er in die Thüre des Stiftszeltes eintrat, hörte er die Stimme von den Cherubim, und von da ging sie aus und war in der Stiftshütte vernehmbar. Und alles, was ich mit dir dort reden werde, betrifft nur Aufträge an Israel. (23) Die Höhe der Füße sammt der Dicke des

(24) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב מְדֹהָר וְעָשִׂיתָ לוֹ
זָר וְזָהָב סָבִיב: (25) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגָּרָתָא
טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זָר־זָהָב לְמִסְגָּרָתוֹ
סָבִיב: (26) וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתַי
זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתַי עַל אַרְבַּע
הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: (17) לְעִמַּת
הַמִּסְגָּרָתָא תַּדְרִיץ הַטַּבַּעֲתַי לְבָתִּים לְבָדִים
לְשֵׁאת אֶת־הַשְּׁלָחָן: (28) וְעָשִׂיתָ אֶת־
הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב

feine Höhe. (24) Und überziehe ihn mit reinem Golbe, und mache daran einen goldenen Kranz ringsum. (25) Mache nämlich daran eine Leiste von Handbreite ringsum, und machst einen goldnen Kranz an diese Leiste ringsum. (26) Und mache daran vier goldne Ringe, und setze die Ringe an die vier Ecken seiner vier Füße. (27) Nahe bei der Leiste sollen die Ringe

fein, zu Behältern für die Stangen, um den Tisch zu tragen. (28) Und mache die Stangen von Afazienholz, und überziehe sie mit Gold, und

רש"י

הַשְּׁלָחָן (פסחים ק"ט: (24) זר וזהב. סימן. לכתר מלכות שהשלחן שם עושה וגדולה. כמו שאומרים שלחן מלכים: (25) מסגרת. פתגמונו נקפא. ונחלקו חכמי ישראל בדבר. י"א למעלה היתה סביב השולחן כמו לבנון שבשפת שלחן שרים: וי"א למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השולחן וזה השולחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר וזה למסגרתו. הוא זר האמור למעלה ופי' לך בוא שעל המסגרת היתה: (27) לעמט המסגרת תדריך הטבעות. פתלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן טבעות יהיו בתים להכנס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתרנומו: אחרא לאריותא: (28) ונשא בם לשון גפסל יהיה נשא בם את

Tisches. (24) Ein זר וזהב Ein Sinnbild der Königskrone, denn Tafel deutet auf Reichthum und Größe hin, wie man sagt, eine königliche Tafel. (25) מסגרת Dnf. überf. es mit גרנפא einem Rand, hierin sind die isrl. Weissen nicht einig, nach Einigen war es eine Leisten oben, wie an den Tischen der Vornehmen,

nach Andern war dies unten von einem Fuße zum andern an den vier Seiten des Tisches befestigt, worauf die Tischplatte lag. זר וזהב למסגרתו d. i. der vorerwähnte Kranz; hier wird dargethan, daß er sich auf dem Rande befand. (27) לעמט המסגרת Die Ringe sollen unterhalb des Randes an den Füßen gegen die Enden desselben befestigt sein. לבתים לבדים diese Ringe sollen Gehäuse sein für die Stangen. לבתים. Zum Behufe der Stangen. Nach Dnfel. zum Platz für die Stangen. (28) ונשא

mit ihnen werde der Tisch getragen. (29) Und mache seine Schüsseln und seine Schalen und seine Stützen

וְנִשְׂאֲכֶם אֶת־הַשֻּׁלְחָן: (29) וְעִשִּׂיתָ
קַעְרֹתָיו וּכְפֹתָיו וּמִנְקִיָּתוֹ

רשי

ist der Nisal, der Tisch soll daran getragen werden. (29) קערותיו וכפותיו וּמִנְקִיָּתוֹ Die Schüsseln waren wie das Brod geformt. Das Brod war wie eine von beiden Seiten durchbrochene Riste, welche unten einen Boden hatte und auf jeder Seite ragte eine Spitze empor gleich Seitenwänden; daher לחם הפנים genannt, weil sie den beiden Seiten des Stifzettes zugewendet waren. Die Länge des Brodes wurde nach der Breite des Tisches gelegt; die Wände desselben standen an den Enden des Tisches empor. Es

הַשֻּׁלְחָן: (29) ועשית קערותיו וכפותיו. קערותיו זה דפוס שדחה עשוי בדפוס הדפוס והלחם היה עשוי כמין תיבה סדורה משתי רוחותיה שולים לו למסדה. וקופל כמין ומפאן בלפי מעלה. כמין פותלים. ולכך קרוי לחם הפנים. שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדו הבית מהו ומנה. ונותן ארצו לחבשו של שולחן ומחליו וקופים כנגד שפת השולחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס בתל. בשל בתל הוא נאסדה. וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השולחן. ואותו דפוס קרוי קערה: וכפותיו. בדיכין שנותנין בהם לבונה. שמים היו לשני קומי לבונה שנותנין על שתי המערכות שנאמר: ונתת על המערכת לבונה וזה (ויקרא כד): וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארצן דונמתן עושה של זהב ומסדרו על ראש כל לחם שישב לחם האחר על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שיתבונן הרוח ביניהם ולא תעפשו. ובדשון ערבי. כל דבר חלול קרוי קסיוא: ומנקיותיו. תנינו ומכילתיה. הן קניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ

waren dazu zwei Formen angefertigt, eine aus Gold, die andere aus Eisen; in der eisernen wurde es gebacken, sobald man es aus den Ofen nahm, legte man es in die goldene Form zum Morgen des Sabbath, an den man es auf den Tisch ordnete, diese Form heißt קערה כפותיו. Schalen, in welche man Weihrauch gab. Es waren zwei, für die zwei Händevoll Weihrauch, welche dann auf die zwei Brodschichten gelegt wurden, denn es heißt M. 3, 24, 7; auf die Schichten lege reinen Weihrauch. ורשותיו Eine Art Halbröhre, welche der Länge nach gespalten waren. Solche wurden aus Gold gefertigt; drei derselben lagen zwischen jedem Brode, damit jedes derselben auf einen Rohr ruhe, und ein Brod vom andern getrennt sei, damit die Luft durchziehe, und sie nicht schimmeln. Im Arabischen heißt jedes hohle Gerät קסיוא ומנקיותיו. Nach Anf. מכילתיה. waren dies vier Stangen, wie Nägel aus Gold verfertigt, welche am Boden standen, und hoch über den Tisch ragten, den Brodschichten

תרומה כה

Cap. 25. 246

אֲשֶׁר יִסֵּךְ בָּהֶן וְהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם :
(30) וְנָתַתָּ עַל־הַשְּׂלֵחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי

תָּמִיד : פ

(31) וַעֲשִׂיתָ מִנֵּהת וְהָב טָהוֹר מִקִּשָּׁה

(31) Und mache einen Leuchter von reinem Golbe; getriebener Arbeit

רשי

וגבודים עד למעלה מן השלחן הרבה. כנגד גובה
מערכת הלחם ומספצלים ששה (הראים גוים חמשד)
ספצלים זה למעלה מזה וראשי הקנים שבין לחם
ללחם סמוכין על אותן ספצולין. כרי שלא יכבד משא
הלחם העקוונים על התחתונים וישבירי. ולשון מכילתין
סיבולתיה כמו: נלאיתי הירי. אבל לשון מנקיות
איני יודע אך נוסל על סניפין: ויש מחכמי ישראל
אומרים קשותיו אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים
אותו שלא ישבר (מנחות צ"ז): ומנקיותו. אלו
הקנים. שמנקין אותו שלא יתעפש. אבל אונקלוס
שחרגם: מכילתיה. הנה שונה. כדברי האומר מנקיות
הן סניפין: אשר יוסך בהן. אשר יכסה בהן ועד
קשותיו הוא אומר: אשר יספך. שהיו עליו כמין סכך
וכסה. ויבדן במקום אחר הוא אומר: ואת קשות
הנסך (במדבר ד') הנה הנה יוסך. והנסך לשון סכך
וכסוי הם: (30) לחם פנים. שיש לו פנים, כמו שפירשתי
ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים באמור אל
הפנים: (31) מקשה תעשה המנורה. שלא יעשהה

breche; und die Röhre, welche es rein halten, damit es
nicht schimmelig werde; Onf. aber: מכילתיה stimmt Jenen bei, die
Stangen; סניפין übersetzen. אשר יוסך בהן womit es überdeckt
wird, man meint die Röhre, weil diese eine Art Decke bildeten, wie
es M. 4, 4, 7 heißt קשות הנסך ואת קשות הנסך. ואת קשות
הנסך und נסך bedeuten bedecken. (30) לחם פנים, wie oben
erklärt wurde. Die Zahl der Brode und die Ordnungen derselben
werden in אמור פ' erörtert. (31) מקשה תעשה המנורה. Man soll ihn
nicht aus Theilen machen, nicht die Arme und Leuchter einzeln ver-
fertigen und sie dann zusammensetzen, wie es die Goldschmiede machen,

und seine Röhren, mit
welchen bedeckt wird,
aus reinem Golbe sollst
du sie machen. (30) Und
lege auf den Tisch Schau-
brode vor mich beständig.

gegenüber. Sie hatten
sechs Räden (Einschnitte)
über einander, die Sten
der Halbröhre, welche
zwischen den Broden la-
gen, waren auf diese
Räden gestützt, damit die
Luft der obren Brode
nicht zu schwer auf die
untern drücke und diese
zerbreche. מכילתיה heißen
Träger, gleich Jer. 6, 11
ich bin müde
zu tragen. Wie aber
סניפין מנקיות
über-
einstimmen soll, verstehe
ich nicht. Einige Gelehrte
glauben, קשותיו sind Sei-
sten, welche das Brod
halten, damit es nicht

werde der Leuchter gemacht; sein Fuß und sein Schaft, seine Kelche,

תיעשה המנורה ירכה וקנה וביעיה

רשי

sondern Alles soll von einem Stücke durch den Hammer geschlagen, die mit Schneid-Instrumente von einander gesondert werden. מקשה übersetzt Onf. נניד d. h. ziehen, man treibt die Glieder von der Goldplatte nach allen Seiten durch Hammerschläge heraus; מקשה bedeutet eigentlich mit dem Hammer geschlagen. תיעשה von selbst, weil Mose es schwierig fand, so sagte Gott zu ihm, wirf den Goldklumpen ins Feuer, und der Leuchter kam fertig heraus; deshalb steht תיעשה er soll gemacht werden und nicht תעשה du sollst machen. ירכה dies war

היחיות ולא תעשה קנה ויחיתו אברים אברים ואז
בן ידבוקם קנהו האברים שקלן שלוחין בלעז:
Souldure: *Souldure* (דמ וטהוב): אלא בקנה
כה מתחבה אחת ומקש בקרנם חתוף בכל
האקנות ומסיד הקנים אלף ואף: מקשה.
חשוב: נניד לשון המכה שמקשה את האברים
מן העשה לבא ולבא בתקשת הקרנם: ולשון
מקשה כסת קרנם במדון בלעז: *Battiz*: *Battu*:
(בכסחוב, בטהובט), כמו דא קנה נקש (דנאל
ה): תיעשה המנורה מאלה לפי שהיה משה
מתקשה בה אמר לו הקב"ה: השלף את הקנה לאור
דמא נעשה מאלה קנה לא נכתב: תיעשה.
(מנחת נים תחומא): ירכה הוא התל של כשה
העשה כמן תבנה השלשה תלם וזאן היקנה
ולמשה: הקנה הקנה האמצעי של העולה באמצע
הקנה קנה כלפי מעלה תלם נר האמצעי עשו
כמן קנה לבסוף השלש תלם וזאן ותלם הפתילה: נביעה.
הן כמן בלסת שיעשן מנורות אברים הקרנם
וקנה קנה מדינה בלעז: *Maderins*: (חם
מספחיה: חרם מטהוב טריקובס) וזאן בספר
במאסה סד ב. ואלו עשין של הקב ובלשון
והזאן של קנה וקנה כמן עשין קנה התנב ולא
הזאן כמן אלא לז: כמנורה כמן תפוחים הן
עשין קנה בלשון מדינה הקנה האמצעי קנה

der untere Fuß, geformt wie eine Riste, die auf Füßen steht. וקנה der mittlere Schaft, welcher aus der Mitte des Fußes heraufstieg, darauf war das mittlere Licht, welches löffelförmig gefertigt war, um Del und Docht hinein geben zu können. וביעה Eine Art Kelche, welche gewöhnlich von Glas gemacht werden, und lang und schmal sind; diese aber waren aus Gold gefertigt, und ragten über jedes Rohr heraus, nach Anzahl, wie die heil. Schrift sie angibt, diese dienten bloß zur Zierde. כפתריה Knöpfe, äpfelartig, welche um das mittlere Rohr herausragten, wie diese bei den Leuchtern der Vornehmen zu sehen sind. Im Texte wird auseinandergelegt, wie die Knöpfe heraus

בפתריה ופרחיה ממנה יהיו: (32) וששה
קנים יוצאים מצדיה שלשה קני מנה
מצדה האחד ושלושה קני מנה מצדה
השני: (33) שלשה גבעים משקדים
בקנה האחד פתור ופרח ושלושה
גבעים משקדים בקנה האחד פתור
ופרח בן שלשת הקנים היוצאים מן
המנה: (34) ובמנה ארבעה גבעים

feine Knöpfe und seine
Blumen seien aus ihm.
(32) Und sechs Röhren
sollen ausgehen aus sei-
nen Seiten: drei Röhren
des Leuchters von seiner
einen Seite, und drei
Röhren des Leuchters
von seiner andern Seite.
(33) Drei Kelche, man-
delblüthenähnlich, an der
einen Röhre, ein Knopf

und eine Blume, und drei Kelche mandelblüthenähnlich, an der einen
Röhre, ein Knopf und eine Blume; so an den sechs Röhren, die
aus dem Leuchter ausgehen. (34) Und am Leuchter selbst vier Kelche,

רשי

שעושין למנורות שלפני השדרים וקורין להם פומי'ש
בלעז: (Pommels: Pomettes, חסד'ס פומי'ס)
ליכנסתהם) וענין שלהם כתיב בפ'שה כמה פתורים
בולטין ממנה. וקנה חלק בין פתור לפתור:
ופרחיה צורין עשוין בה כמין פרחין: ממנה יהיו.
הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשרת. ולא עשה
לכנס ודבקים: (32) יוצאים מצדיה. לכאן ולכאן
באלכסון נמשכים ועולין עד כנגד גובהה של מנורה
שהיא קנה האמצעי ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה
למעלה מזה הפחתון ארוך ושל מעלה קצר הימני ופי
שניה גובה ראשון שנה לגובה של קנה האמצעי
השני ששמו יוצאים השלושה קנים: (33) משוקדים.
פתורים מצידים היו בדרך שעושין לכלי כסף וזהב
שקורים ניליד בלעז: צירוף לומר ציור
(מיט דעם גרענטייסעם מולענלייח ליכלוך מויסגוגרנחבעס
מכרייט וחסד'ס: ליכנסתהם): שלשה גבעים. בולטין
מכל קנה וקנה. פתור ופרח היה לכל קנה וקנה:
(34) ובמנורה ארבעה גבעים. כנפיה של מנורה היו

standen, u. wie viel Mann
zwischen einem u. dem
andern war. ופרחיה
Blumenartige Zierraten.
ממנה Alles aus einem
Stücke; man dürfte sie
nicht gesondert arbeiten
und dann zusammenfü-
gen. (32) יוצאים מצדיה
Auf beiden Seiten gingen
sie halbkreisförmig bis
zur Höhe des Leuchters,
d. h. des mittlern Armes,
sie ragten aus demselben
heraus, einer über den
andern gesetzt, so daß der
unterste am längsten u.
der oberste am kürzesten
war, weil ihre Höhe der
Höhe des Armes gleich-

kam, woraus die anderen sechs Arme hervorgingen. (33) Mandel-
förmig; nach Onf. waren sie verziert (ciselirt), wie dies oft bei sil-
bernen und goldenen Geräthen gefunden wird. Drei Kelche ragten
aus jedem Arme hervor, ein Knopf und eine Blume ebenfalls. (34)
An dem Schaft des Leuchters waren vier Kelche,

mandelblüthenähnlich seine Knöpfe und seine Blumen. (35) Und ein Knopf unter den zwei Röhren, die aus demselben und (wieder) ein Knopf unter

den zwei Röhren, die aus demselben, und wieder ein Knopf unter den zwei Röhren, die aus demselben; so an den sechs Röhren, die aus

רשי

einer ragte unten hervor, die anderen über den Armen. משקרים Das ist eine von den fünf Stellen, die nicht klar sind, man weiß nicht, ob das משקרים auf גביעים oder auf כפתורים sich bezieht. (35) וכפתור תחת שני הקנים Aus diesem Knopfe zogen sich die Arme heraus zu beiden Seiten. Wir erfahren hierüber im Talmud Menachot 28: Die Höhe des Leuchters war 18 Handbreit: der Fuß mit dem Knopfe war drei Handbreit hoch, d. i. die Blume, welche bei ירך erwähnt wird: M. 4, 8: עד ירכה עד פרהה

Handbreite waren glatt, eine Handbreite nahm der eine Kelch von den vieren ein, dann ein Knopf und eine Blume von den zwei Knöpfen und zwei Blumen, die beim Leuchter selbst vorkommen, wie es heißt משקרים כפתורה ופרחיה; woraus wir entnehmen, daß am Schafte zwei Blumen und zwei Knöpfe waren, außer den drei Knöpfen, aus deren Mitte die Arme ausgingen, wie es heißt: Ein Knopf unter den zwei Armen. Zwei Handbreiten des Schaftes waren dann wieder glatt, hierauf wieder ein Knopf, der eine Handbreite einnahm, wovon ebenfalls zwei Arme, einer nach jeder Seite ausgingen und sich bis zur Höhe des Leuchters hinaufbogen.

משקרים כפתורה ופרחיה: (35) וכפתור תחת שני הקנים ממנה וכפתור תחת שני הקנים ממנה וכפתור תחת שני הקנים מששת הקנים היצאים

אברהה גביעים, אחד בולט בה למטה מן הקנים והג' למעלה מן יציאת הקנים היצאין מצודה: משוקרים כפתוריה ופרחיה. זה אחד מהמשה מקראות שאין להם הברע, אין ריבוע עם גביעים משוקרים. או משוקרים כפתוריה ופרחיה. (יומא כ"ב): (35) וכפתור תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אלף ואילף. כך שנינו במלאכת המשכן נוכה של מנורה של מנחים: הנגלים והפרח ג' מנחים, הוא הפרח האמור בפרק שצאמר: עד ירכה עד פרהה (במדבר ה') ומשפחים חלק ומשפח שבו גביע מהאברהה גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה שצאמר: משוקרים כפתוריה ופרחיה. למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לכך מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שצאמר: וכפתור תחת שני הקנים וגומר, ומשפחים חלק, ומשפח כפתור ושני קנים יצאים ממנו אלף ואילף נמשכים ועולים כנגד נוכה של מנורה מפת חלק ומשפח כפתור ושני קנים יצאים ממנו, ומשפח חלק, ומשפח כפתור ושני קנים יצאים ממנו וממשכים ועולים כנגד נוכה של

מִן־הַמִּנְרָה: (36) בַּפְתָּרֵיהֶם וּקְנָתָם
מִפְּנֵה יְהוּ כָּלָה מִקְשָׁה אַחַת וְהָב
מָהוּר: (37) וְעֵשִׂית אֶת־נִרְתִּיהָ שְׁבַעַה
וְהָעֵלָה אֶת־נִרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל־עַבְדֵּךְ

feiner Lampen sieben, und man stecke seine Lampen auf, daß es leuchte

רשי

מנורה, ומפתחים חלק, נשתתירו שם שלשה מפתחים
שבהם ג' נביעים, ובפתח נכחו נמצאו נביעים כ"ב.
יהי לששה קנים ג' לכל אחד ואחד, וארבעה
בנופה של מנורה הרי כ"ב, ואחד עשר בפתחים, ו'
בששת הקנים ג' בנופה של מנורה שהקנים יוצאים
מהם ושנים עוד במנורה, שנאמר: משקדים
בפתחיה, ומיעוט בפתחים שנים, האחד למטה אצל
הנר, והאחד בנ"ט העליונים עם ג' הנביעים, ותשעה
פרחים היו לה ששה לששת הקנים שנאמר: בקנה
האחד בפתח נכחו, וג' למנורה שנאמר: משקדים
בפתחיה ופתחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור
בפילשת בהעלותך: עד ירכה עד פתח: ואם תרדק
במשנה זו הפתחה למעלה תמצאם במנינם איש
איש במקומו (מנחות כ"ט): (37) את נרותיה, קמן
בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על
עבר פניה, עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים
היוצאים מצדיה מסובים כלפי האמצעי, כדי שיהיו
הנרות בשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מסב

den Leuchter ausgehen.
(36) Ihre Knöpfe und
ihre Röhren sollen aus
ihm selbst sein, er sei
ganz aus einem Stücke
getrieben, von reinem
Golde. (37) Und mache

Dann war wieder eine
Handbreite glatt, hierauf
folgte ein Knopf, der eine
Handbreite einnahm, wo-
von zwei Arme sich hinaus-
zogen, dann wieder eine
Handbreite glatt und ein
Knopf, der eine Hand-
breite einnahm, woraus
zwei Arme sich bis zur
Leuchterhöhe hinanbo-
gen; schließlich wieder
zwei Handbreiten glatt.
Es blieben noch drei
Handbreiten des Schaf-
tes, an welchen sich 3
Kelche, ein Knopf und
eine Blume befanden.
Folglich waren zweiund-
zwanzig Kelche, drei für

jeden der sechs Arme und vier am Schafte des Leuchters selbst, aus
welchen die Arme ausgingen, zusammen zweiundzwanzig. Der Knöpfe
waren elf, sechs an den sechs Armen drei am Schafte des Leuchters, aus
welchen die Arme ausgingen, und weitere zwei, die noch beim Leuchter
erwähnt sind, wo es heißt כפתוריהם, (die kleinste Mehrheit ist
zwei) einer unten beim Fuße, und ein zweiter an den obern drei
Handbreiten mit den drei Kelchen. Er hatte ferner neun Blumen, sechs
für die sechs Arme, denn es heißt: An jedem Arme ein Knopf und
eine Blume, und drei für den Leuchter selbst, denn so heißt es משקדים
בפתחיה (die kleinste Mehrheit ist zwei) und eine ist in בהעלותך er-
wähnt: עד ירכה עד פתח. Beim genauen Durchlesen der hier ange-
führten Talmudstelle findest du alles nach Zahl und Ordnung über-
einstimmend. (37) את נרותיה, Rößelförmige Lampen, in welche man

nach seiner Vorderseite zu. (38) Und seine Zänglein und seine Abschaufeln seien von reinem Golde. (39) Aus einem Rikar reines Goldes soll man

ihn machen, sammt allen diesen Geräthen. (40) Und siehe darauf, daß du sie machst nach dem Musterbilde, das dir gezeigt ist auf dem Berge.

רשי

das Del und den Docht gibt. ואיר על עבר פניה. Mache die Mündung der sechs Lampen, welche an den obern Enden den Armen sitzen, dem Mittelschaft gegenüber, damit die Leuchter beim Anzünden diejem Schafte, der der Hauptbestandtheil des Leuchters ist, zugewendet seien. (38) Das sind Zangen, mit welchen man die Döchte aus dem Oel nahm, um sie in der Mündung der Lampen zurecht zu legen. Weil man mit der Zange faßt, nimmt, heißen sie זאנקיים. דקה. Dkf. überj. es

וכהתתיה צבת וצבתרא. Sind kleine Schöpflöffel, in welche man die Aische der Döchte schöpfte, wenn man des Morgens die Lampe von der Aische der Döchte zu reinigen hatte, welche sich die Nacht hindurch angeammelt. Schöpflöffel, ähnl. Jer. 30: להתית. נכר דרב מרור. (39) Der Leuchter soll mit allen Gefäßen nicht mehr und nicht weniger, als ein Rikar betragen. Der gewöhnliche Rikar betrug 60 Minen. (כנה): der Rikar des Heiligthumes das Doppelte, 120 Minen. נכר ist ein Gewicht, mit welchem man Silber wog: nach der Kölner Mark macht es 100 Sehubim (דוויבים) oder 25 Selaim, ein Selaim macht es 4 vier Sehubim gerechnet. (40) וראד יעשה. Siehe hier auf dem Berge das Modell, welches ich dir vorzeige. Dies lehrt, daß Moische die Herstellung des Leuchters sehr schwierig fand, bis sie ihm Gott

פניה: (38) ומלכהיה ומהתתיה ורהב

טהור: (39) ככר ורהב טהור יעשה אתה

את קרנהלים האלה: (40) וראה ועשה

בתבניתם אשר-אתה מראה בקר: ם

אדם אל עד פני הקנה האמצעי שהוא טף המנדה:

(38) ומלכהיה. הם הצבתים העשויין ליקח בדם

התלה מתוך השמן לישון ולמישון בפי הצות:

ועל שם שזאנקיים בדם קדשים: זאנקיים: וצבתרא

שחיא לישון צבת כנלויש בלעז: Puisseir (חייב)

לחבב: חין צבת-לחבב: חין מלך (חילול):

ומדתתיה. הם כמין בדין קצנים שחוליה בקן את

האד שצבר בבקר בבקר נשואה מסב את הצות

כאשר התחלות שדלקו תולה ונבנה ולשון משה

פוייטרא בלעז: Tenailles, Puchcoir (חייב)

סחפצקלה חין סחפצקלה): כמו לחתול אש

מקד (יעדה ל): (39) נכר דרב מרור. שלא היה

משקלה עם כל בליה אלא ככר לא פחות ולא יותר.

הבקר של חול ששים קנה רשל קדש היה כפל

קד קנה. הקנה הוא למדא שזאנקין בה ככר

למשקל קולטא הם ק דוויבים ניה פלגים השלע

אצבעה דוויבים: (40) וראה ועשה. ראה כאן קר

פגורית שחא מראה אלה. מנד שנתקשה משה

במעשה המנדה עד שדראה לו הקבה מנדה של

אש: אשר אתה מראה בקרנבני: ראה מרור

כו (1) וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֹשֶׂר
יִרְיעַת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְתַכְלֶת וְאַרְבָּעָן
וְתִלְעַת שְׁנֵי כְּרִיבִים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב
תַּעֲשֶׂה אֹתָם: (2) אָרְךָ הִירְיעָה הָאֶחָת
שְׁמֹנֶה עֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע
בָּאַמָּה הִירְיעָה הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־
הִירְיעַת: (3) חֲמֵשׁ הִירְיעַת תִּהְיֶיןָ

die Breite vier Ellen für einen Teppich; Ein Maß sei für alle Teppiche.
(3) Fünf Teppiche sollen geheftet sein einer an den andern, und fünf

רש"י

בְּטוֹבָא. אֵלּוּ הָיָה נִקְדָּה מֵרָאָה בְּפִתְחָהּ הָיָה פְתוּרָנוּ:
אֶתֶּה מֵרָאָה לְאַחֵרִים. עֲבָדָיו שֶׁנִּקְדָּה חֲשָׁף קִמְצָה
פְתוּרָנוּ דָּאָה מִתְחִיל שְׁאֲחֵרִים מֵרָאִים לָהּ. (שְׁתַּנְקֶדָה
מִפִּיד בֵּין עוֹשֶׂה לְנִעֲשֶׂה):

כו (1) ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות
לו לנג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות
תלויות מאחוריהן לְכַסּוֹת: שש משור ותכלת וארבע
ותולעת שני. הרי ארבע מינין בכל חוט וחוט, אחד
של פשתן, וְגו' של צמר, וְכָל חוֹט חוֹט חוֹט כְּפֹל
וְהַרְבֵּי ד' מינין כִּשְׁהֵן שְׁזוּרִין כִּד כְּפֹלִים לְחוֹט.
כְּרוֹבִים מַעֲשֵׂי חוֹשֶׁב. כְּרוֹבִים הָיוּ מַעֲזִירִין בָּהֶם
בְּאַרְיָתוֹ וְלֹא בְּרִקְיָה שֶׁהָיָה מַעֲשֶׂה מִחֹט, אֶלֶּא
בְּאַרְיָה בְּשֵׁנֵי כוֹתָלִים. פְּרִצָּה אֶחָד מִבָּאָה וּפְרִצָּה
אֶחָד מִבָּאָה. אֵרִי מִצֵּד זֶה, וְנִשְׁרֵי מִצֵּד זֶה כְּמוֹ שְׁאֲרֵינִין
הַנְּהוּרֹת שֶׁל מִשֵּׁי שְׁקָרִין בְּרִעֵי. פִּיטְרִישָׁא:
(וּמִתְחַסֵּי יֵלֶד דִּית דְּמִתְחַסֵּט מִכְּבִיט: מִין דְּמִתְחַסֵּט וּמִיִּרְקֶב
קֹדֶם בִּירוֹד וּמִיִּרְקֶב חֵיט דְּעִירֵי נִגְנֶג, וּפֹלֶכֶר בְּגִירֹכֶן
מִין דִּית לִיגֶג וּפֹלֶכֶר: (3) תהיין חוברות. תופרין

und bedeckten die Bretter von außen. Vier Gattungen zu jedem Faden; eine war aus Flach, drei aus Wolle;
jeder Faden wurde sechsfach gewirnt; da dies vier Gattungen sind, so
war jeder Faden aus 24 Fäden gewirnt. Die Cherubim waren
darin abgebildet, sie wurden gleich hineingewebt, nicht hinein gestickt
mittelfst des Nadel, sondern auf beiden Seiten eingewebt, auf jeder Seite
eine andere Figur; ein Löwe auf der einen u. ein Adler auf der andern
Seite, wie man die Seidengürtel zu weben (wirken) pflegt. (3) תהיין חוברות

26. (1) Und die Woh-
nung mache aus zehn
Teppichen; von gewirntem
Wollflus und purpur-
blauer und purpurrother
u. karmesinfarbiger Wolle,
mit Kerubim, nach Arbeit
des Kunstwebers sollst du
sie machen. (2) Die Länge
eines Teppichs sei acht
und zwanzig Ellen, und

im Feuer vollendet vor-
zeigte. אשר אתה מראה
Dnk. übers. welches dir
gezeigt wird; wäre מראה
mit Patach punktiert, so
würde es bedeuten: Was
du Anderen zeigen sollst;
nun aber ist es mit Chatuf-
Kamez punktiert, darum
bedeutet es: Was dir von
Anderen gezeigt wird. Die
Punktionen unterschei-
det die thätige und lei-
dende Form.

26. (1) ואת המשכן תעשה
Damit die Teppiche
als Dach und als Scheide-
wand außerhalb der Bret-
ter dienen sollen, denn die
Teppiche hingen herunter

Teppiche geheftet einer an den andern. (4) Und mache purpurblaue Schleifen an den Saum des einen Teppichs, am Ende des Heftes, und so mache es am Saume des äußersten Teppichs am andern Hefte. (5) Fünzig Schleifen mache an den einen Teppich, und fünfzig

Schleifen mache ans Ende des Teppichs, welcher am andern Hefte;

רשיי

Sie wurden mit einer Nadel zusammengenäht, fünf auf jeder Seite. **אשה** Das ist eine übliche Redensart, wenn von weibl. Dingen die Rede ist, bei männlichen Dingen heißt es **איש אל** wie oben bei den Cherubim. (4) **לולאות** Schleifen, Dnf. Verpflegung, auch Chobert, An dem äußersten Teppich; die Zusammenfügung der fünf Teppiche heißt Chobert Heft. **היריעה הקצונה** An dem Teppiche, welcher zu Ende geheftet ist. (5) **מקבילות הללואות** die Schleifen alle sorg-

fältig nach e i n e m Maße; auch muß der Zwischenraum zwischen der einen und der andern gleichmäßig sein, wie sie bei dem einen Teppich sind, sollen sie auch bei dem andern sein, so daß wenn man mehrere Hefte ausbreitet, die Schleifen der Teppiche zu einander passen, d. h. einander gegenüber stehen; das ist die Bedeutung von **מקבילות**, denn das Targum von נגר ist **קבל**. Jeder dieser Teppiche war 28 Ellen lang und vier Ellen breit, wenn deren fünf zusammenhingen, betrug die Breite 20 Ellen und ebensoviel die zweite Reihe. Das Stiftszelt (**משכן**)

חברת אשה אל אחתה וחמש יריעת חברת אשה אל אחתה: (4) ועשית ללואות תכלית על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה הקצונה במחברת השנית: (5) תמשים ללואות תעשה ביריעה האחת ותמשים ללואות תעשה בקצה

במחט זו בצד זו, חמש לכד וחמש לכד: אשה אל אחותה. כף דרך המקרא לכד בדבר שהוא לשון נקבה, ובדבר שהוא לשון זכר, אומר: איש אל אחיו. כמו שנאמר בברובים: וסניחם איש אל אחיו: (4) לולאות. לזולש בלעז: Lacons Lacets, (סויגנטן קדמב סויגנטן). וכן תאיו ענובין לשון עניבה: מקצה בחברת. באותה יריעה שפסוף החיבור קביצת חמשת היריעות קריה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקצונה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קצונה לשון קצה, כלומר לסוף החוברת: (5) מקבילות הלולאות אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת, הבדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו, כן יהא בחברתה כשתפרוש חוברות אצל חוברות יהיו הלולאות של יריעה זו מקבילות כנגד של זו וזהו לשון מקבילות זו כנגד זו, תרגמו של כנגד: לקבל. היריעות ארזן כח ודחקן ארבע, כשתבר חמש יריעות יחד, נמצא דחקן כ, וכן החוברות השניות, והמשכן ארבו:

הִרְיעָה אֲשֶׁר בַּמִּתְחַבֵּת הַשְּׁנִית

רש"י

שְׁלֹשִׁים מִן הַמִּזְרֵחַ לַמַּעֲרָב, שְׁנָאֵר, עֶשְׂרִים קֶרֶשִׁים
לְסֹאֵר נֶגֶב תִּמְנָה, וְכֵן לְצָפוֹן, וְכָל קֶרֶשׁ אֶמָּה וְחָצִי
הָאֶמָּה, הָרִי שְׁלֹשִׁים מִן הַמִּזְרֵחַ לַמַּעֲרָב, רֹחֵב הַמִּשְׁכָּן
מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם, עֶשֶׂר אַמּוֹת, שְׁנָאֵר: וְלִירֵכְתִי
הַמִּשְׁכָּן יָמָה וְנֹו, וְעֹנֵי קֶרֶשִׁים לַמִּקְצֵעוֹת הָרִי עֶשֶׂר,
וּבְמִקְצֵה אֶפְרָשָׁם לַמִּקְרָאוֹת הִלְלוּ, נִתְּנָה הִירְעוֹת
אֲרָבָה לְרֹחְבוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת אֲמִצְעוֹת לִנְגַל הִלְלוּ
רֹחֵב הַמִּשְׁכָּן, וְאֶמָּה מִצָּן וְאֶמָּה מִצָּן לְעֵבֵי רֹאשֵׁי
הַקֶּרֶשִׁים שְׁעוֹבִים אֶמָּה נִשְׁתַּדְּרוּ מִצָּן אֶמָּה ה' לְצָפוֹן
ה' לְדָרוֹם, מִכְסוֹת קוֹמַת הַקֶּרֶשִׁים שְׁנֵי עֶשֶׂר, נִמְצְאוּ
שְׁתֵּי אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מְנוֹלוֹת, רֹחְבֵן שֶׁל יְרֵיעוֹת
אַרְבָּעִים אֶמָּה, בִּשְׁנֵי מַחְבְּרוֹת עֶשְׂרִים אֶמָּה לְחֻבְרָת,
שְׁלֹשִׁים מִתָּהָם לִנְגַל הִלְלוּ הַמִּשְׁכָּן לְאַרְבָּה, וְאֶמָּה נֶגֶד
עוֹבֵי רֹאשֵׁי הַקֶּרֶשִׁים שְׁבַע עֶשְׂרִים, וְאֶמָּה לְכַסּוֹת עוֹבֵי
הַעֲמֻדִים שְׁבַע מִזְרֵחַ, שְׁלֹא הָיוּ קֶרֶשִׁים בְּמִזְרֵחַ אֲלֵא ד'
עֲמֻדִים, שְׁדִמְקָן פָּרוֹשׁ וְתָלוּ בָּיו שְׁבָדִים כְּמִין וִילָן,
נִשְׁתַּדְּרוּ ה' אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹן עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן שְׁבַע עֶשְׂרִים,
וְשְׁתֵּי אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מְנוֹלוֹת, וְזוֹ מִצְאָתִי בְּבִרְיָתָא
דְּמִסְכַּת מְדוֹת, אֲבָל בַּמִּסְכַּת שֶׁבַת (פֶּרֶק הַזֶּה) אֵין

gegenüber seien die
Schleifen eine zur an-

war von Morgen nach
Abend 30 Ellen lang,
denn es heißt, 20 Bretter
waren nach der Mittags-
seite, ebenso zur Mitter-
nachtseite; jedes Brett
war anderthalb Ellen
breit, das sind 30 Ellen
von der Ost- nach der
Westseite. Die Breite
des waren war von der
Mitternacht- nach der
Mittagsseite 10 Ellen,
denn es heißt: Zur Hinter-
wand der Wohnung machst
du sechs Bretter, (das
sind 9 Ellen) und zwei
Bretter an den Ecken,
(wo von jedem Brett nur
eine halbe Elle in dem
innern Raume der Woh-

nung war, das gibt eine Elle), somit sind es 10 Ellen. Ich werde
diese Stellen am geeigneten Orte erklären. Nun legte er die
Teppiche der Länge nach in der Breite der Wohnung; 10 Ellen
dienten zum Dache über den innern Raum der Wohnung, und auf
jeder Seite eine Elle über die Dicke der Bretter, welche eine Elle
betrug, bleiben 16 Ellen übrig, acht für die Mitternachtseite, acht für
die Mittagsseite, welche den obern Theil der Bretter bedeckten, die zehn
Ellen betrug, folglich blieben die zwei untersten Ellen unbedeckt. —
Die Breite der Teppiche betrug 40 Ellen, wenn sie an einander
geheftet waren, 20 Ellen jedes Heft, 30 davon nehmen das Dach
überm Raume der Wohnung, der Länge nach ein; eine Elle war für
die Decke der Bretter auf der Abendseite, eine Elle zur Bedeckung
der Dicke der Säulen auf der Morgenseite, denn auf der Morgenseite
waren keine Bretter, sondern vier Säulen, an welchen der Thürvor-
hang mittels Haken befestigt war, so blieben acht Ellen übrig,
welche auf der Abendseite rückwärts überhingen, und die zwei untersten
Ellen waren nicht bedeckt. So fand ich es erklärt im Talm. Middot.
Aber im Trakt. Sabb. heißt es: Die Teppiche bedeckten nicht die

bern. (6) Und mache fünfzig goldene Haken, und füge die Teppiche einen an den andern, durch die Haken, so werde die Wohnung Ein Ganzes. (7) Und mache Teppiche von Ziegenhaar zum Zelte über die Wohnung; elf solcher Teppiche sollst du machen. (8) Die Länge eines Teppichs sei dreißig Ellen, und die Breite vier Ellen für einen Teppich; Ein Maas sei für die elf Teppiche. (9) Und hefte

Säulen an der Morgenseite, so daß neun Ellen an der Hinterwand der Wohnung herabhängen. Eine Stelle B. 33 scheint damit übereinzustimmen, es heißt: Du sollst die Decke geben unter die Haken; nach Talm. Mid. hänge der Vorhang des Allerheiligsten (פסוק) von den Spangen nach der Abendseite eine Elle entfernt. (6) Krasi und Spangen, die mit einem Ende in den Schleifen des einen Teppichheftes, u. mit dem andern Ende in den Schleifen des andern Teppichheftes steckten, und sie so zusammen hielten (7) Riecht Von Ziegenhaar. Um sie über die untern Teppiche zu breiten. (8) Legte man ihre Längseite nach der Breite der Wohnung, so wie bei den ersten, so blieb eine Elle auf jeder Seite über die ersten Teppiche, und bedeckte eine von den früher unbedeckt gebliebenen zwei Ellen der Bretter. Die unterste Elle des Brettes, welche nicht bedeckt war, stand in der Fuge der Füße, denn diese waren eine Elle hoch. (9) Welche bei diesen oberen länger

מקבילת הללאת אשה אל-אחיה: (6) ועשית חמשים קרסי וזהב וחברת את-היריעת אשה אל-אחיה בקרסים וזהב המשכן אחד: (7) ועשית יריעת עזים לאהל על-המשכן עשתי-עשרה יריעת תעשה אתם: (8) ארך האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת: (9) וחברת את-חמש היריעת לבד ואת-חמש היריעת

רשי

היריעות מכסות את עמודי המזבח ויש אמות תליות אחורי המשכן והכתוב בפרשה זו מסייענו: ונתת את הפרכת תחת הקרסים, ואם נדברי הפריחה הואת נמצאת פרכת משוכה מן הקרסים ולמערכ אמה. (6) קרסי וזהב. פרימילש ברעז: Fermail, (מיינ) סממנע) fermaux (סממנע), ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחזקת זו וראשן אחד בלולאות שבחזקת זו ויכבדן בהן: (7) יריעות עזים. מנצה של עזים: לאהל על המשכן, לפדש אותן על היריעות התחתונות: (8) שלשים באמה. שבשנותן ארץ לרחוב המשכן, כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אנו עדפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מנולות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחתונה בנקב האון, שהאדנים נקבן אמה: (9) וכפלת את היריעה הששירה. העדפת באלי

לְבָד וּכְפֹלֶת אֶת־הַיְרִיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־
 מִזֵּר פָּנֵי הָאֹהֶל: (10) וְעֲשִׂיתָ חֲמִשִּׁים
 לְלֹאֵת עַל־שַׁפְּת הַיְרִיעָה הָאַחַת הַקִּיצָה
 בַּחֲבֵרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עַל שַׁפְּת
 הַיְרִיעָה הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִיָּת: (11) וְעֲשִׂיתָ
 בְּרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־
 הַבְּרָסִים בְּלֹלֵאֵת וְחֵבֶרֶת אֶת־הָאֹהֶל
 וְהָיָה אֶחָד: (12) וְסֵרַח הָעֹרֶף בִּירֵיעַת
 הָאֹהֶל חֲצֵי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל־

Teppiche besonders, lege aber den sechsten Teppich doppelt gegen die Vorderseite des Zeltes. (10) Und mache fünfzig Schleifen an den Saum des einen Teppichs, des äußersten an dem Geste, und fünfzig Schleifen an den Saum des Teppichs an dem andern Geste. (11) Und mache fünfzig

kupferne Haken, und bringe die Haken in die Schleifen, so füge das Zelt zusammen, daß es Ein Ganzes sei. (12) Und das Ueberhängende, das übrig ist an den Teppichen des Zeltes, die Hälfte des Teppichs, die übrig ist, soll überhängen an der Hinterseite der

רשי

הַעֲלִיזוֹת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת: אֶל מִזֵּר פָּנֵי הָאֹהֶל.
 חֲצֵי רֵחֶבָה הָיָה תְּרֵי. וּכְפֹלֶת עַל הַמִּסָּךְ שֶׁבַמִּדְרָה
 כְּנֻדָּה הַפֶּתַח. דֹּמֶה לְכֹלָה צְנֻנָּה הַמְּכֻסָּה בְּצִדָּהָ עַל
 פָּנֶיהָ: (12) וְסֵרַח הָעֹרֶף בִּירֵיעוֹת הָאֹהֶל. עַל יְרֵיעוֹת
 הַמִּשְׁכָּן יְרֵיעוֹת הָאֹהֶל הֵן הַעֲלִיזוֹת שֶׁל עֵינִים שֶׁקְרוּיִם
 אֹהֶל. כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּרָם: לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן. וְכֵן אֹהֶל
 הָאָמֹר בְּרָם. אֵינוֹ אֶקָּא לְשׁוֹן בְּנֵי שְׁמֵאֲדִילוֹת וּמִסְכְּנוֹת
 עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְהֵן הֵיוּ עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת חֲצֵי
 הַיְרִיעָה לְמַעַרְב. שֶׁהָיָה שָׁר יְרֵיעָה אַחֶרֶת עֲשִׂיהָ
 הַיְרִיעָה הָיָה נִכְפֵּל אֶל מִזֵּר פָּנֵי הָאֹהֶל. נִשְׁאָר שְׁנֵי
 אַמּוֹת רֹחֵב חֲצִיהָ עוֹדָה עַל רֹחֵב הַתַּחְתּוֹנָה: תִּסְרַח
 עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן. לְכַסּוֹת שְׁנֵי אַמּוֹת שְׁדֵּרֵי מְגֻלּוֹת

war, als bei den unteren. אֶל מִזֵּר פָּנֵי הָאֹהֶל Die halbe Breite hing überschlagen über der Decke, die im Osten gegen den Eingang war, gleich einer züchtigen Braut, welche ihr Angesicht mit einem Schleier verhüllt. (12) Das herabhängende Ende, daß Über-

maß von den Teppichen des Zeltes über die Teppiche der Wohnung. Diese Belt-Teppiche waren die obern aus Ziegenhaaren und werden **הָאָהֶל** genannt; wie es dabei heißt: **עַל הַמִּשְׁכָּן** Das ist ein Dach, welches über die unteren gespannt war, und sie bedeckte. Diese waren um einen halben Teppich länger, als die unteren. Denn die Hälfte des elften Teppichs, der überflüssig war, wurde an der Vorderseite des Zeltes überschlagen, demnach zwei Ellen breiter waren, als die unteren Teppiche. **תִּסְרַח** Soll überhängen. Die zwei Ellen zu bedecken,

Wohnung. (13) Und die Elle auf dieser Seite, und die Elle auf der andern Seite von dem Uebrigen an der Länge der Teppiche des Zeltes, soll überhängen an den Seiten der Wohnung, von dieser und jener, um sie zu bedecken. (14) Und mache eine Decke über

das Zelt von rothgefärbten Widderfellen, und eine Decke von Tachaschfellen oben drüber. (15) Und mache die Bretter zur Wohnung, von Afazien-

רשי

welche von den Brettern noch unbedeckt waren.

והאמה מזה והאמה מזה (13) Nach Mitternacht und Mittag. בעורף Von den Zelt-Teppichen, welche länger waren, als die Teppiche der Wohnung um zwei Ellen. סרוח יהיה סולל überhängen nach der Mitternacht- und Mittagseite, wie ich es oben erklärt habe. Die Schrift gibt uns hier die Sittenregel, daß man das Schöne besonders schönen soll. אחורי המשכן ד. i. die Westseite, denn der

Eingang war an der Ostseite, d. i. Vorderseite; Nord und Süd werden die Seitenwände genannt: Rechts und Links. (14) Für dieses Dach von Ziegenhaaren mache noch eine Decke von rothgefärbten Widderfellen, und über dieses eine weitere aus Tachaschfellen; diese Decken bedeckten bloß das Dach, 30 Ellen lang und 10 Ellen breit; so R. Nechemja, nach R. Jehuda war dies nur eine Decke, die Hälfte war aus Widderfellen, die andere Hälfte aus Tachaschfellen. (15) ועשית תקשיים? כמה שנאמר בכל דבר דבר: מהו הקרשים? מאותן העומדין ומיוחדין לכבד. יעקב

אחורי המשכן: (13) והאמה מזה והאמה מזה בעורף בארץ יריעת האהל יהיה סרוח על צדי המשכן ומזה לכפתו: (14) ועשית מכסה לאהל ערת אילים מאדמים ומכסה ערת תחשים למעלה: פ רביעי (15) ועשית את התקשיים למשכן עצי

בקרשים: (13) והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ודרום: בעורף יריעות המשכן. שהן עורפות על ארץ יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ודרום. כמו שפדשתי למעלה: למדה חזרה דרך ארץ. שיהא אדם חס על היסוד: אחורי המשכן. הוא צד מעדני לפי שהפסח במזרח שהן פניו. וצפון ודרום. קרוין צדדין לימין ולשמאל: (14) מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילים מאדמים. ועוד למעלה מפני מכסה עורות תחשים. ואותן מכסאות לא היו מבסין אלא את הגג ארץ ל ורחבן. אלו דברי רבי נתניה: ולדברי רבי יהודה. מכסה אחד היה חצי של עורות אילים מאדמים וחצי של עורות תחשים: (15) ועשית את הקרשים. היה לו לוטר ועשית קרשים? כמה שנאמר בכל דבר דבר: מהו הקרשים? מאותן העומדין ומיוחדין לכבד. יעקב

שָׁמַיִם עֲמֻדִים: (16) עֶשֶׂר אַמּוֹת אָרְךָ
הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וְחָצִי הָאֵמָה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ
הָאֶחָד: (17) שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
מִשְׁלֵבֶת אִשָּׁה אֶל־אַחֲתָהּ בֵּן תַּעֲשֶׂה
סֹלֵל עֵץ אֶחָד בֵּין הָאֶחָד לַאֲחֵר

holz, aufrechtstehend. (16) Zehn Ellen sei die Länge des Brettes, und eine und eine halbe Elle die Breite eines Brettes. (17) Zwei Zapfen soll ein Brett haben, eingefügt einer gegen den andern; so sollst du es

רש"י

אֵבְנוֹ נִסְעוּ אֲדָמָה בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁמַת צֹהַר לִבְנֵי לְהַעֲלוֹתָם
עֲמֻדָּה בְּשִׁנְיָא מִצְרַיִם. וְאָמַר לָהֶם: שְׁתַּחֲדוּ הַקְּבִידָה
לְצִוְתָא אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן בְּמִדְבָּר מִעַצֵּי שִׁטִּים. רָאוּ
שִׁדְיָה מִזִּמְנֵים בִּידָם: הוּא שְׂמֵד הַכְּבִלִי בְּפִיט שְׂדוֹ:
סָם מִטַּע מִזִּמְנֵים. קִדּוֹת בְּתִינוּ אֲדָמָה: שְׁנִיחָו
לְהוֹת מִיָּבֵנִים בִּידָם מִקֹּדֶם לָבֵן: עֵצ שִׁטִּים עֹמְדִים:
אִישְׁמִינִיבִישׁ בְּלִעִי. *Estaos* (ח'י'ר'ע'כ'ט ס'ט'כ'מ'ד),
ester (ח'י'ר'ע'כ'ט ס'ט'כ'מ'ד),
שִׁדְיָה אֶחָד הַקֶּרֶשִׁים וְקָף לְמַעַלָּה בְּקִידוֹת הַמִּשְׁכָּן
וְלֹא תַעֲשֶׂה הַתְּחִלִּים בְּקֶרֶשִׁים שׁוֹכְכִים לְהוֹת רֹחַב
הַקֶּרֶשִׁים בְּנוֹבָה הַתְּחִלִּים קֶרֶשׁ עַל קֶרֶשׁ: (16) עֶשֶׂר
אַמּוֹת אֶחָד הַקֶּרֶשׁ. לְמִדְנָה נִבְנוּ שֶׁל מִשְׁכָּן עֶשֶׂר
אַמּוֹת: וְאַמָּה וְחָצִי הָאֵמָה רֹחַב. לְמִדְנָה אֶרְבֹּן שֶׁל
מִשְׁכָּן לִבְ קֶרֶשִׁים שְׁדֵי בְּצִמּוֹן וְיִדְרוֹם מִן הַמִּזְרָח
לְמַעַרְב לִי אֵמָה: (17) שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד. הָיָה
חֲזָרִין אֶת הַקֶּרֶשׁ מִלְּמַעַל בְּאִמְעָנוּ בְּנוֹבָה אֵמָה מִיָּד

dazu bestimmt waren. Jakob, unser Urahn, hatte in Egypten Zedern gepflanzt. Als er nun das Zeitliche segnen sollte, befahl er seinen Söhnen, sie mitzuführen, wenn sie Egypten verlassen werden; er sagte ihnen, Gott wird ihnen einst in der Wüste Befehl geben, eine Stiftshütte zu bauen, sehet dazu, daß ihr solche in Bereitschaft habet. Das besingt auch R. Salomo, der Babylonier (im יצור des ersten Pessach-Tages): Hoch

wuchsen die Sprößlinge der Frommen empor, zum Zedern-Gebälke unseres Hauses! sie wurden ermahnt, diese vorbereitet zu halten. עצי שטים עומדים Die Bretter sollen mit ihrer Langseite als Wände der Wohnung aufrecht stehen; die Wände dürfen aber nicht aus der Breite nach über einander liegenden Bretter gemacht werden, sondern aufrecht sollen sie stehen. (16) עשר אמות Daraus erfahren wir, daß die Höhe der Wohnung zehn Ellen war. וְאַמָּה וְחָצִי הָאֵמָה רֹחַב Die Breite eines Brettes anderthalb Ellen, zeigt an, daß die Länge der Wohnung 30 Ellen betrug, denn dieselbe von der Mittag- zur Mitternachtsseite bestand aus 20 Brettern, jedes anderthalb Ellen breit, folglich war die Länge dreißig Ellen. (17) שתי ידות לקרש האחד Zwei Zapfen. Man schnitt in das Brett unten in der Mitte eine ellenhohe Fuge, und ließ auf jeder der beiden Seiten ein Viertel der Breite, und dieses bildete die Zapfen. Dieser Einschnitt in der Mitte machte die halbe Breite aus. Diese Zapfen gingen in die Füße, welche hohl eine Elle hoch waren,

machen an alle Bretter der Wohnung. (18) Und mache die Bretter zur

לכל קרשי המשכן: (18) ועשית את-

רשי

und 40 an der Zahl neben einander standen. Die Zapfen der Bretter, welche in die Fugen der Bretter eingriffen, waren von drei Spitzen zugeschnitten. Die Breite des Zuschnittes entsprach der Dicke der Fußränder, so daß ein jedes Brett den Rand des Fußes bedeckte; denn wäre dem nicht so, so entstünde ein leerer Raum zwischen dem einen und dem andern Brette, gerade so groß, wie der Rand von zwei Füßen, welche eine Lücke zwischen ihnen machen würde; daher heißt es, sie sollen anschließen von unten; es sollen nämlich die Seiten des Zapfens eingeschnitten werden, damit die Bretter mit einander eng verbunden seien. **משלבות** In gleichem Abstände von einander, wie

רבע רחבו מפאן רבע רחבו מפאן. והן הן הדות. והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע יוצא לימין. קרש גקרא מה שנשא לאחרי שחורין מפאן ומפאן. ואז נשא רוחב אמה. נמצא חצי רוחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פירש רשי בהדיא בקרב החרץ החריץ באמצע רחב חצי אמה. והיה חורין רביעית אמה מכל צד. וכל יד היה רחב רביעית אמה. וכן כל שפת און היה רחב רביעית אמה. ודוק היטב. ואז סרה תלונת הרמב"ן ותמידתו מסלקת. ואורחן הדות מכנים באדנים שהיו חלולים. והאדנים נבדלו אמה ויושבים רגופים מ' זה אצל זה. וידות הקרש הנבנסות בחלל האדנים חרצות משלשות צידהן רוחב החריץ בעובי שפת האדן שינסה הקרש את כל ראש האדן. שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש בעובי שפת שני האדנים שינסקו ביניהם. והיו שנאמר: והיו תואמים מלמטה. שיחורין את צדי הדות כדי שהחפרי הקרשים זה אצל זה: משולבות. עשויה. כמין עליבות סולם ומבדלות זו מזו ומשופין ראשיהם לרבים בתוף חלל האדן. כשליבה הנבנסת בקרב עמודי הפולם: אשה אל אחותה. מכוננת זו כנגד זו. שהיו חרציהם שווים זו כמדת זו. כדי שלא היו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה. ותרננס שני ידות: צירן. לפי שהדמות לצד הדלת הנבנסים בחורי

die Sprossen einer Leiter, eine von der andern gesondert, die Enden etwas zugespitzt, um in die Höhlung der Schwelle hinein zu passen, so wie die Sprosse in den hohlen Raum der Leiterstangen hinein geht. **אשה** Sie waren zu einander passend, ihre Einschnitte gleichmäßig, damit die zwei Zapfen nicht nach verschiedenen Richtungen gehen, einer einwärts und der andere auswärts in der Dicke des Brettes, welche eine Elle betrug. **דיות** Dnf. צירין. weil sie mit den Thürangeln Ähnlichkeit hatten, welche in die Höhlungen der Pfosten gehen. (18) **צירן** Zur Mittagsseite, **פאה** heißt hier nicht Erde, sondern

הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂה־לְךָ לַפָּאָה
 נִגְבָּה תִּמְנָה: (19) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי
 כֶּסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי
 אַדְנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנִי יִדְתָּיו
 וּשְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנִי
 יִדְתָּיו: (20) וְלִצְלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית
 לַפָּאָה צִפּוֹן עֲשֵׂה־לְךָ: (21) וְאַרְבָּעִים
 אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ
 הָאֶחָד וּשְׁנֵי אַדְנִים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:
 (22) וְלִירְכַּתִּי הַמִּשְׁכָּן יַמָּה תַּעֲשֶׂה שְׁשֶׁה
 קְרָשִׁים: (23) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה

Wohnung, zwanzig Bretter zur südlichen Seite gegen Mittag. (19) Und vierzig silberne Füße mache unter die zwanzig Bretter; zwei Füße unter ein Brett zu seinen beiden Zapfen, und (wieder) zwei Füße unter ein Brett zu seinen beiden Zapfen. (20) Und an der andern Seite der Wohnung zur Mitternachtseite, zwanzig Bretter. (21) Und vierzig silberne Füße dazu; zwei Füße unter ein Brett, und (wieder) zwei Füße unter

ein Brett. (22) Und an der Hinterseite der Wohnung, gegen Abend, mache sechs Bretter. (23) Und zwei Bretter mache für

רש"י

הַמִּשְׁכָּן: (18) לַפָּאָה נִגְבָּה תִּמְנָה. אֵין פָּאָה זוֹ לְשׁוֹן
 מִקְצוֹעַ אֶלָּא כָּל דְּרוֹחַ קְרוּיָה: פָּאָה בְּתַרְנוּמוֹ דְּרוֹחַ
 עֵיבֵר דְּרוּמָא: (22) וְלִירְכַתִּי לְשׁוֹן: סוּף בְּתַרְנוּמוֹ
 וְלִסְטִיפִי וְלִפִּי שְׁהַפְּתָה בְּמִזְרָה. קְרוּי מִזְרָה פָּנִים וְהַמְעַבֵּב
 אֲחֻזָּיִים וְהוּא סוּף שְׁהַפְּנִים הוּא מִדְּרָאשׁ: תַּעֲשֶׂה
 שְׁשֶׁה קְרָשִׁים. הִרִי ט' אַמּוֹת רֹחַב: (23) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים
 לַמְּקַצְעוֹת. אֶחָד לַמְּקַצְעוֹ צְפוֹנִית מְעַבְרִית וְאֶחָד
 לַמְּעַבְרִית דְּרוּמִית. כָּל שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים בְּסֵדֵר אֶחָד הֵן

die Seite, wie Unkelos überf. עבר דרומא. ד. i. Ende, D. i. Uirichti. (22) Und, weil der Eingang an der Ostseite war, heißt מזרח Vorderseite, und die Abendseite: Rückseite oder das Ende, sowie die Vorder-

oder Gesichtseite: Anfang. ששה קרשים. Das gibt eine Breite von neun Ellen. (23) Zu den Winkeln, eines für den nordwestlichen und eines für den südwestlichen Winkel. Alle diese acht Bretter standen in einer Reihe, nur daß diese zwei nicht ganz im Innern der Wohnung selbst standen; nur eine halbe Elle von jedem stand darin, um die Breite von zehn Ellen auszufüllen. Die eine Elle auf der einen und die andere auf der andern Seite kamen auf die Dicke der

die Winkel der Wohnung, an der Hinterseite. (24) Und sie sollen zusammenschließen von unten, und zusammen seien sie schließend oben in einen Ring; so sei es bei beiden; an beiden

למקצעת המשכן בירבתיים: (24) ויהיו תאמם מקדמה ויהיו תמים על ראשו ארבעת האחת בן יהיה

רשי

Bretter der Mitternacht- und Mittagsseite, damit die äußern Ecken gleich seien. (24) ויהיו תאמם כלמטה. Alle Bretter sollen unten zusammen passen, damit die Dicke des Fußrandes sie nicht trennen können. Das ist's, was ich bemerkte, daß die Angeln der Zapfen seitwärts zuge schnitten waren, so daß die Breite des Brettes seitwärts über die Zapfen rage, um den Rand des Fußes zu bedecken; daselbe geschah bei dem nebenan stehenden Breite, so schlossen sie an einander. Die Eckbretter auf der Abendseite waren der Breite nach in der Dicke eingeschnitten, dem mitternächtl. und dem mittäglichen gegenüber, damit die Füße sie nicht

אלא שאלו השתים אין בקלל המשכן אלא חצי אמה מזה וחצי אמה מזה נראות בקלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמות עובי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מכווין שנה: ויהיו תאמם מלמטה. כל הקרשים תאמם זה לזה מלמטה, שלא יפסק עובי שפת שני האדנים בעתם להתחכם זו מזו, והו שפירשתי, שיהיו צירי הדות חרוצות מצידיהן. שיהא דחב הקרש בולט לצדיו חוץ לדי הקרש לכפות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תאמם זה לזה. וקרש המקצוע שבסדר מערב חרוץ רחבו בעובי כנגד חרוץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים בעתם: (24) ויהיו תמים. כמו: תאמם: על ראשו, של קרש: אל הסבעת האחרת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני הריצין בשני אדני כדי עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות, ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש נערה כי מלות הדרומי והצפוני אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי הצפוני וראש קרש כו נכנס לתוכו, ומה שכתוב היה טבעת בעובי קרש, רוצה לומר בעובי קרש המעקבי ודיק הדרומי והצפוני וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני

Am Obertheile des Brettes. אל הסבעת האחת. Jedes dieser Bretter hatte oben der Breite nach zwei Ausschnitte, auf jeder Seite einen, welche so dick waren, wie der Umfang des Ringes, man brachte den Ausschnitt in den Ring, wodurch das Brett an das nebenstehende schloß. Ob aber diese Ringe fest oder beweglich waren, kann ich nicht bestimmen. An den Eckbrettern der Westwand war der Ring in der Dicke derselben angebracht. Die zwei Bretter, das auf der Mitternacht- und das auf der Mittagsseite gingen

לשניהם לשני המקצעות יהיו: (25) והיו
שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה
עשר אדנים שני אדנים תחת הקרש
האחד ושני אדנים תחת הקרש האחר:
(26) ועשית בריחם עצי שמים תמשה

von Afazienholz; fünf für die Bretter

רשי

הבתלים מחוברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים
שבמקצוע לקרש שבסוף צפון, ולקרש המערבי וכן:
לשני המקצועות: (25) והיו שמנה קרשים. הן
האחרות למעלה: תעשה ששה קרשים ושני קרשים
תעשה למקצועות. נמצאו שמנה קרשים בסדר
מערבי. כך שנייה במשנה מעשה סדר הקרשים
במלאכת המשכן: היה עושה את האדנים חלולים
וחורץ את הקרש מלמטה רביע מפאן ורביע מפאן
והחריץ חציו באמצע ועשה לו שתי יורות כמין שני
המקין. ולי נראה שצורם: כמין שני חוקין.
כמין שני שליבות סולם המובדלות זו מזו ומשופות
ליכנס בחצר האדן בשליבה הנכנסת בנקד צמוד
הפולם והוא לשון: משולבות עשויות כמין שליבה
ומכניסין לתוך שתי אדנים שגא: שני אדנים שני
אדנים. וחורץ את הקרש מלמעלה. אצבע מפאן
ואצבע מפאן. וזאת לתוך טבעת אחת של זהב. כדי
שלא יהיו נפרדין זה מזה. שנאמר: ויהיו תואמים
מלמטה וגו' כך היא המשנה. והפירוש שקה
הציעו למעלה בסדר המקראות: (26) בריחים. כתרומה:

Winkeln sollen. sie sein.
(25) So seien es acht
Bretter, und ihre Füße
von Silber: sechzehn
Füße; zwei Füße unter
einem Brette, und zwei
Füße unter einem Brette.
(26) Und mache Riegel

der einen Seite der

mit dem Obertheile der
Eckbretter in die Ringe,
wonach beide Wände zu
einander gefügt waren.
an beiden
Eckbrettern in dem Winkel
der Mitternacht- und
Abendseite, und ebenso
in dem andern Winkel.

והיו שמנה קרשים (25)
Das sind die oberen-
wähnten sechs Bretter
und zwei für die beiden
Ecken, zusammen acht auf
der Abendseite. Es wird
in der Mischna über die
Verfertigung der Woh-
nung und die Anordnung
der Bretter Folgendes
berichtet: Er machte die
Füße hohl und schnitt

unten das Brett eine viertel Elle auf jeder Seite aus, ebenso in der Mitte
eine halbe Elle; es entstanden sonach zwei Zapfen, die wie Leitersprossen
von einander gesondert und zugespitzt waren, um sie in den Fuß ein-
fügen zu können, wie die Sprossen in die Seitenstangen der Leiter;
dies bezeichnet das Wort משלבות, d. i. Leitersprossenförmig, und dann
werden sie in zwei Füße gebracht, wie es heißt: zwei Füße u. s. w.,
oben wird an jedem Brett auf beiden Seiten ein Fingerbreit einge-
schnitten und dieses in einen goldenen Ring gegeben, damit sie nicht
aus einander gehen, denn es heißt: sie sollen unten zusammenschließen;
so lautet die Mischna, die Erklärung hiezu habe ich in der Reihen-
folge der Schriftstellen geliefert. (26) בריחים עברין Querrie-

Wohnung. (27) Und fünf Riegel für die Bretter der andern Seite der Wohnung; und fünf Riegel für die Bretter der Seite der Wohnung an der Hinterwand, gegen Abend. (28) Und der mittlere Riegel gehe mitten durch die Bretter, laufend von einem

לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד :
(27) וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צֶלַע
הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִי וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי
צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לִבְרִיתֵי יָמָה : (28) וְהַבְּרִית
הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים מִבְּרִית מִן־הַקֶּצֶה

רש"י

gel. חמשה לקרשי fünf Riegel. Diese fünf sind im Grunde nur drei, der obere und untere Riegel waren aus zwei Theilen verfertigt, der eine lief die eine Hälfte der Wand durch und der andere die zweite Hälfte, der eine durch den Ring von der einen Seite, und der zweite von der andern Seite, bis sie zusammen kamen. Folglich waren der obere und untere nur zwei Riegel, welche eigentlich doch vier sind. Der mittlere aber war so lang, wie die ganze Wand und lief von einem

עברין ובלעז' אשפריש (ריטוב) Bar res Esparres (sbarre) : חמשה לקרשי צלע המשכן : אלו ה' ג' הן, אלא שהבְּרִית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מברית עד חצי הפותל וזה מברית עד חצי הפותל. זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה עד שמגיעין זה לזה. נמצא שעליון והתחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארצו כנגד כל הפותל ומברית מקצה הפותל ועד קצהו. שנאמר : והברית התיכון וגו' בברית מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים לבינם בתיוכן שתי טבעות לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש. חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה. וכל חלק הוא רבע אורך הקרש. ושני חלקים בין טבעת למטבעת פני שיהיו כל הטבעות מכוננין זו כנגד זו. אבל לברית התיכון אין טבעות. אלא הקרשים נקיבין בעוביין, והוא נכנס בהם דרך הנקבים, שהם מכוננין זה מול זה. והיו שגג' בתוך הקרשים. הברית העליונים

Ende bis zum andern; denn die oberen und die unteren hatten Ringe in den Brettern, wo sie durchgingen. Zwei Ringe für jedes Brett theilten die zehn Ellen hohe Bretter in drei Theile, ein Theil lag vom obern Ringe aufwärts, der andere vom untern Ringe abwärts. Jeder dieser zwei Theile gab ein Viertel der Länge des Brettes, die andern zwei Theile befanden sich zwischen den beiden Ringen, damit die Ringe gleichlaufend gegenüberstehen sollen. Für den mittleren Riegel aber war kein Ring vorhanden, sondern die Bretter waren in ihrer Dicke durchbohrt, der Riegel lief durch diese Bohrlöcher, welche zu einander paßten. Daher heißt es auch: Der mittlere Riegel lief durch die Bretter. Die oberen und die unteren Riegel auf der Mitter-

אֶל־הַקֶּצֶה : (29) וְאֶת־הַכִּרְשִׁים תַּצְפֶּה
וְהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה וְהָב בָּתִּים
לְבִרְיָהֶם וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִים וְהָב :
(30) וְהִקְמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁכָּנוֹ
אֲשֶׁר הִרְאִית בְּהָר : ׀ חמישי

auf, nach der Weise, die dir gezeigt worden auf dem Berge.

רשיי

והתחתונים שבצפון ושבדרום אחד כל אחת מן
אמה והתיכון ארבע אמה והיו מן הקצה אל
הקצה מן המזרח ועד המערב היו בריחים שבמערב
אחד העליונים והתחתונים ו אמות והתיכון ארבע יב
כנגד רחב ח' קרשים כך היא מספרשת במלאכת
המשכן (שבת צידה) : (29) בתים לבריחים. וצפית
את הבריחים והב. לא שהיה חתוב מדבק על הבריחים
שאין עליהם שאם צפוי אלא בקרש היה קובע כמין
ב' סיפוח של זהב. כמין ב' סדקי קנה הלול וקובען
אצל הטבעת לבאן ורכאן. ארזן ממלא את רחב
הקרש מן הטבעות לבאן וממנה לבאן והפריה נכנס
לתוכו וממנו לטבעת. ומן הטבעת לפה השני. ממלא
הבריחים מצופים זהב כשהן חתובין בקרשים. והבריחים
הקלו מבחוץ היו בולטות הטבעות והסיפוח לא היו
נראות בתוך המשכן אלא כל הפתול חלק מבפנים :
(30) והקמות את המשכן. לאחר שיגמור הקימו :
הראית בהר. קודם לכן. שאני עתיד ללמדך ולהראותך

Ende zum andern. (29)
Und die Bretter überziehe
mit Gold, und die Ringe
dazu mache von Gold,
als Behälter für die Rie-
gel, und überziehe die
Riegel mit Gold. (30)
Und so richte die Wohnung

nacht- und Mittagsseite
hatten 15 Ellen in der
Länge, der mittlere hin-
gegen hatte deren 30,
d. i. von einem Ende
zum andern, von der
Morgen- bis zur Abend-
seite. Von den fünf Rie-
geln auf der Abendseite
waren die obern und
die untern sechs Ellen
lang, der mittlere aber
zwölf, so viel betrug auch
die Breite der acht Bret-
ter. So wird es im
Talm. erklärt. (29) בתים
לבריחים Die Ringe, welche
du machen wirst, sollen
Gehäuse für die Riegel
sein. וצפית את הבריחים זהב.

Nicht daß das Gold die Riegel bedecken soll, denn diese hatten keinerlei Bedeckung, sondern an den Brettern waren zwei an beiden Enden offen, halbrohrartige Goldbleche neben den Ringen auf beiden Seiten befestigt, deren Länge die Breite der Bretter ausfüllte, durch welche der Riegel durchging bis zum Ringe, und von da wieder durch den Ring der Bretter der andern Seite. Sonach waren die Riegel mit Gold bedeckt, wenn sie in den Brettern steckten; und diese Riegel ragten nach außen hervor. Die Ringe und die Halbrohre wurden in der Wohnung gar nicht gesehen, sondern die ganze Wand war nach innen glatt. (30) והקמות את המשכן Nachdem sie vollendet ist, stelle sie auf. הראית בהר Wie ich dich vorher unterrichtet und die Art und

(31) Und mache einen Vorhang von purpurblauer, purpurrother und karmesinfarbiger Wolle und gezwirntem Byffus; nach Arbeit des Kunstwebers soll man ihn

machen, mit Kerubim. (32) Und befestige ihn an vier Säulen von Akazienholz, die mit Gold überzogen sind, ihre Haken von

רשי

Weisse ihrer Aufstellung dir erst zeigen werde.

(31) פרכת heißt eine Scheidewand; in der Gelehrten-Sprache = (Parquet) der abgesonderte Raum zwischen dem Könige und Wolke. תכלת = jedes der beiden Gattungen war ein Faden, sechsfach gezwirnt. Kunstwebers-Arbeit. Ich habe bereits dargethan, daß dies ein doppelwandiges Gewerbe ist, an dem die Figuren auf beiden Seiten verschieden sind. כרבים Figuren von Geschöpfen soll man darauf einarbeiten.

Vier Säulen waren eingefügt in vier Füße, in den Säulen waren nach oben gekrümmte Angeln befestigt, um eine Stange darüber zu legen, worüber der obere Theil des Vorhanges gewunden wurde. Diese Angeln heißen ווים, weil sie wie Haken aussehen. Der Vorhang war 10 Ellen lang, nach der Breite der Wohnung gemessen, und 10 Ellen breit nach der Höhe der Bretter, und war ausgearbeitet im dritten Theil der Wohnung, so daß einwärts 10 Ellen blieben und auswärts 20; sonach war der Raum der Allerheiligsten 10 Ellen im Quadrate, denn es heißt: Und bringe den Vorhang unter die Spangen, welche die zwei Hefte der Teppiche verbinden. Die Breite dieser Hefte war 20 Ellen, wenn man sie über das Dach der Wohnung breitete,

(31) וַעֲשִׂיתָ פֶּרֶכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְחוֹלֶעַת שָׁנִי וְיָשָׁן מִעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִּים: (32) וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל-אַרְבָּעָה עַמֻּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב

סדר הקמתו: (31) פרכת. לשון מחיצה הוא. וכלשון חכמים: פרנוד. דבר המכריל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול בגד חוט וחוט ו חושמן: מעשה חשב: כפר פירשתי שזו היא אינה של שתי קירות. והצדיקן שמלשני עברה אין דומין זה לזה: כרובין צדיקין של בריות יעשה בה. ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים. ואונקוליות קבועין בהן עמודין למעלה להושיב עליהן בלונים. שראש הפרוכת קרוב בה והאונקוליות הן הוויין שהרי כמין וזו הן עשויים והפרכת אצבה "אמות לרחבו של משכן. ורחבה "אמות נבנהו של קרשים פרוסה בשלישי של משכן. שיהא הימנה ולגנים עשר אמות הימנה ולחזין כ' אמה נמצא בית קדש הקדשים עשר על עשר שנאמר: ונתת את הפרוכת תחת הקרשים. המהברים את שתי חזירות של ידועות המשכן רחב החזקת כ' אמה וכשפרשה על גג המשכן מן הסתם למעקב. בלתה בשני שלישי המשכן והחזקת השנית פסחה שלישי של משכן והמותר

וַיָּהִי וַיָּהֲבֵה עַל־אַרְבָּעָה אֲדָנִיָּקָסָה:
 (33) וַנִּתְּנָה אֶת־הַפָּרֹכֶת מִתַּת הַקִּנְרָסִים
 וַהֲבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶת אֲרוֹן
 הָעֵדֻת וְהַבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין
 הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים: (34) וַנִּתְּנָה
 אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת בַּקֹּדֶשׁ
 הַקִּדְשִׁים: (35) וְשִׁמְתָּ אֶת־הַשֻּׁלְחָן
 מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת־הַמִּנְרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן
 עַל צִלְעַת הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן
 עַל־צִלְעַת צָפוֹן: (36) וַעֲשִׂיתָ מִסָּד לַפֶּתַח

Gold; auf vier Füßen von Silber. (33) Und bringe den Vorhang unter die Teppichhaken an, und bringe dorthin innerhalb des Vorhanges die Lade des Zeugnisses; also scheide der Vorhang für euch zwischen dem Heiligen und Allerheiligsten. (34) Und lege den Deckel auf die Lade des Zeugnisses in dem Allerheiligsten. (35) Und setze den Tisch außerhalb des

Vorhanges, und den Leuchter gegenüber dem Tische, an der Seite der Wohnung gegen Mittag, und den Tisch setze auf die Mitternachtsseite (36) Und mache eine Decke an den Eingang des Zeltes

רשי

תלוי לאחוריו לכפות את הקרשים: (36) ושאת את השולחן. שולחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומזבח הזהב נתון כנגד ארץ שפין שולחן למנוחה. משוך קמעה כלפי המזבח. וכלם נתונים מן חצי המשכן ולפנים כיצד? ארץ המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה. המזבח והשולחן והמנוחה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות: (36) ועשית מסך. וידון הוא כסד כנגד הפתח כמו סכת בעדו. (איוב א') לשון מנין? מעשה רוקם. הצורות עשויות בו מעשה מחם בפרצוף של עבר וזה

von dem Eingange nach Westen zu, so reichten sie bis zwei Dritttheilen der Wohnung. Das zweite Heft bedeckte das andere Dritttheil, und das übrige hing rückwärts hinunter, um die Bretter zubedecken. (35) ושמת את השולחן Der Tisch war auf der Mitternachtsseite, er reichte

von der mittlernächlichen Wand $2\frac{1}{2}$ Ellen weit, ebenso weit reichte der Leuchter von der mittlern Seite. Der goldene Altar stand im leeren Raume zwischen Tisch und Leuchter, ein wenig vorwärts gegen die Morgenseite, alle aber waren von der Hälfte der Wohnung einwärts aufgestellt. Wie ist dies gemeint? Die Länge der Stiftshütte von dem Eingange an bis zum Vorhange betrug 20 Ellen; der Altar, der Tisch und der Leuchter waren vom Eingange nach der Abendseite zehn Ellen entfernt. (36) ועשית מסך Ein Vorhang zum Schutze, מסך wie Job, 1, 10: סכת בעדו Du hast ihn schützend bedeckt. רקם מעשה רוקם. Die Figuren waren mit einer Nadel eingestickt und zu

von purpurbauer und purpurrother und farnefarbiger Wolle und gewirtem Byffus, Buntweber-Arbeit. (37) Und mache zu der Decke fünf Säulen von Akazienholz, und überziehe sie mit Gold, ihre Häfen von Gold, und gieße für sie fünf Füße von Kupfer. 27. (1) Und mache den Altar von Akazienholz; fünf Ellen die Länge und

fünf Ellen die Breite, viereckig sei der Altar, und drei Ellen seine Höhe. (2) Und mache seine Hörner an seinen vier Ecken, aus

רש"י

beiden Seiten gleich. רוקם bezeichnet den Handwerker, nicht das Handwerk, daher übers. es Dnf. עיבור und nicht עיבור ציר. Das Maß der Decke war dem des Vorhanges gleich, 10 Ellen im Quadrate.

ועשית את (1) 27. המזבח ושלוש אמות קומתו

M. Jehuda nimmt es buchstäblich, M. Joſe dagegen meint, hier steht רבוע viereckig, und beim Altare des Innern M. 2, 30, 2: ebenfalls רבוע, so wie dort die Höhe, die Länge um das Zweifache übertraf, so war es hier auch der Fall, (also 10 Ellen hoch). Allein wie wäre das: Drei Ellen seine Höhe zu verstehen? Von der Einfassung (כרכוב) aufwärts. (2) ממנו Man soll die Ecken nicht gesondert machen, und dann mit dem Altare verbinden. Symbolisch: Um für Freiheit Sühne zu bewirken, von der es Jes. 48, 4 heißt: Deine

הָאֵהָל תְּכַלֵּת וְאֶרְנָמָן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי וְשֵׁשׁ מְשֹׁר מַעֲשֵׂה רֶקֶם: (37) וְעִשִּׂיתָ לְמִסְדָּה חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שָׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְזָהָב וְיִצְקָתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נְחֹשֶׁת: ם שש

כו (1) וְעִשִּׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שָׁטִים חֲמִשָּׁ אַמּוֹת אָרְךָ וְחֲמִשָּׁ אַמּוֹת רָחֵב רְבֹוע יְהִיָּה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹש אַמּוֹת קוֹמָתוֹ: (2) וְעִשִּׂיתָ כִּרְנָתָיו עַל־אַרְבַּע פְּנֵיתָיו

רוקם שם האומן ולא שם האומנות. תרגומו: עיבור ציר. ולא עיבור ציר. מלת המסד קמדת הפירקת " אמות על " אמות:

כו (1) ועשית את המזבח עצי ושלש אמות קומתו. דברים בכתבן: דברי ר' יהודה. ר' יוסי אמר: נאמר כאן רבוע, ונאמר בפסוקי רבוע, מה? הלא נבנה פי שנים בארבע, אף כאן נבנה פי שנים בארבע: ומה אני מקיים: ושלוש אמות קומתו? משפת סובב ולמעלה. (נכחים כ"ט): (2) ממנו תהיין קרנותיו. שלא תעשה לבדם ויתפרס בו: וצפית אותו

מִמֶּנּוּ תִהְיֶינָה קִרְנֵתוֹ וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נֹחֶשֶׁת: (3) וְעָשִׂיתָ סִירָתוֹ דְּרִשְׁנוּ וְיַעֲזִיב וּמִזְרָקָתוֹ וּמִזְלָגָתוֹ וּמַחְתָּתוֹ לְכָדֹר־

Schaukeln und seine Haken und seine Gabeln und seine Rolenschaukeln; zu

רש"י

נחשת. לבשר על עזות מצח. שצא' ומצחך נחשד: (ישעי' מ"ח): (3) סירותיו. קמין יורות: לרשנו. להקיר רשנו לתובה והוא שתא' למספ' קממיה. לספות הדשן לתובם. פי יש מלות בלשון עברית. מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בגין וסתידה. כמו: ותשרש שרשיה. (תהלים ס') אויר משרש (אויב ה'). וחלופו? וכל תבואתי תשרש. (שם ל"א) וקמדה בסעיפה פוריה (ישעי' י"ז) וחלופו מסעה פארה (שם י') מפשח סעיפים. וקמדה. וזה האחרון עצמו. שפר עצמו. (רמ"י ג') קמדה. וקמדה באבנים (מלכים א' כ"א) וחלופו: סקל מאבן: (ישעי' ס"ב) הסדו אבנים: וכן ורעקרו וקמדה (שם ה') אף כאן דרשנו. דרסר דשנו ובלעז אנדשנדריר (קען מסס לו רייניגן). Adscender, ויעי. פתגמו מפרסות שגוטל בהם הדשן. והן כמין כסוי הקדרה של מכתת דק. ולו בית יד. ובלעז ודיל (סודא) Padel, pael, Pelle: ומזקותיו: לקבל בהם דם הובחים: ומזלותיו. קמין אונקליות כפופים ומפה בהם בבשר. ונתחכים בו. ומדפכין בהן על גחלי המעקה שהיא כמחר שרפמן ובלעז קרוניש (קרוווס המקטן) Croches: Crochets,

ihm selbst seien seine Hörner; und überziehe ihn mit Kupfer. (3) Und mache seine Töpfe, um seine Asche aufzunehmen, und seine

Stirne ist wie Erz. (3) Stirne Kesselartige Geräthe. לרשנו. Um die Asche vom Altare wegzunehmen. Onf. die Asche damit einzusammeln. Es gibt in der hebr. Sprache Wörter, welche in einer und in der entgegengesetzten Bedeutung gebraucht werden, z. B. ותרש שרשיה. Ps. 80: Du ließe in Wurzel schlagen; Jjob 5, 3 אייר משרש Thoren schlagen Wurzel, und dagegen: Jjob 31, 12 ובכל תבואתי ותרש und all meinen Ertrag entwurzelt es. Ebenso Jes. 17, 10: בסעיפה פוריה In ihren Zweigen fruchtbar, פארה, מסעה das. 10, 33 er entblättert

das Gezweige; Jer. 50, 17 וזה האחרון עצמו וזה der Letzte zermalmt seine Gebeine; Jof. 7, 25 מאבן סקלו räumt hinweg die Steine. Auch hier bedeutet לרשנו die Asche wegzuräumen. ויעי Onf. ומזרותיה. seine Schaukeln, mit welchen man die Asche wegnimmt; diese waren wie die flachen Deckel eines Topfes, und hatten einen Henkel. ומזקותיו Seine Becken, das Opferblut darin aufzunehmen. ומזלגתיו Krumme gebogene Haken, um das Fleisch daran zu stecken und es damit auf den Kohlen hin und her zu wenden, damit es schneller verbrenne. Im Talm. heißt dies ומהתתיו. צינורית seine Pfannen; diese hatten einen hohlen Raum, um darein die Kohlen vom Altare abzunehmen und sie auf den innern Altar für das Räucherwerk zu bringen; sie heißen

allen seinen Geräthten ver-
arbeite Kupfer. (4) Und
mache ihm ein Gitter in
Negarbeit, von Kupfer,
und mache an das Neg
vier kupferne Ringe, an
seinen vier Enden. (5)
Und thue es unter den
Rand des Altars, unterhalb, daß das Neg reiche bis zur Hälfte

בָּלְיוֹ תַעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: (4) וַעֲשִׂיתָ לוֹ
מִכְבַּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וַעֲשִׂיתָ עַל-
הָרֶשֶׁת אַרְבַּע מַבָּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע
קְצוֹתָיו: (5) וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כְּרֶכֶב
הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַסָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי

רש"י

wegen des Schür-
ens, ähnl. Jes. 30; 30
לחתות אש מיקוד Das
Feuer vom Plage zu
rücken. Ebenso Spr. 6:
היחתה אש אש בחיקו
כַּל כַּלִּי כַּל כַּלִּי wie כַּל כַּלִּי
(4) Sieb; der Alt-
tar hatte eine siebartige
Ableidung; dieser Vers ist
versehrt, es sollte heißen:
מכבר נחשת מעשה רשת
(5) כרכב המזבח Jeder,
einen Körper umfassende
Ring, heißt כרכב, wie
Talm. Cholin 25: כַּל
Was man hobeln oder aus-
höhlen wird; nach Art,
wie man runde Höhlen

ובלשון חכמים צנוריות: ומחתותיו. בית קבול יש
ד'הם ליטול ב'הן ג'חלים מן המזבח לשאתם על מזבח
הפנימי לקטרת. ועל שם חתייתן קרוים מחתות;
כמו: לחתות אש מיקוד (ישעיה 5) לשון שאיבת
אש ממקומה: וכן: היתה אש אש בחיקו? (משלי 1):
דכל כליו. כמו כל בליו: (4) מכבר. לשון כברה.
שקודין קריבלש בלעז (חין: יעב) Gible. כמין דבש
עשוי לו למזבח. עשוי חורין חורין כמין רשת: ומקרא
זה מסודר. וזה פירושו: וַעֲשִׂיתָ לוֹ מִכְבַּר נְחֹשֶׁת
מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת: (5) כרכב המזבח. סובב כל דבר המקרא
סביב בעגול קרוי: כרכב: כמו ששנינו ב'הכל שוחטין
אלו הן גולמי כלי עץ. כל שעתיד לשוף ולכרכב.
הוא כמו שעושים תריצין עגולין בקרשי הפני
התיבות וססלי העץ. אף למזבח עשה תריצין סביבו
והיה רחבו אמה ב'פסגו רגלי והוא דסוף ש'רש (ס"א
שש) אמות ש'ר ג'ה. דכרכי האומר ג'הו סי שנים
ב'הר. הא מה אני מקיים: וְשָׁלַשׁ אַמּוֹת. קומתו.
משפת סובב ולמסגרה. אבל סובב להליון הדגים לא

gen an den Brettern der Kastenwände und Stühle anbringt. Der Altar
bekam auch eine solche Fuge, welche an der Seite eine Elle breit war,
zur Verzierung; diese befand sich zu Ende der sechs Ellen der Altarhöhe,
nach Meinung des R. Josi, welcher behauptet, die Höhe betrug das
Doppelte der Länge; was bedeutet aber die Stelle: Die Höhe war
drei Ellen? damit meint man den Rand des Ringes aufwärts. Ein
Vor sprung zum Durchgang für die Priester war beim kupfernen Altare,
nur oben innerhalb der Ecken. Im Talm. Sebach. 62 heißt es: Was
heißt כרכב? Der Raum zwischen den Ecken; er war eine Elle breit,
innerhalb derselben war noch eine Elle Raum zum gehen für die

**הַמִּזְבֵּחַ: (6) וַעֲשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בָּרִי
עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת:**

des Altars. (6) Und mache Stangen zum Altar, Stangen von Akazienholz, und überziehe sie mit Kupfer.

רש"י

היה למזבח הנחשת. אלא על ראשו לפנים מקדוהו; וכן שנינו בזבחים אזהר כרפוב? בין קרן לקרן והיה רוחב אמה ולפנים מהן אמה של הלוח הנלי הפתחים שתי אמות והלוח קריים כרפוב. הדקדקנו שם, והפתיב: תחת כרפוב המזבח מלמטה למדני שהכרפוב בדרגו הוא וקב"ש המכפר תחתיו. ותרץ המפרץ תרי הוא חר לנוי וחד לכהנים. ולא ישתרנו: זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלב"ש המכפר והגיע רחבו עד חצי המזבח. נמצא שהמכפר רחב אמה והוא היה סימן לחצי נברו. לכה"ל בין דמים למזבח בית עזרמים דוגמת התחתונים. וכנגדו עשו למזבח בית עזרמים דוגמת חוט הפקרא באמצעו וכבש שהיה עולץ בו. אף על פי שלא פירשו בענין זה כבר שמענו בפי מובה אדמה תעשה ר"י לא תעלה במעלות. לא תעשה לו מעלות בכבש שדו. אלא כבש חלק: למדנו. שהיה לו כבש כד שנינו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיה ממלאין חללו אדמה במקום הנתיב. והכבש

Priester; diese zwei Ellen nun heißen כרכוב. Nun fragt es sich: es heißt doch כרכוב תחת כרכוב moraus zu entnehmen ist, daß der כרכוב an der Seite, und das Netz darunter war? dies zeigt, daß ihrer zwei waren, einer zur bloßen Zierde, und einer als Durchgang für die Priester, damit sie nicht ausgleiten. Der, welcher an der Seitenwand war, diente zur Zierde, unter demselben war das Netz angebracht, und seine Breite reichte bis zur Hälfte des Altars, dem-

nach war das Netz eine Elle breit, gerade die Hälfte der Höhe, um zu unterscheiden zwischen denjenigen Opfern, deren Blut man oben sprengen muß, wie חטאת וזאת העוף, und denjenigen, von welchen man unten sprengen muß. Im spätern Tempel wurde dazu in der Mitte des Altars ein rother Strich angebracht. Von der Stufe, von wo man hinauf stieg, ist hier gar nichts erwähnt, war schon Mt. 2, 20, 22 die Rede: ולא תעלה במעלות Du sollst am Altare keine Stufen machen, sondern einen glatten Aufgang, dies bedeutet der Ausdruck כבש. Der Erd-Altar ist mit dem kupfernen eins, man füllte den hohlen Raum mit Erde aus, wenn man lagerte. Dieser Aufgang befand sich auf der Mittagseite des Altars, und war von demselben ein wenig abgesondert; das untere Ende reichte bis auf eine Elle Entfernung von den Umhängen des Vorhofes auf der Mittagseite,

(7) Und man bringe seine Stangen in die Ringe, und so seien die Stangen auf beiden Seiten des Altars, wenn man ihn trägt. (8) Hohl, von Tafeln mache ihn; so wie man ihn dir gezeigt hat auf dem Berge, so sollen

sie ihn machen. (9) Und mache den Vorhof der Wohnung. Auf der südlichen Seite gegen Mittag, Umhänge zum Vorhof von gewirntem

(7) וְהוֹבֵתָ אֶת־בְּדָוִי בַּטְּבָעַת וְהָיוּ הַבְּדָיִם עַל־שְׁתֵּי צִלְעֵת הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ: (8) נָבֹב לְחֹת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָר בְּן־יִשְׁשׁוּ: ס שְׂבִיעִי (9) וַעֲשִׂיתָ אֶת הַחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאת נֹגֵב־תִּמְנָה: קָרָעִים לְחֹצֵר שֵׁשׁ מִשּׁוֹר מֵאָה

רשי

nämlich nach der Ansicht desjenigen, welcher die Höhe des Altares mit 10 Ellen berechnet, nach demjenigen hingegen, welcher die Stelle wörtlich nimmt, und die Höhe des Altars mit drei Ellen berechnet, betrug die Länge des Aufganges nur 10 Ellen. Dies fand ich im Talm. Midot, daß aber der Ausgang vom

הָיָה בְּדָרוֹם הַמִּזְבֵּחַ מוֹבֵל מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵלֵא הָיָה הַשְּׂעִירָה. וְהָיוּ מְנִיעִין עַד אֹמֶה סְמוּךְ לְקִלְעֵי הַחֹצֵר שְׂפָדָרוֹם. בְּדָרְבִי הָאֹמֶר עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ. וְהַדְּבָרִי הָאֹמֶר. דְּבָרִים כְּתֻבִּין. ג' אַמּוֹת קוֹמָתוֹ. לֹא הָיָה אוֹרֶךְ הַקֶּבֶשׁ אֶלָּא י' אַמּוֹת. כִּף מִצָּאתִי בַּמִּשְׁנֵת מִפִּי מִדּוֹרֵי. וְהָיָה שְׂרֹא מוֹבֵל מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵלֵא הָיָה בַּמִּסְבָּה וְכֻחִים לְמִדָּנִים מִן הַמִּקְרָא: (7) בַּטְּבָעוֹת. בְּאֶרְבַּע שְׂבָעוֹת שְׁנַעֲשׂוּ לַמִּבְרָ: (8) נָבֹב לֹחוֹת. כְּתֻבִּים: תָּלִיל לְחֹצֵן לֹחוֹת. עֲצֵי שִׁטִּים מְבֹל צֶר. וְהַחֲלָל בְּאֶמְצֵעַ. וְלֹא יֵהָא בְּדוֹ עֵץ א' שְׂעִירָה עָבִיד ה' אַמּוֹת עַל ה' אַמּוֹת כְּמִין קָדֹן: (9) קָרָעִים. עֲשׂוּיִן כְּמִין קָלְעִי סְסִינָה נִקְבִּים וְנִקְבִּים. מַעֲשֶׂה קָרָעִיה. וְלֹא מַעֲשֶׂה אוֹרֵי. וְהָיוּ סֻדִּין כְּתֻבִּים שֶׁל מִבְּרָ הַמִּתְחַבֵּב. כָּל סֻדֵּי. לִפִּי שֶׁהֵן מְתֻקְבֵּן כְּבָרָה: לִמָּה הָאֹחֶר. כָּל

Altare etwas abstand, wird im Trakt. Sebachim aus dem Schrift-Texte entnommen. (7) בַּטְּבָעוֹת In die vier Ringe, welche am Neze befestigt waren. (8) נָבֹב לֹחוֹת Wie es Dnf. gibt 555 hohl von Tafeln; auf jeder Seite waren Tafeln aus Bebernholz, in der Mitte war ein hohler Raum, aber nicht ein dicker Holzkamm, der 5 Ellen in Kubik hielt, wie ein Ambos. (9) קָרָעִים Wie das Netzwerk der Schiffe gelöchert, gestriekt, aber nicht gewebt. Dnf. überf. es סֻדִּין, wie er auch מכְּבִי mit סֻרֵּר überseht, weil sie steifartig durchlöchert waren. לסָמָה האחת

תרומה כז

באמה אחד לפאה האחת: (10) ועמודיו
עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי
העמודים וחשקיהם כסף: (11) וכן
לפאת צפון באחד קלעים מאה אחד
ועמודו עשרים ואדניהם עשרים נחשת
ווי העמודים וחשקיהם כסף: (12) ורחב
החצר לפאתים קלעים חמשים אמה
עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה:

Byssus, hundert Ellen die Länge, auf der einen Seite. (10) Und seine zwanzig Säulen und deren zwanzig Füße von Kupfer, die Haken an den Säulen und ihre Reife von Silber. (11) Und so auf der Mitternacht-Seite, in der Länge Umhänge, hundert (Ellen) lang; und seine zwanzig Säulen und ihre zwanzig

Füße von Kupfer, die Haken an den Säulen und ihre Reife von Silber. (12) Und die Breite des Vorhofs auf der Abend-Seite fünfzig Ellen Umhänge; dazu zehn Säulen und zehn Füße.

רשי

היה קרוי פאה: (10) ועמודיו עשרים חמש אמות
בין עמוד לעמוד: ואדניהם של העמודים נחשת
האדנים יושבים על חצרין והעמודים תקועים לחצר
היה עושה כמין קונדסין שקורין פראש בלעז
(פסטהוס) ארזן ו' טפחים ורחבן ג' וטבעת
נחשת קבועה בו באמצעו ובדרך שפת הקלע סביבו
במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס הדרך
טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין יווי ראשו
נקרא למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד. באותן
שעושים להציב דלתות שקורין גונדש בלעז
(טהיכונגטון) Gonds ורובב הקלע תלוי מלמטה.
והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם
האונקליות: וחשוקיהם מקפין היו העמודים בחושי
כסף סביב, ואני יודע, אם על פני כולן אם בראשן
אם באמצעם, אך יודע אני, שהשוק לשון הגדה: שכן

Die ganze Seite heißt ועמודיו עשרים (10) Fünf Ellen zwischen einer Säule und der andern. ואדניהם Die Füße der Säulen waren aus Kupfer; die Füße standen auf dem Boden und in diesen steckten die Säulen. Man machte Pfähle, sechs Spannen lang und drei breit, in der Mitte war ein kupferner Ring befestigt, der Saum des Umfanges war jeder Säule gegenüber mit Stricken daran gewunden.

So hingen die Pfähle durch die Ringe laufend an den Haken befestigt, welche die Gestalt eines ו' hatte, die eine Spitze war nach oben gerichtet, der andere steckte in der Säule, nach Art einer Thürangel. Die Breite der Umhänge hing unten, der Breite nach, und dies war die Höhe der Vorhofswände. ווי העמודים Die Haken der Säule. Die Säulen waren umgeben von silbernen Streifen; ich weiß jedoch nicht, ob diese ganz die Säulen umgaben, oder nur oben, oder nur in der Mitte, ich

(13) Und die Breite des Vorhofs auf der Vorderseite, gegen Morgen, fünfzig Ellen. (14) Und fünfzehn Ellen Umhänge für die eine Seite; dazu drei Säulen und drei Füße. (15) Und für die andere Seite fünfzehn (Ellen) Umhänge; dazu drei Säulen und drei Füße. (16) Und zum Thore des Vorhofs eine Decke von zwanzig Ellen, von purpurblauer und purpurother und karmesinfarbiger Wolle und gewirntem Byffus, Buntweber-Arbeit; dazu vier Säulen und vier

רש"י

weiß nur, daß חשוקים hier etwas Gürtelartiges bedeutet. So finden wir צמד חמורים 10, nicht. 19, 10 צמד חמורים: ein Gespänn: gefattelter Esel. חבושים gebunden, heißt חלב. 5 פאת קדמה (13) חשוקים מרחה Die östliche Seite heißt קדם die Vorder- oder Gesichtsseite, אחור die Rückseite; daher heißt Sonnenaufgang קדם, weil es die Gesichtsseite ist, und Sonnenuntergang חים Mt. 5, 34 אחור

האחורן das hintere Meer, Onkel. ימא מערבא. Diese 50 Ellen waren nicht gänzlich von Umhängen umschlossen, weil der Eingang dort war. An jeder Seite desselben nahmen die Umhänge 15 Ellen ein, dazwischen blieben für den Raum des Einganges 20 Ellen, daher heißt es: Und für das Thor des Hofes einen Vorhang von 20 Ellen, d. h. der Vorhang vor dem Eingang soll 20 Ellen lang sein, gemäß der Breite des Einganges. (14) עמודיהם ששה Zwischen jeder Säule sollen 5 Ellen Raum bleiben. Von der Säule, wo die Südwand beginnt, die im südöstlichen Winkel steht, bis zur Säule, welche von den Dreien

(13) ורחב החצר לפאת קדמה מרחה חמשים אמה: (14) ורחב עשרה אמה קלעים לפתח עמודיהם ששה ואדניהם ששה: (15) ולפתח השנית חמש עשרה קלעים עמודיהם ששה ואדניהם ששה: (16) ולשער החצר מסד עשרים אמה תבלת וארנמן ותולעת שני ושש משור מעשה רקם עמודיהם ארבעה ואדניהם ארבעה:

מצניו בסילגש בגבעה: ועמו צמד חמורים חבושים. תרגומו חשוקים: (13) לפאת קדמה מרחרה. פני המזרח קדמים: קדם לשון פנים. אחור לשון אחוריים: לפתח מרח קרוי. קדם שהוא פנים. ומערב קרוי אחור פדא חים האחרון: ימא מערבא: חמשים אמה. אחרן נ' אמה. לא היו סתומין כלם בקלעים לפי שישם הפתח אלא מ' אמה קלעים לפתח הפתח מצאן והן לפתח השני נשאר רחב חלל הפתח ביניהם כ' אמה והיו שצאמר: ולשער החצר מסד עשרים אמה וילון למסד כנגד הפתח כ' אמה ארבע פתח הפתח: (14) עמודיהם ששה. חמש אמות בין עמוד לעמוד. בין עמוד שבראש הדרום העמוד במקצוע ורומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות וממנו לשני ה' אמות ומן השני לשלישי חמש אמות. וכן לפתח

מסמיו (17) כָּל-עַמּוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב
מִחֲשָׁקִים כָּסֶף וְנִיָּהִם כָּסֶף וְאֲדָנִיהֶם
נְחֹשֶׁת: (18) אַרְבֵּי הַחֹצֵר מֵאָה בְּאֹמֶר
וְרַחֲבָהּ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְלִמָּה חֲמִשׁ
אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁנֹר וְאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת:

fünzig, und die Höhe fünf Ellen, von gewirntem Byßus, u. die Füße dazu

רש"י

השנית וארבע עמודים למסך הרי " עמודים למסך
כנגד למסך: (17) כל עמודי החצר סביב וכו'. לפי
שלא סדש וזין חשוקים ואדני נחשת אלא לצפון
ולדרום. אבל למסך ומערכ לא נאמר וזין חשוקים
ואדני נחשת. לכך בא ולמד כאן: (18) ארבע החצר.
הצפון והדרום שזמן המזרח למערב מאה באמה:
ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח וזתה מרובעת
חמשים על חמשים שהמשקל ארצו שלשים והחצו
עשר: העמוד מורה פתחו בשסת נ' ההצגנים של
ארבע החצר נמצא כל בחמשים הפנימים וכלה ארצו
לסוף ל'. נמצאו כ' אמה ריח לאחוריו בין הקלעים
שבמערכ לריעות של אחורי המשקל. ורחב המשקל
עשר אמות באמצע רחב החצר. נמצאו לו עשרים
אמה ריח לצפון ודרום מן קלעי החצר לריעות
המשקל וכן למערכ וחמשים על חמשים חצר למקו
עיר בין ג': וקומה חמש אמות. נובה מחיצות

Füße. (17) Alle Säulen
des Vorhofs ringsum be-
legt mit Reifen von Sil-
ber, ihre Haken von Sil-
ber, und ihre Füße von
Kupfer. (18) Die Länge
des Vorhofs hundert Ellen
u. die Breite fünfzig gegen

an der Ostseite ist, sollen
5 Ellen Raum bleiben;
ebenso von dieser bis zur
zweiten, und von der
zweiten bis zur dritten
Säule, u. desgleichen auf
der andern Seite, und
vier Säulen gegen Mor-
gen und ebensoviel gegen-
über auf der Abendseite.
(17) עמודי החצר סביב
Weil die Haken, Reifen
und kupfernen Füße blos
bei der Mittags- und
Mitternachtseite angeord-
net wurden, nicht aber
auch bei der Morgen-
und Abendseite, so ist es

hier aus der Aufzählung zu er-
sehen. (18) ארבע החצר Die Länge des
Vorhofes der Mittags- und Mitternachtseite, von Ost nach West, betrug
100 Ellen. Der Hof auf der Morgenseite hatte 50 Ellen im Quadrate,
denn die Wohnung war 30 Ellen lang und 10 Ellen breit; der Eingang
auf der Ostseite befand sich zu Ende der äußern 50 von der Länge des
Hofes; demnach stand die Wohnung ganz in den innern fünfzig und die
Länge war an den 30 Ellen zu Ende. Folglich blieben 20 Ellen
Raum rückwärts zwischen den Umhängen auf der Abendseite und den
Teppichen auf der Rückseite der Wohnung. — Die Breite der Stifts-
hütte betrug 10 Ellen, die mitten in der Breite des Hofes lagen,
bleiben für ihn somit 20 Ellen Raum nach Mitternacht und nach
Mittag von den Umhängen des Hofes bis zu den Teppichen der
Stiftshütte; ebensoviel auf der Abendseite, und ein Raum von 50
Ellen im Quadrate für den vorderen Theil des Vorhofes. וקמה חמש

von Kupfer. (19) Alle Geräthe der Wohnung, bei ihrem ganzen Dienste, und alle ihre Pflcke und alle Pflcke des Vorhofs seien von Kupfer. (20) Und du gebiete den Kindern Israels, daß sie dir bringen Olivenöl, laute-

(19) לְכֹל בְּלִי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ
וּבְכֹל-יְתֻדָּתָיו וּבְכֹל-יְתֻדַּת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת:

ד ד ד

(20) וְאַתָּה תְּצַוֶּה | אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיָּקִחוּ אֵלָיךְ שֶׁמֶן זֵית זָךְ

רש"י

אמור Die Höhe der Wände des Hofes, d. i. die Breite der Umhänge. וְאֶת-יְתֻדָּתָיו Dies ordnet an, daß die Füße des Vorhanges aus Kupfer sein müssen. Damit man nicht denke, die Füße wären bloß für die Säulen der Umhänge aus Kupfer zu fertigen, die Füße für den Vorhang aber aus einem andern Stoffe, deshalb glaube ich wird es hier wiederholt. (19) כֹּל הַמִּשְׁכָּן כלִי Welche man zum Aufrichten u. Herablassen derselben brauchte,

הַחֹצֵר וְהָאֵלֶּם רַחֵב הַקְּלָעִים: וְאֶת-יְתֻדָּתָם נְחֹשֶׁת. לְהֵבִיא אֶת-יְתֻדָּתָם. שֶׁלֹא תֵּאָמַר לֹא נִאֲמְרוּ אֶת-יְתֻדָּתָם נְחֹשֶׁת אֲלֵא לְעִמּוּדֵי הַקְּלָעִים. אֲבָל אֶת-יְתֻדָּתָם הַמִּסָּד שֶׁל מִן אַחֵר. כֵּן נִרְאֶה בְּעֵינֵי שְׁלֹפָךְ הַחֹד וְשֹׁנָן: (19) לְכֹל בְּלִי הַמִּשְׁכָּן. שֶׁהֵיוּ צְרִיכִין לְתַקְּמָתוֹ וּלְהוֹרִידָתוֹ. כִּגוֹן מִקְּבֻצַּת לְתַקּוֹעַ יְתֻדָּתָיו וְעִמּוּדֵים: יְתֻדָּתָם. מִמִּין גְּגֵרֵי נְחֹשֶׁת. עֲשׂוּיִין לְרִיעוּעוֹת הָאֵמֶל וְלְקַלְעֵי הַחֹצֵר קִשּׁוּרִים בְּמִיתָרִים סָבִיב סָבִיב בְּשִׁפּוּלָהֶן. כִּדִּי שֶׁלֹא תֵּהֵא חֲרוֹחַ מִגְּבִיהֶֿם: וְאֵינִי יוֹדֵעַ, אִם תְּחַבֵּן בְּאָרֶץ אוֹ קִשּׁוּרִים וְהִלְוִיִן. וְכֹאֲדָן מִכְּבִיד שְׁפּוּלֵי הַרִיעוּת שֶׁלֹא יִגְעוּ בָּרִיחַ: וְאֹמַר אֲנִי שֶׁשֶּׁמֶן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאָרֶץ. לִכְפֹּךְ נִקְרָא: יְתֻדָּתָם וְהַקְּרָא הֵם מִסְּעֵנִי: אֵמֶל בַּל יִצָּעַן בַּל יִסַּע יְתֻדָּתָיו לְנֶצְחָה. (יִשְׁעִיהָ לֵי):

חסלת פרשת תרומה.

(20) וְאַתָּה תְּצַוֶּה. דָּ. בְּלִי שְׁמֵרִים כִּמוֹ שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּמִקְחֹתָ: מִגְּבִירָה בְּרֹאשׁ הַזֵּית וְכוּ

z. B. Hmmer um die Nägel und Säulen zu befestigen. יְתֻדָּתָם, Kupferne Nägel, welche für die Teppiche der Stiftshütte und für die Umhänge des Hofes bestimmt waren, die an ihrem untern Rande ringsherum mit Strcken daran gebunden waren, damit sie der Wind nicht aufhebe. Ich weiß nicht, ob sie in dem Boden gesteckt waren, oder ob sie bloß angebunden hingen und durch ihre Schwere das untere Ende der Vorhänge belasteten, daß sie nicht vom Winde bewegt werden. Ich glaube, ihr Name beweist schon, daß sie im Boden befestigt waren, sie hießen auch darum יְתֻדָּתָם, und folgende Schriftstelle Jes. 33, 20 liefert der Beweis dafür: Ein Zelt, das nicht fortrückt, dessen Pflcke nimmer herausgezogen werden, (כֹּל יִסַּע יְתֻדָּתָיו).

20. וְאַתָּה תְּצַוֶּה שֶׁמֶן זֵית זָךְ Reines Olivenöl, ohne Hefe, worüber wir im Trakt. Menachot 86 lesen: Er sammelt an der Spitze des Delbaumes die

כְּתִירַת לְמִאֹר לְהַעֲלֹת גַּר תָּמִיד :
 (21) בְּאֶהָר מוֹעֵד מְחִינַן בְּסִרְכַּת אִשֹּׁר
 עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבְנָיו מֵעֵרֵב
 עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם
 מִצַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ׀

כח (1) וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן

(zum Brennen) vom Abend bis zum Morgen, vor dem Ewigen; eine ewige
 Sagung für ihre Geschlechter, (eine Abgabe) von den Kindern Israel.
 28. (1) Und du laß zu dir kommen Aharon, deinen Bruder, und seine

רש"י

(מנחות פ"ו): כתיב. הַחֵם כּוֹחֵשׁ בְּמִכְתָּשׁוֹ, וְאֵינָן
 מוֹחֲזִין בְּרִיחִים, כִּי שֶׁלֹא יְהוּ בּו שְׂמֵרִים, וְאַחַר שֶׁהוֹצִיא
 חֶסֶד רֵאשׁוֹנָה מִכְנִסֵּין לְרִיחִים וּמִחֲזִקֵּין, הַשְׂמֵן הַשֵּׁנִי
 סָסַל לְמַנְהָה, וְכִשֵּׁר לְמִנְחֹת. שֶׁנֶּאֱמַר כִּתִּירַת לְמִאֹר.
 וְלֹא כְּתִירַת לְמִנְחֹת: לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד. מְדַלֵּק עַד
 שֶׁתֵּהָא שְׁלֹהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ (ושבת כ' כ"א): תָּמִיד.
 כִּי לֵילָה, וְלֵילָה קְרוֹי תָּמִיד. כִּמּוֹ שֶׁאַתָּה אֹמֵר עוֹלָת
 תָּמִיד. (במדבר ד') וְאַתָּה אֵלֶּא מִיּוֹם לַיּוֹם, וְכֵן בְּמִנְחֹת
 הַבֵּית, גִּאֲמַר תָּמִיד, וְאֵינָם אֵלֶּא מִחֲצִיתָהּ בִּבְקֶר
 וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרֶב (ויקרא ג'). אֲבָל תָּמִיד הָאֵמִיר בָּלָם
 הַפָּנִים מִשְׁבֶּת לְשֶׁבֶת הוּא: (21) מֵעֵרֵב עַד בֹּקֶר. מֵן
 לָהּ מִדְּתָהּ, שֶׁתֵּהָא דוֹלֶקֶת מֵעֵרֵב וְעַד בֹּקֶר, וְשִׁיעַר
 חֲכָמִים חָצִי צֹנ לַלַּיִל מִבֵּית הָאֲרוֹכִין: וְכֵן לָקַל הַבִּלּוֹת
 וְאִם יוֹתֵר, אֵין בִּבְקֶר בָּלָם:

כח (1) וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ. לְאַחַר שֶׁתִּגְמַר מִלֻּאֲכָה

es nicht gestoßen sein. Er zündet es an, bis die Flamme
 davon aufsteigt. Tמיד Weil es Nacht für Nacht geschah, heißt es תמיד
 gleich M. 4, 28 עולת תמיד ein beständiges, tägliches Ganzopfer; ebenso
 steht beim Mehlopfers auf der Pfanne M. 3, 6 תמיד, wovon die
 Hälfte des Morgens und die andere Hälfte des Abends geopfert ward;
 das תמיד jedoch, welches beim Schaubrode steht, bedeutet von einem
 Sabbath bis zum andern. (21) מערב עד בקר Gib so viel hinein, daß
 es vom Abend bis zum Morgen brennen kann; unsere Weisen be-
 stimmen das Maß: einen halben Log für die langen Tebet Nächte
 und auch so viel für die anderen Nächte, denn wenn auch davon
 übrig bleibt, so hat dies nichts zu bedeuten.

28. (1) וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ Nachdem der Bau der Wohnung בשכן

res, gestoßenes, zur Be-
 leuchtung; um beständig
 die Lampen anzustecken.
 (21) Im Zelte der Zu-
 sammensetzung, außerhalb
 des Vorhanges, welcher
 vor dem Zeugnisse ist,
 soll Aharon und seine
 Söhne sie zurecht machen

fehlerlosen, reifen Oli-
 ven. כתיב Die Oliven
 zerstoßt er in einem Mör-
 ser, mahlt sie aber nicht
 in der Mühle, damit
 keine Hefen darin bleiben.
 Nachdem er die ersten
 Tropfen daraus gezogen,
 bringt er sie in eine
 Mühle und mahlt sie.
 Dieses zweite Öl ist
 zum Gebrauche für die
 Menora nicht erlaubt, zu
 Mehlopfern aber geeig-
 net, denn es heißt כתיב
 gestoßen zum Leuch-
 ten, zum Mehlopfers muß

Söhne mit ihm, aus der Mitte der Kinder Israel, um ihn mir zum Priester zu weihen; Aharon, Nadab und Abihu, Elasar und Ithamar, die Söhne Aharons. (2) Und mache heilige Kleider für Aharon, deinen Bruder, zur Ehre und zur Zierde. (3) Und rede zu Allen, die weises Sinnes sind, den ich erfüllt mit dem Geiste der Weis-

heit, daß sie machen die Kleider Aharons, ihn zu heiligen, ihn mir zum Priester zu weihen. (4) Und dieß sind die Kleider, die sie machen sollen: einen Brustschmuck und ein Ephod und einen Oberrock

רשי

vollendet sein wird. (3) *Thn zu heiligen und in den Priesterdienst einzuführen durch die Amtskleider, daß er mir als Priester diene.* כהונה bedeutet Dienst. (4) *חוי* Ein Geschmeide auf dem Herzen. *אסוד* Ich fand nichts von der Form dieses Kleidungsstückes in der Beraita; ich glaube aber es war ein Gurt von rückwärts angelegt, die Breite war wie die eines Mannesrückens, eine Art Schurz, wie solche die Fürstinnen anlegen, wenn sie reiten, so war er unten geformt, wie es heißt Sam. 2, 6, 14: und David war umgürtet mit einem leinenen Efod; dies belehrt uns, daß Efod ein Gurt war. Man kann nicht annehmen, daß es blos ein Gürtel war, denn es heißt M. 3, 8, 7: er gab darauf den Efod, und dann: er gürtete sich mit dem Bande des Efod, was Dnf. übers. mit dem Gürtel des Efod; woraus wir erfahren, daß *חשב* der Gürtel und *אסוד* der Name eines Kleidungsstückes war. Auch kann man nicht an-

אחיה ואת-בניו אתו מתוך בני ישראל לקהנולי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: (2) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיה לקבור ולתפארת: (3) ואתה תדבר את-כד-הקמרים אשר מלאתינו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לקהנולי: (4) ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואסוד ומעיל

המשכן: (3) לקדשו לכהנו לי. לקדשו להבנים בכהונה. על די הקדרים שהם כהן לי ולשון כהונה שירות הוא שנסר"א בלעז (דינסט) Service, *Servantie*: (4) חשן. חקשים פגור הלכ: אסוד. לא שמעתי ולא מצאתי בביתא פ"י חביתו, ולפי אומר לי שהוא חנהה לו מאחוריו, רחב פרחב גב איש פמין סגר שקורין פורצינט בלעז (חין) בכייטער גורט: *Surceint* שחונות השורה בשחובות על הפסים. כך מעשהו מלמדה. שנאמר: ודוד חגור אסוד בד. (שמאל ב' ו'). למדנו שהאסוד חנהה היא ואף לומר, שאין בו אלא חנהה לבדה שדרי נאמר וימן עליו את האסוד, ואח"כ ויחגור אותו בחשב האסוד (ויקרא ח') ויתגם אינקלום פהמין אסודא. למדנו שהחשב הוא החגור והאסוד שם

ובתחת תשבץ מצנפת ואבנט ועשר
בגדי קדש לאהרן אחיד ודגניו לבגדו

Aharon, deinen Bruder, und seine Söhne, um ihn mir zum Priester zu

רשיי

תכשיט לבדו: ואיז לומר שעל שם שתי התפוסות
שבו הוא קרוי אפוד, שדרה נאמר: שתי תפוסות
האפוד למדנו שהאפוד שם לבד ותפוסות שם לבד
והחשב שם לבד. לבד אני אומר, שעל שם הספר
ש' משה קרוי אפוד ע"ש שאפודו ומקשתו ב', כמו
שנאמר: והאפוד לו ב' (ויקרא ח') והחשב הוא חגור
ש' מעלה הימנו ותפוסות קבועות ב'. ועוד אומר
ל' לפי שיש ראיה שהוא מן לבוש. שחרם יותן
ודוד חגור אפוד כד. כדוד דבין, ותרם כמו כן
מעלים כדודין: במעשה חמר, אהות אבשלום: כי
כן תלבשנה בגות המלך הבתולות מעלים. (שמואל
ב' י"ג): מעל הוא כמין חלוק וכן התנות, אלא
שהתנות סמוך לשורו ומעל קרוי חלוק העליון:
חשבין, עשויין משבצות לניו, והמשבצות הם כמין
נימות העשויות בתכשיט זהב מושיב קבועות אבנים
טובות ויגליות: כמו שנאמר באבני האפוד: מוסבות
משבצות זהב ובלעז קוראין אותו קשטוניש (דמד
קסטון): Chaton, Caston מצנפת. כמין כיפת
כובע שקורין קופי"א בלעז (מיינע טיטלע), Coiffe,
coiffe שהרי במקום אחר קורא להם מנבעות.
ומתרגמין: כובעין (סוכה מ"ג): ואבנט, היא חגורה

und einen würflichten Unterrock, Kopfbund und Gürtel; so sollen sie heilige Kleider machen für

nehmen, daß er wegen der beiden Achselbänder Efod hieß, denn es heißt: die zwei Achselbänder des Efod, folglich ist אפוד ein Name für sich, תפוסות ein Name für sich und חשב ein Name für sich. Ich schließe daher: er hieß so wegen des breiten untern Gürtels, und weil es den Priester zierte, אפוד, da es auch heißt: ויאפוד לו בו er zierte ihn damit. חשב ist der obere Gürtel, woran die Achselbänder befestigt waren; ferner kann ich einen Beweis liefern, daß es eine Art Kleidung war, weil Jonathan überf. ודוד חגור כדוד (י. oben) אפוד כד' ein Armelkleid aus Byffus; ebenso ist מעלים

mit תשבץ übersezt, in der Begebenheit Tamars, der Schwester Abschaloms Sam. 2, 13, 18. מעיל ist eine Art Unterkleid; ebenso כתונת, nur dar, man das כתונת Hemd, hart am Leibe trug, während מעיל das Kleid war, welches man auf dem Hemde trug. תשבץ Dieses כתונת war gewürfelt, gemacht zur Verschönerung. משבצות war eine Art Vertiefung, wie solche bei Goldgeschmeiden angebracht sind, um die Edelsteine darin zu fassen, so wie es bei den Steinen von Efod heißt: מוסבות זהב משבצות umgeben von goldenen Einfassungen. מצנפת Eine Art Kopfbund, denn an einer anderen Stelle heißt es מנבעות Mützen, was Dnf. Hauben überf. ואבנט Ist ein Gürtel auf dem Hemde, und der Efod lag auf dem מעיל, wie wir es finden beim Ankleiden M.

weihen. (5) Und sie sollen dazu nehmen das Gold und die purpurblaue und die purpurrothe und die karmesinfarbige Wolle u. den Byffus. (6) Und sie sollen das Ephod machen von Gold, purpurblauer und purpurrother und

לִי: (5) וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תוֹלַע־עֵץ הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: פ
(6) וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד וְהָב תְּכֵלֶת

רש"י

3, 8, 7: Er legte ihm den Leibrock כתונת an, band ihm dem Gürtel um, zog ihm das Unterkleid מעיל an und gab darauf den אפוד. Mantel. בגדי קדש Von der Hebe, welche mir geweiht ist, soll man diese Kleidung machen. (5) והם יקחו Die Kunstfennigen, welche diese Kleider machen, sollen auch die freiwilligen Spenden an Gold und himmelblauer Wolle in Empfang nehmen, um die Kleider davon zu verfertigen. (6) ועשו את האפוד Wenn ich die An-

על הכתונת, והאפוד הנזרה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתו, ויפן עליו את הכתונת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויפן עליו את האפוד בגדי קדש. מתרומה המקודשת לשמי יעשה אותם: (6) והם יקחו, אותם חכמי לב שיעשו הבגדים וקבלו מן המתנדבים את הזרב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים: (6) ועשו את האפוד, אם באתי לפי מצינו האפוד והחשן על סדר המקראות הרי פירושן פקקים, וישנה הקורא בצירוף, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהיא למען דיוק קורא בו, ואח"כ אפרש על סדר המקראות: האפוד עשו כמין סגור שני גשים רוככות סיסים וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו לטהר מאציליו, רחבו כמדת רחב גבו של אדם ויזר, ומגיע עד עקביו, והחשב מחובר בראשו על פני רחבו, מעשה אורג, ומצריף לכאן ולכאן כדי להקיר ולהגור בו; והתפחות מחוברת בחשב אחד למין ואחד לשמאל מאחורי הבלה, לשני קצות

fertigung des Efod und des Choschen nach den Schriftstellen erklären wollte, so erschiene diese Erklärung unzusammenhängend, der Leser könnte bei der Zusammenstellung irren; daher will ich die Arbeit so wie sie ist, zuerst in Hinblick auf den Leser und dann nach der Ordnung der Schriftstellen erörtern. Der Efod war wie ein Schurz gemacht, den die Frauen beim Reiten gebrauchten, dieser wurde von rückwärts gegen das Herz zu unter den Achseln gegürtet. Die Breite war wie die eines Mannes-Rückens und etwas darüber, bis zur Ferse reichend; das obere Gürtelband war oben der Breite nach befestigt, Weberarbeit, nach beiden Seiten verlängert, damit er zum Umwinden und Gürtlen taugte. Die Achselbänder waren mit dem Gürtel verbunden, eins rechts, das andere links, an des Priesters Rückseite bis zu den beiden Enden der

וארנמן תולעת שני ושש משוך מעשה

farblosfarbiger Wollse u. gewirntem Byssus, Kunst-

רשי

החבו של סגור, וקשוקפן עומדות לו על שני כתפיו. והן קמין שתי רצועות עשויות ממין האמוד ארוכות, כדי שיעור לקמן אצל צנאו מצינו ומצינו ונקשרות לקניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השמים קבועות בהם אחת על כתף ומין ואחת על כתף שמאל והמשבצות נחונות בראשדים לסני כתפיו ושתי עבותות הדוב תחובות בשתי טבעות שבחשן. בשני קצות החבו תעלין אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השוררות תקועין במשבצת לימין וכן שני ראשי השוררות השמאלית תקועין במשבצת שבכתף שמאל: נמצא שחשן תלוי במשבצות האמוד על רבו מלפניו, ועוד שתי טבעות בשתי קצות החשן בתחתית וכן נגדן שתי טבעות בשתי כתפות האמוד מלמטה בראשו התחתון תמחויר בחשב טבעות החשן אל מול טבעות האמוד שוכבים זה על זה וזרזקן בסתור תכלת תחוב בטבעות האמוד ותחשן עשה תחתית החשן רבוק לחשב האמוד, ולא יתא נד ונכלל הולך החור: זהב תכלת וארנמן תולעת שני ושש משוך. חמשת מינים הקלו שזרין בכל חוט וחוט היו מדרין

Breite des Gurts, wenn er sie aufrichtete, standen sie ihm auf den beiden Schultern. Sie gliichen zwei Riemen, gemacht aus dem Efod-Stoffe, lange genug, um sie auf beiden Seiten des Halbes emporrichten zu können. Sie waren vorn bis unterhalb der Schultern etwas gefaltet, und die Schoham-Steine waren darin eingefest, eins auf der rechten und eins auf der linken Achsel. Die Einfassungen saßen mit ihren Enden oben vor den Achseln, und die zwei geflochtenen, goldenen Kettlein steckten in den zwei Ringen des

Ephod, an den obern Ecken der Breite, eine rechts und eine links. So waren auch zwei Enden der einen geflochtenen Kette auf der rechten Seite in der Einfassung befestigt; mithin hing der Ephod an der Einfassung des Efod auf dem Herzen des Priesters nach vorn. — Andere zwei Ringe waren an den zwei unteren Ecken des Ephod diesen gegenüber, zwei Ringe an den Schultern des Efod an seinen untern Enden, welche mit dem Gürtel verbunden waren. Die Ringe des Ephod lagen gegenüber der Ringe des Efod und wurden mittels einer himmelblauen Schnur, die in den Ringen des Efod und des Ephod steckte, zusammengeknüpft, so daß das Untere des Ephod am Gürtelbande des Efod festhielt und nicht hin und her gerückt wurde. Und u. s. w. diese fünf Gattungen waren in jeden Faden eingeflochten. Man schlug das Gold zu dünnen Blechen, schnitt Fäden daraus und spann einen Faden Gold mit sechs himmelblauen und einen goldenen Faden mit sechs Purpurfäden zusammen; dasselbe geschah mit den anderen Gattungen. Die Fäden aller Gattungen waren sechs-fach mit je einem Gold-

weber-Arbeit. (7) Zwei angeheftete Schulterblätter

חֶשֶׁב: (7) שְׁתֵּי כְתֻפֹת חֶבְרֵת יְהוּדָה לָוִי

רש"י

faden, nachher wurden diese alle zusammen gewirrt; folglich war der Faden achtundzwanzigfach, so wird es auch im Trakt. Joma erklärt. Wir entnehmen dies aus dieser Stelle M. 2, 39, 3: sie dehnten aus die Goldbleche und schnitten Fäden, um sie zu verarbeiten zwischen den himmelblauen und purpurrothen Wolle. Dies lehrt, daß ein Goldfaden mit jeder Gattung verflochten war. Ich habe bereits erklärt, daß dies Kunstwebearbeit war, wovon zu beiden Seiten verschiedene Figuren zu sehen waren. (7) שְׁתֵּי כְתֻפֹת Zwei Schulterstücke. Der Schurz war unten, und der Gurt חֶשֶׁב des Efod schloß ihn oben fest an, wie eine Frauenschürze. Auf dem Rücken des Priesters waren mit dem Gurte zwei riemenartige Stücke verbunden, je eines gegen die entsprechende Schulter aufrecht stehend, so daß sie sich quer gegen die Brust legten. Durch die Verbindung mit den Ringen des Ephod hielten sie sich vorn gegen das Herz zu, ohne daß sie herabfielen, wie bereits erklärt wurde, sie stiegen aufrecht gegen die Schulter und an jedem war je einer der Schoham-Steine eingesetzt. Nach der Breite des Efod; diese war nur der Rückenbreite des Priesters gleich, und die Höhe reichte bis zu den Ellenbogen, denn es heißt: sie sollen sich nicht gürteln, wo sie schweigen, Ezech. 44, 18; sie dürften sich nicht gürteln, weder oberhalb des

את הָהָבָה בְּמִין מִסִּין דִּקְיָן וּקְרָצִין פְּתִילִים מֵהֶם וּשְׁוִין אוֹתוֹ חוּט שֶׁל יָדֵיב עִם שֵׁשׁ הַחוּטִים שֶׁל תְּכֵלֶת וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ הַחוּטִין שֶׁל אֶרְגָּמָן וְכֵן בְּתוֹלְעֵת שְׁנֵי וְכֵן בְּשֵׁשׁ שֶׁכָּל הַמִּינִין חוּטֵן בְּסוּר שֵׁשׁ וְחוּט יָדֵיב עִם כָּל אֶחָד וָאֶחָד. וְאֶחָד כֶּף שְׁוִיר אֶת כָּתֹם בְּאֶחָד. נִמְצָא חוּטֵן בְּסוּר כִּיחַ. וְכֵן מְפֹרֵשׁ בְּמִסִּין יוֹמָא וְלִמַּד מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה: וְדִקְעוּ אֶת פְּתֵי הָהָבָה וּקְצִין פְּתִילִים לַעֲשׂוֹת אֶת פְּתִילֵי הָהָבָה בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֶרְגָּמָן וְנָוִי לְמַדְנֵי שְׁחוּט שֶׁל יָדֵיב שְׁוִיר עִם כָּל מִין וְכֵן: מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב. כָּבֵד פִּדְרָשִׁי. שְׂדוּא אֶרֶץ שְׁתֵּי קִדְוֹת שְׁאֵין צוּרֵת שְׁנֵי עֲבָרֶיהָ דְּמוּת זֶה לָזֶה: (7) שְׁתֵּי כְתֻפֹת וְנִוִי. הַפִּיגֵר מִלְּמַסָּה וְחֶשֶׁב הָאֶפֶסֶד הִיא הַחֲגוּרָה הַצְמֻדָה לוֹ מִלְּמַעְלָה דְּנִגְמַת סִינֵי הַגָּשִׁים. וּמִצָּבָה שֶׁל כְּהֵן הָיוּ מְחֻבְּרוֹת בְּחֶשֶׁב שְׁתֵּי הַתִּיכּוֹת בְּמִין שְׁתֵּי רִצְעוֹת רְחִיבוֹת. אֶחָת כְּנָגֵד כָּל כְּתֵף וְכְתֵף. חוֹקֵקֵן עַל שְׁתֵּי כְתֻפֹתָיו עַד שְׁנִכְפָּלוֹת לִפְנֵי כְּנָגֵד הַחֲדָה. וְעַל יְדֵי חֲבֹרֶן לְמַבְעוֹת הַחֶשֶׁן נֶאֱחָזִין מִלְּפָנָיו כְּנָגֵד דָּבָר. שְׁאֵין נִפְלְאוֹת. כִּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בַּעֲנֵן. וְהָיוּ וְקִימוֹת וְהִלְכּוֹת כְּנָגֵד כְּתֻפֹתָיו. וְשְׁתֵּי אֲבָנֵי הַשֵּׁהֶם קְבִיעוֹת בְּתֵן אֶחָת בְּכָל אֶחָת: אֵל שְׁנֵי קְצוֹתָיו. אֵל רְחִיבָה שֶׁל אֶפֶסֶד שְׁלֹא הָיָה רְחִיבָה אֶפֶסֶד כְּנָגֵד גֹּבֵה שֶׁל כְּהֵן. וְנִבְהָ עַד כְּנָגֵד הָאֲצִילִים שְׁקוּרִין קוֹדִישׁ בְּרַעֲיוֹ (דִּיחַ מִלִּבְּנֵיב מִן מִלִּיחַ) Condes, שְׁנֶאֱמַר וְלֹא יִחְגְּרוּ בָּקָע (יִחְזָקָל כִּיד) אֵין אֹנְדִין בְּמָקוֹם זֶה־הַזֶּה.

אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחָבַר: (8) וְהָשֵׁב
אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ
יְהִיָּה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ כִּשְׂשׁוֹר: (9) וְלָחֶמֶת אֶרֶץ־שֹׁמֵן
אֲבִי־שָׁחַם וּפְתֻחַת עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (10) שֵׁשֶׁה מִשְׁמָתָם עַל הָאֶזְן
הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים

er habe es an seinen beiden Enden, daß es so verbunden werde. (8) Und der Gürtel zu seiner Umwindung, der daran ist, sei von gleicher Arbeit aus ihm; von Gold, purpurblauer, und purpurrother u. karmesinfarbiger Wolle und gewirtem Bußflus. (9) Und nimm zwei Schoham-Steine, u. grabe

ein auf denselben die Namen der Söhne Israels. (10) Sechs ihrer Namen auf den einen Stein, und die Namen der sechs übrigen

רשי

לֹא לַמַּעֲלָה מֵאֲצִלֵּיהֶם וְלֹא לַמַּסָּה מִמֶּתְנֵיהֶם אֶלָּא
כְּגֹדֶר אֲצִלֵּיהֶם: וְחָבַר. הָאֶפֶד. עַם אֵיתָן שְׁתֵּי כְתוּבוֹת
הָאֶפֶד וְחָבַר אֵתָם בְּמַחֲט לַמַּסָּה כְּחֹשֶׁב וְלֹא יֵאָרֶם
עִמּוֹ אֶלָּא אֲרָגָם לְבָד וְאַחֵר כֶּף מַחֲבָרָם: (8) וְהָשֵׁב
אֶפְדֹתוֹ. וְהַגִּיר. שְׁעַל יָדוֹ הוּא מְאֻדָּה וּמִתְקַנְהוּ לְבָשָׁן
וּמִקְשָׁתוֹ: אֲשֶׁר עָלָיו. לַמַּעֲלָה בִּשְׁפַת הַסִּינַי הָיָא
הַחֲנוּכָה: כַּמַּעֲשֵׂהוּ. כְּאֶרֶץ הַסִּינַי מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
וּמִתְמַשֵּׁת מִיָּנִים כֶּף אֶרֶץ הַחֹשֶׁב מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
וּמִתְמַשֵּׁת מִיָּנִים: מִמֶּנּוּ יְהִיָּה. עִמּוֹ יְהִיָּה אֲרָגָם וְלֹא
יֵאָרֶם לְבָד וְחָבַרָם: (10) כְּתוּלָד תָּם. כְּסֹדֶר שְׁנוֹלָדוֹ:
רֵאשִׁית שְׁמֵעוֹן לֵוִי וְיְהוּדָה דָּן וְנַפְתָּלִי עַל
הָאֶחָת. וְעַל הַשְּׁנִיתָה נָדָב וְאִשֶּׁר יִשָּׁשָׁר חֲבֻלָן
יִסָּה וּבְנֵימֵן מְלָאִי שָׁבֵן הוּא כְּתוּב בְּקֶדֶם תּוֹלָדוֹ

Ellenbogens, noch unterhalb der Lenden, sondern in gleicher Höhe gegen die Ellenbogen. וְחָבַר Den Gfod mit den zwei Achselbändern soll man mit einer Nadel unten an dem Gürtel befestigen, nicht zusammenweben, sondern jedes besonders, dann werden sie zusammen geheftet. (8) וְהָשֵׁב אֶפְדֹתוֹ Der Gürtel, durch welchen er geziert u. geschmückt da stand, als Priester. אֲשֶׁר

Am obern Saume des Schurzes, d. i. der Gürtel. כַּמַּעֲשֵׂהוּ Wie der Schurz gewebt ist, nach Kunstweberarbeit, und von den fünf Gattungen zusammengesetzt, so muß es auch der Gürtel sein. מִמֶּנּוּ Er soll mit ihm gewebt sein, nicht besonders und dann erst zusammengeheftet. (10) Nach der Reihenfolge, wie sie geboren worden: Reuben, Schimeon, Lewi, Jehuda, Dan, Naftali, auf dem einen Steine; auf dem andern Steine: Gad, Ascher, Zisfaschar, Sebulum, Josef und Benjamin. steht voll, mit zwei „damit auf jedem Stamm 25 Buchstaben

תצוה כה

auf den zweiten Stein, nach ihrer Geburtsfolge. (11) Nach Arbeit des Steinschneiders, wie Siegeleingrabung, sollst du graben die beiden Steine nach den Namen der Söhne Israels; umringt von goldnen Einfassungen sollst du sie machen. (12) Und setze die beiden Steine auf die Schulter-

bänder des Ephod, als Steine des Andenkens für die Söhne Israels; so trage Aharon ihre Namen vor dem Ewigen auf seinen beiden Schultern zum Andenken. (13) Und mache goldne Einfassungen.

רש"י

zu stehen sollen kommen. מעשה חרש אבן (11) Kunstarbeit in Steinschneiderei. Dieses חרש steht im Genitiv zu dem folgenden Worte; deswegen ist es am Ende (das ר) mit Patach punctirt; ebenso חרש עצים Jes. 44, 13: der Meister in Holzarbeit, ברוך חרש דא, diese hängen alle mit dem folgenden Worte zusammen und haben Patach. Wie es Onf. übersetzt, eine deutliche Schrift, wie man sie im Ringe eingravirt, womit

man Briefe siegelt; eine deutliche, lesbare Schrift. על שמות, wie es mit den Namen. משבצות, die Steine waren umgeben von einer goldenen Einfassung, wie der Steinfasser im Golde zum Siege des Steines eine Vertiefung macht, nach der Größe des Steines, und diesen darin einsetzt. So umgab die Einfassung den Stein und war mit dem Achselbände des Ephod verbunden. (12) Daß Gott die Stämme vor sich verzeichnet sehen und ihrer Tugenden eingedenk sein soll. (13) ועשית משבצות Die kleinste Mehrzahl ist zwei. In diesem

על־הָאֲבִי־הַשְּׁנִית בְּתֵל־דָּתָם: (11) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֲבֵן פְּתִיחֵי הַתֵּם תַּפְתַּח אֶת־שְׁמֵי הָאֲבִיבִים עַל־שְׁמֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: (12) וְשָׂמָת אֶת־שְׁמֵי הָאֲבִיבִים עַל כְּתֹפֶת הָאֶפֶד אֲבִי וְזָרָו לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֶחָד אֶת־שְׁמוֹתָם לְבָנֵי יְהוָה עַל־שְׁמֵי כְתָפָיו לְזִכְרוֹ: ס שֵׁנִי (13) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת

כִּי־הָיוּ אוֹתוֹת בְּכָל אֶחָת וְאֶחָת: (11) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֲבֵן מַעֲשֵׂה אוֹמֵן שֶׁל אֲבִיבִים, חֶרֶשׁ זֶה דְּבוּק הוּא לְחִיבָה שֶׁלֹּא־חֶרֶשׁ, וְלִפְנֵי הוּא נִקְרָא פֶתַח בְּסוּפּוֹ. וְכֵן חֶרֶשׁ עֲצִים נִשְׁמָה קָדֵם. (יִשְׁעִיה מִדֵּ) חֶרֶשׁ שֶׁל עֲצִים. וְכֵן חֶרֶשׁ בְּרִיל מַעֲדָר (שֵׁם) כָּל אֶלֶּה דְּבוּקִים וּפְתִיחִים: פְּתוּחֵי חֵתָם. כְּתֻבֵּינָמוּ: כְּתֹב מִפְּרֵשׁ כְּגִלְף דִּיעֻקָּא חֶרֶצִיזֵר הָאוֹתוֹת כְּתוּבִין, כְּמוֹ שֶׁחֶרֶצִין הוֹתֵמִי טְבָעוֹת שֶׁהֵם לְחֵתוֹם אֲנִירוֹת, כְּתֹב נִיפֵר וּמְפֹדֵשׁ: עַל שְׁמוֹתָם. כְּמוֹ בְּשֵׁמוֹתָם: מוֹסְבוֹת מִשְׁבָּצוֹת. מִקְפּוֹת הָאֲבִיבִים בְּמִשְׁבָּצוֹת זָהָב שְׁעוֹשֶׂה מוֹשֵׁב הָאֲבֵן בְּזָהָב כְּמִן נוֹמָא לְמִדַּת הָאֲבֵן וּמִשְׁקָעָה בְּמִשְׁבָּצוֹת. נִמְצָא הַמִּשְׁבָּצוֹת סוּבְבֵי אֶת הָאֲבֵן כְּכִיב וּמַחֲבֵר הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּתַפְתָּח הָאֶפֶד: (12) לְזִכְרוֹן, שְׂדֵא רֹאֵה דְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְּׁבָטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו וְיִזְכּוֹר צְדָקָתָם: (13) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבָּצוֹת, מִעוֹט מִשְׁבָּצוֹת שְׁמֵי, וְלֹא פִי לֶךְ עֵתָה בְּפִרְשָׁהּ זֶה אֵלֶּה מִקְצֵת צִדְקָן וּבְכִרְשָׁתָּהּ

Arbeit des Kunstwebers, wie die Arbeit des Ephod sollst du ihn machen, von Gold, purpurbauer und purpurrother und farnefinfarbiger Wolle und gewirntem Byssus sollst du ihn machen. (16) Vieredig sei er, gedoppelt, eine Spanne seine Länge und eine Spanne seine Breite. (17) Und lege in ihn einen Besatz von Steinen, vier Reihen von Steinen. Eine Reihe: Odem, Pitaba und Bareketh die eine Reihe. (8) Und die zweite Reihe: Nophech, Saphir, und Jahalom. (19) Und die dritte Reihe: Leschem, Schebo, und Ahlama. (20) Und die vierte Reihe: Tarschisch und Schoham und Joschphe; in Gold gefaßt seien sie bei

רש"י

Geißel-oder Geldstrafen. Das משפט hier heißt das Klarlegen und Erörtern der Sache. כמעשה אסור Kunstweberarbeit aus den fünf Gattungen. (16) ורת ארכו ורת רחבו Der Schild war doppelt und lag ihm vorn gegen das Herz zu, denn es heißt: Sie sollen sein auf dem Herzen Aharons, (V. 30); er hing an den Schulterbändern des Ephod; die vom Rücken über die Schulter liefen und nach vorn sich etwas abwärts neigten, und der Brustschild hing daran an den Ketten und Ringen, wie bereits erklärt wurde. (17) ומלאות בו Weil die Steine die Höhlungen der Einfassung ausfüllten, die für sie gemacht waren, heißen sie מלאים Füllsteine. (20) משבצים זהב Diese Reihen in den Füllungen sollen umgeben sein von goldenen Einfassungen,

(דרישנימט בלע"ז) (וידוויכבר פקרטורג פקר געריכט) Deresnemont, שהמשפט משמש נ' לשונות, דברי מענות העלי דנים, וימר הדין ועונש הדין, אם עונש מיתה, אם עונש מלות, אם עונש ממוץ, וזה משמש לשון בירור דברים שמסרש ומברר דבריו: כמעשה אסור. מעשה חושב ומהמשת מינין: (16) ורת ארכו ורת רחבו, כפול ומשול לו לקניו כנגד לבו, שצאמר, יהיו על לב אהרן, תלוי בקפסות האסור הבאות מאחוריו על בתפיו ונקפלות וחדות לקניו מעט, והחשן תלוי בהן בשששרות ושבעות כמו שמסרש בענין: (17) ומלאות בו, על שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות, המתקנות להן קורא אותן בלשון מלאים: (20) משבצים זהב, יהיו הסדרים במידותיהם מוקפים משבצות זהב

(21) וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶּינָן עַל־שְׁמֵי תְּבִיר
 יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר עַל־שְׁמֵי תְּבִיר
 הָהֵם אִישׁ עַל־שֵׁמוֹ תְּהִיֶּינָן לִשְׁנֵי עָשָׂר
 שְׁבָטִים: (22) וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֹׁת
 גְּבֻלָּת מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְהָב טְהוֹר:
 (23) וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי מַבְעֹת

Und mache an den Brustschmuck verschlungene Ketten, nicht Arbeit, aus reinem Golde. (23) Und mache an den Brustschmuck zwei goldene

רשי

בעזקב שייעור שיתמלא בעיבי האבן יהיו לשון
 במלואותם פשיעור מלוי עבין של אבנים יהיה
 עוזקב המשבצות לא פחות ולא יותר: (21) איש על
 שמו פסד תולדותם סדר האבנים: אדם לראובן.
 פסד לשמעון. וכן כלם: (22) על החשן. בשביל
 החשן לקבוע במבצותיו כמו שמשפך למטה בענין:
 שרשת. לשון שרשי אלה המאחזין לאיזן להאחזו
 ולהתקן בארץ. אף אליו יהיו מאחזין לחשן שבהם
 יהיה תלוי באמה והן שתי שרשרות האמורות
 למעלה בענין המשבצות. ואף שרשרות פסד מנתם
 בן סיון לשון ששים ואמר שהיית יתירה כמו
 מים שבשלשם. ומים שברקם. ואני רואה את
 דבריו. אלא שרשת בלשון עבית כששלח בלשון
 משנה: גבולות. הוא מנפלות האמור למעלה.
 שחתקעם במבצות. שהיו בגבול החשן וכל גבול
 לשון קצה אשומייר בלעז (Soma) מיטמו: (23)
 (פנדיגסן) Asomer: מעשה עבות. מעשה קליעה:
 (23) על החשן. לצורך החשן. כדי לקבוע בו. ולא

ihrer Einsetzung. (21) Und die Steine seien nach den Namen der Söhne Israels, zwölf nach ihren Namen; wie die Eingravirung des Engels seien sie (eingegraben), jeder mit seinem Namen nach den zwölf Stämmen. (22)

so daß der Umfang der Steine die Höhlungen ausfüllen soll. במלואותם heißt also so viel sollen die Höhlungen sei als für die Einlassung nötig, nicht mehr und nicht weniger. (21) איש על שמו Nach Reihenfolge ihrer Geburt ist auch die Reihenfolge der Steine. פסדא für Reuben. אדם für Schimeon, und so für Alle. (22) אל החשן für den Schild, um sie in den Ringen zu befestigen, wie es weiter unten erklärt folgt. Wie שרשת Baumwurzeln, welche den

Baum halten, daß er in der Erde stehe, so sollen diese den Brustschild halten, damit er am Gfod hängen soll; darunter sind die obenerwähnten zwei Ketten gemeint, welche zur Einfassung dienen. שרשרות. Nennt auch Menachem ibn Saruq, Wurzeln, und meint das ist überflüssig, wie das ששם oder in ריקם; ich finde es aber nicht richtig, sondern שרשרות im Hebr. ist das, was ששלת in der Mischna-Sprache ist. גבולות. מנפלות obenerwähnte Ketten, man soll sie in den Ringen einstecken, daß sie am Rande des Schildes sein sollen. גבול heißt überall Grenze, Saum. מעשה עבות. Flechtwerk. (23) על החשן Zum Gebrauch des Hoschen, um ihn daran zu befestigen. Man kann

Ringe, und setze die beiden Ringe an die beiden Enden des Brustschmuckes. (24) Und bringe die beiden goldnen geflochtenen (Ketten) in die beiden Ringe, an den Enden des Brustschmuckes. (25) Und die beiden

Enden der beiden geflochtenen (Ketten) setze an die beiden Einfassungen, und setze sie an die Schulterbänder des Ephod, auf die Vorderseite.

רש"י

nicht sagen, daß man sie am Schild selbst machte, denn wieso heißt es dann weiter unten du sollst die zwei Ringe darauf geben, sie sind ja schon darauf? es hätte dann am Anfang der Stelle heißen müssen: Du sollst auf den Ecken Ringe machen. Auch bei den Ketten muß man so erklären. 5 ע שני קצות für die zwei Enden gegen den Hals zu, zur rechten und linken Seite, welche gegen die Achselbänder des Ephod kommen. (24) Dieses sind die geflochtenen Ketten, welche schon oben erwähnt sind, ohne Angabe der Stelle am Brustschild, wo sie angebracht werden sollen. Nun wird erklärt, daß man sie in die Ringe stecke. Man merke jedoch, daß diese Ringen dieselben sind, die oben genannt wurden, da sie in 5 פ סקורי nicht wiederholt vorkommen. (25) Und die beiden Enden jeder geflochtenen Kette. Das sind die Einfassungen, welche oben zwischen den Abschnitten von Schoßen und Ephod erwähnt sind, deren Anwendung und Lage wird jedoch dort nicht angegeben; nun wird erklärt, daß in diese Einfassungen die Enden der geflochtenen Ketten einzusetzen sind, welche rechts und links vom Halse in den Ringen stecken. Die zwei Enden der rechtsseitigen

והב ונתת את שתי הפסעות ער-שני קצות החשן: (24) ונתת את שתי עבדת הזהב על-שתי הפסעות אר-קצות החשן: (25) ואת שתי קצות שתי העבדות תתן ער-שתי המשפצות ונתתה ער-בתפוח האפר אל-מור

החן לומר שתהא תחלת עשייתן עלי. שאם בן מה הוא שחזור ואמר ונתת את שתי הפסעות והלא כבר נחונים ב? היה לו כפתוב בתחלת המקרא: ועשית ער קצות החשן שתי פסעות והב, ואם בשש-שורת צריך אמה לפתור בן: ער שני קצות החשן. רש"י פאות שבגדר צוואר למניח ולשומאליה הבאים מול בתפוח האפר: (24) ונתת את שתי עבדות הזהב. הן הן שרשרות גבולות הפתובות למעלה, ולא פ"י מקום קבוען בחשן עקשו מפרש ד"י שיהא תחב אותן בפסעות, ותדע ד"י שהן הן הראשונות שדרי בן. א"ה פקודי לא הוקבלו: (25) ואת שתי קצות. של שתי עבדות ב' ראשיהם של כל אחת: תתן על שתי המשבצות. הן הן הפתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפר, ולא פירש את צדקן, א"ה מקומן: עקשו מפרש שיתקע בןן ראשי העבדות תחתובות בפסעות החשן לימן ולשמאל אצל הצואר

פָּנָיו: (26) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשָׂמַתָּ אֹתָם עַל-שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל-שִׁפְתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עֶבֶר הָאָפֹד בִּיתְרוֹ:

seinen Saum, der nach der Seite des Ephod zu ist, nach innen.

רש"י

שְׁנֵי רֹאשֵׁי שְׂרָשֻׁרוֹת הַמִּנִּית חֲקוּעוֹת בְּמִשְׁבָּצוֹת עַל יְמִין, וְכֵן בְּשֵׁל שְׂמָאל שְׁנֵי רֹאשֵׁי שְׂרָשֻׁרוֹת הַיִּשְׁמָאֵלִית: וְנָתַתָּ הַמִּשְׁבָּצוֹת עַל קְצוֹת הָאָפֹד, אֶחָת בְּזוֹ וְאֶחָת בְּזוֹ; גִּמְצָאָה קְצוֹת הָאָפֹד מִזִּיקָן אֶת הַחֹשֶׁן, שֶׁלֹּא יִפֹּל, וְכֵן הוּא תְלוּי. וְעַד כֵּן שִׁפְתֵּי הַחֹשֶׁן הַתְּחִלְיָה הוֹלֶכֶת וְכָאָה וְנִקְשָׁת עַל פְּרִיס, וְאִינָה רַבָּקָה צִי יָסָה: לְכָךְ הוֹצֵדָה עוֹד ב' טַבָּעוֹת לְתַחְתִּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ הוֹלֵךְ: אֵל מֹל פָּנָיו, שֶׁל אָפֹד, שֶׁלֹּא יִפֹּל הַמִּשְׁבָּצוֹת בְּעֶבֶר הַתְּחִלְיָה שְׂכָלָם הַמַּעֲלִי אֵלָּה בְּעֶבֶר הַעֲלִיזוֹן שְׂכָלָם הַחוּץ, הוּא קְרוֹי מֹל פָּנָיו שֶׁל אָפֹד, כִּי אוֹתוֹ עֶבֶר שְׂאִינוֹ נִרְאָה, אֵינוֹ קְרוֹי פָּנִים: (26) עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן, הֵן שְׁתֵּי פְּאֻחֵי הַתְּחִלְיָה לְמִין וְלִשְׂמָאל: עַל שִׁפְתוֹ אֲשֶׁר אֵל עֶבֶר הָאָפֹד בִּיתְרוֹ, הִרִי דָף שְׁנֵי סִמְנֵי, הָאֶחָד שִׁתְּנָה בְּשְׁנֵי קְצוֹת שֶׁל תְּחִלְיָתוֹ, שְׂדוּא כְּנָדֵר הָאָפֹד שֶׁעֲלִינוֹ אֵינוֹ כְּנָדֵר הָאָפֹד, שְׂדוּרִי סִמְנֵי דְּצִינָר הוּא, הָאָפֹד נָתַן עַל מִתְּנֵיו: וְעוֹד נָתַן סִמְנֵי, שֶׁלֹּא יִקְבָּעָהּ בְּעֶבֶר הַחֹשֶׁן שְׂכָלָם הַחוּץ, אֶקָּב בְּעֶבֶר שְׂכָלָם פָּנִים, שְׂנָאֵמֶר, בִּיתְרוֹ: וְאוֹתוֹ הַעֲבֵר הוּא לְצֵד הָאָפֹד שֶׁחָשַׁב הָאָפֹד חוּצָה לְפָנָיו, וְנִקְסָל הַפָּנִי לְפָנֵי הַפָּנִי עַל מִתְּנֵיו, וְקָצַת פְּרִיס מִבָּצָן וּמִבָּצָן עַד כְּנָדֵר קְצוֹת הַחֹשֶׁן, וְקָצַתוֹ שׁוֹכֵכִין, עֲלָיו:

(26) Und mache zwei goldne Ringe und setze sie an die beiden Enden des Brustschmuckes, an

Kette setze in die rechtsseitige Einfassung; und ebenso die zwei Enden der linksseitigen Kette in die linksseitige Einfassung. Und setze die Einfassungen auf die Achselbänder des Ephod, eine auf diese und eine auf die andere Seite; sonach füllten die Schulterbänder des Ephod den Brustschild, daß er nicht hinabgleite, und an diesem hing er. Indessen schwankte noch immer die untere Seite des Choschen hin und her, schlug ihm an den Leib und schloß nicht fest an; daher waren unten noch zwei Ringe nöthig, wie es weiter erklärt folgt. אל מול פניו des Ephod, daß er nicht

die Einfassungen auf der Seite der Achselbänder dem Unterkleide zu, befestige, sondern auf der obern Seite nach auswärts, was die Vorderseite des Ephod heißt, denn die Seite, welche nicht sichtbar wird, heißt nicht פנים. (26) Das sind die zwei untern Enden rechts und links. Zwei Einfassungen sind hier angegeben, erstens: daß er diese Ringe an die zwei Enden des untern Theiles, welche dem Ephod, gegenüber sind, gebe; denn der obere Theil der Choschen ist nicht gegen den Ephod zu, da er nahe zum Halse liegt, während der Ephod auf den Lenden getragen wurde. Zweitens: daß man sie nicht anbringe an der Seite des Choschen, welche nach außen gewendet ist, sondern nach

(27) Und mache zwei goldne Ringe und setze sie an die beiden Schulterbänder des Ephod von unten, auf die Vorderseite, nahe bei seiner Zusammenheftung, über dem Gürtel des Ephod. (28) Und sie sollen binden den

Brustschmuck durch seine Ringe an die Ringe des Ephod mit einer purpurblauen Schnur, daß er bleibe an dem Gürtel des Ephod, und der Brust-

רש"י

der innern Seite, denn es heißt ביתה, und diese Seite liegt zum Ephod hin, denn der Gürtel des Ephod umgürtet den Priester, indem der Schurz dessen Lenden umschließt einen Theil des Leibes auf jeder Seite freilassend, bis gegen die Enden des Choschen, die darauf lagen. (27) על שתי כתפות האפוד Die Einfassungen waren oben auf den Achselbändern, welche auf den Schultern, der Kehle ge-

genüber zu stehen kamen und sich von da nach vorn abwärts bogen. Die Ringe mußten am zweiten Ende angebracht werden, welches mit dem Ephod verbunden war, drum heißt es: der Naht gegenüber, d. h. an dem Orte, wo sie mit dem Ephod verbunden sind, etwas oberhalb des Gürtels, denn die Naht steht gegenüber dem Gürtel und die Achselbänder stehen etwas höher in der Richtung der Schulter, denn es heißt: Oberhalb des Gürtels des Ephod. So kommen die Ringe an den Rand des Choschen. In jene Ringe und in die Ringe des Choschen ward ein himmelblauer Faden gebracht, damit verschmürte er sie rechts und links, damit das Untere des Choschen sich nicht hin und her bewege und auf dem Leib schlage; auf diese Art saß der Choschen fest auf dem מעיל, Unterkleide. Auf der Außenseite. (28) וירכסו heißt zusammenschmüren, ebenso Ps. 31, 21: מרוכסי והרכסם das Zusammenrotten ruckloser Leute; desgl. Jes. 40

(27) וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל-שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֵפֹד מִלְמָטָה מִמּוֹד פָּנָיו לַעֲמַת מִחֲבֵרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֵפֹד: (28) וְיִרְכְּסוּ אֶת-הַחֹשֶׁן מִטַּבָּעֹתָיו אֶל-טַבָּעַת הָאֵפֹד בְּפִתְיֵיר תִּכְלֹת לֵהְיוֹת עַל-חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא-

(27) על שתי כתפות האפוד מלמטה. עומד שם שני טבאעוֹת נחונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גוֹנוֹ ונקטלות ויורדות לְפָנָיו וְהַטָּבָעוֹת צוּר ליתן בראשן השני שהוא מחובר לאפוד. והוא שנקאמר: לַעֲמַת מִחֲבֵרָתוֹ סמוך למקום חבורו באפוד. למעלה מן החגורה מעט שהמחברת לעומת החגורה. ואולי נחונות מעט בגובה וקצרת הכתפות. והוא שנקאמר: מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֵפֹד. והן כנגד סוף החשן. ונתן פתיל תכלית באותן הטבאעוֹת. ובטבאעוֹת החשן וירכסן באותו פתיל לימין ולשמאל שלא יהא פתחת החשן הולך לָפָנִים וְחֹזֵר לְאַחֹר ונזקש על פָּרִיסוֹ ונמנע מיושב על המעיל יסרה: ממול פניו. בעבר החצוץ? וירכסו. לשון חבור וכן מרכסי אִישׁ (תהלים לב). חבורי חבלי רשעים. וכן

יָחַז הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד: (29) וְנָשָׂא
אֶהָרֹן אֶת־שְׂמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן
הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בָּבָאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
לְפָנָיו לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: (30) וְנָתַתָּ
אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאֹרִים וְאֶת־
הַתָּמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בָּבָאוּ לִפְנֵי
יְהוָה וְנָשָׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: ס

Entscheidung die Urim und die Thumim, und sie seien auf dem Herzen
Aharons, wenn er hineingeht vor dem Ewigen; so trage Aharon die
Entscheidung für die Kinder Israel auf seinem Herzen vor dem Ewigen,

רש"י

וְהָרָבִים לְבָקָעָה (ישעי' מ') הָרִים הַמְּנוּכִים הָיוּ לָהּ.
שְׂאִיָּה לִידֵר לִנְיָא שְׂפִינְיָהֶם. אֵלֶּה בְּקוּשֵׁי גְדוּל
שְׂמִיתוֹף סְמִיכְתָּן הֵנִיא וְקִסְפָּה. וְעִמְקָהּ הָיוּ לְבָקָעָה
מִיִּשְׁוֹר. וְנִזְחָה לִידֵר: לְהוֹיֹת עַל חֹשֶׁן הָאֶפֶד. לְהוֹיֹת
הַחֹשֶׁן דְּבִקֹּק אֶל חֹשֶׁב הָאֶפֶד: וְלֹא יִזְחָה. לְשׁוֹן נִתְּקָה
וְלְשׁוֹן עֲרִבִי הוּא קְדָרִי הַנִּשְׁבָּה בֶּן לִפְרָם: (30) אֵת
הָאֹרִים וְאֵת הַתָּמִים. הוּא כְּתָב שֵׁם הַמְּסֻלָּשׁ. הָיָה
נִזְחָנוּ בְּתוֹךְ כְּסֵל הַחֹשֶׁן. שְׁעַל יָדוֹ הוּא מֵאִיר דְּבָרָיו
וּמִתְּמָם אֵת דְּבָרָיו (יומא ס"ב) וּבְמִקְדָּשׁ שְׁנֵי הָיָה
הַחֹשֶׁן שְׂאִיָּה לְכַתֵּב גְּדוּל לְהוֹיֹת מְחֻסֵּר בְּגָדִים: אֲבָל
אוֹתוֹ הָשֵׁם לֹא הָיָה בְּתוֹכוֹ. וְעַל שֵׁם אוֹתוֹ הִכְתֵּב הוּא
קְרוֹי מִשְׁפָּט. שְׂנֵאֲמָר. וְשֵׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט הָאֹרִים
(במדבר כ"ז): אֵת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּבָר שֶׁהֵם
גִּשְׁפָּטִים וְנִזְכָּחִים עַל יָדוֹ. אִם לַעֲשׂוֹת דְּבָר אוֹ לֹא
לַעֲשׂוֹת. וְכִי מִדְּשׁ אֲנִידָה שֶׁהַחֹשֶׁן מְכַסֵּר עַל מַעֲוֵיתוֹ

schmud sich nicht verrücke
von dem Ephod. (29)
Also trage Aharon die
Namen der Söhne Is-
raels im Brustschmuck
der Entscheidung auf sei-
nem Herzen, wenn er
hineingeht in das Heilig-
thum, zum beständigen
Andenken vor dem Ewi-
gen. (30) Und lege in
den Brustschmuck der

לְבָקָעָה die steilen, zusam-
menhängenden Gebirgs-
ketten, von welchen man
nur mit großer Anstren-
gung in das Thal hinun-
ter steigen kann, weil die
Berge gedrängt überein-
ander stehen, liegt das
Thal tief versenkt; diese
Berge sollen zur Ebene
werden, wo gut zu ge-
hen sein wird. עַל
לְהוֹיֹת עַל הַחֹשֶׁן הָאֶפֶד
הָיוּ אֵת הַחֹשֶׁן הָאֶפֶד
an dem Gürtel des
Ephod hatte. וְלֹא
Daß er nicht verschoben werde.
Nach Dunasch ben Sobrat

ist es ein arabischer Ausdruck. (30) אֵת הָאֹרִים וְאֵת הַתָּמִים Der
allerheiligste vierbuchstabile Name, den Mosche in das Innere des
Brustschilbes legte, und durch welchen er und die Hohenpriester
seine Worte erleuchtete und bewahrheitete. Zur Zeit des
zweiten Tempels war zwar dieser Choschen auch, da der Hohenpriester
kein vorgeschriebenes Kleidungsstück entbehren durfte, aber der heilige
Name war nicht darin. Von dieser geschriebenen Einlage stammt der
Name משפט, wie es von Jehoshua heißt M. 4, 27: Er frage für
ihn den Ausspruch der אורים בני ישראל. Die Angelegen-

beständig. (31) Und mache den Oberrock zum Ephod ganz von purpurblauer Wolle. (32) Und es sei seine Öffnung für den Kopf in seiner Mitte, eine Borte sei an seiner Öffnung ringsum, von Weber-Arbeit, wie die Öffnung eines Panzerhemds sei es daran, daß er nicht reiße. (33) Und mache an seinen Saum Granatäpfel von Purpurbau und Purpuroth und Karmesinfarbe, an seinen Saum ringsum, und goldne Schellen zwischen ihnen ringsum. (34) Eine goldne Schelle und ein

רש"י

heiten, die er ihnen beurtheilt und richtet, ob sie etwas thun oder unterlassen sollen. Nach dem Midr. heißt es, daß durch den Schild die Rechtsverdrungen gesühnt u. vergeben werden. (31) **את מעיל** **האפוד** auf welchen der Ephod als Gürtel gethan wird. **גם** **כליל תכלת** Ganz aus himmelblauer Wolle, mit feiner andern Gattung vermischt. (32) **והיה פי ראשו** Die Öffnung der Unterfleidung oben, d. i. Öffnung für den Hals. **בתוכו**

Nach Onk. **כפיל** **לנייה** es ist einwärts doppelt, auf daß diese Doppelung zum Saume diene. Der Saum mußte gewebt sein, nicht mit der Nadel genäht. Wir erfahren hieraus, daß die Öffnungen an den Panzern doppelt waren. **לא יקרע** Damit es nicht einreißt; wer es zerreißt hat ein Verbot übertreten, denn dieses ist in der Zahl der Verbote in der Thora enthalten, ebenso daß der Ephod vom Ephod nicht verschoben werde; desgl. daß die Tragfängen nicht von der Lade kommen sollen (oben 25, 15). (33) Sie waren rund und hohl wie eine Art Granatäpfel, welche die Form von Hühnereiern hatten. **ופעמוני זהב** Glocken mit Klöppeln darin. **בתוכם סביב** Zwischen ihnen ringsherum, nämlich immer zwischen zwei Granatäpfel hing eine Glocke an dem Saum des Unterkleides. (34) **פעמון זהב**

הדין. נקרא משפט ע"ש סליחת המשפט: (31) **את מעיל האפוד** שהאפוד נתון עליו לחנוכה: כליל תכלת, כולו תכלת. שאין מן אחר מערב בו: (32) **והיה פי ראשו** פי המעיל בנכחו הוא פתחת בית הצואר: בתוכו, בתרוממו: כפיל לנייה, כפול לחוכו להיות לו לשפה כפולתו והיה מעשה אורג ולא כמחט: כפי תחרה. למדנו שהשרונים שלהם פדים כפול: לא יקרע, כדי שלא יקרע והקריעו עובר בלאו: (יומא ע"ב) שהם ממנן לארץ שבתורה וכן: לא יחז החשן וכן לא יסור ממנו הנאמר בבבא ה"א: (43) רמון. עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כבצת תרנגולת: ופעמוני זהב. וזין עם עגבלין שבתוכם: בתוכם סביב. בגידה סביב בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל: (34) פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון. פעמון זהב

פַּעֲמָן וְהָב וּרְמִיז עַל-שׁוּלֵי הַמַּעִיל
 סָבִיב: (35) וְהָיָה עַל-אֹהֶלֶן לְשֵׁרֶת
 וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל-הַפֶּדֶשׁ לִפְנֵי
 יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת: ס (36) וַעֲשִׂיתָ
 צִיץ וְהָב טְהוֹר וּבִפְתָּהּ עָלָיו פֶּתָחִי
 הַחֵם קֹדֶשׁ לַיהוָה: (37) וְשָׂמְתָּ אֹתוֹ עַל-
 פֶּתִיר תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל-הַמִּצְנֶפֶת אֶל-

nicht sterbe. (37) Und mache ein Schaublatt von reinem Golde, und grabe darauf ein, wie auf Siegel eingegraben wird: Heilig dem Ewigen (37) Und befestige es an eine purpurblaue Schnur, daß es bleibe an dem Kopf-

רש"י

וּרְמִיז אָצִילוֹ: (35) וְלֹא יָמוּת. מִכֵּלָל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ
 הוּא. אִם דִּיּוֹ אֵלּוּ לֹא יִתְחַיֵּב מִתּוֹדָה, הֵא אִם יָכֹס
 מִסּוּד אַחֵר מִן הַפְּגָמִים הַלָּלוּ חַיִּיב מִתּוֹדָה בְּדֵי שְׁמִים:
 (36) צִיץ. בְּמִין מִסַּל שֶׁל וְהָב הָיָה רֹחֵב ב' אֲצָבָעוֹת
 מִקִּיף עַל הַמִּצְחָה מֵאֲחֹץ לְאֲחֹץ (סוֹכָה ה'): (37) עַל
 סִתֵּי תְכֵלֶת. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר, וַתִּגַּן עָלָיו
 פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְעוֹד בְּתֵב בָּאן וְהָיָה עַל הַמִּצְנֶפֶת.
 וְלִמְשָׁה הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה עַל מִצְחָה אֶהְרֹן. וּבִשְׁחִיטָת
 קֹדֶשִׁים (וּבְחִים כִּיד) שְׁנֵינִי שְׁעוֹר הָיָה נִרְאָה בֵּין
 צִיץ לְמִצְנֶפֶת. שְׁשָׁם מֵנִיחַ תְּפִילִין לְמִדְנֵי שְׁחִיטָת
 לְמַעַל בְּנוֹכַח הָרֹאשׁ וְאֵינָה עֲמוּקָה לִיכְנֹס בָּהּ כָּל
 הָרֹאשׁ עַד הַמִּצְחָה. וְהָצִיץ מִלְּמַסָּה הַפְּתִילִים הָיוּ
 בְּקִבְבִּים וְהָלִיץ בּוֹ בְּשְׁנֵי רֹאשִׁים. וּבְאֲמָצְעוֹ שְׁשָׁה
 בְּנֵי מְקוֹמוֹת הָלָלוּ. פֶּתִיר לְמַעַל. אַחֵר מִבְּחוּץ וְאַחֵר
 מִבְּפָנִים. כְּנָגְדוֹ. וְקִישׁ רֹאשׁ הַפְּתִילִים מֵאֲחֻרֵי הַעוֹרָה

Granatapfel, wieder eine goldne Schelle und ein Granatapfel an dem Saume des Oberrocks ringsum. (35) Und Aharon habe ihn an beim Dienste, daß sein Schall gehört werde, wenn er hinein- geht in das Heiligthum vor den Ewigen u. wenn er hinausgeht, damit er

Eine goldene Schelle und ein Granatapfel soll daneben sein. (35) ולא ימות Von dem Negativen schließen wir auf das Positive; wenn nämlich dies befolgt wird, wird er keine Todschuld haben; wenn er aber hinein geht mit einem von diesen Kleidern weniger bekleidet, so könnte ihn die strafende Hand Gottes treffen. (36) ציץ Es war wie ein goldenes, zwei Finger breites Blech, das über die Stirne lief, von

einem Ohre zum andern. (37) סתיל תכלת עף Auf einer Schnur, und an arderer Stelle Kap. 38, 31 heißt es: und sie gaben darauf eine himmelblaue Schnur. Sodann heißt es hier: Es soll auf der Mütze sein, und ein weiterer Vers lautet: Es soll auf der Stirne Aharons sein? Im Talm. Seb. 25 wird hierüber gelehrt, daß das Haar sichtbar war zwischen dem Stirnblech und der Mütze, denn dort legte er die תפילין an; dieses deutet darauf, daß die Mütze oben auf der Höhe des Kopfes stand, und nicht tief genug war, um den ganzen Kopf bis zur Stirn zu bedecken. Das Stirnblech war unten, die Fäden waren in den Löchern an den zwei Enden und in der Mitte befestigt; sechs Fäden

bunde; an der Vorderseite des Kopfbundes sei es. (38) Und es sei an der Stirn Aharons, und so versöhne Aharon die Schuld bei den Heilighümern, welche die Kinder Israel heiligen, bei all ihren heiligen Gaben. Und es sei an seiner Stirn beständig, zum Wohlgefallen

רשי

an diesen drei Orten, je einer inwendig und ein anderer auswendig, diesen gegenüber. Die Enden der drei Fäden wurden rückwärts am Nacken zusammen gebunden, so umlaufen sie zwischen der Länge des Blechs und die beiden Endfäden umgaben also den Scheitel. Der mittlere Faden aber, der mit den zwei anderen verbunden war, ging oben über die Breite des Kopfes, folglich war das Ganze wie eine Art Helm angefertigt, und von der mitt-

שלישיתו ונמצאו בין אותך הפס וחתלי ראשו מקימן את הקדקדו. והפתיל האמצעי שבראשו קשר עם ראשי השנים. והולך על פני רוחב הראש מלמעלה ונמצא עשוי כמין כובע ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת. והיה נתון הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל. והפס תלוי כנגד מצחו ונתקיימו כל המקראות פתיל על הציץ וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה: (38) ונשא אהרן. לשון סליחה ואעפ"כ אינו ה' ממשמעו אהרן נושא את המשא של עון נמצא מסורק העון מן הקדשים: את עון הקדשים דרצות על הדם ועל החלב שנקרב בסוואה (מנחות כ"ח) כמו ששנינו אי זה עון הוא נושא? אם עון פיגול? הרי כבר נאמר. לא יהצד. ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב. ואין לומר שיכפר על עון הפס שנקרב ממנו שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון

lern Schnur heißt es: Sie soll auf der Mütze sein. Dieser mittlere Faden hielt es fest, daß es nicht herunter fiel: Das Blech hing gegen die Stirn, alle diese Stellen sind daher richtig, es war nämlich eine Schnur und auch eine Schnur über der Mütze oben. (38) ונשא bedeutet: Vergebung bewirken, zugleich lautet es wörtlich: Aharon trägt die Sündenlast, so daß das Heiligthum sündenfrei sein wird. Wegen des Blutes und Fettes zu versöhnen, das in Unreinheit dargebracht wurde, wie es Kal. Menach. 28 heißt: Welche Sünde trägt er? Soll es die Sünde von סוגר sein? so heißt es ja, es wird nicht wohlgefällig aufgenommen; meint man etwa das Vergehen bezüglich der übriggelassenen Opfertheile (ניתר), so heißt es: Es wird nicht angerechnet. Man kann nicht sagen, daß es die Sünde der Priester sühnen wird, die in Unreinheit geopfert haben, denn es heißt ja dabei blos, die Sünde der Heilighümer, nicht aber die Sünde der Opfernenden?

תצוה כה

Cap. 28. 294

לָהֶם לְמִנִּי יְהוָה: (39) וּשְׂבָצָתָהּ הַכֶּתֶת
שֶׁשׁ וְעֵשֶׂת מִצְנַפֶּת שֶׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה
מַעֲשֶׂה רֶקֶם: (40) וְלִבְגֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה
כֶּתֶת וְעֵשֶׂת לָהֶם אֲבָנִים וּמִגְבְּעוֹת
תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:
(41) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן אֶחָיִךְ
וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם וּמָלַאתָ
אֹתֵיהֶם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וּקְהַנְדִּילִי:

zur Zierde. (41) Und bekleide mit denselben Aharon, deinen Bruder, und seine Söhne mit ihm, und salbe sie, und fülle ihre Hand und heilige sie, daß sie mir als Priester dienen.

רש"י

הַמְקַדְּשִׁים, הָאֵין מְרַצָּה אֵלָּא לְהַשְׂדֵּי הַקֶּבֶד:
וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָמִיד. אֵין לֹמַר שֶׁהָיָה עַל מִצְחוֹ
תָמִיד, שֶׁדָּרִי אֵין עָלָיו, אֵלָּא בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה, אֵלָּא
תָמִיד דְּרָצוֹת לָהֶם, אִסְּלוּ אֵין עַל מִצְחוֹ, שְׁלֹא הָיָה
כִּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וְלִדְבָרֵי הָאוֹמֵר, עוֹדָהוּ
עַל מִצְחוֹ כִּכְפֹּר וּמְרַצָּה, וְאֵם לֹא אֵין מְרַצָּה נִדְרָשׁ
עַל מִצְחוֹ תָמִיד מִלְּמַד שֶׁמִּשְׁמַשׁ בּוֹ בְּעוֹדוֹ עַל מִצְחוֹ.
שְׁלֹא יִסֵּחַ דְּעֵתוֹ מִכֵּנִי: (39) וּשְׂבַצְתָּ, עֲשֶׂה אוֹתָם
מִשְׂבָּצוֹת, וְכוּלָם שָׁל שֶׁשׁ: (40) וּלְבָנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה.
כֶּתֶנוֹת, ד' כְּנָדִים הָיוּ וְלֹא יוֹתֵי, כְּתוֹנֶת וְאַבְנֵי
וּמִגְבְּעוֹת, הֵיא מִצְנַפֶּת, וּמְכַנְסִים כְּתוֹבִים לְמִשָּׁה בְּתָשָׁה:
(41) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת אֶהְרֹן, אוֹתָם הָאֲמִידִין
בְּאֶהְרֹן: חֹשֶׁן וְאַפֹּד וְיַעֲלִל וְכִתּוֹנֶת תְּשֻׁבֵּץ מִצְנַפֶּת
וְאַבְנֵי וְצִיץ וּמְכַנְסִים, הַכְּתוֹבִים לְמִשָּׁה כְּנוֹלָם: וְאֵת
בָּנָיו אֶת־וְאֵת בָּנָיו בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה: וּמִלַּאת אֹתֵם, כֹּל

er bewirkt daher nur, daß das Opfer geeignet wird. das Opfer geeignet wird. Man kann nicht sagen, daß es beständig auf seiner Stirne sei, denn er hatte es ja nur während der Dienstverrichtung angelegt? תמיד bedeutet also, es soll beständig Sühne bewirken auch dann, wenn das Blech nicht auf der Stirne ruht, nämlich in der Zeit, wenn kein Hohepriester Dienst verrichtet. Nach Meinung desjenigen, der da behauptet, daß es nur dann versöhne,

wenn es auf der Stirne ist, ohne dasselbe erfolgte keine Sühne, bedeutet es, er muß es befühlen, solange es auf der Stirn ist, um seinen Sinn nicht davon abzuwenden. (39) וּשְׂבַצְתָּ Du sollst sie würfelförmig machen, und alle aus Byffus. (40) כֶּתֶנוֹת Diese vier Kleider, nicht mehr u. z. Leibrock, Gürtel, Mütze und Beinkleider. (41) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם Gene, welche bei Aharon erwähnt stehen, den Brustschild חֹשֶׁן, den Mantel אַפֹּד, das Unterkleid מַעֲסֵי, den gewürfelten Leibrock מִצְנַפֶּת, die Mütze מִגְבְּעוֹת, den Gürtel אֲבָנֵי, das Stirnblech צִיץ und die Beinkleider

(42) Und mache ihnen Beinkleider von Linnen, die Blöße zu bedecken; von den Lenden bis an die (unteren) Hüften sollen sie reichen. (43) Und Aharon und seine Söhne sollen sie anhaben, wenn sie hineingehen in das

Zelt der Zusammenkunft, oder wenn sie hintreten zum Altar, zu dienen im Heiligtume, daß sie nicht eine Schuld davontragen und sterben. Eine Sägung auf ewig sei es für ihn und seinen Samen nach ihm.

רש"י

מכנסים, welche oben 28, 4 angegeben sind. ומשחת אותם den Aharon und seine Söhne mit dem Salboel. ומלאת את ידם Überall heißt מלוי ידים einweihen, d. i. man wird in irgend ein Geschäft angestellt, wodurch man von diesem Tage an und weiter in Aktivität tritt. Im Französischen heißt es, Jemanden mit einem Amte bekleiden; der Oberbefehlshaber über-

gibt ihm als Zeichen seiner Einsetzung einen Handschuh, dies nennt man מלוי ידים Einweihung. (42) ועשה להם Dem Aharon und seinen Söhnen מכנסי בר Das sind nun die acht Kleidungsstücke für den Hohepriester und vier für den gewöhnlichen Priester. (43) והיו על אהרן Alle diese Kleider, die für Aharon bestimmt und seiner Würde angemessen sind. ועל בניו die für sie angeordnet sind. אהל מועד Im das innere Heiligtum היכל, ebenso in der Wohnung משכן. ומתו. משכן ohne Amtskleider den Diensten verrichtet, er das Leben verwirkt. וְעוֹלָם Überall eine Verordnung für sofort und für kommende Geschlechter, welche für immer bindende Kraft hat.

(42) וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי-בָר לְבָשׁוֹת בָּשָׂר עֲרֹגָה מִמֶּתְנִים וְעַד-רִכְכִּים יָדָיו : (43) וְהָיוּ עַל-אַהֲרֹן וְעַל-בָּנָיו בְּבָאָם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד אֹו בְּגִשְׁתָּם אֶל-הַמִּזְבֵּחַ דָּשַׁרְתָּ בְּכֹל־שָׁאוֹ עֲוֹן וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לֹו וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו : ׀ רִבִּיעִי

מלוי ידים לשון חנוכה. כשהוא נכנס לדבר להיות מוהק בו מאותו יום ונלצא הוא וכלשון לעיז כשקמנן אדם על פקדת דבר נתן השליש בידו ביר יד שר עור. שקורין נוואניש בלעז (החמדסוהם) Guanti : Gants, ועל ידו היא מחזיקו בדרך וקורין לאותו מקרה דייסמר בלעז (יעומנדעט ויט חיינעט חוטט בכקידס) Revestir : Revetir, והוא מלוי ידים : (42) ועשה להם. לאהרן ולבניו : מכנסי בר. הרי ה' בנדים לכי' ור' רפה הדיוס : (43) והיו על אהרן. כל הבנדים האלה על אהרן הראויין לו : ועל בניו האמורים בהם : בבואם אל אהל מועד. להיכל וכן למשכן : ומתו. הא למדת שהמשמש מחזיק בגדים במיתה : חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם הוא נזירה מיד ולדורות לעבד בו :

כמ (1) וזה הדבר אשר תעשה להם
לכבדש אתם דבחו לי לקח פר אחד בד
בקר ואילים שנים תמימים: (2) ולחם
מצות וחלות מצות גדולות בשמן ורקיקי
מצות משחים בשמן סלת חטים תעשה
אתם: (3) ונתת אותם על-פר אחד
והקרבת אתם בסל ואת-הפר ואת שני
האילים: (4) ואת-אחרון ואת-בניו תקריב
אל-פתח אהל מועד ורחצת אתם במים:
(5) ולקחת את-הבגדים והלבשת את-

in dem Korbe, sammt dem Stier und den beiden Widbern. (4) Und Aharon u. seine Söhne sollst du hertreten lassen zum Eingange des Zeltes der Zusammenkunft, und wasche sie mit Wasser. (5) Und nimm die Kleider

רשי

כמ (1) לקח כמו קח, ושתי נזירות הן אחת של
קחה ואחת של לקחה, ולכן פתרון אחד: פר
אחד. לכפר על מעשה העגל שהיה פר: (2) ולחם
מצות וחלות מצות ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מיני
רבויקה וחלות ורקיקי. לחם מצות. היא הקרייה למשה
בענין סלת לחם שמן. על שם שנותן שמן דרבויקה
בנגד החלות והרקיקי וכל המיני באים עשר עשר
חלות (מנחות ע"ו): כללות בשמן. פשהן קמה יוצק
בהן שמן וכוללן (שם ע"ד): משוחים בשמן. אחר
אמיתו מושחן במין ב" (כף חנוכה) שהיא עשויה
כנון שלנו (שם): והקרבתם אותם. אל הצד
המשחן ביום הקמתו: (4) ורחצת. זו טבילת כל

29. (1) Und dies ist es, was du ihnen thun sollst, um sie zu heiligen, mir als Priester zu dienen: Nimm einen jungen Stier und zwei Widder, fehlerlos. (2) Und ungesäuertes Brod, und ungesäuerte Kuchen, eingerührt mit Del, und ungesäuerte Fladen, bestrichen mit Öl; von Weizmehl des Weizens sollst du sie machen. (3) Und lege sie in einen Korb, und bringe sie dar

29. (1) לקח wie קח, es hat zwei Formen, die eine קח, die andere לקח, welche beide aber eine und dieselbe Bedeutung haben. Um Ver-söhnung für die Sünde beim goldenen Kalbe zu bewirken, das einen jungen Stier darstellte. (2) ולחם מצות וחלות ורקיקי מצות Drei Gattungen Brode werden hier be-

nannt: Geröstete, Mapf-Kuchen u. dünne Kuchen; לחם מצות, weiter unten heißen sie שמן חלת, weil man dazu in die Röstpfanne allein so viel Öl nahm, als zu den חלות und רקיקי; von jeder der drei Brod-Gattungen kamen zehn Stück. כללות בשמן Man mußte das Öl in das Mehl hinein gießen und herumrühren. משוחים בשמן Nach dem Backen bestrich er sie mit Öl nach dem Mußtr eines griechischen „Chi“, was unserm ג ähnlich ist, jetzt: X. (3) והקרבתם אותם Bringt sie in den Hof der Wohnung, am Tage, wenn sie aufgerichtet wird. (4) ורחצת bedeutet das

und laß Aharon ankleiden den Unterrock und den Oberrock zum Ephod und den Ephod und den Brustschmuck und binde ihm solchen um mit dem Gürtel des Ephod. (6) Und setze den Kopfbund auf sein Haupt, und befestige das heilige Diadem an den Kopfbund. (7) Und nimm das Salböl und gieße auf sein Haupt, und salbe ihn. (8) Und seine Söhne laß hertreten, und laß sie Unterröcke ankleiden. (9) Und umgürte sie mit Gürteln, Aharon und seine Söhne, und binde ihnen Mützen um, und so sollen sie das

Priesterthum haben zur ewigen Sägung; so füllest du die Hand Aharons und die Hand seiner Söhne. (10) Bringe also den Stier vor das Zelt der Zusammenkunft, und Aharon und seine Söhne sollen ihre Hände stützen auf den Kopf des Stiers. (11) Und schlachte den Stier vor dem Ewigen, am Eingange des Zeltes der Zusammenkunft.

רש"י

Untertauchen des ganzen Körpers. (5) ואפרת. (6) נזר הקדש. (7) וזה הציץ: על המצנפת. (8) וזה הציץ: על המצנפת. (9) וזה הציץ: על המצנפת. (10) וזה הציץ: על המצנפת. (11) וזה הציץ: על המצנפת.

verknüpft waren, gab er es auf die Mütze wie einen Helm. (7) Auch diese Salbung geschieht nach dem Muster eines griechischen Chi; er gab Öl auf seinen Kopf und zwischen seine Augenbrauen und zog das Öl mit dem Finger zusammen. (9) וזו היתה להם. Diese Einweihung gelte zum ewigen Priesterthume. Und durch diese Amtsverrichtungen.

אחרון את־הקִּתְּנֹת ואת־מְעִיל הָאֵפֶד ואת־הָאֵפֶד ואת־הַחֹשֶׁן וְאֶפְרָתָה לוֹ בַּחֹשֶׁן הָאֵפֶד: (6) וְשָׂמַתְּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵי הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת: (7) וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֶתָ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָה אֹתוֹ: (8) וְאֶת־בְּנָיו תִּקְרִיב וְהִלַּבְשְׁתָּם כִּתְּנֹת: (9) וְחִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אֶהֱרֹן וּבְנָיו וְתַבִּשְׁתָּ לָהֶם מִנְפַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כִּהֲנָה לְתַקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאת יָד־אֶהֱרֹן וְיַד־בְּנָיו: (10) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֱלֹהִים מוֹעֵד וּסְמַד אֶהֱרֹן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר: (11) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

הגוף: (5) ואפרת. קשט ותקן התגורה והפיקר סביבותיו: (6) נזר הקדש: זה הציץ: על המצנפת. כמו שפי' למעלה ע"י הפתיל האמצעי ושני פתילין שפראשו, הקשורין שלששמן מאחורי העוברה הוא נותנו על המצנפת כמין בובע: (7) ומשחת אותו. אף משחה זו כמין כ"י נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומתקרבן באצבעו (ת"כ): (9) והיתה להם. מל"י ידם זה להכנינת עולם: ומלאת. ע"י הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. במל"י ופקודת הכהונה: (11) פתח

(12) וְלָקַחְתָּ מִדָּמַם הַפָּר וְנִתְּתָהּ עַל-קִרְנֹת
הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת-כָּל-הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ
אֶרֶץ-יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ: (13) וְלָקַחְתָּ אֶת-כָּל-
הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת-הַפָּרָר וְאֶת הַיֹּתֶרֶת
עַל-הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת-
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:
(14) וְאֶת-בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת-עֲרֹו וְאֶת-
פָּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּזְבֵּחַ
חֲסָאתָ הוּא: (16) וְאֶת-הָאֵלִי הָאֶחָד
תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֲרָיו וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם
עַל-רֹאשׁ הָאֵלִי: (16) וְשָׁחַטְתָּ אֶת-הָאֵלִי
וְלִבְהֶתָּ אֶת-דָּמֹו וְזָרַקְתָּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ

außerhalb des Lagers; es ist ein Sündenopfer. (15) Und den einen Widder sollst du nehmen, und Aaron und seine Söhne sollen ihre Hände legen auf den Kopf des Widders. (16) Und schlachte den Widder, und nimm fein Blut und spreng es auf den Altar

רשי

אֵל מועד. בַּחֲצֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח: (12) עַל
קִרְנֹת. לַמַּעֲרָה בְּקִרְנֹת מִשְׁכָּן (וּבְחֵסֶם נִי): וְאֵת כָּל
הַדָּם. שְׂעֵרֵי הַדָּם: אֵל יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ. כִּמְן בְּלִישְׁתָּ בֵּית
קְבוּל עָשׂוּ לוֹ סָבִיב לְאַחֵר שְׁעָלָה אֶמְרָה מִן הָאָרֶץ
(פִּירָק ג' רַמְדוֹת): (13) הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַכֶּבֶד. הוּא
הַקִּירִים שֶׁעַל הַכֶּסֶם שֶׁקֹּרֵין מִלָּא (וּבְסוּבָה, נַעֲטָן,
נַעֲטָהוּיט) Toille, וְאֵת הַיֹּתֶרֶת. הוּא מִפְּשָׁא
דְּכִבְדָּא שֶׁקֹּרֵין מִבִּירִישׁ (דִּיט וּמַסְפֵּן, פֿוֹיִטְגֵּט
דְּכִבְדָּא וּבְכַבֵּל) Lobes du foie, (וְכֵן יֵשֶׁן אֲדוּשׁ
בְּלִי-רְקוּטָה פֿוֹיִט): עַל הַכֶּבֶד. אֵף מִן הַכֶּבֶד
מִוֵּל עֲמָה (רִיט): (14) תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ. לֹא
מִצִּינוֹ חֲסָאתָ הַחֲצָלָה נִשְׂרָפָת אֵלָּא זוֹ: (9) וּזְרַקְתָּ.

Das Netz über die Leber, genannt Rothfleisch. אַחַד עַל הַכֶּבֶד
von der Leber nimm etwas mit. (14) אֲנִי תִשְׂרֹף אֲנִי Wir finden nicht, daß
ein Sündopfer außerhalb des Allerheiligsten verbrannt wurde, außer
dieses. (16) וּזְרַקְתָּ es mit einem Geräthe; er ergreift das
Becken und schwingt es gegen die Winkel des Altares, so daß es auf

(12) Und nimm von dem Blute des Stieres, und
thue es an die Spigen
des Altars mit deinem
Finger, und alles Blut
schütte an den Grund des
Altars. (13) Und nimm
alles Fett, das die Eingeweide
bedeckt, und das Netz
über der Leber und
die beiden Nieren und
das Fett, das an ihnen
ist, laß es in Rauch auf-
gehen auf dem Altar.
(14) Und das Fleisch
des Stieres und seine
Haut und seinen Mist
verbrenne im Feuer

זֶן פֶּתַח אֵחָל מועד (11)
den Vorhof der Woh-
nung, vor dem Ein-
gange. (12) קִרְנֹת עַל
Oben auf die hohlen
Ecken. וְאֵת כָּל הַדָּם Die
Ueberreste des Blutes. אֵחָ
Eine Art Ber-
hältniß war um den
Altar herum, dort wo er
eine Elle über der Erde
erhoben war. (13) הַחֵלֶב
הַמְכַסֶּה ד. i. das Bauch-
netz, genannt Netzhaut.

ringsum. (17) Und den Widder zerstücke in Stücke, und wasche sein Eingeweide und seine Schenkel, und lege sie zu seine (übrigen) Stücken und zu seinem Kopfe. (18) Und laß in Rauch aufgehen den ganzen Widder auf dem Altare; ein Ganzopfer ist es für den Ewigen; ein lieblicher Geruch, ein Feueropfer für den Ewigen ist es. (19)

Und nimm den zweiten Widder, und Aharon und seine Söhne sollen ihre Hände legen auf den Kopf des Widders. (20) Und schlachte den Widder und nimm von seinem Blute und thue es an den Ohrnorpel

רש"י

beiden Seiten gesehen werden kann. Kein Opfer erheischt das Sprengen mit dem Finger außer dem Sündenopfer, aber bei den andern Opfern braucht man nicht auf die Ecke des Altars und auch nicht mit dem Finger zu sprengen, sondern das Blut wird auf den Altar von der Hälfte abwärts gesprengt; man muß auch nicht die Stiege besteigen, sondern man

steht auf der Erde und sprengt. סביב wird in Sebach 33 erklärt; סביב bedeutet nur zwei Sprengungen, welche aber vier ausmachen, eine an diesem Winkel, die andere schräg gegenüber, jede dieser Sprengungen war sichtbar auf den beiden Seiten der Ecken; folglich wurde das Blut nach allen vier Seiten gegeben und heißt deshalb סביב. (17) Bedeutet mit den Stücken, welche zu den andern Stücken gegeben werden. (18) ריח ניחוח Eine Befriedigung für mich, daß das, was ich gesprochen, nach meinem Willen geschah. אשה mit אש gleichbedeutend: das Aufdampfen der Opferglieder auf dem Feuer. (20) תנוך Der Damm Der Dau-

סביב: (17) ואת־האֵיל תנתחם לנתחיו ורחצת קרבו וקרעיו ונתת על־נתחיו ועל־ראשו: (18) והקטרת את־כָּל־הָאֵיל המזבחה עלה הוא ליהוה ריח ניחוח אשה ליהוה הוא: חמישי (19) ולקחת את־האֵיל השני וסמדת אהרן ובניו את־ידיהם על־ראש־האֵיל: (20) ושחטת את־האֵיל ולקחת מדמו ונתתה על־תנוך און אהרן ועל־תנוך

בכל אוחו במזרק וזרק בנגד הקרן כפי שצוה לכתוב ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חסאת בלבד אבל שאר זבחים אינן טעונין קרבן ולא אצבע שמחת דם מתני המזבח ולמטה ואינו עולה בכבש אלא עומד בארץ וזרק (זבחים כ"ט): סביב כך מפורש בשחטת קרשים שאין סביב אלא ב' מתנות שהן ד' האחת בקרן וזאת זו והאחת שבנגדה באלכסון וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אצל ואצל נמצא הדם נתון ב' רוחות סביב לכך קרוי סביב: (17) על נתחיו עם נתחיו מוסף על שאר הנתחים: (18) ריח ניחוח נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: אשה לשון אש והיא הקטרת אברים שעל האש: (20) תנוך. הוא הפחים האמצעי שבתוך

אֶת־בְּנֵי הַיָּמִינִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיָּמִינִית
וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיָּמִינִית וְזָרַקְתָּ אֶת־
הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: (21) וְלָקַחְתָּ
מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְהַיֵּיתָ עַל־אָזְנוֹ וְעַל־
בִּגְדָיו וְעַל־בְּנֵי וְעַל־בִּגְדֵי בְנֵי אֹתוֹ
וְקִדַּשׁ הוּא וּבִגְדָיו וּבְנֵי וּבִגְדֵי בְנֵי
אֹתוֹ: (22) וְלָקַחְתָּ מִן־הַחֵלֶב הַחֲלֵב
וְהָאֵלֶּה וְאֵת־הַחֲלֵב הַמְכַסֶּה אֶת־הַכֹּרֶךְ
וְאֵת־יִתְרֵת הַכֹּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַבְּלִיָּת
וְאֵת הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן וְאֵת שׁוֹק

Kleider und seine Söhne und die Kleider seiner Söhne mit ihm.
(22) Und nimm von dem Widder das Fett und den Fettschwanz und das
Fett, das die Eingeweide bedeckt, und das Netz der Leber, und
die beiden Nieren und das Fett, das an ihnen, und die rechte

רש"י

האזן, שקורין טגרים בלעז (קנחפסו) Teudren, מיט
Tenerume (תני' פ' צ"ז): בהן ידם. הנדל
ובפרק האמצעי: (22) החלב. זה חלב הדקים או
הקובה (חולין מ"ט): והאלה. מן הפליות ולמטה.
כמו שמשורש בויקרא שנאמר לעשת העצה יסירה
(ויקרא ג') מקום שהפליות יעצות ובאמורי הפר לא
נאמר אלה שאין אלה קריבה אלא כבכש ובקשה
ואל: אבל שור ועז אין מעניין אלה: ואת שוק
הימין. לא מצינו הקטרה בשוק והימין עם האמורים
אלא זו בלבד: כי איל מלאים הוא. שלמים לשון
שלמות. שהושלם בכל: מגיד הקטוב שהמלאים
שלמים. שמשים שלום למזבח ולעובד העבודה
ולבעלים (ע"ן במזרח) לכך אני מצריכו החזה להיות

men im mittleren Ge-
lenke. (22) החלב. Das
Fett des Dünndarms
oder des Magens. והאלה.
Von den Nieren an ab-
wärts, wie es in ויקרא
erklärt ist, wo es Nr. 3,
3, 9 heißt: Dem Rück-
grat gegenüber soll er es
absondern, woselbst der
Sitz der gleichsam rathen-
den Nieren sich befindet.
Bei den 2 pfergliedern
des Stiers steht nicht אלה,
weil der Fettschwanz nur

von männlichen und weibl. Schafen geopfert wurde, aber nicht von
Ochsen und Ziegen. Wir finden nirgends vorgeschrieben,
daß man den rechten Schenkel mit dem Fett geopfert hat, außer hier.
Es war ein שלמים Vollendungs- und Vervollständigungs-
Opfer Aharons. Die Schrift berichtet, daß die Einweihungs-Opfer

Reule; denn es ist ein Widder der Einfegung. (23) Und ein Laib Brod und einen Oelbrod und Kuchen und einen Fladen aus dem Korbe des ungesäuerten Backwerks, der vor dem Ewigen steht. (24) Und lege dies Alles

auf die Hände Aharons und auf die Hände seiner Söhne, und mache damit eine Schwingung vor dem Ewigen. (25) Und nimm es aus ihren Händen,

רש"י

zugleich Frieden שלום bedeuten, und den Altar, den dienstthuenden Priester wie die Opfernden in friedliches Zusammenwirken einigten. Daher mußte die Brust dem dienstleistenden Priester gehören, dem Mosche, der bei der Einweihung den Dienst versah; das Uebrige verzehrten Aharon und seine Söhne, wie es zur Stelle ausführlich erklärt wird. (23) Und von den

הִמִּיז בִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא : (23) וְכִבֵּר
לָחֶם אַחַת וְחֵלֶת לָחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרִיקִיק
אֶחָד מִסַּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה :
(24) וְשִׁמַּתְּ הַכֹּל עַל בִּפִּי אֶהְרֹן וְעַל בִּפִּי
בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה :
(25) וְלָקַחְתָּ אֹתָם מֵיָדָם וְהִקְמַרְתָּ

לֹא לְעוֹבֵד הָעֲבוּדָה לְמִנְהָ וְהָאֵל מִשְׁדֵּה שְׁשִׁמֶשׁ
בְּמִלּוּאִים וְהַיֵּשׁוּא אֶבְרֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו שְׁדֵם בְּעֵלִים
בְּמִפְדֵּשׁ בְּעֵנִין : (23) וְכִבֵּר לָחֶם. מִן הַחֵלֶת : וְחֵלֶת
לָחֶם שֶׁמֶן. מִמִּין הַרְבּוּכָה (ת"כ) : וְרִיקִיק. מִן הָרִיקִיקִין
אֶחָד מִעֲשֶׂר שֶׁבֶלֶךְ מִן נִמְיָן. (מִנְחוֹת עֵיד) לֹא מִצִּינָה
תְּרוּמַת לָחֶם הָבָא עִם זֶבַח נִקְשָׁתָה אֲלֵא זֶה בְּלִבָּהּ
שְׁחִירֻמַּת לָחֶם תְּנִידָה וְאֵל זֶה תְּנִידָה לְכַהֲנִים עִם חֹהֶה
וְשֹׁק. וְזֶה לֹא הָיָה לְמִשְׁדֵּה לְמִנְהָ אֲלֵא חֹהֶה בְּלִבָּהּ :
(24) עַל כִּפֵּי אֶהְרֹן וְהִנַּפְתָּ. שְׁנֵיהֶם עֹסְקִים בְּתִנּוּפָה
הַבְּעִלִים. וְהִנַּחְתָּ. הֵא כִיבֵר ? כִּיֹּן מִיָּד יְדֹ תִּפְחָה
ד' הַבְּעִלִים וּמִנְהָ וְכִיֹּן הָיָה אֶהְרֹן וּבָנָיו בְּעֵלִים
וּמִשְׁדֵּה כֹהֵן : תְּנוּפָה. מוֹלֵךְ וּמִבְרֵא לְמִי שְׁאֵיבַע רַחֲחוֹת
הָעוֹלָם שָׁלוֹ. תְּנוּפָה מַעֲבָת וּמִבְּסֻלַּת פּוֹרְעֲנוּת וְרַחֲחוֹת
רַעוּת. מַעֲלָה וּמוֹרֵד לְמִי שֶׁהַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ שָׁלוֹ וּמַעֲבָת

Kuchen. und חלה לחם שמן Von dem gerösteten Kuchen וריקיק Von den dünnen Kuchen, eins von zehn jeder Gattung. Wir finden nicht, daß eine Hebe von Brod, welches mit einem Opfer kommt, genommen wurde, außer diese allein; denn die Hebe bei Dankopfern und bei dem Widder eines Enthaltssamen (Masir) gehörten den Priestern sammt Brust- und Bugstück; hier hatte Mosche das Bruststück und sonst nichts. (24) Und von den כפי אהרן והנפת 5c Beide waren beschäftigt bei der Wendung, die Eigenthümer und die Priester. Wie geschah dies? Der Priester (Mosche) legte seine Hände unter jene des Eigenthümers und machte die Wendung, hier waren Aharon und seine Söhne die Eigenthümer und Mosche der Priester. Er machte die Wendung hin und her. Dem geweiht, der die vier Weltseiten beherrscht; diese Wendung verhinderte böse Plagen und schädliche Winde. Er machte ferner eine Wendung aufwärts und abwärts

הַמִּזְבֵּחַ עַל־הַעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי
יְהוָה אִשָּׁה הוּא לִיהוָה: (26) וְלִקְחַתְּ
אֶת־הַחֹדָה מֵאֵל הַמִּקְלָאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן
וְהִנֵּפְתְּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה
לְךָ לְמִנָּה: (27) וְכַד־שֶׁתֹּאֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה
וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִנֵּפָה וְאֲשֶׁר
הוֹרֵם מֵאֵל הַמִּקְלָאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן
וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: (28) וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּי תְרוּמָה
הוּא וְתְרוּמָה יְהִי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזְבְּחֵי שְׁלֵמִיָּהם תְּרוּמָתָם לִיהוָה:

erhoben worden, von dem Widder der Einsetzung, von dem, der für
Aharon und seine Söhne. (28) Und dies sei dem Aharon und seinen
Söhnen zum Festgesetzten auf ewig von den Kindern Israel,
denn es ist eine Hebe: und als Hebe sei es von den Kindern
Israel, von ihren Friedopfern ihre Hebe für den Ewigen.

רשי

מְלִילִים רַעִים (מנחות כ"ז): (26) עַל הַעֹלָה.
עַל הָאֵל הָרִאשׁוֹן שֶׁהָעֹלָה עוֹלָה: לְרִיחַ נִיחֹחַ
בְּנִחַת רִיחַ לְמִי שֶׁאָמַר וַנַּעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ: אִשָּׁה. לֹא־שָׁמַר:
דֵּה. לְשֵׁמוֹ שֶׁל מָקוֹם: (27) וְקִדְשַׁת אֵת חֹזֶה הַתְּנוּפָה
וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְכו'. קִדְשָׁם לְדוֹרוֹת לְהוֹיֹת נִזְהָגָת
תְּרוּמָתָם וְהִנֵּפְתָּם כְּחֹזֶה שׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים: אֲבָרָה
דְּהַקְמִידָה אֲדָא וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְאֹכֹל: תְּנוּפָה.
הַדְּבָרָה וְהַקְבָּה וּנְטִילָה בְּדַעַץ (סוויינגונג) Vanner
Vantiller: צִיל וּנְטִילָה: הוֹרֵם. לְשׁוֹן מַעֲלָה
וּמוֹדֵר: (28) לְחֶק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁהַשְׁלָמִים
לְבָעֵלִים וְאֵת הַחֹדָה וְאֵת הַשׁוֹק וְהָיָה לָפָנַי: כִּי תְרוּמָה

zur Ehre Dessen, dem
Himmel und Erde gehö-
ren; diese zweite Wen-
dung schützte gegen schäd-
liche Niederschläge. (26)
Nach dem ersten
Widder, den du als Ganz-
opfer dargebracht hast,
zum Wohlge-
fallen Dessen, der es
geboten, und sein Wille
geschah. Ein Feuer-
opfer. 27. Dem Namen

Gottes geweiht. (27) Bestimme, daß für die Zukunft Hebe und
Wendung bei ihnen wie bei Brust und Schenkel von Freudenopfern in
Anwendung bleibe, aber nicht zu Opfern, sondern daß sie dem Aharon und
seinen Söhnen zum essen bleiben. Tנופה Hin- und herwärts wenden, הורם
auf- und abwärts. (28) Daß die Freudenopfer den Eigenthü-
mern, Brust- und Bugstück davon dem Priester gehören. Dieſe

(29) Und die heiligen Kleider, die für Aharon, seien seinen Söhnen nach ihm, sie zu salben in denselben und in denselben ihre Hand zu füllen. (30) Sieben Tage soll sie anziehen wer Priester ist an seiner statt von seinen Söhnen, der hineingeht ins Zelt der Zusammenkunft, um zu dienen im Heiligthume. (31) Und den Widder der Einsehung nimm und koche sein

רשי

Brust- und Bugstücke. (29) לבניו אחריו Der von seinen Söhnen ihm als Würden-träger nachfolgt. למשחה Groß dadurch zu werden. Bisweilen heißt משח Herrschaft, wie in Mt. 4, 18, 8: Dir habe ich sie gegeben als Herrschaftsrecht 5; „berührt nicht meine Gefalbten,“ במשיחי Chron. 1, 16: Durch diese Amtskleider wird er mit dem Priestertum bekleidet. (30) שבעת ימים Auf einander folgend.

Jener, der von seinen Söhnen ihm nachfolgen wird als Hohepriester, soll sie anlegen, wenn er als Hohepriester eingesetzt wird. מועד אורה אשר יבא Jener Priester, welcher bestimmt ist, am Versöhnungstage in das Allerheiligste zu gehen, d. i. der Hohepriester, denn nur durch einen solchen durfte der Gottesdienst am Jom verrichtet werden. Dies lehrt, daß wenn der Hohepriester einen Sohn hat, der seinen Posten ganz ausfüllen kann, er zum Hohepriester als des Vaters Nachfolger eingesetzt werden. Von hier ist erwiesen, daß der Ausdruck כהן überall ein wirklich dienstthuender Priester ist, daher ist das תביר auf תחתיו gesetzt, (bezieht sich auf תחתיו (מבניו תחתיו (31). Im Hofe des

(29) ובגדי הקדש אשר לאהרן ידיו לבניו אחריו למשחה בדם ולמלא בם את ידם: (30) שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אהרן מועד לשרת בקדש: (31) ואת איל המלאים תקח ובשלם את בשרו במקום

הוא. התוך ושוק הזה: (29) לבניו אחריו. למי שבה בגדולה אחריו למשחה. להתנבל בדם: שיש משחה שיהא לשון שררה. כמו: כך נתמים למשחה (כמדרב יוחנן) אל תנעו במשיחי (דה"א"ט"ו): ולמלא בם את ידם. ע"י הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה: שבעת ימים. יצוהו: (30) ילבשם הכהן. אשר יקים מבניו תחתיו לכהונה גדולה בשמנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהרן מועד. אותו כהן המיוכן ליקנם לפני ולפנים ביום הכפורים וזהו כהן גדול. שאין עבודת יום הכפורים בשרה אלא בו. (יומא ע"ט): תחתיו מבניו. מלפניו. שאם יש לו לכהן גדול בן. מלא את מקומו. ימנוהו כהן גדול תחתיו: (ת"כ): הכהן תחתיו מבניו. מפני ראיה. כל לשון כהן פועל עובד ממש. לפיכך ניגון תביר נמשך לתחתיו: (31) במקום קדוש. בחצר אהרן מועד: שהשלימים

קדש: (32) ואכל אהרן ובניו את-בשר
האיל ואת-הלחם אשר בסל פתח אהל
מועד: (33) ואכלו אתם אשר כפר בהם
למלא את-ידם לקדש אתם וזר לא-
יאכל בירקדש הם: (34) ואם-יתר
מבשר המזאים ומז-הלחם עד-הבקר
ושרפת את-הנותר באש לא יאכל כי-
קדש הוא: (35) ועשית לאהרן ולבניו
ככה בכל אשר-צויתי אתה שבעת

Fleisch an heiligem Orte.
(32) Und Aharon und
seine Söhne sollen essen,
womit versöhnt wurde,
um ihre Hand zu füllen,
sie zu heiligen; aber ein
Gemeiner darf nicht da-
von essen, denn es ist
heilig. (34) Und wenn
übrig bleibt vom Fleische
der Einsetzung und von
dem Brode bis zum Mor-
gen, so verbrenne das
Übriggebliebene im Feuer;

es soll nicht gegessen werden, denn es ist heilig. (35) Und thue dem
Aharon und seinen Söhnen also, ganz so wie ich dir geboten habe;

רשי

הללו קדשי קדשים היו (32) פתח אהל מועד. כל
החצר קרי בן: (33) ואכלו אותם. אהרן ובניו. לפי
שם בעליהם: אשר כפר בהם: גם כל זרות ותעוב:
למלא את דם. באיל ולחם הללו: קדש אותם.
שעל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו
לכהונה: כי קדש הם. קדשי קדשים ומצאן למדנו
אזהרה לזר האוכל קדש קדשים. שנתן המקרא טעם
לדבר משום קדש הם: (35) ועשית לאהרן ולבניו
ככה. שנה הקתוב וכל לענב. שאם חסר דבר אחד
מכל האמור בענין לא נתמלאו ידיהם להיות פהנים
ועבדתם פסילה: אותה. כמו אותה: שבעת ימים
תמלא וגו'. בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום:

Stiftszeltes, denn diese
Freudenopfer waren höchst
heilig. (32) פתח אהל מועד
So heisst der ganze Hof.
(33) ואכלו אותם Weil
sie die Eigenthümer sind.
Von welchen
durch sie alles Gemeine
und Unwürdige abgenom-
men ward. את ידם
Durch diesen Widder und
diese Brode. אותם
Denn durch die Einwei-
hungs-Handlungen wurde

sie in das Priesteramt eingesetzt und geheiligt. Im
hohen Grade heilig; hievon die Warnung für einen Fremden, von
geheiligten Opfern zu genießen, denn die Schrift gibt die Ursache an,
weil sie heilig sind. (35) Hier wiederholt und verdoppelt die
Schrift diese Anordnungen, um vorzubeugen, daß nicht eines, der
dafür Verzeichneten fehle, wodurch sie nicht zu Priestern eingesetzt
wären, und ihr Dienst keine Gültigkeit hätte. אותך wie אותה. שבעת
ימים Auf diese Weise, mit diesen Opfern, die täglich wiederholt werden.

sieben Tage fülle ihre Hand. (36) Und einen Stier zum Sündenopfer bringe täglich neben den Veröhnungsopfern, und entsündige den Altar, indem du ihn veröhnest und salbe ihn, um ihn zu heiligen. (37) Sieben Tage veröhnne den Altar, und heilige ihn; so werde der Altar hochheilig; wer den Altar berührt, soll heilig sein. (38) Und dies ist, was du darbringen sollst auf dem Altare; zweijährige Lämmer an jedem Tage,

רש"י

(36) על הכפורים על Wegen der Veröhnung, um zu süßnen, wenn Gemeines auf den Altar gekommen ist. Weil es heißt: Sieben Tage sollst du sie einweihen, so könnte man nur solche Opfer meinen, die nur ihre wegen kommen, wie Widder und Brod, aber was wegen des Altars gebracht wird, wie den täglichen Stier zur Entsündigung des

Altars, das würde man nicht darunter verstehen, daher war dieser Vers erforderlich. Der Mibr. im Thor. Kohanim meint, die Sühnung des Altars war deswegen nothwendig, weil, vielleicht Jemand etwas Geraubtes zur Stiftshütte oder zum Altare spenden könnte. וחסאת Gibb Onk. ותרכי Du sollst reinigen, d. i. das Blutsprennen mit dem Finger, welches חטוי heißt. Mit dem Salbölle, alle Salbungen geschahen in Form des griech. Chi=ג. (37) ויהי המזבח קדש Worin besteht seine Heiligkeit? Was den Altar berührte, ist heilig, selbst dasjenige, was zum Opfern unbrauchbar war, wenn es auf den Altar kam, heiligte es der Altar derart, daß es nicht abgenommen werden brauchte. Weil es nun heißt: Alles, was den Altar berührt,

(36) על הכפורים. בשביל הכפורים לכפר על המזבח מכל דעות ותעוב. ולפי שצאמר, שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא בשבילם. כגון האילים והלחם אבל הבא בשביל המזבח כגון פר שהוא להיטוי המזבח, לא שבעת ימים הוצרך מקרא זה. והיה דבר אומר בפרת המזבח הוצרכה, שצא התנדב איש דבר גור במלאכת המשכן והמזבח: וחסאת. ותרכי לשון מחנת דמים הנחונים באצבע קדו חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה וכל המשיחות כמין כ"י: (37) ויהי המזבח קדש. ומה היא קדושתו? כל הנוגע במזבח יקדש. אפילו קרבן פסול שעלה עליו קדשו המזבח להקשירו שלא יד. מתוך שצא: כל הנוגע במזבח יקדש. שומע אני בין

(39) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִּבְקָר
וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:
(40) וְעִשְׂרֵן סֹלֶת בְּרוּר בִּשְׁמֵן כֹּתִית
רַבֵּעַ הַהֵין וְנִסְךְ רְבִיעִית הַהֵין יֵין לִכְבֶּשׂ

Mehl eingerührt mit gestoßnem Oele, einem Viertel Hin, u. zum Trankopfer

רש"י

ראו בין שאינו ראוי. כגון דבך שלא היה פסול
בכרש. כגון הרובע והערב וקציע ונעבר והפסידה
וביציא בהן ת"ל וזה אשר תעשה. הפסידה אחריו.
מה עולה ראויא אף כל ראוי. שנראה לו כבר ונפסל
משבא לעזרה. כגון הלך והיוצא. והסמא והששחט
במחשבה חיון לזמנו וחיון למקומו וביציא בהן. ת"כ
פ' צו. ובחים נ"ו פ"ד: (40) ועשרון סלת. עשירית
האיפה מ"ג ביצים וחומש ביצה: בשמן כתית. לא
לחובה נאמר כתית אלא להכשיר. לפי שנאמר כתית
למאור. ומשמע למאור. ולא למנחות. ת"ל פאן
כתית ולא נאמר כתית למאור. אלא למנחות
שאין צריך כתית שאף הפסחון בריחים לשך בהן: רבע
ההין. שלשה לוגין: (מנחות פ"ו): ונסך. לפסלים
כמו ששינינו במסכת סנהדרין. שני פסלים של כסף היו
בראש המזבח ומנקבים כמין שני חומטין דקים. נתון

wird heilig; daraus wäre
zu verstehen, das Opfer
mag geeignet oder unge-
eignet gewesen sein, selbst
wenn dessen Makel nicht
im Heiligthume entstan-
den ist, ob durch Ge-
schlechtsvermischung, durch
einen Leibesfehler, durch
Verwendung zur Arbeit
u. dgl. Ursachen als ver-
werflich erklärt wird, des-
halb heißt es gleich dabei:
זה אשר תעשה
sollst du auf dem Altare
zurecht machen, um anzu-
deuten, sowie ein Ganz-

opfer tauglich sein muß, so darf nur das Taugliche auf dem
Altare bleiben, was früher tauglich war, und nur untauglich ge-
worden, nachdem es in die Halle gekommen war. Wenn es
z. B. übernachtet hat oder außerhalb der Vorhänge gekommen ist,
oder es wurde mit der Absicht geschlachtet, außer der bestimmten Zeit
oder außerhalb des bestimmten Ortes damit zu verfahren. (40) ועשרון
סלת Der zehnte Theil eines Efa ist 48 Eier und ein Fünftel Ei
größte כתית Hier ist nicht die Verpflichtung ausgesprochen, daß
es gestoßen sein muß, vielmehr daß es auch so gestattet ist; weil es
heißt כתית למאור könnte man glauben, blos zum Leuchten taugt es,
aber nicht zu den Mehlopfen, bei welchen es verboten wäre, des-
wegen heißt es hier למאור. כתית למאור steht also nicht, um es bei
Mehlopfen auszuschließen, denn bei diesem muß es gerade nicht ge-
stoßen und darf auch solches sein, welches in der Mühle gemahlen
wird. רבע ההין Rämlich drei Login. ונסך Für die Schalen, wie es
Talm. Sukka 48 heißt: Zwei Schalen aus Silber waren oben auf

ein Viertel Hin Wein, für das eine Lamm. (41) Und das zweite Lamm bringe dar zwischen den Abenden; wie das Mehlopfers des Morgens und wie dessen Tranxopfer sollst du dazu darbringen, zum lieblichen Geruch, als ein Feueropfer dem Ewigen. (42) Ein beständiges

Ganzopfer sei es bei euren künftigen Geschlechtern, am Eingange des Zeltes der Zusammenkunft vor dem Ewigen, wohin ich mich zu euch verfügen werde, um mit dir dort zu reden. (43) Und ich werde mich dorthin verfügen zu den Kindern Israel, und es soll geheiligt werden durch meine Herrlichkeit.

רש"י

dem Altare, und durch zwei enge Oeffnungen floß der Wein auf die Platte des Altars hinab, von da aus ging er in die Grundsteine שיתין vergl. Jes. 19, 10 שתויה d. i. in die Leitung des Altars. So war es im Tempel vom kupfernen Altare; im Stiftszelte floß er zur Erde hinab. (41) Diefes spricht vom Mehlopfers, da das Tranxopfer völlig verbrannt werden mußte,

u. z.: Erst wurden die Fleischopfer gebracht und dann kam das Mehlopfers, denn es heißt: Ganz- u. Mehlopfers. (42) Tagtäglich, es durfte keinen Tag ausgesetzt werden. Wenn ich einen Ort bestimmen werde, mit dir zu reden, werde ich ihn für dort bestimmen. Einige unserer Lehrer entnehmen hieraus, seitdem das **משכן** errichtet wurde, habe Gott vom kupfernen Altar aus mit **אֱלֹהִים** geredet. Andere glauben vom Deckel (כסוּרֶת) aus, wie es heißt; **אֲנִי** will mit dir reden von dem Deckel aus. Das **אֱלֹהִים** welches hier steht, beziehe sich nicht auf den Altar, sondern auf die Stiftshütte, welche in diesem Verse erwähnt wird. (43) **אֲנִי** will mit ihnen Bespre-

הָאֶחָד: (41) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כַּמִּנְחַת הַבֶּקָר וּכְנִסְכָּה תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ אֵשָׁה לַיהוָה: (42) עֲלֵת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אֹנֵעַ לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם: (43) וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי:

הָיָה לְחֹכְנוֹ וְהָיָה מִקְלֶה וְיִצְאָה הָרָח הַחוּסִם וְנִסְכָּל עַל בֵּן הַמִּזְבֵּחַ וְיִשָּׁם יוֹרֵד לְשִׁיתִין בְּמִזְבֵּחַ בֵּית עֹלָמִים. וּבְמִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשָׁת יוֹרֵד מִן הַמִּזְבֵּחַ לָאָרֶץ: (41) לְרִיחַ נִיחֹחַ. עַל הַמִּנְחָה נִאֲמַר שֶׁמִּנְחַת נִסְכִּים פֹּלָה בְּלִיל, וְסֹדֶר הַקִּבְרֹת הָאֵלִיָּהוּ בְּתִיבָהּ וְאֵחָד מִן הַמִּנְחָה שֶׁנֶּאֱמַר עֹלָה וְנִנְחָה: (42) תָּמִיד. מִיּוֹם אֵל יוֹם לֹא יִסָּק בְּנִתִּים: אֲשֶׁר אֹנֵעַ לָכֶם. בְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם אֶקְבְּעֵנוּ לָכֵן. וְיֵשׁ מִפְּרוֹחֵינוּ לְמִדִּים מִבָּאִין שֶׁמַּעַל מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשָׁת דְּרֵה הַקִּבְרֹת מְדַבֵּר עִם מִשְׁדֵּחָם מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשָׁת דְּרֵה הַכְּפֹרֶת, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מִעַד הַכְּפֹרֶת. (שְׁמוֹת כ"ה) וְאֲשֶׁר אֹנֵעַ לָכֶם הָאֱמֹר בָּאִין אֵינוֹ אֱמֹר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֵלֹהִים עַל אֹהֶל מוֹעֵד הַנּוֹבֵר בְּמִקְרָא: (43) וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה. אֲתוֹנֵד עִם בְּדַבְרִי, בְּמִלָּה הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם מוֹעֵד לְדַבֵּר עִם

(44) וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֲדָרְתוֹ וְאֶת־בְּגָדֵי אֲקִדֵּשׁ
לְבִישָׁן לִי: (45) וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים: (46) וַיֵּדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁכֵּנִי בְּתוֹכָם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ שביעי

ל (1) וַעֲשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֹת עֲצֵי
שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ: (2) אָמָה אָרְפוּ
וְאָמָה רָחְבוֹ רִבְעֵי יְהוָה וְאַמְתִּים קָמְתוּ
מִמֶּנּוּ קִרְנָתָיו: (3) וַצִּפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב
מְהֻרָר אֶת־גִּבּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־

(44) Und ich werde heiligen das Zelt der Zusammenkunft und den Altar, und Aharon, und seine Söhne werde ich heiligen, mir als Priester zu dienen. (45) Und ich werde wohnen unter den Kindern Israel, und werde ihr Gott sein. (46) Und sie werden erkennen, daß ich der Ewige ihr Gott bin, der ich sie herausgeführt aus dem Lande Mizrajim, auf daß ich wohne unter ihnen; ich, der Ewige, ihr Gott.

30. (1) Und mache einen Altar für das Räuchern des Räucherwerks; von Akazienholz mache ihn. (2) Eine Elle sei seine Länge, und eine Elle seine Breite, viereckig sei er, und zwei Ellen seine Höhe; aus ihm selbst seien seine Hörner. (3) Und überziehe ihn mit reinem Golde, seine Platte und seine Wände ringsum und seine Hörner; und mache

רש"י

עֲבָדָיו שָׁם: וְנִקְדַּשׁ הַמִּשְׁכָּן בְּכַבּוֹדֵי שְׁתֵּי שָׁנֵי שִׁכְנֵתִי בוֹ. וְיֵאָמַר אֵל תִּקְרֵי בְּכַבּוֹדֵי אֵלָּא בְּכַבּוֹדֵי בְּמִכְבָּדִים שְׁלִי (וְזָכִיר כְּמִי) בְּזֶה רָמַז לוֹ מִיתַת בְּנֵי אֲדָרְתוֹ בְּיוֹם הַקָּמְתוֹ, וְהָיוּ שְׁאֵמַר מִשְׁהָה הוּא אֲשֶׁר דָּבַר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֲקִדֵּשׁ. (וְיִקְרָא י') הֲיִכֵּן דָּבַר? וְנִקְדַּשׁ בְּכַבּוֹדֵי: (46) לִשְׁכֵּנִי בְּתוֹכָם. עַל מִנְתִּי לִשְׁכֹּן אֲנִי בְּתוֹכָם: ל (1) מִקְטָר קִטְרֹת. לְהַעֲלוֹת עָלָיו קְטוֹרֶת עֵשֶׂן סָמִים: (3) אֵת גִּבּוֹ הָיָה לוֹ גִּבּוֹ אֲבָל מִזְבֵּחַ הָעוֹדֵה:

chung halten, wie ein König, welcher einen Ort bestimmt, mit seinen Dienern daselbst zu sprechen. Und Das Zelt, nämlic. durch meine Herrlichkeit, welche darauf ruhen wird. R. d. Mid. wird es nicht durch gelesen, sondern

by, durch meine Verehrer; hier wurde ihm der Tod der Söhne Aharons am Tage der Aufstellung der Wohnung angedeutet, daher sagte Mosche B. 3, 10, 3: Dies ist's was Gott geredet, durch Die, welche mir nahe sind, will ich geheiligt werden. Wo sprach er dies? Hier: es werde geheiligt durch meine Verehrer. Auf daß ich wohne unter ihnen.

30. (1) Um Miskar Kmorit auf Spezereien darauf zu opfern. (3) Dieser Altar hatte eine Platte, aber der Altar der Ganzopfer hatte keine Platte, sondern der Raum wurde mit

ihn einen goldnen Kranz ringsum. (4) Und zwei goldne Ringe mache ihn unterhalb seines Kranzes an seinen beiden Seiten, du sollst sie an seinen beiden Seiten machen, daß sie seien zu Behältern für die Stangen, um ihn daran zu tragen. (5) Und mache die Stangen von Akazienholz, u. überziehe sie mit Gold. (6) Und setze ihn vor den Vorhang, welcher vor der Lade des Zeugnisses ist, vor den Deckel, welcher über dem Zeugnisse ist, wohin ich mich zu dir verfügen werde. (7) Und Aharon räuchere darauf Räucherwerk von Spezereien; an jedem Morgen, wenn er die Lampen zurecht macht, soll er es

רשי

Erde ausgefüllt, überall wo sie lagerten. ור זהב Ein Vorbild der priesterlichen Krone. (4) צלע Hier bedeutet Winkel, Dnf. זויתיה, weil es heißt: „auf seine beide Seiten,“ wo zwei Seiten zusammen-schließen. והיה Dieses Ringwerk. לבתים לבדים Jeder Ring soll den Stangen zum Behälter

לא היה לו גג אלא ממלאים חללו אדמה בכל תחיתו; ור זהב. סמן לבקר בהנה: (4) צלעותיו. גאן הוא לשון וזית. כתרנומו. לפי שנאמר על שני צדיו על שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה מעשה המבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה המבעות לבד: (6) לפני הפרכת. שמה תאמר: משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום. תיל לפני הפפורת. מכיון כנגד הארון מבחוץ: (7) בהמיכו. לשון נקוי הבזימן של הפנדה מדשן הפחילות שנשארם בפניה והיה ממדין בקד בקר ובקר: הנרות. רישיש בלעיו (חנניס) *Lucas, luzrnes.* וכן כל נרות האמורות במנורה היו

dienen. (6) לפני הפרכת Man könnte glauben, er soll nach Norden oder Süden reichten, darum heißt es: vor dem Deckel, er muß von außen gerade der Lade gegenüber sein. (8) בהמיכו Wenn er die Dellampen des Leuchters reinigt von der Asche der Döchte, die bei Nacht verfohlt wurden, was er jeden Morgen that. Lampen, dies bedeutet Nרות überall, wenn das Wort bei מנורה steht, außer wenn העלאה dabei steht (wie oben 27, 20 תמיד נר תמיד), dann

את הנרת יקמירנה: מפסיר (8) ובהעלות
אחרון את הנרת בין הערבים יקמירנה
קמרת תמיד לפני יהוה לדתיתכם:
(9) לא תעלו עליו קמרת זרה ועלה
ומנחה ונסך לא תסכו עליו: (10) וכפר
אחרון על קרנתיו אחת בשנה מים
חמאת הכפורים אחת בשנה יכפר עליו
לדתיתכם קדש קדשים הוא ליהוה:

פ פ פ

Jahre; von dem Blute des Sündopfers der Versöhnung versöhne
er ihn einmal im Jahre bei euren künftigen Geschlechtern; hoch-
heilig ist er dem Ewigen.

רשי

מקום שנאמר שם העלאת שהוא לשון הדלקה:
(8) ובהעלות. בשדלקם להעלות להבתן: יקמירנה.
בכל יום פורס מקמיר שחרית ופרס מקמיר בין
הערבים: (9) לא תעלו עליו. על מנחה זה: קמרת
זרה. שום קמרת של נדבה בקן זרות לו. חוץ מזו:
ועלה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה
ועוף. מנחה היא של לחם: (10) וכפר אחרון. ניתן
קמים: אחת בשנה. ביום הכפורים. הוא שנאמר
באחרי מות: וקרא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו
(ויקרא מ"ז): חמאת הכפורים. הם פר ושעיר של
יום הכפורים. על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים.
המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודת
אחרת: חסלת פרשת תצוה.

ובהעלות (8) Und wenn
Aharon die Lampen auf-
steckt zwischen den Aben-
den, räuchere er es; ein
beständiges Räucherwerk
sei es vor dem Ewigen
bei euren künftigen Ge-
schlechtern. (9) Bringet
nicht auf demselben ge-
meines Räucherwerk oder
Ganzopfer und Mehl-
opfer; auch Trankopfer
gießet nicht darauf. (10)
Und Aharon versöhne
dessen Hörner einmal im

Vögeln, man ein Opfer von Mehl und Brod. (10) Durch das
Sprengen des Blutes. M. 3, 16, 18: Er
gehe zu dem Altar, der vor Gott, und sühne auf demselben. חמאת
D. i. der Stier und der Ziegenbock vom ייב, welche für die
Verunreinigungen beim Heiligthume und alle ihm geweihten Opfer
Sühnung verschaffen. קדש קדשים Der Altar ist für diese Dinge allein
geheiligt, aber nicht für andere Dienstverrichtungen.

(11) Und der Ewige rebete zu Mosche, und sprach: (12) Wenn du aufnimmst die Summe der Gemusterten der Kinder Israel, so gebe ein Jeder ein Sühngeld für seine Seele dem Ewigen, wenn man sie mustert; daß nicht eine Plage sie treffe, wenn man sie mustert. (13) Dieses sol-

len sie geben, jeder, der da übergeht zu den Gemusterten: die Hälfte des Schefels, nach dem Schefel des Heiligthums; zwanzig Gera der

רש"י

(12) **כי תשא** Bedeutet aufnehmen, wie es Onf. gibt **תקבל**; wenn du ihre Gesamtzahl wirfst wissen wollen, so zähle sie nicht nach Köpfen, sondern Jeder soll einen halben Schefel geben; du zählst die Schefelim und kennst dann ihre Anzahl. ולא יהיה בהם נגף Durch das Zählen könnte ein böser Blick einwirken und eine Pest entstehen, so wie wir es bei Dawid, Sam. 2, 24,

16 finden. (13) **זה יתנו** Es wurde ihm eine Münze aus Feuer gezeigt, im Gewichte eines halben Schefel, und ihm gesagt, wie diese sollen sie geben. **כל העובר על המקדים** Bei dem Zählen pflegt man die zu Zählenden an sich vorübergehen zu lassen, eine nach dem andern; ebenso M. 3, 27, 32: Von Allem, was durchgeht unter dem Stabe. Desgl. Jerem. 33: **תעבורנה הצאן** Die Schafe sollen vorübergehen unter der Hand des Zählens. **בשקל הכרש** Nach dem Gewichte des Schefels, welches ich für das Heiligthum bestimmte, wie z. B. die Schefelim bei Schätzungen des Grundbesitzes s. M. 3, 27. **עשרים נרה** Nun wird erklärt, wie viel ein Schefel ist. **נרה** heißt ein Goldstück, wie (מעה) **עשרים נרה השקל** um eine Silbermünze. Sam. 1, 2, 36:

(11) **וידבר יהוה אל משה לאמר** (12) **כי תשא את ראש בני ישראל לספדיהם ונתנו איש כפר נפשו ליהוה בכפר אתם ולא ידונה בהם נגף בכפר אתם:** (13) **זה יתנו כפרה ער המקדים מחצית השקל בשקל הכרש עשרים נרה השקל**

(12) **כי תשא.** לשון קבלה. פתרנומו. בשתחפזין לקבל סכום מנינם. לדעת כפרה הם. אל חמנם ללגולות אלף יתנו כל אחד מחצית השקל. ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין דרע והדבר בא אליהם. כמו שמצינו בימי דוד: (13) **זה יתנו הראה לו כפרה משבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו: כפרה יתנו (מדרש רבה): העובר על המקדים. דרך המונין מעבדין את המנין זה אחר זה. (בן: פל אשר יעבור תחת השקב) (ויקרא כ"ז) ובן: תעבורנה הצאן על ידי מונה. (ידמי ל"ט: מחצית השקל בשקל הקודש. במשקל השקל שקבתי לך לשקול בו שקלי הכרש. ננון שקלים האמתיין כפרה ער כפרה ועוד**

מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: (14) כָּל
הָעֶבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִבֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמֵעֵלָּה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: (15) הָעֹשִׂיר
דָּא־יִרְבֶּה וְהַדָּל לֹא־יִמְעִיט מִמִּחֲצִית
הַשֶּׁקֶל וְלֹתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר

Schekel; die Hälfte dieses Schekels, als Hebe für den Ewigen. (14) Jeder, der da übergeht zu den Gemusterten, vom zwanzigsten Jahre an und darüber, gebe diese Hebe des Ewigen. (15) Der

Reiche gebe nicht mehr, und der Arme nicht weniger, als die Hälfte des Schekels; als Hebe des Ewigen, eure Seelen zu ver-

רש"י

אֲחֻזָּה: עֲשָׂרִים נְדָה הַשֶּׁקֶל. עֲכָשִׁי פִּדְשׁ לָךְ בְּמָדָה
הָיָה: נְדָה. לְשׁוֹן מַעֲה. וְכֵן בְּשִׁמְאֹל: יָבֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת
לוֹ לְאַנְוֶה בְּכַף וּלְכַפֵּר בְּחֵם: (שְׁמֹאל א' ב'): עֲשָׂרִים
נְדָה הַשֶּׁקֶל. שְׁהַשֶּׁקֶל הַשֶּׁלֶם ד' וְזוּמָה הָיוּ מִתְחַלְתוּ
חֲמֵשׁ מַעוֹת. אֵלָּא כִּי הָיוּ מְעוֹת עָלָיו שְׁתוֹת וְהַעֲלָהוּ
דְּשֵׁשׁ מַעֲה כִּסְפָּה וּמִחֲצִית הַשֶּׁקֶל הָיָה שְׁאֵמֶרְתִּי לָךְ
יִתֵּן תְּרוּמָה לָךְ: (14) מִבֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמֵעֵלָּה.
לְמִדָּה כָּאֵן שְׁאֵן פְּחוֹת מִבֵּין עֲשָׂרִים יִצְאֵן לְכַפֵּר וְנִמְנָה
בְּכֻלָּל אֲנָשִׁים: (15) לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם. שְׂרָא
תִּנְגְּפוּ עַל יְדֵי מִנְיָן. דָּא לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם. לְפִי
שְׂרָמָה לָהֶם כָּאֵן נ' תְּרוּמוֹת שֶׁנִּכְתַּב כָּאֵן תְּרוּמַת ה' נ'
פְּעֻמִּים. אַחֲרֵי תְּרוּמַת אֲדָנִים שֶׁמִּנְיָן בְּשִׁתְּחִילָה
בְּגִרְבַּת הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּתְּנוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל
וְעֵלָּה לְמַאת הַכֶּפֶר שְׁאֵמֶר: וְכִסְפָּה פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת
כֶּפֶר (שְׁמוֹת ל"ה) וּמִן גִּעְשׁוֹ הָאֲדָנִים שְׁאֵמֶר יְהוָה
מֵאֵת כֶּפֶר הַכֶּסֶף וְנֹו' וְהַשְׁגִּית אֵף הִיא עַי' מִנְיָן

Der ganze Schekel machte vier Sus, der Sus war fünf Main; man hat ihn aber um ein Sechstel vermehrt, so daß er sechs Main Werth hatte; solche halbe Schekel, wie ich anbefohlen, sollen sie geben als Hebe dem Ewigen geweiht. (14) מִבֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה Dies lehrt, daß niemand unter zwanzig Jahren zum Heer aus-zuziehen brauchte, und ein solcher wurde nicht unter die Männer gezählt. (15) לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם

Daß euch das Zählen nicht verhängnißvoll werde, s. Sam. 2, 24, 16. Oder, weil hier dreimal תְּרוּמָה vorkommt, so wurden drei verschiedene Hebesteuer damit angezeigt, eine Hebe für die Schwellen, als sie gezählt wurden bei Beginn der freiwilligen Gaben zur Stifths-hütte, da jeder einen halben Schekel gab, welche Summe die Höhe von hundert Sikar erreichte, denn es heißt M. 2, 38, 27: Und die hundert Sikar Silber dienten, die Schwellen davon zu gießen. Die zweite ergab sich ebenfalls durch das Zählen, nachdem das Zelt-heiligthum aufgestellt worden war, bei der Musterung, welche Anfangs Bemidbar erwähnt ist: Am ersten Tage des zweiten Monates, im zweiten Jahre; da gab Jeder einen halben Schekel; diese dienten zum Einkauf der Gemeinde-Opfer von Jahr zu Jahr; hiezu lieferten

jöhnen. (16) Und nimm das Geld der Versöhnung von den Kindern Israhel

עַל־נִשְׁתִּיקֵם: (16) וְלָקַחְתָּ אֶת־כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ

רש"י

Arme wie Reiche einen gleichen Beitrag. Von dieser Hebe heißt es: „Um euch Sühne zu bewirken“; weil die Opfer Vergebung bewirkten. Die dritte Hebe war für die Stiftshütte selbst bestimmt, wie es M. 2, 35, 24 heißt! Jeder, der eine Hebe an Silber und Kupfer erhob, hier waren die Beiträge nicht gleich, sondern Jeder gab etwas freiwillig. (16) וְנָתַתָּ אוֹתוֹ Lehrt, daß ihm befohlen wurde, sie zu zählen beim Beginne der freiwilligen Gaben zum Zeltheiligtume, nachdem sie das Götzenkalb verfertigt hatten, weil eine Pest unter ihnen gewülthet hatte, wie es h. daf. 32, 35: Gott

שָׁמַעַן מִשְׁחָתָם הַמִּשְׁכָּן הוּא הַמִּנְיָן הָאֹמֵר בְּתַחֲלֵית הַקֹּדֶשׁ הַמִּקְדָּשִׁים בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה (במדבר א') וְנָתַתָּ כָּל אֶחָד מִחֲצִית הַשְּׁקָל וְהָיוּ לִקְנוֹת מִזֶּה קָרְבָּנוֹת צָבוּר שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה וְהוֹשִׁיׁוּ בָהֶם עֲנִיִּים וְעֲשִׂידִים וְעַל אוֹתָהּ תְּרוּמָה נֶאֱמַר לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם. שֶׁתִּקְרְבָנוֹת לְכַפֵּרָה הֵם בָּאִים וְהַשְׁלִישִׁית הִיא תְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל מִרְיָם תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת (שמות ל"ח) וְלֹא הָיְתָה יָד כָּלֶם שָׁהָ בָּהּ אֶצֶל אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנָּדְבוּ לָבוֹ: (16) וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל עֲבוֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. לְמַדָּה שֶׁנֶּאֱמָרוּ לְמִנְחֹת בְּתַחֲלֵית נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אַחֵר מַעֲשֵׂה הָעֵנִי, מִפְּנֵי שֶׁנֶּכְנֶס בָּהֶם מִפְּהָ: כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְיִזְוֶה ה' אֶת הָעָם (שמות ל"ב) מִשָּׁל רִצְאוֹן הַחֲבִיבָה עַל בְּעֻלָּהּ שֶׁנֶּפֶל בָּהּ דָּבָר, וּמִשְׁפָּסֶק אֲמַר לוֹ לְרִנְיָתָהּ. בְּבִקְשָׁה מִפָּה, מִנֵּה אֵת צֹאנֵי יָדַע בָּהֶם נִזְרָיו בָּהֶם. לְהוֹדִיעַ שֶׁהָיָה חֲבִיבָה עֲלֵיו וְאֵי אֵיזֶר שֶׁתִּמְנִיץ הָיָה הוּא הָאֹמֵר בְּחֹמֶשׁ הַמִּקְדָּשִׁים שֶׁהָיָה נֶאֱמַר בּוֹ, בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי (במדבר א') וְהַמִּשְׁכָּן הָקֵם בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ חָקִים וְנָ: (שמות מ') וּמִתְמַנֵּץ הָיָה נַעֲשֵׂוּ הָאֲדָמִים מִשְׁקָלִים שְׁלֹו שֶׁנֶּאֱמַר יָדִיו מֵאֵת כֶּבֶד הַכֶּסֶף לִצְהָת וְנוֹמֵר (שמות ל"ח) הָיָה

schlug das Volk. Aehnlich wie mit einer Heerde, die dem Besitzer sehr werthvoll ist, und die von einer Pest befallen wurde; als diese aufhörte, sagte er zum Hirten: Bitte! Zähle sich doch einmal, damit ich weiß, wie viel übrig blieben, und auch um zu beweisen, wie liebwertth sie ihm waren. Es kann nicht sein, daß diese Zählung eine und dieselbe sei, welche in Bemidbar vorkommt, da es dort heißt: Am ersten des zweiten Monates, die Wohnung aber wurde doch am ersten des ersten Monates errichtet, s. M. 2, 40, 1; und von diesem Schefel-Ertrage wurden die Schwellen gemacht, s. M. 2, 38; hieraus erhellt, daß sie zweimal gezählt wurden, einmal als sie anfangen ihre freiwilligen Spenden zu geben, gleich nach dem Versöhnungstage im ersten Jahre in Pjar, nachdem die Wohnung aufgerichtet wurde. Sollte man fragen: Ist's denn möglich, daß sie in beiden Zählungen gleich sein

על-עבדת אהל מועד והיה לבני
 ישראל לזכרון לפני יהוה לבשר ער-
 נפשותיכם: פ (17) וידבר יהוה
 אל-משה לאמר: (18) ועשית כיוור
 nen. (17) Und der Ewige rebete zu Mosche, und sprach: (18) Mache

רשי

למדת שמים היו אחת בתחלת גרבתן אתר יהיב
 בשנה ראשונה אחת בשנה שנייה בארץ משהבם
 המשכן. ואם תאמר: כי אפשר שבשניהם היו ישראל
 שנים ו' מאות אלף ונ' אלפים וד' מאות ונ'
 שדרי בבקר בקודי העדה נאמר בן ובחומש הפקדים
 אף בו נאמר בן ויהיו כל הפקדים שש מאות אלף
 ושלש אלפים ותמש מאות ותמשים (במדבר א')
 הלא בשתי שנים היו? ואיך שלא היו בשעת מנן
 הראשון בני י"ס שנה שלא נמנו ובשנייה נעשו בני
 כ': תשובה לדבר. אצל שנות האנשים בשנה אחת
 נמנו אבל למנין תצאת מצרים היו שתי שנים. לפי
 של תצאת מצרים מונין מניסן כמו שישנונו במס'
 ריה ונבנה המשכן בראשונה והקים בשנייה
 שנתחדשה שנה בא' בניסן: אבל שנות האנשים
 מניין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי: נמצא
 שני המנינים בשנה אחת. המנין הראשון היה בתשרי
 לאחר יהיב שנתרעה המקום לישראל למלוח דדם.
 ונצטוו על המשכן והשני באחד באדר: על עבודת
 אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו: (18) כיוור כמין

und gib es zum Dienste
 des Zeltes der Zusam-
 mentkunft; und es sei für
 die Kinder Israel zum
 Andenken vor dem Ewi-
 gen, eure Seelen zu verfüh-

konnten, da sie in beiden
 Zählungen sechsmalhun-
 dert drei Tausend fünf
 hundert und fünfzig, (f.
 weiter 38, 26, desgl.
 M. 4, 1, 46) waren?
 die Zählungen erfolgten
 in zwei Jahren; es sei
 daher unmöglich, daß es
 nicht im ersten Jahre
 viele neunzehnjährige
 Jünglinge gab, welche
 erst im darauffolgenden
 Jahre mitgezählt wur-
 den? — Die Antwort
 darauf ist Folgende: In
 Hinsicht der Jahre der
 gezählten Männer wur-
 den sie in e i n e m Jahre
 gezählt, aber nach der
 Zählung vom Auszuge
 aus Egypten gerechnet,

waren zwei Jahre verstrichen, weil der Auszug aus Egypten von Nissan
 an gerechnet wird, wie im Talm. Mosch Paschana zu ist; die Woh-
 nung wurde nun im ersten Jahre verfertigt, und im zweiten aufgestellt,
 als schon ein neues Jahr in Nissan begonnen hatte; aber die Jahre der
 Männer wurden nach den Jahren der Welterschöpfung gezählt, welche in
 Tischni angefangen, so fanden beide Zählungen in e i n e m Jahre statt;
 die erste war in Tischni nach dem Veröhnungstage, da Gott eingewilligt,
 den Israeliten die Sünden zu verzeihen und die Wohnung zu bauen
 befahl. Die zweite Zählung erfolgte am ersten des Monats Nisar.
 Zu den Fußgestellen welche von dem Böfegeld der
 Zählung gemacht wurden. (18) Eine Art großes Becken, welches

auch ein Becken von Kupfer und sein Gestell von Kupfer, zum Waschen, und setze es zwischen das Zelt der Zusammenkunft und den Altar, und thue Wasser darein. (19) Und Aaron und seine Söhne sollen daraus waschen

ihre Hände und ihre Füße. (20) Wenn sie hineingehen in das Zelt der Zusammenkunft sollen sie sich mit Wasser waschen, daß sie nicht sterben, oder wenn sie hintreten zum Altar, zu dienen, in Rauch aufgehen zu lassen

רש"י

Zapfen hatte, die das Wasser durch die Mündung entleerte. Und Nach Auf. und in ein Gestell, welches für das Becken bestimmt war. L'chaza. Bezieht sich auf das Becken. Und in der Mitte zwischen dem Opfer-Altare, von welchem es heißt, daß er vor dem Eingange des Stiftzeltes stand. Das Becken stand ein wenig vorwärts gerichtet gegen den Raum zwischen dem Altare und der Stiftshütte, es schied jedoch die beiden nicht

von einander, weil es weiter 40, 29 heißt: Den Opfer-Altar stellte er vor die Thüre der Stiftshütte; demnach stand der Altar vor dem Eingange, aber nicht das Becken. Wie denn? Letzteres war mehr zur Mittagseite hin gerichtet. (19) Und Aaron und seine Söhne wusch er auf einmal, so wird es im Talm. Sebachim 19 gelehrt: Auf welche Weise geschah das Waschen der Hände und Füße? Die rechte Hand legte er auf den rechten Fuß und die linke Hand auf den linken Fuß und so weichte er sie. (20) Morgens und Abends um das Räucherwerk zu opfern, oder von dem Stierblute zu sprengen, welchen ein geweihter

נחשת וכנו נחשת לרחצה ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: (19) ורחצו אתהו ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם: (20) בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר

דוד גדולה, ולא ידים, המרקים במים: וכנו. כתרנומו: בססיה, מושב מתקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעה ועמד בנגד ארץ שבין המזבח והמשכן ואינו ממסק כלל בנתיים. משום שנאמר: ואת מזבח העולה שם פתח אהל מועד, כלומר, מזבח לפני אהל מועד. ואין כיור לפני אהל מועד: הא כיצד? משוך קמעה אל הדרום, כך שנייה בנתיים: (19) את ידיהם ואת רגליהם. בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו ובן שנייה בנתיים: כיצד קדש ידם ורגלם? מניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית ומקדש: (20) בבאם אל אהל מועד. להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת, או להזות מים פ"ה המשיה ושעיר עיז, ת"כ פ' שמיני וזחים י"ט: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שפתחה נאמרו

אִשָּׁה לַיהוָה: (21) וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם
וְלֹא יָמְתוּ וְהִיָּתְהָ לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹד
וְלִזְרָעוֹ לְדוֹרָתָם: פ' שני בחול (22) וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: (23) וְאַתָּה קַח
לָךְ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת
וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם
וְקִנְיָה בֶשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם: (24) וְקָדַה

nimm dir von den vorzüglichsten Gewürzen: Myrrhe, freientklopfene, fünfhundert (Scheffel) und würzigen Zimmt die Hälfte zweihundert und zwanzig, und Gewürzrohr zweihundert und fünfzig. (24) Und

רש"י

בְּלִלּוֹת. וּמִקְדָּל לֹא אֵתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן: אֵל הַמִּזְבֵּחַ.
הַחֲצִיץ. שְׁאֵין בָּאֵן בִּימָת אֲחֵר מוֹעֵד אֵלָּא בְּחֹצֵר:
(21) וְלֹא יָמְתוּ. לְחַיִּיב מִתָּה עַל הַמִּשְׁמַשׁ בְּמִזְבֵּחַ.
וְאֵינוּ רֹחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. שְׁדִמְיָתָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא
שָׁמְעֵנִי אֵלָּא עַל הַנֶּכֶם לְהִקָּדֵר: (23) בְּשָׂמִים רֹאשׁ.
חֲשׂוֹבִים: וְקִנְמָן בֶּשֶׂם. לְפִי שְׁדִקְנָמָן קְלִימָת עֵץ הוּא
יֵשׁ שְׁדוּא מֵוֹב. יֵשׁ בּוֹ רִיחַ מֵוֹב וְעַם. וְיֵשׁ שְׁאֵינוּ
אֵלָּא בְּעֵין. לְכָךְ הוֹצֵף לֹאִיר קִנְמָן בֶּשֶׂם מִן הַמֵּוֹב:
מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים. מַחְצִית הִבְאָתוֹ הָיָה חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם.
נִמְצָא כִּדּוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת. כִּמּוֹ שְׁעָר מֶרְדְּרוֹ. אִם
לְמָה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצִיץ? גְּזֵירַת הַפְּתוּב הִיא לְהִבְיֹא
לְחֲצִיץ. לְהִרְבּוֹת בּוֹ ב' הַכְּרֵעוֹת. שְׁאֵין שׁוֹקֵרֵין עֵץ
בְּעֵין. וְכָךְ שְׁנוּיָה בְּכִרְיֹתוֹ (דף ה'): וְקִנְיָה בֶשֶׂם.
קִנְיָה שֶׁל בֶּשֶׂם. לְפִי שֵׁשׁ קִנְיִם שְׁאֵין שֶׁל בֶּשֶׂם.
חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם. כִּדּוֹ מִשְׁקָל כִּילוֹ: (24) וְקָדַה. שֶׁם

ein Feueropfer für den Ewigen. (21) So sollen sie ihre Hände und ihre Füße waschen, daß sie nicht sterben; und es sei ihnen ein ewiges Gesetz, ihm und seinem Samen, auf ihre künftigen Geschlechter. (22) Und der Ewige redete zu Mosche, und sprach: (23) Und du

Priester als Sündopfer bringt, oder von dem der Ziegenböcke, welche zur Verjährung wegen Götzendienstes dargebracht werden. ולא Haben sie sich aber nicht gewaschen, könnten sie sterben; denn in der Thora werden aus den positiven Aussagen die negativen gefolgert. אל Zum äußern Altare, da hier unter dem Hineingehen ins Stiftszelt nur der Vorhof gemeint ist. (21) ולא Es wird hiemit

die erste Todesstrafe angedroht, wenn man beim Altare den Dienst verrichtet, ohne vorher Hände und Füße gewaschen zu haben; denn die erste Todesstrafe bezieht sich auf das Betreten der Vorhalle ohne vorschriftsmäßige Waschung. (23) בְּשָׂמִים רֹאשׁ Edle Gewürze. וְקִנְמָן Weil der Zimmt eine dünne Rinde eines Baumes ist, von welchen manche Gattung wohlriechend und schwachhaft, manche Gattung aber bloß Holz ist, daher heißt es wohlriechender Zimmt, von der edlen Gattung. מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים Die Hälfte des Dargebrachten muß 250 Scheffel, das Ganze also 500 geben, gleich dem Gewichte von 250 Myrrhe. Warum steht מַחְצִיתוֹ? Es ist Bestimmung der göttl.

Raffia fünfhundert nach dem Schefel des Heilighums; und Olivenöl ein Hin. (25) Und mache daraus ein Del zur heiligen Salbung, eine Gewürzmischung, nach Artbeit des Gewürzmischers; ein heiliges Salböl sei es. (26) Und salbe damit das Zelt der Zusammenkunft und die Lade

des Zeugnisses. (27) Und den Tisch und alle seine Geräthe, und den Leuchter und seine Geräthe und den Räucher-Altar. — (28) Und den Ganzopfer Altar und alle seine Geräthe, und das

רש"י

Schrift, es in zwei Hälften zu bringen. וקני בשם Gewürzrohr; weil es Rohrgattungen gibt, welche nicht gewürzartig sind, daher heißt es: Gewürzrohr. חמשים ומאתים Das ganze macht so viel aus. (24) וקרה Name einer Wurzel, in der Gelehrtensprache קציעה Zugwer. הין Ist zwölf Login; Die Gelehrten sind hierüber getheilte Meinung, R. Meir meint, darin

wurden die Wurzel gekocht, R. Jehuda aber sagt, daß dies nicht einmal hinreichend gewesen wäre, die Spezereien damit zu bestreichen, aber man weichte sie erst in Wasser ein, damit sie das Del nicht auffaugen, dann ließ man das Del darüber schwimmen, bis es den Geruch angenommen hatte, und dann leerte man das Del von den Wurzeln ab. (25) רקה מרקחת Ist ein Hauptwort, was auch der Ton beweist, der auf der vorletzten Silbe steht, es ist gleich יקה רגע, aber nicht wie הם רוגע הם Jes. 42 oder wie הארץ רוקע das. 42, welche den Ton auf den letzten Silben haben. Jede Sache, die mit einer andern vermenget wird, so daß die eine von der andern entweder Geruch oder Geschmack enthält, heißt מרקחת; רקה מרקחת

חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הין: (25) ועשית אתו שמן משחת-קדש רקה מרקחת מעשה רקה שמן משחת-קדש יהיה: (26) ומשחת בו את-אדל מועד ואת ארץ העדת: (27) ואת-השלחן ואת-כל-כליו ואת-המנרה ואת-כליה ואת מזבח הקטורת: (28) ואת-מזבח העולה ואת-כל-כליו

שרש עשב. בלשון חכמים: קציעה: הין. י"ב לוגין ונחלקו בו חכמי ישראל. ר' מאיר אמר בו שלקו את העיקרין. אמר ר' בבי יהודה: ותלא לסך את העיקרין אינו ספק. אלא שראים בפנים. שרא קציעו את השמן ואח"כ הציק עליהם השמן עד שקול"ם הריח וקפחו לשמן מעל העיקרין: (25) רקה מרקחת רקה שם דבר הוא והפעם מוכיח שהוא למעלה. הדבר הוא כמו: רקה: רגע. ואינו כמו: רוגע הם (ישע"י נ"א) וקמו רוקע הארץ (שם מ"ב) שדמם למטה. וכל דבר המעורב בתבדו עד שזה קוסם מזה או ריח או מעם. קרוי מרקחת: רקה מרקחת. רקה העשוי ע"י אומנות ותערובות: מעשה רוקח. שם האומן בדבר: (26) ומשחת בו. המשחות פמין ב"י

וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־בְּגָדָיו: (29) וְקִדְשֵׁת אֹתָם:
וְהָיוּ הַדָּשׁ קִדְשִׁים כָּל־הַנִּגְעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ:
(30) וְאֶת־אֹהֲרָן וְאֶת־בְּנָיו מִשְׁחָה וְקִדְשֵׁת
אֹתָם לְבָהֶן לֵי: (31) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
סַלְבֵּה, und heilige sie, mir als Priester zu dienen. (31) Und zu den Rindern

Waschbecken und sein Ge-
stell. (29) Und heilige
sie, und so seien sie hoch-
heilig; wer sie berührt,
muß heilig sein. (30) Und
Aharon und seine Söhne

רש"י

היו משל מלכים, כמין גור: (29) וקדשת אותם.
משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומזה היא
קדשתם? כל הנגע ונזם, כל הראוי לכלי שרת,
משנכנס לחוכו קדוש קדושת הנזם היסל ביוצא
וליה ויכיל יום, ואינו נפדה לצאת לחוץ: אבל
דבר שאינו ראוי להם, אין מקדשין ושניה היא
משנה שלימה. אבל מזה מתוך שצאמר: כל הנגע
במזבח קדש (שמות כ"ט) שומע אני: בין ראוי בין
שאינו ראוי, תל בבשים, מה בבשים ראוי, אף כל
ראוי: כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתוכם
לשון רבוי: רפי שאין צורך משיחתו, אלא לנדרה:
כי בן יסד המלך, שהיה חנוף נדרתו, ושאר משיחות,
כגון ריקקן משהו: ראשית שמנים ימשהו: לשון
ארימת בהן בלשון עברית: (31) לדרתיהם. ומכאן

Eine Salbe, welche durch
das Vermischen kunstge-
recht zugebreitet wird.
רוקח Ist der Name des
jeden, der mit dieser
Kunst (Chemie) vertraut
ist. (26) ומשחת בו Alle
Salbungen geschahen in
Form eines griechischen
כי, ausgenommen die der
Könige, welche kronen-
förmig waren. (29) וקדשת
אותם Diese Salbungen
heiligten sie, daß ihre
Heiligkeit ersten Ranges
war; und worin bestand

ihre Heiligkeit? Alles, was sie berührte, wurde heilig gehalten. Alles was
würdig ist, in ein Dienstgeräth zu kommen, war, sobald es hineingegeben
wurde, an und für sich heilig; so daß es unbrauchbar ward, wenn es dann
aus dem Heiligthume hinausfam, oder wenn es übernachtet hätte u.
bgl. Man konnte es nicht mehr auslösen zum profanen Gebrauche.
Eine Sache jedoch, welche zum Dienste nicht geeignet war, wurde
nicht geheiligt. Dies lehrt eine Mishna Sebachim 83: Weil es heißt,
was den Altar berührt, wird heilig, so könnte man annehmen, es sei
gleich, ob es würdig oder nicht ist, daher steht M. 2, 29, 38:
כבשים, wie die Lämmer zum Opfer geeignet sind, so meint man auch
Alles, was geeignet ist. — Ueberall wird משיחה Salben, wenn vom
Stiftszelte, vom Priester oder Könige die Rede ist, mit רבוי übersetzt,
(ותרבי), weil das Salben eine Erhöhung zur
Größe anzeigt, denn so hat es der Weltenkönig angeordnet, daß die
Salbung die Weihung seiner Würde sei; wo aber משיחה sonst vor-
kommt, wie in ראשית שמנים ימשהו, oder Amos 6, 6 ימשהו
so bedeutet im Chaldäischen und Hebr. bestreichen. (31) לדרתיהם. Und

Israel rede und sprich:
Ein Del zur heiligen
Salbung sei dies mir
auf eure künftigen Ge-
schlechter. (32) Auf den
Leib eines Menschen soll
es nicht gegossen wer-
den, und nach seinem
Maßverhältnisse sollt ihr
nicht ein ihm gleiches
machen; es ist heilig,

heilig sei es euch. (33) Wer ein gleiches mischet, oder wer von dem-
selben auf einen Gemeinen thut, der soll ausgerottet werden aus seinem
Volke. (34) Und der Ewige sprach zu Mosche: Nimm dir Spezereien:

רשי

sere Lehrer entnahmen
hievon Horijot 12, daß
dies auch für die Zeit
der Erlösung Geltung
hat. וז Der Zahleninhalt
dieses Wortes ist ג ו ו ל f,
soviel Login waren es.
(32) 5 ייך mit zwei
ידין, es steht in der pas-
siven Form, wie Mt. 5,
5, 16: 5 ייך; es soll
von diesem Dele nicht ge-
schmiert werden. ובמתכנתו
Mit demselben Gewicht-
theile Spezereien zu ei-
nem Hin Dele, sollt

ihr kein ähnliches Salböl bereiten. Nimmt man aber weniger
Spezereien zu einem Hin Del, so ist es gestattet, und selbst wenn
es nach dieser Vorschrift bereitet würde, ist nur derjenige, der
die Mischung vornimmt, strafbar, aber nicht der, der sich damit
schmiert. ובמתכנתו heißt seine Zahl, so מתכונת הלבנים, wie auch weiter
B. 37, במתכנתה beim Räucherwerk. (33) Von dem
Dele, welches Mosche anfertigte. על וז So es weder das Priester-
amt, noch die königliche Würde erfordert. (34) נפה אף Balsam, ein
Harz, welches von den Gummibäumen trieft, daher נפה triefen. שחלת

תדבר לאמר שמן משחת-קדש יהיה
זה לי דרתיכם: (32) על-בשר אדם
לא ייסך ובמתכנתו לא תעשו כמותו
קדש הוא קדש יהיה לכם: (33) איש אשר
ירקח כמותו ואשר יתן ממנו על-יד
וגברת מעמיו: ס (34) ואמר יהוה אל-
משה כח-לך סמים נטה | ושחלת

למדו רבותינו לומר, שפולו קים לעתיד לבא (הוריות
יב): זה. בגימ' תריסר לוגין היו: (32) לא ייסך
בשני ידין לשון לא יפעל כמו למען ייטב לך: על
בשר אדם לא ייסך. מן השמן יהיה עצמו: ובמתכנתו
לא תעשו כמותו. בסכום סמניו לא תעשו אחר כמותו
במשקל סמניו הלא לוי מדת הין שמן מותר, ואף
העשוי במתכונתו של זה, אין הסף ממנו חייב אלא
הרוקח. (כריתות ה'): ובמתכונתו. לשון חשבון
כמו חתפנת הלבנים (שמות ה') וכן במתכונתה של
קמורת: (33) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על
זר. שאינו צורך בהנה ומלכות: (34) נטה. הוא
אף, ועל שאינו אלא שרף הנוסף מעצי הקטף. קרוי
נפה ובלעז גרימא (ריס גוויט), Comme והאף קרוין
לוי טריאקה (דבר טהמריקס): Thériaque מיט.
Triaca ושחלת. שורש בשם חלק ומצהיר בצפורין.

וְחִלְבָּנָה סָמִים וְלִבְנָה וְנָחָה בַּד בַּבַּד
יִהְיֶה: (35) וַעֲשִׂיתָ אֹתָהּ כְּטָרַת רִחָה
מֵעֵשֶׂה רִחָה מִמָּלַח מְהוּר קָדֵשׁ:

(35) Und mache daraus ein Räucherwerk, eine Mischung, nach Arbeit des Gewürzmischers; wohl vermengt, rein, heilig. —

רש"י

ובלשון המשנה קרוי צפורן, והוא שתרנגם אונקלים
וסוסרא: והלבנה בשם שריהו רע, וקורין לו גלבנה,
ומנאה החוב בין סמני הקטרת, ללמדנו שלא יקל
בעיניו לצרף עמנו באגדת תעניתיו ותפלותיו את
פושעי ישראל, שיהיו נמני עמנו: סמים, אחרים:
ולבנה וזה, מפאן למדו רבותינו (כרתות שם) י"א
סמני נאמרו לו למשה בסני, מעוט סמים שנים,
נמך ושחלת וחלבנה נ' הרי ה'. סמים, לרבות, עוד
כמו אלף הרי עשר, ולבנה הרי י"א, ואלו הן
הצרי, והצפורן, החלבנה, והלבנה, מי וקציעה,
שבלת, נרד, ורכם, הרי ה', שהשבלת ונרד אחד,
שהנרד רחמיה לשבלת: הקשם והקליפה וקמון, הרי
י"א, פורית פלשה, אינו נקמד אלא בו שסמן את
הצפורן ללבנה שתהא נאה: כד כבר דידה, אלו
האפעה הנזקרים כאן היו שזין משקל במשקל,
במשקלו של זה בך משקלו של זה, וכן שנינו: הצרי
והצפורן והלבנה והלבנה משקל שבעים שבעים מנה,
ולשון בד נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד
היו זה כמות זה: (35) ממלה, פתרנומו מערב

Balsam und Räucher-
klaue, und Galban, diese
Spezereien und reinen
Weihrauch; des einen so
viel als des andern.

Eine Gewürz-Wurzel,
glatt und glänzend, wie
der Finger-Nagel. In
der Mischna, צפורן, daher
gibt es Dnf. וסוסרא.
Ein übelriechendes
Gewürz (Galbanum); die
Schrift zählt es unter
den Spezereien des Räu-
cherwerks, um uns zu
belehren, daß wir es auch
nicht gering achten sollen,
die Sünder und Verirrten
aus unserer Mitte in
unseren Fasten und Ge-
beten einzuschließen und
sie unter die unsrigen
zu zählen. סמים, noch an-
dere Spezereien. ולבנה,
Hieron entnehment
unsere Lehrer, daß elf
Spezerei-Gattungen dem

Mosche am Sinai vorgegeschrieben wurden. Die kleinste Mehrzahl von סמים
ist zwei; חלבנה, שחלת, נמה, sind drei, zusammen also fünf, das zweite
סמים beweist, daß noch so viel dazu kommen, sind zehn, und dazu
Weihrauch, sind elf; es sind dies nach Talm. Keritot Folgende: צרי
Balsamharz, צפורן, Seenagel, חלבנה, Galban, לבנה, Weihrauch, נרד,
Wurthe, שבלת, נרד, שבוילת, Spika-Marde, קציעה, קציעה, קציעה, קציעה, קציעה,
sammen zu lesen, כרכם, Safran, das sind acht, קשם, קשם, קשם, קשם, קשם,
Ranelrinde, קמון, Zimtholz, das sind zusammen elf. כרשינא,
Widenlauge ward nicht zum Räucherwerk verwendet, sondern diente
dazu, die Gewürz-Wurzel צפורן damit zu reiben, auf daß sie schöner
erscheine כד כבר Diese erwähnten vier sollen gleich an Gewicht sein,
so heißt es auch: צפורן, חלבנה, צרי, und לבנה, וס' von jedem siebenzig

(36) Und zerreiße davon ganz fein, und lege davon vor das Zeugniß im Zelte der Zusammenkunft, wohin ich mich zu dir verfügen werde; hochheilig soll es euch sein. (37) Und das Räucherwerk, das du machen sollst, — nach dessen Maaßverhältniß sollt ihr für euch keines machen — sei dir heilig für den Ewigen. (38) Wer ein gleiches

macht, um daran zu riechen, soll ausgerottet werden aus seinem Volke.

31. (1) Und der Ewige rebete zu Mofche, und sprach: (2) Siehe, ich berufe namentlich: Bezalel, Sohn Uri's des Sohnes Churs,

רשי

מנה בר. glaube ich heißt einzeln, d. i. eins soll so sein, wie das andere (36) Nach Onf. vermischt, man soll sie gut zerreiben u. unter einander mischen; ich denke, daß dieses Wort ähnlich ist Jona 1, וייראו die Schiffer; Ez. 27: מלחך וחובליך Die Schiffer beißen Malchim, weil sie das Wasser mit den Rudern unter einander rühren, wenn sie das Schiff lenken wollen; wie wenn Jemand eingeschlagene Eier mit einem

Rößel durchrührt, um sie mit Wasser zu mischen; jede Sache, die man recht durchrühren will, wendet man mit dem Finger oder mit dem Rößel um. ממלח Wohl durchrührt, rein und heilig soll es sein. (36) ונתת ממנה מהור קרש i., das Räucherwerk, welches täglich auf dem innern Altare dargebracht wurde, der in der Stiftshütte war. אשר אועד So oft ich bestimmen werde, mit dir zu reden, wird es hier sein. (37) במתכנתה Mit dem Quantum der Spezereien. יהיה לך לה קרש Du sollst es nur zu Ehren

(36) וְשָׂחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדָק וְנִתְּתָה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אֹנֵד לְךָ שְׁמָה לְךָ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים תְּהִיָּה לָכֶם: (37) וְהַקְמַתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לְךָ לַיהוָה: (38) אִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִים בָּהּ וְגִבְרַת מַעֲמִיו: ׀

לא (1) ויִדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(2) רֹאה קִרְאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן־אֹרִי

שֶׁיַּעֲרֹב שְׂחִיקָתוֹ יִפֹּה יִפֹּה יְהִי עִם יְהוָה וְאָמַר אֲנִי שְׂחִיקָה 19: וַיִּרְאוּ הַמַּלְאָכִים (יִוְנָה א') מִלְחָךְ וְחֻבְלֶיךָ (וְחֻקָּאֵל כ"ז) עַל שֵׁם שְׂמֵרָבָן אֶת הַמַּיִם בְּמִשְׁוֹמֹת בְּשִׁמְהֵיהֶם אֶת הַסִּפְיָה פָאָם הַמְהִירָה בְּכָף בָּצִים שְׂרִפּוֹת לְעָרְבָן עִם הַמַּיִם. וְכָל דָּבָר שְׂאָרָם רֹזְזָה לְעַרְב יִפֹּה יִפֹּה מִתְּכֻן אֲבָצֵעַ אוּ בְּבֹךְ: מַמְלָה מַהֲוֹ קֹדֶשׁ. כְּמוֹלֵךְ יְהוָה וְהַהוּר יְהוָה. וְקֹדֶשׁ יְהוָה: (36) וְנָתַת מִמֶּנָּה וְנוֹי. הֵיא קִמְרַת שְׂבָכָל יוֹם יוֹם שָׁעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שְׂהוּא בְּאֹהֶל מוֹעֵד: אֲשֶׁר אֹנֵד לְךָ שְׁמָה. כָּל מוֹעֵד דְּבֹר שְׂאָקֵעַ לְךָ אֲנִי קוֹבְעִים לְאוֹתוֹ מָקוֹם: (37) בְּמִתְכַנְתָּהּ. בְּמִנְיָן סִמְמִינָה: קֹדֶשׁ תְּהִיָּה לְךָ לַהּ. שְׁלֹא תַעֲשֶׂנָּה אֲדָא לְשִׁמִּי: (38) לְהָרִים בָּהּ. אֲבָל עוֹשֶׂה אֹתָהּ בְּמִתְכַנְתָּהּ מִשְׁלָךְ. כָּרִי לְמוֹכְרָה לְעַבְדִּי:

לא (2) קראתי בשם. לעשות מלאכתי את

כי תשא לא

Cap. 31. 322

בְּיָחִיד לְמִטָּה יְהוּדָה: (3) וְאִמְלֵא אֹתוֹ
רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתוּבָנָה וּבְדַעַת
וּבְכָל־מְלָאכָה: (4) לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבֶּת
רַעֲשׂוֹת בִּזְהָב וּבַכֶּסֶף וּבְנָחֶשֶׁת:
(5) וּבְחֲרָשֶׁת אֲנָן לְמִלָּאֵת וּבְחֲרָשֶׁת
עֵץ רַעֲשׂוֹת בְּכָל־מְלָאכָה: (6) וְאִנִּי הִנֵּה
נֹתְתִי אֹתוֹ אֶת אֱהִיָּאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָד
לְמִטָּה־דָן וּבִלֵּב בֶּן־חֲנַנְיָה לְנֹתְתִי
חֲכָמָה וְעָשׂוֹ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ: (7)
אֶת־וְאֵהֵל מוֹעֵד וְאֶת־הָאֹרֶן לְעֹדֶת־וְאֶת־
הַכִּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֵהֵל:

vom Stamme Jehuda.
(3) Und ich habe ihn
erfüllt mit dem Geiste
Gottes, mit Weisheit und
Einsicht und Kenntniß und
allerlei Fertigkeit. (4) Ge-
danken auszudenken, um
zu arbeiten in Gold und
in Silber und in Kupfer.
(5) Und im Schneiden
der Steine zum Einsetzen,
und im Schneiden des
Holzes, zu arbeiten in
allerlei Werk. (6) Und
siehe, ich gebe ihm auch
bei den Ohaiab, Sohn
Achisamachs, vom Stam-

me Dan, und in den Sinn aller, die weises Sinnes sind,
lege ich Weisheit, daß sie machen Alles, was ich dir geboten. —
(7) Das Zelt der Zusammenkunft und die Lade zum Zeugniß und
den Deckel, der sich darauf befindet, und alle Geräthe des Zeltens.

רש"י

בְּצִלְאֵל: (3) חֲכָמָה. מִה שְׂאֵדָם שׁוֹמֵעַ
מֵאֲחֵרִים וְלִמֹּד: תְּבוּנָה. מִבֵּן דָּבָר מִלְּפָנֶיךָ מִתּוֹךְ דְּבָרִים
שְׂקִיד: רַעֲת. רִיחַ הַקֹּדֶשׁ: (4) לַחֲשׁוֹב מַחֲשָׁבוֹת.
אֲרִיזָה מַעֲשֵׂה חֵשֶׁב: (5) וּבְחֲרָשֶׁת. לְשׁוֹן אֲמִנְתָּה.
כִּמּוֹ. חֲרָשׁ. חֶכֶם, וְאִנְקִלוֹס פִּירֵשׁ וְשֵׁנָה בְּפִירוּשָׁן
שְׂאִימָן אֲבָנִים קָרִי אֲמִין. חֲרָשׁ עֵץ. קָרִי נָגַד:
לְמִלָּאוֹת. לְהוֹשִׁיבָה בְּמִשְׁבְּצוֹת שְׂקִיד. בְּמִלּוּאָה לְעֹשׂוֹת
הַמִּשְׁבְּצוֹת לְמִדָּת מוֹשֵׁב הָאֲנָן וְעֵבֶה: (6) וּבִלֵּב כֹּל
חֶכֶם לֵב וְגו'. וְעוֹד שְׂאֵד חֲכָמִי לֵב יֵשׁ בָּכֶם וְכָל אֲשֶׁר
נֹתְתִי בְּךָ חֲכָמָה, וְעָשׂוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ: (7) וְאֵהֵל
הָאֹרֶן לְעֹדֶת. לְצִוְיָךְ לִזְכוֹת הַעֲדוּת: (8) הַמִּהוֹרָה

meines Namens machen.
(38) דָּהֲרִיחַ בָּהֶם. Daran zu
riechen; doch kannst du es
für dein Geld machen,
und der Gemeinde zum
Darbringen verkaufen.
31. (2) קִרְאֵתִי בִשֵּׁם יְיָ
berief den Bezaleel, daß
er mein Werk herstelle.
(3) בְּחָכְמָה Weisheit er-
langt man von dem, was
man von Anderen hört u.
lernt, תְּבוּנָה Vernunft von

dem, was man durch eigenes Nachdenken aus dem Gelernten schließt. רַעֲת. Erkenntnis, durch den göttlichen Geist. (4) לַחֲשׁוֹב מַחֲשָׁבוֹת. Deutet auf die Kunstweberei. (5) אֲרִיזָה Bedeutet eine Kunstarbeit, wie Jes. 40, 20 Kunstweberei. (6) וּבִלֵּב ein weißer Künstler. Dnf. unterscheidet einen Steinschneider von einem Holzschnitzer, und nennt den Erstern אֲמִין, den Letztern נָגַד. לְמִלּוּאָה Um sie in die Einfassung zu setzen, d. i. die Fassung nach Maß und Umfang des Steines passend zu machen. (6) כָּל חֶכֶם

(8) Und den Tisch und seine Geräthe und den reinen Leuchter und alle seine Geräthe und den Räucheraltar. (9) Und den Altar des Ganzopfers und alle seine Geräthe, und das Waschbecken und sein Gestell. (10) Und

die Dienskleider, und die heiligen Kleider für Aharon den Priester und die Kleider seiner Söhne, um als Priester zu dienen. (11) Und

רש"י

כב Auch andere Kunstsin-
nige, in deren Herz ich
Weisheit gelegt, sollen
alles anfertigen, was ich
dir befohlen habe. (7) ואת
הארון לטוהף Zur Tafeln des Zeug-
nisses. (8) המנורה המהורה
Sogenannt, weil reines
Gold dabei war. (10) ואת
השרד Ich denke, daß
nach dem einf. Wortsinne
darunter nicht die priester-
lichen Kleider zu verstehen
sind, weil es gleich dabei
heißt: Die heiligen Klei-
der für den Priester Aha-
ron und die Kleider sei-

ner Söhne zum Priesterdienste: diese בנדי השרד sind die himmelblauen,
purpur- und hochrothen Kleider, welche in Bemidbar 4, 8 erwähnt
werden. Zur Begründung meiner Meinung dient der Satz M. 2, 39, 1:
Aus der blauen, purpurrothen und hochrothen Wolle machten sie die Bad-
tücher. Leinen war dabei nicht erwähnt; würde von Priesterkleidern
dort die Rede sein, so müßte auch Leinen dabei sein, wir finden nicht
ein einziges Priesterkleid, wobei purpur- und hochrothe Wolle ohne
Leinen gewesen wäre. השרד בנדי Einige übersetzen es Dienskleider,
nach Onk. שימוש; man findet dieses Wort שרד nicht mehr in
der Schrift. Ich glaube es ist chaldäisch, קלעים überf. Onk. שרדא,
ית שרדא die Umhänge der Wohnung, und מכבר חנושה mit שרדא
weil erstere mit der Nadel geschnürt wurden, und letzteres

(8) וְאֶת־הַשִּׁלְחָן וְאֶת־בְּלִי וְאֶת־הַמִּנְחָה
הַשְּׂהִדָּה וְאֶת־כָּל־בְּלִיָּהּ וְאֶת־מִזְבֵּחַ
הַקְּטָרֶת: (9) וְאֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־
כָּל־בְּלָיו וְאֶת־הַבִּיּוֹר וְאֶת־בָּנוֹ: (10) וְאֶת
בְּגָדֵי הַשֵּׂרָד וְאֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: (11) וְאֶת

על שם והב שהור (מנחות כ"ט): (10) ואת בנדי השרד.
אומר אני לפי משומן של מקרא, שאי אפשר לומר,
שבבנדי כהונה מדבר. לפי שנאמר אצלם: ואת בנדי
הקדש לאהרן הכהן ואת בנדי בניו לכהן. אלא אלו
בנדי השדר הם בנדי התכלת והארנמן ותולעת שני
הארנמן בפרשת משעול. (במדבר ד') ונתנו אל בנדי
התכלת ופרשו עליו בנדי ארנמן ופרשו עליהם בנדי
תולעת שני. ונראין דברי שנאמר: ומן התכלת
הארנמן ותולעת שני עשו בנדי שדר לשדר בקדש
(שמות צ"ט) ולא ויתן שש עמקם. ואם בבנדי כהונה
מדבר לא מצינו באחד מהם ארנמן או תולעת שני
בלא שש: בנדי השרד. ימ' לשון עבודה ושירות
כתרגומו: לבושי שמושא. ואין לו דמיון במקרא:
ואני אומר שהוא ארמי כתרגום של קלעים, ותרנום
של מכבר שהיו ארונים במחם עשויים, נקבים נקבים
רצידין בלעז lacet (ב"מ סו"ג נוסק): (11) ואת

שמן המשחה ואת־קטורת הסמים
 קדש כָּל אשר־צויתך יַעֲשׂוּ: פ
 (12) ויאמר יהוה אל־משה לאמר:
 (13) ואתה דבר אל־בני ישראל לאמר:
 אך את־שבתתי תשמרו כי אות הוא
 ביני וביניכם לדעת כי אני
 יהוה מקדשכם: (14) ושמרתם את־
 השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות
 יומת כי בל־העשה בה מלאכה ונכרתה

das Salböl und das
 Räucherwerk von Spe-
 zereien zum Heiligthume;
 ganz so wie ich dir ge-
 boten. sollen sie es ma-
 chen. — (12) Und der
 Ewige sagte zu Mose
 und sprach: (13) Und
 du rede zu den Kindern
 Israel, und sprich: Je-
 doch meine Ruhetage sollt
 ihr beobachten; denn ein
 Zeichen ist er zwischen
 mir und euch auf eure

künftigen Geschlechter, daß man erkenne, daß ich der Ewige euch
 heilige. (14) Und beobachtet den Ruhetag, denn er ist ein Heiligthum
 für euch; wer ihn entweihet, soll getödtet werden, denn wer an dem-

רשי

קטרת הסמים לקדש. לצורך הקטרת ההכל שהוא
 קדש: (13) ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה אעֲשֶׂה
 שהמקדשך לצוותם על מלאכת המשכן אל יכל
 בעצריך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך
 את שבתותי תשמרו. אך על פי שתהיו רדופים תחיו
 בנדרות המלאכה שבת אל תדחה מפניה. כל אכן
 ורקן מעושין למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות
 הוא ביני וביניכם. אות גדולה היא בינינו שבתותי
 בקם. בהגדלי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת
 האומות בה. כי אני ה' מקדשכם: (14) מחלליה.
 הנודה בה חול בקדושתה: מות יומת. אם יש עדים

durchbrochen war, beide
 also ein Schlingwerk dar-
 stellten. (11) ואת קטרת
 Zum Räucherwerk im Innern der
 Halle, welche heilig ist.
 (13) ואתה Obwohl
 ich dich mit dem Bau
 des heil. Wohnzeltes be-
 auftragt habe, so darf
 doch der Sabbat in
 deinen Augen nicht hint-

angefetzt werden, wegen dieser Arbeit. Wenn
 ihr euch auch der Arbeit mit allem Eifer hingeben werdet, darf
 der Sabbat ihr ethalben nicht verdrängt werden. אך und רק ist aus-
 schließend, der Sabbat ist somit von der Arbeit ausgegeschlossen.
 כי אות Es ist ein Zeichen der Größe zwischen uns, daß ich
 euch auserwählt habe, indem ich meinen Ruhetag euch zur Erholung
 vererbt habe. לדעת Die Völker werden dadurch erkennen, daß ich der
 Ewige bin, der euch heiligt. (14) מות Wenn Zeugen dabei
 waren, und man ihn gewarnt hat. ונכרתה wenn er nicht gewarnt
 wurde. מחלליה Wer seine Heiligkeit durch werththätige Verrichtung ent-

selben eine Arbeit thut, dieselbe Seele soll ausgerottet werden aus ihrem Volke. (15) Sechs Tage darf Arbeit gethan werden, aber am siebenten Tage ist ein hoher Ruhetag, dem Ewigen heilig; wer eine Arbeit thut am Ruhetage, soll getödtet werden. (16) Und so sollen die Kinder Israel beobachten den Ruhetag, zu halten den Ruhetag bei ihren künftigen Geschlechtern als ewigen Bund. (17) Zwischen mir und den Kindern Israel sei er ein Zeichen auf ewig; denn sechs Tage (lang) hat der Ewige gemacht den Himmel und die Erde, und am siebenten Tage hat er geruhet und sich erholt. (18) Und er gab dem Wolfe, als er aus-

הַנֶּפֶשׁ הָהוּא מִקָּרֵב עִמָּיהָ: (15) שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּ שְׁבַתוֹן קָדֵשׁ לַיהוָה כְּלִדְהֵעֲשֶׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט מוֹת יוּמָת: (16) וְשִׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִיט לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשְּׁבִיט לְדֹרֹתָם כְּרִית עוֹלָם: (17) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ: ס שׁנִי (18) וַיִּתֵּן אֶל־מֹשֶׁה

רש"י

weist. (15) שבת שבתון Eine seelenerquickende Ruhe, nicht bloß eine gewöhnliche Ruhe. קדש Die Beobachtung seiner Heiligung in meinem Namen und auf meinen Befehl. (17) וינפש Ont. ונח, er ruhet. Jedes נפש bedeutet aufathmen, Erholung des Körpers

הַתְּרָאָה: וּנְכַרְתָּהּ. בְּלֹא הַתְּרָאָה: (15) שבת שבתון. מְנוּחָת מְרוּנָע וְלֹא מְנוּחָת עָרָא: קדש לה שְ�מִירָת קְדוּשָׁתָהּ לְשִׁמִּי וּבְמַצְוִת: (17) וינפש. כְּתִרְנוּמוֹ וְנַח: וְכָל לְשׁוֹן נֹפֵשׁ הוּא לְשׁוֹן נָפֶשׁ. שְׁמִשִּׁיב נָפֶשׁוֹ וַיִּשְׁמָתוֹ כְּתִרְנוּעוֹ מִפְּנֵי הַמְּלָאכָה. וְיָמִי שְׁכָנוֹב בּוֹ: לֹא יִיעָק וְלֹא יָעַע (יִשְׁעִיה מִי) וְכָל פְּעֻלָּו כְּמִאֲמַר הַקְּטִיב מְנוּחָה לְעַצְמוֹ לְשִׁבְרֵי הָאֶזְנוֹן. מִה שֶׁהָיָה יְכוֹלֵה לְשִׁמּוֹעַ: (18) וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה וְנָח. אֵין מִקָּדֶם וּמֵאַחֵר פְּתוּחָה. מִשְׁעָה הָעֵנַל קֹדֶם לְצוּר מְלָאכָת הַמִּשְׁקָן יָמִים רַבִּים הָיָה שְׁדָרִי בֵּין בְּתִמְנוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַיְּדוּתוֹת

von der Last der Arbeit. Es heißt zwar von Gott Jes. 40, 28: er ermüdet und ermattet nicht; Er, dessen Wirken auf seinen bloßen Ausspruch geschehen, ließ in Bezug auf sich, Ruhe niederschreiben, bloß um dem Menschen verständlich zu machen, was seine Sinne erfassen können. (18) ויתן אל משה Die Schrift nimmt es mit der Zeitensfolge nicht sehr genau; die Veründigung beim goldenen Kalbe geschah doch viel früher, als der Befehl zum Bau der Wohnung erging; denn am 17 Tamus wurden die Tafeln zerbrochen, am Veröhnungstage zeigte sich Gott mit den Israeliten ausgeöhnt, den Morgen darauf begannen sie mit der freiwilligen Spendenammlung, und am ersten Tage Nisan wurde die Wohnung aufgerichtet. — In ככלתו fehlt ein ו,

כי תשא לא לב

פְּכֻלָּתוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּתֵר סִינֵי שְׁנֵי לַחַת
הָעֵדֻת לַחַת אֶבֶן פְּתֻבִּים בְּאַצְבָּעֵי אֱלֹהִים:

לב (1) וַיֵּרָא הָעָם בֵּי-בִשָּׁשׁ מִשָּׁה
לִלְנֹת מִן-הַהֵר וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן

geredet hatte mit ihm auf dem Berge Sinai, zwei Tafeln des Zeugnisses; Tafeln von Stein, beschrieben mit dem Finger Gottes.

32. (1) Als das Volk sah, daß Mosche zögerte herabzukommen vom Berge, da versammelte sich das Volk über Aharon, und sie

רשי

ויבֹּסוּ הַכַּפּוּרִים נִתְרָצָה הַקְּבִיָּה לְיִשְׂרָאֵל וְלִמְחֻרָתָהּ
הַתְּחִילִי בְּגִדְתָּ הַמִּשְׁכָּן וְהַזֶּקֶן בְּאַחַר בְּגִידָיו: כְּכֻלּוֹתָו:
פְּכֻלּוֹתָו פְּתִיב חֶסֶד שְׁמִיכָה לֹא תִזְדָּה בְּמִתְנָה פְּכֻלָּה
לְתִתָּן שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְלַמֵּד כִּיכָה בְּזֶמֶן מִנְעַם בְּהָה.
דָּבָר אַחֵר מִה פְּלִה מִתְקַשֶּׁשֶׁת בְּכִיד קְשׁוּיָן הֵן
הַאֲמִירִים בְּסִפֵּר יִשְׁעִיהָ אֵף תִּלְמִיד חֶסֶם צִדִּיק לְהוֹיָה
בְּקִי בְּכִיד סָפְרִים. לְדַבֵּר אֹתוֹ. הַחֲסִים וְהַמִּשְׁפָּטִים
שֶׁבְּרָאֵל הַמִּשְׁפָּטִים: לְדַבֵּר אֹתוֹ. מִלְּמֶה שְׁהִיָּה מִשָּׁה
שׁוֹמֵעַ מִפִּי הַגְּבִירָה וְהוֹרֵן אֶת הַחֲלָקָה שְׁנֵיהֶם יחד:
לְרוּחֹת. לַחַת פְּתִיב. שְׁהִיָּה שְׁחִיָּה שׁוֹחֵת:

לב (1) כִּי בִשָּׁשׁ מִשָּׁה. בְּתֵרָנֻמוֹ לִשׁוֹן אִיחֹר.
וְכֵן בִּשָּׁשׁ רִבּוֹ (שׁוֹמֵטִים ה') וַיִּחְלֹר עַד
בֹּשׁ (שֵׁם ג') כִּי בִשָּׁעֵלָה מִשָּׁה לְדָר אָמַר לָהֶם: לְמוֹף

weil ihm die Thora zum Geschenk gemacht wurde, wie eine Braut כַּסָּה dem Bräutigam zum Eigenthum; da er die Thora in dieser kurzen Zeit sich nicht ganz einprägen konnte. Oder, wie eine Braut mit 24 Zierraten sich schmückt, die in Jesaias 3 aufgezählt sind, so muß auch der Schriftkundige mit den 24 Büchern der heil. Schrift vertraut (geschmückt) sein.

ואֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים Von den Gesetzen und Rechten, die in stehen. Dies lehrt, daß Mosche sie von Gott selbst hörte, und das Gehörte vereint wiederholen mußte. לְרוּחֹת steht ohne ר, (der Mehrzahl), weil beide Tafeln vollkommen gleich waren, als wenn es nur eine Tafel wäre.

32. (1) Onk. überf. es säumte er אִיחֹר er säumte; ebenso Nicht. 5, 28: sein Wagen säumt: (כִּשָּׁשׁ רִכְבוֹ) daf. 3, וַיִּחְלֹר עַד כּוֹשׁ; denn bevor Mosche den Berg bestieg, hatte er ihnen gesagt: Nach 40 Tagen in der sechsten Stunde komme ich wieder; da glaubten sie, der Tag, an welchem er wegging, sei mitgezählt, er aber sagte, vierzig volle Tage sammt den Nächten. An dem Tage, an welchem er ging, war ja die Nacht dabei, am siebenten Siwan ging er hinauf, folglich war der 40. Tag der 17. Tamus. Am 16. kam der Widersacher und setzte Alles in Verwirrung, es herrschte eine dicke Finsterniß,

sprachen zu ihm: Auf! mache uns einen Gott, der vor uns hergehe; denn dieser Mann Mosche, der uns herausgeführt aus dem Lande Mizrajim, wir wissen nicht, was ihm geschehen. (2) Und

Aharon sprach zu ihnen: Nehmet ab die goldenen Ringe, die in den Ohren

רשיי

andeutend, daß Mosche gewiß todt sei, weshalb die Welt in Verwirrung und Finsterniß gerieth. Da sagte er ihnen: Mosche ist gestorben, denn die sechste Stunde ist gekommen (בשש = כא שש) und er ist nicht da. Talm. Sab. 89. Man kann nicht annehmen, daß sie sich durch einen wolfigen Tag geirrt haben und nicht wußten, ob schon Mittag sei, oder nicht, denn Mosche kam ja erst am andern Morgen zurück,

wie es heißt: Sie standen des Morgens früh auf und brachten Ganzopfer. אשר ילכו לפנינו Sie wünschen sich viele Götter. כי זה משה האיש Der Widersacher zeigte ihnen Mosche der Erde entrückt, himmelwärts schwebend. אשר העלנו Der uns den Weg zeigte, den wir wandeln sollen (ist nicht mehr); wir brauchen jetzt Gottheiten, die vor uns hergehen sollen. (2) Aharon dachte, Weiber und Kinder schonen ihren Schmuck, die Sache könnte dadurch verzögert werden, unterdessen würde Mosche kommen; sie

ויאמרו אליו קום. עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כיתה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: (2) ויאמר אלהם אהרן פרכו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם

ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות. במקורים הם שאותו יום שעלה מן המצן הוא יהא אצל שלמים. ארבעים יום ולילו עמו. ויום עלייתו אין לילו עמו. ובר בסיון עלה. נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז ב"ו בא ששן וערכב אה העולם. והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא לומר. ודאי מת משה. לכן בא ערבוביא לעולם. אמר להם: מת משה: שגבר באו שש שעות, ולא בא' וכלי' בראתא (במס' שבת דף ס"ט) וא"א לומר. שלא טעו אלא ביום המעון בין קודם הצות בין לאחר הצות שהרי לא יד משה. עד יום המחרת. שנאמר: וישבינו ממחרת ועלו עולות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה או להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השמן שנושאים אותו באייר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. וזה מורה לנו דרך אשר עלה בה. עתה צריכין אני לאלוהות אשר ילכו לפנינו: (2) באוני נשיכם. אמר אהרן בלבו: הנשים והילדים חסים בתכשישדתן. שאין תעכב הדבר ובתוך כך בא משה והם לא המחנינו ופרקי מעל עצמן: פרכו.

בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי: (3) וַיִּתְּסְרוּ
בְּלִהָעֵם אֶת־נֹמֵי הַחֹב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם
וַיָּבִיאוּ אֶל־אֶהֱרֹן: (4) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצֵּר
אֹתוֹ בַּחֲרָט וַיַּעֲשֶׂה עָגֹל מִסִּכָּה וַיֹּאמְרוּ
אֵלָה אֶל־הָיָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָעֲלֶהָ מֵאֶרֶץ

er nahm sie aus seiner Hand, und bildete es in einer Form und machte daraus ein gegossenes Kalb, da sprachen sie: Dies ist dein Gott, Israel! der dich herausgeführt aus dem Lande Mizrajim.

רש"י

לְשׁוֹן צִוִּי מִנּוּת פֶּקֶד לַיָּדִיד, כְּמוֹ: בָּרְכוּ מִנּוּת
בָּרָךְ: (3) וַיִּתְּסְרוּ לְשׁוֹן פְּרִיקַת מִשָּׁא, בְּשִׁנְיָהִם
מִנּוּתֵיהֶם, נִמְצְאוּ מִפְּרִיקִים מִנּוּתֵיהֶם דִּישְׁקִייד בִּלְעִז
Decharger. Deseharger: (כִּטְמוֹדֶס, מְכַלְמוֹדֶס):
אֵת נֹמֵי, כְּמוֹ, מִנּוּתֵי, כְּמוֹ: כִּפְצֵיתִי אֶת הָעֵד
(שְׁמוֹת ט') מִן הָעֵד: (4) וַיַּצֵּר אוֹתוֹ בַּחֲרָט, יֵשׁ
לְחַרְטוֹ בְּשֵׁנֵי פָגִים, הָאֶחָד הָיָה לְשׁוֹן קִשְׁיָה.
בַּחֲרָט לְשׁוֹן סֹדֶר, כְּמוֹ: הַמְשַׁפְּחוֹת וְהַחֲרִיטִים
(יִשְׁעִיה) וַיַּצֵּר כְּפָרִים כְּפָה בְּשֵׁנֵי חֲרִיטִים, (מִלְכִּים
ב' ה') הָיָה חָצֵר לְשׁוֹן צִוִּי, בַּחֲרָט כְּלִי אוֹמֶנֶת
הַצִּוִּי, שְׁחֹרְצִין וְחֹרְטִין בּוֹ צִוִּי בְּחָרָט, כְּעֵט
סֹדֶר הַחֲרִיט אוֹתִיּוֹת בְּלַחֲוֹר, וּפְקִיטָה, כְּמוֹ: וְכֹתוּב
עָלָיו בַּחֲרָט אֲנוֹשׁ (יִשְׁעִיה ה') וְהָיוּ שְׁתֵּי: חָצֵר יְתִיד
בְּיָפֵא, לְשׁוֹן וַיִּיךְ הָיָה, כְּלִי אוֹמֶנֶת, שְׁחֹרְצִין בּוֹ
בְּחָב אוֹתִיּוֹת שְׁקֹרֶץ בִּרְעִיז נִייל, Cesello, מִיט:
Ciselet, (גִּרְמָסִיכָה), וּמְקִיטָה עַל יָד חֲתֻמֹּת:

eurer Weiber, eurer Söhne und eurer Töchter, und bringet sie mir. (3) Und das ganze Volk nahm sich die goldnen Ringen ab, die in ihren Ohren waren, und brachten sie dem Aharon. (4) Und

aber warteten nicht und entäußerten sich selbst ihres Schmuckes. סָרוּ. Die befehlende Form, wovon die Einzahl סַרַּךְ heißt, wie בָּרְכוּ וּסַרְכוּ. סָרוּ heißt sich einer Last entledigen. Als sie die Ohrenringe abgelegt hatten, waren die Ohren davon entladen. מִנּוּי, So wie את מִנּוּי; מִן את העיר ויצב אותו בחרט (4). העיר. Dies läßt sich zweifach

bedeuten, einmal heißt ויצב einbinden, und בחרט in ein Tuch, f. Jes. 3. הממשחות; Ään. 1, 6. בשני חריטים. . . . ויצב; es kann aber auch heißen: er bildete בחרט mit einem Werkzeuge der Goldschmiede, womit sie Figuren in Gold eingraviren, wie man mit einem Griffel in Platten und in Tafeln eingräbt. f. Jes. 8, 1. וכתוב וכתוב, d. כופא. i. das Werkzeug, womit man in Gold Buchstaben und Verzierungen eingravirt, welches man Grabstichel nennt; mit demselben werden auch Siegel verfertigt. Als sie das Gold in die Glut des Schmelztiegels warfen, kamen die Zauberer des fremden Volkes, das mit ihnen aus Egypten gezogen war, und machten durch Zauberwerk ein Kalb daraus. מסכה

(5) Als Aharon dies sah, baute er einen Altar vor ihm, und Aharon rief und sprach:

מַעֲרִים: (5) וַיֵּלֶךְ אֶחָדָן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לַפָּנִי
וַיִּקְרָא אֶחָדָן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה מָחָר:
Ein Fest des Ewigen ist morgen!

ד"ר

heißt gegossen, אלה אלהיך
es heißt aber nicht אלהינו
unser Gott, woraus zu
entnehmen ist, daß es
das fremde, aus Egypten
mitgezogene Volk war,
das sich gegen Aharon
versammelte, ihn dazu
aufforderte, es zu ver-
fertigen und Israel ver-
leitete, und diese sagten;
אלה אלהיך. (5) וירא אהרן
Aharon sah, daß der
Götze belebt sei, wie es
Ps. 105, 20 heißt: Sie
vertauschten ihre Herr-
lichkeit mit dem Bilde
eines Stieres, der Gras
frisst; er sah, daß das
verderbliche Werk gelun-
gen sei, und er keine
Worte fand, sie gründ-
lich zu widerlegen. ויבן
um sie durch den
Bau hinzuhalten. הג לה
Und nicht heute, denn

עגל מסכה. כיון שהשליכו לאור פניו. באו מכשפים
ערב רב שעלו עמם ממצרים ועשאוהו בכשפים:
רש אומרים. מיכה היה שם. שניצא מתוך דמוסי
בנין. שנתמקד בו במצרים. והיה בידו שם ומס
שכתב בו משה: עצה שור. עלה שור. להעלות
איונו של יוסף מתוך גילום והשליכו לתוך הכור. ויצא
העגל (פנהדין קיד): מסכה. לשון מתכת: דבר
אחר קביה קנשרין וזהו הו' בו בניקטריא של מסכה:
אלה אלהיו. ולא נאמר אלה אלהינו. מבוא שערב
רב שעלו ממצרים הם שעבדו על ארץ וזה
שעשאוהו. ואחר כך המעו את ישראל אחריו:
(5) וראו ארץ. שהיה בו ירח חיים. שנאמר. כתבנית
שור אוכל עשב (תהלים ק"ו). וראה שהעלית מעשה
שמן ולא היה לו סה לדחותם לנמרי: ויבן מזבח.
לדחותם: ויקרא חג לה' מחר. ולא היום. שמא יבוא
משה קודם שעבדוהו והו' ששמו. ויחדלו בנקרא
דברים וירבה ראה ארץ. ראה חור בן אחותו
שהיה מוכיחם ותרנגוהו וזהו ויבן (לשון בינה) מזבח
לפניו. וכן מזבח לפניו. ועוד ראה ואמר: מוטב
שתלה בי הסדחן ולא בהם. ועוד ראה ואמר: אם
הם בונים אותו המזבח. זה מכיא צדור זה מכיא
אבן וגמצאת מלאכתן נעשית בבית אחת מתוך שאני
בונה אותו. ואני מתעצל במלאכתי בין כך ובין כך
משה בא: חג לה'. בלבד היה לשמים בטוח היה

er dachte, vielleicht kommt Mosche, bevor sie das Kalb anbeten. Dies der einf. Sinn; im Midr. Wajikra Rabba heißt es, er sah, daß sie Chur, seinen Schweftersohn, der sie zurecht gewiesen, erschlagen hatten, sonach wäre zu lesen anstatt ויבן מזבח ויבן מזבח . . . er bedachte, daß schon ein Opfer gefallen war; er bedachte ferner, es sei besser, daß das Vergehen ihm anhängig gemacht werde, als ihnen; endlich bedachte er, daß wenn sie den Altar bauen, da trägt Jeder von ihnen Baumaterial zu, und die Arbeit wird rasch beendigt, wenn ich ihn aber baue, so werde ich die Arbeit zögernd betreiben, und unterdessen kann Mosche kommen. וְהָיָה כִּי יִבְנֶה

(6) וַיִּשְׁכְּמוּ מִמַּחֲרַת וַיַּעֲלוּ עִלָּת וַיִּנְשְׂאוּ
שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֵאמֹל וְשִׁתּוּ וַיִּהְיוּ
לְצִחָק: פ

(7) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּדָרֵךְ בִּי
שַׁחַת עֵמֶךָ אֲשֶׁר הֵעֵלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
(8) סָרוּ מִהֵרָ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם
עֲשׂוּ לָדֶם עֲגֹל מִסִּבָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ-לוֹ
וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל

Volk, das du heraufgeführt aus dem Lande Mizrajim. (8) Sie sind schnell abgewichen von dem Wege, den ich ihnen geboten; sie haben sich ein gegossenes Kalb gemacht, und haben sich davor niedergeworfen und haben ihm geopfert, und gesprochen: Dies ist dein Gott, Israel!

רשי

שִׁבְאָה מֹשֶׁה וַעֲבָדוּ אֶת הַמָּקוֹם: (6) וַיִּשְׁכְּמוּ הַשָּׁמַיִם
נִרְאָה כִּי שִׁחָמָה: לְצִחָק: יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הָיָה נִדְרֵי
עֲרִיזָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: לְצִחָק בִּי (בראשית 21)
וַיִּשְׁכְּמוּ דָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יְקוֹמִי זֶה הַנֶּעֱרָם וַיִּצְחָק
לְסָנָיו (שמואל ב' 1) אֵף כֵּן נִדְרָה חֹד: (7) וַיְדַבֵּר
קוֹשֶׁשׁ הוּא, כְּמוֹ: וַיְדַבֵּר אִתָּם קְשׁוּרָה (בראשית 27):
כִּי רָדָה מִן-הַדֶּרֶךְ (ברכות 12) לֹא נִתְּנִי לָךְ נִדְרָה
אֲדָא בְּשִׁבְלִים, בְּאִתָּה שְׁעָה נִתְּנָה מֹשֶׁה כִּפִּי בִּידָה
דִּין שְׁלִי מַעֲלָה: שַׁחַת עֵמֶךָ, שַׁחַת הָעָם לֹא אֶנְאִי
אֲדָא עֵמֶךָ, עֵרֵב רַב שֶׁקִּבְלָתָ מֵעֵמֶךָ וַיִּמְרָתָם וְלֹא
נִמְלָכָתָ בִּי, וְאִמְרָתָ מִבֵּן שִׁדְּבָקוֹ נִרְאָה בְּשִׁבְלֵיהֶם הֵם

(6) Da machten sie sich früh auf am andern Tage, und brachten Ganzopfer dar und führten Friedopfer herbei; und das Volk setzte sich zu essen und zu trinken, dann standen sie auf, um zu scherzen (7) Da rebete der Ewige zu Mosche: Geh', steige hinab, denn verderblich wandelt dein

Herzen dachte er, es gilt dem Ewigen; weil er zuvor glaubte, daß Mosche kommen und sie dann dem Dienste Gottes zu führen werde. (6) וַיִּשְׁכְּמוּ Der Verführer trieb sie zur Sünde an. לצחק Darunter wird Unzucht verstanden, wie M. 1. 39 לזחח מלחמלל

mit mir zu treiben. לצחק heißt auch Blut vergießen, gleich S. 2, 14 ויצחקו sie sollen vor uns Kampfspiele aufführen; so wurde auch hier Thur umgebracht. (7) וידבר D. h. mit Härte sprechen, wie M. 1, 42 u. m. dgl. כִּי רָדָה Steige herab von deiner Größe, ich verließ dir nur ihretwegen Würde! Mosche wurde in diesem Augenblicke ausgeschloffen von der Theilnahme an der höhern Würde. עַם Es steht nicht העם, sondern עם dein Volk, die Menge allerlei Leute, die du eigenmächtig in Israels Bund aufnimmst, ohne mit mir zu berathen, diese sind ausgeartet und haben auch Andere verleitet.

den dich heraufgeführt aus dem Lande Mizrajim. (9) Und der Ewige sprach zu Mosche: Ich schaue dieses Volk, und siehe, es ist ein hartnäckiges Volk. — (10) Also laß mich nun, daß mein Zorn über sie entbrenne, und ich sie aufreibe; und ich will dich machen zu einem großen Volke. (11) Da stehete Mosche vor dem Ewigen, seinem Gott, und sprach: Warum, o Ewiger! soll dein Zorn entbrennen über dein Volk, das du herausgeführt hast

aus dem Lande Mizrajim mit großer Kraft und mit starker Hand? (12) Warum sollen die Mizrajim sagen und sprechen: Zum Unglück hat er sie herausgeführt, um sie zu erschlagen auf den Gebirgen, und sie wegzutilgen von der Fläche der Erde? Kehre zurück von der Gluth deines Zornes, und laß dich's gereuen wegen des Unglücks deines Volkes. (13) Ge-

רשי

(9) קשה עורף Sie werden ihren unbeugsamen Nacken Denen feindlich zu, die sie zurecht weisen, und wollen nicht gehorchen. (10) הניחה לי Wir erfahren ja noch nicht, daß Mosche für sie gebetet hätte, wie heißt es

nun: Laß doch ab von mir! Es wurde ihm damit eröffnet und bemerkbar gemacht, daß die Sache von ihm abhängig sei, wenn er also für sie beten möchte, Gott sie nicht vernichten würde. (11) לפה ה' Gewöhnlich ereifert sich ein Weiser nur über einen Weisen, ein Held bloß über einen Helden. (12) והנחם Andere den Rathschluß und bleibe ihnen gnädig! הרעה das du ihnen zugebacht. (13) וכו' Haben sie die heil. zehn Gebote übertreten, dafür wurde ihr Urahn auf zehn Proben gestellt, und hat noch nicht da-

אשר העלוק מֵאַרְצָן מִצְרַיִם: (9) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם־קָשֶׁה־עֹרֹף הוּא: (10) וַעֲתָה הִנֵּיתִה לִּי וַיִּחַר־אַפִּי בָהֶם וְאֲבַלֶּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ דָּגוּף: (11) וַיִּחַר מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יִחַר־הָאֵפֶס בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאַרְצָן מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: (12) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בָּרָעָה הוֹצִיאָם לָהֶרֶג אֹתָם בְּהָרִים וּלְבַלְעָתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ: (13) זָכֹר

שחתו והשחיתו: (9) קשה עורף. מחזירין קשי ערפם לנגד מביניהם ומאנים לשמוע: (10) הניחה לי. עדיין לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר הניחה לי. אלא בלא פתח לו פתח, והודיעו. שהדבר תלוי בו, שאם תפטר עליהם, לא יכלם (שמד): (11) למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם נבחר בנבחר: (12) והנחם. התעשרת מחשבה אחרת להטיב להם: על הרעה: אשר חשבת להם: (13) זכור

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדָיִךָ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֲלֵהֶם
אֲרָפָה אֶת־זִרְעֶכֶם בְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
וּבְלִדְהָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן
לְזִרְעֶכֶם וְנָתַתִּי לָעָלָם: (14) וַיִּנָּחֶם יְהוָה
עַל הָרָעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ

gesprochen, will ich eurem Samen geben, und sie sollen es besitzen auf ewig. — (14) Da ließ sich's der Ewige gereuen wegen des Unglücks, wovon er geredet, es seinem Volke zuzufügen.

רש"י

לְאַבְרָהָם. אִם עָבְרוּ עַל עֲשֻׁרֵת הַדְּבָרִים, אֲבָדִים
אֲבָדִים נִתְּנָה בְּעֶשֶׂר גְּסוּנוֹת וְעַדָּן לֹא קָבַל שְׂכָרוֹ.
תְּנֵהוּ לוֹ וְיֵצֵא עֶשֶׂר בְּעֶשֶׂר: (שׁו"ד): לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל. אִם לְשִׁרְפָה הֵם, זָכוּר לְאַבְרָהָם, שֶׁסֵּד
עָצְמוּ לְיִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶם בְּאֹרֶן בְּשָׂדִים, אִם לְדִרְיָה, זָכוּר
לְיִצְחָק, שֶׁפָּשַׁט צִנּוּרוֹ לְעַקְדָּה: אִם לְלִילִית, זָכוּר
לְיַעֲקֹב שֶׁנָּתַן לָהֶן, וְאִם אֵינָן נִצְלוּן בְּכֹכְבֵי, מִה אֲחֵיהֶם
אָמַר לִי וְאָעֲשֶׂה אִתָּה לְטִי גְדוֹל, וְאִם כִּפְסָא שֶׁל גִּ
הַגִּלִּים אֵינִי עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעֲרֵי פֶעֶסֶק קָוָה לְכַסֵּא שֶׁל
הַגִּלִּ אֲחֵר (שׁו"ד בְּרִכּוֹת ל"ב): אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ.
לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כֹלֵה, לֹא בְּשָׂמִים וְלֹא
בְּאָרֶץ, לֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְךָ שֶׁאֲחֵיהֶם
קָיָם, וּשְׁבוּעָתְךָ קִימָה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: בִּי נִשְׁבַּעְתִּי
נָא ה' (בְּרֵאשִׁית כ"ב) וְיִצְחָק נֶאֱמַר, וְהִקִּימוֹתִי אֵת

denke des Abraham, des Jizchaf und des Israel deiner Knechte, denen du geschworen bei dir, und ihnen verheißt hast: ich will vermehren euren Samen, wie die Sterne des Himmels, und dieses ganze Land, wovon ich

für Belohnung empfangen; o laß doch diese Zehn als Ersatz für jene Zehn gelten! L'abraham. Sollten sie mit Feuer büßen, so gedenke des Abraham, der in Ur Kaschim sich hingab, sich um deinetwillen verbrennen zu lassen; sollten sie mit dem Schwerte bestraft werden, gedenke des Jizchaf, welcher sich für dich schlachten lassen wollte;

sollten sie in die Verbannung ziehen müssen, so gedenke des Jakob, der nach Charan auswanderte! und sollten so! Ich e Verdienste sie nicht zu retten vermögen, was hast du mir zugesagt: Ich will dich zu einer großen Nation machen! Wenn ein Sitz, der auf drei solchen Füßen (den Verdiensten der drei Erzväter) ruht, so du zürnest, vor dir nicht bestehen kann: wie sollte es ein Sitz, der sich nur auf einem Fuße stützt (dem Verdienste eines Schwachen es im Stande sein!) אֲשֶׁר
אשר Du schwurtest es ihnen nicht zu bei einem vergänglichem Dinge, nicht beim Himmel, nicht bei der Erde, nicht bei Bergen und Thälern, sondern bei dir selbst בְּךָ, der du ja ewiglebend

(15) Und Mosche wandte sich und ging herab vom Berge, und die beiden Tafeln des Zeugnisses in seiner Hand; Tafeln, beschrieben auf ihren beiden Seiten; von dieser und jener Seite waren sie beschrieben. (16) Und die Tafeln waren ein Werk Gottes; und die Schrift war eine Schrift Gottes, gegraben auf die Tafeln. (17) Und Jeho-

schua hörte die Stimme des Volkes in seinem Jauchzen; da sprach er zu Mosche: Ein Kriegsgeschrei ist im Lager. (18) Und er sprach: Es ist keine Stimme vom Geschrei des Sieges, und es ist keine Stimme vom Geschrei des Unterliegens; die Stimme eines Wettgesangs höre ich.

רש"י

bist, und dessen Schwur besteht ewiglich, so M. 1, 22 bei Abraham: בי נשבעתי; das. 26, 3 וישו והקימות את השבועה an Jizchak; das. 35, 11; an Jakob: אני אל משני עבריהם (15) שדי. Die Buchstaben konnten von beiden Seiten gelesen werden, dies war ein Wunderwerk. (16) Gott מעשה אלהים המה in seiner Herrlichkeit hat

sie selbst hergestellt. Oder, wie man gewöhnlich sagt: Dies oder Jenes ist des Mannes Hauptbeschäftigung, so ist die Thora Gottes Lieblingsgegenstand. eingraben, חרת und חרט sind von gleicher Bedeutung, beide heißen eingraben. (17) ברעה In seinem Jauchzen, sie lärmten, waren lustig und jauchzten. (18) Dieses Geschrei scheint nicht das Siegesgeschrei von Helden zu sein, auch nicht das Geschrei von Schwachen, die Wehgeschrei erheben, oder die Flucht

(15) ויפן ויחַד מִשֵּׁה מִן־הָהָר וישָׁנִי לָחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לָחַת כְּתָבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים: (16) וְהָלַחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הָפִיחַ וְהִמְכִּתָּב מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת: (17) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה: (18) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוּת חַיִּיזָה קוֹל עֲנוּת אֲנָכִי שָׁמַע:

הַשְׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיו (שם כ"ו) וַיִּלְעָקב וַיֹּאמֶר. אֲנִי אֶל שְׂדֵי פֶדֶה דְּרָבָה (שם ר"ד) נִשְׁבַּע וְאֶל שְׂדֵי: (15) מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם. הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת וּמַעֲשֵׂה נִפְסִים הוּא (שְׁבַת ק"ד): (16) מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה. בְּמִשְׁמָעוֹ, הוּא בְּכַבּוּדוֹ עֲשׂוֹן. ר' א: פְּאָרִם הָאֹמֶר לְחַבְרוֹ. בְּלַ עֲסָקְיוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי בְּמִלְאֲכַת פְּלוֹנִית. בָּהּ בְּלַ שְׁעִשְׁתִּי שֶׁל הַקְּבִיָּה בְּתוֹרָה: חֲרוּת. חֲשׂוֹן חֲרוּת וְחֲרוּת אֶחָד הוּא. שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן חִיקוּק אֲנִשְׁלִיִּיר בְּלַעֲזוֹ, Entailler: Intagliare. ח"ט. (סטעכען, גרמאנען): (17) ברעו. בְּרִיעוֹ. שְׁדֵי מְרִיעִים וּשְׁמָחִים וְצוֹחֲקִים: (18) אֵין קוֹל עֲנוּת גְּבוּרָה. אֵין קוֹל הַיָּהּ נִרְאָה קוֹל עֲנִיָּה גְּבוּרִים הַצּוֹחֲקִים הַצּוֹחֵן. וְלֹא קוֹל חַלְשִׁים. שְׁעִשְׁתִּי וְיִי אִי גִישָׁה: קוֹל עֲנוּת. קוֹל חַיִּיזָה

(19) וַיְהִי כַאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא
 אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלֹת וַיַּחֲרֹאֶף מִשָּׂדֶה
 וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלֵּחֹת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם
 תַּחַת הָהָר: (20) וַיָּקֶף אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר
 עָשָׂה וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־הָק
 וַיִּזְרַע עַל־פְּנֵי הַפִּיּוֹם וַיִּשָּׂק אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: (21) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
 מַה־עָשָׂה לָּךְ הָעָם הַזֶּה כִּי־הִבֵּאתָ עָלָיו

daß es fein ward, und streute es auf das Wasser, und ließ es
 die Kinder Israel trinken. (21) Und Mose sprach zu Aharon:
 Was hat dieses Volk dir gethan, daß du über dasselbe eine so große

רש"י

וַיִּזְרֹק הַמַּעֲנִין אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמְעֵיהֶן בִּשְׂנֵאֲמֵיהֶן לוֹ:
 (19) וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וְגו'. אָמַר מֹד פֶּסַח שְׂהוּא
 אֲחֵר מִן הַמַּעֲנִין. אָמַר הַתּוֹרָה. כֹּל בֶּן נָכָר לֹא יֵאָכֵל
 בּוֹ הַתּוֹרָה כֹּלָּה בָּאֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל מוֹמְרִים וְאֶתְחַנְנֶה
 לָהֶם. (שִׁבְרָה סִיב מִיָּד): תַּחַת הָהָר. לְתוֹלַי הָהָר:
 (20) וַיִּזְרַע. לְשׁוֹן נִפְיָן. וְכֵן יִהְיֶה עַל גִּזְרֵי נִפְרִית.
 (אִיּוֹב י"ח) וְכֵן: כִּי תָסֵם מַלְוֶה הָרֶשֶׁת (מִשְׁלִי א')
 שְׂחֹרֵץ כֶּה דָּגָן וְקַמְרִית: וַיִּשָּׂק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 נִתְכַּוֵּן לְבֹדֵקֵן בְּסוֹמְרִית. שְׁלֹשָׁה מִיתוֹת נִדְּוּוּ שֵׁם אִם
 לֹשׁ עֲדִים הַתְּרָאָה. בְּסִיף בְּמִשְׁפַּט אָנָּשׁ. עֵד הַנִּדְּחִית.
 שֶׁהֵן מִדְּבָרִין. עֲדִים בְּלֹא הַתְּרָאָה. בְּמִנְקֵה שְׂנֵאֲמֵר:
 רִבּוֹן ה' אֶת הָעָם. לֹא עֲדִים וְלֹא הַתְּרָאָה. בְּהִרְדֹּק.
 שֶׁבְּדָקִים הַמִּים תָּצִיבוּ בְּנֵיהֶם (יוֹמָא מִי): (21) מֹד

(19) Und es geschah, als
 er dem Lager nahte, da
 sah er das Kalb und die
 Reigen; da entbrannte
 der Zorn Moses, und
 er warf die Tafeln aus
 der Hand, und zerbrach
 sie unten am Berge. (20)
 Und nahm das Kalb,
 das sie gemacht, und
 verbrannte es im Feuer
 und zermahlte es, bis

קול ענות. קול
 die Stimme des Lästerns,
 die den Hörer schmerzlich
 berührt, wenn er sie an-
 hört. (19) וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ
 er warf die Tafeln weg und
 sagte: wenn es bei Beßach,
 welches nur ein einziges
 Gebot ist, heißt: Kein
 Fremder soll davon ge-
 nießen, geschweige denn,
 daß die ganze Lehre, da
 ganz Israel abtrünnig
 ist, ihnen nicht anvertraut
 werden darf. תַּחַת הָהָר

Am Fuße des Berges. (20) וַיִּזְרַע er zerstreute, wie Job 18, 15 וַיִּזְרַע;
 Spr. 1, 17 מִזֹּרֶה הִרְשֵׁת ist das Netz, weil man gewöhnlich
 Hülsenfrüchte in das Netz ausstreut. Et wollte
 sie gleich einer der Treulosigkeit verdächtigten Frau durch das Wasser
 prüfen. Mit drei Todesarten wurden sie bestraft; Diejenigen, bei
 welchen Zeugen und vorhergegangene Warnung waren, büßten
 durch das Schwert, nach dem Strafverfahren einer abtrünnigen
 Stadt j. M. 5, 13—18, Diejenigen, wo Zeugen waren, aber ohne
 Warnung, wurden durch die Pest hingerafft, denn es heißt hier 32,
 35 וַיָּקֶף ה' וַיִּרְקֶה; wo weder Zeugen noch Warnung stattfand, deren Leiber
 schwellte das Wasser auf, durch welches man sie untersuchte. (21) מֹד

Sünde gebracht? (22) Und Aharon sprach: Es entbrenne nicht der Zorn meines Herrn! Du kennst das Volk, daß es im Argen ist. (23) Sie sprachen zu mir: Mache uns einen Gott, der vor uns hergehe, denn dieser Mann Mose, der uns heraufgeführt aus dem Lande Mizrajim, wir wissen nicht, was ihm geschehen. (24) Da sprach ich zu ihnen: Wer hat Gold? Da nahmen sie es sich ab und gaben

mir, und ich warf es ins Feuer, und so ging dieses Kalb hervor. (25) Und Mose sah das Volk, daß es zügellos war, denn Aharon hatte es zügellos gemacht, zur Schmach bei ihren Widersachern. (6) Da stellte sich Mose in das Thor des Lagers, und sprach: Zu mir (komme), wer dem Ewigen (angehört)! Da sammelten sich zu

הַמָּאָה גְּדֻלָּהּ: (22) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל-יְחִר אֶחָד מֵאֲדֹנָי יְדֹעֶת אֶת־הָעָם כִּי בָרַע הוּא: (23) וַיֹּאמְרוּ לוֹ עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ בַיּוֹם וּמָשָׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מִמִּצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה־הָיָה לוֹ: (24) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהב הַתְּפִרְקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וְאֶשְׁלֹכֶהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה: (25) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־פָרַעַה אֶהְרֹן לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם: (26) וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלַי

רש"י

Welche Folterqualen haben sie dich doch erleiden lassen, damit du diese Sünde über sie nur nicht bringen müßtest! (21) כי ברע הוא Sie wandeln immer schlechte Wege und stellen Gott auf die Probe. (24)

Das einzige Wort: Wer hat Gold? da beeilten sie sich und gaben es mir. וַאֲשֹׁכֶהוּ Ich hatte keine Ahnung, daß dieses Kalb hervorgehen werde, und es kam hervor! (25) Entblößt, seine Schande und Schmach ist offenbar; פורע wie M. 4, 5, 18 ופורע את לשמצה בקמיהם Dies er soll entblößen das Haupthaar der Frau. wird ihm Schande machen im Munde aller ihrer Gegner. (26) מי לה

עשה לך העם. בָּמָה יִסְתַּיִם סְבִלָתָּ שְׂסִידוֹךְ עַד שֶׁלֹּא תֵבִיא עֲלֵיהֶם הָמָא זֶה: (22) בִּי בָרַע הוּא. בְּרָחָךְ רַע הֵם הוֹלְכִין תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנָתָא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ: (24) וַאֲמַר לָהֶם. דְּבַר אֶחָד: לְמִי זָהב לְכוּ. וְהֵם מִדְּרוּ וַיִּתְּפִרְקוּ וַיָּתְנוּ לוֹ: וְאֶשְׁלֹכֶהוּ בָאֵשׁ. וְלֹא יָדַעְתִּי שִׁמְצָה הָעֵגֶל הַזֶּה. וַיֵּצֵא: (25) פֹּרַע. מְנוּלָה. נִתְּנָה שְׁמִצָּה וּקְלוּנוֹ. כְּמֹה. וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה (בַּמְדַּבֵּר ה'): לְשִׁמְצָה בְּקִמְיָהֶם. לְהוֹיֵת לָהֶם הַדְּבָר הַזֶּה לְגִנוּת בְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם: (26) מִי לַה' אֵלַי. יָבֵא אֵלַי: כָּל

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּלִבִּי לֵךְ: (27) וַיֹּאמֶר
 לָהֶם בְּהֹדָאֹמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ
 אִישׁ־חֲרָבָו עַל־יָרְכּוֹ עָבְרוּ וְשׁוּבוּ
 מִשָּׁעַר לְשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־
 אָחָיו וְאִישׁ אֶת־דֹּעְדּוֹ וְאִישׁ אֶת־קָרְבּוֹ:
 (28) וַיַּעֲשׂוּ כַּכֵּן לֵוִי בְדֹבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל
 מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא בְּשִׁלְשֶׁת אַלְפֵי
 אִישׁ: (29) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יָדְכֶם
 הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבְאָחָיו וּלְתַת
 עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָקָה: (30) וַיְהִי מִמָּחָרָת
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַתֶּם חָטֵאתֶם
 חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֵעֵלֶה אֶל־יְהוָה
 אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם: (31) וַיָּשֹׁב

ihm alle Kinder Lewi.
 (27) Und er sprach zu
 ihnen: So spricht der
 Ewige, der Gott Israels:
 Lege Jeder sein Schwert
 auf seine Hüfte, gehet hin
 und her, von Thor zu
 Thor im Lager, und er-
 schläget Mancher seinen
 Bruder und Mancher
 seinen Nächsten und Man-
 cher seinen Verwandten.
 (28) Und die Kinder
 Lewi thaten nach dem
 Worte Mosche's und es
 fielen von dem Volke an
 demselben Tage bei drei-
 tausend Mann. (29) Und
 Mosche sprach: Füllet
 eure Hand heute für

den Ewigen! denn Mancher muß wider seinen Sohn und wider
 seinen Bruder sein; um so heute Segen auf euch zu bringen. (30) Und
 es geschah am andern Tage, da sprach Mosche zu dem Volke: Ihr
 habt gesündigt eine große Sünde; und nun will ich hinaufgehen zu
 dem Ewigen, vielleicht versöhne ich euch eure Sünde. (31) Und Mo-

רש"י

בני לוי: מפני שכל השבט בשר. (27) כה אמר
 וכו'. ודין אמר? וזבח לאלהים יתום. (שמורת כ"ב)
 כך שנוי במבילתא: אחיו. מאמו והוא ישראלי:
 (28) מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם. בדבר זה
 תתחנכו להיות לפניהם לקום (זבחים קמ"ו): כי איש
 מקם ופלא דו בבנו ובאחיו: (30) אכמה בעד
 חטאתכם. אשים נזיר וקננה וקטימה לנגד חטאתכם
 להבדיל ביניכם ובין החטא: (31) אלחי זהב. אתה

אלי Der komme zu mir!
 Hieraus folgt,
 daß dieser ganze Stamm
 rein, unbehelligt blieb.
 (27) Wo sprach
 er dies? M. 2, 22, 19:
 Wer fremden Göttern
 Opfer bringt, der hat das

Leben verwirft. Mechilta. אחיו von mütterlicher Seite, der kein Lewite
 ist. (29) מלאו ידכם Ihr, die ihr sie mit dem Tode bestraft, werdet
 dadurch zu Gottes Dienern geweiht. כי איש Jeder von euch versteht
 sein Amt selbst, weil er gegen seinen Sohn und Bruder. (30) אכמה
 Ich will mich selbst zwischen euere Sünden stellen, um
 sie zu verdecken und zu verhüllen. (31) אלחי זהב Deine Allgüte, o

ſche kehrte zurück zum Ewigen, und ſprach: Ach! dies Volk hat eine große Sünde geſündigt: ſie haben ſich einen goldnen Gott gemacht. (32) Und nun, wenn du doch vergeben wolleſt ihre Sündel! Wo aber nicht, ſo löſche mich doch aus deinem Buche, das du geſchrie-

ben. — (33) Und der Ewige ſprach zu Moſche: Wer geſündigt hat gegen mich, den will ich auflöſchen aus meinem Buche. (34) Und nun, gehe, führe das Volk dahin, wovon ich mit dir geredet;

רש"י

Gott, hat dies herbeigeſührt; du ließeſt ihnen Gold und alles, was ihr Herz verlangte, auſtrömen, ſie konnten nicht umhin zu ſündigen! Es iſt ſo wie bei einem Könige, der ſeinen Prinzen köſtliche Speiſen und Getränke vorſehen läßt, ihn ſchmückt und mit ſtets

voller Gelbbörſe verſieht, und ſo ihm zur Wolluſt Thür und Thor ſelbſt öffnet: Was kann da der Sohn anders thun, als — ſündigen? (32) **וְעַתָּה** **אִם תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם** **וְאִם אֵין מַחֲיֵי** Willſt du ihnen verzeihen, dann iſt es gut, und ich wünſche nicht aus dem Lebensbuche geſtrichen zu werden. **וְאִם אֵין מַחֲיֵי** wo aber nicht, ſo ſtreiche mich! Dieſer Vers iſt kurz gegeben, wie viele andere. **מִסֵּפֶר** Aus der ganzen Thora, damit man nicht ſagen ſoll, ich war nicht würdig genug, die Barmherzigkeit Gottes für ſie zu erſehen. (34) **כִּי אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ** Hier ſteht **לְךָ** neben **דִּבַּרְתִּי**, ſtatt **דִּבַּר**, **הִנֵּה מַלְאכִי**. Mein Engel, aber nicht ich. **אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי** **וְכִיּוֹם סָקְרִי** Ich will dich jezt erhören, und ſie nicht

מֹשֶׁה אָל־יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי אֵלֶּיךָ הָעַם הַזֶּה חָטְאוּ לָהֶם גְּדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִים זָהָב: (32) וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם וְאִם־אֵין מַחֲיֵי נָא מִסֵּפֶרְךָ אֲשֶׁר בְּכַתְּבִי: (33) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטְאוּ־לִי אֲמַחֲנֶנּוּ מִסֵּפֶרִי: (34) וְעַתָּה לֵךְ. נָתַתִּי אֶת־הָעָם אֵלֶּיךָ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי

הוא שְׂנֵאֵמַת לָהֶם. שְׁהִשְׁפַּעַת לָהֶם זָהָב וְכָל חַפְצֵי מֶה־יַּעֲשׂוּ שְׁלֵא יִחַמְּאוּ? מִשָּׁל לְמִלֵּךְ שֶׁהוּא מֵאֱמֶל וּמִשְׁקָה אֶת בְּנוֹ וּמִקִּישָׁמוֹ וְתוֹלָה לוֹ בַּיָּם בְּעֵצָאוֹ. וּמַעֲמִידוֹ בַּפֶּתַח בֵּית זִנוּת, מֶה־יַּעֲשֶׂה הֵבֶן שְׁלֵא יִחַמְּאוּ? (בְּרִכּוֹת ל"ב יומא פ"ז): (32) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטֹּאתֵם. הֲרִי טוֹב, אֵינִי אוֹמֵר לְךָ מַחֲיֵי. וְאִם אֵין מַחֲיֵי יְהוָה מִקְרָא קָצֵר, וְכֵן דִּרְבָּה: מִסֵּפֶר. מִכָּל הַתּוֹרָה כּוּלָה. שְׁלֵא יֹאמֶר עֲרִי, שְׁלֵא הִיִּיתִי כְדָאִי לְבַקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. (בְּרִכּוֹת ל"ב): (34) אֵל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ. יֵשׁ בָּאֵן לְךָ אֲצֵל דִּבְרֵי בְּמִקּוֹם אֱלֹהִי.

כי תשא לב לג

Cap. 32. 33. 338

לך הנה מלאכי ילך לפניך ובימים
סקודי וסקודתי עליהם חסאתם: (35) וינה
יהיה אתה העם על אשר עשו את-

העגל אשר עשה אהרן: ס

לג (1) וידבר יהוה אל-משה לך עלה

מזה אתה והעם אשר העלית מארץ

מצרים אל-הארץ אשר נשבעתי

לאבותי ליתחך וליעקב לאמר לזרעה

אתנגדה: (2) ושלחתי לפניך מלאך

וגרשתי את-הכנעני האמרי והחיתי

והפרזי החזי והיבוסי: (3) אל-ארץ

siehe, mein Engel wird vor dir hergehen. Und am Tage meines Gedenkens, werde ich ihrer Sünde über sie gedenken. (35) Und der Ewige schlug das Volk darüber, daß sie das Kalb gemacht, welches Aharon gemacht hatte.

33. (1) Und der Ewige redete zu Mose: Gehe, ziehe hinauf von hier, du und das Volk, welches du herausgeführt aus dem Lande Mizrajim, [in das Land, das ich zuge-

schworen dem Abraham, dem Sizchaf und dem Jakob, indem ich sprach: Deinem Samen will ich es geben. (2) Und ich sende einen Engel vor dir her, und treibe aus den Kenaani, den Emori und den Chitti und den Perisi, den Chimi und den Jebusi). (3) In das

רשי

ובן לרפך לו על ארצו (מלכים א' ב'): הנה

מלאכי ולא אני: וכיום סקודי ונוי. עמה שמעתי

אלה מלכותם יחד. ותמיד תמיד נשאפסוד עליהם

עונותיהם וסקודתי עליהם מעט מן העון הזה עם

שאר העונות. ואין פורענות באה על ישראל. שאין

בה קצת מפרעון עון העגל: (35) וינה ה' את העם.

מיתה בדי שמם לעדים בלא התראה:

לג (1) לך עלה מזה. ארץ ישראל נבוא מכל

הארצות. לכן נאמר עלה. דבר אחר

לפי שאמר לו בשעת הפעם: לך רר. אמר לו בשעת

העון: לך עלה: אתה והעם: פאן לא נאמר ועמד:

(2) וגרשתי את הכנעני וגר ו אימות הם. והגרשתי

עמד ופנה מפניהם מאליו: (3) אל ארץ זבת חלב

aufreiben; stets aber werde ich, so oft sie Strafe verschulden werden, auch einen Theil dieser Sünde mitahnden, so daß keine Strafe die Israeliten treffen soll, wobei nicht ein wenig wegen der Sünde des goldnen Kalbes (עגל) mitgeahndet wird. (35) D. h. ein Tod durch Gottes Hand, dieser erfolgt da, wo Zeugen sind ohne Warnung.

33. (1) Palästina liegt höher als andere Länder. D. i. ziehe hinauf. Oder, weil er im Born zu ihm sagte: לך רר, so sagte er wieder im Wohlwollen לך עלה. Hier steht nicht mehr ועמד. (2) Sechs Nationen waren es, nur Girsaschi

Sand, fließen von Milch und Honig; denn ich werde nicht hinaufziehen in deiner Mitte; denn du bist ein hartnäckiges Volk; daß ich dich nicht aufreibe auf dem Wege.

(4) Als das Volk diese böse Nachricht hörte, da trauerten sie, und niemand legte seinen Schmuck an. (5) Und der Ewige sprach zu Mosche: Sprich

zu den Kindern Israel: Ihr seid ein hartnäckiges Volk; göge ich einen Augenblick in deiner Mitte, so könnte ich dich aufreiben; so lege nun deinen Schmuck von dir ab, und ich werde wissen, was

זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ כִּי לֹא אֵעָלָה בְּקִרְבְּךָ
כִּי עִם־קִשְׁה־עֲרֹף אֶתֶּרָה פֶּדְאֲנִיךָ
בְּדִרְךָ: (4) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
הַזֶּה וַיִּתְאַבְּלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ
עֲרֹו עֲרֹו: (5) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
אָמַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשְׁה־
עֲרֹף רַגַע אֶחָד אֵעָלָה בְּקִרְבְּךָ וּכְלִיתִיךָ
וְעַתָּה הוֹרֵד עֲרִיךְ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה

רש"י

nahm Abstand und räumte das Land von selbst. (3) אל sollst du sie führen. כי לא אעלה בקרבך daher sage ich dir, ich werde meinen Engel vor dir hersenden. כי עם קשה Wenn meine Herrlichkeit unter euch wäre, u. ihr würdet wider-

spenstig sein, so könnte ich euch meinen Zorn zu stark fühlen lassen. Daß meine Glorie nicht bei ihnen erscheinen werde. (4) הרבר הזה Die Kronen, welche auf Choreb ihnen übergeben wurden, als sie sagten: wir wollen thun und gehorchen. (5) רגע אחד Wenn ich mit euch ginge, und ihr wäret widerspenstig und halsstarrig, so könnte ich über dich erzürnen und euch in einem Augenblicke aufreiben, gleich Jes. 26, 20: Verbirg dich einen Augenblick, bis vorüber ist der Grimm (חבי כמעט רגע), daher ist es besser für euch, daß ich einen Engel sende. Die Strafe sollt ihr gleich erhalten, daß ihr eueren Schmuck ablegen sollt. Beim Heim-

ודבש. אני אומר לך דהעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לבד אני אומר לך. ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה עורף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני עליכם ועם: אכרך. לשון גליון: (4) הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עריו. פתרים שנתנו להם בחורב כששמרו נעשה ותשמע: (שבת פ"ח:) רגע אחד אעלה בקרבך וכליתך. אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות עדפכם. אזעם עליכם רגע אחד. שהוא שיעור זעמי שנאמר חבי כמעט רגע עד יעבור זעם (ישעי כ"ו) ואכלה אתכם פסוק טוב לכם שאשלה

Jeder an dem Eingange des Zelttes, und so schaueten sie Mosche nach, bis er in das Zelt kam. (9) Und es geschah, wenn Mosche in das Zelt kam, kam die Wolfensäule herab, und stand am Eingange des Zelttes; und so redete er mit Mosche. (10) Und so das ganze Volk sah die Wolfensäule stehen am Eingange

des Zelttes, stand das ganze Volk auf, und sie warfen sich nieder. Jeder am Eingange seines Zelttes. (11) Und der Ewige redete zu Mosche Angeficht gegen Angeficht, wie da redet ein Mensch mit dem andern.

רשי

die Versicherung ward, daß die göttl. Glorie ihn in sein Zelt begleitet. (9) Soviel wie Mosche; und so, Dnf. übers. 55. und dies ist eine ehrerbietige Redeweise, bei Gott gebräuchlich, wie M. 4, 7, 89 מדבר אליו, wo es nicht מדבר heißt, (das מ mit שוא); denn wenn es heißt מדבר (das מ mit Chirif), so versteht man darunter, die Stimme sprach für sich selbst und der Erdensohn hörte

es aus dieser; wenn es aber heißt מדבר, so wäre der Sinn; der König spricht mit dem Menschen. (10) Zur Gottheit. (11) Und der Ewige sprach gleichsam unterredend mit Mosche. Als nachdem mit ihm gesprochen wurde, kehrte er ins Lager zurück und theilte den Ältesten mit, was er vernommen hatte. So hatte es Mosche eingeführt vom Versöhnungstage an bis die Wohnung aufgerichtet wurde und nicht länger. Denn am 17. Tamus wurden die Bundestafeln zerbrochen, den 18. verbrannte er das Götzenkalb und strafte die Sünder; am

וַיִּנָּצְבוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ וַהֲבִיטוּ אֶחָד מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֳלָה: (9) וַהֲיָה כִּבְאֵ מֹשֶׁה הָאֹהֳלָה יֵרֵד עִמּוֹד הָעֵנָן וְעַמֹּד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדָבַר עִם־מֹשֶׁה: (10) וַיֵּרָא כָּל־הָעָם אֶת־עַמּוֹד הָעֵנָן עִמּוֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתָּחוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ: (11) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־

עומדים מפניו ואין יושבין עד שננספה מהם: והביטו אחרי משה. לשבת, אשר ילד אשה שפך מוכמת, שהשכינה תבנס אחריו למתה אהלו: (9) ודבר עם משה. כמו וידבר עם משה. תנינו: ומתמלל עם משה. שהוא כבוד שכינה, כמו. וישמע את הקול מדבר אליו (במדבר ו) ואינו קורא מדבר אליו. פשוט קורא מדבר פתחו: הקול מדבר בינו לבין עצמו. וההדיוט שומע מאליו. וכשהוא קורא מדבר, משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: (10) והשתחוה לשכינה: (11) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שדבר עמו היה שב משה אל המחנה. ומלמד לזקנים, מר שלמד, והדבר הזה נהג משה מיום הנפירים עד שהקים המשיכן, ולא יותר, שהרי

בָּעֵרָו וְשָׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נֹחַ זָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

Und er kehrte zurück in das Lager, aber sein Diener Jehoschua, Sohn Nun's, der Jünger, wich nicht aus dem Zelte.

רש"י

בְּשָׁבָעָה עָשָׂר בְּחֹמֶשׁ שְׁחַבְרוּ הַלְלוֹת. וְיִיחָ שָׁרָף
אֶת הָעֵנָב וְרָן אֶת הַחוֹמָאִים (תַּעֲנִית י"ט) וְכִיִּם עָלָה
שְׁנָאִמְר וְהָיָה מִמֶּחֶרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם וְהָיָה (שְׁמוֹת
י"ט) עֲשֵׂה שָׁם אֲרִבָּעִים יוֹם וּבִקֵּשׁ רַחֲמִים. שְׁנָאִמְר:
וְהַתְנַסֵּף לִפְנֵי ה' וְהָיָה (דְּבָרִים ט') וּבְרָאשׁ חֹדֶשׁ אֶל־אֵל
נֹאמֶר לוֹ: וְעָלִית בִּפְקֹד עַל דִּי מִנִּי לִקְבֹּל רַחֲמוֹת
הָאֱתֵרוּנוֹת. וְעֲשֵׂה שָׁם מ' יוֹם שְׁנָאִמְר בָּהֶם: וְהָנִכִּי
עֲסֹדְתִי בְּדֵר פְּקִים הָרְאוּנוֹם וְהָיָה (דְּבָרִים י') מִדֵּה
הָרְאוּנוֹם בְּרָצוֹן אֶף הָאֱתֵרוּנוֹם בְּרָצוֹן. אִמְרוּ מִעֲתָה
אֲמַנְעִים הָיָה בְּכַעַם. בִּי בְּתִשְׁרִי נִתְרַצָּה הַקְּבִידָה
לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב שָׁלֵם. וְהָיָה לוֹ לְמִשְׁחָה:
סִלְחָתִי. וְכִיִּם לוֹ לַחֲזוֹת אֲתֵרוּנוֹת וְיִדֵּה הַתְּחִיל לְעֲזוֹתוֹ
עַד מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְעֲשֵׂאוֹתָיו עַד אַחֵר בְּנִסְיוֹן
וּמִשְׁחָתָם לֹא נִדְּרָ עִמּוֹ עוֹד. אֵלָּא מֵאֵהָל מוֹעֵד:
וְשָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה. פְּרָנוֹ: וְהָיָה לְמִשְׁרָתָה. לִפִּי
שְׂדוּא לְשׁוֹן הוֹדָה. וְכָל הָעֵנָב, רָחָה בְּרַחֲמֵי הָעָם. וְהָיָה
וְנִצְבָּה וְקִיָּמָה. וְהָיָה. וּמִסְתַּבְּלִין. וְהָיָה. וְהָיָה
וְהָיָה. וְהָיָה: וְהָיָה ה' אֵל מֹשֶׁה שְׁעִשְׂבוֹ אֶל
הַמִּחֲנֶה. אֵמֶר לוֹ: אֲנִי בְּכַעַם וְהָיָה בְּכַעַם אִם כֵּן מִי

19. ging er auf den Berg denn es heißt: M. 2, 32, 30: Des Morgens darauf sprach Mosche zum Volke, ihr habt euch schwer versündigt, vierzig Tage lang weilte er dort und flehete um Erbarmen, denn es heißt M. 5, 9, 18: Ich warf mich vor Gott nieder wie das erstemal vierzig Tage und vierzig Nächte. An א"ל וי"ח wurde ihm gesagt, du sollst morgen hinauf gehen, die zweiten Tafeln zu empfangen, da hat er wieder 40 Tage zugebracht, denn es heißt M. 5, 10, 10; Ich stand vor dem Ewigen so wie die ersten Tage. So

wie die ersten 40 Tage in Wohlwollen waren, so waren es die letzten auch. Man kann nun daraus schließen, daß die Mittlern in Ungnade verließen; am Zehnten in Tisbri war Gott den Israeliten versöhnlich und sprach zu Mosche: Ich habe vergeben, und übergab ihm die letzten Tafeln; er ging hinab, befahl den Bau der Stiftshütte, welcher bis zum ersten Nisfan vollendet wurde, und sobald sie aufgestellt war sprach Gott mit ihm nur aus dem Stiftszelte hervor. er kehrte zurück in das Lager. וראה zeigt eine fortwährende Handlung an; auch das vorherige וראה וי"ח gibt Onf. so oft sie sahen. והשתחו. = וי"ח und sie blühten sie sich. M. dem Midr. befahl ihm der Ewige in das Lager zurück zu gehen, denn er sagte, ich bin im Zorn und du bist es auch, wenn

(12) Und Mose sprach zu dem Ewigen: Siehe, du sprichst zu mir. Führe dieses Volk hinauf, aber du hast mich nicht wissen lassen, wen du mit mir schicken willst; und doch hast du gesprochen: Ich habe dich namentlich erkannt und du hast auch Gnade gefunden in mei-

nen Augen. (13) Und nun, wenn ich denn Gnade gefunden in deinen Augen, so laß mich doch wissen, deine Wege, daß ich dich erkenne, damit ich (ferner) Gnade finde in deinen Augen; und siehe, daß

רש"י

dem so ist, wer wird sie dann zu mir nähern?

ראה אתה אמר אלי (12) Erwäge doch deine Aussage! du sagtest, führe das Volk, hast mich aber nicht wissen lassen, wen du mit mir schicken willst; die Zusage: Ich schicke einen Engel vor dir her, ist nicht nach meinem Wohlgefallen.

Du sagtest: ich zeichnete dich vor den übrigen Menschen durch einen ehrenvollen Zuruf aus, denn du sagtest zu mir: Ich komme zu dir

in einer dichten Wolke . . .

auch an dich werden sie immer glauben (s. Mt. 2, 19, 9). (13) Wenn ich wirklich Gnade in deinen Augen gefunden habe, so laß mich wissen deine Geflogenheit, welchen Lohn du gewährest Denen, die bei dir Gunst gefunden haben. Ich werde daraus erkennen, worin die Gnade besteht, die ich bei dir gefunden habe. הן bedeutet, damit ich erkenne, wie groß der Lohn Derer ist, die du deiner Gunst gewürdigt hast. וראה כי עמך הגוי הזה Sage nicht, ich werde dich zu einer großen Nation machen, und sie wolltest du verlassen; erwäge,

שלישי (12) ואמר משה אליהו ראה אתה אמר אלי העל אתה העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתך בשם וגם מצאת הן בעיני: (13) ועתה אם נתן מצאתי הן בעיניך הודעני נא את דרכיך ואדעך למען אמצא הן בעיניך

יקריבם: (12) ראה אתה אמר אלי ראה הן עיניך ולפך על דרכיך, אתה אמר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו' ואשר אצרכי לי הנה אנכי שולח מלאך (שמות כ"ג) אין זו הודעה, שאין אני חסין בה: ואתה אמרת ידעתך בשם. הפרתך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי הנה אנכי בא אליך בעב העין וגו' וגם כך יצאנו לעולם (שמות י"ט) (13) ועתה, אם אמת, שמצאתי הן בעיניך הודעני נא את דרכיך מה שבר אתה נתן למצא הן בעיניך ואדעך למען אמצא הן בעיניך. ואדע כיון מדרת תגמולך, מה היא מצאת הן, שמצאתי בעיניך: וסתרין, למען אמצא הן, למען אביד, כפנה שבר מצאת הן: וראה כי עמך הגוי הזה, שרא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בקדם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי, שיתקיימו ואת תשלום השכר שלי

וְיֹאמֶר כִּי עִמָּךְ הִנֵּה הָיָה (14) וַיֹּאמֶר
פָּנֵי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לָךְ: (15) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אֲמִינִן פָּנֶיךָ הַלֵּכִים אֶל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:
(16) וּבִמְהֵרָה יִיָּדַע אִפּוּא כִּי מִצֵּאתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ אָנִי וְעִמָּךְ הָלֹא בִלְכַתְּךָ עִמָּנוּ
וְנִפְלִינוּ אָנִי וְעִמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר
עַל־פָּנֵי הָאָדָמָה: פ רביעי

(17) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֲעֲשֶׂה כִּי־
מִצֵּאתִי חֵן בְּעֵינֵי וְאִדְעָה בְּשֵׁם:
(18) וַיֹּאמֶר הֲרֵאֵנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ:

der Erde ist? (17) Und der Ewige sprach zu Mosche: Auch dies, wasdu geredet hast, will ich thun; denn du hast Gnade gefunden in meinen Augen, und ich habe dich namentlich erkannt. (18) Und er sprach: Laß mich doch

רשי

בָּעַם הַזֶּה וַיִּדְעֵנִי. וְהִבִּיתִנִּי דָרָשׁוּ בְּמַסְכַּת (בְּרִבּוֹת
דָּרָשׁ ו') וְאָנִי לִי־יֹשֵׁב הַמִּקְדָּאוֹת עַל אֹפְנֵיהֶם וְעַל סִדְרָם
בְּתֵמָתִי: (14) וַיֹּאמֶר פָּנֵי יִלְכוּ. כְּתִיבֵנוּמָה לֹא אֲשַׁלַּח
עוֹד מַלְאָךְ, אָנִי בְּעֵצְמִי אֵלָּה, כִּמּוֹ וּפָנֶיךָ הַלֵּכִים
בְּקֶרֶב: (15) וַיֹּאמֶר אֵלָיו. כִּי־אָנִי חֲסִין, כִּי עַל יְדִי
מִלְאָךְ אֶל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: (16) וּבִמְהֵרָה יִדְעֵה אִפּוּא. וַיִּדְעֵה
מִצֵּאתִי חֵן? הָלֹא בִלְכַתְּךָ עִמָּנוּ: וְנִפְלִינוּ אָנִי וְעִמָּךְ.
וְנִהְיֶה מִכָּבְדִּים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל הָעָם. כִּמּוֹ וְהַסְלָה הִי
בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וְנֹה' (שְׁמוֹת ט'): (17) גַּם אֶת הַדָּבָר
הַזֶּה. שְׁלֹא חֲשֵׁה שְׂכָנִיתִי עוֹד עַל עֵצָה אֲעֲשֶׂה וְאִין
דְּבָרָיו שֶׁל בְּלָעַם עַל יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה. אָכֵּן נֹסֵף
תְּלִי עֵינַיִם. כִּנּוּן: וְאֵלֵי דָבָר יִנְיָן (אִיּוֹב ד') שׁוֹמְעִין
עַל יְדֵי שְׁלִיחַ: (18) וַיֹּאמֶר הֲרֵאֵנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ.

Sam. 1, 13: deine Gegenwart erscheint im Kriege; ich schicke keine Engel mehr, ich selbst will gehen. (15) Das ist mein Wunsch, daß du uns nicht durch einen Engel hinauf führen lassest. (16) Und wenn du selbst mit uns ziehest, so laß uns nicht durch einen Engel hinauf ziehen lassen. (17) Und der Ewige sprach zu Mosche: Auch dies, wasdu geredet hast, will ich thun; denn du hast Gnade gefunden in meinen Augen, und ich habe dich namentlich erkannt. (18) Und er sprach: Laß mich doch

dein Volk diese Nation ist. (14) Und er sprach: Ich selbst will mitgehen, und dich zur Ruhe führen. — (15) Und er sprach zu ihm: Wenn nicht du selbst mitgehst, so laß uns nicht hinaufziehen von hier. (16) Und woran soll irgend erkannt werden, daß ich Gnade gefunden in deinen Augen, ich und dein Volk, nicht daran, daß du mit uns gehst? Daß wir ausgezeichnet werden, ich und dein Volk, vor allem Volke, das auf

Mosche: Auch dies, wasdu gefunden in meinen Augen, und ich habe dich namentlich erkannt. (18) Und er sprach: Laß mich doch daß es dein Volk ist aus der Vorzeit, wenn du sie verwirfst, so bin ich nicht versichert, daß meine Nachkömmlinge bestehen werden; habe ich Belohnung zu beanspruchen, gib sie mir an diesem Volke kund. In Trakt. Berachot deuten unsere Weisen die Stelle verschieden; während ich bestrebt bin, den einf. Wortsinne zu erklären. (14) Wie Dnf. gibt, gleich

deine Herrlichkeit schauen!
(19) Und er sprach: Ich
will all meine Güte vor-
überführen vor dir, und
vor dir rufen namentlich:

der Ewige, und wie ich begnadige, wen ich begnadigen will,
und wie ich mich erbarme, wessen ich mich erbarmen will.

רש"י

soll Israel allein bestrah-
len; daher heißt es von
Bileam bloß: der die
Erscheinung der Allmacht
schaute, dahin gestreckt,
mit offenen Augen; eben-
so Job 4, 12: zu mir
stahl sich ein leises Wort,
d. i. man erhält nur
mittelbare Kunde. (18)
Mose sprach, daß es eine Gna-
denzeit war und seine
Worte angenommen wer-
den, da sagte er seine
Bitte noch dahin fort, ihn

ראה משה שהיה עת רצון, ודבריו מקובלים והוסף
לשאול, להראותו מראית כבודו: (19) ויאמר אני
אעביר ונני. הניעה שעה. שתראה בכבודי, מה
שארשה אותך לראות לסי שאני רוצה, ואצרך
ללמדך סדר תפלה. שגשגצרכת לבקש רחמים על
ישראל הזקנה לי זכות אבות. נסבור אותה, שאם תמה
זכותי, אין עוד תקנה. אני אעביר כל מדרת טובי
לפניך. על הציד, ואחרי נתון בפערה: וקראתי בשם
ה' לפניך ללמדך סדר בקשת רחמים. אף אם תכלה
זכות אבות ובסדר שאחרי ראה אותי מעומק וקרא
יג מדרת הוי מלמד את ישראל לעשות. בן ועל
ידי שחברו לפני רחום וחנן. יהיו געגין. כי רחמי
לא כלם יריה מיו: וחנתי את אשר אחי. אותן
פעמים שצרכה לחן: ורחמתי. עת שאחפין לרחם.

die Glorie Gottes sehen zu lassen. (19) Die Stunde ist da, daß
du meine Glorie siehst, in wie weit ich sie dir zu sehen gestatte; ich
will dich unterweisen, wie du dein Gebet anordnen sollst; wenn du sonst für
Israel gebetet hast, hast du dabei das Verdienst der Erzväter er-
wähnt, in der Meinung, daß wenn das Verdienst der Väter nicht
hinreichen sollte, so sei alle Hoffnung dahin, drum will ich das Voll-
maß meiner Güte an dir vorüber ziehen lassen am Felsen, du aber
wirfst in der Höhle sein. לפניך Um dich zu unterweisen,
wie man die Erbarmung Gottes anruft, wenn selbst das Verdienst
der Väter nicht hinreichte. Wenn man nämlich in diesem Gebete der
dreizehn göttl. Eigenschaften (שלש עשרה מדות) mich anrufen wird,
und die Israeliten anhältst, sich mit diesen meinen Eigenschaften zu
bekleiden, so will ich, so oft sie mich Allbarmherziger,
Gnadenvoller anrufen werden, sie erhören, denn meine Barmherzigkeit
wird nie enden. ורחמי Zuweilen werde ich begnadigen.
והנתי werde ich Barmherzigkeit üben; hier (beim Unterrichte) hat er ihm
bloß zugesagt, daß er zuweilen erhören, zuweilen aber nicht erhören

כי תשא לג

Cap. 33. 346

(20) וַיֹּאמֶר לֹא תִּכְבֵּל לְרֹאשׁ אֶת־פָּנַי
 כִּי יִרְאֶנִי הָאֱלֹהִים וְחַי :
 (21) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ
 עַל־הַצּוּר : (22) וְהָיָה בְּעֶבֶר כְּבוֹדִי
 וְשָׁמַיְךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁבְתִּי בְּפִי

(20) Und sprach : Du
 kannst mein Angesicht
 nicht schauen, denn es
 schaut mich nicht der
 Mensch und bleibt leben.
 (21) Und der Ewige
 sprach : Siehe, hier ist
 ein Ort bei mir, da stelle
 dich auf den Felsen. (22)

Und es wird geschehen, wenn meine Herrlichkeit vorüberfährt, so thue
 ich dich in die Kluft des Felsens, und decke meine Hand über dich

רש"י

עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה, ועתים לא
 אענה: אבל בשעת מעשה אמר לו: הנה אנכי בודת
 בריתי, הבטיחו, שאנין חזרות רקם (ריה שם):
 (20) ואמר לא תוכל וגו'. אף בשאעבד כל טובי על
 סגיד אני נותן לך רשות לראות את פני: (21) הנה
 מקום אתי. בדר אשר אני אדבר עמך תמיד יש
 מקום מוכן לי לצורכה, שאמצינה שם שלא תזקק
 ומשם תראה מה שתראה, והו' משום, ומדרשו
 על מקום שהשכינה שם מדבר, ואומר, המקום אתי.
 ואני אומר: אני במקום: שהקדיה מקומו של עולם
 ואין עולמו מקומו: (22) בעבור כבודי. בשאעבור
 לפניה: בנקרת הצור כמו: העיני האנשים הרים
 תנקה (במדבר יז) יקרה עודבי נחל (משלי ל) אני
 קרתי ושתיתי מים (מלכים ב' יט) קרה אחרת להם:

werbe; als aber die
 Bitte wirklich gestellt
 wurde, heißt es: Siehe,
 ich schließe einen Bund
 mit dir, er gab ihm da
 die Versicherung, daß ein
 solches Gebet niemals
 erfolglos bleiben wird.
 (20) Selbstt. ואמר לא תוכל
 wenn ich das volle Maß
 meiner Allgüte an dir
 vorüber ziehen lasse,
 kannst du mein Antlitz
 (Wesen) nicht schauen.

(21) Auf dem Berge, wo ich mit dir rede, habe ich einen
 Platz für dich bestimmt, wo ich dich verberge, daß du nicht beschädigt
 wirst, von dort wirst du sehen, was du sehen wirst. Dies der Wortfinn,
 nach b. Midr. ist die Rede von dem Raume, wo die göttl. Majestät ver-
 nommen wurde, denn es heißt: מקום אתי, aber nicht: אני במקום,
 ich werde sein am Orte, weil Gott den Weltenraum umfaßt, die Welt
 aber ihn nicht fassen kann. (22) Wenn meine Herrlichkeit an
 dir vorübergehen wird. בנקרת הצור wie M. 4, 16, תנקר: Spr. 30,
 17, יקרה, wo das Wort überall ausgraben bedeutet und sämmtlich zu
 einem Stamm gehören, בנקרת הצור heißt in der Höhlung (Kluft) des

bis ich vorüber bin.
(23) Und dann thue ich
meine Hand weg, so
wirfst du schauen meinen
Rücken; aber mein An-
gesicht kann nicht ge-
schauet werden.

34. (1) Und der Ewige

sprach zu Mosche: Haue dir zwei steinerne Tafeln, so wie die ersten,
und ich will auf die Tafeln schreiben die Worte, die auf den ersten

רש"י

Felsen. כפי ושכתי. Hie-
raus folgt, daß dem Ver-
derber zuweilen eine
verheerende Gewalt ein-
geräumt wird, Onkelos
überf. ואנין אמימרי. ich
schlage dich durch mein
Wort, ein angemessener
Ausdruck für die göttl.
Erhabenheit, bei welcher
von einer wirklichen Hand
nicht gesprochen werden
darf. (23) והסירותי את
כפי Onkelos: Ich werde
aufhören mit meinem

עליך עד-עברי: (23) והסירותי את-כפי
וראית את-אחרי ופני לא יראו: פ חמישי
לד (1) ויאמר יהוה אל-משה פסל-
לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבת
על-הלוחות את-הדברים אשר היו על-

נקדת העצור. פריית העצור: ושכתי כפי. מפאן
שנאגדה רשות למחבלים לחבל. (תיכ פ' ויקרא)
ותרנומי: ואנין במימרי. פניו הוא ללך קבד של
מעלה. שאנין צידך רשקה עליו בקף ממש:
(23) והסירותי את כפי. ואעדי רת הדבר. יקרי,
בשחשלק הנהנת קבדו. מנגד פניך ללכת משם ולהלך:
וראית את אחורי. הראו קשר של תפילין:

לד (1) ססל לך. הראו מחבב מנפדינן מתוך
אהל ואמר לו: תפסולות יהוה שלך
ומשם נתעשר משה הרבה: ססל לך. אהה שברת
הראשונות. אהה ססל לך אחרונות. משל למקד
שהלך למדינת הים. הניחו ארוסתו עם השפחות.
מתוך קלקול השפחות. יצא עליה: שם רע. עמד

Worte dich zu schützen, sobald meine Herrlichkeit vorüber gezogen sein
wird. ותפילין את אחורי. Er zeigte ihm einen Knoten von den תפילין.

34. (1) Gott zeigte dem Mosche von seinem Zelte aus
einen Steinbruch von Saphiren und sprach; die Abfälle gehören dir;
davon erzielte Mosche großen Reichtum. ססל לך Du hast die ersten
Tafeln zerbrochen, haue dir nun die andern aus. Dies ist ähnlich mit
der Geschichte von jenem Könige, der eine weite Reise über Meer
unternommen, seine Braut aber mit den Mägden zurückgelassen hatte.
Das Geschwäg dieser Mägde brachte aber die Braut beinahe um ihren
guten Ruf. Ihr Hausfreund vernichtete deshalb den Heiratsvertrag
und sagte: Falls der König beschließen sollte, sie umzubringen, so
sage ich ihm, daß sie noch gar nicht seine Ehefrau wäre. Der König
ließ nun den Sachverhalt untersuchen und fand, daß es nur ein Ge-
schwäg der Mägde gewesen, und versöhnte sich wieder mit seiner
Braut. Der Hausfreund bat nun um andere Ehepакten, der König

כי תשא לך

Cap. 34. 348

הִלַּחַת הָרָאשִׁים אֲשֶׁר שָׁבַרְתָּ: (2) וְהָיָה
נָכוֹן לְבָקֶר וְעֵלִית בַּבֶּקֶר אֶל־הָר סִינִי
וְנִצַּבְתָּ לִּי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: (3) וְאִישׁ
לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם־אִישׁ אֶל־יָדָךְ
בְּבִלְ־הָהָר גַּם־הֵצֵאן וְהַבֶּקֶר אֶל־יָרְעוּ
אֶל־מִוֶּלֶ הָהָר הַהוּא: (4) וַיִּפְסַל שְׁנֵי
לַחַת אֲבָנִים כְּרָאשִׁים וַיִּשְׁגֶּם מִשָּׁה
בַּבֶּקֶר וַיַּעַל אֶל־הָר סִינִי בָּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים:
(5) וַיַּרְדּוּ יְהוָה בָּעָנָן וַיִּתְּצֵב עִמּוֹ שָׁם
וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: (6) וַיַּעֲבֹר יְהוָה
עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם

Morgen und stieg auf den Berg Sinai, so wie der Ewige ihm geboten, und nahm in seine Hand die zwei steinerne Tafeln. (5) Da kam der Ewige herab in der Wolke, und stellte sich dort neben ihn, und rief namentlich: der Ewige. (6) Der Ewige fuhr (nämlich) vorüber vor ihm, und rief: Der Ewige ist der Ewige, ein barmherziger und gnä-

רש"י

שׁוֹשְׁבֵי־הָאָרֶץ וְקָרַע כְּתוּבָתָהּ, אָמַר. אִם יֹאמַר הַמֶּלֶךְ
לְהוֹרְגָהּ אֹמַר לוֹ, עֲדִין אֵינָה אִשְׁתֶּךָ, בְּדָק הַמֶּלֶךְ
וּמֵצֵא שְׂלֵא הָיָה הַמֶּלֶךְ אֵלָּא מִן הַשְׁפָּחוֹת, נִתְּצָה
לָהּ אָמַר לוֹ שׁוֹשְׁבֵינָה: כְּתוּב לָהּ כְּתוּבָה אֲחֵרָת
שְׁנִיקְרָעָה הָרָאשׁוֹנָה, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ, אֲתָּה קָרַעְתָּ
אוֹתָהּ, אֲתָּה קָנָה לָהּ גִּיר אֲחֵר, וְאֵיךְ אֲכַתּוּב לָהּ בְּכַתֵּב
יָדִי: מִן הַמֶּלֶךְ זֶה הַקְּבִי, הַשְׁפָּחוֹת אֵלָּא עָרֵב רַב
וְהַשְׁוֹשְׁבִין זֶה מִשָּׁה, אֲדִסְתּוֹ שֶׁל הַקְּבִי יִשְׂרָאֵל
לְכָךְ נֶאֱמַר: פֶּסַל לָהּ. (2) נָכוֹן, מִזְמָן: (3) וְאִישׁ לֹא
יַעֲלֶה עִמָּךְ, הָרָאשׁוֹנוֹת עַל יְדֵי שְׁחֵזוֹ בְּתַשׁוּאוֹת
וְקוֹלוֹת וְקַהְלוֹת, שְׁלֵמָה בָּהֶן עֵין רַע, אֵין לָהּ יָפָה מִן
הַצְנִיעוּת: (5) וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה', מִתְּהַלְּמִין: קָרָא
בְּשֵׁם רַחֵ: (6) ה' ה', מִדַּת הַחֲסִידִים הָיָה אֲחֵת
קוֹרֵם שְׁחֵמָה, וְאֲחֵת אֲחֵר שְׁחֵמָה, וְשׁוֹב (רַחֵ יי')

Bereit. (3) Und ein Mensch soll nicht mit dir hinaufsteigen, auch soll Niemand gesehen werden auf dem ganzen Berge, auch das Klein- und das Rindvieh soll nicht weiden gegen diesen Berg hin. (4) Und Mosche hauete zwei steinerne Tafeln wie die erste, und machte sich früh auf am

Tafeln waren, die du zerbrochen hast. (2) Und sei bereit auf den Morgen; und steige am Morgen auf den Berg Sinai, und stelle dich mir dort auf der Spitze des Berges. (3) Und Niemand soll mit dir hinaufsteigen, auch soll Niemand gesehen werden auf dem ganzen Berge, auch das Klein- und das Rindvieh soll nicht weiden gegen diesen Berg hin. (4) Und Mosche hauete zwei steinerne Tafeln wie die erste, und machte sich früh auf am

aber sagte: du hast die ersten vernichtet, so verschaffe du nun anderes Papier und ich werde den Heiratsvertrag eigenhändig schreiben. Der König, das ist Gott, der Hochgepriesene; unter den bösen Mägen ist das gemischte Volk verstanden; der Hausfreund ist Mosche, Israel die Gott angelobte Braut; deshalb heißt es: Hau dir zwei steinerne Tafel aus, wie die ersten gewesen. (2) Nכון

biger Gott, langmüthig, und reich an Gnade und Treue. (7) Bewahrend die Gnade ins tausendste Geschlecht, vergebend Vergehen und Missethat und Sünde; der aber nichts ungestraft läßt; gedenkend

die Vergehen der Väter über Kinder und Kindeskinde, über das dritte und vierte Geschlecht. (8) Da eilte Mosche und verneigte sich zur

ותנין ארך אפים ורב חסד ואמת :
(7) נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע
ותשאנה ונקה לא ינקה פקד עון אבות
על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים
ועל-רבעים: (8) וימהר משה וינקד

רש"י

bet! (5) ויקרא בשם ה' Nach Dunkel. und rief im Namen Gottes. (6) ה' הי' Doppelt; Gott ist barmherzig, bevor der Mensch sündigt und auch nachher, wenn er reuig sich bekehrt. אל Auch dies deutet die Barmherzigkeit an, so heißt es Ps. 22, 2 אלי אל' Mein Gott, warum verlassst du mich? worunter doch nicht der streng richtende Gott gemeint sein kann. ארך אפים Er ist langmüthig und straft nicht gleich, erwägend, vielleicht bessert sich der Sünder. חסד רב be-

אל. אם זו מדת רחמים. וכן הוא אומר: אלי אלי למה עזבתני (תהלים כ"ב) ואין לו מדת לדון. למה עזבתני. כך מצאתי במכילתא: ארך אפים מאריך אפא ואינו ממיר ליפרע. שפא יעשה תשובה (סנהדרין ק"א). רב חסד. לצדיקים חסד שאין להם זכות כל כך: (ריה י"ז): ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו: (7) נוצר חסד. שהאדם עושה רשעיו: לאלפים. לשני אלפים דורות. עונות. אלו הדורות. פשעים. אלו המידות, שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע. שאין מוותר על העון לקמרי. אלא נפרע ממנו מעט מעט: ורבתינו דרשו מנקה הוא לשבים ולא ינקה לשאינן שבים יומא פיו: פוקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם בידים שגבר פירש במקרא אחר: לשנאי: ועל רבעים. דור רביעי. נמצאת: מדה טובה מרובה על מדת פורענות. אחרת על חמש מאות. שבמדה טובה הוא אומר: נוצר חסד לאלפים: (8) וימהר משה.

nen, welche der Gnade bedürfen, und nicht ausreichende Verdienste besitzen. Jene reichlich zu belohnen, die seinen Willen vollführen. (7) Nצר Er hält im Andenken die fromme Werke, die man übt. חסד לאלפים für zweitausend Geschlechter. עונות Sind vorsätzlich begangene Sünden, פשעים Die Sünden, welche Gott zum Troge geschehen. ונקה Dem Wortsinne nach heißt es, daß jedes Vergehen allmählig bestraft wird; nach dem Talmud: נקה, die Reuigen befreiet Gott von Strafe, ונקה לא aber nicht die, welche sich nicht bekehren wollen. Wenn sie die Handlungsweisen ihrer Vorfahren nachahmen, wie es schon anderswo erklärend heißt. לשנאי die mich hassen. ועל רבעים bis zum vierten Geschlechte. Hieraus folgt, daß das Maß seiner Güte dem der Strafe sich verhält, wie eins zu fünf-

אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ: (9) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
מִצְרָאִי הֵן בְּעֵינַיִךְ אֲדֹנָי יִדְדֵנוּ אֲדֹנָי
בְּקֶרְבָנוּ כִּי עַם־קָשָׁה עֲרָף הוּא וְסָלַחְתָּ
לְעֹגְנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנִחַלְתָּנוּ: שִׁשׁ

(10) וַיֹּאמֶר ה' אֲנִי כֹרֶת בְּרִית נָגִיד
כָּל־עַמֶּךָ אֲעֲשֶׂה נִסִּים וּמוֹתָוִת אֲשֶׁר לֹא־
נִבְרָאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאִהָ
כָּל־הָעַם אֲשֶׁר־אַתָּה בְּקֶרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֶׂה
יְהוָה בִּי־נִנְרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עִמָּךְ: (11) שְׁמֹר־לָךְ אֶת אֲשֶׁר אֲנִי
מַצְוֶה הַיּוֹם הַזֶּה גֵּרֶשׁ מִפְּנֵיךְ אֶת־
הָאֻמִּי וְהַגִּלְגָּלִי וְהַחִתִּי וְהַכְּנִזִּי וְהַחִיטִּי

soß das ganze Volk, in dessen Mitte du bist, das Werk des Ewigen, was ich an dir thue, daß es fürchtbar sei. (11) Beobachte, was ich dir heute gebiete. Siehe, ich treibe aus vor dir den Emori und den Kenaani und den

רש"י

בְּשָׂרָהּ מִשֶּׁה שְׂכִינָה עֹבְרָת וְשָׁמַע קוֹל הַקְּרִיָּאָה. מִד
וַיִּשְׁתַּחוּ: (9) יִדְדֵנוּ נָא ה' בְּקֶרְבָנוּ. כִּמּוּ שֶׁהִכְמַחְתָּ
מֵאֲחֵר שְׂאֵתָה נֹשֵׂא עוֹן. וְאֵם עִם קָשִׁי עֲרָף הוּא.
וַיִּמְדוּ בָךְ וְאִמְרָתָּה עַל זֹאת. מִן אֲכֹלֶךָ בְּרָדָה. אֶתָּה תִּסָּלַח
לְעֹגְנֵינוּ וְנִי. יֵשׁ כִּי בְּמִקּוֹם אֵם: וְנִחַלְתָּנוּ. וְתַחֲנִנֵנוּ
לָךְ לְנִחְלָה מִיְּחֻדָּת. וְזוֹ הִיא בְּקִשְׁתָּ וְנִסְלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ.
שָׂדֵה תִּשְׁלַח שְׂכִינָתְךָ עַל הָאוֹמוֹת עֵינִי: (10) כֹּרֶת
בְּרִית. עַל זֹאת: אֲעֲשֶׂה נִסִּים וּמוֹתָוִת. לְשׁוֹן וְנִסְלִינוּ
שְׂתַחֲוִי מִבְּרָלִים בְּזוֹ מִכָּל הָאוֹמוֹת עֵינִי שְׂלֵא תִשְׁלַח
שְׂכִינָתְךָ עֲלֵיהֶם: (11) אֶת הָאֻמִּי וְנִי. אֶת הָאֻמִּי וְנִי. אֶת הָאֻמִּי וְנִי.

So wie du uns versichertest, zu verzeihen. Wenn es ein widerpenstiges Volk ist, und du sagtest: Ich könnte sie sonst aufreihen, so vergib doch unsere Sünden und ziehe selbst unter uns, כי so wie אם, wenn, und nimm uns dir zum Erbtheil; dies betont die oben wiederholte Bitte: daß wir ausgezeichnet erscheinen vor den götzendienerschen Völkern. (10) Kורת ברית hierüber. אעשה נסִים ומוֹתָוִת wie Ihr werdet dadurch vor den götzendienerschen Völkern ausgezeichnet sein. (11) את האומי Hier werden sechs Nationen erwähnt, weil Girsaschi sich von den anderen abgewendet hatte.

Erde und warf sich nieder. (9) Und sprach: Wenn ich denn Gnade gefunden in deinen Augen, o Herr, so gehe doch der Herr in unserer Mitte; denn es ist ein hartnäckiges Volk, aber verzeihe unser Vergehen und unsere Sünde, und nimm uns an zu deinem Eigenthume. —

(10) Und er sprach: Siehe, ich schließe einen Bund; vor deinem Volke will ich Wunder thun, wie sie nicht geschaffen worden auf der ganzen Erde und unter allen Völkern, und sehen

hundert; denn bei der Güte heißt es: Er bewahrt die Huld für zweitausend Geschlechter. (8) Als Moses sah, daß die göttl. Glorie vorüberzog, und er diesen Ruf vernahm, da neigte er sich vor Gott zur Erde und warf sich hin, ihn anzubeten. (9) נא

Chitti und den Beriti und den Chiri und den Jebusi. (12) Hüte dich, daß du nicht einen Bund schließt mit dem Bewohner des Landes, gegen welches du ziehest, daß er nicht ein Fallstrick werde in deiner Mitte. (13) Sondern ihre Altäre sollt ihr niederreißen und ihre Bildsäulen sollt ihr zertrümmern und ihre Ascheroth ausrotten. (14) Denn du sollst dich nicht niederwerfen vor einem andern Gott, denn der Ewige, Eiferer ist sein Name, ein eifriger Gott ist er. (15) Du möchtest einen Bund schließen mit den Bewohnern des Lan-

des, und wenn sie nachbuhlen ihren Göttern und ihren Göttern opfern, so würde man dich einladen und du würdest essen von seinem Opfer. (16) Und nehmen von seinen Töchtern für deine Söhne, und wenn seine Töchter nun nachbuhlen ihren Göttern, so würden sie deine Söhne ihren Göttern nachbuhlen machen. (17) Gegoffene Götter sollst du dir nicht machen. (18) Das Fest der ungesäuerten Brode sollst du beobachten. Sieben Tage sollst du ungesäuerte Brode essen, die ich dir geboten,

רשי

(13) Ein Baum, den man anbetete. (14) קנא Der sich ereifert zu bestrafen und kein Vergehen übersteht; dies bedeutet קנא überall, er zeigt sich siegesgewaltig und bestraft Jene, die von ihm ablassen. (15) ואכלת מזבח Du glaubst, das Essen davon wäre unsträflich, ich aber betrachte es, als wenn du dich zu ihrem Götzendienste befennen würdest, weil du dadurch dazu kommen kannst, mit ihren Töchtern Ehe einzugehen (18) חרש האביב Der Monat der Reife, an welchen

והיבוס: (12) השמר לך פיתחך: ברית ליושב הארץ אשר אתה בא עליה פיהה: למקש בקרבך: (13) כי את מבתם תשברו ואת אשרי תברתו: (14) כי לא תשתתח לאל אחר כי יהיה קנא שמו אל קנא הוא: (15) פיתחך: ברית ליושב הארץ ונני אחרי אלהים ונכחו לאלהים וקרא לך ואכלת מזבח: (16) ולקחת מבנותי לבנותי ונני בנותי אחרי אלהים ונני אחרי אלהים: (17) אלהי מסכה לא תעשה לך: (18) את-תג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר

באן כי הנני עמר ופנה מביתם: (13) אשרי. הוא אילן שעובדים אותו. (עז מר): (14) קנא שמו. מקנא לפרע. ואינו מוותר, והו כל לשון קנא או חונן ופנה מאיביו: (15) ואכלת מזבח. נסביר אתה שאין עונש באכילתו ואני מעלה עליה כמדה בעבודתם, שמתוך כך אתה בא ולקח מבנותי לבנותי (כ"מ ה): (18) חרש האביב.

צִרְתִּידָּ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב בִּי בַחֲדָשׁ
הָאָבִיב תֵּצֵאת מִמִּצְרָיִם: (19) כֹּל־פֶּטֶר
רָחֵם לִי וְכֹל־מִקְנֶה תִזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה.
(20) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא
תִּפְדֶּה נִעְרַפְתּוּ כֹּל בְּכוֹר בְּנֵיךָ תִּפְדֶּה

worfen wird, das Eröffnende von Rind und Lamm. (20) Und das Eröffnende des Esels sollst du lösen mit einem Lamm, und wenn du es nicht lösest, so sollst du ihm das Genick brechen. Jeden Erstgeborenen deiner

רש"י

חֹדֶשׁ הַפִּיטוֹר, שֶׁהַבּוֹאָה מִבִּפְשׁוּלָהּ: (19) כֹּל
פֶּטֶר רָחֵם לִי, בָּאָבִיב: וְכֹל מִקְנֶה תִזְכֹּר וְגו'. וְכֹל
מִקְנֶה אֲשֶׁר תִּזְכֹּר בִּפְטוֹר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטוֹר וְזָכַר
אֶת הַחֹק: פֶּטֶר, לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן פֶּטֶר מִיָּם
רֵאשִׁית מֶדֶן (מִשְׁלִי יי) תִּיּוֹ שֶׁל תִּזְכֹּר לְשׁוֹן נִקְבָּה
הִיא מוֹסֵב עַל הַיּוֹלָדָת: (20) וּפֶטֶר חֲמוֹר, וְלֹא שֶׂה
בְּרָמָה טַמְאָה: תִּפְדֶּה בְשֶׂה, נֹתֵן שֶׂה לִפְתָּה, וְהוּא
חֹלֵץ בְּדָ פֶה, וּפֶטֶר חֲמוֹר מוֹתֵר בְּעִבְרָה לְבָעֲלִים:
וְעִרְפָּתוֹ, עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיין, הוּא הַפֶּסֶד כִּמְזוֹן פֶּה.
לְפִיכָּה יִפְסֹד כְּמוֹנוֹ: כֹּל בְּכוֹר בֶּן־כָּתוּב, חֲמִשָּׁה
קָלָעִים, פְּדִינֹה קָצוֹב שְׁנָאֵמֶי: וּפְדִינֹה מִבֶּן חֹדֶשׁ
תִּפְדֶּה (בַּמְדַּבֵּר מִי): וְלֹא יִרְאוּ פְּנֵי רִיקָם, לְפִי פְּשׁוּטוֹ
שֶׁל מִקְרָא דָּבָר בְּפִי עֲצָמוֹ הוּא, וְאִינוּ מוֹסֵב עַד
הַבְּכוֹר, שְׂאֵין בְּמַצּוֹת בְּכוֹר רֵאשִׁית פְּנִים אֶלֶּא אַחֲרָה:
אַחֲרָה הִיא, וְכִשְׁתַּעֲלֹ לְרִנָּל לְרֵאוֹת, לֹא יִרְאוּ פְּנֵי
רִיקָם, מֵצִיחַ עֲלֵיכֶם לְדַבֵּר עוֹלָה רֵאשִׁית פְּנִים, וְלִפִּי
מִדְּרַשׁ בְּרִייתָא מִקְרָא יֵתֵר הוּא וּמִפְּנֵי לְמַדָּה שְׂדֵה.

zur bestimmten Zeit des Mehren-Monats; denn im Mehren-Monat bist du aus Mizrajim gegangen. (19) Alles Eröffnende des Mutterleibes gehört mir; und all dein Vieh, das als Männliches ge-

die Früchte reif werden. Alle das erste Geborenen der Menschen. Und alles Vieh, welches bei Erstgeborbenen Ochsen u. Lämmern männlich ist. Pater heißt öffnen, ebenso Pater heißt weiblich, es bezieht sich auf das Muttervieh. (20) Aber nicht ander, unreiner Thiere. Er gibt das Lamm dem Priester, in dessen Hand es auch nicht heilig ist, den Erstling des Esels dürfen die Eigner zur Arbeit verwenden.

Er muß ihm mit einem Beile das Genick brechen; denn er fügte den Priester einen Schaden zu, daher soll er auch Verlust erleiden. Mit fünf Sela'm ist das Lösegeld festgesetzt, denn es heißt M. 4, 18, 16: Und das zu Lösende sollst du lösen von einem Monate ab. Rikam, und bezieht sich nicht auf den Erstgeborenen; denn bei dem Gebote bezüglich der Erstgeborenen ist das Erscheinen vor Gott nicht erwähnt; es ist daher eine selbstständige Mahnung: Wenn ihr zur Festzeit hinaufzieht, sollt ihr vor meinem Angesichte nicht leer erscheinen, sondern Ganzopfer darbringen. Nach

Söhne sollst du lösen; und man erscheine nicht leer vor meinem Angesichte.

(21) Sechs Tage kannst du arbeiten, aber am siebenten sollst du ruhen;

in der Pflügezeit und in der Ernte sollst du ruhen. (22) Und ein Fest der Wochen sollst du machen, der Erstlinge der Weizenernte; und das Fest der

רש"י

dem Midr. ist diese Stelle überflüssig, und dient nur dazu, von Gleichem auf Gleiches (גזירה שווה) zu schließen: Man solle nämlich einem austretenden Diener Geschenke im Werthe von fünf Selaim von jeder Gattung geben. Warum wird hier Saat- und die Erntezeit erwähnt? Einige Gelehrte meinen damit die Anbauzeit im Eingang des siebenten Jahres und die Erntezeit im Ausgange des siebenten Jahres. S. oben 23, 12

und Talm. Rosch Hasch. 9; um daraus zu lernen, daß man vom gemeinen Jahre zum heiligen ein wenig hinzufügen muß, und es ist so zu verstehen: Sechs Tage sollst du arbeiten, am siebenten Tage sollst du ruhen, und bei der sechstägigen Arbeit, welche ich dir erlaubte, gibt es eine gewisse Zeit, in welcher das Pflügen und Ernten nicht erlaubt ist. Man kann aber nicht darunter das siebente Jahr verstehen, denn es heißt ja schon M. 3, 25, 4: Dein Feld sollst du nicht besäen und deinen Weinstock nicht beschneiden. Andere beziehen dies auf den Sabbat, und חריש und קציר ist deshalb erwähnt, um anzudeuten, so wie Andern etwas Freiwilliges ist, (weil es kein ausdrückliches Gebot ist), ebenso das Schneiden, ausgenommen ist die Omer-Ernte, welche geboten wird, und die sogar die Sabbat-Heiligung aufhebt. (22) בכורי קציר חטים. An dem du zwei an Weizen-Bröde darbringst. בכורי S ist das erste Opfer, welches man von der neuen Frucht ins Heiligthum bringt,

וּלְאֶחֱרָאוּ פָּנֵי רִיָּקָם: (21) יֵשֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת: (22) וְחַג שָׁבַע תַּעֲשֶׂה לָּךְ בַּבֹּרֶץ קִצִּיר חֲטָיִם וְחַג הָאָסִיף

לְלִמַּד עַל הַעֲנֻקְתּוֹ שֶׁל עֶבֶד עִבְרִי, שֶׁהוּא הַמַּעֲשֶׂה סְלֵעִים מִכֶּל מִן מִין. בְּפִדְיוֹן כְּבוֹד, בְּמַסְכֶּת (קִדּוּשִׁין דָּף י"ו): (21) בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר. לָמָּה נִזְכָּר חָרִישׁ וְקָצִיר? יֵשׁ מִבְּרִיתֵנוּ אוֹמְרִים עַל חָרִישׁ שֶׁל עֶבֶד שְׁבִיעִית הַנִּכְנָס לְשִׁבְעִית, וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָא שְׁבִיעִית, לְלַמֶּד שְׂמוֹסִין מְחֻלָּל עַל הַקָּדָשׁ (ר"ה ט') וְכָךְ מִשְׁמַעֵנוּ: יֵשֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת (שְׁמוֹת כ"ב) וְעֲבֹדָת ר' הַיָּמִים שֶׁהִתְרַמִּי לָךְ. יֵשׁ שָׁנָה שֶׁהַחֲרִישׁ וְהַקָּצִיר אִסּוּר, וְאֵין צֹרֶךְ לִזְכֹּר הָרִישׁ וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית, שֶׁהֵרִי כֶּבֶד נֶאֱמַר, שֶׁדָּךְ דָּא תִּרְעֶה וְכו' (וִירָא כ"ה) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינוּ מְכַבְּרִים אֶלָּא בְּשִׁבְתָּ הַחֲרִישׁ וְקָצִיר שֶׁהִזְכִּיר בּוֹ לִזְכֹּר לָךְ, מֵהַ חֲרִישׁ וְרִשּׁוֹת אֵין קָצִיר לְשׁוֹת, תָּמָד קָצִיר הָעוֹמֵר שֶׁהוּא מְעֻדָּה וְרוֹחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ: (22) בַּבֹּרֶץ קִצִּיר חֲטָיִם. שְׁאֵתָה מְכִיָּא בּוֹ שְׁתֵּי הַקָּדָשׁ מִן הַחֲטָיִם (ר"ה כ"א): בַּבֹּרֶץ. שֶׁהוּא מְנַחֵה רִאשׁוֹנָה, הַבָּאָה מִן הַחֲרִישׁ שֶׁל

תקופת השנה: (23) שלש פעמים בשנה יראה בלזכורך את-פני האדון. יהיה אלהי ישראל: (24) בראוריש גוים מפניה והרחבתי את-נגלה ורא-יחמד איש את-ארגו בעלתו לראות את-פני יהוה אלהיך שלש פעמים בשנה: (25) לאתשחט ער-חמין נס-זבחי ולא-ילין לבקר גבח תג הפסח:

gelüsten, wenn du hinaufziehst, zu erscheinen vor dem Angesichte des Ewigen deines Gottes, dreimal im Jahre. (25) Opfere nicht bei Gefäuertem das Blut meines Opfers, und es übernachtete nicht bis zum Morgen das Opfer des Überschreitungsfestes.

רש

חטים למקדש כי מנחת העומר הבאה בפסח מן השעורים היא: וכן האספה בזמן שאחרי אוקף תבואתך מן השורה לבית אספה. זו לשון הכנסה לבית: כמו: ואספתו אל תוך ביתך (דברים כ"ב): תקופת השנה. שהיא בחזקת השנה בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסבה והקפה: (23) כל זכורך: כל הזכרים שבה. הרבה מצות פתורה נאמרו ונקבלה ויש מהם שלש פעמים וארבע לחייב ולענוש על מנן לאין שבהם ועל מנן עשה שבהם: (24) אוריש. פתרגומו: אתה. וכן החל רש (דברים ב') וכן יורש את האמורי (במדבר כ"א) לשון גרושין: והרחבתי את גבולך. ואחרי רחוק מבית הבחירה. ואניך יכול לראות לפני תמיד. לכה אני קובע לך שלוש רגלים הללו: (25) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח. וענין חמין קנים. אהרה לשחטם או לזרק או לאחד מבני הבכירה (פסחים ס"ו) ולא ירין.

Einsammlung, nach Umlauf des Jahres. (23) Dreimal im Jahre sollen alle deine Männlichen erscheinen vor dem Angesichte des Herrn, des Ewigen, des Gottes Israels. — (24) Denn ich werde Völker austreiben vor dir und deine Grenzen erweitern, doch soll Niemand nach deinem Land

denn das Omer-Opfer am Beßach ist von Gerste. Wenn du deine Früchte vom Felde nach Hause bringst, gleich M. 5, 22: ואספתו אל תוך ביתך. Nach der Jahreswende, wenn das neue Jahr beginnt. תכופה. Heißt umwenden, umfreisen. (23) כל זכורך. Alles Männliche unter dir. Viele Gebote der Thora wurden wiederholt, Einige dreimal, Einige viermal, um mit

so vielen Strafen anzudrohen, als Verbote und Gebote dabei sind. (24) אוריש. Dnf. אתה. Ich werde vertreiben; ebenso M. 5, 2: החל. Du bist dann fern vom Tempel und kannst nicht oft vor mir erscheinen, daher bestimme ich dir dazu diese drei Festzeiten. (25) לא תשחט. Du sollst das Beßach-Opfer nicht schlachten, solange sich noch Gefäuertes im Hause befindet; dies ist eine Warnung für den Schlachtenden sowohl, wie

(26) Das Früheste deines Erbreichs sollst du bringen in das Haus des Ewigen deines Gottes. Koche nicht ein Bäckchen in der Milch seiner Mutter. (27) Und der Ewige sprach zu Mosche: Schreibe dir diese Worte auf; denn auf den Inhalt dieser Worte schließe ich einen Bund mit dir und mit Israel. (28) Und er war

dort bei dem Ewigen vierzig Tage und vierzig Nächte, Brod aß er nicht und Wasser trank er nicht; und er schrieb auf die Tafeln die

רשׁ

für den Sprengenden und für jedes Glied der Gesellschaft. ולא ילין So wie es Dnf. gibt: Das Fett meines Opfers soll nicht über Nacht bleiben außerhalb des Altar-Raumes. Das ולא ילין bedeutet: kein außerhalb des Altar-Raumes übernachtetes Opferstück darf geopfert werden. Uebernachtig heißt, bis zum Anbruch der Morgenämmerung. Seine Fett-

stücke; wir entnehmen daraus, daß sich das Verbot auch auf die Opferung der übrigen Fettstücke und Glieder bezieht. (26) ראשית בכורי אדמתך Von den sieben Gattungen nämlich, welche man von Palästina preiſend erwähnt; Ein Land von Weizen, Gerste, Wein, Feigen, Granatäpfeln, Oliven und Datteln, s. M. 5, 20: לא תבשל גדי in der Milch dreimal in der Thora; um das Essen, das Kochen u. die Nutzung desselben als dreifaches Verbot zu erklären. גדי heißt jedes zarte, junge Vieh, auch Kalb u. Lamm, denn wo es ein Ziegenböcklein bedeutet, steht dabei עדים גדי, גדי allein aber heißt das Zunge. אמו Geflügel ausgenommen, weil diese keine Muttermilch haben, deren Genuß ist erst

(26) ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהוה אלהיך לאתבשל גדי בחלב אמו: פ שביעי

(27) ויאמר יהוה אל-משה כתב-לך את-הדברים האלה כי על-פי והדברים האלה פרתי אתך ברית ואת-ישראל: (28) ויהי-שם עם-יהוה ארבעים יום וארבעים לילה להם לא אכל ומים לא שתה וכתב על-הלוח את דברי

כתבונמו. אין לינה מועלת בראש המועד. ואין לינה אלא בעמוד השחר: וכן חג הסוכה. אמרו. ומכאן אתה למד. לכן הקטר חלבין ואקרים: (26) ראשית בכורי אדמתך. משבעת המינים האמורים בשבוע ארבע. ארץ הקדש ושעורה וקנן וגו' (דברים כ') ודבש. הוא דבש חמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לבשר בחלב: ושלושה פעמים כתוב בתורה. אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד לאסור בישול (חולין קמ"ו): גדי כל ילד חד במשמע. ואף עגל וזבש. ממה שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עדים. למדת שגדי סתם. כל זוגים במשמע: בחלב אמו. פ"ט לעוף. שאין לו חלב. שאין אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים: (27) את הדברים האלה. ולא אתה ראוי לכתוב תורה

הַבְּרִית עֲשֵׂת הַדְּבָרִים: (29) וַיְהִי
בְּנִדַת מֹשֶׁה מִהָר סיני וּשְׁנֵי לַחַת
הָעֵדֻת בֵּי-דֹם מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן-הָהָר
וּמֹשֶׁה לֹא-יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ
אִתּוֹ: (30) וַיֵּרָא אֲהֲרֹן וְכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶת-מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ
מִנִּשְׁתַּת אֱלֹהֵי: (31) וַיִּקְרָא אֲדָהֶם מֹשֶׁה
וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֲהֲרֹן וְכָל-הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה

Wharon und alle Kinder Israel schaueten Mofche, und siehe, es strahlte die Haut seines Angefichts; da fürchteten sie sich hinzutreten zu ihm. (31) Da rief ihnen Mofche, und sie kehrten zu ihm zurück, Wharon und alle Fürsten in der Gemeinde, und Mofche redete zu ihnen.

רש"י

שָׁבַעל פֶּה: (29) וַיְהִי בְרִדַת מֹשֶׁה. כְּשֶׁהָבִיא לַחוֹת
אֲחֵרוֹנוֹת בְּיוֹם הַבְּפֻדִים: כִּי קָרַן. שְׁשׁוֹן קֶרֶנִּים.
שְׁדָאוֹר מִבְּהִיק וּבֹלֵם בְּמִין קָרַן. וּמִדְּבָר וְכֵן מֹשֶׁה
בְּקָרְנֵי הָהָר? רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ. מִן הַמַּעֲרֵה שֶׁנֶּחֱמַד
יָדוֹ עַל פָּנָיו. שְׁנֵאמַר: וְשִׁבּוֹתֵי כָפֹ: (30) וַיִּירָאוּ מִנִּשְׁתַּת
אֱלֹהֵי. בֵּא וְרָאָה בְּפֶה נִדּוֹל כְּתֹב שֶׁל עֲבִידָה. שְׁעַד
שֶׁלֹא קִשְׁטוּ יְדֵיהֶם בְּעִבְדֵּיה. מִדּוֹ אוֹמֵר? וּמִרְאָה כְּבוֹד
ה' בָּאֵשׁ אֲבִלָּה בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל (שְׁמוֹת
כ"ד) וְלֹא יִרְאוּם וְלֹא מוֹדְעִים. וּמִשְׁעֵשׂוֹ אֶת הָעֵנָב
אֶף מִקְרֵי הָהָר שֶׁל מֹשֶׁה הָיוּ מִתְעִים. וּמִדְּעִים
(31) הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה. כְּמוֹ: נִשְׂיֵא הָעֵדָה: וַיְדַבֵּר
מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם. שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְלִשְׁוֹן הָהָר הוּא

Worte des Bundes, die zehn Worte. — (29) Und es geschah, als Mofche herabkam vom Berg Sinai — und die zwei Tafeln des Zeugnisses waren in der Hand Mofche's, als er herabkam von dem Berge — mußte Mofche nicht, daß die Haut seines Angefichts strahlte, da er mit ihm geredet. (30) Und

von den spätern Schriftgelehrten verboten worden. (27) את הדברים האלה Die mündliche Lehre (Tradition) darfst du dir nicht aufschreiben. (29) Als er die anderen Tafeln am Veröhnungstage herab brachte. (30) mit Kränzen ver wandt, weil die Lichtstrahlen weithin ragten, wie ein Horn. Woher hatte

Mofche die Strahlen der göttl. Majestät? Unsere Lehrer sagen, von der Offenbarung in der Höhle, s. oben 33, 22, wo Gott seine Hand schützend über ihn hielt, wie es heißt: ich werde meine Hand über dich decken. (30) Komme doch und sehe, wie groß die Macht der Sünde ist! Bevor sie der Sünde die Hand geboten hatten, heißt es Mt. 2, 24, 17: Und der Anblick der Herrlichkeit Gottes war wie ein verzehrendes Feuer auf dem Gipfel des Berges vor den Augen der Kinder Israels, und sie waren ohne Furcht und Schrecken. Seitdem sie das Götzenkalf verfertigt hatten, bebten sie sogar vor den Strahlen Mofches zurück! (31) נשיאי העדה Wie הנשיאים בעדה (31) Die göttl. Botschaft nämlich. Dieser ganze Abschnitt ist in

(32) Und nachher traten alle Kinder Israel hinzu, und er gebot ihnen Alles, was der Ewige mit ihm geredet auf dem Berge Sinai. (33) Als Mosche mit ihnen ausgerebet hatte, that er eine Decke über sein Angesicht.

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: (32) וְאַחֲרֵי־כֵן נָגְשׁוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְוֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינַי: מִסְטֵר (33) וַיְכַר מֹשֶׁה מִדְּבַר אֲתָם וַיִּתֵּן עַל־

רש"י

der Gegenwart als fortdauernde Handlung geschildert. (32) ואחרי כן נגשו Nachdem er denselben den Ältesten mitgeteilt hatte, trug er diesen Abschnitt oder die Sagung den Israeliten vor. Die Rabbinen lehren Talm. Erubin 54: Die Art und Weise, wie Mosche den Vortrag hielt, war folgende: Mosche erhielt die Belehrung von der Allmacht, Aharon ging dann ins Zelt und Mosche hielt ihm seinen Vortrag. Nach Beendigung desselben setzte sich Aharon zur Lin-

קל הענין הזה: (32) ואחרי כן נגשו. אחי שלמד לוקנים חזר ומלמד הפקשה או ההלכה לישראל. פנו רבנן. ביצד סדר המשנה? משה היה למד מפי הדבורה נקנס אהרן, שנה לו משה פרקו. נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נקנסו בניו שנה להם משה פרקם, נסתלקו הן ישב אצלם לימין משה, ואחרי לשמאל אהרן, נקנסו וקנים שנה להם משה פרקם, נסתלקו וקנים ישבו לימין נקנסו כל העם, שנה להם משה פרקם, נמצא: ביד כל העם אהרן, ביד הוקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה. ביד אהרן ארבעה וכו' פראתיא (בערוכין ד' כ"ד): (33) ויתן על פניו מסוה. פתרונו: בית אפי' לשון ארמי הוא במקרא: מו' לבא: ועוד בקטובות היה קא מקוה לאפה. לשון הפקשה היה משתפל בה, אף פאן מקוה בנה היתן פנגר הפריציה וביד העינים ולקבד קניי ההוד, שדא קונו הפל מהם היה נתן המסוה פנגר ונמלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו עד

ken Mosches, dann kamen die Söhne Aharons, und Mosche trug ihnen denselben Abschnitt vor; hierauf begab sich Eleazar zur Rechten Mosches und Jthamar zur Linken Aharons. Dann kamen die 70 Ältesten, Mosche belehrte auch sie über diese Gebote, und als diese sich zur Seite begaben, kam das Volk und erhielt von Mosche Unterricht; folglich hörte Alles; das Volk einmal, die Ältesten zweimal, die Söhne Aharons dreimal und Aharon viermal. (33) Wie es Dnt. gibt בית אפי' eine Gesichtshülle; im Talmud heißt מוה פאן מקוה, wie im Talm. Kethubot 62 מסוה לאפה er schauete sie an; hier ist es ebenfalls eine Bedeckung des Gesichtes, mit einer Oeffnung für die Augen zum Durchsehen, damit sich nicht Alle an den Anblick der Strahlen weiden; er nahm sie aber ab, wenn er mit Israel sprach,

כי תשא לך ויקהל לה

Cap. 34. 35. 358

פָּנָיו מִסִּיחָה: (34) וּבָכָא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה
לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת־הַמִּסִּיחָה עַד־צֵאתוֹ
וַיֵּצֵא וַדְּבַר אֶל־פָּנָיו יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר
יָצָה: (35) וַרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנָיו
מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהָשִׁיב
מֹשֶׁה אֶת־הַמִּסִּיחָה עַל־פָּנָיו עַד־בֹּאוֹ
לְדַבֵּר אִתּוֹ: ס ס ס

לָהּ (1) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים אֵלֶיהָ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
רַעֲשׂוֹת אַתֶּם: (2) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה
מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֶשׁ

Gemeinde der Kinder Israel und sprach zu ihnen: Dies sind die Dinge, die der Ewige geboten, sie zu machen. (2) Sechs Tage kann Arbeit gethan werden, aber am siebenten Tage sei euch ein Heilig-

רש"י

צֵאתוֹ וּבָצֵאתוֹ יָצָא בְּלֹא מִסִּיחָה: (34) וּדְבַר אֵל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. וַרְאוּ קָרַן הַרוֹד בְּפָנָיו וּבְשֹׁהוּא מִסִּיחָה מֵהֶם:
(35) וְהָשִׁיב מֹשֶׁה אֶת הַמִּסִּיחָה עַל פָּנָיו עַד בּוֹאוֹ
לְדַבֵּר אִתּוֹ. וְקָשָׁא לְדַבֵּר אִתּוֹ, נוֹמְלוֹ מֵעַל פָּנָיו:

חסלת פרשת כי תשא:

לָהּ (1) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה. לְמַתְּרָת יוֹם הַכַּפּוּרִים
בְּשִׁעְרָה מִן הַדֶּגֶר, וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּעִיל
שָׁאִינוֹ אוֹמֵר אֲנִישׁ בְּיָדָם אֵלָּא הֵן נֹאמְרִין עַל פִּי
דְּבוּרָה, וְתַרְגּוּמוֹ: וְאָכְנִישׁ: (2) שֵׁשֶׁת יָמִים. הַקְּדָרִים
לָהֶם אֲדֻרְתָּ שָׁבַת רַעֲשׂוֹת מְלָאכָה רַמְשִׁקָּן לוֹמְרֵי, שָׁאִינוֹ

und wenn Gott mit ihm redete. (34) וּדְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל Da sahen sie die Strahlen der göttlichen Majestät an seinem Angesichte, und wenn er sich von ihnen wegbegegab, that er die Decke wieder vor sein Angesicht. (35) עַד Bis er wieder hinein ging mit Gott zu reden, wo er sie wieder ablegte.

35. (1) Mosche ließ die ganze Gemeinde versammeln, am Tage nach dem Versöhnungsfeste, als er vom Berge kam. וַיִּקְהַל ist der Hifil, denn er versammelte sich nicht persönlich, sondern sie wurden auf seinem Befehl versammelt. Im Aramäischen: וְאָכְנִישׁ er ließ versammeln. (2) שֵׁשֶׁת יָמִים Er legte ihnen das Gebot der Sab-

thum, ein hoher Ruhetag dem Ewigen; wer an demselben Arbeit thut, soll getödtet werden.

(3) Ihr sollt nicht Feuer anzünden in all euren Wohnsitzen am Tage der Ruhe. (4) Und Mosche sprach zu der ganzen Gemeinde der Kinder Israhel also: Dies ist es, was der Ewige geboten, euch zu sagen: (5) Nehmet von euch eine Hebe für den Ewigen, jeder dessen Herz

willig ist, bringe sie, die Hebe des Ewigen: Gold und Silber und Kupfer. (6) Und purpurblaue und purpurrothe und karminfarbige Wolle, und Byssus und Ziegenhaare. (7) Und rothgefärbte Widderfelle und Ziegenfelle und Akazienholz. (8) Und Del zur Beleuchtung und Gewürze zum Salböl und zum Räucherwerk

רש"י

batheiligung noch vor dem Befehle, ein Stiftszelt zu errichten vor, um anzudeuten, daß dieser Bau das Sabbatgebot nicht aufhebt. (3) לא

Einige Lehrer meinen, Befach. 5: Das Feuer anzünden ist nur ein Verbot, לא יוצאת (worauf keine Todesstrafe folgt), Andere hingegen behaupten, dies steht absichtlich gesondert, לחלק יוצאת (פסחים ה' יבמות ו') זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לקם: (5) נדיב לבו. על שם שלבו נדבו, קרי נדיב לב, כבר פירשתי נדבה המשכן

שבת שבתון ליהוה כל העשה בו מצאכה יומת: (3) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ (4) ויאמר משה אל כהן עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר: (5) קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב וכסף ונחשת: (6) ותבדת וארנמן ותלעת שני ושש ועזים: (7) וערת אילים מאדמים וערת תחשים ועצי שקים: (8) ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקמחת הפקים:

ויקהל לה

Cap. 35. 360

(9) וְאֶבְנֵי שֹהַם וְאֶבְנֵי מְלוֹאִים לְאֹפֹד
וְלִחֹשֶׁן: (10) וְכָל־חֲכָמִים־לֵב בְּכֶם יָבֹאוּ
וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
(11) אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסֹהוּ
אֶת־קַרְסָיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיתוֹ אֶת־
עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: (12) אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־
בָּדָיו אֶת־הַפָּנֹת וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמִּסָּד:
(13) אֶת־הַשֻּׁלְחָן וְאֶת־בָּדָיו וְאֶת־כָּל־
כֵּלָיו וְאֶת קַחֲם הַפָּנִים: (14) וְאֶת־מִנְרֹת
הַמָּאֹר וְאֶת־כִּלָּיהָ וְאֶת־גִּרְתֶּיהָ וְאֶת

von Spezereien. (9) Und Schohamsteine und Steine zum Einsatz für das Ephod und den Brustschmuck. (10) Und wer weises Sinnes ist unter euch, der komme und mache Alles, was der Ewige geboten. (11) Die Wohnung, ihr Zelt und ihre Decke; ihre Haken und ihre Bretter, ihre Riegel, ihre Säulen und ihre Füße. (12) Die Lade

und ihre Stangen, den Deckel und den Vorhang, als Decke (davor). (13) Den Tisch und seine Stangen und alle seine Geräthe, und das Schaubrod. (14) Und den Leuchter zur Beleuchtung und seine Geräthe

רש"י

וּמִלֵּאקָתָם בְּמָקוֹם צִוּתָם: (11) אֵת הַמִּשְׁכָּן וְרֵעוּת
הַתְּחִלּוֹת הַנִּרְאִית בְּתוֹכָו קָרִי מִשְׁכָּן: אֵת אֹהֶלוֹ.
הוּא אֹהֶל וְרֵעוּת עֵצִים הָעֵשׂוֹי קָנָג: וְאֵת מִכְסֹהוּ.
מִכְסֵּה עוֹרוֹת אֵילִם וְהַתְּחָשִׁים: (12) וְאֵת פֶּרֶכֶת הַמִּסָּד.
פֶּרֶכֶת הַמַּחֲצִיָּה כָּל דָּבָר הַמִּגִּין בֵּין מַמְעֵלָה בֵּין מַפְגֵּד
קָרִי מִסָּד וּמִכְסֵּה וְכֵן: שֹׁכֶת בַּעֲדוֹ: (אִיּוֹב א') הִגִּי סָד
אֵת דִּרְפָּד (הוֹשֵׁעַ ב'): (13) לָחֶם הַפָּנִים. כֹּבֵד פִּדְיָתִי
עַל שֵׁם שְׁהָיוּ לוֹ פָּנִים לִכְאֹן וּלְכָאֵן שְׁהָיוּ עֲשׂוֹי מִמֶּן
תִּיבָה בְּרֹאצָּה: (14) וְאֵת כִּלָּיהָ. מְלַקְחִים וּמִתְחַלּוֹת:
נְרוֹתָהּ. לְרֹאצֵּינִישׁ בְּלֵעִי. *Lucernes Lucers* (לְרֹאצֵּינִישׁ)

(11) אֵת הַמִּשְׁכָּן Die untersten Teppiche, die inwendig sichtbar waren, heißen משכן. אֵת אֹהֶלוֹ. Das war das Zelt von Teppichen von Ziegenhaaren, welches als Dach diente. וְאֵת מִכְסֹהוּ Die Decke von Widder- und Lachasch-Fellen. (12)

Der Vorhang zur Scheidewand. Jede Sache, welche zum Schutze dient, sei es von oben, oder von der Seite, heißt מסך und סכך; ebenso Job 2: שֹׁכֶת בַּעֲדוֹ Du bist ja Schutz um ihn her. Hoshea 2: סָךְ אֵת דִּרְכָךְ (13) לָחֶם הַפָּנִים Ich erklärte bereits, weil es nach beiden Seiten zu sehen war, פָּנִים wie die Wände, einer durchbrochenen Riste. (14) וְאֵת כִּלָּיהָ Die Zangen und Pfannen. נְרוֹתָהּ Die löffelförmigen Lampen, in welche das Del u. der Docht gegeben wird. Dies brauchte auch Sachverständige, weil es von anderen Delgattungen verschieden war, wie es in Menach. 86

מִתְרִיָּהֶם: (19) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשָׂרָת
בְּקָדָשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: (20) וַיָּצְאוּ כָל־
עַדֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: שְׁנֵי
(21) וַיָּבִיאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נָשָׂאוֹ לִבּוֹ
וְכָל־אִשׁ נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־
תְּרוּמַת יְהוָה לַמְּלָאכֶת אֲהֵל מוֹעֵד
וּלְכָד־עֲבֹדָתוֹ וּלְבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ: (22) וַיָּבִיאוּ
הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כָּל־נָדִיב לֵב
הֵבִיאוּ חָח וָזָמָּה וְטַבַּעַת וְכוּזָם כָּל־כֶּלִי
זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הָיָה תְּנוּפֶת זָהָב
לְיָהוָה: (23) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשָׁם וְעִדִּים
וְעֹרֹת אֵילָם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים
הֵבִיאוּ: (24) כָּל־מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף

Borhofes und ihre Stricke. (19) Die Dienstkleider, zu dienen im Heiligthume, die heiligen Kleider für den Priester Aharon und die Kleider seiner Söhne, um als Priester zu dienen. (20) Und die ganze Gemeinde der Kinder Israel ging weg von Mosche. (21) Und sie kamen, Jeder, der sein Herz erhob; und jeder, dessen Geist ihn willig machte, brachte die Hebe des Ewigen zum Werk des Zeltes der Zusammenkunft und zu seinem ganzen Dienst und zu den heiligen Kleidern. (22) Und es kamen die Männer samt den Weibern; alle willige Herzen brach-

ten Nasenringe und Ohrring und Fingerringe und Kugelgehänge, allerlei goldne Geräthe. und Jeder, der gewidmet Gewidmetes von Gold für den Ewigen. (23) Und Jeder, bei dem sich fand purpurblaue und purpurrothe u. karmesinfarbige Wolle und Byßus u. Ziegenhaare, oder rothgefärbte Widderfelle und Tachaschfelle, sie brachten es. (24) Wer erhob eine

רש"י

(19) בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן והמזבח והמזבחות בשעת סידוק מסעות: (22) על הנשים. עם הנשים ומכין אליהן נומה שתרננו הניה על כשיומו משום דלא מתנבס והבאו האנשים. ואחר גברא כמו שמתנבס לעיל מינה. רק מתנבס ומייתן. ורצה לומר שהביאו חח וזממה בעדן על הנשים. כמו שקרב רש"י על מוה את העדים: חח. הוא תכשיט של זהב. עגול נתון על הידוע והוא הצמיד. וכמו. כל זהב הוא נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פירשו שם כוכין באן מקום זממה: (23) וכל איש אשר נמצא. תכלת או ארגמן. או תולעת שני. או עדרות. יבא במקום זממה = כימי):

Stricke zum Binden. (19) Damit zu bedecken die heilige Lade, den Tisch, den Leuchter und die Altäre, wenn das Lager weiter zieht. (22) Mit den Frauen. Ein rundgeformter Goldschmuck am Arme, Armband. und Ein Geschmeide, welches nach Talm. Sab. 64 vor ei-

Hebe von Silber oder Kupfer, brachte die Hebe des Ewigen, und Jeder, bei dem sich fand Aqazienholz zu irgend einem Werke des Dienstes, sie brachten es. (25) Und jedes Weib weises Sinnes spann mit ihren Händen, und sie brachten als Gespinnst die purpurblaue und die purpurrothe Wolle, die karmesinfarbige Wolle und den Byffus. (26) Und alle Weiber, die ihr Herz in Weisheit erhob, spannen die Ziegenhaare. (27) Und die Fürsten brachten die Schohamsteine und die Steine zum Einsetzen

für das Ephod und den Brustschmuck. (28) Und das Gewürz und das Del zur Beleuchtung und zum Salböl und zum Räucherwerk von Spezereien. (29) Jeder Mann und jedes Weib, die ihr Herz willig machte zu bringen zu dem ganzen Werke, das der Ewige durch Mo-

וַיָּהֲשֵׁת הַבְּיָאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל-
אִשָּׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֵצִי שִׁטִּים לְכָל-
מְלָאכֶת הָעֲבֹדָה הַבְּיָאוּ: (25) וְכָל-
אִשָּׁה חֲכַמַּת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ
מִטָּוָה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־
תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (26) וְכָל-
הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֶתְנָה בַּחֲכָמָה
טָווּ אֶת־הָעֵיִם: (27) וְהַנְּשָׂאִים הַבְּיָאוּ
אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמַּלְאִים
לְאַפֹּד וּלְחָשֹׁן: (28) וְאֶת־הַבְּשָׂם וְאֶת־
הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת
הַסִּמִּים: (29) כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
נָדַב לִבָּם אֹתָם לָהֵבִיא לְכָל־מְלָאכָה
אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה

רש"י
(28) Und das Gewürz und das Del zur Beleuchtung und zum Salböl und zum Räucherwerk von Spezereien. (29) Jeder Mann und jedes Weib, die ihr Herz willig machte zu bringen zu dem ganzen Werke, das der Ewige durch Mo-

אֵלִים, או תחשים כולם הביאו: (26) טוו את העינים. היא היתה אומנות יחידה שמעל גבי העינים טווין אותם (שבת צ"ט): (27) והנשאים הביאו. אמר ר' נתן, מה ראו נשאים להתנדב בחנוכה המזבח בתחילה? אלא כף אמרו נשאים, ויתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחפשים אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר: והמלכה היתה דים ושמות ליו אמרו נשאים: מה, עלינו לעשות? הביאו את אבני השם ונומר, לכף התנדבו בחנוכה המזבח תחלה, ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משכב.

אשר נמצא Himmelblaue Wolle, Purpur, Widder- oder Lachasch-Felle, alles dieses brachten sie. (26) Dies war eine besondere Kunst; sie spannen das Haar, als es noch an den Ziegen haftete. (27) והנשיאים (27) R. Nathan bemerkte: Warum spendeten die Fürsten beim Einweihen des Altares zuerst und nicht so auch beim Baue des Zelteigenthums? Die Fürsten dachten so: Die Gemeinde möge zuerst spenden, was sie kann, was noch fehlen wird, werden wir ergänzen; als aber die Gemeinde ausreichend gab, wie es heißt: Und des Werkes war genug, da dachten die Fürsten, was könnten wir noch dazu thun?

und seine Lampen, und das Del zur Beleuchtung. (15) Und den Räucheraltar und seine Stangen, und das Salböl, und das Räucherwerk von Spezeereien, und die Decke vor dem Eingang, am Eingang der Wohnung. (16) Den Ganzopfer-Altar und sein kupfernes Gitter, seine Stangen und alle seine Geräthe, das Waschbecken und sein Gestell.

(17) Die Umhänge des Vorhofs, seine Säulen und Füße, und die Decke am Thore des Vorhofs. (18) Die Pflöcke der Wohnung und die Pflöcke des

שֶׁמֶן הַמָּאֹר : (15) וְאֶת־מִזְבֵּחַ הַקְטֹרֶת וְאֶת־בְּדִיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת הַטֹּטֹת הַסַּמִּים וְאֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לַפֶּתַח הַמִּשְׁכָּן : (16) אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לֹא אֶת־בְּדִיו וְאֶת־כָּרֶגְלָיו אֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת כִּנּוֹ : (17) אֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר : (18) אֶת־יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־יִתְדֹת הַחֹצֵר וְאֶת־

רש"י

erklärt ist: Er klaubte die reifen Oliven von dem Delbaume ab, diese wurden dann gepreßt und dies gab das reinste Öl. (15) מסך הפתח Der Vorhang, welcher zur Morgenseite war, weil dort keine Bretter und keine Teppiche waren. (17) את עמודיו Das Hatz wird hier männl. und weiblich gebraucht, wie es viele solcher Wörter gibt. Der Vorhang, welcher zur Morgenseite ausgespannt war, zwanzig Ellen in der Mitte von der Breite des Vorhofes, die 50 Ellen betrug. Von diesen waren von den Umhängen nur 15 Ellen gegen die Mitternachtsseite zu, und ebensoviel gegen die Mittagseite zu verdeckt; denn es heißt M. 2, 27, 14: Fünfzig Ellen Umhänge auf je einer Seite. (18) יתדות Um die Enden der Teppiche in der Erde zu befestigen, daß sie durch den Wind sich nicht bewegen sollen. מיתריהם

בִּזְכֵּן שֶׁהַשֶּׁמֶן וְהַפִּתְיֹלוֹת נִתְּנִין בָּהֶן: וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר. אֵף הוּא צִדָּה חֲכָמִי לֵב שְׂדֵהא מְשֻׁנָּה מִשְׁאֵר שְׁמָנִים כְּמוֹ שֶׁמֶןפֹּרֶשׁ בְּמִקְוֹת: מְנַגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַיּוֹת וְהוּא כְּתִיב וְזָה: (15) מִסְךְ הַפֶּתַח. וְלֹאן שְׁלֹפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קָרְשִׁים וְלֹא יִרְעוֹת. (17) אֶת עַמֻּדָיו וְאֵת אֲדָנֶיהָ. הָרִי חֹצֵר קָרוֹי כָּאֵן לְשׁוֹן זָכָר וְלְשׁוֹן נָקִיבָה, וְכֵן דְּבָרִים הִרְבֵּה: וְאֵת מִסְךְ שַׁעַר הַחֹצֵר. וְלֹאן פֶּרוֹשׁ לְצַד הַמִּזְבֵּחַ עֲשָׂרִים אַמָּה אֲמִצְעוֹת שָׁל רֹחַב הַחֹצֵר, שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים רֹחַב וְכַתוּמִן הִכְנִי לְצַד צִפּוֹן מִזֵּו אַמָּה, וְכֵן לְרֹחַב, שֶׁכְּאֵמֶר: וְחֲמִשׁ עֶשְ�רֵה אַמָּה קַלְעִים לְכַתֵּף: (18) יִתְדוֹת. לְתַקּוֹעַ וּלְקִשּׁוֹר בָּהֶם סוּפֵי הַיִּרְעוֹת בְּאֶרֶץ שֶׁלֹּא יִנְעוּ בָּרִיחַ: מִתְרֵיהֶם. תְּבִלִּים לְקִשּׁוֹר:

הביאו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה : פ
 שלישי שני (30) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל
 בֶּן־אִירִי בֶן־חִיר לְמִטָּה יְהוּדָה :
 (31) וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רִיחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה
 בְּתוֹכָהּ וּבְדַעַת וּבְכָל־מְלָאכָה :
 (32) וַלְחֹשֶׁב מַחְשְׁבוֹת רַעְשׂוֹת בּוֹהֵב
 וּבְבָסָה וּבְנִחָשֶׁת : (33) וּבְחֶרֶשֶׁת אָנָּן
 רְמִלָּאת וּבְחֶרֶשֶׁת עֵיִן רַעְשׂוֹת בְּכָל־
 מְלָאכֶת מַחְשְׁכֶת : (34) וַלְהוֹרֹת נֹתָן
 בְּלָבוֹ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמָד
 רְמִיחֵהֶן : (35) מְלֵא אֹתָם חֻכְמַת־לֵב
 רַעְשׂוֹת בָּל־מְלָאכֶת חֶרֶשׁ וְחֹשֶׁב וְרָקִים
 בְּתַכְלִת וּבְאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׁשׁ
 וְאַרְגָּ עֹשֵׂי כָל־מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחְשְׁבוֹת :

sche geboten zu machen, das brachten die Kinder Israel als freiwillige Gabe dem Ewigen. (30) Und Mose sprach zu den Kindern Israel: Sehet, der Ewige hat namentlich berufen Bezalel, Sohn Uri's, des Sohnes Churs, vom Stamme Jehuda. (31) Und er hat ihn erfüllt mit dem Geiste Gottes; mit Weisheit, mit Einsicht und Kenntniß und mit allerlei Fertigkeit. (32) Und Sinnreiches auszufinnen, zu arbeiten in Gold u. Silber, und in Kupfer. (33) Und im Schneiden der Steine zum Einsetzen, u. im Schneiden des Holzes, zu arbeiten in allerlei

Kunstwerk. (34) Auch zu unterweisen hat er ihm den Sinn gegeben, ihm und Oholiab, dem Sohne Achisamachs, vom Stamme Dan. (35) Er hat sie erfüllt mit weisem Sinne, zu machen allerlei Werk des Steinschneiders und Künstlers, und des Buntwebers in purpurblauer und purpurrother und karmesinfarbiger Wolle und in Byssus, u. des Webers derer, der allerlei Werk machen und Sinnreiches ausfinden.

רש"י

והנשאים כתיב : (30) חור. בנה של מרים הנה :
 (34) אהליאב. משכנו הן מן הדודין שבשכנים
 מבני השפחות והשורו המקום לבעלאל למלאכת
 המשכן. והוא מקדוץ השבטים. לקיים מה שנאמר
 ולא נפר שיע לפני דל (איוב ליד) :

sie brachten hierauf Edelsteine usw. Darum spendeten sie zur Einweihung des Altars zuerst. Weil sie dort sich faumfelig zeigten, fehlt in נשיאים

das " und heißt nur: והנשאים. (30) חור Ist der Sohn von Mirjam. (34) אהליאב War vom Stamme Dan, aus einem niedrigeren Stamme, von den Söhnen der Mägde, die Schrift stellt ihn jedoch bei der Anfertigung der Wohnung Bezalel gleich, welcher aus einem der vornehmsten Stämme ist, um zu bethätigen was Job 34, 19 sagt: Der nicht vorzieht den Reichen vor dem Armen.

36. (1) Und es machte Bezalel und Oholiab und jeder Mann weises Sinnes, welchen der Ewige Weisheit und Einsicht gegeben, daß sie wissen zu machen alle Werke zum Dienste des Heilighums, Alles, was der Ewige geboten. (2) Und Mosche rief Bezalel und Oholiab und jeden Mann weises Sinnes, dem der Ewige Weisheit in den Sinn gegeben, Jeden, den sein Herz erhob, hinzutreten zu der Arbeit, sie zu machen. (3) Und sie nahmen von Mosche all die Hebe, welche die Kinder Israel gebracht hatten für das Werk zum Dienste des Heilighums, dasselbe zu machen; und diese brachten ihm noch ferner freiwillige Gaben an jedem Morgen. (4) Und es kamen alle die Weisen, die allerlei Werk des Heilighums machen, ein Jeder von seinem Werke, das sie machten. (5) Und sagten

לו (1) וַעֲשֵׂה בְּצִלָּאֵל וְאוֹהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֲכָם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בְּהַמָּה לַדַּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אִשְׁר־צִוְּהָ יְהוָה: (2) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלָּאֵל וְאוֹהֲלִיאֵב וְכָל-בְּנֵי-אִישׁ חֲכָם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בְּדָבָו כָּל אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לִבּוֹ לְקַרְבָּה אֶרֶץ-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: (3) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בִּבְקָר בִּבְקָר: (4) וַיָּבִאוּ בְּלִי-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים: (5) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה רָאֹמֶר מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר-צִוְּהָ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָם: (6) וַיִּצַּן מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוֹ קוֹל בְּמִחְנֵהוּ לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל עוֹד מְלָאכָה לְתַרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּפְּלֹא הָעָם מִהֵבִיא: (7) וְהַמְּלָאכָה הִיְתָה דִּים לְכָל-

zu Mosche, und sprachen: Das Volk bringt zu viel; mehr als genug zum Dienste für das Werk, das der Ewige geboten hat zu machen. (6) Da gebot Mosche und man ließ einen Ruf gehen durchs Lager und sprach: Weder Mann noch Weib soll ferner ein Werk fertigen zur Hebe des Heilighums; so wurde das Volk abgehalten vom Bringen. (7) Und des

רש"י

לו (5) מדי העבודה. יותר מקרי צורך העבודה: (6) ויכלא. לשון מניעה: (7) והמלאכה היתה דים. (6) Sie enthielten sich. (7) Das Geschäft war.

המלאכה לעשות אתה והוֹתֵר: ס
 רביעי (8) וַיַּעֲשׂוּ בְּלִחְמֵם לֵב בְּעֵשֶׂי
 הַמְּלָאכָה אֶת־הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יָרִיעַת שֵׁשׁ
 מִשְׁזֹר וְתַבְלִית וְאַרְנָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
 כָּרִבִּים מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב עֲשֶׂה אֲחֵם:
 (9) אֹרֶךְ הַיָּרִיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וָעֶשְׂרִים
 בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיָּרִיעָה
 הָאֶחָת מִדָּה אֶחָת לְכָל־הַיָּרִיעֹת:
 (10) וַיַּחֲבֹר אֶת־חֲמֹשׁ הַיָּרִיעֹת אֶחָת־אֶל־
 אֶחָת וְחֲמֹשׁ יָרִיעֹת חֹבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:
 (11) וַיַּעַשׂ לָלֵאֶת תְּבִלְתָּ עַל שְׁפַת
 הַיָּרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצֶה בַּמַּחְבֶּרֶת כִּן עֲשֶׂה
 בְּשֵׁפֶת הַיָּרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת
 הַשְּׁנִיָּת: (12) חֲמִשִּׁים לָלֵאֶת עֲשֶׂה
 בַּיָּרִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לָלֵאֶת עֲשֶׂה
 בַּקָּצֶה הַיָּרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשְּׁנִיָּת
 מִקְבִּילַת הַלָּלֵאֶת אֶחָת אֶל־אֶחָת:
 (13) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים כָּרִבִּי וְהָב יַחֲבֹר

Wertstoffes war genug, um das ganze Werk zu fertigen, und war noch übrig. (8) Und so machten Alle, die weises Sinnes waren, unter den Arbeitern des Werkes, die Wohnung aus zehn Teppichen; von gezwirntem Byssus und purpurblauer und purpurrother und farmfesinfarbiger Wolle mit Kerubim, nach Arbeit des Kunstwebers machte man sie. (9) Die Länge eines Teppichs war acht und zwanzig Ellen und die Breite vier Ellen für einen Teppich; Ein Maß für alle Teppiche. (10) Und man heftete fünf Teppiche einen an den andern, und wieder fünf Teppiche heftete man einen an den andern. (11) Und machte Schleifen von Purpurblau an

den Saum des einen Teppichs, des äußersten an dem Hefte; ebenso machte man an den Saum des äußersten Teppichs an dem andern Hefte. (12) Fünfzig Schleifen machte man an den einen Teppich, und fünfzig Schleifen machte man an das Ende des Teppichs, der an dem andern Hefte; gegenüber saßen die Schleifen, eine zur andern. (13) Und man machte fünfzig goldne Haken, und fügte die

רשי

דים לכל המלאכה. ומלאכת ההבאה היתה דים של עושי המשכן לכל המלאכה של משכן לעשות אותה ולהוֹתֵר: והוֹתֵר. כמו והבד את לבו (שמות ח' י"א). והבאת את מאב (מלכים ב' ג'):

des Einbringens ergab genügendes Material für die Arbeiter zum ganzen Werke der Wohnung,

und es blieb noch übrig. und הוֹתֵר wie M. 2, 8 והבד, והכות, (der Stamm ist für, das הוֹתֵר für הוֹתֵר, das Wort steht im Infinitiv.)

Teppiche einen an den andern durch die Haken; und so ward die Wohnung Ein Ganzes. (14) Und man machte Teppiche von Ziegenhaar zum Zelte über die Wohnung; elf solcher Teppiche machte man. (15) Die Länge eines Teppichs war dreißig Ellen, und vier Ellen die Breite eines Teppichs; Ein Maß für die elf Teppiche. (16) Und man befestete die fünf Teppiche besonders und die sechs Teppiche besonders. (17) Und man machte fünfzig Schleifen an den Saum des äußersten Teppichs an dem Feste, und fünfzig Schleifen machte man an den Saum des Teppichs an dem andern Feste. (18) Und man machte fünfzig kupferne Haken, das Zelt zusammen zu fügen, daß es ein Ganzes sei. (19) Und man machte eine Decke über das Zelt von rothgefärbten Widderfellen, und eine Decke von Ziegenfellen oben drüber. (20) Und man machte die Bretter zur Wohnung, von Afazienholz, aufrechtstehend. (21) Zehn Ellen die Länge des Brettes, und eine und eine halbe Elle die Breite eines Brettes. (22) Zwei Zapfen an ein Brett, eingefügt einen gegen den andern; so machte man es an alle Bretter der Wohnung. (23) Und man machte die Bretter zur Wohnung, zwanzig Bretter zur südlichen Seite, gegen Mittag. (24) Und vierzig silberne Füße machte man unter die zwanzig

אֶת־הַיְרִיעַת אֶחָת אֶל־אֶחָת בְּקַרְסִים
וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד : פ

(14) וַיַּעַשׂ יִרְיעַת עוֹדִים לְאַהֲלֵי עַל־הַמִּשְׁכָּן
עֲשֶׂת־עֶשְׂרֵה יִרְיעַת עֶשְׂרֵה אֶחָת :
(15) אַרְבֶּּ הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֶמָּה
וְאַרְבַּע אַמּוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה
אֶחָת לְעֶשְׂרֵה עֶשְׂרֵה יִרְיעַת : (16) וַיַּחֲבֹר
אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעַת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ
הַיְרִיעַת לְבָד : (17) וַיַּעַשׂ לָלֶאֱת חֲמִשִּׁים
עַל שֵׁפֶת הַיְרִיעָה הַקִּיצָנָה בַּמַּחְבֵּרֶת
וְחֲמִשִּׁים לָלֶאֱת עֶשְׂרֵה עַל־שֵׁפֶת הַיְרִיעָה
הַחֲבֵרֶת הַשְּׂנִית : (18) וַיַּעַשׂ קַרְסֵי נְחֹשֶׁת
חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיּוֹת אֶחָד :
(19) וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲלֵי עוֹדֵת אֵילִם
מֵאֲדָמִים וּמִכִּסְיָה עוֹדֵת תְּחָשִׁים
מִלְמַעְלָה : ס חמ"י (20) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקַּרְסִים
לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים : (21) עֶשׂוֹר
אֶמֶת אַרְבֶּּ הַקַּרֶשׁ וְאֶמָּה וְחֲצִי הָאֶמָּה
רָחֵב הַקַּרֶשׁ הָאֶחָד : (22) שְׁתֵּי יוֹדֹת
לְקַרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת
בֵּין עֶשְׂרֵה לְכָל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן : (23) וַיַּעַשׂ
אֶת־הַקַּרְסִים לְמִשְׁכָּן עֶשְׂרִים קַרְסִים
לְפָאתַי נֹגֵב תִּימָנָה : (24) וְאַרְבָּעִים
אֲדָנִי־כֶסֶף עֶשְׂרֵה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקַּרְסִים
שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקַּרֶשׁ הָאֶחָד לְשְׁתֵּי

יִדְתָּיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד
 לְשֵׁנִי יִדְתָּיו: (25) וּלְצִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן
 הַשְּׁנִיתָ לָפָאת צִפּוֹן עֹשֶׂה עֲשִׂירִים
 קֶרֶשִׁים: (26) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֶיהֶם בָּסָף
 שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי
 אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:
 (27) וּלְיִרְבְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עֹשֶׂה שְׁשֵׁה
 קֶרֶשִׁים: (28) וּשְׁנֵי קֶרֶשִׁים עֹשֶׂה
 לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְבָּתִים: (29) וְהָיוּ
 תוֹאֲמִם מִקְמָטָה וְיִחָדּוּ יְהִיוּ תָמִים אֶל־
 רֹאשׁוֹ אֶל־הַטֹּבַעַת הָאֶחָת בֶּן עֹשֶׂה
 לְשִׁנֵּיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת: (30) וְהָיוּ
 שְׁמֹנֶה קֶרֶשִׁים וְאַדְנֵיהֶם בָּסָף שְׁשֵׁה
 עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים
 תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: (31) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי
 עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקֶרֶשֶׁי צִלְעֵי־
 הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: (32) וַתְּמַשֶּׁה בְּרִיחֵם
 לְקֶרֶשֶׁי צִלְעֵי־הַמִּשְׁכָּן לִירְבָּתִים יָמָּה:
 (33) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּרִיחַ הַמִּיָּקֵן לְבֵרֶת
 בְּתוֹךְ הַקֶּרֶשִׁים מִן־תְּקֵצָה אֶל־תְּקֵצָה:
 (34) וְאֶת־הַקֶּרֶשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־
 טֹבַעֲתָם עֹשֶׂה זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחֵם
 וַיַּצֵּף אֶת־הַבָּרִיחַ זָהָב: (35) וַיַּעַשׂ
 אֶת־הַפְּרִכֶּת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת

Bretter; zwei Füße unter ein Brett zu seinen beiden Zapfen, und (wieder) zwei Füße unter ein Brett zu seinen beiden Zapfen. (25) Und an der andern Seite der Wohnung, zur Mitternacht-Seite, machte man zwanzig Bretter. (26) Und vierzig silberne Füße unter ein Brett, und wieder zwei Füße unter ein Brett. (27) Und an der Hinterseite der Wohnung, gegen Abend, machte man sechs Bretter. (28) Und zwei Bretter machte man für die Winkel der Wohnung, an der Hinterseite. (29) Und sie schlossen zusammen von unten, und zu ammen schlossen sie von oben in einen Ring; so machte man es bei beiden, an beiden Winkeln. (30) So waren es acht Bretter, und ihre Füße von Silber, sechszehn Füße; je zwei Füße unter einem Brette. (31) Und man machte Riegel von Akazienholz, fünf für die Bretter der einen Seite der Wohnung. (32) Und fünf Riegel für die Breeter der andern Seite der Wohnung; und

fünf Riegel für die Bretter der Wohnung an der Hinterseite gegen Abend. (33) Und man machte den mittlern Riegel, daß er lief mitten durch die Bretter, von einem Ende zum andern. (34) Und die Bretter überzog man mit Gold, und ihre Ringe machte man von Gold, als Behälter für die Riegel; und überzog die Riegel mit Gold. (35) Und man machte den Vorhang von purpurbauer und purpurrother und

karmesinfarbiger Wolle u. gewirntem Byffus; nach Arbeit des Kunstwebers machte man ihn mit Kerubim. (36) Und man machte dazu vier Säulen von Akazienholz, und überzog sie mit Gold, ihre Haken von Gold; u. goß dazu vier Füße von Silber. (37) Und man machte eine Decke an den Eingang des Zeltes von purpurbauer und purpurrother u. karmesinfarbiger Wolle und gewirntem Byffus; Buntweberarbeit. (38) Und seine fünf Säulen und ihre Haken, und überzog ihre Köpfe und ihre Reife mit Gold; u. dazu fünf Füße von Kupfer.

37. (1) Und Bezalel machte die Lade von Akazienholz; zwei und eine halbe Elle ihre Länge, und eine und eine halbe Elle ihre Breite, und eine und eine halbe Elle ihre Höhe. (2) Und überzog sie mit reinem Golde von innen und von außen, und machte daran einen goldnen Kranz ringsum. (3) Und goß dazu vier goldne Ringe an ihre vier Ecken, nämlich zwei Ringe auf ihrer einen Seite, und zwei Ringe auf ihrer andern Seite. (4) Und machte Stangen von Akazienholz, und überzog sie mit Gold. (5) Und brachte die Stangen in die Ringe an den Seiten der Lade, um die Lade zu tragen. — (6) Und machte einen Deckel von reinem Golde, zwei und eine halbe Elle seine Länge, und eine und eine halbe Elle seine Breite.

רשי

37. (1) ויעש בצלאל Weil er sich mit ganzer Seele dieser Arbeit hingab, mehr als die anderen Meister, ward sie nach seinem Namen benannt.

שני ויש משור מעשה חשב עשה אתה ברכים: (36) ויעש לה ארבעה עמודי שמים ויצפם זהב ויהם זהב ויצק להם ארבעה אדני כסף: (37) ויעש מסד לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ויש משור מעשה רכס: (38) ואת עמודיו חמשה ואת וויהם וצפה ראשיהם וחשקיהם זהב ואדניהם חמשה נחשת: פ

לו (1) ויעש בצלאל את הארון עצי שמים אמתים וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: (2) ויצפרו זהב טהור מבית ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב: (3) ויצק לו ארבע טבעות זהב על ארבע פעמתי ושתי טבעות על צלעו השנית: (4) ויעש בדי עצי שמים ויצף אתם זהב: (5) ויבא את הברדים בטיבעות על צלעת הארון לשאת את הארון: (6) ויעש כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה:

(7) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִּים זָהָב מִקְשָׁה עֲשָׂה
 אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: (8) כְּרוֹב
 אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה
 מִזֶּה מִן־הַכַּפֹּרֶת עֲשָׂה אֶת־הַכְּרֻבִּים
 מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו: (9) וַיְהִיו הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי
 כְּנָפִים לְמַעַל סָבִיבִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־
 הַכַּפֹּרֶת וּפְגִיהֶם אִישׁ אֶל־אֶחָיו אֶל־
 הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִּים: פ

(10) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחֶן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמֹתַיִם
 אָרְפוֹ וְאַמָּה רְחֵבּוֹ וְאַמָּה יָתֵצַּי קָמְתּוֹ:
 (11) וַיֵּצֵא אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֶר
 זָהָב סָבִיב: (12) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח
 סָבִיב וַיַּעַשׂ זֶר־זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:
 (13) וַיֵּצֵק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן
 אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר
 לְאַרְבַּע רַגְלָיו: (14) לְעַמֹּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ
 הַטַּבַּעֲתֵי בָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתָם
 הַשְּׁלֶחֶן: (15) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי
 שִׁטִּים וַיֵּצֵא אֹתָם זָהָב לְשֵׁאת אֹתָם
 הַשְּׁלֶחֶן: (16) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים אֲשֶׁר
 עַל־הַשְּׁלֶחֶן אֶת־קַעֲרֹתָיו וְאֶת־כַּפֹּתָיו
 וְאֶת־מַנְקִיתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת אֲשֶׁר יִסָּךְ
 בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ שִׁשִּׁי שְׁלִישִׁי
 (17) וַיַּעַשׂ אֶת־הַמִּנְרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה

(7) Und mache zwei Keru-
 bim von Gold; getriebener
 Arbeit machte er sie
 an den beiden Enden des
 Deckels. (8) Einen Kerub
 am Ende von dieser Seite
 und einen Kerub am Ende
 von jener Seite; aus dem
 Deckel machte er die Keru-
 bim an seinen beiden
 Enden. (9) Und die Keru-
 bim breiteten die Flügel
 aus nach oben, über-
 deckend mit ihren Flügeln
 den Deckel, und ihre Ge-
 sichter eines zum andern
 gewandt; gegen den
 Deckel zu waren die Ge-
 sichter der Kerubim. (10)
 Und er machte den Tisch
 von Akazienholz, zwei El-
 len seine Länge, und
 eine Elle seine Breite,
 und eine und eine halbe
 Elle seine Höhe. (11)
 Und überzog ihn mit
 reinem Golde, und machte
 davon einen goldnen Kranz
 ringsum. (12) Und machte
 daran eine Leiste von
 Handbreite ringsum, und
 machte einen goldnen
 Kranz an diese Leiste
 ringsum. (13) Und goß
 dazu vier goldne Ringe,
 und setzte die Ringe an

die vier Ecken seiner vier Füße. (14) Nahe bei der Leiste waren die Ringe,
 als Behälter für die Stangen, um den Tisch zu tragen. (15) Und er
 machte die Stangen von Akazienholz, und überzog sie mit Gold, um den
 Tisch zu tragen. (16) Und machte die Geräthe, welche auf den Tisch (sa-
 men), seine Schüsseln und seine Schalen und seine Röhren und die
 Stützen, mit welchem bedeckt wurde, aus reinem Golde. (17) Und er
 machte den Leuchter von reinem Golde; getriebener Arbeit machte er

den Leuchter; sein Fuß und sein Schaft, seine Kelche und seine Blumen waren aus ihm. (18) Und sechs Röhren gingen aus von seinen Seiten; drei Röhren des Leuchters von seiner einen Seite, und drei Röhren des Leuchters von seiner andern Seite. (19) Drei Kelche, mandelblüthenähnlich, an der einen Röhre, ein Kopf und eine Blume, und drei Kelche, mandelblüthenähnlich, an einer Röhre, ein Knopf u. eine Blume; so an den sechs Röhren, die aus dem Leuchter ausgehen. (20) Und an dem Leuchter (selbst) waren vier Kelche, mandelblüthenähnlich, seine Knöpfe und seine Blumen. (21) Und ein Knopf unter den zwei Röhren, die aus demselben, und (wieder) ein Knopf unter den zwei Röhren, die aus demselben, und (wieder) ein Knopf unter den zwei Röhren, die aus demselben; so an den sechs Röhren, die aus den Leuchter ausgingen. (22)

Ihre Knöpfe und ihre Röhren waren aus ihm selbst; er war ganz aus einem Stücke getrieben, von reinem Golde. (23) Und er machte seiner Lampen sieben; und seine Gängelein und seine Aufhänger von reinem Golde. (24) Aus einem Ritar reinem Golde machte er ihn sammt allen seinen Geräthen. (25) Und er machte den Räucheraltar aus Afazienholz, eine Elle seine Länge, und eine Elle seine Breite, viereckig, und zwei Ellen seine Höhe; aus ihm selbst waren seine Hörner. (26) Und überzog ihn mit reinem Golde, seine Platte u. seine Wände ringsum u. seine Hörner;

עשה את המנורה ירכה וקנה גביעה
בפתריה ופרתיה ממנה היו: (18) ויששה
קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה
מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה
השני: (19) שלשה גביעים משקדים
בקנה האחד בפתר ופרח ושלשה
גביעים משקדים בקנה אחר בפתר
ופרח בן לששת הקנים היצאים מן
המנרה: (20) ובמנרה ארבעה גביעים
משקדים בפתריה ופרתיה: (21) ובפתר
תחת שני הקנים ממנה ובפתר תחת
שני הקנים ממנה ובפתר תחת שני
הקנים ממנה לששת הקנים היצאים
ממנה: (22) בפתריהם וקנתם ממנה
היו בלה מקשה אחת זהב טהור:
(23) ויעש את נרתיה שבגה ומלקחיה
ומחתיה זהב טהור: (24) כפר זהב
טהור עשה אתה ואת בלכליה: פ
(25) ויעש את מזבח הקטרת עצי
שמים אמה ארבו ואמה רחבו רבוע
ואמותיו קמתו ממנו היו קרנתיו:
(26) ויצא אתו זהב טהור את גוו ואת
קרתי סביב ואת קרנתיו ויעש לו זר

ויקהל לו לח

Cap. 37. 38. 372

וְהָבָה סָבִיב: (27) וּשְׁתֵּי טַבַּעַת זָהָב עָשָׂה לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִדָּעָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בָּהֶם: (28) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיַּצֵּף אֹתָם זָהָב: (29) וַיַּעַשׂ אֶת־שִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה קָדֵשׁ וְאֶת־קַמָּרֹת הַסָּמִים מְדוּר מַעֲשֵׂה רָקֵם: ס שְׂבִיעִי רַבִּיעִי

לֶח (1) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְפוֹ וְחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רָחְבוֹ רִבְעֵי וְשֹׁלֵשׁ אַמּוֹת קַמָּתוֹ: (2) וַיַּעַשׂ קַרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פִּנְתָּיו מִמָּנוֹ הָיוּ קַרְנָתָיו וַיַּצֵּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: (3) וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַסִּירֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרְקוֹת וְאֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת בָּרֶגֶלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: (4) וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבַּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת בְּרַבְּבוֹ מִלְמַפָּה עַד־חָצִיו: (5) וַיֵּצֵק אַרְבַּע טַבַּעַת בְּאַרְבַּע הַקַּצֹּת לְמִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים: (6) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיַּצֵּף אֹתָם נְחֹשֶׁת: (7) וַיָּבֵא אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבַּעַת

und machte ihm einen goldenen Kranz ringsum. (27) Und zwei goldene Ringe machte er ihm unterhalb seines Kranzes an seinen beiden Seiten; an seinen beiden Seiten zu Behältern für die Stangen, um ihn daran zu tragen. — (28) Und er machte die Stangen von Akazienholz, u. überzog sie mit Gold. (29) Und er machte das heilige Salböl und das reine Räucherwerk von Speereien nach Arbeit des Gewürzmischers.

38. (1) Und er machte den Ganzopfer-Altar von Akazienholz, fünf Ellen seine Länge und fünf Ellen seine Breite, viereckig, und drei Ellen seine Höhe. (2) Und machte seine Hörner an seine vier Ecken, aus ihm selbst waren seine Hörner; und er überzog ihn mit Kupfer. (3) Und machte alle Geräthe des Altars, die Töpfe und die Schaufeln,

und die Becken, die Gabeln und die Kohlen-schaufeln: alle seine Geräthe machte er von Kupfer. (4) Und er machte zum Altar ein Gitter in Negarbeit, von Kupfer, unterhalb seines Randes, von unten bis in seine Hälfte. (5) Und goß vier Enden des kupfernen Gitters, als Behälter für die Stangen. (6) Und machte die Stangen von Akazienholz, und überzog sie mit Kupfer. (7) Und brachte die Stangen in die

רשׁי

לֶח (6) נבוב לחור. נבוב הוא חלול. וכן ועביו ארבע אצבעות נבוב (ירמיה נ"ב): נבוב לחות. נבוב לחות vier Finger höhl. Die vier Seitentafeln waren

38. (7) heißt höhl. ebenso Jerem. 52 ארבע

Ringe an den Seiten des Altars, ihn daran zu tragen; hohl, von Tafeln machte er ihn. (8) Und er machte das Waschbecken von Kupfer und sein Gestell von Kupfer, aus welche sich scharten am

על צלעת המזבח לשאת אתו בהם
גבוב רחל עשה אתו: ס (8) ויעשאת
הכזיר נחשת ואת בנו נחשת במראת
הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד:

den Spiegeln der sich schaaarenden Frauen,
Eingänge des Zeltes der Zusammenkunft.

רשי

von Bebernholz und inwendig war leerer Raum. (8) במראות הצובאות Die Frauen Israels hatten Spiegel, worin sie sich besahen, wenn sie sich schmückten, selbst diese hielten sich nicht zurück und brachten sie als Spende zum Bau des Heilighums. Mose wollte diese zurückweisen, weil sie zur Anregung der Leidenschaft gemacht waren; allein Gott befahl, sie anzunehmen, indem er sprach: Diese gerade sind mir die angenehmsten Spenden, da sie sie benützten, um ihren Ehemännern lieb zu erscheinen, u. aus dem Familienleben entwickelte sich das

הלכות של עצי שטים לכל רוח ותחלל באמצע:
(8) במראות הצובאות. בנות ישראל היו כהן מראות שראות בהן כשהן מתקששות ואף אותן לא עבבו מלהביא לנדבת המשכן היה מאם משה בהן מפני שעשויים לחד הרע אמר להם הקב"ה: קבל: כי אליו תביטו עלי מן הדבר, שעל ידיהם העמידו הגשם צבאות רבות במצרים בעליהם יגיעים בעבודת פדו היה הדכות ומלכות להם מאכל ומשקה ומאכליות אותם ונומלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשתדלתו בדרבים לומר: אני יאה משה ומתוך כך מבואות לבעליהם לדי תאנה ונקנקות להם ומתעברות ויולדות שם. שנאמר: תחת הפסוח עוררתך (שיר ה) והוא שנאמר: במראות הצובאות. ונעשה הכזיר מהם שהוא לשום שלום בין איש לאשתו להשקות ממים שבתוכן למי שקנה לה בעלה ונסתרה. וידע לה שיהן מראות ממש. שדרי נאמר: ונחשת התנופה שבעים כפר וגו' ויעש בה וגומר, וכזיר וכו' לא התקרו שם. למדת. שלא היה נחשת של כזיר מנחשת התנופה. כך דרש רבי מנהימה, וכן תרגם אונקלוס במקורו: ושיא הוא תרגם שר מראות מדרויש בלעזו. *miroirs* (מירורים)

Volk. Darum heißen sie die הצובאות die Heere stellenden Frauen. Aus diesen Spiegeln wurde das Waschbecken gemacht, welches den gestörten Frieden zwischen Mann und Weib wieder herzustellen bestimmt war; man gab nämlich einer der Unzucht verdächtigten Frau aus diesem Becken zu trinken. Als Beweis, daß es wirkliche Spiegel waren, dient die Stelle weiter 30 und 31: Und das kupferne Weihgeschenk siebzig Kifar, daraus wurden gemacht: Die Füße zum Eingang des Stiftszeltes; das Becken und das Gestell aber wurden dort nicht erwähnt, dies lehrt, daß diese nicht aus dem Kupfer der Weihstücke gemacht wurden. So erklärt

(9) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לְפָנָיו וְגִבּוֹ מִיָּמֵהָ
 בְּלִצְיָהּ הָחֵצִי שֶׁשׁ מִשְׁוֹר מֵאָה בָּאֵמָה:
 (10) עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים
 נְחֹשֶׁת וְהָעַמֻּדִים וְהַשְׂקִיּוֹת בָּרָם:
 (11) וְלִפְנֵי צִפּוֹן מֵאָה בָּאֵמָה עַמֻּדֵיהֶם
 עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְהָעַמֻּדִים
 וְהַשְׂקִיּוֹת בָּרָם: (12) וְלִפְנֵי אֶת־
 יָם הַלְּעִים הַמְּשִׁים בָּאֵמָה עַמֻּדֵיהֶם
 עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְהָעַמֻּדִים
 וְהַשְׂקִיּוֹת בָּרָם: (13) וְלִפְנֵי קִדְמָהּ
 מִזִּזְהָר הַמְּשִׁים אֵמָה: (14) בְּלִצְיָהּ הָחֵצִי
 עֲשָׂרָה אֵמָה אֶל־הַכְּתָף עַמֻּדֵיהֶם
 שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: (15) וְלִפְנֵי
 הַשְּׂנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הָחֵצִי בְּלִצְיָהּ
 הַמְּשִׁים עֲשָׂרָה אֵמָה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה
 וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: (16) כָּל־בְּלִצְיָהּ הָחֵצִי
 סָבִיב שֶׁשׁ מִשְׁוֹר: (17) וְהָאֲדָנִים
 לְעַמֻּדִים נְחֹשֶׁת וְהָעַמֻּדִים וְהַשְׂקִיּוֹת
 בָּרָם וְצִפּוֹן רָאשֵׁיהֶם בָּרָם וְהֵם מְחֻשָּׁקִים
 בָּרָם כָּל עַמֻּדֵי הָחֵצִי: מַסְמִיר

(9) Und er machte den Vorhof. Auf der südlichen Seite gegen Mittag, Umhänge des Vorhofs von gewirntem Byffus, hundert Ellen. (10) Dazu zwanzig Säulen und deren zwanzig Füße von Kupfer; die Haken an den Säulen und deren Reife von Silber. (11) Und auf der Mitternachtseite hundert Ellen, dazu zwanzig Säulen und deren zwanzig Füße von Kupfer; die Haken an den Säulen und ihre Reife von Silber. (12) Und auf der Abendseite Umhänge von fünfzig Ellen, dazu zehn Säulen und zehn Füße; die Haken an den Säulen und ihre Reife von Silber. (13) Und auf der Vorderseite gegen Morgen fünfzig Ellen. (14) Umhänge von fünfzehn Ellen an der einen Seite; dazu drei Säulen und drei Füße. (15) Und für die andere

Seite, an dieser und jener Seite des Hofthores, fünfzehn Ellen Umhänge; dazu drei Säulen und drei Füße. (16) Alle Umhänge des Vorhofs ringsum waren von gewirntem Byffus. (17) Und die Füße zu den Säulen waren von Kupfer, die Haken an den Säulen und ihre Reife von Silber, und der Ueberzug ihrer Köpfe von Silber; so waren sie selbst, alle Säulen des Vorhofs, mit silbernen Reifen belegt.

רשי

ובן מצוי: והגליונים (ישעיה ג') מתחמין מחיותא:

es R. Tanchuma. Auch Dnf. überf. במחיות נשיא;

so wird auch Jes. 3, 23: הגליונים die mit מחיותא Spiegel übersezt. Welche sich versammelten, um ihre freiwilligen Spenden

(18) Und die Decke am Thore des Vorhofs war Buntweberarbeit, von purpurblauer und purpurrother u. karmesinfarbiger Wolle und gezwirntem Byßus; und zwanzig Ellen die Länge, und die Höhe, in der Breite fünf Ellen, gleich mit den Umhängen des Vorhofs. (19) Und dazu vier Säulen und vier Füße von Kupfer; ihre Hasen von Silber und der Ueberzug ihrer Köpfe und ihre Reife von Silber. (20) Und alle Plöcke zur Wohnung

und zum Vorhofe ringsum waren von Kupfer. (21) Dies ist die Zusammenzählung für die Wohnung, die Wohnung des Zeugnisses, die gezählt wurde auf Befehl Mosche's: ein Dienst der Levijim, durch Thamar,

רש"י

zu bringen. (18) לעמת Nach dem Maß der Umhänge des Vorhofs.

(21) In diesem Abschnitt wird das Gewicht der Spenden zur Wohnung an Silber, Gold und Kupfer zusammengezählt, und alle Dienstgeräthe werden mitgezählt. המשכן משכן

Zweimal, hindeutend auf das Heiligthum, das zweimal zerstört, wegen der Sünden Israels gleichsam gepfändet (משכון) wurde. Es ist ein Zeugniß für Israel, daß Gott ihnen die Verfündigung durch das Götzkalb nachgesehen hat, da er seine Glorie wieder unter ihnen ruhen läßt. Die Aufsicht über die Stiftshütte u. deren Geräthe war das Amt, das den Leviten in der Wüste anvertraut wurde, das Stiftszelt zu tragen, es auseinander zu legen und aufzu-

(18) וּמִסְדָּ שַׁעַר הַחֹץ מַעֲשֵׂה רָחֹם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר וְעֹשִׂים אֹמֶה אֵלָּה וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמִשָּׁ אַמּוֹת לַעֲמֹת קִלְעֵי הַחֹץ: (19) וְעַמְדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וְוִיהֶם בָּסָף וְצִפּוֹ רָאשֵׁיהֶם וְחֲשִׁייהֶם בָּסָף: (20) וְכִלְיֵיהֶם לְמִשְׁכָּן וְלַחֹץ סָבִיב נְחֹשֶׁת: ס ס ס

(21) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עַבְדְּת ה' לֵאמֹר בְּיָדְהֶם

אשר צבאו. לְהִבָּא נִדְבָהֶן: (18) לעמת קלעי החצר: בְּמִדַּת קִלְעֵי הַחֹץ: חֲסֵלַת מִרְשַׁת וִיקְהֵל:

וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן בְּפִרְשָׁהּ זוֹ נִמְנָה כָּל מִשְׁקַל נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן לְבָסָף וְלַחֹשֶׁת. וְנִמְנָה כָּל בְּלִיּוֹ לְכָל עֲבוֹדָתוֹ: הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן. שְׁנֵי מַעֲמִים. רָצוּ לְמַקְדֵּשׁ שְׁנֵי מִשְׁכָּן בְּשְׁנֵי חֻדְגִּין עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל: מִשְׁכָּן הָעֵדוּת. עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל שְׁוִיָּתָהּ לָהֶם הִקְבִּיָּה עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל שֶׁהָיָה שְׂבִיגָתוֹ בְּנִיָּהֶם: עֲבוֹדַת הָרִיִּים. פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיֵי הָיָה עֲבוֹדָה הַמִּסְכָּה לָלוּיִם בְּמִדְבָּר לְשֹׂאֵת וְלַחֲרֹד וְלִקְוִים אִישׁ אִישׁ לְמִשְׁאֹל הַמִּסְכָּד עָלָיו. כִּסּוֹ שְׂאֵמֹר בְּפִרְשָׁה

הַפֶּהָן: (22) וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹור
לְמִשֵּׁה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (23) וְאִתּוֹ אֶהֱיָאֵב
בֶּן־אֲחִיסָמָךְ לְמִשֵּׁה־דָן חֹרֶשׁ וְחָשֵׁב
וְרָקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי

liab, Sohn Achisamachs, vom Stamme Dan, Steinschneider und Künstler
und Buntweber in purpurblauer und purpurrother und karmesinfarbiger

רש"י

נָשָׂא: בִּיד אִיתְמַר. הוּא הָיָה פָקִיד עֲלֵיהֶם לְמִסֹּד
לְכָל בֵּית אֵב עֹבְדָה שְׁעָלָיו: (22) וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי
וְנֹר' עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. אֲשֶׁר צִוָּה
אֵין בְּתִיב כָּאֵין אֱלֵא: כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. אֲסִילֹ
דְּבָרִים שְׁלֵא אָמַר לוֹ רַבּוֹ הַסְּקִימָה דַּעְתּוֹ לְמַה שְׁנֹאֲמַר
לְמֹשֶׁה כְּסִנִּי: כִּי מֹשֶׁה צִוָּה לְבְצִלְאֵל לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה
כָּלִים וְאַחֵר כָּךְ מִשְׁכֵּן (וְלֹא לַעֲנֵן צִוָּה לְהִתְנַגֵּב קֹאמַר.
וְדֹא אֲדִרְבָּה לְהִסְפֹּךְ צִוָּה הַקְבִּיָה בְּפִרְשַׁת תּוֹסֵפָה
מִתְחִלָּה הַכָּלִים: שְׁדָקָן, מְנֻדָּה, יִרְעוּת וְאַחֵר כָּךְ
צִוָּה הַקְּרָשִׁים, וְצִוָּה מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִידָה רִישׁ וְיִקְרָה תְּחִלָּה
הַמִּשְׁכָּן וְאַחֲלוֹ, וְאַחֵר כָּךְ הַכָּלִים הָאֵל מִיָּד לַעֲנֵן
צִוָּה לְפִנְעֵל, אֵיךְ יַפְעוֹל כְּסֹד. וְתַמְצָא בְּפִרְשַׁת
כִּי תִשָּׂא וְאֵה קֹאמַר כִּשֵּׁם בְּצִלְאֵל וְנוֹמַר, הַחֹרֶשׁ
מִתְחִלָּה אֶת אֶהָ מוֹעֵד וְאַחֵר כָּךְ הַכָּלִים אֲבָל לַעֲנֵן
לְהִתְנַגֵּב לְהִכֵּן מַה שְׁדָּהוּ צִדִּיק, מַה לִּי מַה
שְׁמִתְנַגֵּב תְּחִלָּה וְעַיִן בְּתוֹסְפוֹת פֶּדֶק הַרְוָה (בְּרִכּוֹת
נִיט) וְאֵם תֹּאמַר מִלֵּן שְׁמֹשֶׁה רַבִּינוּ, עִידָה צִוָּה לְבְצִלְאֵל
הַסֹּךְ הָעֵנָן, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבָרִים בְּפִרְשַׁת וְיִקְרָה, וְיִקְרָא
מֹשֶׁה אֶל בְּצִלְאֵל וְאֵל אֶהֱיָאֵב, וְנוֹמַר וְקָצָר מַה שְׁדָּר
עֲמָדָם, וְהָאֵל קָרָא מִדְּבָרִים: אֲשֶׁר צִוָּה אֶת מֹשֶׁה
חֲזוּיִן הָיָה מַצִּיָּה לָהֶם בְּהִסְפֹּךְ. (וְדֹק הַיִּסָּב) אָמַר לוֹ
בְּצִלְאֵל מִנְהֵן הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה בֵּית וְאַחֵר כָּךְ
מִשִּׁים כָּלִים כְּתוּבֹ? אָמַר לוֹ, כָּךְ שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַקְבִּיָה
אִמֵּר לוֹ מֹשֶׁה: בְּצִל אֵל הֵייתָ? כִּי בְּנוֹרָא כָךְ צִוָּה לִי

Sohn Aharons, des Prie-
sters. (22) Und Bezalel,
Sohn Uri's des Sohnes
Schurs, vom Stamme
Jehuda, machte Alles,
was der Ewige dem
Mosche geboten hatte.
(23) Und mit ihm Oho-

stellen. Jeder stand dem
Dienste vor, der ihm auf-
getragen war. Näheres
in בִּיד אִיתְמַר. מִי נִשָּׂא
war ihr Vorgesetzter, und
hatte jeder Familie ihren
Dienst anzuweisen. (22)
וּבְצִלְאֵל — אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה
Es steht nicht, daß
Mosche ihm Alles ange-
geben hätte; selbst Dinge,
welche sein Meister Mo-
sche ihm nicht gesagt,
machte Bezalel genau,
wie Gott sie am Sinai
dem Mosche offenbart
hatte. Mosche befahl dem
Bezalel vorerst die Ge-
rätthe anzufertigen und
dann die Stiftshütte.
Bezalel sagte aber: Der
Weltbrauch ist, daß man
erst ein Haus baut und

danndie Gerätthe hinein gibt. Mosche sagte: So habe ich auch von
Gott vernommen; bist du etwa im Schatten Gottes — אֵל גֵּזַל ge-
wesen? und so machte er beun vorerst die Stiftshütte und dann die

Wolle und Byffus. (24) Alles Gold, das verarbeitet wurde zu dem Werke, zu dem ganzen Werke des Heiligthums, es war das gewidmete Gold neun und zwanzig Kifar und sieben hundert und dreißig Schefel, nach dem Schefel des Heiligthums. (25) Und das Silber der Gemusterten der Gemeinde war hundert Kifar und tausend und sieben hundert und

fünf und siebenzig Schefel, nach dem Schefel des Heiligthums. (26) Ein Beka auf den Kopf, die Hälfte eines Schefels, nach dem Schefel des Heiligthums, für Jeden, der zu den Gemusterten ging, vom zwanzigsten Jahre und darüber, für sechs mal hundert tausend

רש"י

Geräthe. (24) ככר 'Be- trägt 50 מנה, ein מנה des Heiligthums enthielt zwei gemeine מנה, wonach der Kifar = 120 מנה; ein מנה beträgt 25 Selaim, folglich enthält ein Kifar des Heiligthums 3000 Schefalim. Deswegen werden alle Schefalim, welche weniger als 3000 betragen, und keinen Kifar ausmachen, einzeln aufgezählt.

(26) So wird das Gewicht eines halben Schefels benannt. לשש So viele waren der Israeliten und so viel machte ihre Zahlung aus nach der Aufstellung der Wohnung, nach במדבר ס', und jetzt bei den Spenden zum Heiligthum waren ihrer auch so viele. — Die Zahl der halben Schefalim war 100 Kifar, jeden zu 3000 Schefalim gerechnet. Wie so? Sechsmalhunderttausend halbe Schefalim geben Dreimalhunderttausend ganze, das sind nur 100 Kifar; die 3550

ובשש ס (24) כל-הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש יהי זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש: (25) וכסף פקודי העדה מאת כפר וארף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש: (26) בקע לנגזרת מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה לשש-מאות ארף ושלשת

הקדיה וכן עשה. המשכן תחלה ואחר כך עשה כלים: (24) ככר. שלשים מנה. ומנה של קדש בפול היה. הרי הפפר קכ מנה. והמנה כיה סלעים. הרי כפר של קדש שלשת אלפים שקלים. לספק מנה בפרוסות כל השקלים. שפחותין במנינים מן אלפים שאין מנינין לכפר: (26) בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות ארף וגו'. כך היו ישראל וכן עלה מנינים אחר שהיקם המשכן בספר וידבר ואח עשה בנגזרת המשכן כך היה ומנין הצאי השקלים של שש מאות ארף עולה מאת כפר כל אחד של שלשת אלפים שקלים: בתר? שש מאות ארף חצאין הרי הן שלש מאות ארף שלמים. הרי הן מאת כפר והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים

אֶלֶּפִּים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: (27) וַיְהִי
מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְעֶזְקֶת אֶת אֲדָנֵי
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֲדָנֵי הַפֶּרֶכֶת מֵאֵת אֲדָנִים
לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֶדָן: (28) וְאֶת־
הָאֹרֶף וְשִׁבְעַת הַמֵּאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים
עֶשְׂרֵה וָיֹם לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רִאשִׁיהֶם
וְחֹשֶׁק אֹתָם: (29) וַתְּנַחֲשֵׁת הַתְּנוּפָה
שִׁבְעִים כֶּכֶר וְאֶלֶּפִּים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
שֶׁקֶל: (30) וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת־אֲדָנֶי פֶתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת מִזְבֵּחַ הַנֶּחֱשֵׁת וְאֶת־
מִכְבַּר הַנֶּחֱשֵׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֶת כָּל־כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ: (31) וְאֶת־אֲדָנֵי הַחֲצֵר סָבִיב
וְאֶת־אֲדָנֵי שַׁעַר הַחֲצֵר וְאֶת כָּל־יִתְדֹת
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־יִתְדֹת הַחֲצֵר סָבִיב:
לֹא (1) וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת

u. drei tausend und fünf
hundert und fünfzig. (27)
Und es dienten die hun-
dert Kifar Silber, um zu
gießen die Füße des Hei-
ligthums und die Füße
zum Vorhang: hundert
Füße, von hundert Kifar,
ein Kifar zu einem Fuß.
(28) Und die tausend und
sieben hundert und fünf
und siebenzig (Scheffel)
verarbeitete man zu Hafen
für die Säulen und über-
zog (damit) ihre Köpfe
und belegte sie (damit).
(29) Und das Kupfer der
Widmung war siebenzig
Kifar und zwei tausend u.
vierhundert Scheffel. (30)
Und man machte daraus
die Füße zum Eingang
des Zeltes der Zusam-

mentkunft und den kupfernen Altar und das kupferne Gitter dazu
und alle Geräthe des Altars. (31) Und die Füße des Vorhofes
ringsum und die Füße zum Thore des Vorhofes und alle Plöcke der
Wohnung und alle Plöcke des Vorhofes ringsum.

39. (1) Und aus der purpurblauen und der purpurrothen und
רש"י

הַצֵּאִים עוֹלִים אֵלָּה וְשִׁבְעַת מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים
שֶׁקֶלִים: (27) לְעֶזְקָתוֹ: לְאֹתָכָא: אֵת אֲדָנֵי
הַקֹּדֶשׁ. שֶׁל קֹדֶשׁ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם מִיָּד קֹדֶשִׁים וְלֹא
צִוּ אֲדָנִים, וְאֲדָנֵי הַפֶּרֶכֶת אֲרַבְעָה, וְהֵם מֵאֵרֶה וְכָל
שֶׁאֵר הָאֲדָנִים, נִחֲשֵׁת כְּתוּב בָּהֶם: (28) וְצִפָּה רִאשִׁיהֶם
שֶׁל עִמּוּדִים: מִהֵן שֶׁבִּכְלֵן כְּתוּב: וְצִפָּה רִאשִׁיהֶם
וְחֹשֶׁקֶיהֶם כֶּסֶף:

לֹא (1) וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְהַתְּוֹלַעַת
כָּאֵן מִכָּאֵן אֵין אִמְרֵי שֶׁאֵין בְּגִיד שֶׁדֶּה
ist Kupfer vorgeschrieben. (28) Die Knäufe der Säulen;
denn bei allen heißt es: Auch die Belegung ihrer Knäufe und ihrer
Heife waren von Silber, f. oben 35, 19.

39. (1) Und aus dem Purpurbauen und dem Purpurrothen und dem

halbe Scheffel machen
1775 ganze aus. (27)
Wie Onk. gibt:
צֵאִים, gießen. לְאֹתָכָא
אֵת אֲדָנֵי. Die Füße der Bret-
ter der Wohnung, welche
48 waren, diese hatten 96
Füße, und 4 Füße des
Vorhangs, so sind es 100.
Für die übrigen Füße
Die Knäufe der Säulen;
denn bei allen heißt es: Auch die Belegung ihrer Knäufe und ihrer
Heife waren von Silber, f. oben 35, 19.

פקודי למ

der karmesinfarbigen Wolle machten sie Dienstkleider, zu dienen im Heiligthume; und machten die heiligen Kleider, welche für Aharon waren, so wie der Ewige dem Mosche geboten. (2) Und man machte das Ephod von Gold, purpurblauer und purpurrother und karmesinfarbiger Wolle und gewirntem Byffus. (3) Und sie dehnten die Goldbleche aus und schnitten Fäden, um sie zu verarbeiten zwischen der purpurblauen

und purpurrothen und karmesinfarbigen Wolle und dem Byffus, nach Arbeit des Kunstwebers. (4) Schulterbänder machten sie dazu, die angeheftet wurden; so wurde es an seinen beiden Enden verbunden. (5) Und der Gürtel zu seiner Umwindung, der daran war, war von gleicher Arbeit aus ihm, von Gold, purpurblauer und purpurrother und karmesin-

ich, daß diese כנרי השרר nicht Priesterkleider waren, denn in den Priesterkleidern war Leinen eingewebt, sondern es waren die Gewänder, mit welchen man die heiligen Geräthe bedeckte, wenn sie ihre Heiszeuge fortsetzten, bei diesen war kein Leinen. (3) וירקו Sie dehnten aus, wie Ps. 136 לרוקע ורדירו ית הארץ, auch Dnf. ית.

הָאָהָרָא sie dehnten das Gold zu dünnen Platten aus. Hieraus erfahren wir, wie man das Gold mit den Fäden zusammen spannt: Man schlug es zu dünnen Platten, schnitt dann der Länge nach Fäden daraus, zwirnte diese mit jeder der verschiedenen Gattungen für den Thoschen und Gof, bei denen es heißt: וְיַעֲשֶׂה אֶת הָאָמֹר וְהָבָה in dem man je einen Faden Gold mit sechs Fäden תַּכְלֵת zusammenzwirnte; und ebenso ge-

הַשְּׁנִי עָשׂוּ בְּגֵר־שָׂרָד לְשִׁרְתָּ בַּקֶּדֶשׁ
וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן
בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ שְׁנֵי חֲמִישֵׁי
(2) וַיַּעֲשׂ אֶת־הָאֹפֶד וְהָבְתָלָת וְאַרְבָּעֹן
וַתּוֹלַעַת שְׁנֵי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר׃ (3) וַיִּרְקְעוּ
אֶת־פָּתֵי הַזָּהָב וּקְצָץ פְּתִילִים לַעֲשׂוֹת
בִּתְּרוֹ הַתְּבֵלָת וּבִתְרוֹ הָאֲרָמָן וּבִתְרוֹ
תּוֹלַעַת הַשְּׁנִי וּבִתְרוֹ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֶׂה
חֹשֶׁב׃ (4) בְּתַפַּת עֲשׂוּ־לּוֹ חֲבֵרֶת עַל־
שְׁנֵי קַצּוֹתָיו חֶבֶר׃ (5) וַחֲשֵׁב אֲפֻדָּתוֹ
אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֶׂהוּ וְהָב

הללו בגדי כהונה: שִׁבְגַּנְדִּי כְהֹנָה הָיָה שֵׁשׁ אֵלֶּיךָ
הָיָה בְּגָדִים שִׁמְכֶם בָּהֶם כְּלִי הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁעַת סִיּוֹן
מִשְׁפָּטָה. שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם שֵׁשׁ: (3) וִירְקֵנוּ. כְּמוֹ: לְרֹקֵעַ
הָאֶרֶץ (תְּהִלִּים קל"ו) בְּתַרְנוּמָה: וְיִדְּיוֹ טָסָן הָיוּ
מִיָּדָיִן מִן הַזֶּהָב אֶסְטֵנְדֵּרָא בְּלֵעִי: *Estendre*
Etender (מוֹסְדֵמֶהֵנִן) טָסָן דְּקוֹת. כָּאֵן הוּא מִלְמַדָּה
הַיָּדָה הָיוּ מְוֹאֵץ אֶת הַזֶּהָב. עִם הַחוּמִּין מִרְדִּים הַטָּסָן
בְּקִין וְקוֹצֵץ מִהֶם פְּתִילִים לְאוֹרֵךְ הַטָּסָן בִּשְׁעוֹת אוֹתָן
פְּתִילִים תַּעֲרִיבֵת. עִם כֵּל מִן אוֹתָן בְּהִשָּׁן אֶפְסֹד
שְׁנֵאֵמֶר בָּהֶן: הָיָה חוּט אֶחָד שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשֶׁת חוּטִין
שֶׁל תְּכֵלֶת: וְכֵן עִם כֵּל מִן אוֹתָן שֶׁכֵּל הַמִּצֵּי חוּטִין
כְּסוּל שֵׁשֶׁה. הַזֶּהָב חוּט שְׁבִיעִי עִם כֵּל אֶחָד וְאַחֵד:

תְּכַלֶּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשֶׁשׁ מִשּׁוֹר
בְּאַשְׁרֵי צִנֹּה יְהוָה אֶת־מִשְׁהָ: ס (6) וַיַּעֲשׂוּ
אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּפַּת מִשְׁבָּצַת זָהָב
מִסְּפַחַת פְּתוּחֵי חוּתֶם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: (7) וַיֵּשֶׁשׁ אֹתָם עַל בְּתֻמַּת
הָאָפֶד אֲבָנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַשְׁרֵי
צִנֹּה יְהוָה אֶת־מִשְׁהָ: פ

(8) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב
כַּמַּעֲשֵׂה אָפֶד זָהָב תְּכַלֶּת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשֶׁשׁ מִשּׁוֹר: (9) רְבֹעַ
הָיָה כְּפֹל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן וְרֵת אֲרָבָו
וְרֵת רָחֳבֹו כְּפֹל: (10) וַיַּמְלִאוּ בוֹ אַרְבָּעָה
טוֹרֵי אָבִו טוֹר אֶדָם פְּטֻדָה וּבְרָקֶת
הַטּוֹר הָאֶחָד: (11) וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶסֶד
סַפִּיר וְיָהֳלִים: (13) וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי דָּשָׁם
שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה: (13) וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי
תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסְבַת מִשְׁבָּצַת
זָהָב בְּמִלָּאָתָם: (14) וְהָאֲבָנִים עַל־
שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָנָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה
עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוּתֶם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ
לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁבֵט: (15) וַיַּעֲשׂוּ עַל־
הַחֹשֶׁן שְׁרָשֶׁת גְּבֻלַת מַעֲשֵׂה עֲבֹת
זָהָב טָהוֹר: (16) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצַת
זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַמִּבְּעוֹת עַל־שָׁנִי

und Achlama. (13) Und die vierte Reihe: Tarschisch, Schoham und Josphphe; umringt von goldnen Einfassungen wurden sie bei ihrer Einsetzung. (14) Und die Steine waren nach den Namen der Söhne Israels, zwölf, nach ihren Namen; wie die Eingrabung des Siegels war Jeder (eingegraben) mit seinem Name nach den zwölf Stämmen. (15) Und sie machten an den Brustschmuck verschlungene Ketten, Flechtarbeit, aus reinem Golde. (16) Und machten zwei goldne Einfassungen und

farbiger Wolle u. gewirntem Byffus; so wie der Ewigte dem Mosche geboten. (6) Und sie machten die Schoham-Steine, umringt von goldnen Einfassungen, gegraben wie Siegel-Eingrabung, nach den Namen der Söhne Israels. (7) Und man setzte sie auf die Schulterbänder des Ephod, als Steine des Andenkens für die Söhne Israels, so wie der Ewigte dem Mosche geboten. (8) Und man machte den Brustschmuck nach Arbeit des Kunstwebers, wie die Arbeit des Ephod, von Gold, purpurblauer u. purpurrother u. karmesinfarbiger Wolle u. gewirntem Byffus. (9) Vieredig war er, gedoppelt machten sie den Brustschmuck; eine Spanne seine Länge u. eine Spanne seine Breite, gedoppelt. (10) Und sie setzten in ihn vier Reihen Steine: Eine Reihe: Odem, Biteda u. Bareketh, die eine Reihe. (11) Und die zweite Reihe: Nopheh, Sappir und Jachalom. (12) Und die dritte Reihe: Jeshchem, Schebo

zwei goldne Ringe, an die beiden Enden des Brustschmuckes. (17) Und brachten die beiden goldenen geflochtenen Ketten in die beiden Ringe, an den Enden des Brustschmuckes. (18) Und die beiden Enden der beiden geflochtenen Ketten setzten sie an die beiden Einfassungen; und setzten diese an die

Schulterbänder des Ephod, auf der Vorderseite. (19) Und sie machten zwei goldne Ringe, und setzten sie an den beiden Enden des Brustschmuckes, an seinen Saum, der nach der Seite des Ephod zu ist, nach innen. (20) Und sie machten zwei goldne Ringe, und sie setzten sie an die beiden Schulterbänder des Ephod unten, auf die Vorderseite, nahe bei seiner Zusammenfettung, über dem Gürtel des Ephod. (21) Und banden den Brustschmuck durch seine Ringe an die Ringe des Ephod mit einer purpurblauen Schnur, daß er an dem Gürtel des Ephod blieb, und der

קִצּוֹת הַחֹשֶׁן: (17) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתָת הַזֶּה עַל־שְׁתֵּי הַמְּבָעֵת עַל־קִצּוֹת הַחֹשֶׁן: (18) וְאֵת שְׁתֵּי קִצּוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתָת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּשַׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כִּתְּפֹת הָאֹפֶד אֶל־מִוֶּלֶךְ פָּנָיו: (19) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מְבָעֵת זָהָב וַיִּשְׂמוּ עַל־שְׁנֵי קִצּוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׁפָתָיו אֶשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֹפֶד בֵּיתָהּ: (20) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מְבָעֵת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כִתְּפֹת הָאֹפֶד מִלְּמַסָּה מִמּוֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחִבְרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֹפֶד: (21) וַיִּרְבְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִמְּבָעָתָיו אֶל־מְבָעֵת הָאֹפֶד בִּפְתִּיחַ תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֹפֶד וְלֹא־יִזְחַל הַחֹשֶׁן מֵעַל־הָאֹפֶד כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ שְׁלִישִׁי שִׁי (22) וַיַּעַשׂ אֶת־מַעֲלֵל הָאֹפֶד מַעֲשֵׂה אֲרָג בָּלִיל תְּכֵלֶת: (23) וּפִידֵי־הַמַּעֲלֵל בְּתוֹכּוֹ בָּפִי תַחֲרָא שִׁפָּה לָּפִיו סָבִיב לֹא יִקְרַע: (24) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שְׁוֵלֵי הַמַּעֲלֵל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מִשּׁוּר: (25) וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים עַל־שְׁוֵלֵי הַמַּעֲלֵל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים: (26) פַּעֲמָן

Brustschmuck sich nicht verrückte von dem Ephod; so wie der Ewige dem Mosche geboten. (22) Und man machte den Oberrock zum Ephod in Weberarbeit, ganz von purpurblauer Wolle. (23) Und die Deffnung des Oberrocks war in seiner Mitte, wie die Deffnung eines Panzerhemds, eine Vorte war an seiner Deffnung ringsum, daß er nicht zerriß. (24) Und sie machten an den Saum des Oberrocks Granatäpfel von Purpurblau u. Purpuroth und Karminfarbe, gewirnt. (25) Und machten Schellen von reinem Golde, und setzten die Schellen zwischen die Granatäpfel an den

zu setzen oberhalb; so wie der Ewige dem Mosche geboten. (32) Und so ward vollendet die ganze Arbeit an der Wohnung des Zeltes der Zusammenkunft, und die Kinder Israel machten es ganz so, wie der Ewige dem Mosche geboten, so machten sie es. (33) Und sie brachten die Wohnung zu Mosche: das Zelt und alle seine

מלמעלה באשר צנה יהוה את משה: ס
(32) ותכל כל עבודת משכן אהל מועד
ויעשו בני ישראל ככל אשר צנה יהוה
את משה בן עשו: פ רביעי
(33) וביאו את המשכן אל משה את

רשי

gib es auf einen himmelblauen Faden? Deshalb denke ich, unter פתיל versteht man die Fäden, mittels welcher es an die Mütze geknüpft werden sollte; da der ציצית blos von einem Ohre zum andern reichte, womit sollte man ihn nun an der Stirn befestigen? Es waren daher an beiden Seiten und auch in der Mitte desselben Fäden befestigt, an welchen er es an die Mütze band; auf jeder Ecke waren zwei Fäden, einer oben u. einer unten, an den Seiten der Stirn, und ebenso in der Mitte, weil es so leicht zu knüpfen ist. Ein Binden findet aber mit nicht weniger, als zwei Fäden statt. Daher heißt es: על פתיל תכלת (auf dem ציצית war ein himmelblauer Faden), die zwei Enden wurden hinten zusammen gebunden. Es darf nicht wundern, daß es nicht heißt תכלת תכלת, weil es doch mehrere waren, denn beim Choschen heißt es ebenso: Man soll den Choschen binden, und nothgebrungen konnten es nicht weniger, als zwei Fäden sein; denn an den zwei Ecken des Choschen waren zwei Ringe an den Schulterbändern des Efod, ebenfalls zwei den ersteren gegenüber, zu deren Verbindung natürlich vier Fäden sein mußten, keineswegs aber konnten es weniger als zwei sein. (32) ויעשו בני ישראל Die Arbeit, so wie es Gott befohlen. (33) וביאו המשכן את Sie konnten sie nicht auf-

(שמות כט?) ואמר אני פתיל תכלת זה חושן הן לקשרו בהן במצנפת. לפי שהציצית אינו אלא מאותן פתילין ובהן יקשרו במצנפת ויהי קבועין בו חושן תכלת ציצית ראשון ובאמצעיתו שבהן קושרו ותולדו במצנפת כשהיה בראשו ושני חושין בכל קצה וקצה. אחת מפעם ואחת מפעם לצד מצחו. וכן באמצעו. שפך הוא נוח לקשור. ואין דרך קשירה בפחות משני חושין. דכך נאמר על פתיל תכלת. ועליו פתיל תכלת וקושר ראשיהם השנים. בלן יחד מאחוריו למול ערפו ומוליכו על המצנפת. ואם תחמה שלא נאמר פתיל תכלת. הואיל ומרובין הן שבעי מצניו בחשן ואמור: וידפסו את החשן ונזמה. ועל כרחוק פחות משנים לא היה שבעי בשתי קצות החשן היו ב' מבעות החשן וב' בתפוח האמור היו ב' מבעות האמור שנגנזו. ולפי דרך קשירה ד' חושין היו ומכל מקום פחות משנים אי אפשר: (32) ויעשו בני ישראל את המלצאכה ככל אשר צנה ה' ונ': (33) וביאו את המשכן ונ'. שלא יהי יכולין לזקמו: ולפי שלא עשה

הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו כְּרָסִיו כְּרָשָׁיו
 בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹרְנָיו (34) וְאֶת־מִכְסֵּה
 עוֹרוֹת הָאֵילִים הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה
 עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פְּרָכֶת הַמִּסָּךְ:
 (35) אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־כְּבֹדֵי וְאֶת
 הַכַּפֹּרֶת: (36) אֶת־הַשְּׁלֶחַן אֶת־כָּל־כְּלָיו
 וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: (37) אֶת־הַמְּנֹרָה
 הַזָּהָבִית אֶת־נִרְתִּיהָ נֹרֶת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת־
 כָּל־כְּלֶיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: (38) וְאֶת
 מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת
 קְמֻצַת הַפָּמִים וְאֶת מִסְךְ פֶּתַח הָאֹהֶל:
 (39) אֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר
 הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־כְּבֹדֵי וְאֶת־כָּל־
 כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כָּנוֹ: (40) אֵת קַלְעִי
 הַחֲצָר אֶת־עַמֻּדֶיהָ וְאֶת־אֹרְנֶיהָ וְאֶת־
 הַמִּסָּךְ לְשַׁעַר הַחֲצָר אֶת־מִיתָרֶיהָ
 וְיִתְדֹתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן
 לְאֹהֶל מוֹעֵד: (41) אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד
 לְיִשְׂרָאֵל בְּכֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן

Geräthe, seine Haken, seine Bretter, seine Riegel u. seine Säulen und seine Füße. (34) Und die Decke der rothgefärbten Widderfelle und die Decke der Tachaschfelle u. den Vorhang zur Bedeckung. (35) Die Lade des Zeugnisses u. ihre Stangen und den Deckel. (36) Den Tisch, alle seine Geräthe und das Schaubrod. (37) Den Leuchter von reinem Golde, seine Lampen der Ordnung und alle seine Geräthe, und das Oel zur Beleuchtung. (28) Und den goldnen Altar und das Salböl und das Räucherwerk von Spezereien und die Decke am Eingange des Zeltes. (39) Den kupfernen Altar und das kupferne Gitter dazu, seine Stangen und alle seine Geräthe, das Waschbecken und sein Gestell. (40) Die Umhänge des

Borhofs, die Säulen und die Füße dazu, und die Decke zum Thore des Borhofs, die Stricke und die Pflöcke dazu, und alle Geräthe zum Dienste bei der Wohnung des Zeltes der Zusammenkunft. (41) Die Dienstkleider, zu dienen im Heiligthume, die heiligen Kleider für Aharon,

רשׁ

משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כבוד הקדושים. שאין כח באדם להקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה: איך אפשר להקמתו על ידי אדם? אמר לו עמוק אתה בידך, נראה במקומו, והוא נקרא וקם

stellen. Weil nun Mose bei der Wohnung gar keine Arbeit verrichtet hatte, so überließ ihm Gott die Aufstellung derselben. Ein Einzelner war

nicht im Stande, sie aufzurichten, da Keiner die Kraft besaß, die schweren Bretter emporzuheben, denn als er Gott diesfalls befragte, befahl er ihm, sich selbst damit zu befassen, und die Aufstellung ging rasch von

den Priester und die Kleider seiner Söhne, um priesterlich zu dienen. (42) Ganz so, wie der Ewige dem Mosche geboten, so machten die Kinder Israel die ganze Arbeit. (43) Und Mosche sah das ganze Werk, u. siehe, sie hatten es gemacht, so wie der Ewige geboten, so hatten sie es gemacht; da segnete sie Mosche.

40. (1) Und der Ewige redete zu Mosche und sprach: (2) Am Tage des ersten Monats, am Ersten des Monats, sollst du aufrichten die Wohnung des Zeltens der Zusammenkunft. (3) Und setze hinein die Lade des Zeugnisses, und verdecke die Lade mit

dem Vorhang. (4) Und bringe den Tisch (hinein), und ordne seinen Aufsatz; und bringe den Leuchter hinein, und stecke seine Lampen auf. (5) Und setze den goldnen Altar für's Räucherwerk vor die Lade des Zeugnisses, und thue die Decke des Eingangs an die Wohnung.

רשי

Statten; daher heißt es auch: הוכם המשכן d. h. gleichsam von selbst. (Tanchuma). (43) ויברך אותם Er sprach zu ihnen: Möge es der Wille Gottes sein, daß seine Glorie auf eurem Händewerk ruhe;

möge die Freundlichkeit Gottes über uns walten und das Werk unserer Hände uns gelingen! Ps. 90, 17. Dieses ist eins von den elf Psalmen, welche von Kap. 90 **למשה** bis 101 Mosche selbst verfaßt hat.

40. (3) וסכות heißt bedecken, denn es war doch eine Scheidewand. (4) וערכת את ערכו Du sollst ordnen zwei Schichten von dem Schau-

הכהן ואת־בגדי בגיו לְבָהֵן: (42) בְּכָל
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן־עֲשׂוֹ בְּגֵו
יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעֲבֹדָה: (43) וַיֵּרָא
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה וְהַמָּדָה עֲשׂוֹ
אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֶּן־עֲשׂוֹ וַיְבָרֶךְ
אֹתָם מֹשֶׁה: פ חמישי שביעי

מ (1) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
(2) בְּיוֹם־הַתְּחִלָּה הָרִאשׁוֹן בְּאַחֲדֵי לַחֹדֶשׁ
תָּקִים אֶת־מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: (3) וְשָׂמַתָּ
שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת וּסְכָתָה עַל־הָאָרֶץ
אֶת־הַפָּרֹכֶת: (4) וְהִבַּאתָ אֶת־הַשֻּׁלְחָן
וְעִרְכָתָ אֶת־עַרְכּוֹ וְהִבַּאתָ אֶת־הַמִּנְחָה
וְהַעֲלִיתָ אֶת־נִרְחֶיהָ: (5) וְנָתַתָּה אֶת־
מִזְבַּח הַזָּהָב לְפָנֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת
וְשָׂמַתָּ אֶת־מִסְךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכַּן:

מאליו; והוא שנאמר: הוכם המשכן הוכם מאליו
מדרש רבי תנחומא: (43) ויברך אותם משה אמר
לָהֶם: הִי רָצוֹן שְׂתַשְׁדָּה שְׂכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם. וְהִי
נוֹעַם ה' אֲלֵהֶינִי עֲלֵינִי וּבְמַעֲשֵׂה יְדֵינִי וְנִרְ (תהלים צ)
וְהוּא אֲחִיד מִיָּא מְזֻמְרִים שְׂבֻתִּי לְמֹשֶׁה:

מ (3) וסכות על הארון. לשון הקנה. שדרי מחיצה
הָהָ: (4) וערכת את ערכו. שתיים מערכות של

(6) ונתתה את מזבח העלה לפני פתח משכן אהל מועד: (7) ונתת את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שם קים: (8) ושמת את החצר סביב ונתת את מסד שער החצר: (9) וזקחת את שמן המשחה ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו וקדשת אתו ואת כל בגדיו ויהי קדש: (10) ומשחת את מזבח העלה ואת כל בגדיו וקדשת את המזבח ויהי המזבח קדש קדשים: (11) ומשחת את הכיור ואת בגדיו וקדשת אתו: (12) והקרכת את אהרן ואת בניו אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים: (13) והלבשת את אהרן את בגדיו הקדש ומשחת אתו וקדשת אתו וכהן לי: (14) ואת בניו תקריב והלבשת אתם בתנות: (15) ומשחת אתם באשר משחת את אביהם וקבגו לי ויהיה להיות להם משחתם לכהנת עולם לדורתם: (16) ויעש משה ככל אשר צוה יהוה אתו בן עשה: (17) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הנקם המשכן: (18) ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו נישם את-

(6) Und setze den Ganzopfer-Altar vor den Eingang zur Wohnung des Zeltes der Zusammenkunft. (7) Und setze das Waschbecken zwischen das Zelt der Zusammenkunft und den Altar, und thue Wasser hinein. (8) Und stelle den Vorhof ringsum, und thue die Decke an das Thor des Vorhofs. (9) Und nimm das Salböl, und salbe die Wohnung und Alles, was darin ist, und heilige sie und alle ihre Geräthe, so werde sie heilig. (10) Und salbe den Ganzopfer-Altar und alle seine Geräthe, und heilige den Altar, so werde der Altar hochheilig. (11) Und salbe das Waschbecken und sein Gestell u. heilige es. (12) Und laß hintreten Aharon u. seine Söhne an den Eingang des Zeltes der Zusammenkunft, und wasche sie mit Wasser. (13) Und laß Aharon anziehen die heiligen Kleider, und salbe ihn und heilige ihn, so soll er mir als Priester dienen. (14) Und seine Söhne laß hintreten, nnn

laß sie Unterröcke anziehen. (15) Und salbe sie, wie du ihren Vater gesalbt, so sollen sie mir als Priester dienen; und dies geschehe, daß ihre Salbung ihnen sei zum ewigen Priestertum auf ihre künftigen Geschlechter. (16) Und Mose that es; ganz so, wie der Ewige ihm geboten, so that er. (17) Und es geschah im ersten Monat, im zweiten Jahre, am Ersten des Monats, da ward die Wohnung aufgerichtet. (18) Und Mose richtete die Wohnung auf: und legte ihre

Füße, und stellte ihre Bretter auf, und setzte ihre Niegel ein, u. richtete ihre Säulen auf. (19) Und breitete das Zelt über die Wohnung, und that die Decke des Zeltes oben darüber, so wie der Ewige dem Mosche geboten. (20) Und nahm und that das Zeugniß in die Lade, und setzte die Stangen an die Lade, und legte den Dedel auf die Lade oben darauf. (21) Und brachte die Lade in die Wohnung, u. that den Vorhang der Verdeckung vor, daß er verdeckte die Lade des Zeugnisses; so wie der Ewige dem Mosche geboten. (22) Und er setzte den Tisch in das Zelt der Zusammenkunft an die Seite der Wohnung gegen Mitternacht, außerhalb des Vorhangs. (23) Und ordnete

darauf den Aufsatz von Brod vor dem Ewigen; so wie der Ewige dem Mosche geboten. (24) Und er that den Leuchter in das Zelt der Zusammenkunft, gegenüber dem Tische, an die Seite der Wohnung gegen Mittag. (25) Und steckte die Lampen auf vor dem Ewigen; so wie der Ewige dem Mosche geboten. (26) Und er that den goldnen Altar

רש"י

brode. (19) ויפרש את האהל Das sind die Decken von Ziegenhaaren. (20) את Die Tafeln. (22) צפונה In der nördlichen Hälfte nach der Breite des

Hauses. ירך Nach Dnf. Seite, wie die Hüfte an der Seite des Menschen

קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיִּקֶּם אֶת־עַמֻּדָיו: (19) וַיִּפְרֹשׁ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מַכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעַל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ (20) וַיִּקֶּם וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדוּת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכִּפֹּרֶת עַל־הָאָרֶץ מִלְּמַעַל: (21) וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־פָּרְכַת הַמִּסָּד וַיִּסֵּד עַל אָרֶץ הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ (22) וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפָּרְכַת: (23) וַיַּעֲרֵךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ (24) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמְּנֶרֶת בְּאֹהֶל מוֹעֵד גִּבַּח הַשְּׁלֶחָן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה: (25) וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ (26) וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד

לֶחֶם הַפָּנִים: (19) ויפרש את האהל. הן ויעורר העדים: (20) את העדות. הלחות: (22) על ירך המשכן צפונה. בחצי הצפוני של רחב הבית (יומא ל"ט): ירך. פתלולמו: צידה. כירך היה שהוא כירך של

לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ: (27) וַיִּקְרַם עָלָיו קְטֹרֶת
 סַמִּים בְּאֵשׁ צֶהַר יְהוָה אֶת־מִשְׁחָה: ס
 שְׁבִיעִי (28) וַיִּשֶׂם אֶת־מִסַּךְ הַפֶּתַח
 לַמִּשְׁכָּן: (29) וְאֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה שָׁם
 פָּתַח מִשְׁכַּן אֱהֹל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־
 הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה בְּאֵשׁ צֶהַר יְהוָה
 אֶת־מִשְׁחָה: ס (30) וַיִּשֶׂם אֶת־הַבִּיּוֹר בֵּין
 אֱהֹל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שֹׁמֶה מִים
 לְרַחֲצָה: (31) וַיִּרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
 וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם:

so wie der Ewige dem Mosche geboten. (30) Und er setzte das Wasch-
 becken zwischen das Zelt der Zusammenkunft und den Altar, und that
 Wasser hinein zum Waschen. (31) Und es wuschen daraus Mosche
 und Aharon und seine Söhne ihre Hände und ihre Füße.

רשי

אדם: (27) ויקרם עליו קטורת. שחרית וערבית כמו
 שְׁנָאֵמֶר: בִּבְקֶר בִּבְקֶר, בְּהִמְכִּינֵי אֵת הַנִּזְרוֹת וְגו' (שמות
 5: 29) ויעל עליו וגו'. אף ביום השמיני למלאים
 שהוא יום הקמת המִשְׁכָּן שֶׁמֶשׁ מִשְׁחָה, וְהַקִּיר קִרְבָּנוֹת
 צִבּוֹר חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁנֶּצְטוּ בִּי כֵּס, שְׁנָאֵמֶר: קִרְבֵּי אֵל
 הַמִּזְבֵּחַ וְגו' (ויקרא 5: 1) אֵת הָעוֹלָה. עוֹלֵלָת
 הַתָּמִיד: וְאֵת הַמִּנְחָה. מִנְחַת נֶסֶכִּים שֶׁל תָּמִיד כְּמוֹ
 שְׁנָאֵמֶר: וַעֲשׂוּן סֵלֶת לָלוֹל בִּשְׁכֵּן וְגו' (במדבר 14: 31)
 וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו. יום שְׁמִינִי
 לְמִלּוּאִים הַיּוֹשֹׁוּ כּוֹלֵם לְכַהֲנֻתָּה וְתַרְגֻּמוֹ: וּמִקְדָּשִׁי

ויקמר עליו (27) heißt. (27) ויקמר עליו קטרת
 Morgens u. Abends, wie es M. 2, 30 heißt:
 Jeden Morgen, wenn er
 die Lampe herrichtet.
 (29) ויעל עליו Selbst am
 achten Tage des Einwei-
 hungsfestes, da die Stifts-
 hütte aufgestellt wurde,
 hat Mosche den Dienst
 verrichtet und brachte die

Opfer der Gemeinde dar, ausgenommen jene, welche für denselben Tag
 anbefohlen wurden, wie es heißt: Tritt hin (Aharon) zum Altare
 M. 3, 9, 7 העולה את Das beständige Ganzopfer. ואת המנחה Das
 tägliche Gußopfer, wie es heißt: und ein Behntel feines Mehl einge-
 rührt mit einem viertel Del. (31) משה ואהרן ובניו Am achten Tage
 der Einweihung waren sie alle gleich in Hinsicht der Priesterschaft. Dnf.
 gibt es: Sie wuschen und heiligten sich daraus; an diesem Tage heiligte

(32) Wenn sie hineingingen in das Zelt der Zusammenkunft, und wenn sie naheten dem Altare, wuschen sie sich; so wie der Ewige dem Mosche geboten. (33) Und er richtete den Vorhof auf, rings um die Wohnung und den Altar, und that die Decke vor das Thor des Vorhofs; so vollendete Mosche das Werk. — (34) Und die Wolke bedeckte das Zelt der Zusammenkunft, und die Herrlichkeit des Ewigen erfüllte die Wohnung. (35) Und Mosche konnte nicht hineingehen ins Zelt

der Zusammenkunft, denn die Wolke ruhete darauf, und die Herrlichkeit des Ewigen erfüllte die Wohnung. (36) Und wenn sich die Wolke erhob von der Wohnung, brachen die Kinder Israel auf; auf all ihren Zügen. (37) Und wenn sich die Wolke nicht erhob, brachen sie nicht auf bis zum Tage, da sie sich erhob. (38) Denn eine Wolke des

רשי

sich Mosche mit ihnen. (32) Und wie sie naheten dem Altare, wuschen sie sich. (35) Und wie eine andere Stelle berichtet Mt. 4, 7, 89: Wenn Mosche in das Zelt kam; es kommt daher eine dritte

Stelle und gibt bei diesem Widerspruch den Ausschlag: כי שכן עליו הענן weil die Wolke darüber gelagert war; daraus erhellt, daß solange die Wolke darauf war, konnte er nicht hinein kommen, sobald aber die Wolke verschwand, ging er hinein und redete mit ihm. (38) Und auf allen ihren Reiseflügen ließ sich die Wolke nieder, wo sie

(32) בָּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יְרַחֲצוּ בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (33) וַיָּקֶם אֶת־הַתְּחִיבָר סָבִיב לְמִשְׁכָּנוֹ וּלְמִזְבְּחוֹ וַיִּתֵּן אֶת־מִסַּךְ שַׁעַר הַתְּחִיבָר וַיָּכַל מֹשֶׁה אֶת־הַמִּלְאָכָה: (34) וַיִּסָּד יְהוָה הָעֵנָן אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וּבִכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: (35) וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד בִּירִשְׁתּוֹ עָלָיו הָעֵנָן וּבִכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: (36) וּבִהֲעֹלֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־כַּף מַסְעֵיהֶם: (37) וְאִם־לֹא יֵעָלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֲלֹתוֹ: (38) כִּי עֵנָן יְהוָה עַד־

מְנִיחָהּ בּוֹ בַיּוֹם קָדֵשׁ מֹשֶׁה עִמָּהֶם: (32) וּהִקְרַבְתֶּם. כְּמוֹ: וּבִקְרַבְתֶּם, בְּשִׁקְרָבוֹ: (35) וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. וּבְחֻב אֶחָד אָמַר: וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד (בְּמַדְבַּר ד'): בָּא הַתְּחִיבָר הַשְּׁלִישִׁי וְהִקְרַע בִּצְדָהֶם: כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן: אֲחֵר מַעֲתָה. כִּי זָמַן שְׁהִיָּה עָלָיו הָעֵנָן לֹא הָיָה יָכוֹל לָבוֹא. נִסְתַּלַּק הָעֵנָן וּבְכֵן וּמִדָּבָר עָמָּה: (38) לְעֵיני כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָד

פקודי מ

הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְלַיְלָה לִילָה בּוֹ לַעֲיֹנֵי
בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם :

ח ז ק

רשי

מַסְעֵיהֶם. בְּכָל־מַסְעֵי שְׁדוֹי נֹסְעִים הָיָה הָעֵנָן שׁוֹכֵן
בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יָחֲנוּ שָׁם. מָקוֹם חֲנִיתָן אֵלֶּה הוּא קְרוֹי
מַסְעֵי. וְכֵן וְיָלַךְ לְמַסְעָיו (בְּרֵאשִׁית י"ג) וְכֵן אֵלֶּה מַסְעֵי
(בְּמִדְבַר י"ג) לְמִי שֶׁמָּקוֹם הַתְּנִיָּה חֲדָר וְנִסְעוּ : לְכָךְ
נִקְרָא כִּילָן מַסְעוֹת :

מִי מַעֲשֵׂה הָאֵמוּנָה לְרֵשִׁי יְדֵי חֲמִצָּתוֹ מְסוּדֵשׁ יָסֵד
בִּם תַּצִּיחַ פְּסִידוֹתוֹ לְמַסּוֹק : וְעָשׂוּ אֶת הָאֵמוּנָה וְכו' עֲשֵׂה :
חֲסִדָּת פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי :

Erwigen war über der
Wohnung am Tage, und
Feuer war Nachts darin,
vor den Augen des gan-
zen Hauses Israel, auf
all ihren Zügen.

lagern sollten; der Ort,
wo sie lagerten heißt
auch מסע, gleich wie ילך
und מסעו er ging auf seinen
Reisefüßen; ebenso: אלה
מסעי, weil sie von dem
Ruheplatze immer wieder
wegzogen, deshalb heißen
sie allefammt מסעית.

ח ז ק.

סדר ההפטרות
לספר שמות.

שמות המעמים לפי סדר האשכנזים

זֶרְקָא סְגוּל מְצוּחַ רְבִיעַ פֻּזַר תְּלִישָׁא גְדוּלָה קְדָמָא וְאִזְלָא תְּלִישָׁא קִפְּהָ
מְדַפֵּד פִּשְׁמָא זָקָה קָמֵן זָקָה גְדוּלָה דְרָגָא תְּבִיר מְרָבָא מִפְּחָא אֲתַנְחָתָא
אִזְלָא גְרֵשׁ גְּרִישִׁים יְתִיב פְּסִיק | שְׁלִשְׁתָּ יָרַח בֵּין יוֹמֵי קִרְנֵי פִרְה מְרָבָא
כְּפִילָה מִפְּחָא מִתַּג מִפְּקֵי סוּף פְּסִיק:

שמות המעמים לפי סדר הספרדים

זֶרְקָא מִפְּקֵי שׁוּפָר הַזֶּלֶךְ סְגוּלָמָא פֻּזַר גְדוּלָה יָרַח בֵּין יוֹמֵי קִרְנֵי פִרְה
נִעִיא תְּלִישָׁא אִזְלָא גְרִישׁ פְּסִיק | רְבִיעַ שׁוּפָר מְדַפֵּד קְדָמָא תְּבִיר קְדָמֵן
זָקָה קָמֵן זָקָה גְדוּלָה שְׁלִשְׁתָּ שְׁנֵי גְרִישִׁין תְּבִיר מִעֲמֵן דְרָגָא תְּבִיר
מִאֲרִיז מְרָבָא אֲתַנְחָ רָפָא דְגֵשׁ יְתִיב תְּרָצָא שְׁבֻלָת שְׁבֻלָת מִפְּסִיק
בְּהָא שְׁבָא נִעִיא נִעִיא שְׁבָא סוּף פְּסִיק:

ואלה לפי סדר האיטליאני

זֶרְקָא שְׁנֵי פֻזַר גְדוּלָה קִרְנֵי פִרְה תְּלִישָׁא תְּרָבָא לְגִרְמִיָּה | רְבִיעַ פְּסִיק
שְׁלִשְׁתָּ קְדָמָא אִזְלָא זָקָה גְדוּלָה זָקָה קָמֵן שְׁנֵי גְרִישִׁין תְּבִיר חוּמְרָן
דְרָגָא תְּבִיר מְרָבָא מִאֲרִיז שׁוּפָר עֲלֵיו שׁוּפָר הַפֶּזֶד שׁוּפָר יְתִיב שְׁנֵי
פְּשָׁמֵן סְמִידָה אֲתַנְחָ יָרַח בֵּין יוֹמֵי גְרֵשׁ סוּף פְּסִיק:

ברכות קודם קריאת התורה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים
טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאַמֶּת: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁחָה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאַמֶּת
וְצֹדֵק:

ברכות לאחר קריאת התורה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. צוּר כָּל הָעוֹלָמִים.
צֹדִיק בְּכָל הַדּוּרוֹת. הָאֵל הַנְּאֻמֵּן. הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. הַמְדַּבֵּר
וּמְקַנֵּם. שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֹדֵק:

ברכות לאחר ההפטר

נֶאֱמַן אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ. וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדָבָר אֶחָד
מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יָשׁוּב רִיקָם. כִּי אֵל מְדַבֵּר נֶאֱמַן וְרַחֲמָן
אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַד צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ. וְלַעֲדֻיבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִגְדֶיהָ:

שְׁמַחֲנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלֶיהוּ הַנִּבְיָא עֲבָדֶיךָ. וּבְמַלְכוּת
בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ. בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּד לִפְנֵינוּ. עַד בְּסֵאוֹ לֹא
יֵשֵׁב זָר. וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ
נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ. שֶׁלֹּא יִקְבֹּה גֵרֵי לַעֲזָרָם וְעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי
מִגֵּן דָּוִד:

לשבת

עַד הַתּוֹרָה וְעַד הַעֲבוּרָה וְעַד הַנִּבְיָאִים וְעַד יוֹם הַשְּׁשִׁית
הַזֶּה שְׁנִיתָתָּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֲרָתָהּ:
עַד הַכֹּל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֵךְ
שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לַעֲזָרָם וְעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ
הַשַּׁבָּת:

סדר ההפטרות לפרשת שמות

הפטרת שמות כמנהג פראג ואשכנזים

(בישעיה סימן כ"ז ו' עד ס" כ"ח ו"ד ואח"כ בס" כ"ט כ"י עד כ"ד)

הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל ומלאו פני-תבל תנובה :
 (י) הפמכת מפרו הפרו אס-בדרג הרניו הרג : (ח) בסאפאה בשלחה
 תריכנה הנה ברוחו הקשה ביום קדים : (ט) לבן בזאת יבשר עון-
 יעקב וזה כל-פרי הסר הטאתו בשומא כל-אבני מזבח קאבני-גר
 מנפצות לא-יקמו אשרים ותמנים : (י) כי עיר בעורה בדר גרה
 משלח ונעזב במדבר שם ירעה עגל ושם ירצן ובלה סעפיה :
 (יא) ביבש קצירה תשברנה גלים באות מאירות אותה פי לא עס-
 בינות הוא על-בן לא-ירחמנו עשהו ויצרו לא יחננו : (יב) והיה ביום
 ההוא יחבט יהוה משפלת חנדר עד-נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד
 אחד בני ישראל : (יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וקאו
 האבדים בארץ אשור והגדחים בארץ מצרים והשתחונו ליהוה בחר
 הקדש בירושלם : כח (א) הוי עמרת גאות שפרי אפרים וציץ נבל
 צבי תפארות אשר על-ראש גיא-שמינים הרומי יין : (ב) הנה חנק
 ואמץ לאדני בורם בדר שער קטב בורם מים בבירים שמסים הגית
 לארץ בור : (ג) ברגלים תרמסנה עמרת גאות שכורי אפרים : (ד) והיתה
 ציצת נבל צבי תפארות אשר על-ראש גיא שמינים בבבורה בבורם
 בורן אשר יראה הראה אותה בעודה בבפו יבדענה : (ה) ביום ההוא
 יהיה יהוה גבאות לעמרת צבי ולעפירת תפארה לשאר עמו : (ו) ולרות
 משפט ליושב על-המשפט ולגבורה משיבי מלחמה שערה : (ז) וגם-
 אלה בנן שנו ובשכר תעו כהן וגביא שנו בשכר נבלעו מן-הבין תעו
 מן-השכר שנו בראה פקו פליליה : (ח) פי כל-שלחנות מלאו קיא
 צאה בלי מקום : (ט) את-מי יורה רעה ואת-מי יבין שמועה גמולי
 מחלב עתיקי משדים : (י) פי צו לצו צו לצו קו לקו קו לקו וציר
 שם ועיר שם : (יא) פי בלעני שפה ובלשון אחרת ידבר אל-העם
 הזה : (יב) אשר אמר אליהם זאת המנוחה הנחתו לעוף וזאת הכנועה
 ולא אביא שמוע : (יג) והיה להם דברי-יהוה צו לצו צו לצו קו לקו
 קו לקו ועיר שם ועיר שם למען גלכו וכלשלו אחר וגשברו ונוקשו
 ונלכדו : כט (כג) לבן בה-אמר יהוה אל-בית יעקב אשר פדה את-
 אברהם לא-עתה יבוש יעקב ולא עתה פגיו יחורו : (כד) כי בראתו

ילדיו מעשה ידי בקרבן יקדשו שמי והקדשו את-קדוש יעקב וארתי-אלהי ישראל יעריצו:

הפמרת וארא

(ביחזקאל סי' כ"ה סמוך כ"ה עד סי' ל"י)

(כח) כה-אמר אדני יהוה בקבצי את-בית ישראל מן-העמים אשר נפצו בם ונקרשתי בם לעיני הגוים וישבו על-אדמתם אשר נתתי לעבדי לעינקב: (כט) וישבו עליה לבטח ובני בתיים ונמנו ברימים וישבו לבטח בעשיותי שפטים בכל השאמים אותם מסביבתם וידעו כי אני יהוה אלהיהם: כמ (א) בשנה העשירית בעשירי בשנים אשר לחדש היה דברי-יהוה אלי לאמר: (ב) בן אדם שים פניו על-פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל-מצרים בלה: (ג) דבר ואמרת כה-אמר אדני יהוה הגני עליה פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יארייו אשר אמר לי יארי ואני עשיתי: (ד) ונתתי תהים בלחייה והדבקתי דגתי-יאריה בקשקשתיה והעליתיה מתוך יאריה ואת כל-דגת יאריה בקשקשתיה מדבק: (ה) ונמשתיה המדברה אותה ואת כל-דגת יאריה על-פני השדה תפול לא תאסף ולא תקבץ לחית הארץ ולעוף השמים נתתיה לאכלה: (ו) וידעו כל-ישובי מצרים כי אני יהוה יצן היותם משענת קנה לבית ישראל: (ז) בתפושם בך בפסח תרוץ ונקמץ להם כל-כרתה ובהשענם עליה תשבר והעמדת להם כל-מתנים: (ח) לכן כה אמר אדני יהוה הגני מביא עליה חרב והכרתי ממך אדם ובהמה: (ט) והיתה ארץ-מצרים לשממה וחרבה וידעו כי-אני יהוה יצן אמר יארי לי ואני עשיתי: (י) לכן הגני אליה ואלי-יאריה ונתתי את-ארץ מצרים לתרבות חרב שממה ממנהל סוגה ועד-גבור כולש: (יא) לא תעבר-בה רגל אדם ורגל בהמה לא תעבר-בה ולא תשב ארבעים שנה: (יב) ונתתי את-ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מחרבות תהיון שממה ארבעים שנה והפצתי את-מצרים בגוים וחריתים בארצות: (יג) כי כה אמר אדני יהוה מקץ ארבעים שנה אקבץ את-מצרים מן-העמים אשר-נפצו שמה: (יד) ושבתי את-שבות מצרים והשבתי אתם ארץ פתרוס על-ארץ מקורתם והיו שם ממקדה שפלה: (טו) מן-הממלכות תהיה שפלה ולא-תתנשא עוד על-הגוים והמעטתים לכלתי רדות בגוים: (טז) ולא יהיה-עוד לבית ישראל למקום מזביר עון בפנותם אחריהם וידעו כי אני אדני יהוה: (יז) ויהי בעשירים ושבע שנה בראשון בחדש לחדש היה דברי-יהוה אלי לאמר: (יח) בן-אדם גבוה-ראש מלך-בבל העביר את-חילו עבדה גדלה אר-צר כל-ראש מקרה וכד-כרתה מרומה ושבר לא-היה לו ולחילו מצור על-העבדה אשר-עבד עליה: (יט) לכן כה אמר אדני יהוה

הפסרת וארא בא בשלח

ה

הִנְנִי נֹתֵן לְבִכְדְּרָאֲצֵר מֶלֶךְ-בָּבֶל אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנִשְׂאָה הַמֶּלֶךְ וּשְׁלָל שְׁלָלָהּ וּבָנָה בֵּיתָה וְיָדְתָה שָׂכָר לַחִיָּלוֹ: (כ) פִּעְלֶיהָ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ נִתְּתִי לוֹ אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נֶאֱמַר אֲדֹנֵי יְהוָה: (כא) בְּיוֹם הַהוּא אֶצְמִית קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלֵךְ אִתָּן פִּתְחוּן-פֶּה בְּתוֹכָם וְיִדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה:

הפסרת בא

(בירמיה סימן מ"ו י"ג עד סוף הסי')

(יג) הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת-אֶרֶץ מִצְרַיִם: (יד) הִגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וּבְשָׁמִיעוֹ בְּמִגְדוֹל וּבְשָׁמִיעוֹ בְּנֶה וּבְתַחְפֻּנְתָּם אִמְרוּ הַתְּנַצֵּב וְהָבֵן לֵךְ כִּי-אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבָהּ: (טו) מִיָּדָע נִסְתַּף אֲבִירָהּ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדָּסוּ: (טז) הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם-נִפְלֵא אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְיֹאמְרוּ קוּמָה! וְנִשְׁבַּח אֶל-עֲמֻנִי וְאֶל-אֶרֶץ מוֹלִדְתִּי מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹגָה: (יז) קָרָאוּ שָׁם פֶּרַעַה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם שְׁאוֹן הַעֲבִיר הַמּוֹעֵד: (יח) חִי-אֲנִי נֶאֱמַר-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְתוּב בְּדָרִים וּבְכַרְמֵל בַּיָּם יְבֹא: (יט) כָּלִי גוֹלָה עָשִׂי לֵךְ וּשְׁבַת בְּתַמְצְרַיִם כִּי-נָח לִשְׁמָה תְהִיָּה וְנִצָּתָה מֵאִין וְיֹשֵׁב: (כ) עֲגִלָה וְפַחַד-פִּיָּה מִצְרַיִם קֶרֶן מִצָּפוֹן בָּא בָּא: (כא) גַּם-שִׁכְרִיהָ בְּקִרְפָּה כְּעֻגְלֵי מִרְכָּה כִּי-נִגְסִי-הִמָּה הִסְנוּ גַּם-וַיִּחְדּוּ לֹא עָמְדוּ כִּי יוֹם אִיֶּם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פִּקְדָתָם: (כב) כִּי-לָה פָּנִתָּשׁ יִבְרָךְ כִּי-יִתְחַלֵּל וְלִכְוּ וּבְקִרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהּ כַּחֲסִי עֲצִים: (כג) כָּרְתוּ יַעֲרָה נֶאֱמַר-יְהוָה כִּי לֹא יִתְקַר כִּי רַבּוֹ מֵאֲרָבָה וְאִין לָהֶם מִסָּפֵר: (כד) הִבִּישָׁה בְּתַמְצְרַיִם נִתְּנָה בֵּיד עַם-צָפוֹן: (כה) אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹנֵק אֶל-אֱמוֹן מִנָּה וְעַל-פֶּרַעַה וְעַל-מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶּם וְעַל-מַלְכֵיהֶּם וְעַל-פֶּרַעַה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ: (כו) וְנִתְּנִים בֵּיד מִבְּקָשִׁי נִפְשָׁם וּבֵיד נְבוּכַדְרֶאֱצַר מֶלֶךְ-בָּבֶל וּבֵיד עֲבָדָיו וְאֲחֵרֵיהֶם תִּשְׁפֹּן כִּי-יִמְיָקָדָם נֶאֱמַר-יְהוָה: (כז) וְאִתָּה אֶל-הַיָּרֵא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְעַל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַ מִרְחֹק וְאֶת-יִרְעָה שְׂכָנִים וְשֹׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשְׁאֵן וְאִין מִחֲרִיד: (כח) אִתָּה אֶל-הַיָּרֵא עֲבָדֵי יַעֲקֹב נֶאֱמַר-יְהוָה כִּי אִתָּה אֲנִי כִּי אֲשִׁיעָה כָּלָה בְּכַל-הַגּוֹיִם אֲשֶׁר תִּדְחִתִּיהָ שָׁמָּה וְאִתָּה לֹא-אֲשִׁיעָה כִּנָּה וְיִסְרַתִּיהָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְהָ לֹא אֲנִי:

הפסרת בשלח

(בשופטים סימן ד' פסוק ד' עד סוף סימן ה')

(ד) וְדִבְרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשָּׁת לְפִידוֹת הִיא שָׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בְּעַת הַהוּא: (ה) וְהָיָה יוֹשְׁבַת מַחַת-תָּמָר דְּבוּרָה בִּין הָרָמָה וּבִין בֵּית-אֵל אֶל דְּבַר אֲפִרַּיִם וַיַּעֲלֵה אֶלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט: (ו) וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְדָבָר בֶּן-אֲבִינֵעַם מִקְנֵשׁ נַפְתָּלִי וְתֹאמָר אֵלָיו הֲלֹא-צִוָּה יְהוָה

הפסרת בשלח

אלהי ישראל לך ומשכתך בבר תבור ולקחת עמך עשרת אלפים איש
 מבני נפתלי ומבני זבולון: (י) ומשכתי אִתְּךָ אל גִּזְחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא
 שֶׁר־צָבָא בֵּין וְאֶת־רִכְבּוֹ וְאֶת־הַמִּגְוָן וְנִתְּיָהוּ בִּידֶךָ: (ח) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ
 בָּרַק אֶסְתַּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא חִלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֶךְ: (ט) וַתֹּאמֶר
 הֲלֹךְ אִתְּךָ עִמָּךְ אָפֶס כִּי לֹא חֲדָה תִּפְאָרְתְּךָ עַל־הַיָּרֵד אֲשֶׁר־אֵתָהּ
 הַלֹּךְ בִּי בֶּד אִשָּׁה וַיִּמְכַּר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְתָקַם דְּבוּרָה וַתִּלָּךְ עִם־
 בָּרַק קְדֻשָּׁה: (י) וַיִּזְעַק בָּרַק אֶת־זִבְלֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדֻשָּׁה וַיַּעַל
 בְּרַגְלָיו עֲשָׂרֹת אַלְפֵי אִישׁ וַיַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה: (יא) וַתְּכַר הַקִּישׁוֹן נַפְרֹד
 מִקֵּין מִבְּנֵי הַקָּב חֲתָן מִשָּׁה וַיִּט אֹהֶלוֹ עַד־אֲלוֹן בַּעַצְנָיִם אֲשֶׁר אֶת־
 הַדֵּשׁ: (יב) וַיִּגְדּוּ קִסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בְּנֶאֱבִינָעַם הַר־תְּבוֹר: (יג) וַיִּזְעַק
 סִיסְרָא אֶת־כָּל־רִכְבּוֹ תִּשְׁעַ מֵאוֹת רֶכֶב בְּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אֵתוֹ
 מִחֶרֶשֶׁת הַנְּגִים אֶל־גִּזְחַל קִישׁוֹן: (יד) וַתֹּאמֶר דְּבוּרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה
 הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְּיָדֶךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לִפְנֶיךָ וַיִּכֶּד
 בָּרַק מִדֶּר תְּבוֹר וְעֲשָׂרֹת אַלְפִים אִישׁ אַחֲרָיו: (טו) וַיָּהָם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
 וְאֶת־כָּל־הַרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמִּחְנֶה לִפְנֵי־חֶרֶב לִפְנֵי בָרַק וַיִּכֶּד סִיסְרָא
 מֵעַל הַמַּרְכָּבָה וַיָּגֶם בְּרַגְלָיו: (טז) וַיָּרַק רֹדֶף אַחֲרֵי הַרֶכֶב וְאַחֲרֵי
 הַמִּחְנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַנְּגִים וַיַּפֵּל כָּל־מִחְנֶה סִיסְרָא לִפְנֵי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר
 עַד־אַחַד: (יז) וְסִיסְרָא גַם בְּרַגְלָיו אֶל־הָאֵהָל יָעַל אֲשֶׁת חֶבֶר הַקִּישׁוֹן כִּי
 שְׁלוֹם בֵּין יִבִּין מִלֶּךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקִּישׁוֹן: (יח) וַתֵּצֵא יָעַל לִקְרַאת
 סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּרְא וַיִּסֹּר אֵלֶיהָ הָאֵהָלָהּ
 וַתִּכְסְּהוּ בִשְׂמִיכָה: (יט) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִיעִי־נָא מַעֲטָמִים כִּי צִמְתִּי
 וַתַּפֹּת אֶת־נְאוֹר הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסְּהוּ: (כ) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עַמֵּד תַּחַת
 הָאֵהָל וְהִיא אִים־אִישׁ יָבֹא וְשָׁאֲלָהּ וְאָמַר הַיִּשְׁפָּה אִישׁ וְאָמְרָת אֵין:
 (כא) וַתַּקַּח יָעַל אֲשֶׁת־חֶבֶר אֶת־יֵתֶר הָאֵהָל וַתִּשֶׂם אֶת־הַמַּקֶּבֶת בְּיָדָהּ
 וַתִּבֹּא אֵלָיו בְּלֹאט וַתַּתְּקַע אֶת־הַיִּתֵּד בְּרַקְתָּהּ וַתִּצְנַח בְּאַרְץ וְהוּא־נִרְדָּם
 וַיָּעַף וַיָּמָת: (כב) וַהֲגָה בָרַק רֹדֶף אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעַל לִקְרַאתוֹ
 וַתֹּאמֶר לוֹ לָהּ וְאֶרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אֵתָהּ מִבְּקֶשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִיא
 סִיסְרָא נָפַל מֵת וַתִּתֵּד בְּרַקְתָּהּ: (כג) וַיִּבְנְעוּ אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִבִּין
 מִלֶּךְ־גִּגְעֹן לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (כד) וַתִּלָּךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלֹּךְ וַתִּקְשֶׁה
 עַל יִבִּין מִלֶּךְ גִּגְעֹן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יִבִּין מִלֶּךְ־גִּגְעֹן:

כאן מתחילין הספרדים

ה (א) וַתֵּשֶׁר דְּבוּרָה וַיָּרַק בֶּן־אֲבִינָעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמַר: (ב)
 בִּסְרַע פְּרִיעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנֵב עִם בָּרַכּוֹ יְהוָה: (ג) שְׁמַעוּ מַלְכִּים
 הַמִּזְנֵי רִנָּיִם אֲנִי לַיהוָה אֲשִׁירָה אֲזַמְּרָה לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ד)
 יְהוָה בָּאֵתָהּ מִשְׁעִיר בַּעֲדָהּ מִשְׁדָּה אָדָם אָרַץ רַעֲשָׁה גַם־שְׂמִים גַּמְסוּ
 גַּם־עֵבִים גַּמְסוּ מִים: (ה) הָרִים נָזְרוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינִי מִפְּנֵי יְהוָה
 אֵלֵנִי יִשְׂרָאֵל: (ו) בִּימֵי שְׁמֹרָה בְּנֶעֱנָת בִּימֵי יָעַל חֲדָרוֹת אֶרְצוֹת וְהִלְכֵנּי

נתיבות ילכו ארחות עקלקלות : (ו) חדלו פרוזן בישראל חדלו עד
שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל : (ח) יבחר אלדים חדשים אז לחם
שערים מנן אסירא ורמח בארבעים אלף בישראל : (ט) לפי לחוקי
ישראל המתנדבים בעם ברכו יהוה : (י) רכבי אתונות צהודות ישבי על-
מדין והלכי על-דרך שוחו : (יא) מפול מחצעים בין משאבים שם יחנו
צדקות יהוה צדקת פרוזנו בישראל אז ירדו לשערים עם-יהוה : (כב)
עירי עירי דבורה עירי עירי דבר-שיר קום ברק ושבך שביה בן-
אבינעם : (יג) אז ירד שריר לאדירים עם יהוה ירדלי בגבורים : (יד)
מני אפרים שרשם בעמלק אחריה בגימין בעממיה מני מלך ירדו
מחנקים ומזבלין משכים בשבט ספר : (טו) ושרי ביששכר עם-דבורה
ויששכר בן ברק בעמק שלח ברנליו בסלגות ראובן גדלים חקני-לב :
(טז) למה ישבת בין המשפטים לשמע שרקות עדרים לסלגות ראובן
גדלים חקני-לב : (יז) גלעד בעבר נרדן שכן ירדן למה יגור אניות
אשר ישב לחוף ימים ועל-מפרציו ישכן : (יח) וגלון עם חרף נפשו
למות ונפתלי על מרומי שדה : (יט) באו מלכים נלחמו אז נלחמו
מלכי כנען בתענה על-מי מגדו בצע פסח לא לקחו : (כ) מן-שמים
נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא : (כא) נחל קישון גרסם
חר קדומים נחל מישון תדרכי נפשי עז : (כב) אז הלמו עקבי-סוס
יהדות ויהדות אביריו : (כג) אורו מרוז אמר מלאך יהוה ארו ארו
ישביה כי לא-באו לעזרת יהוה לעזרת יהוה בגבורים : (כד) תברך
מששים יער אשת חבר הקוני מששים באהל תברך : (כה) מים שאל חרב
נתנה בספל אדירים הקריבה תמאה : (כו) יהוה ליתר תשדנה וימינה
להמיות עמרים והלמה סיסרא מתקה ראשו ומהצה וחדפה רגתו :
(כז) בין רגליה פרע נפל שכתב בין רגליה פרע נפל באשר פרע שם
נפל שדוד : (כח) בעד החלון נשכפה ותיבב אם סיסרא בעד האשגב
מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרי פועמי מרכבותיו : (כט) חכמות
שרותיה תענינה אף-היא תשיב אמריה לה : (ל) הלא ימצאו יחלקו
שלל רחם רחמנים לראש גבר שלל צדעים לסיסרא שלל צדעים
רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל : (לא) בן אבדו-קל-אויבך יהוה
ואהביו כעאת השמש בגבורתו ותשקט הארץ ארבעים שנה :

הפסרת יתרו

בישעיה תחילת סי' ו' עד ו' פ' ו' ואח"כ מסיימן בסי' מ' עם הב' פסוקים ה' ו' :

א (א) בשנת-מות הולך צוהו וארצה את-אדני ישב על-בסא
רם וגשא ושוליו מלאים את-ההיכל : (ב) שרפים עמדים ממעל לו שש
בגמים שש בגמים לאחד בשתים | יבסה פניו ובשתים יבסה כנליו ובשתים

יעזרף: (ג) וקרא זה אליה ואמר קדוש קדוש יהוה צבאות
מלא כל־הארץ כבודו: (ד) ויגעו אמות הפסים מקול הקורא והבית
ימלא עשן: (ה) ואמר אויביו כירגמיתיו כי איש טמא־שפתים אנכי
ובתוך עם־טמא שפתים אנכי וישב בי את־המלך יהוה צבאות ראו
עניי: (ו) ויגסו עלי אל אחד מן־השרפים ובידו רצפה במלקחים לקח מעל
המזבח: (ז) ויגע על־פי ואמר הנה נגע זה על שפתיו וסר עניו והטאתה
הכפר: (ח) ואשמע את־קול אדני אמר את־מי אשלח ומי ירד לנו
ואמר הנני שלחני: (ט) ואמר לך ואמרתי לעם הזה שמעו שמעו ואל־
תבינו וראו ראו ואל־תקדעו: (י) השמן לביהעם הזה ואנני הכפר וענינו
השע פן־יראה בענינו ובאנני ישמע ולבבו יבון ושב ורפא לו: (יא)
ואמר עד־מתי אדני ואמר עד אשר אס־שאו ערים מאין יושב ובתים
מאין אדם והאדמה תשאה שממה: (יב) ורמק יהוה את האדם ורבה
העוובה בקרב הארץ: (יג) ועוד בה עשירה ושבד והיתה לבאר קאלה
ובאדון אשר בשלכת מצבת בס ורע קדש מצבתה:

הפטרת משפטים

בדומה סי' ליד פ' ח' עד סוף הס' ומשיימן עם שני הפסוקים כ"ה כ"ו מסי' ליג:

(ח) הדבר אשר־יהיה אל־ירמיהו באת יהוה אחלי פרט המלך
צדקיהו ברית את־כל־העם אשר בירושלם לקרא דקם דרור: (ט)
לשלח איש את־עבדו ואיש את־שפחתו העבדי והעבריה חפשים
לבית עבדכם ביהודי אחיהו איש: (י) וישמעו כל־השרים וכל־העם
אשר־באו בבית לשלח איש את־עבדו ואיש את־שפחתו חפשים
לבית עבדכם עוד וישמעו וישלחו: (יא) וישבו אחרי־כן וישבו את־
העבדים ואת־השפחות אשר שלחו חפשים ויבקישום לעבדים ולשפחות:
(יב) יהי דבר־יהוה אל־ירמיהו מאת יהוה לאמר: (יג) כה־אמר יהוה
אלהי ישראל אנכי ברת ברית את־אבותיכם ביום הוציא אותם מארץ
מצרים מבית עבדים לאמר: (יד) מקץ שבע שנים תשלחו איש את־
אחיו העבדי אשר־ימכר לך ועבדך עש שנים ושלחתו חפשי מעמה
ולא־שמעו אבותיכם אלי ולא המו את־אונם: (טו) ותשבו אתם היום
ותעשו את־הדבר בעניי לקרא דרור איש לרעהו ותכרתו ברית לפני
בית אשר־נקרא שמי עליו: (טז) ותשבו ותחללו את־שמי ותשיבו
איש את־עבדו ואיש את־שפחתו אשר־שפחתם חפשים לנפשם
ותקבשו אתם להיות להם לעבדים ולשפחות: (יז) לכן כה־אמר יהוה
אתם לא־שמעתם אלי לקרא דרור איש לאחיו ואיש לרעהו הנני
קרא לכם דרור נאס־יהוה אל־התרב אל־הדבר ואל־הרעב ונתתי
אתכם לזעזע לכל ממלכות הארץ: (יח) ונתתי את־האנשים העבדים

הפטרת משפטים תרומה

ט

את-בריתי אשר לא-הקימו את-דברי הברית אשר בריתי לפני העגל
אשר בריתי לשנים ויעברו בין ברתיו: (יט) שרי יהודה ושרי ירושלם
הסרסים והכהנים וכל עם הארץ העברים בין ברתיו העגל: (כ) ונתתי
אותם בין איביהם ובין מבקשי נפשם והיתה גבלתם למאכל לעוף
השמים ולבהמת הארץ: (כא) ואת-צדקיהו מלך יהודה ואת-שריו
אתו בין איביהם ובין מבקשי נפשם ובין חיל מלך בבל העלים
מעליהם: (כב) הנני מציה נאס-יהודה והשבתם אליה עיר הזאת וגלחתי
עליה ולבדניה ושרפה באש ואת-ערי יהודה אתן שממה מאין יושב:
רג (כג) בזה אמר יהודה אס-לא בריתי יומם ולילה חקות שמם
וארץ לא-שמתי: (כד) גס-נרע יעקוב ודוד עבדי אמנם מנחת
מזרעו משלים אל-נרע אברהם ישחק וג-עקב כי אשוב את-שבותם
ורחמתי:

הפטרת תרומה

במלכים א' ס"מ ה' פסוק כ"ז עד ס"ו ו' פ' י"ד:

(כו) ויהודה נתן הבמה לשלמה באשר דבר-לו ויהי שלום בין
חידם ובין שלמה וברכתו ברית שניהם: (כז) ויעל המלך שלמה מס
מבלי-ישראל ויהי המס שלשים ארה איש: (כח) וישלחם לבנונה עשרת
אלפים בחדש חדיפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדניהם
עז-המס: (כט) ויהי לשלמה שבעים אלה נשא סבל ושמנים ארה חצב
בהר: (ל) לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על-המלאכה שלשת
אלפים ושלש מאות חרדים בעם העשים במלאכה: (לא) ויצו המלך
ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית: (לב) ויפסלו
בני שלמה ובני חירום והגבלים ובינו העצים והאבנים לבנות הבית:
ו (א) ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני-ישראל מארץ-
מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה עז-
ישראל ויבן הבית ליהוה: (ב) והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה
ששים-אמה ארבו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו: (ג) והאולם
על-פני היכל הבית עשרים אמה ארבו עז-פני רחב הבית עשר
באמה רחבו על-פני הבית: (ד) ויעש לבית חלונות שקפים אטמים:
(ה) ויבן על-קיר הבית יצוע סביב את-קירות הבית סביב להיכל
ולדבור ויעש על-עז סביב: (ו) ויבנה המזבח המזבח המזבח באמה רחבה
והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כי מנצחות
נתן לבית סביב חוצה לבדתי אחז בקירות הבית: (ז) והבית בהבנתו
אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והרצון בל-בלי ברזל לא-נשמע בבו
בהבנתו: (ח) פרתו הצלע התיכנה אל-בית הבית הימנית ובלולים

יִעָזְרוּ עַל־הַתִּכְלָה וּמִן־הַתִּכְלָה אֶל־הַשְּׁלֵשִׁים : (ט) וַיָּבֶן אֶת־הַבֵּית וַיְכַלְהוּ וַיִּסְפְּנוּ אֶת־הַבֵּית גְּבִים וּשְׁדֹרֹת בָּאֲזִיזִים : (י) וַיָּבֶן אֶת־הַיָּצוֹעַ עַל־פְּלֵי־הַבֵּית חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֹּאחֲזוּ אֶת־הַבֵּית בַּעֲצֵי אֲרָזִים : (יא) וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שָׁלֹמֹה לֵאמֹר : (יב) הַבֵּית הַזֶּה אֲשֶׁר־אָמַרְתָּ בְנֵה אֲסִי־תִלְךָ בְּחַקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּחִי תַעֲשֶׂה וְשִׁמְרַת אֶת־קִדְמֻצֹתַי לִלְכַת בָּהֶם וְהִקְמַתִי אֶת־דְּבָרִי אִמָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־יְהוָה אֲבִיךָ : (יג) וּשְׁבַגְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל :

הפטרת תצוה

ביחזקאל סימן מ"ז פ"י עד סוף הסימן :

(א) אָמַר בֶּן־אָדָם הִנֵּה אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבֵּית וַיְכַלְמוּ מַעֲוֹתֵיהֶם וּמִדָּדוֹ אֶת־תִּכְלָתוֹ : (א) וְאֲסִי־נִכְלָמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוֹרֵת הַבֵּית וְתִכְלָתוֹ וּמוֹצְאוֹ וּמוֹבְאוֹ וּמִדָּבָאֵיו וּבְל־צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל־חֻקָּתוֹ וּבְל־צוּרָתוֹ וְקִדְ־תוֹרָתוֹ הוֹדַע אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צִוְּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקָּתָיו וַעֲשׂוּ אוֹתָם : (ב) זֹאת תִּלְוֹת הַבֵּית עַל־רֹאשׁ הָהָר קֶלֶב־נִכְלָו סָבִיב סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הַפְּהִיזוֹת תִּלְוֹת הַבֵּית : (ג) וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמְּזוֹבָח בְּאַמּוֹת אָמָה וּמִסַּח וְחִיק הָאָמָה וְאָמָה רֹחֵב וְגִבּוֹלָה אֶל־שִׁפְתָּהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְהָ גִבּ הַמְּזוֹבָח : (ד) וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד־הַעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אַמּוֹת וְרֹחֵב הָאָמָה : (ה) וְהַרְאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת וּמִהָאֲרָאֵל וְלַמַּעֲרָה הַקְּרֻנֹת אַרְבַּע : (ו) וְהָאֲרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַרְבַּע בְּשִׁמְשֵׁים עֶשְׂרֵה רֹחֵב רְבֹוע אֶל אַרְבַּעַת רִבְעָיו : (ז) וְהַעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אַרְבַּע בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחֵב אֶל אַרְבַּעַת רִבְעָהּ וְהַגִּבּוֹל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאָמָה וְחִיק־לָהּ אָמָה סָבִיב וּמַעַל־תְּהִי פְּנוֹת קָדִים : (ח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֱלֹהֵי חֻקֹּת הַמְּזוֹבָח בְּיוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לַהֲעֲלֹת עֹדֶי עֹלָה וְזֹרֶק עָלָיו דָּם : (ט) וְנִתְּמָה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַקְּדוֹשִׁים אֲשֶׁר הֵם מִזֵּרַע צִדּוֹק הַקְּלִבָּיִם אֵלַי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה לִשְׂרָתִי פֶה בֶּן־בִּקְרָר לַחֲסֹאֶת : (י) וְלִקְחַתָּ מִדָּמָו וְנִתְּמָה עַל־אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֵל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֲזָרָה וְאֵל־הַגִּבּוֹל סָבִיב וְחֹסֶאֶת אוֹתוֹ וּכְפֹרֶתָהּ : (יא) וְלִקְחַתָּ אֶת־הַסֹּפֶר הַחֲסֹאֶת וַיִּשְׂרֹף בַּמִּסְכָּה הַבֵּית מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ : (יב) וּבְיוֹם הַשְּׁנִי תִּקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִים לַחֲסֹאֶת וְחֹסֶאֶת אֶת־הַמְּזוֹבָח בְּאֲשֶׁר חֲסֹאֵן בִּסָּר : (יג) בְּבִלְוַתָּהּ מִדָּמָא תִּקְרִיב פֶה בֶּן־בִּקְרָר תָּמִים וְאֵל מִן־הַצֹּאֵן תָּמִים : (יד) וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהַשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מִזַּח וְהַעֲלִיו אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה : (טו) שְׁבַעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר־חֲסֹאֶת לַיּוֹם וּפֶה בֶּן־בִּקְרָר וְאֵל מִן־הַצֹּאֵן תָּמִים יַעֲשׂוּ : (טז) שְׁבַעַת יָמִים וּכְפֹרֶת אֶת־הַמְּזוֹבָח וּמִבְּרֹו אוֹתוֹ וּמִלְּאֵו יָדוֹ : (יז) וַיִּבְרְאוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמְּזוֹבָח אֶת־עֹזְוֵתִיכֶם וְאֶת־שְׁלֵמִיכֶם וְרִצְאוֹתִי אֶתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה :

הפסרת כי תשא

כמנהג האשכנזים במלכים א' סי' י"ח עד פסוק מ':

יח (א) ויהי ימים רבים וידבר יהוה הנה אל-אלהיו בפענה השלישית
לאמר לה הראה אל-אחאב ואחנה מטר על-פני האדמה: (ב) ויהי
אלהיו להראות אל-אחאב והרעב חזק בשמרון: (ג) ויקרא אחאב
אל-עבדיו אשר על-הבית ועבדיו הנה ירא את יהוה מאד: (ד)
ויהי בהבדית איזבל את גביאי יהוה ויפח עבדיו מאה גביאים
ויחביאם חמשים איש במערה וכללכם לחם ומים: (ה) ויאמר אחאב
אל עבדיו לה בארץ אל-כל-מעני המים ואל כל-הנהלים אויל
נמצא חציר ונחיה סוס ופרד ולא נבדית מהבהמה: (ו) ויחלקו להם את-
הארץ לעבד-בה אחאב הלה בדרך אחד לבדו ועבדיו הלה בדרך-
אחד לבדו: (ז) ויהי עבדיו בדרך והנה אלהיו לקראתו ויכרה ויפל
על-פניו ויאמר ה' אלהיו: (ח) ויאמר לו אני לה אמר
לאדניך הנה אלהיו: (ט) ויאמר מה תסאתי כי-אתה נתן את-עבדך ביד
אחאב להמיתני: (י) חי יהוה אלהיך אס-ישגיו וממלכה אשר לא-
שלח אדני שם בבן-שד ואמרו אין וחשביע את-הממלכה ואת-הגוי כי
לא ימצאנה: (יא) ועתה אתה אמר כך אמר לאדניך הנה אלהיו: (יב)
והנה אני אלה מאתך ויום יהיה ישאף על-אשר לא אדע ובאתי
להגיד לאחאב ולא ימצאנה ויהי ג' ועבדך ירא את-יהוה מנערה: (יג)
הלא-הגיד לאדני את אשר-עשיתי בדרך איזבל את גביאי יהוה ואחאב
מגביאי יהוה מאה איש חמשים חמשים איש במערה ואכללכם לחם
ומים: (יד) ועתה אתה אמר לה אמר לאדניך הנה אלהיו ויהי ג' ג'
(טו) ויאמר אלהיו חי יהוה עבדות אשר עמדת דסגני כי היום אראה
אליו: (טז) ויגלו עבדיו לקראת אחאב ויגדלו ויגלו אחאב
לקראת אלהיו: (יז) ויהי בראות אחאב את-אלהיו ויאמר אחאב אליו
האתה זה עבר וישראל: (יח) ויאמר לא עברתי את-ישראל כי
אס-אתה ובית אביך בעזבכם את-מצות יהוה ונתת אחרי הפעלים:
(יט) ועתה שדח קבץ אלי את-כל-ישראל אל-ידך הפרמק ואת גביאי
הפעל ארבע-מאות וחמשים ונגביאי האשרה ארבע מאות אכלו
שלחן איזבל:

כאן מתחילין הספרדים והאיטליאני

(כ) וישלח אחאב בכל-בני ישראל ויקבץ את-הגביאים אל-ידך
הפרמק: (כא) ויגש אלהיו אל-כל-העם ויאמר עד-מתי אתם פסחים
על-שמי הפעלים אס-יהוה האלהים לכו אחריי ואס-הפעל לכו אחריי
ולא-עני העם אתו דבר: (כב) ויאמר אלהיו אל-העם אני נותנתי גביא

יב

הפסרת ויקהל

(במלכים א' סימן ז' פ' ס' עד פ' נ"א)

Digitized by Google

הפטרת ויקהל פקודי

יג

שמים לכפות את-שתי גלות הכתרת אשר על-ראש העמודים:
 (מב) ואת-הרמנים ארבע מאות לשתי השבכות שני-טורים רמנים
 לשבכה האחת לכפות את-שתי גלות הכתרת אשר על-פני העמודים:
 (מג) ואת-המלכות עשר ואת-הפירות עשרה על-המלכות: (מד) ואת-הים
 האחד ואת-הבקר שנים-עשר תחת הים: (מה) ואת-הפירות ואת-היעים
 ואת-המזרקות ואת כל-הכלים האלה אשר-עשה חירם למלך שלמה
 בית יהוה נחשת מלמט: (מו) בכפר הדרך יצקם המלך במעכה האדמה
 בין סבות ובין צרתן: (מז) וינח שלמה את-כל-הכלים מלב מאד מאד
 לא גחקר משקל הנחשת: (מח) ויעש שלמה את כל-הכלים אשר בית
 יהוה את מזבח הזהב ואת-השלחן אשר עליו לחם הפנים זהב:
 (מט) ואת-המנורות המש מימין וממש משמאל לפני הדביר זהב סגור
 והפרח והפלת והמלקחים זהב: (נ) והספות והמזמרות והמזרקות
 והמחפות והב סגור והפלות דלתות הבית הפנימי לקדש לקדש
 לדלת הבית להיכל זהב:

הפטרת פקודי

כמנהג האשכנזים ואף כשהן מחוברין:

(מלכים א' סי' ז' פ' ג' וס' ח' א' ער כ"ב):

(נא) ותשלם כל-המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה
 ויבא שלמה את-קדשו דוד אביו את-הכסף ואת-הזהב ואת-הכלים
 נתן באצרות בית יהוה: ח (א) אז יקהל שלמה את-זקני ישראל ואת-
 כל-ראשי המפות נשיאי האבות לבני ישראל אל-המלך שלמה וירושלם
 להעלות את-ארוז ברית-יהוה מעיר דוד היא ציון:

בוט שני של סוכות מתחילין כאן:

(ב) ויקהליו אל-המלך שלמה כל-איש ישראל בנרד האתנים
 בחג הוא החדש השביעי: (ג) ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את-
 הארון: (ד) ויעלו את-ארוז יהוה ואת-אהל מועד ואת-כלי הקדש
 אשר באהל ויעלו אתם הכהנים והלויים: (ה) והמלך שלמה וכל-עדת
 ישראל הנועדים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר לא
 יספרו ולא ימנו מרב: (ו) ויבאו הכהנים את-ארוז ברית-יהוה אל-מקומו
 אל-דביר הבית אל-קדש הקדשים אל-תחת פנסי הדבירים: (ז) פי
 הדבירים פרשים כנפים אל-מקום הארון ויפניו הדבירים על-הארון
 ועל-בדיו מלמעלה: (ח) ויארבו הדבירים ויראו ראשי הדבירים מזה-הקדש
 על-פני הדביר ולא יראו החוצה והיו שם עד היום הזה: (ט) אין
 בארון רק שני דלות האבנים אשר הניח שם משה בתרג אשר
 ברת יהוה עם בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: (י) ויהי בצאת

הבדלים מן הקדש והענן מלא את-בית יהוה: (יא) ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי-מלא כבוד-יהוה את-בית יהוה: (יב) או אמר שלמה יהוה אמר לשכן בערפל: (יג) בנח בניתי בית זבל לך מכון לשבתך עולמים: (יד) וישב המלך את-פניו ויברך את כל-ההלל ישראל וכל-קהל ישראל עמד: (טו) ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובידו מלא לאמר: (טז) מן-היום אשר הוצאתי את-עמי את-ישראל ממצרים לא-בחרתי בעיר מפל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בדוד להיות על-עמי ישראל: (יז) ויהי עס-לבב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: (יח) ויאמר יהוה אל-דוד אבי יען אשר היה עס-לבבך לבנות בית לשמי הטיבת פי היה עס-לבבך: (יט) רק אחת לא תבנה הבית פי אס-בנה היצא מחלציה הוא-יבנה הבית לשמי: (כ) ויבס יהוה את-דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב על-כסא ישראל כאשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל: (כא) ואשים שם מקום לארון אשר-שם ברית יהוה אשר כרת עס-אבותינו בהוציאנו אחם מארץ מצרים:

הפמרת מחר חדש (שמואל א' ב' יח עד מ"ב)

כסחל רחש חדש ציוס ח' חווריס נשנת טלפניו זחח הספסרה.

(יח) ויאמר-לו יהונתן מחר חדש ונפקדת פי ופקד מושבך: (יט) ושלשת תרד מאד ובאת אל-המקום אשר-נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האול: (כ) ואני שלשת החצים צדה אורה לשלח לי למפתח: (כא) והנה אשלח את-הנער לך מצא את-החצים אס-אמר אמר לנער הנה החצים מסך והנה קחני ובאה פישלום לך ואין דבר חרי-יהוה: (כב) ואס-בה אמר לעלם הנה החצים מסך והראה לך פי שלחך יהוה: (כג) והדבר אשר דברנו אני ואתה יהוה ביני ובינה עד-עולם: (כד) ויפתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הדחם לאכל: (כה) וישב המלך על-מושביו בפעם בפעם אל-מושב הקיר ויבס יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: (כו) ולא-דבר שאול מאימה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי מהור הוא פירלא מהור: (כז) ויהי מפתח החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל-יהונתן בנו מדוע לא-בא בן-ישי גס-תמול גס-היום אל-דלחם: (כח) ויען יהונתן את-שאויל נשאל נשאל דוד מעמדי עד-בית לחם: (כט) ויאמר שדחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוה-לי אחי ועתה אס-מצאתי חן בעיניך אפלט נא ואראה את-אחי על-בן לא-בא אל-שלחן המלך: (ל) ויחר את-שאויל ביהונתן ויאמר לו בן-נעות המדות

הפטרה מחד חדש וקריאת שבת וראש חדש

מי

הלא ידעתי כי יבחר אתה לבן ישי לבשתה ולבשת ערות אמה: (לא)
 כי כל הנימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תבון אתה ומלכותה
 ועמה שלח וקח אתו אבי כי בן מות הוא: (לב) ויען יהונתן את שאול
 אביו ויאמר אליו למה יומרת מה עשה: (לז) ויטל שאול את התנית
 עליו להפכו וידע יהונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד: (לח)
 ויהם יהונתן מעם השדחן בחריראף ולא אכל ביום ההוא השני לחם
 כי נעצב אל דוד כי הכלמו אביו: (לח) ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה
 למועד דוד ונער קמן עמו: (לז) ויאמר לנער רץ מצאנא את החצים
 אשר אני מודה הנער רץ והוא יורה החצי להעברו: (לז) ויבא הנער
 עד מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא
 החצי ממה והלאה: (לח) ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה חושא אל
 העמוד וילקט נער יהונתן את החצים ויבא אל אדניו: (לט) וינער לא
 ידע מאומה אך יהונתן דוד ידעו את הדבר: (מ) וימן יהונתן את פליו
 אל הנער אשר לו ויאמר לו לך הביא העיר: (מא) הנער בא ודוד קם
 מאצל הנגב ופל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו איש את
 רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הקריל: (מב) ויאמר יהונתן לדוד לך
 לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה בך
 ויבנה ובין ורעי ובין ורעה עד עולם:

קריאת מפטיר לשבת וראש חדש

נשנת וראש חדש מולידין שני ספרים נראהו קורין שנעם נצרי נפ' השנוע וחוננים
 קדים לעילא. ונספר שני קורין למפטיר נפרסת פנחס:

וביום השבת שניי כבשים בגי' שנה תמימים ושני עשרנים סלת
 מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על עלת התמיד
 ונסכה:

ובראשי חדשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בגי' בקר שנים ואיל
 אחד כבשים בגי' שנה שבעה תמימים: ושלשה עשרנים סלת מנחה
 בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן
 לאיל האחד: ועשר עשרון סלת מנחת בלולה בשמן לכבש האחד
 עליה ריח ניחח אשה ליהוה: ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית
 ההין לאיל ורביעת ההין לכבש ויין זאת עלת חדש בחדשו לחדש
 השנה: ושעיר עזים אחת לחטאת ליהוה על עלת התמיד ועשה ונסכו:

הפטרת שבת וראש חדש

(א) כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הים בגי' אירה בית
 אשר תבנה לי ואירה מקום מנוחתי: (ב) ואת כל אלה יתי עשתה

ויהיו כל-אלה נאסידהו ואל-זה אביט אל-עני ונכה-רוח וחדר על-
 דבר: (ג) שוחט השור מבה-איש זוכה השה עורף פלג מעלה
 מנחה דם-חזיר מזכיר לבנה מברך און גס-המה פחרו בדרכיהם
 ובשקוציהם נפשם חפצה: (ד) גס-אני אבחר בתעלוליהם ומגולתם
 אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני
 ובאשר לא-חפצתי בחרו: (ה) שמעו דבר-יהוה החרדים אל-דברו
 אמרו אחיהם שנאיכם מגדיכם למען שמי וכבוד יהוה ונראה
 בשמחתכם והם יבשו: (ו) קול שאז מעיר קול מהיכל קול יהוה
 משלם נמול לאיביו: (ז) במרם תחיל ילדה במרם יבוא הבל לה
 והמליטה זכר: (ח) מ'שמע בזאת מי ראה פאדה היתחל ארץ ביום
 אחד אס-יוצד גוי פעם אחת כ'חלה גס-ילדה ציון את-בניה:
 (ט) האני אשפיר ולא איליד יאמר יהוה אס-אני המיליד ועצרתי אמר
 אלדוד: (י) שמחו את-ירושלם וגילו בה כל-אחיה שישו אתה
 משוש כל-המתאבלים עליה: (יא) למען תינקו ושבעתם משור תנחמיה
 למען תמצו ותתענגתם מזיו כבודה: (יב) כ'יכה ו אמר יהוה הגני
 נומה-אליה בנדר שלום וכנחל שומה כבוד גוים וינקתם על-צד
 הנשאי ועל-ברבים תשעשעו: (יג) כאיש אשר אמו תנחמנו בו אנכי
 אנהמכם וכירושלם תנחמו: (יד) וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם
 כדשא תפרחנה ונדעה יד-יהוה את-עבריו ונעם את-איביו: (טו) כ'י
 דנה יהוה באש יבוא וכפוסה מרפבתיו להשיב בחמה אפו ונערתו
 בלהבי-אש: (טז) כ'י באש יהוה נשפט ובחרבו את-כל-בשר ורבו
 חללי יהוה: (יז) המתקדשים והמטהרים אל-הגנות אחר אחת בתוה
 אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאסידהו: (יח) ואנכי
 מעשיהם ומחשבתיהם באה לקבץ את-כל-הגוים והלשנות ובאו וראו
 את-כבודי: (יט) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פלימים אל-הגוים
 תרשים פול ולוד משכי קשת תוכל ויוון האיים הרחקים אשר לא-
 שמעו את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו את-כבודי בגוים:
 (כ) והביאו את-כל-אחיהם מכל-הגוים מנחה ליהוה בפסחים וברכב
 ובצבים ובפדרים ובכפררות על הר קדשי ירושלם אמר יהוה באשר
 יביאו בני ישראל את-המנחה בכלי מהור בית יהוה: (כא) וגם-מהם
 אקח לבנהים ללוים אמר-יהוה: (כב) כ'י באשר חשמים החדשים
 והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאסידהו כן-ועמד ורעכם
 ושמכם: (כג) והיה מדי-חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל-בשר
 להשתתות לפני אמר יהוה: (כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים
 כ'י תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ודיו דראון לכל-בשר:
 והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתתות לפני אמר יהוה:

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבֹת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה :

מנאג ספרדים אם חל ראש חודש ניום ט"ק וניום ח' להוסיף פסוק ראשון וחמרון טל
הפמרת מחר חודש :

פרשת מפטיר לפרשת שקלים בפרשת כי תשא

והוא שנת שלפני ראש חודש חדר, ואם חל כ"ח חדר בשנת, הוא יצו ניום :

וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר : כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ בְּפָר נִפְשׁוֹ כִּיהְיֶה בְּפָקֹד אֹתָם וְלֹא־יִהְיֶה בָהֶם
גִּגֵּף בְּפָקֹד אֹתָם : זֶה יִתְּנוּ כָּל־הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה : כֹּל הָעוֹבֵר
עַל־הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָתֵן תְּרוּמָת יְהוָה : הַשִּׁשִּׁיר קֹא־
יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל כֹּתֵת אֶת תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר
עַל נַפְשֹׁתֵיהֶם : וְלִקְחֹת אֶת־כֶּסֶף הַפְּקֻדִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ
עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיהֶם :

ומפטירין הפמרה זו

במלכים ב' ס"י י"א פ' י"ז עד י"ב פ' י"ח :

(כאן מתחילין הספרדים)

זו (יז) ויבחרו יהודע את־הברית בין יהודה ובין המלך ובין העם
להיות לשם ליהודה ובין המלך ובין העם : (יח) ויבאו כל־עם הארץ בית
הכפל ויתאחדו את־מזבחתיו ואת־צלמיו שברו דויטב ואת מתן פתן
הכפל הרגו לפני המזבחות וישם הכהן פקדת על־בית יהודה : (יט) וינקח
את־שאר המאות ואת־הכרי ואת־הרצים ואת כל־עם הארץ ויכידו
את־המלך מבית יהודה ויבואו הרדף־שער הרצים בית המלך וישב על
פסא המלכים : (כ) וישמח כל־עם־הארץ והעיר לשקמה ואת־ערלתיהו
המיתו בחרב בית המלך :

(כאן מתחילין האשכנזים)

יב (א) בן־שבע שנים יהואש במלכו : (ב) בשנת־שבע ליהואש מלך
יהואש וארבעים שנה מלך בירושלם ושם אמו צבדיה מבאר שבע :
(ג) ויעש יהואש הישר בעיני יהודה כל־זמיו אשר הורדו יהודע הכהן :
(ד) רק הקמות לא־סרו עוד העם מזבחים ומקמרים בפמרות : (ה) ויאמר
יהואש אל־הכהנים כל כסף הקדשים אשר יקבא בית־יהודה כסף עובר
איש כסף נפשות ערכו כל־כסף אשר יעלה על לב־איש להביא בית

יח הפטרה לפרשת שקלים ופרשת מפטיר והפטרה לשבת זכור 18

יהוה: (ו) יקחו להם דבניהם איש מאת מברו והם יחזקו את-בדק הבית לכל אשר-ימצא שם בדק: (ז) ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך יהואש לא-חזקו הדבניהם את-בדק הבית: (ח) ויקרא המלך יהואש ליהוידע הכהן ולדבניהם ויאמר אליהם מדוע אינכם מחזקים את-בדק הבית ועמה אל-תקחו-כסף מאת מברכים ביד-בדק הבית העתה: (ט) ויאתו הדבניהם לבבתי קחת-כסף מאת העם ולבבתי חזק את-בדק הבית: (י) ויקח יהוידע הכהן ארון אחד ויקב חז' בדלתו ויתן אתו אצל המזבח מימין בבוא-איש בית יהוה ונגננו-שמה הדבניהם שמרי הכסף את-כל-הכסף המביא בית-יהוה: (יא) ויהי כראותם כירב הכסף בארון ויעל ספר המלך ויפתח הדוד ויצרו מימנו את הכסף הנמצא בית-יהוה: (יב) ונתנו את-הכסף המתכן על-ידי עשוי המלאכה המפקדים בית יהוה ויוציאוהו לחרש העץ ולבנים העשים בית יהוה: (יג) ולגדרים ולחצבי האבן ולקנות עצים ואבני מחצב לחזק את-בדק בית-יהוה ולכל אשר-יצא על-הבית לחזקה: (יד) אך לא יעשה בית יהוה ספות כסף מזמרות מזרקות הצוצרות כל-בלי זהב וכלי-כסף מן-הכסף המביא בית-יהוה: (טו) כי-לעשוי המלאכה יתגהו וחזקו-בו את-בית יהוה: (טז) ולא יחשבו את-האנשים אשר יתנו את-הכסף עליהם לתת לעשוי המלאכה כי באמנה הם עשים: (יז) כסף אשם וכסף חטאות לא יובא בית יהוה לדבניהם יהיו:

(ונראה ספרדים אם חל כ"ח חדר דיוס ח' לומר אחר הפטרת שקלים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת ויחזק חזק)

פרשת מפטיר לשבת זכור

בפרשת כי תצא

זכור את אשר-עשה לה עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרה בדרך ויגב בה כל-הנחשקים אתה ואתה ענה ויגע ולא ירא אליהם: ויהי דבניהם יהוה אלהיה ו לה מכל-איביה מסביב בארץ אשר יהוה-אלהיה נתן לה נחלה לרשתה תמחה את-זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

הפטרת פרשת זכור

(בשמואל א' ט' ט"ו פ' א' עד פ' ל"ח:

(כאן מתחילין הספרדים:)

ט (א) ויאמר שמואל אל-שאויל אתי שלח יהוה למשחך למלך על-עמנו על ישראל ועתה שמש לקול דברי יהוה:

(כאן מתחילין האשכנזים:)

(ב) כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקֵדְתִּי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלְךָ לְיִשְׂרָאֵל
 אֲשֶׁר שָׂם לוֹ בְּדֶרֶךְ בָּעֵלְתּוֹ מִמִּצְרַיִם: (ג) עֲתָה קָדַ וְהִבִּיתָה אֶת־עִמָּלְךָ
 וְהִתְרַמְּתָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תִחְמוֹל עָלָיו וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה
 מֵעוֹלָל וְעַד־יֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד־שָׂה מִגִּמְלָ וְעַד־חֲמוֹר: (ד) וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת־
 הָעָם וַיִּפְקְדָם בַּמָּלְאִים מֵאֲתָמִים אַחָד רַגְלִי וַעֲשָׂרַת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ
 יְהוּדָה: (ה) וַיָּבֹא שְׂאוּל עַד־עִיר עִמָּלְךָ וַיִּרְבַּב בְּנָחֹל: (ו) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל
 אֶל הַקִּינִי לְכוּ סְרוּ רֹדֵי מִתּוֹף עִמָּלְךָ פֶּן־אֶסְפָּה עִמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָ הַסֵּד
 עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִלּוֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיִּסֵּר קִינִי מִתּוֹף עִמָּלְךָ: (ז) וַיִּבֶּה
 שְׂאוּל אֶת־עִמָּלְךָ מִחֲוִילָה בְּוֶאֶף שׁוֹר אֲשֶׁר עַד־פְּנֵי מִצְרַיִם: (ח) וַיִּתְּפֹשׂ
 אֶת־אֶגֶן מִלֶּךְ־עִמָּלְךָ הִי וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לִפְנֵי־חֶרֶב: (ט) וַיַּחְמַל
 שְׂאוּל וְהָעָם עַל־אֶגֶן וְעַל־מִיטֵב הַצֹּאן וַהֲבִקֵּר וַהֲמִשְׁנִים וְעַל־הַבָּרִים וְעַל־
 כָּל־הַצֹּב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכְּרָה וְנָמַס אֶתָּה הַחֲרִימוּ:
 (י) וַיְהִי דִבְרַי יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: (יא) נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־
 שְׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאֲחֵרָי וְאֶת־דְּבָרֵי דֹאֲהָקִים וַיַּחֲרַד לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק
 אֶל־יְהוָה כָּל־הַקִּינִי: (יב) וַיִּשָּׁבֶם שְׂמוּאֵל לְקִרְבָּתָ שְׂאוּל בְּבִקְרָ וַיַּעַד
 לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שְׂאוּל הַכֵּר מֶלֶךְ וְהָיָה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסָּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד
 הַגִּלְגָּל: (יג) וַיָּבֹא שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה
 הַקִּימְתִּי אֶת־דְּבַר יְהוָה: (יד) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְכָה קוֹל־הַצֹּאן הָיָה בְּאֹזְנִי
 וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ: (טו) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל מִעִמָּלְךָ הִבִּיאִים אֲשֶׁר
 חָמַר הָעָם עַל־מִיטֵב הַצֹּאן וַהֲבִקֵּר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַזֹּחֶר
 הַחֲרַמְנוּ: (טז) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל הֲרַף וְאֶגִּידָה לָּךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה אֵלַי הַקִּינִי וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: (יז) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלֹא אִם קָמָן
 אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁח יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:
 (יח) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לָךְ וַהֲתִרְמַתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עִמָּלְךָ
 וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד־בִּלּוֹתָם אֹתָם: (יט) וְכֹהָ לֹא־שָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט
 אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: (כ) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל אֲשֶׁר
 שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאַלֶּף בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְתִּי יְהוָה וַאֲבִיא אֶת־אֶגֶן
 מִלֶּךְ עִמָּלְךָ וְאֶת־עִמָּלְךָ הַחֲרַמְתִּי: (כא) וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וַבָּקָר
 רֹאשֵׁית הַחֶרֶס לִזְבֹּחַ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּגִלְגָּל: (כב) וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הַחֲפִץ
 לַיהוָה בַּעֲלֹת זִבְחִים בְּשֹׁמֵעַ בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שָׁמַע מִזְבֵּחַ טוֹב לְהַמְשִׁיב
 מִחֲלֵב אֵילִים: (כג) כִּי חָפְצָתָם מִי וְאֵין וַתִּרְסִים הַפֶּצֶר יָעַן מֵאִסָּה
 אֶת דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּסֶךְ מִמֶּלֶךְ: (כד) וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל־שְׂמוּאֵל חֲטָאתִי
 כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּירֵי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם וַאֲשַׁמַּע בְּקוֹלָם:
 (כה) וְעַתָּה שֵׂא נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: (כו) וַיֹּאמֶר
 שְׂמוּאֵל אֶל־שְׂאוּל לֹא אֲשִׁיב עִמָּךְ כִּי מֵאִסָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּסֶךְ

יהוה מהיות מלך על-ישראל: (כו) ויפך שמואל ללכת ויחזק בכנה-
 מעירו ויברקע: (כז) ויאמר אליו שמואל קרע יהוה את-ממלכות ישראל
 מעליה היום ונתנה להעז השוב ממך: (כח) וגם געז ישראל לא ישקר
 ולא יתחם כי לא אדם הוא להנחם: (כט) ויאמר חסאתי עתה בפני נא
 גדר-זקני עמי וגדר ישראל וישב עמי והשתחוית ליהוה אלהיך: (ל) וישב
 שמואל אחרי שאל וישתחו שאל ליהוה: (לא) ויאמר שמואל
 הקישו אלי את-אנג מלך עמלק וילד אליו אנג מצדנת ויאמר אנג אבן
 סר מר-המות: (לב) ויאמר שמואל כאשר שפלה נשים חרבה בן-תשכל
 מנשים אמה וישפך שמואל את-אנג לפני יהוה בגלגל: (לד) וילך שמואל
 הרמתה ושאל עליה אל-ביתו גבעת שאול:

מפסטר לפרשת פרה

וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: זאת תחת התורה אשר
 צוה יהוה לאמר דבר | אל-בני ישראל ויכתו אליה פרה אדמה תמיה
 אשר אין בה מום אשר לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר
 הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה קסניו: ולקח אלעזר
 הכהן מדמה באצבעו והזה אל-נבח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים:
 ושרף את-הפרה לעיניו את ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה
 ישראל: ולקח הכהן עץ ארז ואזוב וישני תולעת והשליך אל-תוך
 שריפת הפרה: וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר זאת אל-
 המחנה וממא הכהן עד-הערב: והשקף אתה בכבס בגדיו במים ורחץ
 בשרו במים וממא עד-הערב: ואסף | איש מהור את אפר הפרה והניח
 מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעבת בני-ישראל למשמרת
 למי נדה חסאת הוא: וכבס האסף את-אפר הפרה את-בגדיו וממא
 עד הערב והיתה לבני ישראל ולגדר הנר בתוכם לחקת עולם:
 הנגע במת לכל-נפש אדם וממא שבעת ימים: הוא יתחטא בו
 ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי
 וביום השביעי לא יטהר: כל-הנגע במת בנפש האדם אשר-ימות
 ולא-יתחטא את-משכן יהוה ממא ונכרתה הנפש ההוא כי-ישראל פי
 מי נדה לא-יזקק עדיו ממא יהיה טוד ממאנו בו: זאת התורה אדם
 כי-ימות באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר באהל וממא שבעת
 ימים: וכל בלי פתוח אשר אין-צמיד פתיל עליו ממא הוא: וכל
 אשר-גע על-פני השדה בחלל-חרב או במת או-בעצם אדם או בקר
 וממא שבעת ימים: ולקחו לשמא מעפר שרפת החטאת ונתנו עדיו
 מים חיים אל-כלי: ולקח אזוב ומבל במים איש מהור ויהיה על-
 האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר היו-ישם ועל הנגע בעצם
 או בחלל או במת או בקר: והיה הטהר על-השמא ביום השלישי

וביום השביעי והטאו ביום השביעי ובדם בגדיו ורחץ במים וטהר בערב:
ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונקרתה הנפש ההוא מתוך הקהל פי
את מקדש יהוה טמא מי גדה לא יזקק עליו טמא הוא: והיתה להם
לחקת עולם ומה מידתה יבסם בגדיו והנגע בסי בגדה יטמא עד--
הערב: וכל אשר יגע--בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא
עד-הערב:

הפטרות פרשת פרה

ביחזקאל סי' ל"ז עד סוף הס':

(טז) ויהי דבר יהוה אלי לאמר: (יז) בך אדם בית ישראל יושבים
על אדמתם וטמאו אותה בדרבם ובעלילותם כטמאת הגדה היתה
דרבם לפני: (יח) ואשפך חמתי עליהם על הדרם אשר שפכו על הארץ
ויגללו להם טמאה: (יט) ואפיין אתם בגוים ויזרו בארצות בדרבם
ובעלילותם שפטמים: (כ) ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את
שם קדשי באמר להם עסי יהוה אלה ומאדני יצאו: (כא) ואחמל עד
שם קדשי אשר חללהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: (כב)
לכן אמר לבית ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה
בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם:
(כג) וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם ברתכם
וידעו הגוים כי אני יהוה נאם אדני יהוה בהקדשי בכם לעיניכם: (כד)
ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם
אל אדמתכם: (כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם
וימכר גליליכם אמהר אתכם: (כו) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה
אבן בקרבכם וחסירתי את לבב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר:
(כז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר יבקש תלכו ומשפט
תשמרו ועשיתם: (כח) וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם
לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים: (כט) והושעתי אתכם מכל
טמאותיכם וקראתי אל הדרן והרביתי אתו ולא אמן עליכם דעב: (ל)
והרביתי את פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד חרפת
דעב בגוים: (לא) וזכרתם את דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא-
טובים ונקמתם בפניהם על עונותיכם ועל תועבותיכם: (לב) לא למענכם
אני עשה נאם אדני יהוה וידע לכם בוש והפלטו מדרכיכם בית
ישראל: (לג) כה אמר אדני יהוה ביום מדתי אתכם מכל עונותיכם
והושבתי את הדערים ונגבו החרכות: (לד) והארץ הנשמה תעבד תחת
אשר היתה ששמה לעני כל-עובר: (לה) ואמרי הארץ הלוי הנשמה
היתה בן-העון והערים החרכות והנשמות וההרסות בעזרות ישוב:

הפסרה פרשת מרה

ב

(ל) וירדעו הגוים אשר ישאלו סביבותיכם כי ויהי יהודה בניתי הגדרות
במסעתי הנשפחה אני יהודה דברתי ועשיתי:

כאן מסיימים הספרים

(לז) כה אמר אדני יהודה עוד זאת אדרש לבית-ישראל לעשות
לכם ארבה אתם כצאן אדם: (לח) כצאן קדשים כצאן ירושלים
במעלה בן תהינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וירדעו כי
אני יהודה:

פרשת מסמיר לפרשת החדש

יאמר יהודה אל-משה ואל-אדניו בארץ מצרים לאמר: החדש
לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל-
כל עדת ישראל לאמר בעשר בחדש הזה ויקחו להם איש שנה לבית-
אבת שנה לבית: ואס-ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ויטבנו
אל-ביתו במכתת נפשת איש לפי אכלו תלפו על-השנה: שנה
תמים ובר בירשנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו: והיה
לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל
ישראל בין הערבים: ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות
ושקוף על הכתים אשר-יאכלו אתו בדם: ואכלו את-הבשר
ועל-החלואים ומצות על-מדרים ואכלו: אל-תאכלו ממנו
מבשל במים כי אס-צלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו:
ממנו עד-בקר והנדר ממנו עד-בקר באש תשרפו:
אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם
בחוץ פסח הוא ליהודה: ועברתי בארץ-מצרים בקילה
כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל אלה
שפטים אני יהודה: והיה הדם לכם לאת על הפתים
וראותי את-הדם ופסחתי עליכם ולא-יהיה בכם נגף
בארץ מצרים: והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם
תמים תקת עולם תחגגו: שבעת ימים מצות
ראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל-אכל חמץ
מישראל מיום הראשון עד-יום השביעי: וביום
השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה
אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו ועשה לכם:
בעצם היום הזה הוצאתי את-עבאומיכם
מן-מצרים והיה לדלתים תקת עולם: בראשון
ערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים
שאר לא ימצא בריחכם כי כל-אכל

כג פרשת מטות והפטרות לפרשת החדש

מחמצת ונקרתה הנפש יהיה מצדת ישראל בגר ובאנח הארץ: כל-
מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות:

הפטרות פרשת החדש

ביחזקאל ס"י מ"ה מ"ז עד סוף וס"י מ"ז עד סוף י"ט

(כאן מתחילין האשכנזים)

(מ"ז) כל העם הארץ יהיו אל-הטרומה הזאת לנשיא בישראל: (י"ז)
ועל-הנשיא יהיה העולות והמנחה והנסה בתנים ובחודשים ובשבתות בכל-
מועדי בית ישראל הוא-יעשה את-החטאת ואת-המנחה ואת-העולה
ואת-השלמים לכפר בצד בית-ישראל:

(כאן מתחילין הספרדים)

(י"ח) בזה-אמר אדני יהוה באתך לחדש תפח פר-בן-בקר
תמים וחטאת את-המקדש (י"ט) ולקח תפח מדם החטאת ונתן אל-
מונות הבית ואל-ארבע פנות העזרה למזבח ועל-מונות שער החצר
הפנימית: (כ) ובן תעשה בשבעה בחדש מאיש שנה ומספתי וכפרתם
את-הבית: (כא) בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח
חג שבעות ימים מצות יאכל: (כב) ועשה הנשיא ביום שהוא בצדו ובצד
כל-עם הארץ פר חטאת: (כג) ושבעת ימיה-החג יעשה עולה ליהוה
שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת תמים וחטאת שער
עזים ליום: (כד) ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה:
(כה) בשביעי בחמשה עשר יום לחדש בחג יעשה כאלה שבעת תמים
בחטאת פעלה ובמנחה ובשמן: מו (א) בזה-אמר אדני יהוה שער
החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה ויביום השבת
יפתח ויביום החדש יפתח: (ב) ובא הנשיא דרה אולם השער מהוין
ועמד על-מונות השער ועשו הכהנים את-עולתו ואת-שלמיו והשפתחו
על-מפתן השער ויצא והשער לא-יסגר עד-הערב: (ג) והשפתחו עם-
הארץ פתח השער ההוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: (ד) והעלה
אשר-יקריב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימים ואיל
תמים: (ה) ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מפת הין ושמן הין
לאיפה: (ו) וביום החדש פר בן-בקר תמימים וששת כבשים ואיל
תמימים יהיו: (ז) ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים באשר
משיג הין ושמן הין לאיפה: (ח) ובבוא הנשיא דרה אולם השער יבוא
ובהבוא יצא: (ט) ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים הבא דרה
שער צפון להשפתחות יצא דרה-שער נגב והבא דרה-שער נגב יצא
דרה-שער צפונה לא ישוב דרה השער אשר-בא בו כי נכחו יצאו: (י)
והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו: (יא) ובחגים ובמועדים

(לו) וידעו הגוים אשר ישאלו סביבותיכם כי אני יהוה בנתי הנהרסות נמנעתי הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

כאן מסיימים הספרים

(לז) כה אמר אדני יהוה עוד זאת אדרש לבית-ישראל לעשות להם ארבה אתם כצאן אדם: (לח) כצאן חרשים כצאן ירושלים במצודה בן תהינה הערים החרוכות מלאות צאו אדם וידעו כי אני יהוה:

פרשת מפטיר לפרשת החדש

ויאמר יהוה אל-משה ואל-אהרן בארץ מצרים לאמר: החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה וינקחו להם איש שוה לבית-אבת שוה לבית: ואסימעת הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על-השם: שוה תמים וזכר בן-שנה יהיה לכם מן-הכבשים ומן-העזים תקחו: והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערבים: ולקחו מן-הדם ונתנו על-שתי המזוזות ועל-המשקוף על הבתים אשר-יאכלו אתו בהם: ואכלו את-הבשר בפילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלו: אל-תאכלו ממנו גא ובשר מבשל במים כי אם-צלי-אש ראשו על-פרעיו ועל-קרבו: ולא-תותירו ממנו עד-בקר ותותר ממנו עד-בקר באש תשרפו: וכבה תאכלו אתו מתניכם חגרים געליכם פרנזיכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא ליהוה: ועברתי בארץ-מצרים בפילה הזה והפיתי כל-בכור בארץ מצרים מאדם ועד-בהמה ובכל אדון מצרים אעשה שפטים אני יהוה: והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם וראיתי את-הדם ונסחתי עליכם ולא-יהיה בכם נגף למשחת בהפתי בארץ מצרים: והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו תג ליהוה לדלתכם חקת עולם תחגדו: שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם כי כל-אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד-יום השביעי: וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם: ושמרתם את-המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את-עבאوتיכם מארץ מצרים ושמרתם את-היום הזה לדלתכם חקת עולם: בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום חמדת ועשרים לחדש בערב: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל-אכל

מחמצת ונקרתה הנפש יהוא מעדת ישראל בגר ובאנרח הארץ: כל-
מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות:

הפטרות פרשת החדש

ביחזקאל סי' מ"ה ט"ז עד סוף וסי' מ"ו עד פסוק י"ט

(כאן מתחילין האשכנזים)

(טו) כל העם הארץ יהיו אל-הטרומה הזאת לנשיא בישראל: (יז)
ועל-הנשיא יהיה העולות והמנחה והגסה בתנים ובחדשים ובשבתות בכל-
מועדי בית ישראל הוא יעשה את-החטאת ואת-המנחה ואת-העולה
ואת-השלמים לכפר בצד בית-ישראל:

(כאן מתחילין הספרדים)

(יח) כה-אמר אדני יהוה בראשון באתך לחדש תפח פר-כז-בקר
תמים וחטאת את-המקדש (יט) ולקח הכהן מדם החטאת ונתן אל-
מונות הבית ואל-ארבע פנות העזרה למזבח ועל-מונות שער החצר
הפנימית: (כ) ובן תעשה בשבעה בחדש מאי שנה ומפתי וכפרתם
את-הבית: (כא) בראשון בארבעה עשר יום לחדש יהיה לכם הפסח
תג שבעות ימים מצות יאכל: (כב) ועשה הנשיא ביום ההוא בערו ובעד
כל-עם הארץ פר חטאת: (כג) ושבעת ימי-החג יעשה עולה ליהוה
שבעת פרים ושבעת אילים תמימים ליום שבעת הימים וחטאת שעיר
עזים ליום: (כד) ומנחה איפה לפר ואיפה לאיל יעשה ושמן הין לאיפה:
(כה) בשביעי בחמשה עשר יום לחדש כהן יעשה כאלה שבעת הימים
בחטאת קללה ובמנחה ובשמן: (כו) כה-אמר אדני יהוה שער
החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת
יפתח וביום החדש יפתח: (כז) ובא הנשיא דרה אולם השער מחיץ
ועמד על-מונות השער ועשו הכהנים את-עולתו ואת-שלמיו והשתחוה
על-מפתן השער ויצא והשער לא יסגר עד-הערב: (כח) והשתחויו עם-
הארץ פתח השער יהוא בשבתות ובחדשים לפני יהוה: (כט) והעלה
אשר-יקריב הנשיא ליהוה ביום השבת ששה כבשים תמימים ואיל
תמים: (ל) ומנחה איפה לאיל ולכבשים מנחה מתת ידו ושמן הין
לאיפה: (לא) וביום החדש פר כז-בקר תמימים וששת כבשים ואיל
תמימים יהיו: (לב) ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים באשר
פשיג ידו ושמן הין לאיפה: (לג) ובבוא הנשיא דרה אולם השער יבוא
ובדרבו ויצא: (לד) ובבוא עם הארץ לפני יהוה במועדים הבא דרה
שער צמון להשתחוות ויצא דרה-שער נגב והבא דרה-שער נגב ויצא
דרה-שער צמנה לא ישוכ דרה השער אשר-בא בו כי נכחו ויצאו: (לה)
והנשיא בתוכם בבואם יבוא ובצאתם יצאו: (לו) ובתנים ובמועדים

תִּהְיֶה מִנְחָה אִיפֹה לֶסֶךְ וְאִיפֹה לְאֵל וּלְקִבְשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשֹׁמֵן הָיִן
 לְאִיפֹה: (יב) וְכִי־תַעֲשֶׂה הַנָּשִׂא נִדְבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נִדְבָה לַיהוָה
 וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר בַּפֶּנֶה קֳדָם וַעֲשֶׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו בְּאֹשֶׁר
 יַעֲשֶׂה בַיּוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסִגֵּר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: (יג) וְכִבֵּשׁ בֶּן־
 שָׁנָתוֹ תְּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (יד)
 וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עֲדָיו בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר שְׁשִׁית הָאִיפֹה וְשֹׁמֵן שְׁלִישִׁית הָהִין
 לָרֶם אֶת־הַפֶּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד: (טו) וַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ
 וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֹּׁמֵן בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר עוֹלֹת תָּמִיד:

(כאן מסיימין הספרדים)

(טז) קֹדֶר־אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה בִּירֵיתָן הַנָּשִׂא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי
 נַחֲלָתוֹ הָיָא לְבָנָיו תִּהְיֶה מֵאֲחֻזָּתָם הִיא בְּנַחֲלָה: (יז) וְכִי־יָתֵן מִתְּנָה
 מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד־שָׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂא
 אֶךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: (יח) וְלֹא יִפֹּחַ הַנָּשִׂא מִנַּחֲלַת הָעָם
 לְהוֹנֵתָם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִנְחִיל אֶת־בָּנָיו לְמִצֵּן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצֹו עִמִּי
 אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

(עמנו ספרדים הם חל ר"ח ניסן ציפ"ח' לומר חסר הפטרת החדש פסוק ראשון)
 ולמכון של הפטרת עמר חדש):

ס ל י ק

תִּהְיֶה מִנְחָה אִיסָה לֶסֶךְ וְאִיסָה לְאֵל וּלְקִבְשִׁים מִתַּת יְדוֹ וְשֹׁמֵן הָיוּ
 לְאִיסָה: (יב) וְכִי־עָשָׂה הַנָּשִׂיא גִדְּבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים גִּדְּבָה לַיהוָה
 וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר בַּקֶּנֶה קָדִים וַעֲשֵׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו בְּאִשֶּׁר
 יַעֲשֶׂה בַיּוֹם הַשַּׁבָּת וַיֵּצֵא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: (יג) וְקִבֵּשׁ בֶּן־
 שָׁנָתוֹ תְּמִים תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: (יד)
 וּמִנְחָה תַעֲשֶׂה עָדְיוֹ בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר שְׁשִׁית הָאִיסָה וְשֹׁמֵן שְׁשִׁית הָהֵינן
 לָרֹם אֶת־הַפֶּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֲקוֹת עוֹלָם תָּמִיד: (טו) וַעֲשֵׂה אֶת־הַבֶּבֶשׁ
 וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֹּׁמֵן בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר עוֹלֹת תָּמִיד:

(כאן מסיימין הספרדים)

(טז) כִּדְר־אִמֶּר אֲדֹנָי יְהוִה קִרְיָתִן הַנָּשִׂיא מִתְּנָה לְאִישׁ מִבְּנֵי
 גִּחְלָתוֹ הִיא לְבָנָיו תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם הִיא בְּגִחְלָה: (יז) וְקִרְיָתִן מִתְּנָה
 מִגִּחְלָתוֹ לְאֶחָד מֵעַבְדָּיו וְהָיְתָה לוֹ עַד־שָׁנָתָה הִדְרֹר וְשָׁבַת לַנָּשִׂיא
 אֶךְ גִּחְלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: (יח) וְלֹא יִפֹּחַ הַנָּשִׂיא מִגִּחְלָתָה הָעַם
 לְהִנָּתֵם מֵאֲחֻזָּתָם מֵאֲחֻזָּתוֹ יִגְחִיל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִפְצוּ עַמִּי
 אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

(תמצא ספרפרדים אם חל ר"ח ניסן ציוס ח' לומר אשר הפטרת החדש פסוק ראשון
 ולסרסון של הפטרת עשר חדש):

ס ל י ק

ישמח הש הרות